

BANK
JÓZSEF

FEGYELEM
ÉS
KEGYELEM

FEGYELEM ÉS KEGYELEM

FEGYELEM és KEGYELEM

Dr. Bánk József
váci megyéspüspök

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1973

*Minden jog fenntartva,
beleértve a bármilyen eljárással való
sokszorosítás jogát is*

BEVEZETŐ

Már gyöngyösi kisdíák koromban szívesen gyűjtöttem a közmondásokat és szép gondolatokat. Ezt később is folytattam, amikor egyéb elfoglaltságom engedte. Jó felüdülés és passzió is volt részemre. E jeles mondásokban mindig megkapott a gondolatok élénksége, az ítélet biztonsága, az érzelmek emelkedettsége, a megfigyelés élessége és a stílus festőiessége.

Ebben a kötetben most két hatalmas gondolat-csokrot kötöttem egybe.

Az első rész címe: *Fegyelem az élet sodrában*. A fegyelmezásszel kapcsolatos elveket, meglátásokat, rövid, velős megállapításokat foglalok egybe folytatólágos számozással. E részben főleg Tower Vilmos jeles közíró, kiváló pedagógust választottam vezetől. Kítlő megfigyelő és nagyszerű gyűtlő volt. A fegyelmezés kérdésével kapcsolatban is, elméleti és gyakorlati síkon egyaránt. Gazdag szakirodalom figyelembevételével értékes gondolatokat szedett össze. Ezekből válogattam. Remélhetőleg mindazok a katolikus szűlők és nevelők — akár hitoktatók, akár a katolikus középiskolák tanárai, vagy intézeti felügyelői — értékes útmutatást és irányelveket találnak benne, hogy szerte a világon krízisbe jutott fegyelem, engedelmesség, tisztelet és függőség tekintetében megtalálják ismét a helyes utat.

A másodík rész címe: *Kegyelem a világ zajában*. Ezerszínű hatalmas virágcsokor, illetve gondolatfűzer jelenik meg itt előttünk. Az életbölcseés tündérvilága. Az emberi ész és értelem rövid, somás, de találó és követendő megnyilatkozása. Vannak közöttük fenéségesek és derűsek, vidámak és mélyen meghatók. Vannak amelyek a századok porát hordják talán magukon, mások a mai élet pezsgő frissességét sugározzák. Az ókori bölcsektől a mai gondolkodókíg békésen megférnek egymás mellett az emberi génusz, ész és érze-

lem kiváló egyéniségeinek megnyilatkozásai. A sokszínű hang ellenére is a különböző életmegnyilvánulásokra vonatkozó megállapításaik olyan gondolategységet alkotnak, mintha különböző alkalmakkor, de mégis egyetlen ajakról hangzottak volna el.

Virágcsokorhoz hasonlítom e gyűjteményt. Sok virágnál megjegyeztem, hogy melyik kertből szakítottam. Másoknál már nem emlékszem, hogy mikor és honnan kerültek a csokorba, de azért azok is virágok. A botanikus kertben minden virág mellett ott áll nevének, jellegének, származásának feltüntetése. De a virágok akkor is virágok lennének, ha ezeket a táblácskákat a szél elsodorná, vagy a látogatók magukkal vinnék. Így vagyunk ezekkel a gondolatokkal is. Nagyszerű meglátások ezek mind, s a meglátásoknál nem is az a fontos elsősorban, hogy ki látta így, vagy ki mondta, hanem hogy *mit* mondott. Mi az a maradandó, mi az az örök meglátás, megállapítás benne, amely szinte minden idők minden emberének szól. Ezek a szellemi virágok, nagyszerű meglátások néhol a próza, máshol a vers, epigramma, velős mondások, aforizmak alakját öltik. Vagyis az, amit magyar epigramma így fejt ki:

„Szellemi röppentyű kifejezve rövidke sorokban,

Tárgya az emberiség élete, lelkülete.

Célja a gondködben haladónak fényjelt adni,

Hogy vele megleglje mindig a helyes irányt.”

A könyv címe egyben program is. Nem tekinthető ezért egyszerű „idézetek tára”-nak, hanem kompassz, iránytű kíván lenni, amely elő-előszedve alkalmas arra, hogy eligazításhoz segítsen gyomogazos-bozótos életútunk bizonytalanságaiban. Tehát nem annyira megoldás, mint inkább megoldáshoz segít.

„Hogyha az életnek rögs útján ködbe kerültek

Biztos iránytűtök lészen e könyv sora mind.”

E gyűjteménynek tehát kettős célja van. Az első az, hogy a keresztény ember zeg-zugos életútjait megvilágítsa és a kegyelem fényével — mert hiszen ezek a nagy gondolatok is az isteni fénynek a visszatükrözései — irányt mutasson a zavaros útvesztőkben. A második cél, hogy lelki táplálék legyen. Jórésze szószéken is helytálló. Nem regény ez, amelyet egyfolytában kell olvasni. De ott legyen az asztalunkon, mindennap kinyitjuk itt vagy ott — nem számít, hol nyitjuk — és a sok-sok gondolat között mindig találunk olyat, amely akkor épp nekünk szól, a mi kérdésünkre ad feleletet, vigasztal, fölemel, erősít és reményt nyújt.

Ahogyon többszáz oldalon át egymásután következnek: paraszti-nép, munkások, nemesek; polgárok, katonák, bölcselők, költők, regényírók, hívők és nemhívők, önkéntelenül eszünkbe jut a londoni Westminster-apátság, amelynek hatalmas boltívei alatt egymás

mellett pihennek kimagasló vetélytársak, akik a világot vitáikkal, harcaikkal mégis csak előbbre vitték. Firenze világhírű Dómja is a tudósok, művészek panteonja lett.

Tájékoztatásul közlöm, hogy az egyes fejezetek nem ölelik fel teljesen magát a tárgykört, amiről a cím szól. Más kapcsolatban sok helyt ugyanaz a tárgyú szöveg is helyt kap. Erről a *Tárgymutató* igazít el. A lélekről, halálról, ítéltről, föltámadásról, túlvilágról, örök életről szóló szövegeket egy másik kötetben szándékozom hozni.

Szent István jubileumi évében szeretném ezt a kettős virágcsokrot letenni most az országalapító Szent Király elé azzal a gondolattal és erős fogadással, hogy mi katolikusok a második ezer évben is hűségesek akarunk maradni szent hitünkhöz és azokhoz az eszményekhez, amelyeket a Szent Király ezer évvel ezelőtt számunkra kijelölt és meghirdetett.

Hálás köszönetem fejezem ki a Szent István Társulat előzékeny segítségéért s készségéért, amellyel a mű megjelenését lehetővé tette. A jubiláris Szent István Társulat eredeti szándékait igyekeztem megvalósítani ezzel is úgy, ahogyan egykor az alapítók elképzelték és tervezték.

E munkám lektorálásánál és a hatalmas anyag elrendezésénél dr. Bíró Bertalan volt segítségemre.

Vác, 1971 Szent István királyunk ünnepén.

Dr. Bánk József

Első rész

FEGYELEM

AZ ÉLET SODRÁBAN

- 1 Kevesen értik meg, hogy a léleknek is éppoly szunnyadó ritmusai vannak, mint vannak a tőkének s a rózsának s jázminbokornak. És hogy az a szunnyadó ritmus azért van, hogy fölébresszék s hogy úgy érintsék s kezeljék, hogy abból életűdeség, frissesség, virágzás, gyümölcsözés, szóval érettség, teljesség s tökéletesség válják.
Prohászka (Összes Művei VIII. 243.)

I. FEGYELMEZÉS ÉS FEGYELMEZETTSÉG

1. Mire jó a fegyelmezés?

- 2 A fegyelem a szabadság szabályozója és az önuralom feltétele. A fegyelmezett ember szereti a tisztaságot és a rendet. Nem hátulról meg a nehézségektől. Könnyebben szakít a szenvedélyekkel. **Könnyebben viseli a szenvedést és a megpróbáltatásokat.** A jólét nem szédíti el. Nem menekül öngyilkosságba, ha szenvedés éri.
- 3 A fegyelmezettség teszi az együttélést és együttműködést elviselhetővé és zavartalanná.
- 4 A fegyelemre való nevelést és önnevelést sohasem szabad befejezettnak tartani. Ez állandó feladat!
- 5 A fegyelmezetlenség a szabadosságnak, féktelenségnek, törvénysértésnek, kíméletlenségnek, pazarlásnak és mindenfajta rendtelenségnek a forrása.
- 6 A fegyelmezett embert kevésbé éri betegség, mint a fegyelmezetlent. A betegségek egész sora a legkitűnőbb orvosok és gyógyszerek ellenére sem gyógyul, ha a beteg nem tartja meg az előírt utasításokat és étrendet.
- 7 Az úgynevezett idegesség is gyakran az önfegyelmezés hiánya. A túlzott érzékenység is az önfegyelem hiányából táplálkozik. A túlzott érzékenységből több veszekedés, tülekedés, félreértés neheztelés, harag és lelki keserűség támad, mint a valóságos megbántásokból és sértésekből.
- 8 A fegyelmezetlenség következményei: elpuhultság, lustaság, szeszélyesség gyönyörhajhászat, féktelenség, ingerlékenység, elkeseredés, megbízhatatlanság és a sok boldogtalan házasság.

- 9 Aki fenýíti fiát, dicséretet arat miatta, és büszke lehet reá háza népe előtt. Aki oktatja fiát, irigyévé teszi ellenségét, és nagyra lehet vele barátai előtt. Ha meghal atyja, mintha meg sem halt volna, mert hasonmását hagyta maga után. Látja életében és örömet leli benne, halálakor pedig nincs miatta gondja, és nem szégyenül meg ellenségei előtt, mert védőt hagy hátra házának az ellenségekkel szemben, barátainak pedig olyat, ki hálával fizet. Aki kényezteti fiait, saját sebeit köztözheti. (Sir 30,2—7)
- 10 Csökönyös a ló, ha nem idomítják; a szabadjára engedett fiú pedig orcátlan lesz. Kényeztesd a fiút: majd rémületbe ejt! csak mókázzál vele, majd megszomorít téged. Ne mulass vele, hogy meg ne bánjad, és végül el ne vássék fogad! Ne engedd szabadjára ifjúkorában, és ne nézd el önfejűségét. Hajtsd meg nyakát ifjúságában, hogy dacos ne legyen és ellened ne szegüljön, mert ez fájdalmat okozna szívednek. Fenýítsd fiadat és bajlódjál vele, hogy meg ne ütközzél gyalázata miatt. (Sir 30,8—13)
- 11 Szegénység és gyalázat éri azt, ki elhagyja a fegyelmet, de dicséretet szerez, ki enged a dorgálónak. (Péld. 13,18)
- 12 Az atyák új szántásán sok az élelem, de másoknak gyűlik az, ha nincsen okosság. Ki szereti a fiát, szüntelen fenýíti. (Péld. 13,23)
- 13 A leány atyjának álmatlanságot okoz, és elűzi álmát a miatta való aggodalom, hogy mint lány meg ne öregedjék, hogy meg ne gyűlöltesse magát, ha férjnél van, hogy meg ne rontsák ártatlanságát . . . A könnyelmű leányt gondosan őrizd, hogy szégyenbe ne hozzon az ellenségek előtt a város megszólása és a nép szóbeszéde miatt, és ne legyen gyalázatokra a nép sokasága előtt. (Sir 42,9—11)
- 14 Ha a fegyelem szigorát elfojtják, vagy aludni engedik, büntetlenül garázdálkodik a gonoszság. (Sz. Ágoston, De Verb. Dom. 15)
- 15 Része van a gonosznak vétkében annak, aki elmulasztja megjavítani azt, amit megjavíthatna. (Nagy Sz. Leó, Epist. ad Anast.)
- 16 A fiú nagyon kárhózatossnak fogja találni az apa elnézését, ha később tapasztalni fogja érdeme szerint az Isten szigorúságát. (Sz. Ágoston, in Psalm. 50)
- 17 Nehéz azt kiírtani, amit magába szív az ifjú szív! (Sz. Jeromos, Epist. ad Laetam)

- 18 Az apák hanyagsága az oka a gyermekek fenhéjázásának. (Sz. Ambrus, De Joseph patriarcha)
- 19 Az ifjúság olyan, mint a nyúlékony, puha viasz. Minden idomhoz könnyen alkalmazkodik és a legcsekélyebb ellenállást sem tanúsítja. (Sz. Bazil, Regul. 15)
- 20 Ti, atyák ne ingereljétek haragra gyermekeiteket, hanem neveljétek őket fegyelemben és az Úrnak intelmével. (Ef 6,4; Kol 3,21)
- 21 Gyermekek! engedelmeskedjétek szüleiteknek az Úrban, mert így van rendjén. Tiszteld atyádat és anyádat. Ez az első ígérettel tett parancs: hogy t. i. jó dolgod legyen és hosszú életű légy a földön. (Ef 6,1)
- 22 Minél fejlettebb lélek valaki, annál kevésbé keresi a maga boldogulását a mások boldogulásának rovására. S ha a földi életben tapasztalható legmagasabb fokra jut valaki, akkor meg már éppen a maga kárával is segíti embertársainak a boldogulását. (Gárdonyi; Földre néző szem.)
- 23 A fát nem lehet öt perc alatt felnövesztetni, kivirágoztatni, meggyümölcsöztetni. A lelki magamegismerést, az Istenben való bizalmat sem lehet egyszerre belenövesztetni az értelembé. De hogyan lehetne annak hite és megnyugvása, aki az égre csak akkor nézett, mikor a felhők állását vizsgálta. Az arcán csak az érdekelt, mikor a tükörbe nézett, hogy jól áll-e a haja? Aki a természetben csak üdülést keres, aki a négy filkót ismeri, de a négy evangélistát nem. S aki az emberiség nagy gondolkodóit sohasem kereste, sohasem forgatta, de habozás nélkül leszamarazza.
- Ti fiaim ne éljétek ilyen testi életet, hanem lelkit. Mindent a léleknek! Testnek csak annyit, hogy ne kellemetlenkedjen. (Gárdonyi, Égre néző lélek)
- 24 Aki magát nem oktatta, nem tud mást oktatni. (Origenes, Homil. 38 sup. Levit)
- 25 Aki önmagát tolja fel önmaga mesterének, esztelenhez szegődik tanítványul. (Nagy Sz. Leó, Epist. 87)
- 26 Az új edényben soká megmarad annak illata, amivel legelőször megtöltik. (Sz. Jeromos, Epist. 7)
- 27 Jótettért köszönést sose várj, csodaritka a hála, Béke a lelkedben érte elég jutalom.

Mert legtöbbször azok térnek ki előled az úton,
Kiknek a legtöbb jót adta kezed legutóbb. — (Andor Károly)

- 28 El ne felejtsd, ha kitörsz a kiválóságnak az útján,
Minden léptednél emberi gáncsra találsz.
Mert akit így elhagysz, azt bántja a fürgé futásod
S más híján lábát rakja keresztbe eléd. (Andor K.)

- 29 Az optimisták szerint következetes, szigorú neveléssel és fegyelmezéssel mindent el lehet érni. A pesszimisták szerint a neveléssel és fegyelmezéssel csak külső, vagyis ál-fegyelmet lehet teremteni.

Az igazság az, hogy az ilyen nevelés nem mindenható. Nem érheti el mindig és mindenkinél azt, amit szeretne.

- 30 A fegyelmezés részben művészet is, márpedig nem mindenki művész.

- 31 A fegyelmezőnek több akadállyal is meg kell küzdenie. „A műszaki iskolákban tanítják az anyagellenállást. Miért nem tanítják a pedagógiai tanintézetekben az egyéniség ellenállását, amikor a nevelésnek éppen ezzel kell megbirkóznia? Pedig hát senki előtt nem titok, hogy ilyen ellenállással számolnunk kell.” (Makaranko, Az új ember kovácsa. II. 224)

- 32 Már a kis gyermek hajlamos arra, hogy önző, irigy, kegyetlen és csökönyös legyen. Fokozottabb mértékben, ha „egyke”.

- 33 Az ifjúságot a nyers individualizmus jellemzi. Rendkívül öntelt a legtöbb ifjú. Lenézi maga körül a világot. Megszűnik előtte minden tekintély. Szinte szégyenli azt, hogy tisztelettel meghajolják valamely tekintély előtt. Menekülni óhajt minden megköttiségtől.

- 34 Pelyhes ajakkal alig nőtt még ki az iskolapadból,
Élő s holt nagyokat garral a sárba tipor:
Frázisokat harsog, papirost, ecsetet s agyagot ront
S Parnasszus tetején képzei gyengemagát. (Andor K.)

- 35 Sok a romboló tényező: rossz társak, káros olvasmányok stb. Mindig könnyebb rombolni, mint építeni, mételyezni, mint nemesíteni, elnevelni, mint nevelni, félrevezetni, mint a jó úton megtartani. A rossz hatása erősebb, mint a jóé. A jó szerény; a rossz tolakodik. Vad színeivel feltűnőbb és az emlékezetben maradóbb.

- 36 Nem megvetendő az úgynevezett tömeg-hatás sem, az ismert

árnyoldalakkal. A csoportba verődés, a klikkek, a galerik egymást züllesztő közelhatása.

- 37 Bizonyos betegségek is megnehezítik, néha szinte lehetetlenné teszik a fegyelmezést, nem is szólva a valódi idegességről.

Akadály az is, hogy minden ifjú külön egyéniség. „Hét évi munkám alatt a telepen nem volt két teljesen hasonló esetem.” (Makarenko, Az új ember kovácsa II. 274)

Megnehezíti a fegyelmezést a nehéz, nyomasztó légkör, családi meg hasonlások stb.

- 38 Akadály a különböző nevelési eljárások, vagy nevelőknek különböző, s néha ellentétes fegyelmező módszere. Akár egy időben működnek, akár felváltják egymást.

- 39 A neveletlen fiú szégyene atyjának, a leány pedig gyalázata. Az okos leány vagyon a férje számára, a gyalázatos pedig becsatlenséget hoz atyjára. Az orcátlan leány szégyent hoz atyjára, s férjére. A fenyték mindenkor bölcs dolog. (Sir 22,3—6)

- 40 A gyalázatos beszédhez szokott emberen nem fog a nevelés teljes életében. (Sir 23,20)

- 41 Illőbb, hogy gyermekeid kérjenek tőled, minthogy te lessed gyermekeid kezét. Minden cselekedetben te maradj felül, és ne ejts foltot tekintélyeden. (Sir 33,22—24)

- 42 Izma erős, agya friss, a szívét hajtja az érzés,
Mint rügy a fán tavaszon duzzad a nedveitől.
S mert gyors lépte mögött az öreg lemarad valamicskét,
Azt hiszi, észben is ő már a tudós vezető. (Andor K.)

- 43 A magyar ifjú sajátsága pedig az epigramma szerint ez:
Jelleme jóratörő, esze éles, az izma acélos,
Fényt, pompát szerető és az adott szava szent.
Megmakacsul szilajon, szeme lángol a durva parancsra,
Szívbeli jószóra vészbe, halálba rohan. (Andor K.)

- 44 Sz. Pál figyelmeztetése tanítványához, Titus krétai püspökhöz:
Buzdítsd az ifjakat, hogy józanok legyenek. Mindenben te magad légy a jócselekedetek példaképe: a tanításban, a feddhetetlenségben, a komolyságban. Szavad legyen elgáncsolhatatlan. (Tit 2,6—8)

- 45 Maxima debetur puero reverentia — Legnagyobb tisztelet adassék a gyermeknek! — írja a pogány *Juvenalis*. (Satyricon 14,47)

- 46 A fiatalság irányításának és nevelésének művészete az igazi művészet, a tudományok tudománya. (Nazianzi Sz. Gergely, Orat. 2)
- 47 Az a jó tanítás, ha az ember meg is teszi azt, amit mond. (Antiochiai Sz. Ignác, Ephes. 15,1)
- 48 Mindent csak úgy magától hagyni növekedni és mindent csak az ujjakon keresztül nézni — nem szeretet, hanem szertelenség. (Sz. Ágoston, Comm. in. Joh. 7,11)
- 49 A természetnek nemcsak az a célja, hogy utódokat hozzon létre, hanem az is, hogy az utódok fejlődését és előrehaladását az embernek, mint olyannak tökéletes állapotáig vigye, vagyis az erkölcsi tökéletességig. (Aquinói Sz. Tamás, Suppl. III. q. 41,1)
- 50 A természetjog ellen van, ha értelmének használata előtt a gyermeket kivonjuk a szülők gondozása alól, vagy ha a szülők akarata ellenére bármit is rendelkeznek a gyermekről. (Aquinói Sz. Tamás, Summa II/II 10,12)
- 51 A szülők legsúlyosabb kötelessége az, hogy gyermekeik vallásos és erkölcsi, fizikai és állampolgári neveléséről minden erejükkel gondoskodjanak, sőt még a gyermekek anyagi javairól is. (Egyházi Törvénykönyv, Codex Juris Canonici, can. 1113)
- 52 Az ifjúság az emberiség virága, a szebb és jobb jövő reménysége. Ifjúságot nevelni nem más, mint a világ megújítását munkálni. (XIII. Leó pápa.)
- 53 Minden tanítás és minden emberi cselekedet szükségképpen függ az ember végső céljától és nem vonhatja ki magát az isteni törvény alól, amelynek őrzője, tolmácsolója és tévedhetetlen tanítója az Egyház. (XI. Pius pápa, Az ifjúság keresztény neveléséről 1,1)
- 54 Napjainkban annál inkább szükséges egy mindenre kiterjedő és pontos felügyelet, minél jobban szaporodnak az ifjúság számára az erkölcsi és vallási hajótörés alkalmai. Különösen a szabadok könyvek révén, melyek közül sokat olcsó áron is terjesztenek, továbbá a filmszínházak látványosságai és a rádió közvetítései folytán is, melyek úgyszólván megsokszorozzák és megkönnyítik az olvasást, akárcsak a filmszínházak a látványt. Ezek a hatalmas terjesztési eszközök, melyek ha egészséges elvektől vezettetnek, nagy hasznára lehetnek a tanításnak és nevelésnek, — mégis igen gyakran a gonosz szenvedélyek felszításának és a

nyereségvágnak a szolgálatában állanak. Szent Ágoston sóhajtozott a szenvedély miatt, amely korának keresztényeit a cirkus látványosságaira ragadta. (Vallomások VI 8). Mennyi ifjú eltévelyedését siratják a szülők és a nevelők a mai látványosságok és a rossz olvasmányok miatt! (XI. Pius, A keresztény nevelésről II 3)

55 A keresztény nevelés magában foglalja az emberi, érzéki és szellemi, értelmi és erkölcsi, egyéni, családi és társadalmi élet összességét, de nem azért, hogy azt valamiképp is kisebbitse, hanem, hogy felemelje, rendezze és tökéletesítse Krisztus példája és tanítása szerint. (XI. Pius, A keresztény nevelésről II 4)

56 Nem vagyunk idegenek az étellel szemben. Mi igenis tudjuk, hogy hálával tartozunk az Istennek, teremő Urunknak. Műveinek sokféle gyümölcsét vissza nem utasítjuk. Csak mérsékeljük magunkat, hogy ne használjuk azokat mérték nélkül és rosszul. Mi sem élünk ezen a világon fórum és mérsárszék nélkül. Sem fürdők, házak, üzletek, istállók nélkül, sem a ti vásáraitok, vagy kereskedelmetek nélkül. Mi veletek, pogányokkal együtt hajózunk és katonáskodunk. Műveljük a földeket és kereskedünk és ezért kicseréljük portékáinkat és rendelkezésekre bocsátjuk munkáinkat. Hogyan tűnhetünk mi fel haszontalanoknak a ti ügyeitekre nézve, amelyekkel és amelyekből élünk, azt valóban nem látom. (Tertullianus, Apolog. 42)

57 A keresztény nevelésnek fő és közvetlen célja: együttműködni az isteni kegyelemmel az igazi és tökéletes keresztény ember kialakításában. Az apostol szava szerint: „míg Krisztus kialakul bennetek” (Gal 6,19). Mert az igazi kereszténynek természetfölötti életet kell élnie: „Krisztus a mi életünk” (Kol 3,4) és minden cselekedetében hirdetni kell, „hogy Jézus élete így nyilvánvaló legyen a mi halandó testünkön” (2 Kor 4,11). (XI. Pius, A keresztény nevelésről II 3).

58 A kereszténységnek és intézményeinek egész története azonos az igazi művelődésnek és a valódi haladásnak történetével egészen napjainkig. (XI. Pius, A keresztény nevelésről II 4)

59 Tarthatatlan az az érvelés, hogy az ember állampolgárnak születik és azért elsősorban az államé a nevelés joga. Nem gondolják meg, hogy az embernek először léteznie kell, mielőtt állampolgár lesz. És létezését nem az államtól, hanem a szülőktől nyeri. Bölcsen mondja XIII. Leó: „A gyermek egy darab a szülőkből és a szülők személyének mintegy folytatása. És ha pontosan

akarunk beszélni, nem önmagunktól, hanem a családi közösségen keresztül, amelyben születtek, lépnek az állampolgári társadalomba. Tehát az atyai hatalom oly természetű, amit az állam sem nem nyomhat el, sem nem szívhat fel, mivel közös eredete van az emberiség életével." (Rerum novarum). Ebből azonban nem következik az, mintha a szülők nevelői joga abszolút és zsarnoki volna, mert elválaszthatatlanul alá van rendelve a végző célnak és a természeti s isteni törvénynek. (XI. Pius, i. m. I 4)

60 Amikor a tudományos, szociális, családi, vallásos nevelés nincsenek összhangban, az ember boldogtalan, tehetetlen. (N. Tommaseo, *Pensieri sull' educazione* I 3,6)

61 Katolikus Egyház, keresztények igazi anyja! Te gyermekileg irányod és neveled a kisdedeket, erővel az ifjakat, finomsággal az öregeket a testnek s a léleknek szükségletei szerint. Te szinte szabad szolgaságba helyezed a gyermekeket szüleikkel szemben, a szülőket meg jámbor hatalommal a gyermekeik fölé. Szorgosan megjelölöd kinek jár tisztelet, kinek szeretet, kinek tisztelő félelem, kinek vigasztalás, kinek figyelmeztetés, kinek buzdítás, kinek feddés, kinek szemrehányás, kinek büntetés. Megmutatod, hogy nem mindenkinek jár minden, de mindenkinek kijár a szeretet és senkinek sem a sértés. (Sz. Ágoston, *De morib. Eccl. Cathol.* I 30)

62 Van-e nagyobb dolog, mint irányítani az ifjak lelkét és alakítani erkölceit? (Aranyzájú Sz. János, *Homil. 60 in Math.*)

63 Az ifjú a maga életútját akkor sem hagyja el, mikor megvénül. — A bölcs fiú öröme atyjának, a balga fiú pedig bújánata anyjának. A bölcs fiú hallgat atyjára, az orcátlan pedig nem hajt a korholásra. Ki szereti a feddést, szereti az okulást, ki pedig fázik az intéstől, az balga. (Péld. 10,1; 12,1; 13,1; 22,6)

64 Hiszek az emberben lévő angyalban! (Sonnenschein, Berlin apostola, *Notizen* 1925)

65 Én hirdetem:
Mocsár fenéken is van aranyhomok,
de hirdetem:
hogy kígyót rejthet a legszebb virágbozót! (Mécs László, *Gyóntak a liliumok*)

66 A nevelés elsősorban és végső soron a lélek nevelését jelenti. (Langbehn, *Geist* 65)

67 A helyes pedagógiai csillagnak Betlehem felé kell vezetnie minket. (Lorenz Keller)

- 68 Ha minden nap más orvos kezel, sohasem gyógyul a seb. (Arab közmondás)
- 69 Szabályrendeletekkel az út hosszadalmas. Példákkal azonban rövid és hatásos. (Seneca, Epist. 6)
- 70 A sok gyermek egymást neveli. (Olasz közmondás)
- 71 A gyermekek a szemükkel inkább tanulnak, mint a fülükkel. Fél szemének jobban hisz az ember is, mint a két fülének. (Közmondás)
- 72 Nem tudom, így van-e más, de nekem már furcsa az ember, Hogyha szerénységét önmaga kürtöli ki.
Azt hiszem, álruha csak s neki nagy szüksége van arra,
Mert a hiúságát rejtje e véka alá. (Andor K.)
- 73 Joggal az emberiség szennyének tartjuk a gyávát.
Másra ki névtelenül szórja a vád nyilait.
Ámde milyen lehet az, ki felülve e bujtogatónak
Még ha bizonyág sincs, indul a vádak után. (Andor K.)
- 74 Régi csillagok ragyognak fel esténkint ma is. (Faulhaber, Zeitrufe 3)
- 75 Aki igazakat kárhozatos útra vezet, maga esik a vermébe. —
Fiam ha bűnösök csábítanak, ne engedj nekik, ha mondják: Jer velünk . . . szerünk majd mindenféle drága jószágot, megtöltjük házainkat drága zsákmánnyal. Vesd közöttünk sorsodat, mindünknek egy legyen erszénye! Fiam, ne menj velük, tartóztasd lábadat ösvényüktől, mert lábuk gonoszra siet. (Péld. 1,10–12; 28,10)
- 76 Tévesen vélekedve mondják egymásnak: „Rövid az életünk ideje és szomorú és nincs kiről tudnánk, hogy visszajött az alvilágból. Mert semmiből lettünk és majdan úgy leszünk, mintha nem is lettünk volna. Idő múltán elfelejtik nevünket is. Rajta tehát! Éljük a jelen javaival, élvezzük a termést, míg fiatalok vagyunk! Ne maradjon rét bujálkodásunktól érintetlen. Egyikünk se vonja ki magát tobzódásunkból, mert ez a mi sorsunk! Ne tekintsük a koros aggastyán ősz haját. Erőnk legyen az igazság szabálya, mert alkalmatlan nekünk, törvényszegést hány szemünkre és megszólal, hogy vétettünk nevelésünk ellen. Még a látása is terhes nekünk. Bohónak néz ő minket és tartózkodik útainktól, mint a szennytól. Tegyük őt próbára szidalommal és kínzással, hogy ki próbáljuk állhatatosságát”. — Így mondják ők, de tévednek,

mert gonoszságuk vakká tette őket. (Bölcs. 2,1—21) Íme, az ószövetségi huligánság elítélése!

77 Ne bízzál ellenségedben sohasem, még ha görnyedne is alázkodva, akkor is vigyázz és őrizkedjél tőle! Ne engedd, hogy melled álljon és ne ültessd jobboldra, hogy helyedre ne tolakodjék, te pedig későn értsd meg szavamat. Sajnálja-e a bűvészt valaki, ha megmarja a kígyó, vagy mindazokat, akik fenevadak közelébe mennek? Így jár, ki gonosz emberhez szegődik, és annak bűneibe gabalyodik. Ideig-óráig veled marad, de ha meginogsz, nem tart ki melletted. Ajakával édes hozzád az ellenség, de szívében fondorkodik, hogy verembe döntsön. Adja a segitőt és beledőf sarokdba, mindenfélét suttog s elfintorítja arcát. Ki szurokhoz ér, bemocskolja vele magát. . . . Mi köze az üstnek a fazékhoz? Ha összeütdönek, emez eltörik. (Sir. 12,10—19; 13,1,3)

78 Nincs olyan izzó parázs, amit vízzel ne lehetne eloltani. Nincs mégoly erényes ember, aki ne tudna elromlani, ha romlott emberekkel barátkozik. (Páli Sz. Vince.)

79 Egyetlen rossz benyomás is elég, hogy a gyermek lelke gyógyíthatatlan sebet kapjon. (Lacordaire)

80 Az öklelő tehén öt lépésnyire legyen tőled. A rúgós ló tíz lépésnyire. A dühöngő elefánt ezer lépésnyire. A romlott ember pedig oly messzire, hogy szemeddel ne is lásd. (Hindú közmondás.)

81 A jó alig cammog ajtódig. A rossz ezer mérföldet is megfut. (Kínai közmondás.)

82 A rossz pajtás tíz más embert sodor a pokolba — Ein böser Geselle — führt zehn andre zur Hölle.

83 Jobb egyedül, mint rossz pajtással együtt. — Besser allein — als in böser Gemein!

84 A bűnös asszonyt paráznaságon kapták rajta (Jn 8). De hová lett a csábítója?

85 Céltalanul sose járj s ha kitűzted, törj csak előre
És ne riasszon meg, hogyha találsz akadályt.
Jól taposott úton ritkán sebzod meg a lábad,
Csakhogy a végcélnál már a kalász letarolt! (Andor K.)

86 Jóratörőnek előbb fel kell ismerni a rosszat
S ez — hidd el — sokszor vajmi nehéz feladat.
Könnyű, hogy ha a rossz álarctalanul jelenik meg,
Ám legtöbbször a jó leple alatt közeleg. (Andor K.)

- 87 Inkább szigorral szeressenek minket, mint kímélettel megcsaljanak. (Sz. Ágoston, Vallomások 9)
- 88 Romlott emberek közt barátságról szó sem lehet. (Sz. Ágoston, Epist. ad Censorium)
- 89 A gonoszokkal megfontolatlanul barátságot kötve, magunkra zúdítjuk hibáikat. (Nagy Sz. Gergely, Pastoral.)
- 90 Barátaitokat szeretve, ne szeressétek meg azok hibáit is. (Sz. Ágoston, Serm.)
- 91 Az olyan ember, aki Istennek ellensége, nem lehet embertársának igazán barátja. (Sz. Ambrus, De Offic. 16)

2. A fegyelmezés alapja az önfegyelmezés

- 92 Csak az tud sikerrel fegyelmezni másokat, aki önmagát is tudja fegyelmezni.
- 93 Csak a gyémánt karcolja az üveget. A kavics lecsúszik róla, mint a szánkó a lejtőn. Csak a fegyelmezett, az önuralomban kigyakorolt és kiedzett lélek tudja magát rávésni más lelkére.
- 94 Izzó vastömeg is csak a vízben válik acéllá,
S hogy kardpenge legyen, ráver a zord kalapács.
Jólétben, heverőn elpetyhüd a test, el a lélek,
Nélkülözés meg a harc edzik a jellemerőt. (Andor K.)
- 95 Makarenko magának soha kivételt, előnyt nem engedett. (Maxim Gorkij)
- 96 Emberi lényünkben születéskor nincs, csak erénymag.
Állati önzésből nő körülötte a gaz.
Hogyha a gatz ki nem írtják még idején neveléssel,
Elhal a mag s rajtunk szégyen az emberi név. (Andor K.)
- 97 Akaratgyenge embernek soha sem lesz tekintélye beosztottjai előtt. Aki nem szokta meg, hogy saját akaratát a megfelelő és kellő korlátok közé szorítsa, az sohasem tud eredményesen hatni más akaratára.
- 98 Csak a törtek és a letörtek hozhatók közös nevezőre.

- 99 Megöregedni anélkül, hogy megvénülnénk — Alt werden ohne Alt zu sein. (Német közmondás)
- 100 Iskola padjaiban szerzett kitűnő bizonyítvány
Jelzi az észmunkát, ám nem a jó nevelést!
Ebből nap-nap után odakint vizsgázik a gyermek:
Házfal, fű, fa, virág mind jegyet osztanak ott. (Andor K.)
- 101 Nem a termet, nem a szem tekintete, nem a hang erőssége,
nem a szigorúság, vagy ügyesség, nem a pedagógiai tanulság,
hanem az önfegyelmelésben kicsiszolt lélek éreztetése és sugallata ad a vezetőnek hatásos erőt a fegyelmeléshez.
- 102 Többet ér a türelmes a hősnel, aki uralkodik önmagán, különb annál, aki városokat hódít. — Ki visszatartja szavát, az bölcs és értelmes. Az az okos férfiú, aki higgadt lelkű. A balgát is okosnak lehet tartani, amikor hallgat, és értelmesnek, ameddig ajkát bezárja. — Város, melyen rést ütöttek és már fala sincsen, ilyen a férfi, aki beszédében nem tud magán uralkodni. (Péld. 16,32; 17,27; 25,28)
- 103 Reggeltől estig változik az időjárás, a bölcs ember óvatos mindenben. Minden értelmes el sajátítja a bölcseséget, és magasztalja azt, aki elérte. Akik jártasak a mondásokban, maguk is bölcsen cselekszenek, értenek ahhoz, mi igaz és helyes, és mint az esőt ontják a mondásokat és döntéseket. Ne indulj vágyaid után és tartsd vissza magadat kívánságodtól. Ha engedsz lelked vágyainak, káröröme lesz ellenségeidnek. (Sir 18,27—31)
- 104 Ha magadat teljesen legyőzöd, a többi fölött könnyen győzedelmeskedel.
- 105 Előbb magaddal szemben légy buzgó, azután buzgólkodhatol szabály szerint mások irányában is. Sokszor fellángol bennünk a szenvedély és mi azt buzgóságnak tartjuk. Mások kis dolgaival bíbelődünk s magunknál elnézzük a nagy dolgokat is. (Kempis Tamás, Krisztus követése III 53)
- 106 Tűz nélkül ki gerjeszthet tüzet? És szeretet nélkül ki teljesítheti a szeretet kötelességeit? A szeretet lángjának kell benned lobognia, hogy buzgalmad embertársad renyhességét elűzze, sőt benne a szeretet tüzét fölgerjessze. (Jusztiniáni Sz. Lőrinc, Homil. 25 in I Cor.)
- 107 Legistenibb dolog közreműködni Istennel a lelkek üdvén — Divinorum divissimum est cooperari in salutem animarum. (Sz. Dénes, De coelesti hierarchia, 13)

- 108 Kérlek titeket, legyetek az én követőim, mint én is Krisztusé (Kor 4,16; 11,1) Kövessétek a példámat, testvérek, és figyelmezzetek azokra, akik aszerint élnek, amint példát adtunk nektek. — Egyébiránt testvérek, ami igaz, ami csak tisztességes, ami csak igazságos, ami csak szent, ami csak szeretetreméltó, ami csak dicséretes, erényes, magasztos, arra irányuljanak gondolataitok. Amit tanultatok is, amit elfogadtatok, hallottatok és láttatok tőlem: ezt cselekedjétek. (Fil 3,17; 4,8—9)
- 109 Ha majd az emberek nem győznek egymás ellen, önnönmaguk legyőzésére fognak törekedni. És ez lesz a legerélyesebb erőfeszítés, melyre egyáltalán képesek, ez a legnemesebb felhasználása bátorságuknak és nagylelkőségüknek. (Anatole France, A fehér kövön)
- 110 Magának ki-ki sokkal könnyebben és szívesebben megbocsát, mint másnak. (Széchenyi István)
- 111 Az emberi észnek legbiztosabb hőmérője, ha valaki nem marad makacsul az általa választott, de célhoz nem vezető úton, hanem jobbra fordul. (Széchenyi István)
- 112 Minden szűkeszű ember makacs. (Széchenyi István)
- 113 Lelkesedés nélkül még félig-meddig sem megy tökéletesen semmi, még a legkisebb dolog sem. (Széchenyi István)
- 114 Kinek szíve soha ki nem árad, az iránt egy szív sem melegülhet fel őszintén. (Széchenyi István)
- 115 Merjünk nagyok lenni — s valóban nem oly nehéz — de legyünk egyszersmind bölcsek is! (Széchenyi István, Világ 146)
- 116 „Ügy világoskodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy azok jó cselekedeteiteket lássák és dicsérjék a mennyei Atyát.” (Mt 5,16) Minden ember köteles példás életet élni, mennyivel inkább kötelességünk ez nekünk, kiket Isten arra hívott meg, hogy felebarátunkat az üdvösségre vezessük. (Ward Mária, Vademecum II 33)

3. Szükség van-e tekintélyre?

- 117 A tekintély a tanítványban tiszteletet, bizalmat és önkéntes engedelmességet ébreszt. Tekintély nélkül nincs igazi, megbízható fegyelem.
- 118 A külső vagy szerzett tekintély maga az állás vagy külsőség, pl. igazgatóság, magas hatáskör stb. következménye.
- 119 A belső vagy személyi tekintély az előjáró egyéniségéből, személyi értékeiből, vagy jellem-nagyságából fakad. Pl. kiváló jellem, nagy tudás, óriási siker stb.
- 120 A jól megalapozott tekintélynek bámulatos a hatása. A lelket annyira eltöltheti tisztelettel, értékeléssel és csodálattal, hogy még áldozatok árán is szinte vakon engedelmessé teszi.
- 121 Akkor teszünk szert tekintélyre tanítványaink, munkatársaink előtt, ha személyünk tökéletesen megfelel *hivatásunk* követelményeinek. Ha a szó és tett, a látszat és valóság, az ígéret és teljesítése fedi egymást.
- 122 Ha tekintélyünkre adunk valamit, nem engedhetjük meg magunknak a szabadosságot. Össze kell magunkat szedni. Állandóan résen kell lennünk. Éber szemmel kísérjük minden szavunkat és cselekedetünket.
- 123 Tekintélyünket ne a hiúságunk legyezgetésére keressük. A tekintély elvész, ha mindenáron keressük, ha erőltetjük, ha belőle bálványt csinálunk.
- 124 Mivel némelyek a fegyelmet annyira gyűlölik, hogy még a nevéől is iszonyodnak, az ilyenek gondolják meg, hogy ha egyetlen társadalom, sőt egyetlen hajlék — ha mégoly kicsi család lakik is benne — helyes állapotában fegyelem nélkül meg nem tartható, sokkal inkább szükséges az az egyházban, melynek állapotához a legnagyobb rend illik. Ennélfogva amint Krisztus üdvözítő tanítása az egyház lelke, úgy benne a fegyelem az idegek szerepét tölti be, amely által történik az, hogy a test tagjai, mindegyik a maga helyén egymás között összefüggenek. Tehát mindazok, akik vagy a fegyelem megsemmisítését kívánják, vagy annak visszaállítását gátolják — tegyék ez akár szántsándékból, akár megdondatlanságból — bizonyára az egyház végső szétszűllését mozdítják elő. Mert mi lesz, ha mindenki szabadon teheti, amit kedve tart? (Kálvin János, A keresztyén vallás rendszere IV. 12,1; II. kt. 507)

- 125 Ne mutassunk viselkedésünkön, ruházatunkon, beszédünkön sebezhető, vagy gúnyra alkalmas és nevetésre ingerlő gyengeséget. „Minden egyes mozdulatommal, még a derékszíjcsattom halvány csillogásával is mélységesen átértzett nevelői kötelességet teljesítettem: tetszenem kell ezeknek a kamaszoknak.” (Makarenko)
- 126 Az előljáró sohase mutasson meg mindent önmagából. Mindig hagyjon saját egyéniségében egy kis szentélyt, ahol avatatlan szemek előtt rejtve, megőrizheti a maga frigiditását.
- 127 Ne csak a magunk tekintélyét óvjuk! A másokét is, kartársainkét, a szülőket, általában növendékeinknek minden előljáróját és feljebbvalóját.
- 128 Ha a növendék jogosnak látszó panaszt emel is előljárója ellen felsőbb előljárónál, pl. tanuló tanárja ellen az igazgatónál, az utóbbi csak ennyit mondjon: „Meghallgatom majd a tanár urat is és azután döntök.”
- 129 Minden növendék nevelésre szorul és eligazításra vár. A tekintély pedig ennek az eligazításra váró igénynek felel meg. Oly képesség ez tehát, amely arra készíti a másikat, a növendéket, hogy készséggel engedelmeskedjék.
- 130 Az első nevelési időszakban a gyermek kritikátlanul elfogad mindent attól, akiben eleve a nagyszerű embert látja.
- 131 A további nevelési időszakban ez a kritikátlanság elapad, a dogmatikus tekintélyt felváltja a személyi varázs és a szellemi, lelki tartalom. A növendék ekkor a nevelőnek benső értékei iránt érez tiszteletet. Azért van tekintélye, mert a növendék észreveszi, hogy a nevelőjében vannak ilyen benső értékek. Ez a maradandó tekintély.
- 132 Pusztán a tekintélyre alapozott nevelés veszélye az, hogy a nevelői bálvány rombadöltével, rommá lesz minden. Az egyes tanítók, tanárok, vezetők erkölcsi vagy társadalmi tragédiái, családi zűrzavarai magával sodorják a tanítványok imádatát is. Ez magyarázza meg a tanítványok nevelési ambivalenciáját: egy-szeriben ellenkező erkölcsi, szellemi irányba való átfordulását.
- 133 A tekintélyen nyugvó nevelési mód mellett eszmei varázsnak is kell lennie. Maguk az eszmék legyenek cáfolhatatlan tekintélyűek. Gyenge lábon álló, könnyen cáfolható eszméket ki akar-na magáévá tenni?

- 134 Az elismert tekintély és az eszmei varázs teszi áldott emléküvé a nevelőt is, eszméit is. Ez sodorja magával a növendéket a jóra, ez vértezi fel a rossz és a gyengeség elkerülésére.
- 135 Legkitünőbb nevelő az eszmény. Ez tekintély is, varázs is. Felettünk álló, de kíváncsú, maradandó és megközelíthető, elérhető értéktartalom. Ha ebből megvalósítva lát valamit a növendék, ez ad igazi tekintélyt a nevelőnek.
- 136 Eszmények nélküli tekintély a nevelőt legfeljebb csak — őrmesterré teheti. Az eszmények lehetnek vallásiak, erkölcsiek, szociálisak, hazafiasak, értelmiek, esztétikaiak.
- 137 A gyermekkor a legendás eszményeket szereti. A serdülőkor a küzdelmekkel csatázó eszményeket. A növekvő ifjút, leányt a saját elképzelt jövője képesíti nagy önmegtagadásokra, még-nagyobb tettekre, szorgalomra (jövendő hivatása, foglalkozása, eszményiesített élettársa, egyszóval az előre néző megszépítő messzeség).
- 138 A nevelő valóságos fejedelem. De fejedelemmé választását mindig a növendéke maga teszi meg külön-külön.
- 139 Ha útszélre vetődik is a legázolt nemes nevelő, a tanítványok mindig jól fogják tudni, kinek homlokára illik korona, kinek meg a bélyeg, vagy a hamu.
- 140 A nevelő akkor lesz fejedelemmé, amikor növendékeiből jellemes emberek, karakterek válnak, amikor nemzeti, vallási és társadalmi erkölcsök születnek belőlük s valósulnak meg.
- 141 A tekintély nem rábeszélő, hanem bizonyító. Nem sugalmazó, hanem meggyőző.
- 142 A nevelők „az emberek dicséretét és szeretetét törekedjenek inkább kiérdemelni, mintsem azokból részt kérni”. (Ward Mária, Vademecum II. 12)
- 143 A tekintély alapja: „Minden tettebben mutass határozottságot s ne igyekezzél kiváltképen kedvére tenni azoknak, akik neked engedelmességgel tartoznak. Mégkevésbé ereszkedjél velük szóvitába vagy versengésbe, ha akaratoskodnak vagy ellenszegülnek.” (Ward Mária, Vademecum II. 17)
- 144 *Quintillianus* megállapítása a nevelő tekintélyére is áll: A tökéletes szónok (és nevelő) csakis jó ember lehet. Tehát nemcsak rábeszélő tehetséget, hanem valamennyi lelki képességet és erényt kívánunk meg nála. (Instit. orat. prooem. 9)

- 145 1813-ban az Iskolatestvérek szerzetesi társulatát feloszlatták, a rendtagokat katonai szolgálatra hívták be. Napóleon ekkor Oroszországban járt, onnan rendelkezett: „Elrendelem, hogy ezt az iskolatestvért azonnal bocsássák iskolájuk rendelkezésére. Katonát tudok pótolni, de ilyen tanítót nem.”
- 146 A tekintély olyan, mint a levegő. Mindenütt ott van, mégsem érezzük súlyát. (Hanauer Á. István püspök)
- 147 Pillanatnyi benyomáson múlik minden és egyetlenegy szembe-ötlő tulajdonság elegendő ahhoz, hogy valakit divatba hozzon. E tulajdonságok azonban nagyon gyarlók és mulók. Csak egy tart örökké: az ész és a kedély ereje. Ezért én évről évre mindinkább igazán divatba fogok jönni, mert mind a kettőből több van bennem, mint más közönséges emberben. (Széchenyi István, Napló I. 235.)
- 148 Mint planéták a Naphoz, úgy ragaszkodik számtalan emberi lény egy fényes észhez. Tekintélyt a bölcsesség ad, ilyen a legjobb célból a leghelyesebb módon cselekvő ember. Tiszta szándék, tiszta lélek — akár siker, akár nem. (Széchenyi István)
- 149 Jogom van Magyarország fölött tanárkodnom! (Széchenyi István, Politikai programtörödékek 81)
- 150 A király kötelessége életét adni azokért, akiken uralkodik. (Sz. Ágoston, Sermo 120 de Temp.)
- 151 Akik parancsolnak, ne úrhatnáságból parancsoljanak, hanem kötelességükhöz híven gondoskodjanak. Ne is kevélységből, hogy ők elsők, hanem könyörületből, eltalálva mindenki javát. (Sz. Ágoston, De Civit. Dei I. 19)
- 152 A tisztelet, amit nem szeretetből tanúsítanak, nem tisztelet, hanem hízélgés. (Sz. Bernát, Comment. in Cant.)
- 153 Az erény a szülőanya a tekintélynek és dicsőségnek. Egyedül ez az, amit jogosan megillet s meg is adják. Az a tekintély, melynek nem erény az alapja, csak ki nem érdemelt lehet s el is hamarkodott tekintély és dicsőség. Az ilyen veszéllyel jár! (Sz. Bernát, in Cant.)
- 154 Az nem helyes, hogy tiszteletet vársz olyasmiért, amiért nem fáradozol. (Sz. Jeromos, Epist.)
- 155 Kitűnő erény kívántatik ahhoz, hogy valaki fejedelmi kötelmeinek megfelelhessen. — Nagyobb erény nemcsak önmagát, ha-

nem másokat is jól kormányozni. És minél többeket kormányoz valaki, annál nagyobb lesz a jutalma is. (Aquinói Sz. Tamás, De regimine Princ.)

156 Születésed nemessége miatt sohase told magad senki elé, mert a mi vallásunk nem tud semmit az emberek személyéről, sem rangfokozatáról. Ez csak a lélekre tekint. (Sz. Jeromos, Epist. ad Salvin.)

157 Isten előtt a legfőbb nemesség az, ha valaki kitűnik erényeivel. (Sz. Jeromos, Epist. 14)

158 A tekintélyes, az előkelő, a nemes származású akkor őrzi meg sértetlenül tekintélyét, ha elvonja magát a bűn szolgálatából, s ennek uralma alól. (Aranyszájú Sz. János, Homil. in Matth.)

159 Ti mint előljárók nem vagytok boldogok. Mégis, ha nem volnátok előljárók, boldogtalanoknak vélnétek magatokat. (Sz. Bernát, Epist. 42)

160 Ha a köznépből tántorodik meg valaki a helyes útról, magát dönti romlásba. A tekintélyes ember tévedése azonban sokakat belesodor és árt mindazoknak, akik alattvalói. (Sz. Bernát, Epist. 127 ad Duc. Aquit.)

161 A név tett és kötelességteljesítés nélkül — semmi. Mi más is a tekintélyes állás kimagasló érdem nélkül, akárcsak az emberi cím ember nélkül. (Salvianus, De provid. 4)

162 Emberi bántalomért kezedet fölemelni nem érdem.
Ehhez elég, ha nagyobb benned a testi erő.
Szebb, nemesebb, ha ezért a szívben kész a bocsánat:
Azt bizonyítja, nagyobb benned a lelki erő. (Andor K.)

4. Szóval is, jó példával is!

163 A személyes példaadás nagyon fontos. A növendékek csak azokat az előljárókat tisztelik igazán, akikről megérzik, hogy lemintázhatják a fegyelmezettséget.

164 Ha a növendékek azt látják, hogy előljárójuk munkahelyére későn jön, munkaidő alatt társaival feketézik, szórakozik, rögtön fegyelmet lazító ítéletet alkotnak maguknak.

- 165 A jó példaadás a fegyelmezésben máris fél eredményt jelent.
- 166 A személyes példaadáshoz tartozik, hogy az előljáró sohase engedjen meg magának olyan kényelmet, amelyet a szabályok nem engednek meg. Ne akarjon saját személyére nézve kivételt tenni!
- 167 Az előljáró példaadása terjedjen ki magánéletére is, sőt családi életére is! A közszellemet és fegyelmet nagyon rontja, ha az előljáró erkölcsi fogyatkozás tanújelét adja. Ez erős bírálatra, megszólásra, megvetésre vezethet.
- 168 A példaadás többet ér a legszebb elméleti előadásnál.
- 169 Becsületedet többre becsüld, mint az életedet. De mind a kettőt kész légy Krisztus szeretetéért elveszíteni. (Ward Mária, Vademecum I 13)
- 170 Felebarátodnak nem annyira tetszeni, mint inkább használni igyekezzél. — Szeretetedet mindenkor Istenre építsd, azután légy hű felebarátodhoz, életednél is többre becsüld őt. (Ward Mária, i. m. II 13)
- 171 A jó nevelőben meg kell lennie a megkívánt adottságoknak. Föltétlenül legyen szellemi, lelki ember, aki egészséges érzülettel rendelkezik értelmi, erkölcsi téren egyaránt. Legyen benne veleszületett hajlam és törekvés saját egyéniségének alakítására. A továbbfejlődésre nem vágyó ember a növendékeit csak uniformizálhatja, de nem neveli. Nem elég azonban az önnevelésre, önfejlesztésre való hajlam, azt meg is kell valósítani. Csak jellemképes nevelő tud jellemet fejleszteni.
- 172 Mindennél fontosabb, hogy a nevelő maga is jó példát mutasson állandóan. A példaadás lehet vagy jóra ösztönző, vagy rossz példát árasztó. Mindegyiknek hatása van a növendékre. Évtizedekre, egész életre szóló hatással.
- 173 „Eleázárnak, a legkiválóbb írástudók egyikének, egy élemedett korú és tisztas külsejű férfiúnak erőszakkal kinyitották száját és így akarták sertéshúsevésre kényszeríteni (vallása parancsai ellenére). Ő azonban önként ment a vesztőhelyre. Mert nem illik a színlelés — úgymond — a mi korunkhoz. Sok ifjú ugyanis abban a hitben volna, hogy a pogányok életére tért át a kilencvenéves Eleázár és így tévútra vezetné őket az én színlelésem, s egy múlt élet parányi idejéhez való ragaszkodásom. Azért elszántan válok meg életemtől, így legalább méltónak mutatom magam az

- öreg korra. Készséges szívvel és bátorsággal halok tisztos halált a magasztos és szent törvényekért, hogy nemes példát adjak az ifjaknak.” (2. Makk 6,18—20.24—28)
- 174 Példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem, ti is úgy cselekedjétek — mondta Jézus. (Jn 13,15) Kövessétek tehát mint kedvelt gyermekek, az Istennek példáját. (Ef 5,1)
- 175 Azért mi is . . . kitartóan fussuk meg az előttünk lévő küzdőteret, feltekintvén a hitnek szerzőjére és bevégezőjére, Jézusra, aki az előtte lévő öröm helyett keresztet szenvedett, nem törődve a gyalázattal. (Zsid 12,1—2)
- 176 Krisztus is szenvedett értünk, példát hagyván nektek, hogy az ő nyomdokait kövessétek. — (1 Pét 2,21) — Mindegyiketek törekedjék felebarátjának kedvét, javát, és épülését keresni. (Róm 15,2) — Nem tudjátok-e, hogy egy kevés kovász az egész tésztát erjedésbe hozza? (1 Kor 5,6. Gal. 5,9) — Kövessétek példám testvérek, és figyeljétek azokra, akik aszerint élnek, amint példát adtunk nektek. (Fil 3,17) — Sz. Pál apostol figyelmeztetése Timóteushoz, akit ő szentelt efezusi püspökké: „Légy példaképe a híveknek beszédben, viselkedésben, szeretetben, hitben, tisztaságban.” (1 Tim 4,12) — Sz. Pál figyelmeztetése tanítványához, Titushoz, a krétaiak püspökéhez: „Mindenben temagad légy a jócselekedetek példaképe: a tanításban, a feddhetetlenségben, a komolyságban. Szavad legyen egészséges, elgáncsolhatatlan, hogy az ellenfél megcségyenüljön, minthogy semmi rosszat sem tud mondani rólunk.” (Tit 2,7—8)
- 177 Figyeljünk egymásra, hogy szeretetre és jócselekedetekre buzduljunk. (Zsid 10,24) — Jó magaviseletet tanúsítsatok a pogányok között, hogy abban, amiben titeket gonosztevéként rágalmaznak, a jócselekedetekből megismervén titeket, dicsőítsék Istent. (2 Pét 2,12)
- 178 A példa hangja hangosabb, mint a szájbéli szó. (Sz. Bernát, in Cant. 59,3)
- 179 Akkor jó a tanítás, ha az ember úgy is tesz, ahogy beszél. (Antiochiai Sz. Ignác, Ephes 15,1)
- 180 Aki titokban él becsületes életet, de mások előhaladását nem gyámolítja, olyan mint a szikra. Aki azonban a becsületesség fényét másoknak is mutatja, olyan mint a lámpa, mely neki ég, másoknak pedig világít. (Nagy Sz. Gergely, Homil. 5 sup. Ezech.)

- 181 Nem tudok jobb tanácsot, mint hogy embertársadat jó példával tanítsd meg, mit kell tennie s ezáltal ösztönözd őt a javulásra. Így nem szóval, sem nyelvvel, hanem valóságban is igazságra adsz neki oktatást. (Nagy Sz. Gergely, Moral. 10)
- 182 Az a szó férkőzik legjobban a hallgatóság szívéhez, melyet a szónok, a nevelő élete is ajánl. Mert szóval csak parancsolja, hogy mit kell tennie. Példájával azonban meg is erősíti. (Nagy Sz. Gergely, Moral. 3,2)
- 183 A püspök háza s életmódja tükör. Ez tanítója a hivatalos fegyelemnek. Bármit tegyen, arra mindenki kötelezve érzi magát. (Sz. Jeromos, Epist. ad Heliodor)
- 184 Szavak tettek nélkül csak szégyenünkre válnak. (Tertullianus, De patientia)
- 185 Az erényes cselekedetek inkább meggyőzőek, mint a csodák. (Aranyszájú Sz. János, De sacerdot. 3)
- 186 Amíg valaki elzárkózik és a közügyektől visszavonultan él, hibáit ebben a magányban elleplezheti. De akik a közéletbe lépnek ki és a világban mozognak, mihelyt elzárkózottságukat mint valami ruhát levetni kénytelenek, lepel nélkül tárják föl lelküket. (Aranyszájú Sz. János, i. m.)
- 187 Legyen tettünk nyilvános. Szándékunk ellenben rejtett. Hogy míg jócselekedetünk által embertársainknak jó példát adunk, addig szándékunkkal, — mellyel egyedül Istennek akarunk tetszeni — rejtekben maradjunk. (Nagy Sz. Gergely pápa, Dialogus)
- 188 Mikor a bűnös ember az igaz embert látja, magát vádolja és önmagát ítéli el. (Nagy Sz. Gergely, Moral. 25,7)
- 189 A példás jócselekedet hathatós és eleven beszéd. Igen nagy rábeszélő erő van abban. Komolyan csakis akkor akarjuk megtenni azt, amire rábeszélnek minket, ha bebizonyítják nekünk, hogy megvalósítható az, amit nekünk tanácsolnak. (Sz. Bernát, Sermo 56)
- 190 A dolgok legszebb, s legegészségesebb rendje az, ha a terhet melyet mások vállára helyeznél, előbb magad viseled, hogy saját magadon tanuld meg, hogyan kell másokat vezetni. (Sz. Bernát, Epist 75)
- 191 A ruha közé tett illatszertől maga ruha is illatos lesz, magába szívja annak jóillatát. Ugyanúgy aki gyakran társalkodik ér-

- nyes emberekkel, az is szükségképpen elsajátítja azok jó tulajdonságait. (Szalézi Sz. Ferenc, Filotea 2,12)
- 192 Olyannak mutasd magad, aminő vagy. És olyan légy, amilyennek látszani kívánsz. (Ward Mária, Vademecum III 30)
- 193 Ne tettesd magad tudatlannak, hogy a tudós kedvét megnyerjed. De ne restelj mindenkitől tanulni, mert Isten az egyszerűséget kedveli, nem pedig a tudatlanságot. (Ward Mária, i. m. III 31)
- 194 Olyat mondani, amit nem érzünk: ravaszság. Mindent elmondani, amit érzünk: balgaság. (Ward Mária, i. m. III 28)
- 195 Többre lehet menni példával, mint parancsolgatással. Amit már megtett valaki, nem tartjuk magunk sem nehéznek. Amit már más kipróbált, azt hasznosnak ítéljük magunk is. (Sz. Ambrus, De virgin. 2)
- 196 Szóval magyarázd meg, tettel pedig mutasd meg az erényt. (Sz. Nilus apát.)
- 197 Ahánynak példát adtál a tökéletes életre, annyival és annyiért nyered majd el az örök jutalmat. (Sz. Caesarius, Admonit.)
- 198 Hatalmasabb a példa a szónál. Tökéletesebben tanulunk cselekedet, mint beszéd által. (Nagy Sz. Leó pápa, Sermo de jejun.)
- 199 Hamarosán bevéődik a szívbe, amit példában szemlélünk. (Sz. Valerius püspök, Homil. 7)
- 200 Te ne tudnád megtenni, amit egyik is, másik is megtett? — Si potuerunt hi et hae, quare non tu? (Sz. Ágoston, Vallomások VIII 11)
- 201 Olyan legyen a keresztény ember szórakozása, hogy például szolgáljon másoknak. (Sz. Ágoston, De doct. Christiana 4)
- 202 Egészen természetellenes a magas méltoságnál az alantas lélek. Az első helyen állónál a leggonoszabb élet. A nagyhangú száj mellett a tétlen kéz. A sok beszéd helyett a kevés tett. (Sz. Bernát, De considerat. 2)
- 203 Eleven és hathatós szónoklat a jó magatartás példája. Ez győz meg mindenkit leginkább arról, amire rá akarjuk bírni. (Sz. Bernát, De S. Benedicto.)
- 204 Hej, mi a mi életünk azokéval szemben! Krisztusnak és a szenteknek barátai éhen és szomjan, fázva és mezítelenül, munká-

ban és fáradozásban, virrasztások és böjtölések között, üldözések és szidalmak özönében szolgáltak az Úrnak. Mily hosszú és nehéz kísértéseket szenvedtek, mily keményen harcoltak, hogy vétkeiket letörjék. Nappal dolgoztak, éjjel hosszan imádkoztak. Minden gazdagságról, méltóságról, rangról, barátokról, s rokonokról lemondottak. Például szolgáltak valamennyiünknek. Inkább kell követnünk az ő példájukat a jóban, mintsem a sok anyagot a hátramaradásban. Mily lanyha és hanyag a mi életmódunk! (Kempis Tamás, Krisztus követése I 18, 1.3—4.6)

205 A szavak csak hangzanak, a tettek hatnak ránk kényszerítőleg. Worte klingen, Taten zwingen!

206 Benézhetnek az emberek a mi szobánkba. Egészen a sarokig. Egészen a hálósobánk legbelsejéig. Kereszténységünknek üvegpalatónak kell lennie. Üvegakváriumnak. Minden tettünknek, minden élvezetünknek, minden éjszakánknak ki kell állnia az emberiség vizsgáló tekintetét. Világosságnak kell lenni körülöttünk, ha azt akarjuk, hogy kereszténységünk hitelre méltó legyen. Ennek a kereszténységnek a homlokunkra, s a tekintetünkbe beírva kell lennie. Ez a kereszténység a mi életünk, életmódunk. Így élünk. (K. Sonnenschein, Notizen 1925. 8,30)

207 A világon a legjobb dolognak sincs semmi értéke, míg azt valaki elsőnek meg nem valósítja. (Nietzsche)

Milyen példával voltak Dániel és társai a babilóni királyi udvarban! Jézus imádkozása adott példát a tanítványoknak, hogy megkérjék Jézust: „Történt, hogy amikor egy helyen imádkozott Jézus, amint bevégezte, mondá neki egyik tanítványai közül: Úram, taníts bennünket imádkozni.” (Lk 11,1)

208 A hegyen épült város (Mt 5,14) és a gyertyatartóba tett gyertya (Mk 4,21) a nevelői példaadás jézusi parancsa.

209 Mondá Jézus: Aki megbotránkoztat egyet e kicsinyek közül, akik én bennem hisznek, jobb volna annak, hogyha malomkövet kötnének nyakára és a tenger mélységébe süllyesztenék! (Mt 18,6)

210 Arra határozóztok el magatokat, hogy ne okozzatok megütközést, vagy megbotránkozást... Jobb, ha nem eszel húst, s nem iszol bort, sem semmi egyebet, ami miatt testvéred megütközik, megbotránkozik, vagy meginog. (Róm 14,13—21. 1 Kor 8,13)

211 Mindenki nézze meg, miként viselkedik felebarátjával, hogy benne ne rontsa le az Isten templomát. (Tauler.)

- 212 A kisgyermeknek nemcsak szemük, de fülük is van! (Közmondás)
- 213 Nemes példa a nehéz tetteket könnyebbé teszi. (Goethe, Palärophon 14,95)
- 214 Ne felejtsd el, hogy mielőtt tanítani kezdesz, előbb cselekedned kell: „Coepit facere et docere” — cselekedni és tanítani kezdett, mondja a Szentírás Jézusról. Először tehát: cselekvés, hogy te meg én tanulhassunk. (Josemaría Escrivá, Út 342)
- 215 Ha látják, hogy vezér létedre ingadozol, ne csodálkozzál, hogy az engedelmség csődöt mond. (Josemaría Escrivá, Út 383)
- 216 Előfordulhat, hogy hamis apostolok — annak ellenére, hogy „vizet prédikálnak és bort isznak” — kizárólag Jézus tanításának ereje által a tömegnek jót tesznek.
Ez azonban nem pótolja azt a nagy és lényeges kárt, amelyet azzal okoznak, hogy a vezetők mételyeznek meg a lelkeket, akik undorodva fordulnak el képmutatásuktól.
Nem engedhető meg, hogy olyan nők, vagy férfiak, akik nem akarnak tökéletes életet élni, az első sorokba tolakodjanak és vezető szerepet játsszanak. (Josemaría Escrivá, Út 411)
- 217 A jó példa jó magot vet. És a szeretet mindannyiunkat ily vetésre kötelez. (Josemaría Escrivá, Út 795)
- 218 Azok között, akikkel együtt élsz, te vagy a tóba esett kő. Szavaddal és példáddal te csinálod az első körhullámot, ez pedig a másikat és ismét másikat, mindig szélesebbet. Érted most már hivatásod nagyságát? (Josemaría Escrivá, Út 831)
- 219 Ne nyugtalankodjatok, hogy munkátokról „ismernek meg benneteket”. Ez Krisztus jóillata. Mivel pedig kizárólag őérette dolgoztok, örendeztetek az evangélium szavainak beteljesülésén: „Lássák jótetteiteket és magasztalják mennyei Atyátokat.” (Josemaría Escrivá, Út 842)
- 220 A vezető példája szerint alakul az egész világ. — *Regis ad exemplum totus componitur orbis.* (Claudianus, *Sententiae*)
- 221 Az emberiség iskolája a példaadás. És ez az egyetlen iskola, amely tanítani tud. (Burke, *Letters* 1796)
- 222 A példa mindig hathatósabb, mint a parancs. (Johnson, *Rasselas* XXX)
- 223 A példa sokkal jobban javít, mint a szemrehányások. (Voltaire, *Histoire de Jenni*, V)

- 224 A példa az az olvasmány, amit minden ember el tud olvasni. (West, Education I 81)
- 225 A bosszúság, irigység, rossz kedély alkalmul szolgálnak arra, hogy kipróbáljuk, mennyire jutottunk el az önnevelésben és önuralomban.
- 226 Az a szerencsés, aki először önmagát neveli, mielőtt mások megnevelésére vállalkoznék.
- 227 Angliában mindenki kap nevelést. Csak az a baj, hogy a legtöbb embert rosszul nevelték. (G. K. Chesterton, What's wrong IV 7)
- 228 Az egész életnek folyamatos nevelésnek kellene lennie. (G. Flaubert, Pensées 208)
- 229 Voltaképpen akkor kezd mindenki öregedni, amikor már nem lehet nevelni. (A. Graf, Ecce homo 36)
- 230 Barátaim, jól tartsátok eszetekbe: nincsenek rossz növények, sem rossz emberek. Csupán rossz földművesek vannak. (Victor Hugo, Nyomorultak I 5,3)
- 231 A jövődő a tanítók kezében van — L'avenir est dans la main du maître d'école. (Victor Hugo, Nyomorultak III 4,1)
- 232 Az ember az egyetlen teremtmény, amelyet nevelni kell. — Der Mensch ist das einzige Geschöpf, das erzogen werden muss. (I. Kant, Über Pädagogik VIII 457)
- 233 Halaknál hangot, a neveletlen embereknél erényt ne keress. (Plutarchus, Töredékek)
- 234 Háromra kell buzdítani az ifjakat: lelki mértékletességre, a hallgatás megtartására és, hogy tudjanak pirulni. (Plutarchus, Levél a barátságról)
- 235 Nevelésünk születésünkkel kezdődik. Első nevelőnk a dajkánk. (J. J. Rousseau, Émile 1)
- 236 A gyermekornak megvan a maga sajátos látása, érzésvilága, gondolkodásmódja. Képtelenség azt kívánni, hogy a miénkkel helyettesítsék ezt. (J. J. Rousseau, La nouvelle Héloïse V 3)
- 237 Sohase tanítsd a növendékeket olyasmire, amiben nem vagy biztos. Inkább ne tudjon ezernyi igazságot, mintsem egyetlen hazugságot vegyen szívébe. (Puskin: Time and Tide)

- 238 A műveletlen ember sajátmagának a karikatúrája. (Fr. Schlegel, *Kritische Fragm.*, 1798)
- 239 Jobb egy kis korholás, mint később egy szívszaggató fájdalom. (Shakespeare, *Windsori víg nők*, V 3)
- 240 A nevelés tárgya a jellemalakítás. (Herbert Spencer, *Evanescence of Evil* II 17)
- 241 Hasznosabbnak vélem, az ifjakat megszégyenítéssel és nyájassággal visszatartani a rossztól, mintsem megfélemlítéssel. (Terentius, *Adelphoe* I 1)
- 242 Nem használ a növénynek, ha sokszor átültetik (sem a növénydeknek a sokféle nevelő). (Seneca, *Epist.* 2,3)
- 243 Mindenki szeretne ismereteket szerezni, de ezért fizetni senki sem akar. — *Noscere velint omnes, mercedem solvere nemo.* (Juvenalis, *Satyricon* 7,157)
- 244 A nevelőt a szülő helyettesének akarja az isten — *Dii praecptorem sancti voluere parentis esse loco.* (Juvenalis i. m. 7,209)
- 245 Példaadás nélkül semmit sem lehet helyesen tanulni, sem tanítani. — *Nihil recte sine exemplo docetur aut discitur.* (Columella, *De re rustica* 11,1)
- 246 Lelkünkől, akár jó, akár rossz, akaratunk ellenére is, tudtunk nélkül is, szüntelenül átáramlik valami a mások lelkébe. Jó hiányában keserűség, erő hiányában gyengeség. Több mint példaadás, amit közlünk: önmagunkat közöljük. Így lépünk be a történelembe, mások életébe.
Valami mindig megmarad bennünk, még akkor is, ha semmi nyomát nem vehetjük észre. (Félix Pécaut)
- 247 Sokkal inkább azáltal hatunk, ami mi magunk vagyunk és nem azzal, amit mondunk vagy teszünk. (Lyautey marsal)
- 248 Ha mindenki kivonja magát kötelessége alól és csak a maga érdekeire gondol, vége a hazának. (Oxenstierna)

5. Jókedv és bizalom, fél siker!

- 249 Állandóan a jókedv, derűs hangulat és mosolygó lélek sugározzék le arcunkról és egyéniségünkről. Ha kell, legyünk komolyak. De sohase komorak, kesernyések, unalmasok, szárazak és érdektelenek!
- 250 A derű olyan, mint a mágnes: ragaszkodást szül. A „savanyú Vendel” típusú ember sohasem bilincsel le. Nem lesz soha magával sodró, inspiráló, ihletet sugárzó erő.
- 251 A derűn nem értjük az édeskés, szentimentális, gyerekes, vagy férfiaknál a nőies érzelgősséget. Ügyeljünk, hogy a fegyelem a túlhajtott jókedvvel csorbát ne szenvedjen.
A jó előjárónak erősen bíznia kell törekvése sikerében. Ha előre lemondunk a nevelői eredményről, illik ránk a mondás: Aki lovagláskor mindig a leesésre gondol, vagy éppen attól fél, jobb annak, ha lóra sem száll.
Ezért mindig egyforma bizakodással és boldog reménnyel kezdjük és folytassuk a nevelést és fegyelmezést.
- 252 Ha minden iparkodásunk és optimizmusunk ellenére a lelkekbe vetett reményünk nem valósul meg, vagy ha munkánk sikere elmarad, akkor sem szabad kétségbeesnünk. Sokszor van úgy, hogy az eredmény későn érkezik. Van későn érő gyümölcs is.
- 253 Ember az emberhez ritkán közeleg bizalommal,
Mert nem tudja, milyen benne a lelkivaló;
Egyszer a hízelgő fenevadban sejtí barátját,
Máskor a marcona arc rejti a jóakarót. (Andor K.)
- 254 A fegyelmezés belső erejének egyik energiaforrása a növendékek jókedve, öröme és derűje. Enélkül az élet olyan, mint a kert virág s az erdő madárdal nélkül.
- 255 A jókedvű gyermek, tanuló, növendék sokkal szívesebben, gyorsabban, odaadóbban dolgozik és engedelmeskedik, mint a rosszkedvű, borús hangulatú, kényszeredett lelkű. A jókedv és a derű felvillanyozza a szervezetet. Könnyebbé teszi a munkát. Hajlékonyabbá a nehézségek áthidalására.
- 256 Már az apostol is int: „Örüljete, ismét mondom, örüljete!” (Fil 4,4) Ezért a jó nevelőnek mindenkor gondja legyen, hogy örömet szerezzen és azt úgy alkalmazza, mint az életben a sót, a fűszert.

257 Az öröm, jókedv és derű könnyebben kifejleszti és állandóan ébren tartja az előljáró iránti bizalmat.

258 Az iskola, intézet legyen az öröm s a remény oázisa. A növendék otthon néha csak goromba, durva szót hall. Szidalmazást és istenkáromlást. A világ sora is kemény. Ott önzést, részvétlenséget, kiméletlenséget tapasztal. Legalább az iskolában, intézetben, körünkben teremtsünk számára derűsebb légkört.

259 Aki él, az mind örüljön,
Mert az élet mindenkinek
Kivételes, szent örömmel jön. (Ady Endre)

260 A munkakedvet nagyban fokozza különféle megbízatás, dicséret, elismerés.

261 Szerezzük meg növendékeinknek azokat az apró örömeket, amelyek az ifjú szíveket minden jóra, állandó készségre hangolják. De a külsőt is tegyük mosolygóvá. Az iskola, az intézet falait díszítsük szép, hangulatos képekkel, virágokkal, csecsebecsékkel. Az ilyen külsőségek is hatással vannak a lélekre és kedélyre. Erősítik az idegeket. Titokzatos módon belopják a derűt a szívekbe!

262 Szükséges, hogy az ifjúságban örömmel teljes vágyat tudjunk ébreszteni az akarat-erő fejlesztésére.

263 Az engedelmességet felfokozza, átnemesíti és szívbeli ügygyé avatja a növendékek, beosztottak bizalma előljáróik iránt. Azt a vezetőt, akinek megvan ugyan a tekintélye, de aki iránt a növendékek nincsenek bizalommal, megcsodáljuk ugyan, de mivel hidegnek, ridegnek, zordnak érezzük, megközelítésére éppen nem vágyunk.

264 Az az előljáró alakíthatja növendékeit, beosztottjait saját elgondolása és tervei szerint, aki előtt azoknak lelke a maga igazi valójában feltárul. A növendék és a beosztott viszont csak az olyan előljáró előtt tárja fel lelkét teljes őszinteséggel, akiből minden szigorúsága ellenére is melegség, jóakarát, igazságosság és vonzó erő sugárzik. Akiben kedély van. Aki tudja tisztelni, értékelni, szeretni növendékeit éppúgy, mint beosztottait.

265 Az előljáró, aki bizalmat akar ébreszteni a rábízottaknak lelkében, együtt örüljön, együtt bánkódjék velük. Alkalomadtán ereszkedjék le hozzájuk. Keresse fel őket étkezés, szórakozás, sport, üdülés, pihenés közben. Érdeklődjék az ő és övéinek sorsa, ott-

honi viszonyai, nehézségei, különös hajlamai, tervei, olvasmányai, kedvelt sportágai stb. felől.

266 Ha a növendékek, beosztottak érzik, hogy előljárójuk minden érdeküket magáévá teszi, és nem csupán szolgálatukat (tanulásukat, munkájukat, magaviseletüket) tartja számon, hanem egyéni ügyüket is szíven viseli, sőt meleg, őszinte részvétet érez irántuk, kész rajtuk személyi és anyagi bajaikban segíteni: bizalmuk önként és ösztönöszerűen is feléje fordul.

Az előljáró iránt érzett bizalom növeli a jóra való kedvet. Ez a nevelés egyik energiaforrása.

267 A bizalommal együtt jár a hazudozások csökkenése is. A hazudozás egyébként a fegyelmet könnyen álfegyelemmé torzíthatja. A hazugságon itt nemcsak a szó szerinti hazugságot értjük. A kegyhajhászást, árulkodást, hízélgést, a kameleonszerű, jellemtelen alakoskodást, nagyzolást és hasonlókat is idesorozzuk.

268 A bizalom megnyerésének egyik eszköze pl. az iskolában, hogy engedjük a tanulókat kérdezni. Baj, ha egy osztályban a tanulók nem mernek kérdezni. Ha egy-egy kérdésre ilyen választ kapnak: „Hát még ezt sem tudja? — Vagy: „Hogy lehet ilyen ostobaságot kérdezni?”

Viszont azt sem szabad megengedni, hogy az ilyen kérdezési szabadsággal visszaéljenek, kotnyeleskedjenek.

A bizalom megteremtését a négy szemközti megbeszélések nagyon elősegítik. Ily alkalmakkor azonban nem szabad a bizalmat a növendékből és beosztottainkból kieroszakolni. Ez lelki tolakodás-számba menne és inkább fokozott zárkózottságot idézne elő.

269 A bizalmat nem is lehet időpontra megrendelni vagy elvárni. Ehhez kellő alkalomra van szükség. A félénk, nem közlékeny természetű, visszahúzódozó, vagy magába zárkózó növendék lelkén kissé segíteni kell. A megnyilatkozásra kedvező alkalmat kell neki nyújtani. A bizalommal visszaélni azonban sohasem szabad. A bizalmat sohasem engedhetjük bizalmaskodássá fajulni.

270 A nevetés nemcsak a nyomottságtól való felszabadulás, hanem fél egészség is. A léleköszervek izmainak üdvös gyakoroltatása ez, ami a szív működésére hat jótékonyan, mert nagyobb mennyiségű oxigénnel tölti meg a vért, dúsabban oxigénes lesz, gyorsabban áramlik a test minden részébe és viszi magával a jótékony oxigént.

271 A vidámság rendkívül hasznos, mert felerősíti bár a szív működését, mégsem okoz szívdobogást és a lélekzést mélylé és szapo-

rábbá teszi. Kellemes, vidám és tréfás társaságban étkezve észre-
vehetjük, hogy még az étvágy és az emésztés is jobb. A gyomor-
nedvek bőségesebbek lesznek, ami még a betegeknek is jót tesz.
A nevetés mozgatja, rezegteti a rekeszizmot, az egész gyomortáj
ezzel felfrissül; élénkebb működésbe jön.

A tréfa, a vidámság azzal, hogy derűssé teszi a lelket, egyúttal
csodálatos gyógymód szinte minden betegség és levertség ellen,
ami az embert éri.

272 A nevetés jó vért csinál. (Olasz közmondás)

273 Az ember kedélye elváltoztatja az orcát: hol vidámra, hol meg-
szomorúra. A jó kedély jelét, ragyogó arcot nehezen találsz. (Sir
13,31—32) — Nincsen gyönyör, amely túltesz a derűs kedélyen.
(Sir 30,16) — Boldogok a szelídek, mert ők lesznek birtokosai a
földnek. (Mt 5,4)

274 Mint a moly a ruhának s a féreg a fának, úgy árt a bánat az
ember szívének. (Péld. 25,20) Ne add át lelkedet a bánatnak és
ne gyötörd magadat gonddal. (Sir 30,22) Vidám szív jót tesz a
testnek. (Péld. 17,22)

275 A szívbeli öröm: élet az ember számára és ki nem fogyó szent
kincs. Meghosszabbítja a vidámság az ember életét. (Sir 30,23)
— Mindig örüljetek! (1 Tessz 5,16) — Örvendj ifjú, fiatal korod-
ban és légy jó kedvvel ifjúságod napjain. Kövesd szíved hajlamát
és azt, amit szemed lát. De tudd meg, hogy mindezekért törvény
elé idéz az Isten! (Péld 11,9) — A jámborság megőrzi a szívet és
igazságossá teszi. Vígsgát és örömet szerez. (Sir 1,18, Vulg)

276 A vidám lelkület sokkal inkább alkalmas arra, hogy kegyel-
met magába vegye, mintsem a búskomorság. Hiszen a Szentlélek
voltaképpen az Atyának és a Fiúnak a szeretete és öröme, és ter-
mészeténél fogva a hasonló sokkal jobban örül a hasonlóknak.
(Sz. Bonaventura, De profess. relig. 2,76)

277 A vidámság szellemét és a békességet gyakran gerjeszd föl
magadban s légy meggyőződve arról, hogy ez a vallásosság igazi
szelleme is. (Szalézi Sz. Ferenc)

278 Minden, ami ragyogó, drága és tiszteletreméltó ezen a sze-
gény földön, össze sem hasonlítható a megbékélt lélek víg kedé-
lyéhez képest. (Szalézi Sz. Ferenc)

279 Sok viharra kell még rád zúdulnia, míg az égi vidámság és
a jókedély benned tartóssá válik. (Seuse)

- 280 Csak az az igazán keresztény vígkedély, amely egykor rettegésben alakult ki és lett fűszeres, ezért ízes és tiszteletteljes is. (Newman)
- 281 Az öröm a kis élet-lámpánk olaja. Ha az olaj kifogy, még ízzik a bél, de már nem világít. (Prohászka, Ő. M. VII. 321)
- 282 Száz apró öröm ezerszeresen értékesebb, mint egyetlen nagy. (Keppler püspök, Több örömet 179)
- 283 Nem szabad elfelejtened, hogy a vidámság az életed háztartásában nem gyökér, sem törzs, hanem — virág. (Keppler i. m.)
- 284 Annak a vallásosságnak, amely nem képes vígkedélyű lenni, mindig van valami betegfoltja. (M. Seemann)
- 285 Vidámság az a mennybolt, amely alatt minden virul. Kivéve a mérget. (Jean Paul)
- 286 Az elkomorult lelkeknek a vidámság kelyhét kell nyújtanunk. (Langbehn)
- 287 A szentgyónás megkönnyebbit — Beicht macht leicht!
- 288 „Ma miért oly vidám? — kérdezték egyszer Lisieuxi Sz. Teréz. „Mert ma két kellemetlenséget kellett eltűrnöm. Semmi úgy nem készít el a kis örömökre, mint a kis kellemetlenségek.”
- 289 Csakis mulatsággal lehet tanulni. A tanítás művészete nem más, mint annak művészete, hogy fölkeltsük és azután kielégítsük a fiatal lelkék kíváncsiságát, márpedig a kíváncsiság csak a boldog lelkekben élénk és egészséges. Az ismeretek, amelyeket erőszakkal gyömöszölünk az értelembe, eldugaszolják és elfojtják azt. Hogy megemésszük a tudást, szükséges, hogy jó étvágyunk is legyen hozzá. (Anatole France, Bonnard Sylvester vétke)
- 290 Ismerem Jeannet. Ha ez a gyermek rám lenne bízva, nem farnagnék belőle tudóst, mert javát akarom, de értelemtől és élettől ragyogó gyermek válnék belőle, akiben a természet és a művészet nyájas fénnel tükröződik. Rokonszenvet keltenék benne a szép vidékek, költészet és történet eszményi jelenetei, a nemes érzelmű zene iránt. Mindent, amit meg akarnék vele szerettetni, szeretetreméltóvá tennék előtte. Még a kézimunkát sem venném ki ez alól, azt is vonzóbbá tenném a szövetek megválogatásával, a hímzés ízlésével, a csipkézet stílusával. Madarakat adnék neki, amelyeket etessen, hogy megismerje a csepp víznek és egy morzsa kenyérnek a becsét.

Hogy egy örömmel többje legyen, arra törekedném, hogy vidám szívvel gyakoroljon könnyőreletességet. És mert a fájdalom kikerülhetetlen, mert az élet tele van nyomorúsággal, megtanítanám arra a keresztény bölcsességre, mely fölülelem bennünket minden nyomorúságon és amely szépséget ad még a fájdalomnak is. Ime, így gondolom én egy fiatal leány neveltetését! (Anatole France, Bonnard Sylvester vétké.)

291 Nyugalom! Miért lobbansz haragra, mikor jól tudod, hogy ezzel megbántod Istent, megbántod felebarátodat, önmagadnak kellemetlen órákat szerzel . . . és végül kénytelen vagy — lecsillapodni? (Josemaría Escrivá, Út 8)

292 Mondd ugyanazt, amit most mondtál, de más hangon, méreg nélkül. Érvelésednek meglátod, több súlya lesz, és ami fő, nem bántod meg Istent. (Josemaría Escrivá, i. m. 9)

293 Ne utasíts rendre senkit az elkövetett hiba miatt addig, amíg neheztelsz. Várj holnapig, esetleg tovább. Azután nyugodtan, tisztult szándékkal fedd meg a vétkezőt. Néhány barátságos szóval többet érsz el, mint három órai vitával. Győzd le indulatodat. (Josemaría Escrivá, i. m. 10)

294 Nyugtalan vagy? Figyelj ide. Akármi is történjék bensődben, vagy a környező világban, sohase felejsd el, hogy az események és a személyek értéke nagyon is viszonylagos. — Nyugalom! hadd múljék az idő. Amikor távolról szenvedélymentesen látod majd az embereket és eseményeket, tágabb látókört nyerve, a dolgokat természetes mértékükben szemléled, mindent és mindenkit a saját helyére teszel. Így igazságosabb leszel és sok kellemetlenséget kerülsz el. (Josemaría Escrivá, i. m. 702)

295 Évek gyors iramban elrepülnek
Órák, amikben jót nem teszünk a semmiségbe hullnak;
Percek, amiket Istennek szentelünk, a végtelenbe nyúlnak.

296 Balsikered volt? Légy meggyőződve, soha sincs balsikered. Nem vallottál kudarcot: csak új tapasztalatokat szereztél. Előre! (Josemaría Escrivá, i. m. 405)

297 Az ostoba a bosszúságát menten kimutatja, az okos ember pedig a sértést elleplezi. (Péld 12,16) — Ne légy hirtelen a bosszúságra, mert a bosszúság a balgák kebelébe tartozik. (Préd 7,10) — Az indulatos ember civódást szít, a szelíd ellenben a viszályt lecsendesíti. — Parázshoz szén és tűzhöz fa kell. A viszály szításához pedig izgága ember. (Péld 29,22; 15,18) — Ne szállj

perbe hatalmas emberrel, hogy kezébe ne essél! Ne vitázzál szá-
jaskodóval és ne rakj fát tűzére. (Sir 8,1 4)

298 Ne folytass szóharcot. Nem jó az semmire, csak a hallgatók
romlására . . . Az Úr szolgájának nem veszekednie kell, hanem
mindenki iránt nyájasnak, tanításra alkalmasnak, békétűrőnek
kell lennie. Azokat, akik ellene szegülnek az igazságnak, szelid-
séggel feddenie. (2. Tim 2,14 24—25)

Ne légy házadban olyan, mint az oroszlán: a házbeliek fölforga-
tója, alattvalóid elnyomója. (Sir 4,35) Ne bánjál rosszul a szolgál-
val, ki híven szolgál, sem a béressel ki odaadja lelkét. Ha hűsé-
ges szolgád van, úgy tartsd, mint magadat. Úgy bánjál vele, mint
édes testvéreddel, hisz annyit ér neked, mint saját lelked. Ha ok
nélkül bántod, megszökik. Ha pedig odább állt, nem tudod, kit
kérdess és mely úton keresd. (Sir 4,35; 7,22—23; 33,31—32) —

299 Ne légy túlzó senkivel szemben sem és ne tégy semmi fontosat
meggondolás nélkül. (Sir 33,30)

300 A szolgákat intsd, hogy engedelmeskedjenek uruknak, keres-
sék mindenben kedvüket, ne feleseljenek, ne hűtlenkedjenek,
hanem tanúsítsanak mindenben igaz hűséget, hogy mindenben
díszére váljanak üdvözítő Istenünk tanításának. (Tit 2,9—10) —
Engedelmesek legyetek uraitoknak, nemcsak a jóknak, és szelí-
deknek, hanem a keménykezőeknek is. (1 Pét 2,18)

301 Ha sanyargatjátok őket, hozzám kiáltanak, és én meghallga-
tom kiáltásukat -úgymond a mindenható Isten. (2. Móz 22,23)

302 A képmutatók és álnokok kihívják Isten haragját, és nem kiál-
tanak Istenhez, mikor kötözve vannak. Fiatalkorban pusztul el
lelkük és életük úgy, mint az örömfűké. (Jób 36,14)

303 Ha Te vagy erősségünk, van támaszunk. Ha magunkban bí-
zunk, esendők vagyunk. (Sz. Ágoston, Vallomások 4,16)

304 Valamikor a saját erőmben bízam, de az nem volt erő, és
amikor így akartam járni, s mikor azt gondoltam, hogy állok,
akkor inkább elestem és többet mentem hátra, mint előre. (Sz.
Ágoston, Soliloquia 25)

305 Mondottam: ezt teszem meg, azt végzem el. És sem ezt nem
tettem, sem azt nem végeztem el. Megvolt az akarat, de nem volt
hozzá tehetség. Vagy ha megvolt a tehetség, nem volt akarat,
mert a magam erejében bíztam. (Sz. Ágoston, Soliloquia 25)

- 306 Atkozott az ember, aki emberben bízik, mikor önmagában sem bízhatik senki, mert maga is csak ember. (Sz. Ágoston, Epist. 25 ad Macedon.)
- 307 Aki saját erejében dicsekszik, maga löki el magától az isteni segítséget. (Celesztin pápa, Epist. ad epp. gall.)
- 308 Ne bízzál saját erődben, hanem Istenbe vedd bizalmadat. Tedd azt, amit tehetsz és Isten gyámolítani fogja jószándékedat. (Kempis Tamás, Krisztus követése I. 7)
- 309 Ne bízd magad, se ne hagyatkozzál az ingadozó nádszálla. Mert az ember olyan, mint a széna s minden dicsősége elmúlik, mint a mezők virága. (Kempis Tamás, i. m. II. 7)
- 310 A dolog természetében rejlik, hogy valahányszor összeköttetésbe lép a jó a gonosszal, nem a gonoszt javítja meg a jó, hanem a jót rontja el a rossz. (Aranyszájú Sz. János, in Matth.)
- 311 Veszélyes dolog a rosszak utánzása. Akiknek jó tulajdonságait nem sajátíthattad el, azok rossz oldalát hamarosan magadévá fogod tenni. (Sz. Jeromos, Epist. 7)
- 312 Mindaz, aki magánál rosszabbhoz csatlakozik, gonoszabbá lesz. (Sz. Ágoston, De morib. eccl. 3)
- 313 Ha meggondolatlanul kötünk barátságot, az ő bűneikkel lépünk szövetségre. És miközben életünk rossz barátainkéhoz hasonlónak válik, ugyanakkor igen messze lehetünk Attól, aki a legfőbb igazság. (Nagy Sz. Gergely pápa, Regula pastor.)
- 314 Az álbarátság kábulatba ejti a lelket és eltántorít az üdvösség útjáról. (Szalézi Sz. Ferenc, Filotea 2,11)

6. Dicséret és jutalmazás

- 315 A jutalmazás a nevelésben a fegyelmezésnek egyik eszköze. Ezzel a növendékben a helyes cselekedettel járó örömet és a munkakedvet akarjuk fokozni. Őt a jóban megerősíteni és azt megkedveltetni igyekszünk.
- Leggyakoribb jutalmazási eszközök és módok: a megelégedés kifejezése, a dicséret és az ajándék.
- A helyes nevelés azt kívánja, hogy ne jutalmazunk állandóan. Továbbá hogy a jutalmat a növendék egyéniségéhez mérjük.

- 316 A keresztény nevelés tan nem a jutalmat tekinti az erkölcsös cselekvés legfőbb indítékának, hanem a szeretet törvényét.
- 317 A jutalmazás művészet. Hármass célja van: a) az előjáró részéről megalégedésének kifejezése; b) a jutalmazottban az öröm és kitüntetés érzésének felkeltése; c) a jutalmazottban és másokban ösztönzés, buzdítás és serkentés a jövőre.
- 318 A jutalmazás néha az illetőt jobb és nemesebb tulajdonságainak tudatára ébreszti. Néha teljes fordulatra is segítheti.
- 319 Ami növendékeinknél, s beosztottjainknál elismerésre méltó, azt ne hagyjuk figyelmen kívül. Ismerjük el. Ha megérdemli, olykor-olykor dicsérjük meg. Akár négy szemközt, akár nyilvánosan. Érdemeinek megfelelően jutalmazzuk is meg.
- 320 Szeretettel, megértéssel és jóakarattal teli méltánylás, dicséret, vagy jutalmazás néha többet ér, mint hónapokon át tartó korholás és gúnyolás, lekicsinylés és gáncsolás, vagy büntetés.
- 321 Elismerésben, vagy dicséretben részesítsük azt is, aki nem átlagon felüli, de rendes kötelességét állandóan, kitartóan, nehézségek ellenére is, vagy nagy megerőltetéssel végzi.
- 322 Adhatsz bármi sokat, eleget sosem adsz a világnak,
Mert az ajándéknak mérlege csalfa nagyon.
Érhet a szép adomány igazán milliárdokat aranyban,
Nem hiszik el sohasem, többre ne telne neked.
- 323 Jutalmazásnak számít a bátorítás is, pl.: „Jól van, csak tovább ilyen szorgalmasan.” „Ha így tanul, sokra viheti.” Az ilyen bátorítás serkentően hat.
- 324 A dicséretben, elismerésben és jutalmazásban ügyelnünk kell az igazságosságra, hogy a jutalomban nem részesültekben az ellenkező hatást ne idézzük elő. Érdemtelenül senkise részesüljön dicséretben, vagy jutalomban. A jutalom mindig legyen arányban az érdemmel.
- 325 Mások előtt, ha dicsérsz valakit, szavaidra vigyázz jól,
Túl ne magasztald őt, érdemi bármi nagyok;
Mert ha a túlzás csak minékünk szól, kész a bocsánat,
Másnak a túlfénye sérti, vakítja szemünk. (Andor K.)
- 326 Nagy baj, ha a beosztottak az előjáró személyének tulajdonítják, hogy kit mikor dicsér meg, vagy jutalmaz.

- 327 Jutalomnak számít a szolgálati, vagy előírt munka alól való mentesítés is és a szabadságidő meghosszabítása.
- 328 A dicséretből, vagy jutalmazásból ne felejtjük ki (ha megérdemlik) az olyan beosztásban lévőket, akiknek munkáját kevésbé szoktuk észrevenni. Ilyen pl. konyhaszemélyzet. Nekik kétszeresen jól esik, ha látják, hogy az ő érdemeiket is észreveszi az előljáró. A háziasszonynak pedig ne csak megköszönjük, hanem mindig dicsérjük is meg a főztjét. Ez mindig igen jó hatású.
- 329 Van ki a jótettnek lelkében érzi jutalmát,
Más pedig elvárja érte a rendjelet is.
Jóllehet itten a tett forrása dőre hiúság,
Hagyjuk! a közhaszonért kapja a rendjeleket. (Andor K.)
- 330 Ne dicsérjünk meg olyan természeti adottságokat, amelyekhez a jóakaratsnak, az iparkodásnak, a szorgalomnak és jellemnek semmi köze sincs, pl. magas termet, erős hang, fizikai erő stb.
- 331 A jutalom ne legyen soha a jótettnek egyedüli, vagy fő indító oka, vagy célja. Viszont ígéretünk alapján joggal számíthatssanak rá.
- 332 Soha se ígérjünk olyat, amit nem tarthatunk meg. Ne is fenyegetssünk olyasmivel, amit úgysem tennénk meg. Pl.: „Letöröm a derekadat, ha még egyszer ezt, vagy azt teszed.” Ezt nem veszik komolyan.
- 333 A jutalmazásnak egy neme megokolt esetekben a megkegyelmezés. Ezzel rokon a megbocsátás, akár a büntetés után, akár büntetés nélkül. A bocsánatkérés és a bocsánatadás egyik legszebb erénye az önfegyelmezésnek.
- 334 A nő könnyebben bocsát meg, mint a férfi. De nehezebben felejt! Megvan némelyekben az a rossz szokás, hogy az el nem felejtett régi dolgokat felhánytorgatják.
Az ilyen el nem felejtett és folyton felhánytorgatott dolgok olyanok, mint a ki nem húzott fullánk, amely bent marad a sebben és lassan elmérgeződik.
- 335 Mindig bánt, keserít, ha tetteidet kritizálják
És sohasem temagad, más veszi észre hibád.
Senkit ezért ne okolj, csak okulj és majd a jövőben
Bíráld tetteidet jóval előbb temagad.

- 336 A jutalom sajátsága abban van, hogy fokozza a törekvést, ha kellemes dolog várása is kíséri a munkánkat. A jutalom a jól végzett munka eredményeként várható, kellemes érzelmeket ébreszt a növendékben.
- 337 Mivel a jutalommal együtt jár a veszély, hogy nem a munka elvégzése, hanem a jutalom elnyerése lesz a főcél, azért a jutalmazásokat nem szabad túlfejleszteni. Általában inkább csak a kisebb növendékeknek ajánlatos alkalmazni, akiknél még úgyis túlnyomó az érzéki elem a lelkületben. A nagyobb növendéknek elég jutalom már a teljesítmény és az eredmény öröme is.
- 338 A jutalom lehet anyagi (pénz, könyv, kép, cukorka), ami az iskolában csak ünnepi alkalmakra való. A gyakori szentképosztogatás nemcsak a szentképek értékét csökkentette, hanem a jutalmazásnak egész sor alacsonyabb fokát átugrotta és semmivé tette.
- 339 Lehet erkölcsi is a jutalom. Ilyen az egyszerű elismerés, a dicséret és bármi, amit az elismerésünk kifejezőjévé teszünk. Elismerésünk kifejezője lehet: az osztályozáson kívüli szorgalomjegy, a kitüntető ülés hely, valami jelvényviselési jog. Legjobb azonban, ha a nevelőnek már egy kedves tekintete, szemmel látható felfigyelése, szava is jóleső elismerésnek számít. A szavak között is előnyös, ha fokozatokat tartunk. I: Ez jó. Ez szép volt. Nagyon szép volt. Örülök, hogy ilyen szépen csináltad. Esetleg valamelyik zárthelyi dolgozatának szép és csattanós részét mintaként felolvassuk az egész osztály előtt.
- 340 Minden jólvégzett munkát megillet az elismerés. Az iskolában ennek kifejezője a jó érdemjegy. Külön elismerés és anyagi jutalom (pénz, könyv, kép, stb.) csak rendkívüli értelmi és érzelmi teljesítményért jár.
A szegénysorsú gyermeknek kifejezetten segély jár, amit nem előnyös egybekeverni a jutalmakkal.
- 341 A jutalmakkal való takarékoskodás megbecsültté teszi a jutalmat, nem engedi kifejlődni az apró teljesítményekért való büszkeséget. És kizárja, hogy a munkavégzés fő célja a jutalom legyen. (Szomor Tamás, Pedagógia 3,2)
- 342 A Szentírás jól ismeri a jutalmazás veszélyeit is. Más dicséreten téged, ne önnön szád, idegen valaki és ne saját ajkad... Az ezüstöt a tégely, az aranyat a kemence teszi próbára. A férfit pedig a száj, amely dicséri. (Péld 27,2.21)

- 343 Az ember élete végén lesznek a cselekedetei nyilvánvalókká. Halála előtt senkit se dicsérj, mert a végén lehet az embert megismerni. Senkit se dicsérj, mielőtt nem beszélt, mert ez az ember próbája. (Sir 11,29; 27,8)
- 344 A dicsvágy szenvedélye a lélek szemeit vakítja meg. (Arany-szájú Sz. János, Homil. ad pop. Antioch. 49)
- 345 Alig akad ember, aki mentes lenne az uralomvágytól és ne óhajtaná az emberek dicséretét. (Sz. Ágoston, Sup. Psalm. 1)
- 346 Valahányszor az emberek fölé vágyom emelkedni, mindig azt veszem észre, hogy Istenem fölé emelem magamat. (Sz. Bernát, Sermo 1. sup. Missus est)
- 347 Térjen magához mindenki a külső tisztelet utáni rajongásból. Ez a kedélyt és a lelket nyugtalanítja. És mindenkit akadályoz abban, hogy ura legyen önmagának. (Sz. Ambrus, Homil. sup. Luc. 3)
- 348 Édes az álom a munkásnak, akár keveset egyék, akár sokat. (Préd 5,11) Végezzétek el dolgaitokat idő előtt, akkor megadja jutalmakat idejében (az Isten). (Sir 51,38)
- 349 A szétszórt lelkű előljáró, nevelő szeme ritkán veszi észre az üdvösségre előnyösebb lelki eszközöket. Ne leskelődjék folytonosan növendékei, alattvalói sarkában, azonban derűre-borúra elnéző se legyen. Hagyjon fel a fölösleges kedvezésekkel. Azonban óvakodjék mások lebecsülésétől is. (Sz. Bonaventúra, Elöljárók aranykönyve 5,12.17)
- 350 Némelyek megvetik az emberek dicséreteit és éppen ezáltal lesznek dicséretre méltókká. Mások pedig szünet nélkül hásszák a világ dicséretét, s jóhíret: és ezek minden időben rossz hírben állanak. (Cassianus, Epist. 2)
- 351 A jóhír az erényt ragyogóbbá teszi ugyan, de nagyobbá nem. (Sz. Bernát)
- 352 A hírnév megőrzésére irányuló nagy érzékenység az embert veszekedővé és kiállhatatlanná teszi. (Szalézi Sz. Ferenc, Filotea 2,4)

7. Az igazságosság nevelő ereje

- 353 Az igazságos előjáró a növendékek, kartársak és alkalmazottak tiszteletét, bizalmát és meggyőződéses engedelmességét vívja ki.
- 354 Az igazságtalanság jobban elkeseríti az egyént és a közösséget, mint más kellemetlenség. Az igazságtalanságnak sérelme nemcsak ideiglenes fájdalmat okoz. Gyakran soha be nem gyógyuló lelki sebet ejt.
- 355 Nagyon fáj és érzékenyen sérti a növendékeket, kartársakat, ha az előjáró kétféle mértéket használ értékelésükben, a jutalmazásban, a büntetésben, az előléptetésben, kérések és panaszok elintézésében stb.
- 356 Vét az igazságosság ellen, aki szeszélye, jó, vagy rossz kedve szerint osztja az igazságot. Ha panasz és feljelentés esetén nem hallgatja meg a másik felet is.
- 357 Igazságtalanság, ha annál többet raknak a vállára minél alkalmasabb valaki valamire.
- 358 Igazságtalanság, ha valaki önként vállalkozik valamely nehéz feladatra és később vállalkozását már kötelességszerűnek tekintik.
- 359 Igazságtalanság, ha a tanár, vagy tanító a kérdésben, osztályozásban, modorában, vagy érintkezésében előnyben részesíti a befolyásosabb szülők gyermekeit.
- 360 Az igazságosság megköveteli, hogy ha a növendékeinkben, vagy gyermekünkben valami hibát találunk, elsősorban vizsgáljuk meg lelkiismeretünket, hogy részben, vagy egészben nem vagyunk-e mi magunk a hibáinak okai.
- 361 Az igazságosság követelménye, hogy növendékeinket jól megismerjük és alaposan kiismerjük. A szaktárgy tudása mellett a tanítvány alapos ismerete is szükséges.
- 362 Más az igazság (veritas) és más az igazságosság (iustitia). A kettőt sokszor felcserélik, ami hiba. „Az igazságosság az az erény, amely mindenkinek megadja azt, ami megilleti.” (Sz. Agoston, De Civ. Dei 19,21)
- 363 Egy egyetemi tanár megkérdezte a tanárjelöltet: „Mit kell ismernie egy nevelőnek, hogy Pétert jól megtanítsa a számtan-

ra?" A tanárjelölt azt felelte: „Természetesen jól kell ismernie a számtant.” A tanár kijavította: „Nem! Először Pétert kell alaposan ismernie!”

364 A vérmes és a kolerikus, a flegmatikus és a melankólikus, az érdekes és az unalmas, a bőbeszédű és a szűkszavú, a jószívű és a szigorú növendéket nem lehet erőnek erejével egy pedagógiai kaptafára húzni, sem pedig a pedagógiai Prokrusztész-ágyba szorítani képességeit. Pedagógiai sablon nincs.

365 Szükséges, hogy az egyedeket jól ismerjük és hozzájuk alkalmazkodjunk. Érintkezést kell keresnünk a tanulók hozzátartozóival (szülők, testvérek), őket jóindulatúan kell fogadnunk és nyugodtan meghallgatnunk.

366 Sokszor nem is a gyermek az oka a hibának, vagy romlottságnak, hanem a környezet, nevelés, rossz példa. Néha annyi az enyhítő körülmény, hogy nem merünk a rossz gyermekekre követ dobni.

367 Az ókori bölcsek annyiszor hangoztatták a jelszót: „Ismerd meg magadat!” Mi előjárók és főképp pedagógusok tetézzük meg ezt az okos mondást egy másik hasonlóval: „És ismerd meg növendékeidet!” Mégpedig jól, alaposan és lelkiismeretesen.

368 Aki igazságot tesz, felmagasztaltatik. Ha az igazságosságot nyomon követed, el is éred és erős támaszod lesz a számadás napján. (Sir 20,30; 27,9)

Az igazságosság útján élet van, a tévút pedig halálba vezet. Aki az igazságosságot követi és az irgalmasságot, az életet talál, meg igazságosságot és hírnevet. (Péld 12,28; 21,21)

369 Életed árán is tusakodjál az igazságosságért. Mindhalálig küzdj az igazságosságért, akkor Isten harcba száll érted ellenségeiddel. (Sir 4,33)

370 Aki kitart az igazságosság mellett, elnyeri azt. Az igazságosságban támaszra talál úgy, hogy nem inog, megtartja őt és meg nem szégyenül, felmagasztalja őt társai előtt. Betölti őt az értelem és bölcsesség lelkével. Örök hírnevet juttat neki. Nem nyírják el azt balga emberek, az okosak azonban megtalálják. Nem látják meg azt az ostoba emberek, mert az távol áll gőgtől és csalárdságtól. A hazúg férfiak nem gondolnak vele. Az igazmondó férfiak azonban nála találhatók és sikerben van részük Isten látogatásáig. (Sir 15,1—8)

- 371 Az értelmesek ragyogni fognak, mint az égboltozat fénye és akik igazságosságra oktattak sokakat, tündökölnek örökkön örökké, miként a csillagok. (Dán 12,3)
- 372 A jó, az igazi, az inspirálóan fegyelmező előljáró őszintén tiszteli és értékeli növendékeinek, alkalmazottainak emberi méltóságát és egyéniségét.
- 373 Ha lenne valaki, akinek magatartását elítélném, előbb meg kell kérdeznem magamtól: Ha az ő helyében és az ő környezetében születtem és nevelkedtem volna, nem lettem volna-e én is ilyen, vagy talán még szánalomra méltóbb természetű? Az örökléstudomány mai felfogása szerint az utód tulajdonságainak irányhajlama már a fogamzásnál eldőlt. Ekkor egyesülnek egymással az anyai és apai sejtmag apró, fonalas képletei: a kromoszómák. Ezek az öröklési anyagot tartalmazó géneket hordozzák magukon. A hajlamot azonban irányítani, fejleszteni, vagy fékezni kell.
- 374 Ne követeljük növendékeinktől, vagy beosztottjainktól, hogy teljesen és maradéktalanul a mi felfogásunkat, nézetünket, vagy éppen szeszélyeinket fogadják el és vakon kövessék. Irántuk érzett őszinte tiszteletünknek meg kell nyilvánulnia modorunkban, tapintatos kifejezéseinkben és jóakaratunkban.
- 375 Legyünk alkalmazottaink, kartársaink, sőt növendékeink iránt is előzékenyek. Pl. felállunk, mikor fogadjuk. Illően és hangosan viszonzzuk köszöntésüket, miközben kalapunkat tisztességesen leemeljük. Szavunkban, hangsúlyban és kifejezéseink stílusában éreztetjük, hogy figyelembe vesszük alkalmazottunk esetleg magasabb életkorát, családi állapotát, vagy gyengébb egészségét.
- 376 A kérések teljesítése akárhány esetben ne álljon csupán *Igen-ből*, vagy *Nem-ből*. Ha igent mondunk, iparkodunk a kérés teljesítését a magunk részéről is előmozdítani, vagy a teljesülés akadályait eltávolítani.
- 377 Adjunk másnak igazat akkor is, ha mi tévedtünk. Ne resteljük tévedésünket helyreigazítani. A tévedéshez való ragaszkodás csökönyösség, gyengeség és gyávaság!
- 378 Az igazságosság békét hoz, és az igazságosság nyugalmat teremt és biztonságot mindörökké. — Opus iustitiae pax! (Iz 32,17).
- 379 Nem nézi az Úr a személyt a szegénnyel szemben, és meghallgatja az elnyomott esdeklését. Nem veti meg az árva könyörgé-

sét, de az özvegyét sem, ha kiönti panasz-szavát. Nemde az özvegy könnyei lepereregnek arcán, és panaszt tesznek az ellen, aki fakasztotta őket. Orcájáról ugyanis felszállnak az égbe, s az Úr meghallgatja őket, nem leli kedvét bennük. (Sir 35,16—19) — Aki az igazságosságot teszi, a világosságra megy. (Jn 3,21) — Úgy álljatok tehát, hogy derekatokat felövezzétek az igazságossággal, s rajtatok legyen az igazságosság vértje. (Ef 6,14)

380 Az ifjúkor vágyait kerüld: igazságosságra, hitre, reményre, szeretetre és békességre törekedjél. Az Úr szolgájának nem veszekednie kell, hanem mindenki iránt nyájasnak, tanításra alkalmasnak, békétűrőnek kell lennie, azokat, akik ellenszegülnek az igazságnak, szelídséggel feddenie, hátha egyszer töreldelmet ad nekik az Isten az igazság megismerésére, s magukhoz térnek. (2 Tim 2,22—26)

381 Ne légy személyválogató! Ajándékot el ne fogadj, mert az megvakítja az okosokat és elferdíti az igazak szavát. (2 Móz 23,8. 5. 16,19.)

382 Jaj nektek, kik ajándékért fölmentitek a gonoszt és attól, akinek igaza van, elveszitek igazát! Ezért gyökerük olyan lesz, mint a hamu, virágjuk, mint a por. (Iz 5,23—24)

383 Kerüld az igazságtalanságot, akkor távol marad tőled a baj. Fiam! Ne vess gonosz magot igaztalan barázdába, akkor nem aratod azt hétszeresen. Ne kívánj előljáró lenni, ha nincsen erőd letörni a jogtalanságot, hogy meg ne ijedj a hatalmasnak színetől, és csorbát ne ejts feddhetetlenségeden. Ne bánjál rosszul a szolgával, ki híven szolgál, az értelmes szolgát úgy szeresd, mint magadat és ne hagyd őt nyomorogni! (Sir 7,2.6.22)

384 Gazdag hatalmasok szövetekezése igazságosság nélkül mi más, mint nagy rablóbanda. (Sz. Ágoston, u. o. 4,4.)

385 Minél inkább eluralkodik valakiben az istenszeretet, annál kevésbé veszi hatalmába azt az igazságtalanság. (Sz. Ágoston, in Psalm. 118, 27,6)

386 Vigyázatok, mit csináltok, mert nem embernek, hanem az Úrnak nevében gyakoroljátok az igazságszolgáltatást, s mindazért, amit ítélték, felelősek lesztek! Gondosan tegyetek mindent: az Úrnál, a mi Istenünknel ugyanis nincs sem hamisság, sem személyválogatás, sem ajándékra való vágyakozás. (2. Kron 19,6—7.)

387 I. Ferdinánd császár jelmondata: Ha az egész világ is belepusztul, az igazságosság meglegyen! Fiat justitia, pereat mundus.

388 Schwyz városházán ez a felirat áll: Ha úgy akarsz ítélkezni, hogy tessél az Istennek, akkor felebarátodat úgy ítélj, mint önmagadat! — Wills richten, dass du Gott gefällst, so richt den Nächsten wie dich selbst.

389 A II. Vatikáni Zsinatnak „A keresztény nevelésről” szóló nyilatkozata 1965. október 28-án így kezdődik: Az egyetemes szent zsinát figyelmesen fontolóra vette, hogy a nevelés igen jelentős az ember életében, és egyre nagyobb hatással van korunk társadalmi fejlődésére. . . . Sok gyermek és fiatal nem részesül még alapvető oktatásban sem, sokan mások pedig nélkülözhetik a megfelelő nevelést, amely egyformán szolgálja az igazságosságot és a szeretetet.

390 A II. Vatikáni Zsinat „Vallásszabadságról” szóló nyilatkozata 1965. december 7-én ezt hirdette meg: „Mindenkivel szemben kötelez az igazságosság és a szeretet. Ezt megkívánja a valódi igazságosságban történő rendezett együttélés és a közérkölcsmegőrzésének a kötelessége. (7. pont)

391 Urak, vezetők „hiszen tudjátok, hogy nekik is, nektek is Uratok van a mennyben, s nála nincs személyválogatás.” (Ef 6,9)

392 Az igazságosság olyan magatartás (habitus), amellyel az ember állandó és állhatatos akarattal minden egyes embernek megadja a jogát. (Aquinói Sz. Tamás.)

393 Az igazságosság a lélek rendje, amelynek eredményeként senki szolgálai nem vagyunk, kizárólag az Istené. (Sz. Ágoston.)

394 Be jó a te szellemed Uram, mindenekben . . . fékezed hatalmadat, enyhén ítélsz és nagy kímélettel (magna cum reverentia) igazgatsz minket, mert nálad van a hatalom, amikor csak akarsz. Ezzel a bánásmóddal pedig arra tanítottad népedet, hogy az igaznak emberségesnek kell lennie. A tévelygőket megfedded egy keveset: vétkeiért megdorgálosd őket és lelkükre kötöd, hogy a gonoszságtól elfordulva benned higgyenek. (Bölcs 12,1—2, 18—19.)

395 Arra kell nevelni a fiatalokat, hogy egyéni életükben fokozatosan nagyobb felelősségtudatra tegyenek szert, hogy így állandó erőfeszítéssel kitarthassanak a helyes úton, s megvalósíthas-

sák az igazi szabadságot, bátran, s nagylelkűen legyőzve a nehézségeket.

A Zsinat kijelenti: a gyermekeknek és fiataloknak joguk van ahhoz, hogy ösztönzést nyerjenek az erkölcsi értékeknek helyes lelkiismerettel való megbecsülésére és személyes állásfoglalással való elsajátításra, Isten tökéletesebb megismerésére és szeretetére. Nyomatékosan kéri a népek vezetőit és a nevelés irányítóit: gondosan ügyeljenek arra, hogy meg ne fosszák az ifjúságot e szent jogaitól. (II. Vatikáni Zsinat, Keresztény nevelésről 1.)

396 Audiatur et altera pars! — Meg kell hallgatni a másik felet is.

397 Nincs igazi igazságosság szeretet nélkül és nincs igazi szeretet igazságosság nélkül. (Kolping.)

8. A parancsolás művészete

398 Jól és eredményesen parancsolni nem könnyű dolog! Amilyen a parancs, olyan a végrehajtása is!

A parancsolás eredményének legfőbb biztosítója a parancsoló személyisége.

399 A jó parancs

a) legyen rövid, velős! Egy parancs keretében ne rendeljünk el sokfélét, csak ami szükséges;

b) legyen világos és könnyen érthető, amely minden kétséget, vagy kétértelműséget kizár;

c) legyen hangban, modorban és fellépésben határozott és érelyes! Mögötte érezhető legyen a végrehajtás ereje és lendülete is, hogy mindenki azt érezze: egyedül neki szólt a parancs;

d) a parancs mindenki részéről teljesen végrehajtható legyen!

400 A teljesíthetetlen parancsok, sőt felszólítások is ártanak a bizalomnak. A lehetőség iránti érzék megmutatja a vezetőnek, mit követelhet, számolva az emberi lélekkel, szívvel és becsülettel.

401 A parancs „becsülete” megkívánja, hogy azt a parancsoló adott esetben maga is végre tudja hajtani. Zsarnokság az olyan parancs, amelynek teljesítését az előljáró másoktól megköveteli, de adott esetben ő sem tudná teljesíteni, vagy éppen nem is akarja.

- 402 A parancs „illeme” megköveteli, hogy tartsuk meg a kellő formát, stílust, amellyel tartozunk növendékeink, alkalmazottaink iránti tiszteletnek. Gyenge az az előjáró, aki parancsainak durva, nyers hangjával, vagy modorával akar nyomatékot adni. Ezzel talán lehet a külső tekintélyt pillanatnyilag emelni. Bizonyos azonban, hogy a belsőt állandóan lerontja vele. A parancs stílusa mindig nevelő és emelő hatású legyen!
- 403 Hosszabb jellegű rendeletek esetében gondoskodnunk kell, hogy azokat a növendékek, alkalmazottak meg is ismerhessék. Az írásos parancsok az érdekeltek részére hozzáférhetők legyenek.
- 404 Állandó jellegű parancsok egyszeri felolvasása, vagy elolvasása nem elég! A fontosabb parancsokat is tanácsos több ízben megismételni mindaddig, amíg azok tökéletes megértéséről és követéséről meg nem győződünk.
- 405 A növendékeket, beosztottainkat hozzá kell szoktatni, hogy a parancsot akkor is teljesítsék, ha ez nehézséggel, akadállyal jár, vagy különös körülményt követel.
- 406 A parancsot még megfogalmazása előtt jól gondoljuk át, hogy ne legyünk kénytelenek azt (talán rövid időn belül is) módosítani, vagy éppen visszavonni. Az ilyesmi egyaránt veszélyezteti a parancsolókat és parancsoknak komolyságát.
- 407 Az engedelmesség annál értékesebb, minél észszerűbb, vagyis minél jobban felismeri és átlátja a növendék a parancs helyes és szükséges voltát. Ezért a parancs előtt ki lehet fejteni okainkat, vagy céljainkat, de soha a parancs után! Mert, ha a parancs már megtörtént, azt akkor is teljesíteni kell, ha a növendék, vagy alkalmazottaink azt nem helyeselnék.
- 408 A tilalom lényegében ugyanaz, mint a parancs, de van köztük árnyalati különbség. A tilalom mindig áthágásra csábít. Ezért a tilalmakkal takarékoskodjunk. A tilalom olyan legyen, hogy azt mindenki általános emberi lehetőséggel megtarthassa, tehát ne jelentsen emberfeletti teljesítményt.
- 409 Ne legyen a parancs személytelen, pl.: „Valaki hozza el . . .!” Parancsoló mód helyett ne használjunk lehetségest, pl.: „A pihenés árnyékos helyen lehet.” Ne legyen feltételes, pl.: „Holnap, ha szép idő lesz, legyetek a sportpályán.”
- 410 Az előjáró viselkedésével ne rontsa le a parancs, vagy tilalom komolyságát. Ne adja a parancsot pl. cigarettázva, vagy nyegle magatartással. Mindig komolyan.

- 411 Nem elég csak parancsolni, hanem őrködni is kell azon, hogy parancsainkat a növendékek a mi akaratumk és az ő legjobb tudásuk szerint hajtsák is végre.
Az ellenőrzés történéjk: gyakran, megfelelő változatossággal és lehetőleg meglepetésszerűen.
- 412 Legyen éles szemünk az úgynevezett látszatmunkára, vagy eredményre és az illetőkel értessük meg, hogy átlátunk céljukon. Az úgynevezett „üres-járást” mindig tegyük szóvá.
- 413 Ha egyéni hibát fedezünk fel, sohase írjuk a közösség rovására. Viszont egyesek hibáit felhasználhatjuk a fegyelem javára részint mint példákat, részint lélektani módon úgy, mint ahogyan a festőművész az árnyékot is felhasználja a fény élesebb feltűntetésére.
- 414 Óvakodjunk az ellenőrzésben a túlkapástól, a szertelenségtől és kilengésektől. A jó előjáró mindenütt megtalálja a hibát, a rossz előjáró viszont mindenben hibát talál. Az úgynevezett „szekatúra” nem ellenőrzés, hanem ennek a torzszülöttje.
- 415 Azt is jól észben kell tartani, hogy az ellenőrzésnek fő célja a hibák megelőzése és nem azok utólagos megbüntetése! Ha egy ember pl. elszakadt ruhával, elhanyagoltan jár, akkor az első sorban ugyan az illető egyén hibája, de arról tanúskodik, hogy közvetlen előjárója elmulasztotta nevelő hatását kellőképpen érvényesíteni és nem gondolt az ellenőrzésre.
- 416 Az ellenőrzés elhanyagolása nemcsak hiba és az éleslátás hiányára vall.Sokszor büntett és súlyos vétség számba is mehet! Sőt bűnrészességgé is válhatik. „A vétkesek közt cinkos, aki néma!” (Babits Mihály)
- 417 Barátságos tekintet felvidítja a szívet. Aki elveti az intelmet, lebecsüli önmagát, aki pedig hallgat a dorgálásra, belátásra jut. (Péld 15, 30—32)
- 418 Fiam! Ifjúkorodtól kezdve fogadd el az intézkedést, akkor vénségedig eléred a bölcsességet. Mert a bölcsesség fegyelme olyan, mint a neve, és nincsen sokaknak kinyilvánítva. De azoknál, akik megismerték, meg is marad. Halljad fiam, és fogadd be az okos útmutatást, és ne vedd meg tanácsomat! Illeszd lábadat bilincseibe és nyakadat igájába. Hajtsd alá válladat és hordozzad, ne únd meg gyeplőjét. Mert végül megnyugvást találasz benne. Bilincsei erős menedékké, szilárd alapoddá lesznek. Szegődjél tapasztalt öregek csoportjához és kövesd szíve-

sen bölcsességüket. És el ne szalaszd a jeles mondásokat! (Péld 6,18.23—30.35.)

419 Ki az, aki nem vétett még nyelvével? Kérdezd meg előbb a társat, mielőtt ráförmédnél, és ne adj helyet a Magasságbeli törvényének. Van feddés, mely elhibázott a gyalázkodó haragja miatt, és van megítélés, mely nem állja meg a helyét. És van, aki hallgat, az a bölcs! (Sir 19, 17—18.28.)

420 Aki titeket hallgat, engem hallgat, és aki titeket megvet, engem vet meg. Aki pedig engem megvet, azt veti meg, aki engem küldött. — mondja Jézus az apostoloknak. (Luk 10,16).

421 Szükséges, hogy alárendeljétek magatokat nemcsak a bűntető harag, hanem a lelkiismeret miatt is. (Róm 13,5) — Krisztus is megalázta magát, engedelmes lett a halálig, mégpedig a keresztfán való haláláig. (Fil 2,8) — Pál apostol Titus, a krétaiak püspöke útján intézkedik: Figyelmeztess őket, hogy a vezetőségnek és a hatóságoknak vessék alá magukat, hogy fogadjanak szót, legyenek minden jócselekedetre készek. (Tit 3,1)

422 És (Jézus) noha Isten Fia volt, engedelmességet tanult azokból, amiket szenvedett. (Zsid 5,8)

423 Engedelmeskedjétek előljáróitoknak és hódolattal legyetek irántuk, mert ők vigyáznak rátok, s nekik kell számot adniok lelketekért. Így majd örömmel teszik, nem pedig sóhajtozva, mert ez nem válnék javatokra. Kérlek testvérek, vegyétek jónéven az intő szót. Köszöntsétek valamennyi előljárótokat. (Zsid 13,17.22.24.)

424 Ne légy bölcs önnön szemedben, féld az Istent és kerülj a rosszat: ez egészség a testednek. (Péld 3,7.8) — Láttál-e embert, aki bölcsnek tartja magát? A bolondtól többet lehet remélni, mint tőle. (Péld 3,7—8; 26,12.)

425 Isten nem parancsol lehetetlent, hanem amidőn parancsol, buzdít megtenni azt, amit tudsz, és kérni azt, amit nem tudsz. (Sz. Ágoston, in ep. ad Galat)

426 Nem nyer vele semmit, aki egyik parancsolatot megtartja, a másikat pedig elhanyagolja. (Sz. Ágoston, De Paradiso)

427 Isten parancsolta. És te még kérdezni merészeled, hogy betölthető-e a törvény? (Aranyszájú Sz. János, Homil. 8 de pop. Antioch.)

- 428 A beteg is tudja, hogy a hideg víz megárt neki, ha megissza. És mégis szüksége van olyanra, aki visszatartsa. Hasonlóképpen nem elegendő önmagának az, akin valamely szenvedély uralkodik. Neked kell tehát embertársad gyógyításáról gondoskodnod, aki egészséges vagy. (Aranyszájú Sz. János, Serm. 30 in ep. ad Hebr.)
- 429 A barátságos megintés többet ér, mint a durva szemrehányás. Amaz üdvös megszegyenülést okoz, ez meg haragot és önfejlőséget eredményez. Jó, ha valaki, akit megintettél, inkább barátjának tart, mint ellenségnek. (Sz. Ambrus, in Luc. I 8,18)
- 430 Könnyebb követnünk a jóakarató tanácsokat, mint az elkese-
rítő szidalmakat. (Sz. Ambrus, i. m.)
- 431 A rendreutasítás legtöbbször többet ér a néma barátságnál. Még akkor is, ha sértve érezné magát barátod, intsd meg őt. (Sz. Ambrus, Offic. 1,3)
- 432 Aki vétkező embertársát nem dorgálja meg, bizonyos tekintetben felbátorítja a vétkezésre. (Sz. Ambrus, Sermo 6)
- 433 Ints keserűség nélkül, figyelmeztess sértés nélkül. (Sz. Ambrus, Offic. 1,22)
- 434 A rendreutasítás és a parancsolás első pillanatra fanyarnak tűnik ugyan, de utóbb a legédesebb gyümölcsöket termi. (Sz. Jeromos, in Joh. 1)
- 435 Csak annak van joga másokat korholni, akiben magában nincs korholni való. (Sz. Ágoston, in Psalm. 5)
- 436 Embertársunkat haladék nélkül meg kell intenünk, nehogy a bűnbe megátalkodjék. Ha hallgat ránk, megmentettük lelkét és az ő megmentése nekünk is üdvünkre szolgál. (Sz. Jeromos, Comm. in Matth. 3.)
- 437 Szeretettel kell intenünk nem azért, hogy fájdalmat okozzunk, hanem, hogy javítsunk. (Sz. Ágoston, Serm. 16 de Verbo Dom.)
- 438 Aki nem bírja, hogy rendreutasítsák, már csak azért is megérdemli a rendreutasítást. (Sz. Ágoston, Corrupt. et grat.)
- 439 Sohase vállalkozzunk arra, hogy embertársainkat vétkeikért megdorgáljuk, hacsak meg nem vagyunk arról győződve, hogy azt szeretetből akarjuk tenni. (Sz. Ágoston, in ep. ad Galat.)

- 440 Csak ritkább és nagy kihágásoknál kell alkalmaznunk a dorgálást. Mégpedig úgy, hogy azzal ne magunknak, hanem Istennek tegyünk szolgálatot. (Sz. Ágoston, De Sermo Dom. 1,2)
- 441 A szigorú rendreutasítást gyógyszer gyanánt alkalmazzuk. De az eredmény Istentől függ. (Sz. Ágoston, Corrupt. et grat. 1,2)
- 442 Semmi sem teszi annyira próbára az igazi lelki embert, mint az, hogy miként viselkedjék mások súlyos elesésénél. Arra vigyázzon inkább ugyanis, hogy az elesettet ismét talpra állítsa, mintsem, hogy arra nyersen rátámadjon. Dorgáló szavak helyett inkább siessen segítségére és tanúsítson iránta nagy részvétet. (Sz. Ágoston, In verbo apost.)
- 443 A megintéskor többet ér a jó szó a szigorúnál. A kérés a heveskedésnél. A szeretet az erőszaknál. (Nagy Sz. Leó pápa, Epist. ad Anast.)
- 444 Készségesen fogadom, ha bárki fedd, csiszol. Csak azt tartom jó barátomnak, akinek nyelve rásegít arra, hogy kiirtsam lelkemből a foltokat, mielőtt a szigorú Bíró megjelenik. (Nagy Sz. Gergely, Epist. 2,52)
- 445 Senki se simogassa a bűnt. Senki se húnyjon szemet az aljaságnak. Hallgatni ott, ahol javítani lehet, annyit tesz, mint a bűnössel tartani. Márpedig bűnhődik az is, aki gonoszat cselekszik. De az is, aki abba, mint részes beleegyezik. (Sz. Bernát, Sermo in nat. Joh. Bapt.)
- 446 Aki dorgál, annak tanúja az igazság legyen. Atyja a szelídség. Bírója pedig az igazságosság. (Sz. Bernát, in Psalm. 49)
- 447 Ha valakit vétke miatt megdorgálnak és ebből később bosszúság származik, akkor a bosszúságnak az az oka, aki a dorgálást érdemlő dolgot cselekedte, nem pedig a dorgáló. (Sz. Bernát, Sermo in. Cant.)
- 448 Mindenekelőtt magadra vigyázz. Szeretteid közül elsősorban magadat intsd a jóra. (Kempis Tamás, Krisztus követése I 21)
- 449 Semmire sem csillapul úgy le a felbőszült elefánt, mint ha kisbárányt lát. Semmi sem töri úgy meg a puska golyó erejét, mint a puha gyapjú. A szenvedélyes rendreutasítás sohasem talál oly fogadtatásra, mint az, amit csupán az ész tesz. (Szalézi Sz. Ferenc, Filotea 2,4)
- 450 Aki valakit meg tudna javítani és elmulasztja, kétségkívül bűnrészessé lesz. Aki mást jószándékában támogat, magáévá teszi azt. (Nagy Sz. Gergely, in Registr.)

- 451 Héli főpap minél elnézőbb volt alattvalói vétkével szemben, annál inkább lobbant fel ellene az örök Világkormányzó haragja. (Nagy Sz. Gergely, Moral. 5,39)
- 452 Van-e gonoszabb eljárás annál, mint amikor valaki az alárendeltjeitől engedelmességet követel, ugyanakkor ő maga nem akar engedelmeskedni feljebbvalójának. (Sz. Ágoston, De op. monach. 31)
- 453 Ti, akik uraitoknak vagytok alárendeltjei, engedelmeskedjétek nekik és szívből szeressétek őket. Ne legyetek csak szemre jók, hanem szeretettel teljesítsétek kötelességeiteket. (Sz. Ágoston, Sermo 7 de temp.)
- 454 Akik inkább kénytelenségből, mint szeretetből engedelmeskednek, azoknak az engedelmeskedés valóságos büntetés. Éppen ezért könnyen zúgolódnak és nem is jutnak lelki szabadságra, hacsak Isten kedvéért teljes szívből meg nem hódolnak. (Kempis Tamás, i. m. I 9)
- 455 Egészen furcsa kívánság: hatalomra törekedni és a szabadságot elveszíteni. (Bacon, Essays)
- 456 Minden hatalom titka ez: tudni, hogy mások gyengébbek, mint mi vagyunk. (L. Börne, Der Narr, V. 1829)
- 457 Sohasem szabad azt hinni, hogy az ellenfél ostobább, mint mi vagyunk.
- 458 Minél nagyobb a hatalom, annál veszedelmesebb a visszaélés vele. (Burke, Speech, 1771)
- 459 Aki mindent tehet, annak mindentől félnie kell. (P. Corneille, Cinna IV 3)
- 460 A hatalom csupa kötelesség. (V. Hugo, Shakespeare VI 4)
- 461 Aki a parancsolásban durva és kegyetlen, annak rosszul engedelmeskednek. Aki ellenben jóságos és emberies, annak szívesen. (Macchiavelli, Pensieri II 27)
- 462 Csodás az óriások erejével rendelkezni! Ám zsarnoki az, ha úgy használjuk azt, mint az óriások. (Shakespeare, IV Henrik V 4)
- 463 Sohasem szabad a hatalomban bízni, ahol túl nagy az! — Ne unquam satis fida potentia, ubi nimia est. (Tacitus, Histor. II 92)

- 464 Aki gyorsan intézkedik, az azért siet, hogy később megbánja azt. — Ad poenitendum properat qui cito indicat. (Publilius Syrus, Sententiae)
- 465 Egy közösséget sokkal jobb kormányozni jó emberekkel, mint jó törvényekkel. (Aristoteles, Politica III)
- 466 A nép üdve a legfőbb törvény. — Salus populi suprema lex esto! (Cicero, De legibus III 3)
- 467 Az a legjobb kormányzás, amely önmagát fölöslegessé teszi. (W. von Humboldt)
- 468 Minden cselekedetünk tükör, melyben a végzet mutatja meg képét. (Kemény Zsigmond, Rajongók)
- 469 A félsiker egyenlő az egész felsüléssel. (Jókai Mór, Szeretve mind a vérpadig)
- 470 Isten azért teremtette hozzánk leghasonlóbbá a majmot, hogy lássuk, mivé leszünk, ha csak testi életet élünk és lelki igényeink nincsenek. (Tóth Tihamér, A művelt ifjú)

9. Szabad-e büntetéssel nevelni?

- 471 A büntetés nevelői eszköz a bűnös megjavítására. Más szóval: büntetni annyi, mint a bűnössel és a közösséggel egyaránt jót tenni, hogy mindkettő (a bűnös legalább is) idővel hálás legyen érte.
- 472 A helyes nevelés sohasem büntet addig, amíg minden más nevelői eszközt ki nem merített. Legfőképpen áll ez az első ízben vétőknél. Ily esetben még a bíróság is gyakran él azzal a jogával, hogy a büntetést próbaidőre legalább is „felfüggeszti”.
- 473 Bosco Szent János, a kiváló nevelő, mondotta élete vége felé: „Körülbelül negyven éve foglalkozom az ifjúsággal és nem emlékszem, hogy valamilyen büntetést használtam volna.”
- 474 Tudjátok, hogy mi az úgynevezett megelőző módszert használjuk, amely lényegében abban áll, hogy növendékeink akaratát külső kényszer nélkül tesszük készségessé saját akaratunk elfogadására. Ebben a módszerben nincs helye a kényszerítő erőszaknak. Eszközei csupán a szeretet és a meggyőzés. Azonban

nem szabad megfélemedkeznünk arról, hogy az emberi természet a rosszra hajlik. Időnként szükség lehet arra, hogy egyeseket szigorúsággal és büntetéssel kényszerítsünk a jóra. (Bosco Sz. János)

- 475 A neveléstudomány a büntetést csak végső szükségként alkalmazza. Oka pedig az, hogy a büntetések üdvös hatása és kívánt eredménye az esetek többségében *elmarad*. A nevelés eredménye és a büntetések gyakorisága rendszerint fordított viszonyban áll egymással. Olyan eszményi nevelő, aki büntetés nélkül tudna fegyelmezni, ritkaságszámba megy.
- 476 A legjobb kertben is akad elég gaz. A többi, értékes növény, kára nélkül ott nem tartható. Az ifjúságban, de a nagy társadalomban is akad mindig következetesen konok, rosszakarató, megrogzított egyén. Sok ártatlan lelket megronthat. Hosszú ideig tartó, nehéz, fáradságos nevelőmunka eredményét néha percek alatt tönkretelheti. Ezekkel szemben büntetés nélkül a többit megvédeni alig lehet.
- 477 A büntetés egyik hatása, hogy sok esetben idővel legalább is gondolkodásra készítet. Ez már a javulás egyik feltétele.
- 478 Csakis a rosszul alkalmazott büntetés eredménytelen. A jó, helyes, kellő óvatossággal és idejében alkalmazott büntetés általában célt ér.
- 479 Iskolában az osztályozás, az érdemjegyek különfélesége és a bukástól való félelem már maga is hatalmas fegyelmező eszköz.
- 480 A büntetés a nevelésnek szinte legnehezebb ága. Nagy önuralom, finom megérzés és körültekintő tapintat kell hozzá.
- 481 Fontos tanács: Tekintsük magunkat a szülők helyetteseiül. Aki úgy tekinti magát, mintha növendékének igazán atyja volna, az már nem követhet el nagyobb hibát a büntetésben. A családi légkör lelki utánpótlása egyúttal a büntetések számát is nagyon csökkenti.
- 482 Minden büntetésnél vegyük tekintetbe a növendék, vagy a beosztott egyéniségét, a szándékot, a lelkiállapotot, amely a büntető cselekedetet kiokozta, de az enyhítő körülményeket is.
- 483 Az ifjúság, még inkább a gyermek hibái és vétségei gyakran csak meggondolatlanságból erednek. Legtöbbször maguk sem tartják a vétséget oly súlyosnak és komolynak. Ne túlozzuk tehát mi sem, ne fújjuk fel az esetet.

- 484 Ne büntessünk a szükségesnél többet. Az edényt törekedjünk a rozsdától megtisztítani anélkül, hogy összetörnők.
- 485 Ne mutassunk soha szívtelenséget, hidegséget, érzéketlenséget. Úgy gyógyítsunk, mint a jó orvos.
- 486 Semmiféle hibát ne hagyjunk megjegyzés, figyelmeztetés és dorgálás nélkül, ha a vétkes tudja, hogy hibáját észrevettük. A figyelmeztetésre, vagy dorgálásra várjuk meg az alkalmas időpontot (pl. amikor négy szemközt vagyunk).
- 487 A büntetés gyógyszer, márpedig a gyógyszert is csak a kellő időben alkalmazhatjuk. Az előjáró, ha rossz kedvében, kedvetlenül hangulatban van, n a g y o n vigyázzon magára. Ha valami fölbosszant, vagy rossz, zsémbes kedvünk van, legkisebb dolog is, amelyet máskor észre sem veszünk, csaknem kihoz a sodrunkból. Aki a haragtól elragadtatja magát, nem léphet fel orvosként mások megjavítására. Ő maga is beteg és orvosságra szorul.
- 488 A büntetés mértékéül ne a kár nagysága, hanem az akarat szándékossága szolgáljon.
- 489 Az alkalmas idő kivárásának van egy nagyon jó oldala: a bűnös a várakozás kellemetlen óráinak átélésével már félig megbűnhődött. Hányszor halljuk ilyenkor: „Bárcsak már túlestem volna rajta!” Vagy mint az egyszeri inas sóhajtozta: „Bárcsak megverték volna már!”
- 490 Az első ízben vétőknél a megbocsátással és a büntetés elengedésével többet érünk el, mint a fenytéssel. Ügyeljünk ilyenkor arra, hogy a büntetéssel járó megszégyenítés ne sebezze meg nagyon az önérzetet, mert másként javítás helyett csak még mélyebbre süllyesztjük vele azt, akit büntetünk.
- 491 Lehetőleg senkit se részesítsünk nyilvános büntetésben. Csak akkor, ha a botrány megelőzése, vagy az okozott kár jóvátétele ezt szükségessé teszi. Legjobb a négy szemközti elintézés! Ezért minden növendék és alkalmazottunk hálás.
- 492 A büntetés után hagyjuk békén a megbüntetettet. A bűnt el kell felejtenuk. Ne térjünk vissza rá. Már a büntetés után való pillanatokban is mutassuk meg, hogy a bűnhődéssel a bűn emlékét is kivetettük magunkból.
- 493 A büntetésnél főelvünk és főcélunk legyen a bűnös javítása, nem pedig a bűn megtorlása. E célra legfőképpen a megbánás

érzését és a belátás alázatát kell felkeltenünk. A büntetés arra is irányuljon, hogy magával a bűnössel ismertessük el hibáját, annak nagyságát és következményeit.

494 Eszményi a büntetés, ha a növendék és a beosztottunk maga is megérzi, hogy az aggodó és jóindulatú szeretetből fakad.

495 A büntetéssel kapcsolatban ne vesztegessünk sok szót. Az rendszeren gyengeség jele. Gyakran többet ront, mint használ. Vannak előljárók, akik a büntetések alkalmával valóságos monológokat szavalnak el a delikvens előtt. Ez hatástalan és hatástalannít.

496 Minél idősebb az alkalmazottunk, a büntetés kiszabásánál annál rövidebbre fogjuk mondanivalónkat.

497 Felszólíthatjuk magát a bűnöst, hogy válasszon magának büntetést. Vállaljon magára valamely önkéntes elégtételt. Ígérje ünnepélyesen és adjon rá kezet, hogy azt teljesíti. A bűnös ezáltal látja, hogy a büntetés oka őiránta érzett jóakaratumk. Így a jóakarata és a szeretet a büntetést önkéntes bűnhődéssé fogja magasztosítani.

498 Minél ritkábban büntessünk. Minden büntetés akkor a legfájóbb, ha a lelkiismerethez szól. Ha a szégyenérzeten okoz horzsolást. A gyakori büntetés eltompítja a lelkiismeretet és durvítja a szégyenérzetet.

499 A bűnösnek adjuk meg a reményt, hogy ismét szeretetünkbe fogadjuk. Jó magaviselete esetén az elkövetett vétségnek emlékét is kitöröljük lelkünkéből. Ezért a büntetéshez fűzhetünk rövidke biztatást is. „Az ifjú bűnözőt semmi sem tartja meg oly biztosan a jó úton, mint az a tudat, hogy előljárója bízik megjavulásában. Ezzel az eljárással a megtérésnek olyan csodáit láttam, amelyekre különben egyáltalán nem lehetett volna számítani.” (Bosco Sz. János.)

500 A jó büntetés nem igen hagy keserű emléket. Sem akit büntettünk, sem a büntető lelkében.

501 Ne habozzunk eltávolítani azt, aki más társak megrontásának okozója, vagy a többiek erkölcsét károsan és állandóan befolyásolja a megtérés reménye nélkül.

502 A büntetés lehet komoly, szemrehányó tekintet. Feddő pillantás. Helytelenítő fejmozdulat. Felemelt mutatóujj. Az előadás megszakítása. A hang erősítése. A néven szólítás. Komoly intés

és megpirongatás, feddés és dorgálás. Állva maradás. Írásbeli feladatként annak a parancsnak többszöri leírása, amely ellen vétett. Szülők értesítése.

503 Néha egy sokatmondó, vagy átható tekintet is megteszi hatását. A szem a legélesebb és leghalkabb dróttalan távbeszélő. Hangtalanul, mégis sokat mondóan inthet, fenyegethet, büntethet; viszont dicsérhet, bátoríthat és jutalmazhat is.

504 A szeretet külső jeleinek megvonása. Értékes lelkű tanulónak nagyon szokott fájni, ha mellőzöttek érzik magukat.

505 Egy szeretett pedagógusnál néha elég egy szomorú arc az órája alatt, amellyel jobban hathat jobb érzésű fiatalokra, mint felborzolt tekintettel, dühös ábrázattal, és éles kiabálással.

506 Van olyan növendék, aki a többit rontja, mérgezi, zülleszt, megmételtyezi és magával sodorja. Aki állandóan és két kézzel hinti az elégedetlenségnek, engedetlenségnek, dacnak és erkölcsi eltévelyedésnek dudvaát. Az intézet épp a közösség érdeke miatt nem tarthatja meg az ilyen növendéket.

507 A büntetés a legutolsó nevelői eszköz. Szükség nélkül és főleg kisebb mulasztásoknál nem is szabad alkalmazni. Olyannak kell lennie, hogy a tilos cselekvés után járó kellemes érzéseknél kellemetlenebb legyen még a várható büntetés elképzelése is. De semmiképpen se legyen kellemetlenebb, mint amennyire a növendék érzékenységeének szüksége van. Érzékeny növendéknél már egy rosszalló tekintet is igen érzékeny büntetés lehet. A durvább növendéket pedig a verés sem indítaná meg. — Büntetés többféle lehet: szellemi büntetés, oktatástani büntetés és tantermi büntetés.

508 A szellemi büntetés a rosszallásnak valamelyik kifejezése. Pl. a figyelmeztetés, a szemrehányás, feddés, megdorgálás és a bejegyzés (iskolai naplóba, értesítő füzetbe stb.). Ha a nevelő jó, tőle legtöbbször elég egy rosszalló tekintet. Ha azonban nyilvános dorgálásra kerülne sor, ez sem történhetik felindultsággal, sohasem fajulhat szidalmazássá. Felesleges a nyomozásszerű kikérdezés, főleg nyilvánosság előtt.

509 A szellemi büntetéshez megszegyenítő külső kísérőt (kiállítás, félreültetés) az iskolában sohasem szabad alkalmazni. Otthon a családapa megtehetné, de csak komoly megfontoltság után. Jobb ha a nevelő (édesapa) olyan esetekre tartogatja, amikor a büntetés súlyosabb voltát akarja hangsúlyozni vele.

- 510 Az oktatástani (didaktikai) büntetés mindig kétes értékű. Sokszor pedig kifejezetten helytelen is. Büntetésből adott lecke vagy írásbeli dolgozat eredménye az, hogy a növendék mégjobban megutálja a tanulást, mint a hiba kerülését. Rosszabb érdemjegyet adni magatartásból nem lehet, mint a tudásért kijáró érdemjegy. Mindig igazságtalan ha valakinek magaviseletét rosszabbra minősítik, mint a tudásának összességét.
- 511 A tantermi büntetés (iskolában való ottfogás tanítás után) nem vezet célhoz és tilos is manapság, amikor a gyermekek a tanítás után az iskolai étkezdébe mennek ebédelni (napközi). Egyébként is csak kötelességmulasztás súlyos esetében lehet róla szó, de akkor a nevelőnek is ott kell maradnia, hogy a növendék az ő felügyelete alatt dolgozzék. Ráadásul még a szülőket is értesítenie kell, hogy a gyermeknek tovább kell az iskolában maradnia. Óráról a gyermeket kiküldeni nem szabad. A javíthatatlan rendzavarót az igazgató elé kell állítani. A hosszabb időt igénylő fegyelmi ügyet pedig a tanítási órán kívül kell elintézni, rendszerint az igazgató bevonásával, esetleg valamelyik szülő jelenlétében.
- 512 Ha testi fenytésről gondolkozunk, ne felejtjük el, hogy ennek legfeljebb a család keretei közt lehetne helye. A családon kívül teljesen megengedhetetlen. Az iskolában pedig a szülők határozott és külön kívánságára, vagy kifejezett kérelmére sem szabad alkalmazni.
- 513 Ha ezeket a határokat betartja a nevelő, akkor érheti el, hogy mind a vétkes személy, mind az egész közösség épüléssel fogadjja. Ha a nevelő szabadjára engedi kegyetlenkedésre, székírozásra vagy hirtelenkedésre hajlamos természetét, éppen az építő jelleget rabolná el a büntetéstől.
- 514 Ha egy intézményben, intézetben tételes rendelkezések (rendtartás, fegyelmi szabályzat) minden testi fenytéket eltiltanak, a nevelő kétszeresen óvakodjék elragadtatni magát a fegyelmezés vagy a büntetés terén. Ha a nevelő adott esetben képtelen a helyzet urává lenni, forduljon az igazgatóhoz, de a növendékhez semmiképpen se nyúljon.
- 515 Minden helytelen tett első büntetése a növendék első természetes megriadása. A pillanatnyi rémületből vagy meghatódottságból nem szabad ezt a hatást csökkenteni, de eltúlozni sem. Nem szabad rettenetes következményeket festeni a növendék elé, amelyek nem felelnek meg az igazságnak.

- 516 Arra tanítottad népedet, hogy az igaznak emberségesnek kell lennie. És ama jó reménnyel töltötted el gyermekeidet, hogy amikor ítélsz, alkalmat adsz a bűnök megbánására. Ha már szolgálid halálra szánt ellenségeit ekkora kímélettel büntetted s időt és alkalmat adtál nekik, hogy felhagyjanak a gonoszsággal: mennyi gonddal ítélted akkor fiaidat. Míg tehát fenýítesz minket, elleneinket sokszor korbácsolod, hogy mi is, mikor ítélezünk, jó-ságodat meggondoljuk. (Bölcs 12,19—22.)
- 517 Jobb a bölcsnek feddését hallgatni, mint a hizelgő balgák töré-be esni. — Súlyosan lakol, aki letér az élet újáról. (Préd 7,6; 15,10.)
- 518 Többet használ a korholás az okosnál, mint száz ütleget a balgá-nál. — Ha az arcátlant megvered, tanul belőle az együgyű. Ha pedig az okost megfedded, okulást merit. Leplezetlen korholás többet ér az eltitkolt szeretetnél. Többet érnek a sebek a barát-tól, mint álnok csók az ellenségtől. Ki megfeddi az embert, később inkább talál nála szeretetet, mint aki hizelgő nyelvvel megcsalja. (Péld 17,10; 19, 27,5—6; 28,23)
- 519 A férfira, aki a dorgálót nyakaskodva megveti, hirtelen jó a romlás, melyből nincsen számára fölépülés. — Aki utálja a fed-dést, megrövidíti életét. — Kérdezd ki előbb a társat, mielőtt rá-förmednél, és adj helyet a Magasságbeli törvényének. — Ki gyű-ölli a feddést, a bűnös nyomán jár. (Sir 19,5. 13; 21,7.)
- 520 Ha pedig vétkezik ellened atyádfia, menj és intsd meg őt négy-szemközt. Ha hallgat rád, megnyerted atyádfiát. Ha pedig nem hallgat, végy magadhoz még egyet vagy kettőt, hogy két vagy három tanú szája állítson minden dolgot. Hogyha azokra sem sem hallgat, mond meg az egyháznak. Ha pedig az egyházra sem hallgat, legyen előttd olyan, mint a pogány vagy a vámos. (Mt 18,15—17.) Ha vétkezik ellened atyádfia, dorgáld meg őt; és ha megbánja, bocsáss meg neki. (Lk 17,3.)
- 521 Az öregembert ne korhold, hanem intsd, mint atyadat. A fiatalabbakat, mint testvéreidet. Az öreg asszonyokat, mint anyádat, a fiatalabbakat, mint nővéreidet, teljes tisztasággal. (Tim I 5,1)
- 522 Hat dolgot gyűöli az Úr és hetet a Lelke: . . . aki viszályt hint a testvérek közé. Űzd el az arcátlant és távozik vele a viszály, meg-szűnik a perpatvar és a szidalom. (Péld 6,16. 22,10.)
- 523 A dölyfösök viszálya vérontással jár és kellemetlen hallgatni átkozódásukat. — A hirtelen haragú ember viszályt szít és a bű-

nös ember barátokat veszít össze s vizsályt hint békében élők közé. — Annak esik fejére a kő, aki magasba dobja, s az álnokul ejtett seb az álnokoknak okoz sebet. Ki vermet ás, maga esik bele, ki követ tesz társa elé, beléje botlik, s aki másnak tört vet, elvesz benne. Ki gonosz tervet kovácsol, rajta gördül az vissza s azt sem tudja, honnét jő az reá. (Sir 27,16. 28—30.)

524 Amely mértékkel mérték, azzal fognak visszamérni nektek. (Mt 4,24.)

525 Nem tudjátok-e, hogy az igazságtalanok nem fogják bírni Isten országát? (1 Kor 6,9.)

526 Nem csupán a bűnök nagyságához kell szabni a büntetést, hanem tekintetbe kell venni a bűnösök lelkületét is, hogy mialatt a sebet bevarrni törekszünk, a szakadást még veszedelmesebbé ne tegyük. És miközben az elbukottat talpra állítani akarjuk, még mélyebb bukásba ne döntsük. (Aranyszájú Sz. János, De sacerdot. 2,3—4)

527 Ha barátod a hibázó, intsd meg szelíden. Ha feleséged, lépj fel határozottan és szigorúan. Ha cseléded, kemény fenytéssel tartsd féken. (Sz. Ágoston, Tract. in Joh. 10.)

528 Ne hidd, hogy szereted szolgádat, ha nem bünteted. Vagy hogy fiadat akkor szereted, ha meg nem fenytéd. Ez nem szeretet, hanem gyöngeség. (Sz. Ágoston, Sermo de charit. 7.)

529 A fenytés szigorát enyhítse a szelídség. A szelídséget pedig ékesítse a szigor. Így kell egyiknek a másik javára működni, hogy sem a szigor ne legyen durva, sem a szelídség gyáva. (Nagy Sz. Gergely pápa, Moral. 1,19.)

530 Az engedetlenség büntetése magában az emberben van, hiszen az engedetlen ember önmagának sem engedelmeskedik. (Sz. Ágoston, C. adv. legis. 14.)

531 Amint a tanítványoknak kötelessége mesterüket tisztelni, éppúgy kötelessége a mesternek, hogy tanítványait tisztelje és magához vonzza. Bölcsseink is mondták: Legyen tanítványod tisztelete előtted olyan értékű, mint a magadé. Tartozik is mindenki megbecsülni a tanítványait és szeretni őket, mert rajtuk nyugszik az ő isteni és túlvilági boldogsága. A tanítványok szélesítik a látókörét, miként a bölcssek mondták: Sokat tanultam mestereimtől, többet a társaimtól, de legtöbbet tanítványaimtól. Miként a kis fa meggyújtja a nagyot, úgy a kis tanítvány élesíti a mester eszt

kérdéseivel és bölccsé teszi. (Majmúni, Maimonidesz Mózes; Misné Tóra, Az erős kéz III 5,12)

532 Jézusnál nagyobb gyermekbarát még nem volt a földön. Minden fáradozása közepette is volt ideje a gyermekekkel foglalkozni. Örökvényű szavak: Engedjétek hozzám a kisgyermeket! A jeruzsálemi bevonuláskor gyermekek hosszannáznak Jézus előtt. Hirdeti róluk, hogy Isten különösképpen szereti a gyermekeket. Hogy aki őket befogadja, őt fogadja be (Mt 18,8; 19,15). Ő adja az első gyermekvédelmi törvényt a világon, amely szerint jobb volna, ha malomkövet kötnének annak nyakára, aki egy gyermeki lelket megbotránkoztat (Mt 18,10). Még apostolaitól is azt kívánja, hogy olyan legyen lelkük, mint a gyermekeké (Mk 9,32—49). Gyermekek kísérik Jézust a templomba, s közben azt a „Benedictust” éneklék, amellyel az Egyház ma is üdvözlí az Oltárszentségben közénk jövő Krisztust (Mt 21,15). Mennyire fájlalta, amikor látta, hogy rossz útra tér a fiatalság (elvesztett juh, tékozló fiú). És mennyire örült a fiatal ifjú jó szándékának (Mk 10,31). Mikor kereszttét viszi, még akkor is a gyermekért aggódik: Magatokon és gyermekeiteken sírjatok! (Lk 23,28). Pál apostol is ezt vallja: Gyermekekké lettünk tiközöttetek. (1. Tessz 2,7.)

533 Az az ideális nevelő, aki munkájában büntetés nélkül is ki tud jönni, mert a büntetés a legjobb esetben is csak negatív nevelési eszköz a pozitív építés helyett. Ahol azonban büntetés kell — és főleg a pubertás korában — a legelső utánanézni, mi indította az ifjút a hibás tette. Ha nem előre kigondolt céltudatossággal, csak könnyelműségből, meggondolatlanságból, vagy a szenvedély hirtelen fellángolásában történt a dolog, büntetésünket enyhítse a fejlődési kor sajátos fiziológiai jelenségeinek számbavétele. Ha ellenben rosszakaratra jövünk rá, legyen büntetésünk szigorú, de még akkor is pszichológikus. A testi fenyíték helyett itt is többre megyünk, ha előbb az ifjú cselekedetének éretlenségét beláttatjuk. Becsületérzését megalázní azonban ennek sem szabad! (Tóth Tihamér, Összegyűjtött Munkái VI 120.)

534 Aki testi büntetéssel szüntet meg illetlenségeket és hibákat, a becsületérzést öli meg. Ennek pedig szomorú következményei el nem maradhatnak! Ha a fogorvos a fájós fog idegeit megöli, a fog nem fáj többé, de nemsokára darabonként kihull — ilyenforma hatása van annak a nevelésnek, mely veréssel akarja fékezni és javítani az embert. (F. W. Foerster, Iskola és jellem, 174)

- 535 A nevelő szerettesse meg magát. Ha aztán valakit büntetnie kell, egyszerűen vonja meg tőle szeretetét. Nem néz rá többé a régi szeretettel. És ez anélkül, hogy megalázó volna, nagyobb büntetés, mint bármi más. (Bosco Sz. János)
- 536 A szeretet nem egyjelentőségű a mindent-elnézéssel. Amaz erény, ez meg kényelmes, lustaságból fakadó tehetetlenség. Az igazi szeretet tehát korántsem az örökös engedékenységekben nyilvánul meg, hanem éppen abban a hajthatatlanságban, amellyel a nevelő az ő jól átgondolt parancsaihoz, még az ifjú pillanatnyi elkeseredése árán is ragaszkodik éppen az ifjú java érdekében, — amire a mindent elnéző nem volna képes.
- 537 Senkiben sem menthetőbb a hízélgés, mint a nevelőben. Gyermekeknél és ifjaknál a meg nem érdemlett dicséret többnyire jobb hatást tesz az érdemlett dorgálásnál, mely e korban a szilárdabb egyéniségeket csak elkeseríti, s a gyöngébbeket önbizalmuktól fosztja meg. (Eötvös József báró, Gondolatok 105)
- 538 Mindig csak büntetni — vadság. Mindig elnézni — puhány-ság. Ne annyira ez eredményt, mint inkább a szándékot dicsérjük, vagy büntessük. Sohase büntessünk az indulat első pillanatában. (Sz. Bernát)
- 539 Assisi Sz. Kláráról hirdeti az Egyház: Élete mások számára nevelés volt és oktatás. Ezért mindenki életszabályt tanult őtőle. (Zsolozsma, aug. 12-re)
- 540 Bármiként is áll a dolog, mégis dicséretreméltó a szándék — Ut desint vires tamen est laudanda voluntas. (P. Ovidius, Tristia III 4)
- 541 Ha kénytelen vagy büntetni, tedd ezt úgy, hogy a megbüntett növendék javuljon, ne pedig elkeseredjék. (Ward Mária, Vademecum II 28)
- 542 Semmihez se fogj meggondolatlanul és elhamarkodva, hanem minden dolgot éretten és jól fontold meg, nehogy később megbánásra legyen okod. (Ward Mária, i. m. III 14)
- 543 Az előző hibákért legjobb elégtétel ezentúl munkáink alázatos szorgalommal való teljesítése. (Ward Mária, i. m. III 56)
- 544 A büntetésnél két végletet kerülnünk kell. Az egyik a nagyon enyhe büntetés. Csaknem azonos a büntetés teljes mellőzésével. — A másik a nagyon kemény büntetés. Az igazságtalanság érzését kelti fel abban, akit így büntetnénk.

- 545 A lényeges dolgokban legyünk kérlelhetetlenek. Jelentéktelen apróságokban ne legyünk csökönyösek. Ez dacot vált ki engedelmesség helyett. Ha apróságokról van szó, tanácsos a hibát észre sem venni, hogy takarékoskodhassunk nagyobb esetekre.
- 546 Ne büntessünk soha valamely indulat, vagy harag hatása alatt. Jaj, ha a büntetett egyén megsejti, hogy pl. csak azért kapott büntetést, mert az előljáró „bal lábbal kelt fel”, vagy mert más külső körülmény felbosszantotta.
- 547 Helyes, ha időt engedünk a vétkezőnek a magábaszállásra. De szükséges, hogy magunk is lehiggadjunk. Haragunkon, hirtelen felindulásunkon uralkodjunk. „Megverném, ha nem volnék haragos!” — mondotta Plátó a barátjának Xenokratésznek, mikor szolgáját meg akarta büntetni.
- 548 A harag nem minden esetben helytelen vagy éppen bűnös. A keresztény erkölcstan kétféle haragot ismer: Az egyik az akaratnak természetes, ösztönszerű (az értelemtől és akarattól független), szinte reflexszerű fellángolása. Ez magában véve erkölcsileg közömbös, azaz sem nem rossz, sem nem jó. (Aquinói Sz. Tamás, Summa Theol. I/II. q. 58. a. 1.)
Az ember, mint eszes és szabadakaratú lény, állást foglalhat haragjával szemben. Ezzel lép az erkölcsi térre. Más szóval: haragunk tudatossá válik.
A tudatos harag lehet jó, vagy rossz. Megengedhető, vagy helytelen a haragnak célja, tárgya és mértéke szerint. A jó célra és büntetést érdemlő tárgyra irányuló és mértéktartó harag nemcsak megengedett, hanem helyénvaló és parancsolt is lehet. (Aquinói Sz. Tamás, i. m. II/II 158,1.)
Az előljáró és a nevelő a célját általában mégis jobban eléri, ha haragját mérsékli. Ha önuralommal, szelídséggel és komoly jóindulattal pótolja.
- 549 Ne büntessünk, ha a növendék, vagy alkalmazottunk nagyon felindult. Ilyenkor legjobb nem is szólni hozzá. Ily hangulatban ugyanis a növendék is, vagy alkalmazottunk is könnyen tiszteletlenségre ragadhatja magát. Ez ártana tekintélyünknek és újabb, szigorúbb büntetést hívna ki.
- 550 A már egyszer végrehajtott büntetést ne tetézzük napokig, hetekig, vagy éppen állandóan neheztelessel, duzzogással, haraggal!
- 551 Ha növendékünkben rossz tulajdonságot fedezünk fel, ne tekintsük ezt benne állandó adottságnak.

Minden ember, főképp a fiatalok jelleme, természete, gondolkodás-iránya még alakítható, fejleszthető, nevelhető, nemesíthető. Viszont minden ember el is romolhatik, visszafejlődhetik, mássá alakulhat.

552 Csupán másnak följelentésére ne büntessünk. A bírónak kell, hogy két füle legyen. Ne vegyük tehát soha készpénznek a feljelentő állításait. Meg kell hallgatni a másikat is.

553 Az is hiba, ha mindig az első felszólalónak adunk igazat. A Szentírás is hibaként említi, ha „annak adnak igazat, aki a pörben elsőnek jut szóhoz.” (Péld 18,17.)

554 Nagyon kerüljük a nyilvános megszégyenítést. Ez sérti az önérzetet. Ezzel eléri az előjáró, hogy a büntetettnek társai is büntetik a hibázót, mert kinevetik, kicsúfolják. Ez a bűnösre néha fájóbb, mint maga az alapbüntetés. Dickens szerint a megszégyenítés a legbalgább javítóeszköz.

555 Sohase intézzünk el egy büntetendő esetet nyilvánosan, ha azt eredményesen négy szemközt is kellően elintézhettük!

556 A bőbeszédű szidás nem szokott eredményes lenni. Attól senki sem szokott félni. Ez „az egyik fülön be, a másikon ki.”

557 Sohase mutassunk örömet, ha egy növendéket hibán értünk, „megcsíptünk”, rajtakaptunk valami csínytevésen.

558 Ha tévedtünk a büntetésben, legyen bennünk annyi igazságérzet és alázat, hogy azt a megbüntetett előtt is megvalljuk. Ha pedig ez a büntetés a nyilvánosság előtt történt, itt is adjunk az illetőnek elégtételt.

559 Sokkal jobb pedagógus az, aki megelőzi a rendetlenséget, mint, aki helyreállítja.

560 A testi büntetés nem a felsőbb emberi érzelmekre, hanem csak az állatokkal közös félelemre hat. A testi fenyegetés az állatidomítás eszköze. Testi büntetéssel tehát lealacsonyítanánk az embert, holott emberi magatartást követelünk tőle.

561 A tanuló, vagy növendék a testi büntetést legtöbbször a nevelő személyes bosszújának, vagy felháborodásának tulajdonítaná. Így tehát nincs is igazi nevelő ereje.

562 A testi büntetés valahogyan lovagiatlanság is lenne a gyengébbel szemben, aki a fegyelem alapján nem is védekezhetik.

- 563 A bot, a pálca használata sérti és felháborítja az önérzetet. Keménnyé, darabossá tenné a büntetett gyermeket. Eldurvítaná. Kiölné belőle a finom szégyénérzetet.
- 564 A hideg számítással végrehajtott testi büntetés pedig brutális, kegyetlen színezetű. Éppen nem illenék a pedagógusnál megkívánt finom lelkülethez. Ártana vele saját lelkének is. Lassankint eldurvulna és elszoknék az önuralomtól. Tekintélyének is ártana. A büntetett gyerekekből pedig kiölné a szeretetet.
- 565 Felszítaná a bosszúvágyat is: a gyermekben és szülőjében egyaránt. Sőt nemcsak a nevelővel szemben, hanem azzal szemben is, aki miatt a büntetést el kellett szenvednie.
- 566 Mindig nagymérvű dacot, haragot váltana ki a testi fenytés és elriasztaná a növendéket a nevelőjétől.
- 567 Zalka János győri püspök egy alkalommal megtekintette az egyik iskolában a hitoktatást. A hitoktató kezében vékony pálcát látott, amellyel magyarázott. Azonnal megjegyezte latinul, hogy az Úr Jézus az evangélium hirdetőinek megtiltotta a bot használatát: „Nihil tuleritis in via, neque virgam . . .” — „Semmit se vigyetek az útra: se botot . . .” (Luk 9,3) „Nem is tudunk rá példát — folytatta a püspök — hogy az apostolok bottal terjesztették volna az igét.”
- 568 Manapság, a szabadság és egyéni függetlenség korában a testi fenytés sokkal tilosabb, mint a régi, patriarchális időkben volt.
- 569 A mai gyermeknemzedék egy része legyöngült, ideggyenge és ingerlékeny. Veszéllyel járhatna a testi fenytés. A sok testi büntetés mögött egyébként is a szadizmus, vagy a rejtett, tudatalatti kéjclgés ördöge viczorít.
- 570 Testi büntetést sohasem alkalmazhatunk felnöttekkel szemben sem. Kitezzük magunkat a visszaütés veszélyének, amiből könnyen verekedés keletkezhetik.
- 571 A régi időkben még használták a testi büntetést. 1860-ig érvényben volt a „deres”, vagyis hosszú lóca, amelyre a botbüntetésre elítéltet végigfektették, odakötötték, vagy lefoglák, mire a hajdú egymásután ráhúzza a kiszabott botbüntetést, rendszerint mogyorófa, vagy nádpálcával. De már az 1871. évi LXII. t. c. ki-mondta: „A testi fenyték, mint fegyelmi büntetés, mind bűnvádi, mind rendőri esetekben többé nem alkalmazható.” Ezzel be-

fejeződött a botnak és egyéb testi büntetésnek törvényesen megengedett használata. Az iskolákban és a nevelőintézetekben is.

572 Dosztojevszkij, a nagy orosz író, szibériai száműzetésekor megbotozottak és megvesszőzöttek közt élt a rabkórházban. Erről írja:

Vannak emberek, akik úgy szomjazzák a vért, mint a tigris. Akin egyszer erőt vett ennek a hatalmaskodásnak gyakorolhatása, olyanak teste, s lelke felett, aki csakolyan ember, mint ő, aki neki Krisztus tanítása szerint testvére, aki megkóstolta azt a hatalmat, hogy korlátlanul, legmélységesebben megalázhasson Isten képére teremtetett lényt, az már nem bír uralkodni indulatain. Állítom, hogy a legjobb ember is eldurvulhat, megszokás folytán vadállattá süllyedhet. A vér és hatalom megrészegít. A társadalom, mely közömbösen nézi az ilyen jelenségeket, alapjában már maga is meg van fertőzve.

A társaságban megvetik a hóhért, de a gentleman-hóhért távolról sem. A hóhérság csírája csaknem minden korunkbeli emberben ott lappang. Minden gyáros, minden vállalkozó okvetlenül valami ingerlő meglegedettséget érez, hogy minden munkása családostul, mindenestül, egyedül tőle függ. (Napló 1859-ből)

573 A testi fenyték joga, melyet egyik a másik felett gyakorolhat, a társadalom egyik mérge, egyik legerősebb eszköz arra, hogy megsemmisíttessék benne minden jóra valóság, minden polgári érzés. Egyik leghatékonyabb eszköz arra, hogy a társadalom kikerülhetetlenül és okvetlenül megbomoljék. (Dosztojevszkij, Emlekiratok a holtak házából II. 3)

574 Emberkönyy, embervér — mennyekbe kiált! (Széchenyi István)

10. Akaratnevelés

575 A testi erőt nagyban növeli a gyakorlat. Az akarat is úgy gyarapodik erőben, ha sokszor tesz olyasmit, ami nehezebbre esik. Ezért már a gyermekkortól hozzá kell szokni a lemondáshoz, önmegtagadáshoz, kisebb-nagyobb áldozatokhoz. Az élet ezt sokszor meg is követeli. Valóságos jótétemény lesz a növendékre nézve, ha a gyakorlat révén ezt különösebb nehézség nélkül, könnyedén tudja megtenni.

- 576 Szükséges, hogy ezt a vágyat az akaraterő fejlesztésére örömmel, kedéllyel, lelkesedéssel kövesse. Ezt a vágyat fokozni kell. Így lesz az ifjúban feszítő erő, mozgalmas, aktív energia.
- 577 Az akaraterő gyakorlására a három legjobb ösztönző: az előjáró példája, más példák szemléltetése és az ifjúság közt a nemes verseny. Igen fontos a közösségi szellem kialakítása.
- 578 A munka kellemetlenségeit, az élet nehézségeit és a veszélyt az ember a saját, egyéni szempontjából legtöbbször szépen elkerülné. De szembeszáll vele, ha az nemcsak őt magát, hanem a hozzá közelállókat, a személyével összekapcsoltakat, szóval a közös érdeket is érinti, vagy fenyegeti.
- 579 A másokhoz való tartozás, az egység, a közös érdek, a „szolidaritás” érzése emeli az akaraterőt. Fokozza a cselekvési hangulatot. Az együvértartozásnak tudata megkönnyíti az együttélést. A súrlódási felületeket tompítja. A nehézségeket könnyebbnek tünteti fel. Elsimítja, vagy enyhíti a társadalmi, származási, műveltségi stb. egyenlőtlenségeket. Kiküszöböli az ellentéteket.
- 580 A közszellemet nem lehet csak egyszerű akarral, paranccsal, vagy pedig máról-holnapra megteremteni. Mint a fa a magból, lassankint szokott kifejlődni és kellő gondot, ápolást követel.
- 581 Még kellemetlen szolgálatot is kedvvel végezhetünk, vagy végeztethetünk kellő lélektani beállítással.
- 582 A serdülőkor jellegzetes akarati megnyilatkozása az erő érzése és az ebből fakadó önállóságra törekvés. A kisgyermek is tud makacs lenni (néha még a táplálkozásával szemben is), de ez még nem önállóság, hanem inkább csak „akarat-görcs”. A serdülőkorban jelentkezik az önállóságra törekvés. Érzzi, hogy ő új „én”. Tehát korántsem szeretetlenség, vagy engedetlenség a szülők iránt a kamaszgyermek (fiú, leány) akaratoskodása, amiként sok szülő ijedten gondolja. Ez az önállóság jelentkezik abban is, hogy a serdülő gyermek célokat, terveket tűz maga elé (sportolni kezd, gyűjt, fúr, farag, lányok divatot terveznek, önálló frizurát kreálnak). Önálló területet akarnak találni, amely csakis az övék, ahol ők tevékenykednek. Környezetében önállóságának ellenségeit látja, függetleníteni akarja magát (zsebpénz, kapukulcs, házirend megvetése). Sz. Ágoston 16 éves korában körtét lopott, pedig kertjükben jobb gyümölcsök voltak. Miért? „A törvény ellen akartam titokban valamit tenni — írja — mert nem tudtam nyíltan fellázadni.” (Vallomások)

- 583 A serdülő gyermek egyébként beéri a függetlenség külső látogatásával. Ebben a korban állnak ugyanis legerősebben a tömegbefolyás, az osztályhangulat az utánpótlás kényszere alatt. Ilyenkor hat rájuk legjobban a beat-mozgalom, a galeri. Tehát nagyon is rászorulnak erős vezető kézre és személyiségre.
- 584 A serdülő gyermek igenis akar tekintélyre támaszkodni, de e tekintélyt ne kívülről erőszakolják rá, hanem azt ő maga válassza meg, rendszerint belső szimpátiával. Keresi a hőöket, a technika, a sport hőseit. Az a hitoktató, az a tanár, tanárnő, akit szeretnek, szinte csodákat tud elérni náluk. A vallás eszményei, akarathősei (szentek, vértanúk, üldözöttek eszményképei) mélyen formáló hatással vannak rájuk egy egész életre.
- 585 Értékes és alapvető vonása a fiatal léleknek az erős önérték és a becsületérzés. Sokszor túlzásba duzzasztják ezt, s nevetséges nagyozolássá válhatik, pedig értékes lelki nevelésre készítheti az ifjút. Sok jó cselekedetre és nagy önmegtagadást kívánó tettekre ösztönöz.
- 586 Vezetés nélkül hibás önérték és még hibásabb becsületérzés fejlődhet ki. Társaik bámulását akarják kivívni bármi (erkölcsös, vagy erkölcstelen) módon. Ilyenkor fejlődik ki a kamaszlélek mélyén a pseudologia phantastica, nagyozó hazudozó, mely, ha ki nem írtódik, a növendéket egész életre értéktelenné teheti. Ilyenkor kell önuralomra és önmegtagadásra, akaraterőre nevelni.
- 587 Óvakodni kell gondosan attól, hogy az ifjút (fiút, vagy leányt) becsületérzésben meg ne sértsük, még túlzásaiban sem. Szerencsétlen eljárás lenne tapintatlan megszégyenítéssel kiírtani belőlük a becsületérzés utolsó nyomait, melyek még egyedül adhatnak reményt a javulásra.
- 588 Senkit sem javítunk meg azzal, ha a lejtőn még mélyebbre taszítjuk. Éppen ezért minden javulás legelső feltétele az elvezetett önbecsülés visszaadása. Rakoncátlan ifjakra valami felelősségteljes feladatot bízunk, ezzel az előlegezett bizalommal nagyszerű eredményeket tudunk elérni.
- 589 Ahogyan a lábat meg kell tanítani járásra, a nyelvet a beszédre, a kezet az írásra, úgy az akaratot is akarni kell megtanítani — Qu'est-ce à dire: éduquer la volonté? C'est apprendre à la volonté à vouloir. (D. Mercier bíboros, Principes d'éducation)

- 590 Az akarat iskolázását még az érzéki vágyak felébredése előtt kell elkezdeni, hogy mire a kamaszkori viharok föllépnek, már iskolázott legyen az akarata. Éppen e vágyak fékezésénél gyakorolja majd akaratának erejét.
- 591 Az akarat iskolázása a mindennapi apró kis önlegyőzéssel, önmegtagadásokkal veszi kezdetét igen korán, még mielőtt iskolába kerül a növendékünk. Bő akaratmennyiséget tartalékol így.
- 592 Sajnos, a családi élet manapság alig nevel erős akaratra. Elképesztő puhánysággal kerül az iskolába, legtöbbször már nincs is akarata, mindent helyette mások tesznek — otthon. Önfegyelem, lemondani tudás bármi kis, apró kényelemtől, előnyről, kedvezésről, áldozatkészség, rendszerint ismeretlen a növendékek előtt. Pedig szeretne „jó lenni”, szeretne akarni is, de ezen a „szeretnék”-en tovább nem tud menni, mert ehhez erő kifejtés kellene és épp ezt nem szoktatták meg vele otthon.
- 593 Soha annyit el nem néztek gyermeknek otthon, mint manapság. És soha annyit nem panaszkodtak szülők a felnövő kamaszifjára, mint manapság.
- 594 A jó modorra, illemre, jólneveltségre való szoktatás is bizonyos értelemben már akaratnevelés. A gyermeknek rá kell jönnie és rá kell szoknia arra, hogy közösségben, társaságban nem azt teheti, amit szeretne, hanem féken kell tartania magát már csak azért is, mert ez — illem. A mai kamaszifjúságról az az egyik általános megállapítás, hogy nem tudja, mi illik, s mi nem. Az egyes zenei fesztiválokon való toporzékolása, őrzöngése pl. azt mutatja még a nemkatolikus pedagógusok és felnőttek előtt is, hogy ez az ifjúság még azt sem tudja, hogyan kell örülni. Egyre több hang hallatszik az ifjúságunk illendőségére való megtanításának sürgős szükségességéről.
- 595 Ti tehát legyetek erősek, s ne ernyedjen el kezetek, mert meglesz munkátok jutalma. Az Úr erőt ad azoknak, akik tökéletes szívvel bíznak benne. (2 Krón 15,7; 16,9.)
- 596 Remélj az Úrban. Légy férfias, bátor legyen szíved és bízzál az Úrban. (Zsolt 26,14.)
- 597 A gonosz menekül, ha nem is üldözi senki sem. Az igaz ember pedig bizton érzi magát, mint a bátor oroszlánkölyök. (Péld 28,1.)
- 598 Ifjan meg ne remegj akadálynál. Törj neki bátran! Látod, az orkánnal játszik a friss falevél.

Küzdeni már nem tudsz örege, mert reszket a térded.
Szélben az őszi levél könnyen a földre pereg. (Andor K.)

- 599 Míg célért küzdesz, legyen az bár köz vagy egyéni,
Életerőt hozzá ad a kemény akarat.
Am ha azért élsz csak, hogy napjaidat szaporítsad,
Nyűg vagy az életfán s mint koravén leszakadsz. (Andor K.)
- 600 Azokon van a gonosz léleknek hatalma, akik úgy lépnek házasságra, hogy kizárják magukból és lelkükből az Istent. És úgy adják át magukat a gyönyöröknek, mint a ló meg az öszvér, melyeknek eszük nincsen. (Tóbiás 6,17.)
- 601 Ne végy részt a nagyivók lakomáin, mert a nagyívó és lakmározó elzúllik, és a naphosszat alvó rongyokba öltözik. (Péld 23, 20—21.)
- 602 Ne tolakodjál étkezés közben. Mint józan ember abból egyél, amit eléd raknak, hogy meg ne utáljanak mohóságod miatt. Hagyd abba az evést előbb (mint jólesne) az illem kedvéért. És ne légy telhetetlen, hogy botrányt ne okoz. (Sir 31,17—20.)
- 603 Az Isten akarata tudniillik a ti megszentelődésetek, hogy megtartóztassátok magatokat. (1. Tessz 4,3.)
- 604 Buzdítsd az ifjakat, hogy józanok legyenek. (Tit 2,6.) Kérlek titeket, hogy tartózkodjatok a testi kívánságoktól, melyek a lélek ellen harcolnak. Jó magaviseletet tanúsítsatok a pogányok között. (1. Pét 2,11—13.)
- 605 Leginkább pedig azokat (kerüljétek), akik a tisztátalanság kívánságában a test után járnak, s a fennsőbbiséget megvetik, vakmerők, öntetszők. Ezek saját romlottságukban fognak elveszni, elvévén a gonoszság jutalmát, kik gyönyörűségnek tartják a naponkinti vigadozást, gyönyörben szétfolyó piszokfoltok és szennyfoltok, kik lakmározásaikon veletek kéjelegnek. Szemük tele van házasságtöréssel és szüntelen vétkekkel. Elcsábítják az állhatatlan lelkeket, szívük kapzsiságra van begyakorolva. Az átoknak fiai ezek. Mert kevélyen hiábavalóságokat beszélnek és buja testi kívánságokra csábítják azokat, akik alig menekültek meg a tévelygésben járóktól. Szabadságot ígérnek, holott ők maguk a romlottságnak szolgálói. Mert akit valami legyőz, az annak szolgája is. Teljesedik rajtuk az az igaz közmondás: A kutya visszatér ahhoz, amit kihányt. És: megfürdött a sertés a pocsolyában, amelyben hempergett. (2. Pét 2,10—22.)

- 606 A restek azt hiszik, hogy amit ők nem tudnak megtenni, azt képtelenség véghez vinni. Saját gyengeségeik szerint mondanak véleményt az erényekről, mivel azt, amihez nincs elég lelki erejük, nehéznek és elviselhetetlennek tartják. Azt hiszik, hogy az italozástól tartózkodni, vagy korán felkelni gyötrelem. Pedig egyik sem nehéz, hanem csak ők puhányok és lanyhák. (Seneca)
- 607 Nem azért teremtette az Isten az embert, hogy ellustulva és aluszékonyan ásitózzék. Hanem inkább azért, hogy tisztességes fáradozásokban gyakorolja magát. (Nagy Sz. Bazil, Constit. monach. 3.)
- 608 Valóban teljes joggal beszélhetünk bátorságról annál, aki önmaga fölött győzedelmeskedik, semmiféle érzéki szenvedélytől magát el nem ragadtatja. A szerencsétlenségben törhetetlen marad, a szerencsében el nem bizakodik. A földi dolgok változásainak viharában pedig mindig szilárdan és rendületlenül áll. (Sz. Ambrus, De offic. I 36)
- 609 Van-e valami, ami jobban próbára tenné erőnket, mint az, hogy összes indulatunkat, szenvedélyünket értelmünk uralma alá hajtjuk. Testünk minden vágyát erős lélekkel megfékezzük. Minden önkéntes törtetésünkről lemondjunk. (Nagy Sz. Gergely, Psalm. poenit. 2)
- 610 Az igazi emberek akaraterőssége abban van, hogy testiségüket megfékezik, a gyönyöröknek ellenállnak, a földi élet élvezeteiről lemondanak. A mulékony földi gazdagság kínálkozásait megvetik, a viszontagságoktól való félelmet száműzik maguktól. (Nagy Sz. Gergely, Moral. 7,8)
- 611 Ott van igazi akaraterő, ahol az akarat még a legnagyobb bajok ostromlása közepette is erősen ragaszkodik az igazi jóhoz. (Aquinói Sz. Tamás, Summa Theol. II/II 123,4)
- 612 A kezdők csak immel-ámmal szánják rá magukat az erős akaratú életre. Üdvös tehát, ha néhanapján valaki serkenti őket. A lelki értékek növekedésével arányosan eltűnnek a hibák is. (Sz. Bonaventúra, Elöljárók aranykönyve 1,2)
- 613 A nevelőnek, előljárónak elsősorban számot kell adnia saját lustaságáról, mert nem tette meg hivatásbeli kötelességét. Alattvalóinak bűneit is az ő hibájául róják fel, hiszen azokat a kötelessége szerint óvatosan elháríthatta és kigyomlálhatta volna. Ezekielnél (33,8) az Úr szava: Ha te nem szólsz, hogy az istentelen tartózkodjék az ő útjától, az istentelen ugyan a saját gonosz-

- sága miatt hal meg, a bérét azonban a te kezedből kérem számon. (Sz. Bonaventúra, i. m. 2,16.)
- 614 Aki azt keresi, ami könnyű és kényelmes, az mindig bajban lesz. Mert majd ez, majd az nem lesz neki ínyére. (Kempis Tamás, Krisztus követése I 24)
- 615 A világ csekély és múlandó dolgokat ígér és milyen nagy igyekezettel szolgálnak neki. Én a legfőbb és örök javakat ígérem s mégis lanyhák az emberek szívei. (Kempis Tamás, i. m. III 1)
- 616 Ha az ember lustulni kezd, akkor a kis fáradságtól is irtózik. Ha azonban maga fölött győzedelmeskedni kezd és erős lélekkel jár Isten utain, akkor csekélybe veszi azt, amit előbb nehéznek tartott. (Kempis Tamás, i. m. II 4)
- 617 Búzáat a szél nem hordja el, az egészséges gyökerű fát a vihar nem dönti ki. Csak a silány pelyvát szórja szét a szél és a beteg fákat töri ki a vihar. (Sz. Ciprián, Simpl. prael.)
- 618 Éppen nem nagy dolog elkezdeni a jót. Azt be is végezni, egyedül ez teszi az embert tökéletessé. (Sz. Ágoston, Sermo in Ps. 51)
- 619 Hol a te hited? Állj erősen és állhatatosan. Légy hosszantűrő és erős férfiú. Annakidején megjön számodra a vigasztalás. (Kempis Tamás, i. m. 3)
- 620 Elhatározásainktól eltérni nem szabad, ha mindjárt a világ dől is össze fölöttünk. Hiszen az egész világ nem ér annyit, mint egyetlen lélek. És a léleknek sincs értéke, ha belőle az akarat hiányzik, hogy Istennek szolgáljon. (Szalézi Sz. Ferenc, Filotea 3,9.)
- 621 A szántóföld is, ha ugaron hagyjuk, csak tüskét és bogáncsot terem. Úgy történik az ember lelki életében is. A henye, kényelmes életben csak gaz és dudva burjánzik. (Sz. Jeromos)
- 622 Jobban halad az, aki lelkesen küzd, bár több szenvedélye van, mint aki egyébként jó erkölcsű, de lanyha az erényekben. (Kempis Tamás, i. m. I 24)
- 623 A lanyhaság a lelki romlás kezdete. (Kempis Tamás, i. m. I 25)
- 624 Ha majd üt az utolsó óra, akkor egészen más szemmel nézed elmúlt életedet. Akkor majd nagyon bánkódol, hogy oly hanyag és lusta voltál. (Kempis Tamás, i. m. I 23)

- 625 Ne halogasd feltételeidet, ha azok kivihetők. Gondold meg azt, hogy örök boldogságod a jelen pillanattól függ. (Ward Mária, *Vademecum* III 52)
- 626 Sohase tartsd magad győztesnek, csak ha önmagadat sikerült legyőznöd. (Ward Mária, i. m. III 20)
- 627 Ha az önmegtagadás és akaratod legyőzése nehéznek és bajosnak tetszik, jusson eszedbe, hogy ezt elvárja tőled az Üdvözítő, midőn így szól: Aki utánam akar jönni, az tagadja meg önmagát, nap-nap után vegye föl keresztjét és kövessen engem. E ráemlékezés az ő akaratára minden nehézséget könnyűvé tesz. (Ward Mária, i. m. I 44)
- 628 Nincs erény, nincs szebb diadal, mint önmagunknak parancsolni és önmagunkat legyőzni. (Brantôme, *Dames galantes* 1)
- 629 Mindenki úr akar lenni, de senki sem akar úr lenni önmaga fölött. (J. W. Goethe, *Zahme Xenien* 4)
- 630 Fő dolog, hogy az embernek legyen nagy akarata, legyen ügyessége és határozottsága azt keresztül is vinni. A többi mind közömbös. (J. W. Goethe)
- 631 Bátor az oroszánvadász. Bátor a világot legyőző. Bátor az is, aki magán győzedelmeskedik. (J. G. Herder, *Die wiedergefundene Schöne*)
- 632 Véleményem szerint az energia az első és egyetlen erénye az embernek. (W. von Humboldt, *Sittenverbesserung*)
- 633 A hatalom titka az — akarat. (G. Mazzini, *Opere* I)
- 634 Nincs semmi olyan magasan, ahová a bátor ember oda ne tudná állítani létráját. (Schiller, *Piccolomini* IV 4)
- 635 Az embert a saját akarata teszi nagygyá vagy kicsinnyé. (Schiller, *Wallensteins Tod* 4,8)
- 636 Őnuralom az első lépés másokon való uralkodás felé. (Arthur Stahl)
- 637 Nincs oly könnyű dolog, ami ne lenne nehézzé, ha kényszeredetten teszed. (Terentius, *Comediae*)
- 638 A boldog életre való nevelésnek legbiztosabb útja a jellemnek abban az acélozásában, az áldozatnak abban a megszeretésében, az önlegyőzésnek abban a gyakorlatában áll, amely képesít

bennünket egy örömtelen, csapásokkal és nélkülözésekkel teli életnek, vagy szomorú időknek férfias eltűrésére is. (Foerster, *Jugendlehre* 196)

639 A lokomotívban a gőz, az emberben az akarat. A gyermekkorban napról napra és évről évre egyirányú érdeklődés és hajlandóság alakjában nyilvánul. A kismacska játéka és a kisgyermek játéka a későbbi életpályára irányuló akarat. (Gárdonyi Géza, *Földre néző szem* 91)

640 Minél több gondolatot és energiát foglal össze és visz egy irányba az akarat, annál nagyobb erővel válik majd ki később az az ember abban az irányban társai közül. (Gárdonyi Géza, i. m.)

641 A szabadon és mértéktelenül élő ifjúság elcsigázott testet hagy az öregkorra. (Cicero, *Cato Maior* 9)

642 A pokoljáró Dante vezetőt kér Istentől: ott vár
... az Erőre, melyben bízva még
lábaink lépte e szokatlan útra,
adj egyet népedből, aki védjen
és a gázlóig igazítson útba
s egy embert a hátán átvinni bírjon,
mert ez nem szellem, hogy röpdülni tudjon. (Pokol XII. 91—96)

643 Hogyan kezdjük el akaratunk edzését és fegyelmezését? Belülről kell kezdeni. Figyeljük meg magunkat, hogy tudunk-e bármi-
ben kitartani, vagy megunjuk és abbahagyjuk-e bármi apró-
cseprő munkát, játékot, kezdetben nekünk tetsző foglalko-
zást. Befejezetlenül hagyunk-e bármit az első fáradságnál, bosz-
szúságnál, nehézségnél? Ha igen, az akarat-edzést itt kell elkez-
deni: bármibe kezdenénk is bele, mindent csináljunk végig. Bár-
mennyre is izzadunk bele. Akarjunk akarni. Akarjunk — végig
akarni. Mindig újakezdeni, míg csak meg nem szokjuk. A fél-
munka — kétszeres munka szokott lenni, főként ha kötelessé-
günkről van szó.

Nagyt akarásnak nincs jelentősége. A férfias elszántság nem
vasárnapi munka. Hétköznapiok egész sora. A sportolók, a zene-
művészek is hányszor kezdik újra, míg csak teljesen meg nem
tanulják, be nem gyakorolják.

644 Második lépés arra megy, hogy küzdjük le az ide-oda kapkodó
munkát. Az állhatatlanságot, különösen pedig a munka közben
való lézengést. Ez sokkal több kárt tesz a jellemben, mint akár a
teljes tétlenség. Mindig csak egy nyelvet tanuljunk, de azt állha-
tatosan. Ki egyszerre két, sőt három nyelvet is tanul, az egyet

sem tanul meg és hamar abbahagyja eredménytelenség láttán. Harmadik a pontosságra való önnevelődésünk. Az átlagifjú — fiú és leány — a kis dolgok nevelő erejét a pontosságban tudja legjobban gyakorolni. Az állhatatosságot is. Fő az, hogy a pontosságnál ne ismerjünk senki emberfia kedvéért mentséget. Mindig időben előre nézzünk, kedvenc olvasmányunkat, tv-nézést is félbeszakítjuk irgalmatlanul. Az ilyen ember mindenre ráér majd, ideje beosztott lesz. Közmondás: a pontosság a fejedelmek udvariassága.

645 Az akarat összeszedettsége és egyirány felé való törekvése — ez a feltétele minden munka sikerének. Minél egybeszedettebb ez az akarat, minél egyenesebb és minél serényebben tör valaminek a megvalósítására, annál jelentősebb és kiválóbb a munkája. (Gárdonyi Géza, i. m.)

646 A mágnások, királyi családok élete azért boldogtalan, mert minden vágyukat teljesíti a sors. A vágyuk ritkán szülhet olyan akaratot, amelynek megvalósítása a maguk erejével történhetik. Magyarul szólva: nincs bennük akaraterő, tehát unatkoznak, nem tudják, mit csináljanak. (Gárdonyi Géza, i. m. 92)

647 A földi boldogság első feltétele az akaratnak dolgoztatása egy cél felé kitérés nélkül, lanyhulás nélkül. Mert a boldogság egyik neme: a jól végzett munka látása, a siker érzése. A munka mutatja meg: mi az értéke az embernek. (Gárdonyi Géza, i. m.)

648 Ha az embert végkép el akarnák taposni, megsemmisíteni, a legborzalmasabb büntetéssel sújtani, annyira, hogy a legelvetemedettebb gyilkos is megrázkódjék és előre megrettenjen, hát csak olyan munkára kellene fogni, amelynek semmi néven nevezendő haszna és értelme ne lenne. (Dosztojevszkij, Emlékiratok a holtak házából I 2)

649 Ím itt a válasz: élek, vagyok,
Fáradtan, fájón, ahogy lehet,
De élek s úr fogok maradni
Tenger, sors s mindenek felett. (Ady Endre, A Tenger ákom-
bákoma)

650 Minden nevelői befolyásnak végső célja csak az lehet: Tanulj meg akarni! Tanuld meg a jót akarni! Az ifjúnak jelszava legyen: Ego memet in ardua fixi. Elszánom magam a férfias, kemény életre. (Tóth Tihamér, Ő. M. VI 175)

- 651 Ne mondd: Ez a természetem, ilyen a jellemem. Mondd inkább, hogy nincs jellemed. Légy férfi — esto vir. Tanulj meg nemet mondani. (Josemaría Escrivá, Út 4. 5.)
- 652 Akaraterő. Nagyon fontos és lényeges jellemvonás. Ne vedd meg az apróságokat. Az önmegtagadás állandó gyakorlása jelentéktelennek látszó esetekben is Isten segítségével férfiassá teszi akaratodat. Nincsenek sem haszontalanságok, sem csekélységek. Minden lemondás erősít. Elsősorban önmagad fölött leszel úrrá, hogy aztán magaddal ragadhasd, mint főnök és vezér a többieket. Példáddal, szavaddal, tudásoddal, tekintélyeddel. (Josemaría Escrivá, Út 19)
- 653 Kifogások — ezek sohasem hiányoznak, ha arról van szó, hogy kötelességedet elmulasszad. Mekkora tömege a jólkigon-dolt esztelenségeknek! Rázd le azokat magadról és tedd azt, amit tenned kell. (Josemaría Escrivá, Út 21)
- 654 Légy kemény. Férfias. Mestere önmagadnak. Aztán légy — angyal. (Josemaría Escrivá, Út 22)
- 655 Jellemhiány, ha valaki megmarad tökéletlenségében és kétségbe vonja a javulás lehetőségeit. Kötelességedet ne mulaszd el soha. Teljesítsd lelkiismeretesen akkor is, ha mások elhanyagolják. (Josemaría Escrivá, Út 36)
- 656 Ha nem vagy önmagadnak ura, uraskodásod szomorú és nevetősség, bármilyen erős és hatalmas vagy is. (Josemaría Escrivá, Út 295)
- 657 Azt mondod: igenis akarok. De úgy akarsz-e, azzal az erővel, mint ahogy a kapzsi kívánja az aranyat, az anya szereti a gyermekét, a törtető óhajtja az emelkedést? Nem így akarsz? Hát akkor nem is akarsz igazán. (Josemaría Escrivá, Út 316)
- 658 Neked, aki a sportot szereted, mennyire tetszhetett az Apostol mondása: Nem tudjátok-e, hogy a pályán a versenyzők mind futnak ugyan, de a díjat csak egy nyeri el? Úgy fussatok, hogy ti nyerjétek el. (Josemaría Escrivá, Út 318)
- 659 Ez az ember építeni kezdett és nem tudta befejezni. (Lk 14,30) Milyen szomorú megjegyzés ez, de ha nem akarod, sohasem vonatkozik terád, mert rendelkez az eszközzel, hogy megszentelődésed épületét befejezzed: Isten kegyelme és saját akaratod. (Josemaría Escrivá, Út 324)

660 Undok dolog szennyben elsenyedni, lelki szennyben. Pedig ez a lelkek rettenetes sorsa... 40, 50 60 éves szennyben. „Ha akarsz”, ezt mondják a szentek s bűnösök egyaránt, „megtisztítható”, vagyis erőteljesen ébredező, reaktív lelket adhatsz. S az egyiknek olyan lelket ad, hogy a legkisebb szenny sem tűri magán: elegáns. Ezek a szentek. Másokban a lélek folytonos, de lassú tisztulást eszközöl. Ezek a gyöngébb, de törekvő lelkek. Mások a lelket nem becsülték. Szokásos bűnösök, visszaesők, kik gyöngé, megrendült akarattal bukdácsolnak. Az ilyeneknek kell mély hittel mondaniok: Ha akarsz, ha akarsz... a te akaratod erő. De az Úr viszont sürgeti őket: csak hogy neked is „akarsz” kell. Kegyelmet adok, de én is mondom: ha akarsz, megtisztulsz! (Prohászka Ottokár, Ő. M. VI 174)

661 Jézus mondá: akarsz-e meggyógyulni? Akarsz-e igazán? akarsz-e az egészség összes feltételeit s követelményeit, kötelességeit? Akarsz-e azzal a munkával, önfegyelméssel, önmegtartózással? Kevés emberben van ez az akarat, mert hisz ép ez a léha, gyöngé, rest, fegyelmetlen lelkület az ő lelki betegsége. De hogyan akarjunk? Kicsiben, egyszerű, konkrét esetekben neveljük azt magunkban: Akarom s megteszem ezt vagy azt. Utálom a tévovázást, a határozatlanságot. Örülök, hogy akarhatok, tiszta, egyenes, egészséges lélekkel. Ez akarat lelkemnek mezei virága, melyet Uramnak fölajánlok. (Prohászka Ottokár, Ő. M. VI 180)

662 Tény, hogy az akarat ereje a hit vagy a belátás révén az egy gondolathoz való merev ragaszkodásból, az egy gondolatnak uralkodásából származik a lélek minden más képzeleti és indulatai fölött. A hősök azok, akik egy gondolatnak élnek s azt a maga fényében semmi mástól beárnyékolva rögzítik. A vértanúk lelke előtt a koszorú lebeg, mellyel Krisztus int feléjük, s e gondolat boldog uralkodása alatt kitartanak és eltűnnek kint és halált. Az ő akaratuk erős, a hitük által megalkotott, uralkodó motívum alapján. Ez a motívum nem ráncigál, nem lök, hanem világít és vonz. S minél erősebb és hatalmasabb az ekként általunk alkotott motívum, s minél lelkesebben szeretjük: annál erősebben akarjuk, s mert erősen akarjuk, lesz döntő, s következőleg fizikai szükségességgel megvalósul. (Prohászka Ottokár, Ő. M. XIV 158)

663 Gyöngé az a lélek, mely az élet súlyát
Nem bírva, leroskad a pálya felén;
Nem férfi az, aki fölveszi a gyilkot,

Melyet vigaszul hagy a futó remény.
Ki ha vágyaidat mérsékelni tudnád,
Oktalan állatnak is beillenél. (Arany János, Czakó sírján)

664 Előtted a küzdés, előtted a pálya,
Az erőtlen csügged, az erős megállja.
És tudod az erő micsoda? — Akarat,
Mely előbb, vagy utóbb, de borostyánt arat.
Nemes önbizalom, de ne az önhittség
Rugói lelkedet nagy célra feszítsék:
Legnagyobb cél pedig itt a földi létben.
Ember lenni mindég, minden körülményben. (Arany János, Domonkos napra)

665 Hallottad a szót: „Rendületlenül!”
Ábránd, hiúság, múló, kegy, javak, —
Lenn a sikamló tér, nyomás felül,
Vész és gyalázat el ne rántsanak.
Oh, értsd meg a szót: árban és apályon
— Szirt a habok közt — hűséged megálljon! (Arany János, Rendületlenül)

666 Ha férfi vagy, légy férfi,
S ne hitvány, gyöngé báb, . . .
Ha férfi vagy, légy férfi,
Legyen elved, hited,
És ezt kimondd, ha mindjárt
Véreddel fizeted.
Százszor inkább életedet
Tagadd meg, mint magad;
Hadd vesszen el az élet, ha
A becsület marad.
Vesd meg, kik egy jobb falatért
Eladják magokat.
„Koldusbot és függetlenség!”
Ez legyen jelszavad. (Petőfi Sándor, Ha férfi vagy . . .)

667 Lesz-e gyümölcs a fán, melynek nincs virága?
Avagy virág vagy te, hazám ifjúsága?
. . . A hazaszeretet
S ez is csak addig van, míg jön az önérdék,
És azt javasolja, hogy lesöpörjétek,
Mint hitvány szemetet.
Oh mily gyöngék vagytok! nap süthetne rátok

S e helyett kis lámpa, melyet körülálltok,
Nyomorú kis lámpa. (Petőfi Sándor, Magyar ifjakhoz)

668 Az önnevelésben a kis áldozatokra kell fektetni a fösúlyt, mivel ezek okozzák a legnagyobb fájdalmakat. (Bossuet)

11. Makacs, vagy jellemzilárd?

669 A makacsság magában véve nem, vagy legalábbis nem mindig hiba. Gyakran a lelki erőnek, a jellemzilárdságnak, a határozottságnak, az elvhűségnek, a hősies vonásnak a jele.

670 „Aki olyan, mint a vaj, abból egyéniség nem lesz” — mondta egy kitűnő pedagógus. Az ilyen könnyen eltéríthető, elnevelhető és el is rontható. Parafaember lehet belőle, akit az élet hullámai erre-arra vetnek, himbáltatnak, ide-oda ráncigálhatnak.

671 Minden attól függ, hogy az úgynevezett keményfejűség milyen irányban mutatkozik és fejlődik. A nagy emberek többsége, vértanúk, hősök, feltalálók és szentek törhetetlen jellemek voltak!

672 Ha ilyen irányú lelki erőt találunk egy növendékben vagy gyermekben, azt semmiképp sem szabad elnyomni, megtörni. Még ha elvétele és ideiglenesen nem éppen a helyes időben jelentkezik is. Az akaratereőt helyes irányba kell terelni. Ebben segítségére kell lennünk.

673 Hogyha az életben nehezen fel a csúcsra jutottál,
Vesd meg a lábad ott, hogy hamarost le ne csússz.
Nem vagy Nap, ne felejtsd s te csak egyszer jutsz delelőre.
Ezrek vágya e hely és ki fölé, letaszít. (Andor K.)

674 A keményfejűség erkölcsi értéke az indítóoktól, illetve céltól és iránytól függ. Vannak a gonoszságban, és rosszakaratban, a szadizmusban és kegyetlenségben, vagy más bűnben megátalkodottak. Az ilyen fajta konokság természetesen nem érték, hanem súlyos bűn, nagy veszély, kimondott romlottság.

675 A makacsság és a dac erkölcsi megítélése függ az intelligencia fokától is.

Ha az ifjú intelligens és egyébként tiszta jellemű, a dacosságát nem megtörni kell, hanem feloldani. Vagyis meg kell vele értetni, hogy akaratereje általában dicséretes és sok irányban kívá-

natos lehet (ezt megvallhatjuk neki). De az adott esetben dacossága nem erény, hanem gyengeség, dölýf, durva érzéketlenség a szülőjével, vagy elöljárójával szemben, okossága ellen van és a saját kárára irányul.

Ha a növendék ilyen kioktatásra nem alkalmas, nem marad más hátra, mint megéreztetni vele dacossága kellemetlen és káros következményeit.

676 Van sajnálnivaló, beteges, esztelen makacsság is. Ez már nem akaterő, hanem akaratgörcs, akarat-szélhűdés, amelyről már egy görög bölcs mondotta, hogy „ökröknek tulajdonsága”. — „Csak az ökrök következetes.” Két fontos tanács: Az egyik: A dacolónak engedjünk időt! A másik: Kíséreljük meg a keményfejű fiatal fiút, leány szívének megfelelő húrját megpendíteni. Ez még a felnőttek akaratgörcsét is képes feloldani. *Don Bosco* a vallást vette segítségül, kiemelve és hangsúlyozva a dac legyőzésével szerzett nagy lelki érdemet. Nála voltaképp a rezonanciát kiváltó bűvös eszköz a szeretet volt. Ez nála mindig győzött!

677 Néha egy-egy ügyes lélektani fogással, vagy lélekjelenléttel, vagyis ésszel a fegyelmezés terén is többet érünk el, mint erkölcsi oktatással vagy büntetéssel.

678 A haragos embert előbb le kell ültetni. Majd kérni, várjon türelemmel egy kicsit, mert valami fontos dolgot kell elintéznünk. Ezalatt rendszerint megnyugszik.

679 A lármát nem még nagyobb kiabálással, a bosszantást nem még kirívóbb bosszúsággal kell legyőzni. Az előbbit minél halkabb hanggal. Az utóbbit jóakarató szeretettel! Előfordul, hogy parancs végrehajtásának megkövetelése esetén első feladatunk a beosztottunk idegállapotának megnyugtása.

680 A növendékeit szerető nevelő nem örökké szid és büntet, hanem sokkal inkább azon van, hogy a gyöngét erősítse, az őszinte jóakaratot, a félénket és bátortalant bátorítsa. Amelyik növendéknek használ a szidás, annak legalább épp úgy használ a szép szó is. Viszont aki érzéketlen a nyugodt hangú szemrehányásra, az a szidás után vagy nevet, vagy magában morog. Mindkét esetben azonban a nevelőtől méginkább elhidegül.

681 Az igazi katolikus nevelőnek „nem veszekednie kell, hanem mindenki iránt nyájasnak, tanításra alkalmasnak, békétűrőnek kell lennie. Azokat, akik ellenszegülnek az igazságnak, szelíd-séggel feddenie, hátha egyszer töredelmet ad nekik az Isten az igazság megismerésére” (2. Tim 2,24).

12. A fegyelem és szabadság kizárja egymást?

682 A teljes fegyelem megkövetelése mellett engedjük az alárendeltekben a szabadság maximumát. De csak addig a határig, amíg nem sérti vagy érinti a fegyelmet.

Néri Szent Fülöp, (1515—95), a híres nevelő, „a nevető szent” ezt az elvet a következő gyakorlati alakban fejezte ki: „Tegyetek, amit akartok, csak ne vétkezzetek!” Népszerű megjegyzése volt: „Nem bánom, akár fát is vághattok a hátamon, csak bűnt ne kövessetek el!”

683 Az 1928-i locarnoi pedagógiai világkongresszuson Ferrière ily alakba öntötte az elvet: „A fegyelem az egyetlen út a szabadság felé.”

684 A művészi nevelés a tekintélyt a szabadsággal, a fegyelmet a bizalommal és a rendet a növendékek egyéni természetével hangolja össze.

685 Bármilyen tökéletes és kitűnő pedagógusnak tartjuk, vagy képzeljük magunkat, nem szabad soha azt követelnünk, hogy a növendék mindent pontosan úgy gondoljon, érezzen, vagy cselekedjék, ahogy azt mi tesszük, vagy elképzeljük. Nevelési módszerünket a nevelendő egyéniségéhez törekedjünk alkalmazni.

686 Növendékeink, beosztottjaink eredetiségét ne fojtsuk el. Energiáit ne bénítsuk. Inkább irányítsuk, fejlesszük és emellett egyúttal fegyelmezzük is.

Nem szabad tehát letörni minden kezdeményezést, minden akarást. Inkább segíteni kell az illetőt, hogy a maga lábán tudjon járni.

687 A növendéket vezessük komoly fegyelemben. Egyúttal engedjük őt e vezetésen belül nőni, kibontakozni. A fegyelemmel nem ellenkező megmozdulásokat és indításokat is kísérjük figyelemmel, tartsuk tiszteletben.

688 Engedjük játszani a gyermekeket és fiatalokat. Tetszés szerint. A játékban a játszó minden hajlama és ösztöne megnyilvánul. Itt ismerjük fel pl. tanítványainkban a merész Robinsonokat. A sebbel-lobbal mindennek nekilendülő Don Quijotéket. A szófogadatlan Piroskákat. A mellőzött Hamupipókéket. Az érzékenykedő mimózákat. A szenvedő Hófehérkéket. Mátyás lustáit.

- 689 A fegyelem korlátain belül engedélyezett szabadsággal neveljük növendékeinkben a jóra való készséget. Önállóságra neveljük őket. Bizalmat öntünk beléjük.
- 690 Neveljük rá őket, hogy ne csak engedelmeskedni tudjanak, hanem egyúttal ítélni és ami sokszor még nehezebb, határozni is képesek legyenek.
- 691 Az engedelmesség tesz uralkodóvá! — *Oboedientia facit imperantem.* (B. Spinoza)
- 692 Nevelésben nemcsak a nevelő alkalmazkodását értjük a növendékéhez (ami természetesen szintén elengedhetetlenül szükséges), hanem legalább épp oly mértékben és szükségszerűen a növendék alkalmazkodását is nevelőjéhez.
- 693 Nevelői önzésből vagy pedagógiai beképzeltségből ne akarjunk a növendékekből akarat nélküli bábokat faragni. Arra kell törekednünk, hogy belőlük fegyelmezett, de egyéni hajlamuk és képességük szerint legalkalmasabb irányban fejlődő értékes személy és jellem váljék!
- 694 Van szociális aszkézis is, mely a jellemre nézve alapvető jelentőségű. Gyakorolnunk kell öntudatosan és tervszerűen abban, hogy ne engedjünk a társak rábeszélésének, mégpedig nemcsak akkor, ha ivásról, züllésről, vagy efféléiről van szó, hanem alkalomadtán egészen ártatlan esetekben is — csak azért, hogy erőt gyűjtsünk a társak ostromlásaival szemben és fölverezzük magunkat a gúny és a lenézés ellen.
Ha pl. valami okból abban állapotodtunk meg, hogy nem veszünk részt egy kiránduláson, vagy ünnepélyen, ne engedjünk többet. Az ilyen szilárdság mégis csak tiszteletet és igaz barátokat szerez a pillanatnyi surlódások dacára is. Mert, aki ilyen kis dolgokban erős tud lenni, az bizalmat kelt arra, hogy komolyabb válságokban sem engedi magát csak úgy jobbra-balra rángatni. (F. W. Foerster, *Élet és jellem* 11)
- 695 Ha kiszabadulunk a szellemi szolgaságból, abból az állapotból, amelyben az embert mindig mások irányítják, ez a szolgasorban is önállóvá tesz minket. Állhat valaki a külső önállóságának tetőfokán, mégis számtalan ember kifutó inasa lehet. Mások ám viselkedjenek kicsinyesen veletek szemben, ti azért lehettek nagyok. Mások ám bánjanak szemtelenül veletek, ti azért telve lehettek jósággal. Mások ám legyenek rossz indulattal irántatok, ti azért türelmet gyakorolhattok. (Booker, washingtoni néger vezér.)

- 696 A bilincs — csak bosszantás és megszegyenyítés és megterhelés úgy fizikai, mint erkölcsi tekintetben. (Dosztojevszkij, Emlékiratok II 1)
- 697 A fogoly tudja, hogy ő fogoly és rab és tudja, hogy milyen függésben van feljebbvalóktól. De azt, hogy ő is ember, semmi megbélyegzéssel, semmi bilincsekkel nem lehet elfeledteni. S minthogy ő tényleg ember, azért emberségesen kell vele bánni. Istenem! Hiszen az emberséges bánásmód emberségessé formálhatja még az olyat is, akiről már régen lekopott az Isten képe. (Dosztojevszkij, i. m. I 7)
- 698 Emberszeretetre, gyöngédségre, testvéri részvételre néha sokkal nagyobb szüksége van a betegnek, mint az orvosságra (Dosztojevszkij, i. m. II 2)
- 699 Dolgozom szorgalmasan és dolgozom önérzettel. Lenyesik szárnyaimat, lábaimon járok. Levágják lábaimat, kezeimen fogok járni. S ha ezeket is kiszakítják, hason fogok mászni: csak használhassak. (Széchenyi István)
- 700 Ádám is nagyralátó volt, amikor függetlenségét kívánva nem volt hajlandó Isten akaratának alárendelni magát. (Sz. Ágoston, Tract. 4 in epist. Joh.)
- 701 Aki saját erejében kételkedik, annak nincs többé ereje.
- 702 Senkinek sem ártani, mindenkinek használni — Nemini obesse, omnibus prodesse. (Fourier Sz. Péter, 1640)
- 703 A legkisebb dolgot nagyra tartani, keveset beszélni és sokat tenni! (Berchmans Sz. János)
- 704 Ne meggondolatlanul tégy, félénken semmit, de azért óvatosan, Mindent gyorsan, későn soha, hirtelen semmit!
Nil temere facias, timide nihil, omnia caute,
Cuncta cito, sero nil, subitoque nihil! (Joh. Owen: Epigrammata, Leyden, Elzevir 1628, III 172)

13. A szeretet — nevelő eszköz

- 705 Szeressük növendékeinket. És szeretessük meg magunkat velük. Így szinte mindent elértünk. Akkor alkalmazhatjuk Szent Ágoston ismert szavát: „Ama et fac quod vis!” — Szeress és akkor tehetsz, amit csak akarsz. A szeretet mindig megérettetted veled, megsúgja, hogy mit szabad, mit kell tenned és mit nem.
- 706 Ha megnyerjük valakinek a szeretetét, akkor parancsunkat nemcsak kényszerűségből hajtja végre. Nemcsak pillanatnyi, hanem állandó készséggel, örömmel, sőt áldozatosan is.
- 707 Annak a nevelőnek, aki állandó önneveléssel, türelmének és önuralmának állandó fokozásával megszeretteti magát, rendszeren nincs is szüksége büntetésre.
- 708 Egy alkalommal felkérték Szokratészt intse meg Alkadészt nem éppen épületes élete miatt. Azt válaszolta: „Nem volna eredményes, mert nem szeret engem.”
- 709 „Hogy tudnám nevelni és tanítani őt? — mondta Diderot egyik tanítványáról. — Hiszen nem szeret engem. Szeretet nélkül nincs bizalom és bizalom nélkül elképzelhetetlen a nevelés.”
- 710 A szeretet kikapcsolása mellett a fegyelem a gyakorlatban rendszeren a hazugságok, alattomoságok és ravaszságok szülőanyja. Nem egyéb, mint az erősebb uralma a gyengébb felett.
- 711 Némely esetben — mondja Dosztojevszkij „Karamazov testvérek” című művében Zoszima sztárec szavaival — különösen az emberek bűneinek láttára megakadunk és azt kérdezzük, erőszak kell-e ide, vagy szelíd szeretet? Mindig úgy határozzál, hogy a szelíd szeretet. Ha egyszer s mindenkorra ezt határoztad, az egész világot meghódíthatod. A szeretet szelídsége roppant erő. Valamennyi között a legerősebb, amelyhez fogható nincs.
- 712 Fontos, hogy növendékeink akár az iskolában, akár az intézetben bennünk ne csak a hivatalt lássák, hanem az embert is megérezzék. Igenis, érezzék szeretetünket is.
- 713 Szeressük növendékeinket, beosztottjainkat abban is, amit ők szeretnek! Könnyen megnyerhetjük őket, ha az iránt érdeklődünk, ami őket érdekli. Ha szívélyesen érdeklődünk szükségleteik, fájdalmaik, céljaik, terveik, örömeik, de egyúttal szüleik, testvéreik felől is. Főleg a gyengéket, hibásakat védjük, különösen

azokat, akik természetes hibáik (dadogás, selypítés és hasonló) miatt könnyen társaik csúfolódásainak céltábláivá válnak. Bele kell magunkat élni az ő helyzetükbe.

714 Ha megnyertük növendékeink szívét, szeretetét, később is üd-
vös hatással lehetünk rájuk tanácsainkkal, buzdításainkkal, in-
telmeinkkel.

715 Maradjunk meg az igazság mellett. A szeretet mégsem min-
denható. Semmiképp sem biztosít minden egyes esetben teljes
eredményt.

716 Vannak lelkek, akik olyanok, mint a gyökerét vesztett fa. Hiá-
ba sűt rá a nap, annál jobban szárítja. Az eső is erő, de attól
csak annál gyorsabban rothad. Vannak lelkek, akikben a szeretet
csak mélyíti az örvényt, sőt a gyűlöletet.

Sok az ellenhatás, a rosszra való hajlam. Nagy hatása van a
rossz társaknak, a komisz példának. Sőt nem ritkán a zilált szü-
lői háznak.

717 A szeretetnek mégis a legnagyobb százalék jut az eredmény-
ben. Krisztus társaságában is csak egy Júdás akadt. A többi
annyira viszonzta szeretetét, hogy Érte mind életüket áldoz-
ták.

Don Bosco, a XIX. század legnagyobb nevelője mondta, hogy
100 eset közül 90-ben a szeretetet siker koronázta. A fennmara-
dó 10 eset sem volt kétségbeejtő.

718 Az erőszak pillanatnyilag nagyobb, feltűnőbb és elrettentőbb
hatást vált ki. A hatás azonban rendesen csak ideiglenes ma-
rad. Viszont a szelíd szeretet jó ideig céltalannak, feleslegesnek,
hiábavalónak mutatkozik. Idővel mégis győz. Néha teljesen
győz.

719 Szeretni kell — ne fitorítsd a képed —
társad, ha görbe is s bicegve lép,
hogy majd kibontsd, ha Jézus jó elébed,
jótetteid virágos szőnyegét.

Ez a szeretet! És ha már kihúnynak
a lángjaid, gyűjtsd újra meg az Úrnak. (Ch. Baudelaire, A láza-
dó; ford. Kosztolányi Dezső)

720 Urunk azt kívánja, hogy szeretnünk kell ellenségeinket. Ez sok-
szor egyszerűbb, mint gyűlölni azokat, akik minket szeretnek.
(François Mauriac)

721 Titokzatos, megfoghatatlan módon őrződnek meg a korai gyermekség, vagy ifjúság benyomásai az emlékezetben. De nemcsak megőrződnek, hanem mérhetetlen mélységben össze is nőnek a lélek légbensejével, miként a jó talajra hullott magvak, amelyek sok-sok év múlva hirtelen kiszökkentek tavaszi zsenge hajtásait Isten világában. (Tolsztoj Leó, Emlékezések Birjukovhoz)

722 Bosco Sz. Jánosnak egyik szalézi pap-nevelő rendi gyermeke mondta: „Akik gyengeségük, vagy megtévesztésük következtében rossz útra tértek és akiket fontos fegyelmi szempontok miatt el kellett távolítanunk a Szalézi Házból, nem szűntek meg vonzalmat érezni irántunk és többször keresték fel volt előljáróikat.”

723 Ha szeretetünknek nem látjuk eredményét, keressük a hibát önmagunkban is. Sok esetben meg is találhatjuk.
Mert van ám álszeretet is! Ilyen a nénéskedő, a puhaszívú erélytelen szeretet. Hasonlít az aranyozott kézhez: szép, de lényege hamis.

724 Az igazi szeretet „erény”, vagyis, mint a szó eredete mutatja: erő. Ugyanezt fejezi ki a többi nyelv is: latinul „virtus”, a görögben „areté”, a franciában „vertu”, az angolban „virtue”. Az igazi szeretet tehát szilárd. Következetes, bátor. Mindenek felett tekintélytartó!

725 A mindig cukros beszédű és örökké mosolygó nevelők úgynevezett szeretete rendszeren erősen önző. A növendékek viszonz szeretetének melegét csak lelkük és öntetszelgésük fürdőjének használják. Azok ragaszkodását és utánuk futkosását cégerül használják népszerűségük igazolására.

726 Az igazi szeretet gyengéd, de semmiesetre sem gyenge. Finom érzésű, de legkevésbé puha. Jóságot, sugárzó, de sohasem a tekintély rovására. Elnéző, de önmagával és másokkal szemben fegyelmezett!

727 Az álszeretet már sokszor a szülők részéről mutatkozik károsan. Ez nem az igazán nagy, erős és használni akaró szülői szeretet. Ez csak puhít és kényeztet s pillanatnyi jónak biztokába jutat. Az igazi szeretet lelkileg felemel, gazdagít, nemesít, földi és örök szempontból értékesebbé nevel.

728 A szülőknek, főként a nagyszülőknek úgynevezett „majomszeretete” csupán érzelmösségen alapul. A gyermek minden hibáját elnézi. Ez nem nevel, hanem elnevel. Nem épít, hanem ront.

729 A szeretetet nem növeli, hanem rontja, ha a nevelő a növendékek közül a szebbeket, kedvesebbeket, a rokonszenveseket kiváltságokban részesíti. Főként e (bensejében elrejtve még valahogy menthető) részrehajlását szelídebb megszólítások, nagyobb engedékenység, vagy éppen cirógatások, becézgetések, simogatások, vagy évődések formájában is kinyilvánítja.

730 Mindig cukrot adó nevelőtől mentsen az Isten,
Mert aki tőle tanul, elbukik élte során.
Élvezet és az öröm szava bár szép, gyorsan enyésző,
Mester a földi nyomor, mert szava vésve marad. (Andor K.)

731 A szeretet soha se legyen becéző, cirógató, ölelgető, a tanítványt magunkhoz szorító! Ez a pedagógiaileg perverz eljárás a legrosszabb következményekkel járhat. Sérti a gyermekek rendkívüli érzékeny igazságérzetét. A mellőzöttek lelkében mély és keserű nyomokat hagy. A kegyeltekben fokozza a dőlyfőt és elbizakodottságot. Elveszti mindkét fél szeretetét és bizalmát. Erkölcsi szempontból is elvetendő a gyermekek cirógatása és simogatása.

732 Lisieuxi Szent Teréz önéletrajzában olvassuk, hogy a szeretetnek ez a csodálatos, üde kis virága még saját apjától sem tűrte a cirógatást. Nem tűrte még gyermekkorában sem.

733 *Blaha Lujza*, a nagy magyar színésznő mondta, hogy bármennyire örült is sikereinek, tapsoknak és ajándékoknak, egyet nem bírt elviselni: a cirógatásokat, még kisleány korában sem.
Ne engedjük és ne tűrjük, hogy az idősebb növendékek cirógassák, babusgassák és ölelgessék a fiatalabbakat vagy szebbeket!

734 Ha a növendékek iránti szeretetben egyáltalán megengedhető a kivétel, amikor t. i. valakivel nagyobb mértékben éreztetjük szeretetünket, ilyen csak egy lehet: nagyobb szeretet a szegények, az elhagyott, árva, beteges, sőt a rosszraajló, rosszarcú, tehát több gondot, több nevelést igénylő gyermekek és egyéb növendékek iránt.

735 Minden igazi szeretet mint szeretet, Istenig nyúlik fel, és Isten hordozza mélységeiben. (Sz. Ágoston)

736 A nevelés oly nehéz feladat, hogy arra csak a szeretet vállalkozik és csak az tudja be is tölteni az elvállalt feladatot. A nevelés elmélete töméredek követelményt állít fel a nevelővel szemben, de csak a szeretet ad erőt, hogy azoknak megfelelni is tud-

junk. Csak a szeretet a forrása annak a mennyei türelemnek, amit az anya napról napra mutat nyűgös csecsemőjével szemben. Csak ez magyarázza azt a rengeteg idő- és pénzáldozatot, fáradságot, amit a szülők gyermekeikre fordítanak.

737 Ha a szeretet a hittanár (a nevelő) és az ifjú között oly erős lenne, mint a gyermek és a szülő közt, a pedagógus munkája fölülmúlná a szülői házét is. Hiszen a pedagógusnak szaktudása jóval fölötte áll a sokszor bizony — főleg a kamaszkorban — teljesen antipedagógikus szülői nevelésnek. És hogy nevelői munkánk eredménye mégsem kielégítő, annak részben az is oka, hogy a hittanár (a nevelő) és a növendék közt hidegebb a viszony, mint lennie kellene. (Tóth Tihamér)

738 Természetesen — és ezt nyomatékosan ismétljük — a lélek természetfölötti szeretetét értjük (s nem azt, hogy „tetszik nekünk a gyermek”). Csak ez adja azt a nagy erkölcsi erőt, mely a neveletlen, kellemetlen, hibával telt, gyámoltalan gyermekeknek is örömmelteli nevelésére képesít. (Tóth Tihamér, O. M. VI 112)

739 A nevelő gyermekszeretetét nem szabad összetéveszteni a gyermek viszonzszeretetének a hajszolásával. Vagy ami ezzel együtt szokott járni: a gyermek kedvének keresésével. A növendéknek éreznie kell, hogy a nevelő minden gondolata neki szól, szeretete pedig független a növendék hálójától, vagy ragaszkodásától. E szeretetből folyik, hogy a növendéket mindig komolyan veszi, sohasem lesz iránta érdektelen. Néha egyetlen tekintet a munkájára már elég, hogy boldogsággal töltse el a gyermeket.

Sohasem lesz az ilyen nevelő a növendékével szemben gúnyolódó. Az indokolt harag, nevelői neheztelés éreztetése és a büntetés azonban nagyon is megfér, sőt velejárója e szeretetnek.

740 A nevelő szeretete mindenkire kiterjed. Tehát nem lehet kivételező. Elkerülhetetlen, hogy egyeseket jobban szeressen, de egyetlen növendékének sem szabad ezt éreznie, hogy éppen őt nem szereti. A nevelőben nélkülözhetetlen kellék az ifjúság szeretete.

741 E nélkül csak tanítónapszámosok lehetnénk, akik a bérért állnak munkába, akiknek munkáját maradék nélkül meg lehet fizetni pénzzel, mint az evangéliumi szőlő munkásait a kialkudott dénárral (Mt 20,13). Menjünk vissza az emberiség legnagyobb tanítójához, Jézus Krisztushoz. Tanuljuk tőle az ifjúság-

nak nagy, sohasem lankadó, nem pénzből, hanem hivatásból merített szeretetét. Aki nem tud minden gyermeket szeretni, a rongyosat, a piszkosat, a kevés tehetségűt, az elhanyagoltat is — el a kézzel! — az ne nyúljon a gyermekekhez. (Hanauer Á. István váci püspök, Első szózata a tanítókhöz, 1921)

742 A mi intézeteinkben elmaradhatatlan a vidámság, a játék, a hozzávaló szabad tér, mert ezek felüdítik a gyermeket, levezetik izzó kedélyét. Van bőven lárma, kacagás, hogy az ember dobhártyája is megérzi. Zene, sport, a játék minden neme, színi-előadás, kézügyesség, ünnepélyek mind otthon vannak nálunk. A nevelő állandóan gyermekei között van, belevegyül a játékba, oly lelkesedéssel vesznek részt abban, mint a gyermekek. Ezáltal megnyerik bizalmukat és belehatolnak lelki világukba. (Don Bosco Sz. János.)

743 Pestalozziról tudjuk, hogy elméletben helyes nevelési elveket állított fel, de nem tudta azt gyakorlatba venni. Az isteni Mester az utolérhetetlen pedagógus, aki játszva veszi alkalmazásba a nevelési elveket.

Egyszerű jósággal lép az emberek közé. Nemes vonásait sohasem torzítja el hevesebb indulat. Az igazat mindig igaznak mondja és sohasem engedi, hogy valaki álokoskodással félrevezesse az egyszerű embereket. Őv a hamis tanítóktól és a tudatlan nevelőktől. Maga minden alkalmat felhasznál, hogy tanítson, sem fáradtság, sem szokatlan környezet által nem hagyja magát visszatartani. Éjszakába nyúló imádság mellett, amikor meghatóan könyörög tanítványaiért, munka az élete, nem lelket öltő robot, amely elfödi a kilátást fölfelé, hanem változtatlanul Isten szolgálata. A lélek sötéttségét akarja elűzni. Nem tér ki az erősek elől és nem ijeszti el a gyöngéket. Ilyen csak az a tanító lehet, aki Istentől jött (Jn 3,2).

744 Jézus nem állított fel módszertani elveket, de ismerte az ember lelkét, amelyet alkotott. A kicsinyekkel kedveskedett, a nagyobbakhoz komoly szavakat intézett, az élet harcaiban álló felnőttekkel is éreztetette szíve melegségét. Vigasztaló volt a szenvedőkhöz (nyolc boldogság), bátorító a félénkekhez, csak a rosszindulatúak, mások megrontói számára voltak kemény korholó szavai. (Hanauer Á. István, Üzenet a nevelőkhöz)

745 Amit egynek a legkisebbnek teszték, nekem teszitek — hirdette Jézus. Tehát az ő kis barátai ülnek a padokban, akiknek előhaladása nagyon a szívében fekszik. Azonosítja magát a mi tanítványainkkal. Mennyi szeretetet inspirál, mennyi gyöngéd-

ségre és figyelemre int, mekkora buzgóságot kíván tőlünk ez a gondolat, hogy ilyen előkelő tanítványaink vannak. A legkisebb, a legelmaradottabb, a legelhanyagoltabb, a legnehezebb fogfogsú is az ő barátja. Azt kívánja, hogy azzal éppen úgy foglalkozunk, mint ővele tennénk! A vízió világosságával látták ezt Néri Sz. Fülöp, Kalazanci Sz. József, De la Salle Sz. János, Don Bosco és az összes nagy nevelők, hogy annyira megszerették s oly egyenes utat találtak a gyermek szívéhez. (Hanauer Á. István, Üzenet a nevelőkhöz)

746 Ahol az ifjúság neveléséből kiküszöbölték az Istent, annak szükségképpen az lett a következménye, hogy a gyermekek arra a meggyőződésre jutottak, hogy semmi vagy igen kevés értéke lehet a helyes élet számára annak, amiről semmi említés sem történik, vagy amiről csak becsmérő szavak esnek az iskolában. (XI. Pius pápa, Nevelésről 1923)

747 Minden nevelőben a legelső kellék a gyermek szeretete. Ez a napvilág, amely az iskolát besugározza, felderíti. Enélkül az sötét odu lesz, amelyet nehéz levegő és kellemetlen lárma tölt be. Aki a természetet nem látja szépnek, nem szereti, az nem lehet festő vagy költő. Aki nem látja a gyermeklélek bájosságát, aki abban nem tudja örömet lelteni, akit annak kifejlődése nem gyönyörködtet, a kinemmosdatott arcon és szakadozott ruhán keresztül nem látja meg a nyiladozó lélek csodás vonásait, az nem lehet nevelő, hanem csak romboló napszámos.

748 Hosszú évszázadokon át tanítóink s nevelőink nem tanultak tudományos munkákat a nevelésről, mégis kitűnő nevelők voltak, mert megvolt bennük a gyermek szeretete. Ez a szeretet sok tanulatlan szülőt is az ösztön erejével rávezet a helyes nevelési elvekre úgy, hogy az egyszerű tanyai házakban is bölcs, keresztény nevelés folyik. Évszázadokkal Herbart és Pestalozzi előtt ez képzett nevelőket, akik a gyermek szívének minden rugóját ismerték és minden húrján tudtak játszani. Ellenben a legmagasabb egyetemi katedrákról hirdetett nevelési tudomány sem avatott még senkit sem jó nevelővé, ha hiányzott belőle a gyermek szeretete. — A gyermeket szeretni, az ő lelkét mindenél többre becsülni, a gyermeket magunkkal azonosítani, neki minden érdekét magunkévá tenni, ez a nevelő munkának alapfeltétele. (Hanauer Á. István, i. m. 1924)

749 Don Bosco Sz. Jánosnak volt munkatársa Boldog Cafasso, maga is tanár és nevelőintézeti igazgató. Boldog Strambi Vince

Sz. Postel Mária az irgalmasrendi iskolanővérek alapítója. Barat-Zsófia a leányneveléssel foglalkozó Sz. Szív (Sacré Coeur)-intézet alapítója. Nevelők közt volt Sz. Eudes János, aki a nevelés legnehezebb ágával, a züllésnek kitett leányok nevelésével és az elbukottak felemelésével foglalkozó Jó Pásztor társulatot alapította. Vianney Sz. János, az arsi plébános, aki kezében a katekizmussal végezte csodálatos apostolkodását s lett világhírűvé. Ritka megdicsőítésként az egyháztudósok sorába került Canisius Sz. Péter, a XVI. század katolikus megújódásának nagy vezéralakja, aki világtörténelmi nagysággá mégis katekizmusá vált. Egyetemi tanársága szünidejében maga köré gyűjtötte a gyermekeket és őket a katekizmus igazságaira oktatta.

750 Senkitől se vond el azt, amit szeret, hacsak helyette még kedvesebbet nem adhatsz neki. (Ward Mária, Vademecum II 29)

751 Senki se higgye, hogy szereti az Istent, ha felebarátja iránt ellenszenvet táplál szívében, amint ezt Sz. János is tanítja: Aki nem szereti felebarátját, akit lát, hogyan szeretheti az Istent, akit nem lát. (Ward Mária, i. m. II 20)

752 Aki e társaságban az Isten dicsőségére és az embertársak javára sokat akar tenni, annak a közhasznót a magáé elé kell helyeznie. (Ward Mária, i. m. I 6)

753 A szegényeket szeretni,
E szeretetben kitartani,
Velük élni, halni és föltámadni:
Ez volt célja és törekvése Ward Máriának,
Aki meghalt 1645. január 20-án,
60 éves korában. (Ward Mária sírfelirata)

754 A fiúk különös lények. Ártatlanok, mint az angyalok. Büszkék, mint a hercegek. Bátrak, mint a hősök. Hiúk, mint a pávák. Makacsok, mint a szamarak. Rakoncátlanok, mint a csikók. Érzékenyek, mint a lányok. Szeretettel sokat el lehet érni náluk. Meg nem érdemelt keménység majdnem mindig összetöri őket. (Stanley, afrikakutató, Őnéletrajz)

755 Ha „rosszak is manapság a fiatalok”, utóvégre minden nevelésük egyetlen létjogosultsága éppen annak a föltételezése, hogy az ifjak neveletlenek. Mert ha már jólneveltek volnának, nem volna fölöslegesebb teremtmény a világon, mint a nevelő. Rendíthetetlenül hinnie kell, hogy még a „legrosszabb” növendékének lelke mélyén — bármennyire elrejtve is — él a jó-

nak egy szikrája. Ez a pedagógiai optimizmus — alapfeltétel.
(Tóth Tihamér, O. M. VI 115)

756 Másokat üt, kritizál, nagy hangja betölti a léget.

Ártatlan csecsemő öneki ördögi lény.

Azt hiszed, élő szent s hogy a jelleme jó, makulátlan.

Nem! S csak azért kiabál, rá ne legyen figyelem. (Andor K.)

757 Szelíd felelet megtöri a haragot, a sértő szó pedig szítja az
indulatot. (Péld 15,1)

758 Hallgasd meg a szegényt kelletlenség nélkül. Add meg, ami-
vel tartozol és viszonzod nyájasan köszönését. (Sir 4,8)

759 Kértelek titeket . . . éljetelek méltó módon ahhoz a hivatáshoz,
melyet nyertetek, teljes szelidségben és türelemben. Szívleljé-
tek el egymást szeretettel. (Ef 4,1—2)

760 Te, ó Isten embere . . . igazságosságra, jámborságra, hitre,
szeretetre, béketűrésre, szelidségre törekedjél. (1 Tim 6,11)

761 Ne illesd társadat alaptalan váddal és senkit se hitegess aj-
kaddal. Ne mondd: Miként velem cselekedett, én is úgy teszek
vele, megfizetek tettei szerint. (Péld 24,29)

762 Ne tartsd eszedben társad semmiféle jogsértését, és ne kö-
vess el semmilyen erőszakot. Ha szóbeszédet hallottál társad-
ról, haljon meg az veled. (Sir 10, 6; 19, 10)

763 Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást. Erről
ismerje meg mindenki, hogy tanítványaim vagytok. Ezt mondta
az Úr. Szent Pál pedig ezt: Viseljétek el egymás gyöngéit, így
teljesítjük a Krisztus törvényét. — Nincs mit hozzáfűznöm. (Jose-
maría Escrivá, Út 385)

764 Amikor befejezted a munkádat, segíts testvérednek. Tedd azt
annyi gyöngédséggel és természetességgel az Úr Jézus kedvéért,
hogy senkise vegye észre. Még azok sem, akiken segítesz, hogy
többet teszel nekik, mint ami kötelességed. Ez valóban Isten
gyermekéhez méltó. (Josemaría Escrivá, Út 440)

765 Röviden hangzik a törvény, mely eléd van adva: Szeress és
tégy, amit akarsz! Ama et fac quod vis. (Sz. Ágoston, Tract. 7 in
ep. Joh.)

766 Nem parancsol az Írás mást, mint szeretetet. Nem is kárhoz-
tat mást, mint a gyűlölséget. (Sz. Ágoston, Doctr. christ. 3,10)

- 767 Nem szerződés a szeretet, hanem érzelem. — A szeretet nem keresi a jutalmat, hanem kiérdemli. (Sz. Bernát; De dil. Deo 7)
- 768 Akinek szeretete igaz és tökéletes, az semmiben sem szereti önmagát. Nem irigye senkinek, mivel a maga örömét nem keresi. (Kempis Tamás, Krisztus követése I 15)
- 769 Szokjuk meg a csekélyebb kellemetlenségek türelmes elviselését. Mert a nagyobbakat nem viseli el az, aki a csekélységek eltűrését meg nem szokta. (Sz. Bonaventúra, Specul. discipl.)
- 770 Ha a nevelő növendékei, testvérei egyikét jobban szereti a többinél, nyilván bizonyítja magáról, hogy a többit nem szereti tökéletesen. (Nagy Sz. Bazil, Constit. monach.)
- 771 Sokkal szorosabb és testvéribb viszony az, amely Krisztusban gyökerezik, mint amelyet a test és vér kötelékei fűznek össze. — A szeretet nem ismeri a büszkeséget. (Sz. Ambrus, Offic. 3)
- 772 Talán kellemetlen neked folyton testvéred, alárendelted gyarlóságához igazodnod? De gondold meg, hogy ez a teher nem súlyosodik rád örökké. A másvilágon meg már nem lesz tűrni-valód. (Sz. Agoston, Homil. 15)
- 773 Meg akarod tudni, vajon szereted-e felebarátodat? Vizsgáld meg, fáj-e, elszomorít-e, ha hibába esni látod. És örömed telik-e benne, ha sok kegyelemben részesül és előrehalad? (Clymacus Sz. János)
- 774 Egyedül az alázatosság képes helyreállítani a megsértett szeretetet. (Sz. Bernát, Sermo 1. de Nat. Dom.)
- 775 Mi sem méltatlanabb a nevelőhöz, mint vénasszonyok módjára semmiségek miatt civakodni. (Sz. Bonaventúra, Specul. discipl.)
- 776 Egyik ember azért szeret, mert őt is szeretik. A másik mivel becsületére válik. A harmadik mivel úgy reméli, hogy ennek az embernek még majd hasznát veheti. Nehéz azonban olyat találni, aki barátját Krisztusért szereti. Majdnem minden embert földi érdek tart lekötve. (Aranyszájú Sz. János, Homil. 61 in Mtth.)
- 777 Aki szeret ugyan, de nem Istenért, abban nincs szeretet. Csak ő gondolja, hogy van. (Nagy Sz. Gergely pápa, Homil. 38 in. Ev.)
- 778 A szeretet nemhogy kutatgatna a rossz után, hanem egyenest fél rátalálni. És ha véletlenül beleütközik, elfordul és úgy tesz, mintha nem is látná azt. (Szalézi Sz. Ferenc, Filotea 2,14)

- 779 A keresztény ember senkinek sem ellensége. Barátait mindenki, ellenségeit azonban csak a keresztény ember szereti. (Tertullianus, Ad Scapul. 1)
- 780 Keresztény mivoltunk összefoglalata az, hogy viszontszeressük azokat, akik minket szeretnek. És türelemmel legyünk azok iránt, akik megbántottak minket. (Sz. Ágoston, Sermo 10)
- 781 Gondoljon az ember saját esendő voltára, akkor majd a bocsánatot fogja szeretni és nem a bosszúállást. (Chrysologus Sz. Péter, Sermo 139)
- 782 Ne merje szomjazni a bosszút az, akinek magának is bocsánatért kell esedeznie. (Nagy Sz. Leó pápa, Sermo 5 de Quadr.)
- 783 Ne gondolj rosszat senkiről. Még akkor sem, ha az illető szavai, vagy tettei okot adnának erre. Ne ítélj senkit. Ha dicséretre nincs okod, hallgass. (Josemaría Escrivá, Út 442,443)
- 784 Mindenki saját szemszögéből és a maga felfogása szerint látja a dolgokat. Gyakran igen korlátolt értelemmel, ködös, zavaros és sokszor szenvedélytől elvakított tekintettel. — Azonkívül egyesek nézete éppoly beteges és elfogult, mint ama modern festőké, akik azt vélik, hogy arcunkat, sőt jellemünket, néhány futólagos vonással ábrázolni tudják. Milyen keveset ér az emberek ítélete! Ne bírálj anélkül, hogy ítéletedet imádságon keresztül ne szűrnéd. (Josemaría Escrivá, Út 451.)
- 785 Ne ítélkezzünk anélkül, hogy mindkét fél véleményét meghallgatnánk. Csodálatos, milyen könnyen elfelejtik az óvatosságnak ezt az elemi szabályát még azok is, akik magukat könnyörületeseknek vélik. (Josemaría Escrivá, Út 454.)
- 786 Mindenki jóváhagyja, mikor megakadályozunk egy öngyilkosságot, hogy megmentünk valakinek a földi életét. Miért ne alkalmazhatnánk ugyanazt az energiát, ugyanazt a szent kényszeret, hogy azoknak az életét megmentjük, akik bután és makacsul a lelküket akarják meggyilkolni? (Josemaría Escrivá, Út 399.)
- 787 A gyermekek szeretete nem foszt meg bennünket a szükséges tekintélytől. Ez a szeretet párosulhat megfelelő tekintélytartással és ha kell, megfelelő erővel és szigorúsággal is. A tekintélyt és a szeretetet nagyon jól össze lehet és kell összeegyeztetni. Bírák könyve mondatja Sámsonnal: Édesség került ki az erősből (14,14). A tekintély azonban önmagától következék a

nevelő jelleméből. Nincs nevelés tisztelet nélkül és nincs tisztelet tekintély nélkül.

A nevelő jelszava nem lehet: Oderint dum metuant — Gyűlölnek ugyan, de félnék tőlem. Mert mindig igaz marad, hogy az ember fél megbántani azt, akit szeret. Ellenben gyakran kedve támad megsérteni azt, akitől fél. A tekintély szeretet nélkül túlságosan férfias nevelés lenne. A lágyság fegyelem nélkül túlságosan nőies. (Tóth Tihamér, Ö. M. VI 118)

788 A jó nevelő lelkében jó, ha megvan a tartózkodás vesszője, de legyen meg a kedvesség mannája is. Legyen benne szeretet, de nem puhányság. Legyen szigor, de nem makacskodó. Legyen lelkesedés is, de szertelen túlzás ne. (Nagy Sz. Gergely, Regula past. 6)

789 Non ita generati sumus, ut ad ludum et jocum facti esse videamur! — Nem azért születünk, hogy örökké csak mókázzunk és szórakozzunk. (Cicero)

14. A vallásosság sikeres nevelőeszköz

790 Az önfegyelmezésnek és ezzel a fegyelmezés sikerének is szilárd alapja és indítóoka a komoly, mély vallásosság.

791 A vallás azért is fegyelmező hatalom és erő, mert parancsokat és tilalmakat állít fel. Ezek megtartása erős önfegyelmet kíván. Egyben állandó gyakorlatot követel s így az önfegyelem folyamatosan erősödik, fejlődik és kifelé hat.

792 Az igazi, mély vallásosság ellenállást nyújt a gyengeséggel, a rosszra hajló és szenvedélyekre könnyen kapható természetünkkel szemben. A vallásosság így felemelkedés a lefelé húzó földi gyarlóságokból és vonzásokból. A vallásos lélek néha szemben áll az egész korszellemmel: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja” — mondja Jézus Krisztus (Máté, 16, 26)

793 A vallásosság azért is kitűnő fegyelmező tényező, mert indító okait (motívumait) nem tudományos megállapítások vagy kísérletek süppedékes és bizonytalan talajából meríti, hanem isteni tekintély parancsából.

- 794 Tíz parancs, mit az Úr törvénynek előírt,
Ráfér számlálván két kezed ujjaira;
Hogyha e tíz törvény ellen sose vétne az ember,
Hány könyvtár törvény lenne silány papiros! (Andor K.)
- 795 A rosszat el nem követni, a kísértések zuhatagának ellentánni, a lázadó szenvedélyt csitítani, a gyalázat síkos útján féket vetni, mindehhez óriási erő, inspiráció, lendület és eszményi magasság kell, amelyet nem szívhatunk mindig a húsból és vérből, hanem az örök, tökéletes és végtelen erőből, az Isten iránti szeretetből. Ez nem húzza, nem vonzza, nem fenyegeti, nem ijeszti, nem mérgezi. Ez átalakítja az embert, mint tűz a vasat és kivirágoztatja, mint napsugár a zöld agat.
- 796 Van olyan szenvedély, harag és bosszú, amellyel szemben mindenféle bölcsélet, vagy belátás, rábeszélés hatástalan.
- 797 A vallásosság az a csodálatos hatalom, amely a lelki viharokat lecsendesíti. Csak ez képes a rémséges belső energiákat átalakítani és a szenvedélyek vörös tűzét az eszménység fehér lángjává átváltítani.
- 798 Az emberben a démonit csak istenivel, a lefelé való kitombolást csak felfelé való kitombolással lehet ellensúlyozni. (Nietzsche)
- 799 Makarenko szerint is: „Az ember nem tud élni, ha nincs kilátása valami örömdetes dologra. Az emberi élet igazi ösztönzője a holnapi nap öröme. Ez a kilátásban való öröm a pedagógiai eljárások egyik legfontosabb tárgya. Az örömök rangsorát azonban meg kell állapítani . . . Az embernevelés nem egyéb, mint annak a távlatnak kiépítése, amely az ő holnapi örömét tartalmazza. Új távlatokat és egyben értékesebbeket kell az ember elé tárni. El lehet kezdeni egy jó ebédnek, cirkuszlátogatásnak ígéretével, folytatni a halastó tisztogatásával, de mindig fokozatosan kiszélesíteni.”
Amde lehet-e nagyobb, szélesebb, tartósabb és tökéletesebb örömet ígérni, mint amelyet a vallás ígér síron innenre és túlra?
- 800 A fiatal korában még vallástalan és hitetlen Foerster, a világhírű pedagógus éppen saját tapasztalatai alapján tért meg, mert sok éven át rádöbbsent, hogy még az ő lángesze és kitűnő módszere sem ért fel a vallásos nevelés eredményével.
- 801 Meg kell mondanunk, hogy a mi iskolánkban a tanulók és a tanárok a fegyelem szempontjából rosszabb helyzetben vannak, mint a régi iskolában voltak. Megmondom, miért. A mi iskoláink-

ban nem tanítanak erkölcsant, ilyen nevű tantárgy nincs és nincs oly személy, aki erkölcsant tanítana. A régi iskolában volt hitoktatás. Gyakorlatom során arra a meggyőződésre jutottam, hogy a mi számunkra is nélkülözhetetlen az erkölcsant, az erkölcs elmélete. Iskolánk eljövendő fejlődése során feltétlenül el fogunk jutni az erkölcsant valamilyen formájáig.

A magam gyakorlatában feltétlenül szükségesnek mutatkozott, hogy meghatározott formában erkölcsant előadásokat tartsak neveltjeimnek. Készítettem egy tervet, amelyet különböző alkalmaikkor különböző ürügyekkel fejtegettem növendékeim előtt s mondhatom, szép s meglepően nagy eredményeket könyvelhettem el az erkölcsi tanítások nyomán. Az ilyen beszélgetések egyenesen gyógyítóan hatottak a közösségre. (Makarenko, Válogatott pedag. tanulm. 94—96.)

- 802 Áldást, kincseket oszt, ki az embert hinni tanítja,
Terheit enyhíti s fényt ad a sírba neki.
Míg aki másnak e kis vagyonát is sárba tiporja,
Végmenedékétől fosztja a vízbefúlót. (Andor K.)

- 803 Istent nem lehet nagylelkűségben felülmúlni. És ha nem annak kezével adja vissza, akivel cselekedted, nem baj: Istennek sok postása van. (Sík Sándor)

- 804 A kinyilatkoztatott vallás biztos tanítást ad az ember rendeltetéséről („miért vagyunk e világon?”), és ezzel feloldja az embernek földhöz kötöttségét. Az időben lefolyt mozzanatok örök értékkel ruházta fel. A kegyelemmel pedig a természetét messze meghaladó világba emeli fel az embert. Segítséget is nyújt neki, hogy ebben a természetfölötti világban mozoghasson és miként mozoghasson ugyanakkor idelent a földön. A legmélyebb kapcsolatot szövi ember és ember között azzal, hogy mindannyian egy Atyának vagyunk a gyermekei.

- 805 A vallásos lelkület igazi jellemzője az Isten szavához való igazodás. Az egész nevelésben, annak minden menetében meg kell érződnie, hogy nem az ember a dolgok mértéke, hanem az Isten. A mindentlító s minket határtalanul szerető Isten.

- 806 A növendék sokszor és sokhelyt nem látja a világban a vallásos elvek érvényesülését. Nagy körültekintéssel kell a nevelőnek segítenie a növendékét, hogy elmarasztaló vagy megbélyegző ítélet nélkül szóljon s feloldja a növendék botránkozását és őt magát pedig annál tudatosabb vallásosságra vezesse. Rá kell

mutatnia, hogy a farizeus vallásosságot Jézus Krisztus sokszorosán elítélte.

807 Legméltóbb az a vallásos nevelés, amely nem merül ki oktatásban, tanácsolásokban és követelésekben, hanem a nevelő maga is eleven példájával mutatja meg, mennyire fölemelő és boldogító vallásos emberként élni az életet.

808 A művelt ember neve ősi latin szóval: eruditus, a. m. durvaságból kiemelt. A bensőséges vallásos nevelés egymagában is elégséges ahhoz, hogy az embert kiemelje a durvaságból, eruditussá tegye, tehát művelté tegye még akkor is, ha nem is rendelkezik esetleg gazdag ismeretanyaggal, tárgyi tudással valami tudományzakban. Az Isten tudatos elismerése és parancsainak megtartása teszi az egész embert. Az ilyen ember őszintén testvérenek tekinti a másik embert és imádással borul le Isten előtt. A vallásos nevelés mindig szociális nevelés is: társas együttélésre felkészítő.

809 A nevelés az ősi latin szó nyomán minden kultúrnyelvben *educatio* — kivezetés, a németben is : *Erziehung*. Kivezetés a rossz hajlamokból és a jó hajlamok érvényre jutása.

810 A vallás valamennyi kötelességünknek isteni akarat gyanánt való elismerése — Religion ist die Erkenntnis aller unserer Pflichten als göttliches Gebot. Ez Kant meghatározása. Nem ebből áll ugyan a vallás lényege, de valóban ez lesz a vallásos nevelésnek megbecsülhetetlen eredménye.

811 Ha lelkiismeretem mezején portyázó és gyakran összeütköző sokféle vágy fölött nincs egy abszolút Jó, aki mindenben uralkodik és akire való tekintettel némely vágy föltétlenül jó, s következőleg: tisztességes, a másik ellenben rossz, tehát tisztességtelen. Ha nincs oly cél, amely szuverén függetlenségben önmagának elégséges és amelyre való tekintettel akaratomnak bizonyos megnyilatkozása helyes, a másik pedig helytelenség, eltévedés — akkor a kötelesség szónak nincs többé jelentése. A szeszélylyel lesz egyértelmű. Ha az emberiség századokon át erkölcsös volt — amint az is volt — ez annak az eredménye, hogy vallásos volt és ma is az. (Désiré J. Mercier, *Principes*)

812 A vallásos erkölcs tanítása világos: az erkölcs itt összeesik Isten akaratával. De mi az erkölcs a nemvallásos erkölccsstan szerint? Van-e egyáltalán erkölccsstan ott? Erkölcsös az, ami az akaratot erőhöz juttatja (így Nietzsche). Amit mások iránti részvétből teszünk (így Schopenhauer). Amit kötelességből teszünk

(így Kant). Amit kedvvel teszünk (így *de la Mettrie*). Ami az Én-t tökéletesíti (így *Fichte*). Ami érzéki örömet okoz (így *Helvetius*). Ami az Én-t elősegíti, tekintet nélkül mások javára (így *Stirner*). Ami a kultúrát előmozdítja (így *Wundt, Paulsen*) — és még száz más meghatározás.

Lám, mihelyt „függetlenné” válik az erkölcs, vége szilárd alapjának is. Ugyan honnan adna erőt ilyen független erkölcs a kemény küzdelmet vívó ifjúnak és az élet kísértései között hányódó férfinak és nőnek?

813 Az erkölcsi törvények vagy az isteni akarat megnyilvánulásai, vagy ha nem — akkor az egyéni önkény, esetleg a korszellem vagy mozgalmi érdek játékszerei.

814 Ész és tapasztalat egyaránt bizonyítja, hogy erkölcs nem lehet a népben vallás nélkül. Pedig éppen ez a két dolog van hivatva, hogy életerőt adjon a népuralomnak. (Washington, Búcsúbeszéd)

815 Legjobb nevelőink szomorkodva látják, hogy a testiség mindent elárasztó özönével szemben még a vallás-erkölcsös nevelés segítségével is mily nehéz korlátokat állítani az iskola bejárata elé. Hát még mi lenne nélküle!

816 A vallás a nevelésnek semmi mással nem pótolható eszköze — eine durch nichts zu ersetzende Grundfunktion im System der Bildung. (Wundt, Pädag. Psychol.)

817 Ami enyhíti a szenvedést, ami megszenteli a munkát, ami jóvá, erkölcsössé, bölcsé, türelmessé, jóakarátúvá, igazságossá tesz, — az egy jobb világnak állandó látása, amint átragyog az élet sötét felhőin. A vallásos nevelést, sőt az egyházi vallásos nevelést tehát őszintén akarom. Többet mondok: lelkem mélyéből óhajtom — Je veux donc sincèrement, je dis plus, je veux ardemment l'enseignement religieux, mais l'enseignement religieux de l'église. (Victor Hugo, Journal Officiel 1852)

818 Ne örülj a gyermeknek, ha istentelen. Legyenek bár számosak, ne újjongj miattuk, ha nincs bennük Isten félelme. Ne bízzál életükben és ne számíts munkájukra, mert többet ér egy istenfélő fiú ezer gonosznál. És jobb meghalni gyermek nélkül, mint istentelen gyermeket hagyni. (Sir 16,1—4)

819 Két hatot kell hinned, imádkoznod pedig hétért,
Ha üdvözülni akarsz, tedd meg a Tízparancsot!
(Tizenkét hitágazat, a Miatyánk hét kérése)

Sunt credenda tibi sex, orandaque septem;
Si salvus fieri vis, facienda Decem. (Owen Johannes, i. m. III 30.)

820 Társaslény vagy ugyan, de azért sosem árt a vigyázat:

Válogatás nélkül társakat el ne fogadj!

Nem szégyen az, ha kovács keze kormot hágy a ruhádon,

Lelki piszoktól félj, azt sose mossa le víz.

821 Gondosan óvakodnunk kell, hogy vallásosságunk ne torzuljon képmutatássá. Ez önző hiúság, de nem vallásosság. Jézus ezeknek származását is ismeri: „viperák fajtatai”-nak nevezte őket. Tehát viperák, mérges és kígyólelkületű emberek elfajzásai ezek. Ne engedjünk módot arra, hogy akár magunk, akár neveltjeink vallásossága külsőségekben (Werkheiligkeit) merüljön ki.

822 Akkor jön csoszogón, ha a templom telve hívőkkel,

Ajka imát mormol s törtet előre vakon.

Rossz lelkén a csinált jámborság máztakaró csak

S Istent, embert csal égre meresztve szemét. (Andor K.)

823 Mind egy vonaton utazunk itt

A nagy időbe, tétova.

Nézünk. A tájat látjuk untig.

Mind egy vonatban utazunk itt,
s nem tudja senki, hogy hova . . .

Mind egy vonatban utazunk itt,
kergetve percet és halált.

Nézünk. A tájat láttuk untig.

Mind egy vonatban utazunk itt
s van sok, ki rossz szakaszba szállt.

(Erich Kästner, Hasonlat a vonatról; ford. Kosztolányi Dezső)

824 Ha egy tavaszi éjszakán

Isten közelgene felém,

milyen imát kiáltna szám

Hozzá? Így szólne csöndben én:

Ó, Bátorság komoly Ura,

csudás tavaszban nagy Csuda,

tedd oly szilárdra szívem itt,

hogy kérni tudjak valamit. (John Galsworthy, Ima; ford. Kosztolányi Dezső)

825 A vallásosság nevelő ereje nemcsak az önmagunkat fékező erőben van. Sokkal inkább abban, hogy öntudatra emel, lelkes és finom lelkületűvé tesz. Mások szenvedései iránt fogékonnyá és érzékennyé, segítőkészre serkent, tehát élénk szociális ér-

zéküvé alakít. Az Egyház csodás művészeti (zenei és képzőművészeti) világa, a szentek, erényhősök, tudósok, művészek vallásossága pedig követésre serkent, fölemel, sugárzóvá nemesít.

826 Ha nem veszted fejed, mikor zavar van,
s fejvesztve téged gáncsol vak, süket,
ha kétkednek benned, s bízol magadban,
de érted az ő kétkedésüket,
ha várni tudsz és várni sose fáradsz,
és hazugok közt se hazug a szád,
ha gyűlölnek, s gyűlölségtől nem áradsz . . .
Ha a Sikert, Kudarcot bátran állod,
úgy nézed őket, mint két rongy csalót . . .
Ha szólsz a néphez s tisztesség a vérted,
királyokkal jársz, s józan az eszed,
ha ellenség, de jóbarát se sérthet,
s mindenki számol egy kicsit veled,
ha a komor perc hatvan pillanatja
egy távfutás neked s te futsz vígan,
tiéd a Föld és minden, ami rajta,
és — ami több — ember leszel, fiam! (Rudyard Kipling: Ha . . . ;
ford. Kosztolányi Dezső)

827 Kiolthatod szemem te: látlak,
tömd be fülem, hallom szavad.
láb nélkül is kúszom utánad,
száj nélkül hívlak, hallgatag.
Törd le karom, én átölellek
szívemmel mint egy csoda-kézzel,
fogd le szívem, lázas velőm ver,
s ha agyamat zúzod te széjjel,
véremre veszlek új erővel . . .
Te a dolgoknak mélyült mélye vagy,
mivoltodat némán elhallgató,
és másnak lát a földön minden agy,
hajónak part vagy és partnak hajó. (R—M. Rilke: Az imakönyvből.)

828 Nincs még egy olyan nevelői eszköz és érv, mely annyi önmegtagadásra tudna képesíteni és nevelni, annyi akaraterőre tudna serkenteni, mint a vallásosság. Ha ez Isten kegyelméből fakad, akkor minden önmegtagadás, fáradság és lemondás egyszeriben könnyűvé válik. Ez érteti meg a papnevelő intézetek, a szerzetesi noviciátusok derűs és vidám hangulatát.

829 Apácának nem fáj soha a zárda,
cellákban boldogok a remeték,
bús zúgjaikban a diák-csemeték,
takács s leány a rokkánál sem árva,
... ő, aki önmagát börtönbe zárta,
az nincs börtönben. (Wm. Wordsworth: Szonett, Kosztolányi
ford.)

830 A homályba, fénybe öltözött
komorkodó pillérsorok között
halk lábnesz s kámzsák surranása rebben.
Sok pap jön és keresztet hány a csendben ...
Testvéreért imát mond mindenik
s Istent szeretve egymást szeretik. (Émile Verhaeren: A kolostor;
ford. Kosztolányi Dezső)

831 Csak béke, jószág a lelküknek álma,
kezükbé rózsá illene és pálma.
Ők a szelídek, kiket álmok űznek,
naív fiai, hívei a Szűznek,
lángolnak ők és hangosan kiáltanak,
a háborgó orkánok csillagának.
És Őt dicsérik a viharba halkal,
mint angyal-kórus aranyos ajakkal.
És úgy szolgálják a mennyek virágát,
hogy hitüket imák tűzébe mártják.
És Ő egy este, hallván szent igéik,
a kis Jézuskát csókra nyújtja nekik. (Émile Verhaeren: A szelíd
pap; ford. Kosztolányi Dezső)

II. A KERESZTÉNY CSALÁD FEGYELMEZETTSÉGE

1. Az édesapa

832 Sohasem szabad a családot édesapa nélkül gondolni. A férj túlságosan csak az anya gyermekeinek az apja. Pedig az asszony legyen feleség is, ne csak anya.

Ha az első gyermek megszületett, a férj egyszerűen csak robotos lesz, aki minden hónapra összehozza az anyának, a gyermeknek a létfenntartását. Az anya rendszerint a kicsi gyermekre gondol a férjjel keveset törődik. Ha megvan a gyermek, minden szeretete a gyermeké. A férj háttérbe szorul. Ezzel a családi egyensúly is eltolódik, megbillen.

833 A feleségnek sohasem szabad elfelejtenie, hogy gyermekének édesapja — a férje. Ha hálás a gyermekért, ezt a hálát a férjére sugározni kötelessége.

Hiba tehát, ha a férj háttérbe szorul. Később is az anya jóságos, az apa azonban szigorú. Ez is magyarázza a művészetek és az irodalom, a költészet és a megnyilatkozások lelkendezését az anya körül. Az apáról alig esik szó, az édesapának — sajnos — nincs költészete. Petőfi, Mikszáth, Mécs László hódolata az édesapa előtt témában és izzásban szinte föl sem ér azzal az érzelem-orkánnal, ami az édesanyát körülveszi.

834 Az édesapa is tud szeretni. Fáradva és verejtékezve szeretni. Ez a szeretet (ezt is Isten alkotta) más, mint az édesanyáé. Az édesapa szeretete keményebb, szigorúbb. Fölér azonban az édesanya szeretetével, mert az édesanya szeretete a legtisztább, az édesapáé pedig a legönzetlenebb munkában nyilvánul meg.

Napi munkábaindulása előtt az édesapa megnézi alvó kisgyermekét. Mosoly vonul át arcán, erős elhatározás kél benne: dolgozni fog ma minden erejével a — gyermekéért. Ha sírásra fakad gyermeke a bölcsőben — gondolja — ne a nyomor miatt kelljen sírnia s egykor apjánál kedvezőbb legyen sorsa. Légy különb ember az apádnál! — mondja az édesapa.

835 A vagyon s a jólét nem tesz boldoggá, hiányuk sem tesz föltétlenül boldogtalanná. Az édesapa megadhatja az anyagiakat, a kényelmet, de lelkiekre, az örökkévalóra oktatni, elvezetni nagy kötelesség, kiváló hivatás, magasztos művészet. Ezt az édesanya adja.

836 Az édesanya nemcsak reggelenként tekinti meg kisgyermekét a bölcsőben, hanem egész nap mellette van, sokszor éjjeleken át. És nemcsak megtekinti, hanem segít rajta, kiszolgálja, virraszt felette. Az édesanya élete csupa virrasztás, mely a bölcsőnél kezdődik s tart egy életen át.

837 Az élet célja, a lélek nyiladozása, eszmék és eszmények, a jellem kialakulása a gyermek lelkében az édesanya révén megy végbe.

838 A nőknek Évától kezdve nagyobb befolyása volt a világra, mint nekünk, Ádám büszke fiainak. (Windthorst.)

839 Az édesapák nem irigységgel szemlélik az édesanya előnyét a gyermeknél. Tudják és tudomásul veszik, hogy az Isten más szerepet szánt az édesapának, mint az édesanyának. De mégis egy család azért az! Nem a szőlővessző a fontos, hanem a fürtje. (François Mauriac.)

840 Az első gyermek után a feleségben az apa már az édesanyát látja. A saját édesanyjának s szerepének folytatóját.

841 A ház három sarka az édesanyáé, csak egy az apáé. (Magyar közmondás.)

842 A családi nevelésben elmaradhatatlan az édesapai tekintély. Az édesapa kezének, erélyének, okosságának, előrelátásának hiánya a nevelés gyengeségét és bizonytalanságát jelenti.

843 Az édesapa hőse az életnek, akit az önfeláldozás, a hétköznapi csendes igavonása, az arc veritéke, a homlok redője állít glóriás fénybe. (Marczell Mihály, Bontakozó élet I.)

- 844 Minden apa mint legutolsó
hordár, a hátán cipeli családjá, népe álmait.
Örök átszállás életünk, de az utolsó állomásig
apáink a hordáraink, midőn beszállnak maguk is! (Mécs László,
Hordár!)
- 845 Minden gyermeknél, vagyis mindenkinél az édesapa az első
férfieszmény. Előttünk jár, fölénk magaslik komolyságával és fele-
lősségével. Minden gyermek szemében az édesapa a leghatal-
masabb.
- 846 Jaj annak az édesapának, aki gyermeke előtt törpének mutatja
magát. Lisieuxi Sz. Teréz, korunk szentje, apját oly magasan látja,
hogy ha királyválasztás lenne Franciaországban, apja lenne a
király, aki pedig egyszerű ékszerész.
- 847 Hallgassátok fiúk az atyáról szóló törvényt és aszerint cseleked-
jétek, hogy üdvösséget leljetek, mert Isten tekintélyt adott az atyá-
nak a gyermekek előtt. Aki tiszteli atyját, örömét leli majd gyerme-
keiben s amikor imádkozik, meghallgatásra talál. Tettel és szóval,
türelemmel tiszteld atyádat, hogy áldása szálljon reád és áldása
mindvégig megmaradjon. Az atya áldása megszilárdítja a gyer-
mekek házáat, az anya átka pedig fenekestül felforgatja. Ne ke-
resd hiú dicsőségedet atyád lenézésében, mert az ő szégyene
nem válik becsületedre. Az ember becsülete ugyanis atya jónevé-
től van, s a meg nem becsült atya szégyene fiának. (Sir 3,2—4)
- 848 Fiam! Legyen gondod atyádra öregségében, és ne keserítsd
őt életében. Ha meg is fogyatkozik értelmében, légy elnéző irán-
ta, és meg ne vesd őt erőd teljességében. Az atya iránt tanúsított
kegyesség ugyanis nem megy feledésbe. A jótett fejében gyara-
podsz majd, a szorongatás napján javadra tudatik be neked. Be
gonosz hírben áll, ki cserben hagyja atyját, és Istentől megátko-
zott, ki keseríti anyját! (Sir 3,5—18.)
- 349 Egy férfi a seregből felkiálta (Jézushoz) mondván: Mester! kér-
lek téged, tekints az én fiamra, mert nekem egyetlenem. (Luk 9,38)
- 850 A tékozló fiú fölkerekedvén atyjához méne (vissza). Mikor még
messze volt, meglátá őt atya, megesett rajta a szíve, és hozzá
futván, nyakába borula és összecsókolá őt. (Luk 15,11—32.)
- 851 Az öregembert ne korhold, hanem intsd mint atyádat: a fiatal-
bakkat, mint testvéreidet. Aki pedig övéinek, főként házanépé-
nek gondját nem viseli, megtagadja a hitet s rosszabb a hitetlen-
nél. (1. Tim 5,1. 8.)

852 Az istentelen atya ellen panaszt emelnek a gyermekei, mert miatta vannak gyalázatban. Jaj nektek, istentelen férfiak, kik elhagytátok az Úrnak törvényét! Ha születtetek is, átokra születtetek és ha meghaltok, átokban lesz részetek. Csak testüket síratják az emberek, az istentelenek neve azonban elenyészik. A bűnösök gyermekeinek öröksége elenyészik. (Sir 41,9—14.)

853 Ne legyen a gyermek előtt semmi kedvesebb az atyjánál. (Sz. Ágoston, Sermo Dom. in monte 2)

854 A fiak dicsősége az ő atyjuk. (Péld 17,6)

855 Maga az Isten oktatta ki az embereket az ő Szent Fia által, hogy Atyának (mi Atyánk) szólítsuk őt (Mt 6,9). Maga az Isten az akiről minden atyaságot elnevezünk mennyben és földön egyaránt (Ef 3,15).

856 Az atya részes különös módon az okban, amely általános módon Istenben van meg. Az Atya a nemzésnek, létrehozásnak, nevelésnek, fegyelemnek és mindennek az alapelve, ami az emberi élet tökéletesedésére vonatkozik. (Aquinói Sz. Tamás, Sum. Theol. II/II 102,1)

857 Az édesapa a teremtő és fenntartó, gondviselő Isten szerepében működik. Annak helyettese. Azt teszi családjá szűk keretében, amit Isten a nagy világmindenségben. „Mindeneknek szemei Őbenne bíznak, ő ad eledelt alkalmas időben” (Zsolt 1,144, 15). Az édesapa is így van a családjában.

858 Jézus Krisztus, az egyszülött Fiú, isteni természete szerint az örök Atyának sem vethette alá magát, emberi természete szerint mégis engedelmeskedett Sz. Józsefnek, nevelőatyjának, akinek egyetlen föladata volt: mindig és mindenütt Jézust emelje magasba. Az ő példája nyomán lesz a férj a házasságban Jézus Kedveltje. A gyermek körül pedig „Isten képmása és dicsősége” ő (1 Kor 11,7).

859 Sok családban az édesanya a helyén van. De hiányzik az igazi apostoli édesapa.

860 Sok gyermeknek ötlött fel már a kérdés: Miért imádkozik velem mindig csak az édesanyám, és sohasem az édesapám?

861 Az apai hatalom szent! Az édesapák isteni intézményt képviselnek. A gyermekeknek mindenkor kötelességük édesapjukat úgy tekinteni és úgy tisztelni, mint isteni kéz felavatottját és megszenteltjét. (Pestalozzi.)

862 Minden apa bűnös, akire a fia kezét emel, mert olyan fiút nevelt, aki kezét mert emelni rá. (Péguy.)

863 1844-ben Petőfi Dunavecsén csónakkal kimentette jóbarátját:
Anyám, ha mostan látnál,
Tudom, hogy mondanád:
„Az Istenért, ha feldőlsz,
Nem féled a halált?”
Apám, ha most látnál,
Tudom, hogy mondanád:
„Az ördög hurcol arra,
Szaggatni a ruhád!” (Vizen)

864 Tud az apa is szeretni, de ez a szeretet Istentől alkotva is más, mint az édesanyáé. Más ugyan, de meleg ez is.

865 Az apának az apaságon kívül egyéb ügyei is vannak a világon. (Herczeg Ferenc)

866 Az apa Isten kegyelméből az első tekintély. Igazi koronát visel, akárcsak az Isten kegyelméből való királyok. És e koronát senki emberfia le nem tépheti fejéről. Nem szabad azonban visszaélnie ezzel az előjogával és nem szabad a család zsarnokává lennie. (Faulhaber bíboros, Stimmen 385)

867 Édesapa, te vagy gyermeked számára az objektív valóság első helytartója. Tehát az Isten első helytartója is, akivel ő találkozik. Tekintélyedben tehát van valami Istenhez hasonló, lelki, szellemi, személyes valami. Nem pusztá erőszak és hatalom az. (Peter Lippert, Gesetz 154)

868 Minden kor embere annyira tisztelte az atya nevet, hogy szembet keresve sem tudott találni az — Isten számára. (Kuckhoff, Vater 29)

869 Az apának minden nap ezt kellene imádkoznia az Istenhez:
Uram, add, hogy gyermekeim előtt méltón képviseljelek Téged.
Ein Vater zoll zu Gott an jedem Tage beten:
Herr, lehre mich dein Amt beim Kinde recht vertreten! (Rückert.)
kert.)

870 Mikor 20 éves voltam, azt hittem, tízszerre jobban tudok mindent, mint apám. Mikor 30 éves lettem, azt hittem, éppen olyan okos vagyok, mint az apám. Mikor azonban már 40 éves lettem, sokszor megyek apámhoz tanácsért.

- 871 Hogyan lehet, hogy Ádám, a teremtés valódi koronája elbukott? Talán azért, mert ő volt az egyetlen ember a világon, akinek nem volt — édesanyja.
- 872 Annak a gyermeknek, kit a szélről is óva nevelnek, Izma erős sose lesz, jelleme gyenge marad.
Mert a mi kedvünkért életünkben az út sima nem lesz.
Rajta a gyengéknek sorsa az elmaradás. (Andor K.)

2. Az édesanya

- 873 Amikor a mindentudó Isten az emberiség megváltását megakarta valósítani és elkezdni, először — Édesanyát keresett.
- 874 Az anyaságot még megközelítőleg sem tudta senki szavakba foglalni. Talán egy-egy felvillanó motívum kicsillan belőle, sejtethet valamit a misztériumból, az anyaság misztériumából, de lényegében talán örökre titok marad. Mágikus erő, mely mérhetetlen szenvedéseken keresztül is hív és vonz. Ezerféle, miként az élet.
- 875 Hatása tartós, egyetemes, az egész emberiségre gondviselés. Belőle indul el, kezdődik s nevelődik a család, a nép, a nemzet, az emberiség maga. A rejtett anyai szív ott dolgozik a történelem mélyén és irányításában is. Néha fölcsap mélysége és hatóereje.
- 876 Ne szorítsuk az emberi életet a születés és halál szűk keretébe. A teljes élet Istentől jön és Istenbe tér vissza. Az anyai hívás is Istentől jön. Az anya közvetíti az élet principiumát, a lelket, amely egyenest az Isten kezéből kerül az édesanya méhébé.
- 877 Nem én adtam nektek a lehelletet, a lelket és az életet, és mindegyiktek tagjait nem én illesztettem össze, hanem a világ Teremtője. (2. Makk 7,22—23.)
- 878 Ki nem érzi értelmét e szónak, kinek nem szökik könny a szemébe, ha arra gondol, ki élete első pillanatától őt szeretni meg nem szűnt, ki gyermekörömeinek mindig tudott mosolyogni, ki mindig könnyet talált, ha a kedves szenvedett! Kinek szívét nem tölti vágy, ha boldog gyermekkorára gondol vissza, hol az egész életből csak anyját ismeré? (Eötvös József báró, A karthausi 478)

879 Amilyenek az édesanyák, olyanokká válnak a gyermekek is. Olyan lesz a jövő is, az emberiség jövője. Nem kell prófétának lenni ahhoz, hogy a közeli s távoli jövőt ki tudjuk sejtetni. Elég ha korunk édesanyáit figyeljük. Amilyenek ők, olyan lesz a jövő. Minden családban, minden községben, minden országban.

880 Adj nekem, ha tudsz:
zenében, színben, szóban és ízben,
mosolyban, könnyben, gyönyörben, kincsben,
nap melegében, hold sugarában,
epedő könnyes hívogatásban,
tenger tükrében, rózsanyílásban,
adj valamit, egy másik szót talán,
de egy világot adjon, ha kimondanám,
mint ez a drága szó: Édesanyám! (Vitnyédi Németh István, Édesanyám)

881 Istentől indult el az anyai méltóság. Isten szeme és törvénye öröklik felette a világ kezdetétől a világtörténelem végéig. Még „a gyönyörűség paradicsomában” sem volt jó az embernek egyedül lennie, hitves és édesanya nélkül (1. Móz 2,18).

882 Megérdemlem-e, hogy anya legyek? Egy egészen új élet fakad bennem, mely belőlem él, belőlem táplálkozik, én szívom be számára a levegőt és a lelke, az ártatlan lelke is bennem pihen. (Gerely Jolán, Add nekem szívedet, 120)

883 A szülő édesanya nemcsak a szülészorvosban bíz, hanem az Isten gondviselésére bízta a saját életét is és magzatja életét is. Rendületlen bizalma a hatalmas Isten őrzőangyalában is, aki magzata mellett van az első pillanattól kezdve. Ez a mi szent hitünk.

884 Még nem látja születendő gyermeke arcát, de annak nevelése máris megkezdődik mindjárt, amint tudomására jut az édesanyának, hogy megáldotta őt az Isten gyermekkel.

885 A magyar ember ösztönös finomsággal mindig „áldásnak”, „gyermekáldásnak”, „áldott állapotnak” érezte és nevezte az anyaságot és sohasem tehernek, „terhesnek”, „terhességnek”. Maradjunk ősi magyar nyelvünk szókincse mellett e tekintetben is.

886 A nevelés már ilyen áldott állapotban kezdődik el. Az édesanyát veszi körül, hogy az édesanyán át a magzat megszen-

lése is elkezdődjék a tiszta lelkiismeret nyugalmával, erénygyakorlatokkal. Ilyenkor az édesanya kerüli nemcsak az ideges izgatottságot, hanem a bűnt is. Uralkodik szenvedélyein, igazi áldozatos életre rendezkedik be. Sorsát leteszi az Isten kezébe. Sz. Moniká is így tett, hogy születendő gyermeke csakis szent benyomásokat kapjon tőle. Derűs kedély, semmi szorongás, a gondviselésbe vetett nyugodt reménykedés az, ami kedélyét kialakítja ez időtájt.

887 Az édesanya férjétől és mindenkitől a legnagyobb kíméletet és türelmet vár és érdemel. Ez a kímélet az édesanyán át a születendő magzatnak szól, a bontakozó életnek. *Nikolaus Lenau*, a délvidéki bántság költője már anyja méhében megkapta a búskomorságot, mely sok vergődés után Döblingbe vitte. Lenaunak jóságos anyja pedig áldott állapotában sokat rettegett, szomorkodott az apa mértéktelen kártyaszenvédlője s a velejáró bajok miatt. *Jászai Mari* panaszkolta, hogy magzati élete idején édesanyjától vette át derűtlen kedélyét. (Emlékiratai 6).

888 A szív alatti magzattól a tigris is szelídül. (Schiller, *Gyilkos anya*)

889 A pogány rómaiaknál a császár is kitért az áldott állapotú anya előtt. Az ilyen anyának joga volt a halálraítéltnak is bocsánatot adni. A magyar földműves ember és családtagjai minden nehéz munkát maguk végeznek el az áldott állapotú anya helyett. A legelevenebb szociális érzék ez már! Példája maga Szűz Mária, aki az angyali üzenet után „siet” rokonához Erzsébethez, aki maga is várja kisfia, Keresztelő Sz. János születését. Viszi hozzá készséges szolgálatát huzamosabb időre, több hónapra.

890 Tanuljatok ti is tőle, asszonyok, miképpen kell készségesnek lenni az áldott állapotú édesanyák iránt. A szűziesen rejtőző Máriát sem szemérmessége, sem a vad hegyvidék, sem a kiadós út nem tartja vissza. Ezt megtanulhatják a hitvesek, szülők, testvérek, nagyobb gyermekek. (Sz. Ambrus, Homil. 2 in Luc. 1)

891 Maga a várakozás, a várandóság az élet sarjadása nem betegség, hanem természetes folyamat. Az anya szervezete megerősödik, megerőltetés nélkül végzi, a szíve két szív helyett dolgozik. Gigászi munka ez. A legszebb szociális birodalom a várakozó édesanya belső élete: az erősebb a gyengébbért.

892 Ki nem volt tanúja a földfeletti boldogságnak, amelytől megdicsőülve az anya most született kisdedét legelőször kebléhez szorítja? (Kölcsey Ferenc, Gyermekgyilkos ügyében)

893 Toldi Miklós az édesanyja „lelkéből lelkedzett gyermeke” volt. Gauss a nagy német matematikus Bolyai Farkasnak 1803-ban írta a kis Bolyai János születésekor: Kezdedben most egy örökéltű lény életfonalának első szála van letéve. Fontos és komoly, de édes hivatás.

894 Amikor születtem, nem jeleztek nagyot, messiás-mutató különös csillagok, csak az anyám tudta, hogy királyfi vagyok. A többiek láttak egy síró porontyot, de anyám úgy rakta rám a pólyarongyot, mintha babusgatná a szép napkorongot. (Mécs László, A királyfi három bánata)

895 Gyermeünk születésekor érezni, hogy ez a test a mienk, a mi asszonyunk testében érlelődött, emlőinek tején nevelkedett. És vizsgálni a lélek születését, feltünedezését, kivirágzását ebben a testben, amely a miénk. Egyetlen apjának lenni ennek az egyetlen teremtésnek. Ennek a virágnak, amely már-már kinyílik a világ fényességére. Felismerni magunkat benne, viszontlátni tekintetünket az ő bámuló tekintetében. Újra hallani hangunkat az ő friss szájából, újra gyermekké válni e gyermek által, hogy méltókká legyünk rá, hogy közelebb jussunk hozzá, kisebbé, jobbá, tisztábbá válni, elfeledni az éveket, elfeledni férfi voltunk kevélységét, a bölcsesség gögjét, az élet csalódásait, szennyeit és nemtelenségeit és újra szűzekké válni e szűzesség mellett, derültekké e derű mellett és jókká e soha még nem ismert jóság mellett. Ez egészen bizonyosan a legmagasabb emberi gyönyörűség, amely megadatott az olyan léleknek, akinek lélek lakik porhüvelyében. (Giovanni Papini, Krisztus története 195)

896 A gyermek megjelenése megváltoztat magá körül mindent. Küldetése van. Ő nem sejti, de nagy lelki jókat hoz. Hűség anyyala és szent kapocs a szülők között. Tűzhely, amelynél új lángra kap a hitvesi szeretet. Életcél hoz a szülőknek. Korhely apák, akik nem tudják, miért élnek, megkomolyodnak az új életcél birtokában. Születése számkivetettségben is gazdaggá teszi az idegent és leszegényedettet. (Eötvös József báró, A karthausi 195)

- 897 Jöttén a homlok is, melybe bűn s a gond
 Setét felhőt nyomott, vagy mély redőket vont,
 Kiderül hirtelen. (Victor Hugo, Midőn a gyermek jó)
- 898 Az Oltáriszentségen kívül semmi láthatót sem tudunk a földön, ami annyira zavartalanul és kétségtelenül bírná az Isten tetszését, mint az ártatlan gyermek. A te szereteted és Isten szeretete találkoznak a gyermekben s így igazi, szép összhangban vagy Istennel. (Stolz Albán, Árpádházi Sz. Erzsébet, 112.)
- 899 Gyermeke még nem beszél, de az édesanya már érti. Érti, ha mosolyog. Tudja, miért könnyezik, sír. (Eötvös József báró, i. m. 478.)
- 900 Mikor a gyermek gögicsél,
 Isten tudja, mit beszél!
 Csak mosolyog és integet . . .
 Mit gondol? Mit mond? Mit nevet?
 Amint virággal esti szél,
 Az anyja vissza úgy beszél,
 Oly lágyan és oly édesen . . .
 De őt sem érti senkisé.
 Hogy mit beszélnek oly sokat,
 Apának tudni nem szabad:
 Az égi nyelv ez. Mély titok.
 Nem értik, csak az angyalok. (Gárdonyi Géza, Mikor a gyermek . . .)
- 901 Mit jelent anyának lenni? — A gondokban is boldogságot találni.
- 902 Akik a bölcsőt ringatják, azok kormányozzák a világot.
- 903 Az édesanyában minden csupa szív. Még a feje is. (Jean Paul.)
- 904 Isten nem akarta, hogy a világon egyedül ő legyen jó. Azért teremtette az anyai szívet. (Edmondo de Amicis)
- 905 Ha valaki szeretetéről a legnagyobbat akarjuk elmondani, azt mondjuk, hogy úgy szeretett, mint tulajdon édesanyám.
- 906 Nem elég, hogy egy nő hitvestárssá legyen. Anyává is kell lennie, hogy homlokán a szépség koronája mellé a szentség koronáját is elnyerje. (Victor Hugo)

- 907 Megfigyelhetjük, hogy a legsúlyosabb, legútálatosabb házimunkák a nők vállán nyugszanak, minden időben, a népek hallgatag megegyezése szerint. (Anatole France, Bergeret úr Párizsban)
- 908 Az igazság az, hogy a természet mindig bonyolultabb, mint ahogy mi gyanítjuk. Ma is vannak egyszerű fiatal leányok, akik erősen gondolkoznak és alig álmodoznak. Minden időben voltak idegbajos nők. Csak más nevet adtak nekik és kevésbé törődtek velük. Az erkölcsök változnak, — a nők természetében van valami, ami alig változik. Mindig ugyanaz és mindig más. Ez éppoly jellemző rá, mint az életre nézve, amelynek ő a forrása. (Anatole France, Az irodalmi élet)
- 909 Semmi sem oly kiállhatatlan, mint a pedáns nő. Ami azonban a negédeseket illeti, különbséget kell tenni. A szépelgés nem fest mindig rosszul és a jólbeszélés némi kedvelése nem árt a nőknek. Ha Lafayette asszony az affektálók közé tartozik (márpedig a maga korában oda számították), a legkevésbé sincs kedvem, hogy haragudjam az affektálókra. Minden hivalkodás kárhóztatnivaló. Az is, amely tollal cselekszi, éppen úgy, mint az, amelyik a törlőrongyot lobogtatja. (Anatole France, Epikúrosz kertje)
- 910 Az anya életét nekünk szenteli. Az édesanya az önmagát tékozló jóság példája. Mi ezért cserébe életünknek csak futó pillanatait, szívünk apró érzésfoszlányait, gondolataink forgácsait adjuk neki. (Lamartine)
- 911 Édesanyánk elmegy tőlünk a csillagokon túlra és mi mégis úgy élünk, mintha szólna hozzánk, nézne bennünket, tanácsot adna nekünk. Nehéz elhatározásaink előtt felidézzük arcát, nehéz óráinkban keressük a kezét. Úgy keressük őt, mintha csak ott volna a másik szobában. (Copée.)
- 912 Ifjú koromban azt mondták, hogy jó fiú vagyok. Ez igazán nem volt különösebb érdem, mert olyan jó édesanyának, mint amilyen az én édesanyám volt, nem is lehetett volna rossz fia. (Liszt Ferenc, Levelei II)
- 913 Van egy csodálatos lény a világon, akinek mindig adósai maradunk. Ez a csodálatos lény — az édesanyánk! (Fleury bíboros)
- 914 Hogyha a vég közeleg a betegágyadnál csak anyád
Lágy keze langymelegét érzed a homlokodon:
Akkor fáj igazán, hogy e szívnek a drága tüzéért
Holtod után is csak gondokat adsz örököül. (Andor K.)

- 915 Edesanya mesél kislányának: „Volt egy óriás, akinek száz gyermeke volt.” — A kislány közbevág: „De hogyan tudott száz gyereknek kenyeret adni?”
— Hogyne tudott volna — mondja az edesanya — mikor mind a százat szeretle!
- 916 A nő nem a szenvedélyek játékszere. A nő az Isten Anyjának a testvérhúga! (Faulhaber bíboros, Zeitrufe 322)
- 917 Legszentebb kötelessége az edesanyának, hogy gyermekét imádságra tanítsa. Ha az edesanyáról semmi kép nem marad, ha arcvonásai, hangja csengése is elmúlik emléünkben, azok a szent percek, az imának azok a meghitt gesztusai, amelyeket edesanyánktól tanultunk s vele együtt imádkoztunk, — ezek sohasem vesznek ki emlékeinkből s lelkünkbelől.
- 918 Fogalmi ellentmondás a nem imádkozó és nem imádkoztató edesanya. Tőle kapta gyermeke az életét, az első lépéseket is az ő kezén tette meg. Ő tanította gügyögésből értelmes beszédre is. Ő az is, aki a kis kezeket imádkozásra kulcsolja.
- 919 Az edesanya nemcsak imádkozásra tanítja gyermekét, de maga is imádkozik gyermekéért. Mindegyikért s mindig, akár csak Sz. Brigitta tette minden nap, vagy Sz. Franciska, és Árpádházi Sz. Erzsébet. Mert az az edesanya, aki imádkozni tanít, maga is tud és szeret imádkozni. Irigylük ezért, elkívánják ajkáról, lelkéből az imádságot.
- 920 Hogy a gyermek imádkozni tanuljon, először meg kell magyarázni neki, hogy kihez beszélünk, amikor imádkozunk és miért kell imádkozni. Kevés szó elég ehhez a gyermeknél, mert bámulatos, micsoda fogékonyság van a gyermekben az imádkozás iránt.
- 921 Kell a gyermeknek az imádkozás. Az edesanya az ég felé irányítja a gyermek ártatlan tekintetét, hogy tanuljon kérni már most. Onnan felülről várjon vigasztalást, védelmet is, ha már ő, az edesanya nem lesz. Amikor küzdelmei, megpróbáltatásai, kísértései lesznek. Mily jó előre felkészülni, hogy le ne törjön.
- 922 Legnagyobb jótétemény az életre az a közös imádság, amelyet az edesanya, az édesapa és a gyermekek együtt végeznek. Nincs gyermek, aki szomorúan ne venné észre, hogy edesapját sohasem látja imádkozni. A gyermek szóvá is teszi ezt, vagy éppúgy elhanyagolja igen hamar, akár csak apjától látja.

- 923 Family that prays together stays together — Az a család, amelyik együtt imádkozik, együtt is marad! Ez volt jelszava az északamerikai katolikusok nagy tömegmozgalmának a II. világháború után, rendkívüli sikerrel.
- 924 A közös családi ima nagy erőforrás, melyhez később, de sokszor visszatérünk. „Később, talán hosszú, hosszú évek múltán eszébe jut ez a kép és az emlékezés talán nagy-nagy eltévelyedéstől őrzi meg a felnőtt embert!” (Rathgeber)
- 925 A gyermeket imádkozni nem a hittanórán tanítják, hanem az édesanya ölében. Még talán hibásan ejti ki a szavakat, selypítve mondja ugyan, de azért tudja, hogy ő imádkozik. Észrevehető a nagy komolyság, ahogyan viselkedik imádkozás közben a gyermek ösztönösen is. Tudja, hogy ő most a jó Istennel beszél. Sohasem pótolható boldog órák, percek az édesanyának is, meg a gyermeknek is felnőtt korában éppúgy, mint még később is.
- 926 A gyermek első nevelésénél igen nagy könnyebbséget nyújt és színessé, meghitté teszi rügyező lelki életét, ha igen korán megismertetik a szülők az angyalokkal. Gyermekkorban is, főként serdültség idején rendkívül nagy fékező erő, ha a gyermek tudja, hogy soha sincsen egyedül, mindig mellette van az őrzőangyala, őt látón, őt figyelőn. Sívárrá teszi az a szülő a gyermeke lelki világát és gyermekkorát, ha nem szól semmit gyermekének az angyalokról. Főként pedig a gyermek saját őrzőangyaláról, akihez a gyermeknek közvetlen köze van. Láthatatlanban is nagy vigyázó szeretet veszi körül a gyermeket: az őrzőangyal őt féltő szeretete. És ez már gondviselés is.
- 927 Az édesanya a legelső nevelő életünkben. Mindannyiunk első tanítója ő. Az édesanya ismeri fel az időt, amikor a gyermekben már ébredezni kezd a szellem. Ő adja az első szellemi táplálékot is a gyermeknek, hiszen tudatlanul is tudja, hogy „a gyámoltalan gyermek még az édesanya szellemi ölében nyugszik” (in quodam spirituali utero; Aquinói Sz. Tamás, Summa Theol. II/III quaest. 9,10 art. 12).
- 928 A szellemi ébredés első jele a gyermeknél a kérdezősködés. Az első ismereteket szerzi a világról. Az első igazi „világnézetet” az édesanya adja tehát a gyermekének.
- 929 Nagy türelem kell ahhoz, hogy a szakadatlan kérdezősködéésre mindig kapjon választ a gyermek. Az okos édesanya nem

is fárad bele, nem únja, fáradtan is kielégíti a kisgyermek kíváncsi ismeretvágyát. Az ideges szülő leinti a gyermek kíváncsiságát, de ezzel elveszti a gyermek bizalmát.

930 Azon imák visszhangja, amelyeket összekulcsolt kézzel, félőntudatban hallánk anyánktól, végigkísér életemen és szívünk érzi az eszméket. (Madách Imre, Halála előtt félével)

931 Csak egy édesanyát adott az Isten minden embernek! (Gárdonyi Géza)

932 A gyermek elcsatangolt, tilosba tévedt.

Aki megtalálta, visszahozta, —

az édesanyja volt.

Egyszer el is vészett — testében, lelkében.

Aki megmentette, —

az édesanyja volt.

Sokszor pottyant ki a könnye: hideg volt, éhes volt.

Aki letörölte könnyes arcát, —

az édesanyja volt.

Hányszor elvesztette kedvét, édes humorát, vígságát!

Aki visszacsalta arcára régi mosolyát,

az édesanyja volt.

Nekiment a bolond világnak, fejjel a falnak.

Aki helyreigazította megtépett ruháját,

S fejét megmosván, a jó útra terelte,

az édesanyja volt.

Mikor pedig megtámadta a három vadállat:

A gőg oroszlánja, a kék párduca, s a kapzsiság nőstényfarkasa,

Aki diadalra segítette a roppant küzdelemben,

az édesanyja volt.

Aki szemmel kísérte foszladozó ruháját,

barátainak kétes társaságát,

Aki megmentette megtámadt becsületét,

S egyenesbe hozta „romlásnak indult hajdan erős” fiát,

A Hit sziklájára állította egyetlen magzatát,

az is, ó, az is — az édesanyja volt.

Aki kiimádkozta jövőendő életpályáját,

Aki lelkével-szívével mindig mellette volt,

S ott virrasztott halált váró betegágyánál,

Ő volt az is, ő . . . az édesanyja.

Aki mindig szerette — botlásaiban, jómódjában,

Aki soha el nem ítélte,

Aki mindig csak jót akart neki,

S nem tudott mást tenni:
 Csak adni, mindig csak adni!
 S ezért semmit sem várni!
 Ez volt az ő Édesanyja!
 Egyetlen, de igaz, még ha fájdalmas is,
 Egyetlen, egyetlen boldogsága,
 Hogy fiát szeretheti,
 sőt, hogy szeretni tudja!
 Utószó:
 Kinek a Földi, kinek az Égi,
 Kinek a Választott, kinek a Mindennapi:
 — Csak Édes-Anya legyen!
 Vele Ég-Föld, Család,
 Minden Ország, az egész Világ
 beteljen, beteljen, beteljen! Ámen — (P. Marcell)

933 Rég elzüllöttem volna testileg, lelkileg, ha ez a szegény jó
 öreg asszony, édesanyám nincsen. Valahányszor az öngyilkos-
 ság vágya rohant meg, mindig az ő kétségbeesett arcára gon-
 doltam. (Gárdonyi Géza, Levelei)

934 Aranykötésű imakönyvet
 Hagyott rám örökölni anyám,
 Kis Jézus ingben, glóriában
 Van a könyv első oldalán.
 Sok év előtt egyik sarokba
 Beírta jó anyám nevét,
 Lehajtom a betűkre főmet,
 Hogy földidézsem szellemét.

Az Úr imádságát ütöm fel
 (Kísérőm a nehéz úton)
 S vigasztalást vegyít a kínhoz
 A te imád, óh Jézusom!
 Imádság kell a szenvedőnek,
 Akit a sors árván hagyott.
 Uristen, én nem zúgolódom:
 Legyen a te akaratom.

Föl nem panaszlom a világnak,
 Csak szellemednek, jó anyám,
 Milyen kopár volt ifjúságom,
 S hogy mennyi bánat szállt reám.
 Túrtem, reméltem, megalázva

Idegének közt éltem én;
De azt a régi imakönyvet
S emléked szentül őrizém. (Reviczky Gyula, Imakönyvem)

935 Az édesanya „a gyermekek szülése által fog üdvözülni, ha megmarad a hitben, a szeretetben, a szentségben és a józanságban”. (1 Tim 2,15.)

936 Mindenható örök Isten, aki a Boldogságos Szűzanya szülése által a keresztyény édesanyák fájdalmát örömmre változtattad, tekintis kegyesen szolgálódra, aki boldog szívvel jött el templomdba hálát adni. Kérünk, hogy a Boldogságos Szűz Mária érdemeiért és közbenjárására a földi élet után gyermekével együtt elnyerhesse az örök boldogságot. (Szerartáskönyv, Szűlőanyák avatása)

937 Az édesanyának minJig eszébe jusson méltósága és gondozza gyermekeit. Ez az édesanyák koronája és kötelessége, dísze és gondja. (Sz. Ambrus, De Abraham 1,63)

938 A híres Efezusi Zsinat napja 431. június 22-e az édesanyák kultúrtörténetének napja. E napon avatták szentté az édesanya nevét és új koronával koronázták meg. Szűz Mária nélkül az édesanya néven tovább is Évának, az emberek anyjának töviskoronája lenne. Szűz Máriában, az Isten Anyjában az édesanyák neve tündöklő koronával ragyog. (Faulhaber bíboros, Zeitrufe 38)

939 Amióta maga Krisztus Szűz Máriát ezerszer is édesanyámnak szólította és nevezte, azóta megszentelt lett az édesanyák neve is. Amióta az első evangélium legelején ez áll: „Mária, akitől született Jézus, kit Krisztusnak hívnak” (Mt 1,16) — azóta az anyaság maga evangéliummá, boldog üzenetté vált. (Faulhaber bíboros, i. m. 47)

940 Amikor az Isten téged életre hívott, azzal gondolta irántad való jószágát betetézni, hogy egy édesanya szívében teneked bölcsőt készített. (Lacordaire.)

941 Ha az édesanya szívében oltár van a jó Istennek, akkor az egész ház — templom. (Sailer.)

942 Lehet az édesanya mégoly szegény, külsőleg mégoly jelentéktelen is, homlokán ott lehet a gond barázdája, az édesanya mégiscsak édesanya azért. (Faulhaber bíboros, Stimmen 416)

- 943 Az édesanya a pedagógia erényrózsái közé tartozik. Felnövekvő fiainak és leányainak lelki vezetője marad és ő ért egyedül ahhoz, hogy a hivatáskeresés és pályaválasztás éveiben ezeknek lelkéhez nyitott szívvel álljon. (Faulhaber bíboros, Zeitfrage 234)
- 944 Az édesanya öle a vallás forráskútja. (Pestalozzi)
- 945 Amikor az apa már feladja a reményt, az édesanya hite akkor kezdődik. (Kuckhoff, Vater 91)
- 946 A jó Isten nem tudott mindenütt ott lenni, ezért teremtette az édesanyákat. (Wallace.)
- 947 Tíz becsületes ember közül, kilenc az édesanyjának köszönheti, hogy valami lett belőle.
- 948 Az édesanya imája, még a tenger mélyéből is kiment. (Közmondás.)
- 949 Olyan az anyák áldása, hogy mindig megvan a hatása — Muttersegen gilt auf allen Wegen! (Német közmondás)
- 950 Édesanyámnak köszönhetek mindent, ami vagyok. (Sz. Ágoston, De beata vita 6)
- 951 Amikor Anthusa, Aranyszájú Sz. János özvegy édesanyja a kisfiát az ókor leghíresebb rétorához, Libaniushoz vitte, az anya szavai hallatán így kiáltott fel Libanius: Eheu quales feminas habent christiani! — Hej, micsoda asszonyaink vannak a keresztényeknek! (Aranyszájú Sz. János, Ad vid. jun. 2)
- 952 A nőben mindig az anyát tiszteljük. Akkor is, ha még távol van az anyaság. Akkor is, ha már rég túl van rajta.
A Végtelenség láthatatlan örök folyama érint meg mindig, ha anyát látok. Isten gyümölcsfája ő. Őreá száll virágul a végtelenségből jött lélek. Az ő szíve véréből sző magának testet. Mindig érzem, hogy Isten megbízottja ő. Amikor az Ég szivárványa leér, női vállat érint. (Gárdonyi Géza, Földre néző szem)
- 953 Ha csakugyan mink vagyunk a bibliai bukott angyalok, a férfi magasabbról bukott, mint a nő. De a nőnek a szárnyból többje maradt. (Gárdonyi Géza, Földre néző szem)
- 954 „Az asszony midőn szül, szomorúsága van, mert eljött az órája, miután pedig megszülte gyermekét, már nem emlékszik szorongására örömeiben” (Jn 16,21). Mindenki, aki új emberi-

ségnek, új, jobb nemzedéknek kialakításán dolgozik, valahogyan az újjászületés fájdalmaiban is osztozik. A szülő, a nevelő, az apostol szülési fájdalmakat s örömet élvez. Mennyi nehézség, csalódás, ellenkezés, keserűség éri, mennyit szenved s vágyódik, míg végre lelket lát csillámlani az ösztönös neveletlenségben. De ha azután sikerült embert, keresztényt, nemes lelket fölnevelnie, nem emlékezik többé szorongatásáról örömeiben, hogy van megint egy „emberrel” több a világon. — Imádkozzék a nevelő, dolgozzék lélekkel, adjon lelket, ébresszen lelket, főleg példájával s egyéniségével. Gondoljon saját neveletlenségére a múltban s talán a jelenben is s arra a sok szorongatásra, melyet nevelőinek s a Szentléleknek okozott. (Prohászka Ottokár, Ö. M. VII 54)

3. A gyermek

955 Amikor a Fiúisten erre a földre jött, hogy az emberiség megváltását elkezdje, mindenekelőtt — gyermekké akart lenni. Anyyira szerette és megszerette a gyermekséget, hogy földi élete folyamán állandóan visszatérő eszméje, példája, vonzalma mindig a gyermek maradt. Még apostolainak is a gyermeket állítja példaképül.

956 A családi élet és a szülők roppant felelőssége a — gyermek. Érte kell alakítaniok életmódjukat, gondjaikat, érte kell dolgozniok. Órájuk van bízva egy tiszta emberi lélek, egy ember — ha még oly kicsiny is — és felelnek azért, mivé alakították. Testét, lelkét, jellemét. Miként nézi a világot (világnézet), miként reagál a környezetére, más emberek, elsősorban a szülők szavaira, intézkedéseire?

957 Az ószövetségben szigorú fegyelem állott a gyermekekre. Az újszövetség idején azonban már Jézus jósága, szelídsége, háttartalan gyermekszeretete lett irányadó.

958 Sorsod bár nyomorult, kivetettek az utcaszemétbe,
Nem vagy még egyedül, hogyha van édesanyád;
Nem lehet oly vetemült a gyerek, hogy az anyja ne mentse
S oly jó sem, hogy a szív szent magasáig elér! (Andor K.)

959 Megmondtam Hélinek, hogy elítélem házát mindörökre a gonoszság miatt, mert tudta, hogy méltatlanul cselekszenek fiai és mégsem róttá meg őket. (1 Kír 3,13.)

960 Nem a gyermekek tartoznak kincseket gyűjteni a szülőknek, hanem a szülők a gyermekeknek. (2 Kor 12,14.)

961 Ha valakinek nyakas és makacs fia van, ki nem hallgat atyja és anyja parancsára s bár megfenyítik, mégsem akar engedelmeskedni: Akkor fogják és vigyék a város véneihez, az ítélkezés kapujához. (5 Móz 21,18—19.)

962 Vigyázzatok, hogy meg ne vessetek egyet sem e kicsinyek közül, mert mondom nektek, hogy azoknak angyalai az égben mindenkor látják Atyám orcáját, aki mennyekben van. —A ti mennyei Atyátok nem akarja, hogy elveszen csak egy is e kicsinyek közül! (Mt 18,10.14)

963 „Meg ne vessetek egyet sem a kisgyermekesek közül” — figyelmeztet Jézus mindenkit. Ne kicsinyeljétek, le ne nézzétek, ne bántsátok, botrányt ne okozzatok nekik azért, mert ők kicsinyek, gyengék, panaszkodni és bosszút állni nem tudnak. Van ám, aki védje őket! Azoknak angyalai, kiket szintén megsért az, ha védenek bántják, ha előttük a felnőttek trágár beszédét folytatnak, ha a szülők veszekszenek egymással a gyermekek szeme láttára. Az angyalok a gyermekeknek pártját fogják Isten előtt, bántalmazóikat, és csábítóikat vádolják. Nagy felelősség szülőnek lenni! Nagy felelősség gyermekeket nevelni!

964 Példátlanul szigorú az Úr Jézus, a világ legnagyobb gyermekbarátja, amikor a gyermek védelmére kell kelnie. Hasonlatai elrémitők, hiszen a gyermek drága kincs az ő szemében, azonosítja magát övelük: „Aki befogad egy ilyen kisdedet az én nevemben, engem fogad be. Aki pedig megbotránkoztat egyet is e kicsinyek közül, kik énbenem hisznek, jobb volna annak, ha malomkövet kötnének a nyakára és a tenger mélységébe süllyesztenék... Vigyázzatok, hogy meg ne vessetek egyet sem e kicsinyek közül!” (Mt 18,5—6.10)

965 Még apostolait sem kíméli, rájuk is „haragosan” néz, ha a kisgyermekeseket távol akarják tartani Jézustól: „Kisgyermekeseket vittek Jézushoz, hogy illesse őket, de a tanítványok feddették azokat, akik őket hozták. Látván ezt Jézus, haragra gerjedt és monda nekik: Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni és ne akadályozzátok őket, mert ilyeneké az Isten Országa” (Mk 10,13—14.) — Ha Jézus még apostolai iránt is „haragra ger-

jedt'', miként néz azokra a szülőkre, akik kisgyermeküket nem imádkoztatják, hitoktatásra nem küldik, templomba nem viszik, sőt „akadályozzák”? Jézus parancsa: „Ne akadályozzátok őket!”

966 Egyes szülők azzal hárítják el maguktól nagy kötelességüket, hogy gyermeküket hitoktatásra beírassák, mert majd ők otthon fogják tanítani a gyermeket az imákra. — Tudniok kellene, hogy a gyermek a hitoktatáskor nem imákat tanul, hanem hit-tant. A kisgyermeknek már akkor kell az imákat megtanulnia, amikor még óvodás. A munkából fáradtan hazatérő szülő ideges, türelmetlen, hogyan tanítaná gyermekét? Minden szülő tud írni, olvasni, számolni. Mégis az iskolába küldi gyermekeit, hogy ott tanuljanak írni, olvasni, számolni. Gyermekeket a hit-tanra oktatni nagy művészet, évekig tanulják ennek módszereit a hitoktatók. A szülők mikor tanulták ezt meg? Ma is fennáll Jézus rettentő figyelmeztetése: „Ne akadályozzátok őket!”

967 A gyermekek szolgálata Krisztus-szolgálat! Kinderdienst ist Christudienst! (Faulhaber bíboros, Stimmen 179)

968 Se gyermeknek, se feleségnek, se testvérnek, se jóbarátnak ne adj hatalmat magad fölött életedben. Ne add másnak vagy-onodat, hogy meg ne bánjad és könyörögnöd ne kelljen ér-te. Mert illőbb, hogy a gyermekeid kérjenek tőled, mint hogy te lessed gyermekeid kezét. (Sir 33,20—22.)

969 Aki maga derűs gyermekkort élt át, egész életére adósa ma-rad gyermekeinek, ha azok borús időket élnek. (Faulhaber bíboros, Stimmen 398)

970 Mi érintse meg az ember szívét, ha még egy gyermek lelke sem tud hozzáférközni? (Lacordaire.)

971 Hitünk szemével nézve minden gyermek az Isten ajándéka, az isteni szeretet záloga, a Szentlélek temploma. Hitünk szemével nézve a megkeresztelt gyermek fején csillag ragyogását látjuk. (Faulhaber bíboros, Zeitrufe 305)

972 A gyermek a megtestesült öröm közöttünk. (Victor Hugo.)

973 Nincs következetesebb, mint a gyermek. (Kuckhoff.)

974 Jó lesz vigyázni a gyermekre. Ki tudja, nem fog-e minket túl-szárnyalni majd, ha felnő? (Kínai közmondás.)

975 —Hallottál már valamit a jó Istenről? — Kérdezte Vianney Sz. János az egyik kislányt.

— Igen, hallottam. Azonban azt hiszem, hogy ő sokkal többet hallott rólam, azért már sokat is imádkoztam hozzá.

976 Ahol a gyermekek vannak, ott van az aranykor. (Novalis.)

977 Sok gyermek — sok miatyánk. Sok miatyánk — sok istenáldás. (Közmondás.)

978 Csakis az a nemzet fog élni s csak annak lesz jövője, amelyik visszatér az erkölcsileg rendezett és gyermekeket szerető házaselethez. (Faulhaber bíboros, Stimmen 308)

979 Ahol sok a gond, sok az áldás is! (Faulhaber, Zeitrufe 301)

980 Az édesanya szíve megérti gyermekét még akkor is, ha az csak gőgicsélni tud. (Lisieuxi Sz. Teréz, Napló 16)

981 Derűs élet fakad ott, ahol az édesanya ajkán dal fakad. Az anya altatódalait megénekelték a költők, magyar lélekből teremnek. Ez a világ egyetlen „slágere”, amely soha ki nem vész, idejét nem múlja.

982 Csitt, kicsikém! Most már aludni kell,
Az angyalok különben nem zenélnek
Ezüst citerák bársony húrjain.
Ha rossz vagy, menten megbotlik az ének,
S lesz csúnya zaj, és bántó hangzavar.
Aludj fiam. Anyuka betakar. (Ámon Ágnes, Este)

983 Bölcsődet dúdolván ringatom,
Két szemed álomba csókolgatom,
Csicsíja, bubúja, én csillagom!
Hajnal az életed, dél az enyém,
Utamról tiédre ömlik a fény.
S mikorra hajad aranyodik,
Az enyém szürkébe csavarodik.
S ha napom süllyed az ég peremin,
Te fogod majd le az én szemeim.
S én alszom majd el a te dalodon,
Csicsíja, bubúja, én csillagom! (Móra Ferenc, Altató)

984 A kisgyermek álmvilága és vigasztalója öröme és nevelője a mese. Az édesanya mesélése. Újabban egyesek el akarják tiltani a gyermekmeséket, való történetekkel kívánják helyettesíteni. Pedig a gyermekmeséknek művészeti, költői, képzelőte- Néha mégis szelídebb fény villant meg az álmán, hitte, hogy a ködökön túl aranykapu vár rám,

hetségi, de még inkább erkölcsi értéke van (Leander de Celles). A gyermekmesékben a jó mindig elnyeri jutalmát, a bűn pedig mindig megbűnhődik. Az édesanya mindig tud vigyázni, hogy korlátlan csapongás, hazudozás ne legyen úrrá a mesék világában. Az édesanya meséiből jóság, szeretet, hősiesség és erény ragyog át a gyermeklélekbe.

985 A gyermekmese mindig nevelő tényező is, ha jól választjuk meg. Jelentősége, hogy ez a gyermeknél a legelső nevelő tényező. Még érdekesebb, ha az édesanya, a nagypapa, az édesapapa a saját életéből, a maga múltjából, gyermekkorából beszél. Ez már valóság és benne mindig a közvetlenül nagy tanulság: az mondja, aki átélte.

986 Másik nevelő tényező a gyermekkorban a játék. Ez már út a munka felé, az alkotás, a legmagasabb rendű emberi tevékenységhez. Amelyik gyermeknek nem volt játéka, boldogsága sem volt. Koravén lett. A szegény sorsa azért szomorú, mert nincs játéka. Az egyke élete is ezért üres, mert nincs játszótársa. Szegénysorsú gyermek szülei holtrafáradtan kerülnek haza a munkából, nincs kedvük a gyermekkel játszani. Pedig így tönkreteszik a gyermek meserétjét.

987 Don Bosco Sz. Jánosnak Margit mamája volt a megteremtője annak a szalézi nevelési módszernek, amely játékkal üdítette a gyermeknevelést. A szalézi iskolák nagy sikere innen is magyarázható. Érdemes lenne megkutatni, hogy a mai csatangoló hippik és galerik gyermekkorában volt-e játék és volt-e játékos gyermekkoruk, édesanyjuk játszott-e velük.

A játékból már tudományos előny is származott. 1590-ben a Janssen-gyermekek játék közben rájöttek az összetett nagyító elvére. Ezt használta fel Galilei a távcsövéhez és fölfedezi a Hold krátereit, meg a Jupiter-bolygó négy holdját.

988 És nem szégyellem múlt játékaimat,
Azt szégyelném, ha most se voln' erőm,
Hogy abbahagyjam. (Horatius, Epist 1 14)

989 Kaput formál két kis gyermek, úgy kacag a hangja:
Nytva az aranykapu, csak bújjatok rajta. (Tóth Ede, Nyitva van...)

990 Aranykaput dolgos anyám gyermekül se látott,
mindig sűrű fellegen át látta a világot,
csak a sors villáma lobbant hangos csattanással,
csak a gond kapui nyíltak vascsikordulással.

s gond-kapuit meseszóval, dalokkal takarta:

Nyitva van az aranykapu — menjetek be rajta. (Áprily Lajos, Aranykapu)

991 A gyermekjátékoknál kerülni kell minden pompázást. Irigységre nevel, pazarláshoz szoktat, unottá teszi a játékot a sokféle játékszer. A fontos cél az édesanya szemében: jó benyomásokat kell adni a gyermeklélekbe. Tisztaság, világosság, egyszerűség jellemezze, ahonnan nem hiányozhatik a Boldogságos Szűz és az őrzőangyal képe sem.

992 Miként a kertész, ha magva csak egy levélkét hajtja ki, már a faóriást sejdíti a gyöngye növényben, úgy ő gyermekjátékainkban már látja a férfiut. S miként örül előre, mily szép terveket alkot magának, mily nagy jövőt feste képzeletében! (Eötvös József báró, A karthausi 479)

993 Boldog a gyermek, aki így egyszerre születik a földi és a mennyi élet számára. És aki mikor ébred, anyja szeméből olvashatja a hitet, a tisztaságot, a becsületet és az erényt. (Bougaud püspök, Sz. Monika élete 68)

994 Hálától ragyogó szemeket ha akarsz felidézni,
Nem kell pénzt, aranyat szórnod az utaidon.
Dicsérd meg gyermekét az anyának s rögtön elérted,
Rossz vagy csúnya, ne bánd, akkor a hála nagyobb. (Andor K.)

995 Gyermekből és pohárból mindig kevés van a háznál. (Olasz közmondás)

996 A gyermek igazán csak a második gyermeknél kezdődik. (Fioscolo)

997 Rómában a liktorok tisztelegtek az áldott állapotban lévő asszonyok előtt. Antoninus Pius császár rendelete értelmében a 40 éves asszony, akinek nem volt gyermeke, nem hordhatott ékszereket.

998 Van olyan plébános, aki a templom első padsorait a sokgyermekes anyák számára tartotta fenn.

999 Mikor a gyermek tiszta kék szemébe nézel, tudd meg, hogy az Isten ma is szereti a világot. (Rosegger)

1000 A gyermek égi réten közösen szedett virág. (Gárdonyi)

1001 Egy egykés faluban mondotta a missziós atya: Itt nincs gyereksírás, meg gyereknevetés, — itt csak libagágogás van.

- 1002 A gyermek öröm és remegés. Gyöngé testében van valami virágszerű, ártatlan lelkében valami égi! Az anya és apa saját életét látja életté válva benne. Nagy és szép csoda ez! Ha nem volna már semmi hit a földön, s ha Isten neve nem sugározna már többé a világra, az első gyermek magával hozná azt születésében és átadná az anyai léleknek. (Gárdonyi)
- 1003 Ha van valami, amiért a szülőknek térdenállva kell hálát adni Istennek, az az, hogy a gyermek lelkébe annyi kacagást adott.
- 1004 Raboljuk el a gyermek ajkáról a mosolyt és mi leszünk a világ legnagyobb gonosztevői. (Keppler püspök)
- 1005 Méregetik keserűen, ki kapott több almabefőttet,
Bármi csekélységért kész van a láрма, a harc.
Am odakint idegen gyerek ujjal bántsa csak egyszer,
Mind valahány nekiront s kész kikaparni szemét. (Andor K.)
- 1006 A gyermekeink iránt érzett szeretet, — ez az igazi szerelem. (H. G. Wells)
- 1007 Hogy a gyermekek lassan fölcseperednek,
kell, hogy az életet baráti szók kísérjék,
mert a barátságban növekszik csak a gyermek,
s a nő a gyermekeért csókolja meg a férjét.
(Francis Jammes: Az árva ördögöt; ford. Kosztolányi Dezső)
- 1008 A gyermek ma több helyet foglal el a családban, mint régen. Többet élünk értük, majdnem főszemélyek ők már a házban. (Claparède)

4. Gyermeki tisztelet

- 1009 Az apai és anyai szeretetnek éppúgy megvan a maga féltékenysége, mint a szerelemnek. (Balzac)
- 1010 Istennek és szülőknek sohasem lehet eléggé hálát adni. (Arisztotelész)
- 1011 Élünk útja során az örömnél több a csalódás.
Fáj a szívünk, de azért rajta a seb nem örök.
Egy van csak, mely után az ütött, mély seb sose gyógyul:
Hogyha szülőszíveket gyermeki gyűlölet ér. (Andor K.)

1012 Zrínyi Ilona írja fiáról, II. Rákóczi Ferencről: Isten soha ne adjon anyának jobb gyermeket. Soha nem tapasztaltam egyebet az igaz szeretetnél és engedelmességnél hozzám. Vesz jutalmat mitőlünk, az Istentől áldást s ad jó példát a világ fiainak. Tudassátok fiammal utolsó anyai áldásomat, ő sohasem szomorított meg engem. (Thaly Kálmán, II. Rákóczi Ferenc, 72).

1013 Nem mindenki érett, aki leérettségizett.

1014 A férfiak jó nevelése nagy részre az asszonyoktól vagyon. Mert akiktől születünk és kisdedségünkben neveltetünk, azoktól szopjuk tejjel együtt az erkölcsöket, melyek az új edényben legtartósbak. Erre nézve merem mondani, hogy teljes életünk tökéletes vagy feslett állapota az asszonyok nevelésétől árad, mivel első nyolc esztendőnk, azaz a leggyengébb és hajlandóbb időnk, asszonyok (édesanyák) gondviselése alatt töltjük. Amilyen vélekedéseket és erkölcsöket akkor belénk csepegtetnek, azoknak zsinórja után futamodik a további életünk. (Pázmány Péter: A fiaknak istenes neveléséről, Ő. M. VII. 2,615).

1015 Az édesanya szeretete most megoszlott a két kicsi között. — Nem! Nem igaz, hogy megoszlott. Az anya számtankönyvében nincs osztás és nincs kivonás. Csak összeadás van, meg szorzás. (Aldrich, És lámpást adott kezembe az Úr)

1016 A családi áhitatot nemzetségünk ősi vallásából veszem, a katolikusból. Mélyről és bőségesen, mintha óriási tojáshoz vennék a sárgájából. Édesanyánk hűségesen áll mellettünk, mint mesében a varázspálca. Úgy tudja odalebbenteni az enyhítő szavakat, mintha háborgó vízre virágot dobna valaki. Szegény édesanyámnak én vagyok az igazi egyetlen támasza. (Tamási Áron, Szülőföldem, 96,125)

1017 Húsz férfi összefogva sem bírna el annyi terhet, mint amenynyit gyermekeiért egy anya egymaga elbír. (Goethe: Hermann és Dorottya)

1018 Nehéz álmatlan éjek keserveit ki tudja?
A gondok légióit? Az anyafarkas-harcot
bűn, tifusz, vörheny ellen? Boldogságért a sarcot,
Mit fizetett könnyekben szemünk királyi kútja? (Mécs László, Anyák litániája)

1019 Mindenható Isten! Milyen szálakból szőtted az anyai szívet, mely képes, ha rossz a fia, megszakadni a fájdalomtól, de arra

képtelen, hogy a leggonoszabbat is ne szeresse. (Barteaux püspök)

1020 Akit az Ég meg akar menteni, hosszú életűvé teszi az anyját.

1021 Kérdezze meg egy orvos a gyermek betegágyánál, milyen betegségben volt már eddig a gyermek, — az apa rendszerint nem fogja tudni, de az anya tudni fogja. Az anya visszaemlékezik minden apróságra, a legkisebb bajra is, mert ő akkor is bízik, amikor már mindenki felhagyott a reménnyel. És ő retteg akkor is, amikor mindenki más derültnek látja a helyzetet.

1022 Rousseau iskolája azt tanítja, hogy a hitoktatást nem kell a gyermekkorban kezdeni. De miképpen lehetne az Isten-eszmét elsikkasztani a gyermek előtt, aki megkérdezi a csillagos ég láttára: ki van odafönt? Aki látja a templomokat, hallja a harangokat, szembe találja magát az ünnepekkel. Éppen ellenkezőleg! Ebben a legangyalibb korban kell történnie a legszenzibb magvetésnek. Akkor történjék talán a hitoktatás, amikor a szív már tele van a bűnök dudvájával? A gonzság konkolyával? — Kételyekhez eljuthat a gyermek mások útján is, de a legszenzibbhez a szülőkön keresztül kell eljutnia. (Fénelon.)

1023 Ne lepődjünk meg, ha a kisgyermek nagyon is emberi módon képzei el az Istent. Az egyik gyermek arra a kérdésre, mit csinálna, ha találkozna Istennel, azt válaszolta, a nyakába ugranék neki, mint a papának!

1024 Szülők vigyázzatok! Ne legyen a vallás csak fegyelmező eszköz a gyermeknél, mint a nádpálca! (Fénelon)

1025 Sailer püspök az első szentáldozáshoz járuló gyermekekhez: „Gyermekek, ne tegyetek semmi olyant, amit Isten ne láthatna, — ne mondjatok olyant, amit Isten nem hallhatna, — ne írjatok olyant, amit Isten el nem olvashatna, ne olvassatok olyant, amit Istennek meg ne mutathatnátok, — ne menjetek olyan helyre, ahová Isten veletek ne mehetne.”

1026 Fiatalok tiszteljétek az öregeket! Igen szép és ékes korona a vénység, — mondja a Szentírás. Hogy mer valaki tiszteletlenül viselkedni azzal szemben, akit az Isten hófehér hajfűrtökkel ki-tüntetett? (Sz. Ambrus)

1027 A Széchenyi-famíliában családi tradíció volt, hogy karácsony estéjén a legfiatalabb gróf köteles volt kezét csókolni a legöregebb béresnek.

- 1028 El ne felejtsd, hogy nem magadért jöttél e világra
És a világ javait birtokodul ne tekintsd.
Édesanyád s mások szerető nagy gondviselését
Mint hűséges adós visszafizesd, amíg élsz. (Andor K.)
1029. Kinek az élet még öröm, dicsőség,
Ki még ott jár az ifjúság nyarában,
Az tisztelje meg a saját jövőjét
Az öregek fehér hajában!
- 1030 A gyermekek és az öregek mindketten közel vannak az ég-
hez. A kicsiny gyermek, aki még csak az imént jött, — és az öreg,
aki nemsokára oda tér vissza. Ezért is értik meg olyan jól egy-
mászt. (Paul Valéry)
- 1031 A jó tanító életrajza nagyon rövid és ezekkel a szavakkal
kezdődik: „Szegény családból származott”...
- 1032 Mi a tanító? Jóságos, bölccsé vált nagy gyerek. (Donders,
pedagógus)
- 1033 Tanítani könnyű, — nevelni nehéz! A tanítóval örökké elé-
gedetlen szülő megérdemelné, hogy legalább egy hétig helyet-
tesítse a tanítót.
- 1034 Ha egy gyermek a hibáját bevallotta, javulása útjának a fe-
lét ezzel már megtette.
- 1035 A testvéreket és pajtásokat nélkülöző gyermek szerencsét-
lennek fogja magát érezni, mint Robinson az ő Péntekje nél-
kül.
- 1036 A türelmetlen nevelő olyan kertészhez hasonlít, aki forró
vízzel öntözi a zsenge palántát.
- 1037 Az apa, aki csak a bothoz ért, jobb lett volna, ha börtönőr-
nek ment volna!
- 1038 Nincs nagyobb bűn, mintha valaki a gyerek lelkében a sze-
retet rózsáját kitépdesi, és e helyett a gyűlölet csalánját ülteti el.
- 1039 Mielőtt egy gyermeket elítélnél, képzeld magad az ő helyé-
be és tarts önmagad fölött törvényszéket.
- 1040 A haragos szülő nézzen a tükörbe és ki fog ábrándulni ön-
magából!
- 1041 A szülők vegyék számba, hogy ők az örökkévalóságnak dol-
goznak. Ne várjanak hálát, nekik meg kell elégedniük azzal, hogy

gyermekük azzal fizeti vissza a rájuk fordított sok jót, hogy egyszer a saját utódait jól igyekszik majd nevelni.

1042 Lábra tipor, könnyökölve furakszik a sorban előre,
Nincs rá neki joga más: bőre s az izma kemény.
Am ha kisül, hogy az ügy nem előnyt oszt, áldozatot vár,
Bárhova néz a szemed, öneki már nyoma sincs.

1043 Tesz, vesz, nyög nagyokat szaporán, ha fölöttesi látják,
Szeme dicsér s ha beszél, méz folyik ajkairól.
Háta mögé ha kerül, sunyi módon szólja le társát.
Így készít aratást hullahegyek tetején. (Andor Károly)

1044 Minden összeomlik abban a társadalomban, ahol a gyermekek nem tisztelik szüleiket. (Faulhaber)

1045 A régiek azt tartották, hogy kinő a kéz a sírból, amely szülőjét megütötte.

1046 Az ifjú mindig forradalmár, még ha nem is tudja, hogy mi ellen lázad? (Foulton)

1047 A szobrásznál nagyobb művész az apa és az anya! (Marmion)

1048 A gyermek a leglassabban érő gyümölcs. (Dryden)

1049 Elmaradott város, hol nincs meg a szépetörekvés,
Dal, zene, költészet sziklatalajra talál.
Otthont itt ne keress, mert nincs, ami fölmelegítse.
Ablak nélküli ház, melybe a nap sose süt.

1050 Csak a nevelés által válunk emberré. (Locke)

1051 A nevelő tanítson akarni! Az ember az akaratnál kezdődik. (Montaige)

1052 Az a tanító, aki a gyerekeket úgy tudja tanítani, hogy azok elfelejtik, hogy az iskolában vannak és úgy érzik, mintha az anyjuk ölében volnának, — az ilyen tanítóra szeretném bízni a gyerekeimet. (Egy anya naplója)

1053 Tíz ember közül kilenc lesz azzá, amivé a jó vagy a rossz neveli.

1054 Don Bosco még élete utolsó napján is nevelőintézete fiaival foglalkozott: Mondják meg a fiúknak — ez volt utolsó üzenete — mindegyikükkel találkozni akarok odafent!

1055 Egy törvényszéki bíró arra intette a kiskorú vádlottat, máskor ne engedje, hogy a rossz barátok félrevezessék. — „Ha én, —

- úgymond a bíró — fiatal koromban a hamis barátokra hallgattam volna, ma nem e bírói székekben ülnék, hanem ott ülnék ahol te ülsz.”
- 1056 Gyermekek lenni sem könnyű. A gyermeknek is megvan a maga metafizikája. (Claparède)
- 1057 Ne felejtjük el, hogy a gyermeknek is vannak idegei, nemcsak felnőtteknek. (Young)
- 1058 A gyermek *legyen* is jó, ne csak *lássák* annak. (Jean Paul)
- 1059 Szerencsétlen dolog elhitetni a gyermekkel, hogy játszva mindent elérhet. (Montaigne)
- 1060 Gyermekeink a legnagyobb megfigyelőink. Ők rögtönítélő bíróságok, akik azonnal ítélnék az apa és anya cselekedetei fölért.
- 1061 Nagy baj, amikor a gyermek szívének legféltettebb kincseit senkitől sem félti jobban, mint szüleitől. (Rousseau)
- 1062 A gyermekkel úgy bánj, mint veled egyenrangú féllel, de ne haragudjál rá, ha ő nem felnőtt módjára bánik veled. (Locke)
- 1063 Szeresd azt, amit a gyermek szeret — és ő szeretni fogja azt, amit te szeretsz és akarsz. (Bosco Sz. János)
- 1064 Sokkal fontosabb, hogy az ember a gyermekeire milyen testi szervezetet hagy örökségül, mint az, hogy mennyi vagyon. (Lamle)
- 1065 A gyermeket jól nevelni, csak jól nevelt szülő tudja. (Goethe)
- 1066 Van lelki korbács is! (Howel James)
- 1067 Az elkényeztetett gyermek maga irányítja szüleit, ahelyett, hogy azok irányítanák őt.
- 1068 Ne engem büntessenek meg, hanem az apámat, — mondotta Nöbling, aki rálőtt a német császárra. — Ő az igazi vádlott, mert soha jóra nem tanított.
- 1069 Szóval magyarázd meg, tetteiddel pedig mutasd meg az erényt! (Seneca)
- 1970 A szülők gyakran beszéljenek a gyermekkel Istenről, még gyakrabban Istennel a gyermekről! (Fénelon)

- 1071 Legyen a büntetés igazságos. A gyermek a testi fájdalmat elfelejti, de az igazságtalanságot soha! (Pestalozzi)
- 1072 A folytonosan szidalmazó szónak nincs nevelő értéke. A gyermek csak lázadóvá lesz, mert hasonló szóval nem vághat vissza. (Fröbel)
- 1073 Sokszor kis hibákért kikap a gyerek, nagy hibáit pedig észrevétlenül hagyják. (Nagy Sz. Gergely)

5. A család

- 1074 Az ember lelki beállítottságának kialakulása egészen öntudatlan korunkig nyúlik vissza. Akit csecsemőkorban elkényeztetnek, az önzővé és puhává lesz. A szigorúság pedig elhagyatottság érzését kelti. Az ijesztgetések e korban a későbbi félénkséget és bizonytalanságot fejlesztik ki.
- 1075 A harmadik év után jelentkezik a szemérem és a bűntudat még akkor is, ha a gyermeket a szeméremre és az erkölcsi rosszra nem figyelmeztették.
- 1076 A kisgyermek gondolkodása még szintetikus, nem mély. Egészben gondolkodik mindig, a részletek nem érdeklik, nem is tudja azokat felfogni. Az őt körülvevő világ ezerfélesége érdekli. Innen a képeskönyvek szeretete. Kérdéseire kielégítő választ vár és elvárja, hogy a válasz igaz legyen mindig. A szülők válaszai ne hívják fel a figyelmét olyanra, amire nem is gondolt. Ha észreveszi, hogy megtévesztették, szülei iránt elkezdődik benne a bizalmatlanság. Ha a kisgyermek figyelmét el akarjuk kerülni, minden feltűnés nélkül kell más tárgyat elébe adni, mert ha tiltjuk, kerülő úton igyekszik a titok nyitjára jutni. Kíváncsiskodóvá, alattomosná, képmutatóvá s bizalmatlankodóvá válik. Felületes válaszok is kielégítik a kisgyermeket, ő még nem kritizál.
- 1077 Fantáziája magát vetíti bele a dolgokba, mindent megszemélyesítve néz. Nevelésben fontos, mert kifejeződik az együttérzés benne. Innen a természetszeretet és az állatszeretet (az állatmeséket ezért szereti). Fantáziavilágának túltengését irányítani kell, ne szertelenkedjék, mindig a valóságra vezessük vissza, mert különben kifejlődik a kóros hazudozás, a valóság megmásítása (pseudologia phantastica), amely egész életére hasznavehetetlenné, megbízhatatlanná és nevetségessé tenné.

1078 A nevelés eredményét könnyű lemérni azzal, ha a szülők távollétében is megteszi a kisgyermek a rábízott parancsot, minden ellenőrzés nélkül. A szülő nem lesz nevelő hatású, ha produkáltatja a kisgyermeket a vendégek előtt. Ezzel megzavarja lelki egyensúlyát, könnyed életkedvet, féltékenységet, káros gátlásokat ébresztenek benne. Ha pedig pap előtt produkáltatják a gyermeket, még a pappal szemben is gátlásos magatartást eredményez. Ne engedjük ezt.

1079 A kisgyermek önálló akarata a 3. évben kezdődik a felnőttekkel szemben való dacolással. Felfedezi, hogy ő nemet is tud mondani. A szülő ilyenkor ne adjon fölösleges parancsokat, ne kicsinyeskedjék, türelmes legyen, de a kiadott parancs végrehajtását következetesen várja el. Így a gyermek önálló is lesz, de alkalmazkodni is megtanul.

A vallásos élet csirái ekkor már fejlenek. A gyermek könnyen utánzó, ezért különösen szükség van a szülők jó példájára is, beszédben, gesztusokban, ízlésben, viselkedésben, másokról vélekedésben egyaránt.

1080 Az anya — láng, a gyermekek a világosság. A világosságból ítéljük meg, milyen erős a láng.

Az anya szőlőtő, a gyermekek a szőlő. A szőlőről ismerjük meg, milyen fajta a tő.

Az anya élőfa, a gyermekek a gyümölcs. Az Üdvözítő szerint a gyümölcsről ismerjük meg a fát.

Az anya tőke, a gyermekek a kamat. A kamatból kövekeztetünk a tőke nagyságára.

Az anya író toll, a gyermekek az írás. A vonásokból ismerjük meg a szerzőt.

Az anya evező, a gyermekek a hajó. Az odamegy, ahová irányozzák.

Az anya a trombita, a gyermekek a visszhang. Ez mutatja a trombita jóságát.

Az anya szent deszkaszál, megvédő pajzsunk. Megment a viharokban, felfogja a támadásokat. (Zichy gróf, Anyánk)

1081 Anyám

Isten tudja, honnan, palástot kerített,

aranyos palástot vállamra terített,

fejem fölé égszín mosolygást derített . . .

Maga adta nékem édessége teljét,

úgy ajándékozta anyasága tejét,

hogy egyszer a földnek bennem kedve teljék. (Mécs László,

A királyfi három bánata)

1082 Menj, kisgyerek,
Menj, drága gyermek, édes kisfiam,
A te utad a végtelenbe visz. (Kosztolányi Dezső, A szegény kis-
gyermek panaszai.)

1083 A családi nevelés a gyermekorvosok és a pszichiáterek szerint már a születéssel kezdődik meg. Ha nem akkor kezdődik, a gyermeknevelés elkészt, mert a csecsemőnek is van jelleme. Hozza magával a testi, lelki alapot, amelynek vadhajtságait az édesanya nyesegeti. Ő az igazi gyermekkertész. Épp ezért az élet első hat esztendeje és annak testi, lelki nevelése döntő jelentőségű az egész életre. Műveltséget, tudást, nyelveket, zenei képzést szerezhet a gyermek később is. Meleg, érzékeny szívet, megingathatatlan erkölcsi szilárdságot, gerinccsereget azonban soha többé. Ezt otthon kell kapnia.

A nevelő feladata a csecsemőkorban még a gondozás. De ha a gyermeket ekkor elkényeztetik, nem lesz része a kellemetlen benyomások révén fejlődő próbálgatások gyümölcseiben. Ha pedig elhanyagolják, a düh indulata uralkodik el rajta. Ha ijesztgetik, a félelem lesz természetévé.

1084 A kicsike mielőtt még tanulná a vallásos életet, már öntudatlanul gyakorolja úgy, amint az édesanyjától látja. Kereszt-anya is minta őelőtte. A keresztvetésről például, amit lassankint már maga is tud, csak nagykesőn fogja megtanulni, hogy mit jelent s hogy az a megváltás és megváltottság jele. Éppúgy az imádságokat előbb látja és mondja, csinálja is, majd idővel megmegtanulja az értelmét is annak, amit már gyakorol és szeret, mert az édesanyjától látta.

1085 A kisgyermeknek a vallásos életet az életének legelső szakaszában nem tanulni, hanem *élni* kell. Azt teszi a kicsike, amit szüleitől lát vagy hall, azok értelmét később fogja megtanulni. Az első 6—7 év benyomásai a gyermek lelkében már mindörökké megmaradnak. Jeles nevelők mondják, hogy a nevelés az első 6 évvel már be is van fejezve.

1086 Ha a fiatal fának kergébe valamit belekarcolok, a vágás még most alig látszik. De később kiforr és az aki bekarcolta, már régen a sírban pihen, a karcolás még mindig látszik, míg a fa él. Legjobb nevelés, amit a szülők a gyermeknek adhatnak, a szülői ház jó emlékei. (Hanauer Á. István püspök, Katolikus élet és nevelés a családban.)

1087 A család közvetlenül a teremtőtől nyerte a megbízást és ennélfogva a jogot is, hogy a gyermeket nevelje. Ez elidegeníthetetlen jog, mert elválaszthatatlanul összefügg a szigorú kötelességgel. Olyan jog ez, mely megelőzi a polgári társadalom bármiféle jogát és ezért sérthetetlen is bármely földi hatalom részéről. (XI. Pius pápa, Keresztény nevelésről 2)

1088 Minthogy a szülők adtak életet a gyermekeiknek, felnevelésük is az ő legkomolyabb kötelességük. Ezért őket kell tekinteni az első és legfontosabb nevelőknek. Annyira jelentős ez a szülői nevelés, hogy hiányát alig lehet pótolni. A szülők feladata, hogy az Isten és az emberek tiszteletével olyan családi légkört teremtsenek, amely elősegíti a gyermek mindenirányú nevelését az egyéni és a közösségi élet számára. A családban szerzi az első benyomásokat az egészséges emberi közösségről és az Egyházzal. A család vezeti be őket lépésről lépésre a társadalomba és Isten népe közé. Értsék meg tehát a szülők, hogy mennyire fontos a valóban keresztény család Isten népének élete és fejlődése számára. (II. Vatikáni Zsinat, A keresztény nevelésről 3.)

1089 Az okos édesanya még a játékban is fegyelmez. Ha a gyermek megüti a fejét asztalban, székben, nem üti vissza a „csúnya bútort”, mert ezzel kifejlesztené a gyermekben az önbíráskodást, a dacot és a bosszúállást. Inkább csitítja a gyermeket, hogy begyógyul, hogy katonadolog, máskor jobban vigyázz stb. A fegyelmezés okos, határozott és igazságos. Ez a fejlődő jellem útja.

1090 S néked az istenek adják meg mindazt, mire vágyol:
férjet s háztartást s hozzá gyönyörű egyetértést,
mert hisz annál nincs soha szebb és nincs derekabb sem,
mint mikor egymást értő szívvel tartja a házat férj s nő.
(Homérosz, Odyszeia VI. ének; ford. Devecseri Gábor)
E szavakkal a hókarú Nauszikaától búcsúzik Odyszeusz. A klasszikus görögök az istenek legnagyobb ajándékának a férj és nő „gyönyörű egyetértését” tekintették.

1091 A család a legrégibb és legbensőségesebb emberi közösség. A család a népközösség, — csírában. A család a fa, a népközösség az erdő. — A család mindennek a gyökere. (Faulhaber, *Rufende Stimmen*, 380)

1092 Az emberi lét forrása a család; azoknak az ingadozó lépéseknek, amelyekkel az ember megkezdí földi pályáját, színtere a családi kör. Az a legnagyobb iskola, amelyben az ember ember-ré lett, az édesanyjának öle. És a legnagyobb tanító, aki oly ügye-

sen és mesteri módon tud tanítani, megint csak az anya, az atya, a szülői tekintély. (Prohászka, Összes Művei, XVIII. 71)

1093 Néhány családapa az asztalra vág és a cárok uralmát bírál-gatja — és maga játssza a családban a cár szerepét, sőt kegyet-lenebb, mint az orosz cár. Másik a munkásosztály rabszolgasor-sáról beszél és úgy kezeli feleségét és gyermekeit, mint a rab-szolgákat szokás. (Faulhaber, Rufende Stimmen, 385)

1094 Nincs ott a lelkek teljes összecsengése, ahol nem imádkozzák közösen az Üdvözlégyet és nem járulnak közösen a szentáldo-záshoz. (Faulhaber, Zeitrufe, 290)

1095 Milyen más az otthon és a kaszárnya! A kaszárnyában a kényszer uralkodik és a hideg parancs, az otthonban a szeretet uralkodik és a készséges, pontos engedelmesség. Ha a kaszár-nyából kiengednők az emberek, valamennyi szétfutna abban a percben. Ha az otthonból kivetnénk az embereket, valamennyi visszafutna a következő pillanatban. Az egyik taszít, a másik vonz. (Prohászka, Ö. M. XVIII. 79)

1096 A házasság arra való, hogy megadjuk a szeretetnek a maga rendjét és teljességét. A család viszont, a maga területén, a szeretetnek a kiterjedése, amely új lényekben keresi az örökké-valóságot. (André Fayol.)

1097 Nem szolgálja a nő a magyarnak, élete társa,
Bajban, örömben hű szívbéli jó feleség;
Mint anya páratlan, ragyogó szép, tiszta a fészke
És a hazájáért küzdeni, halni tudó. (Andor K.)

1098 A család nem történelmi jelentőségű önfeláldozások szín-helye. Az utókor előtt rendszerint rejtve van, mégis az erények alapelve az, amely a világ színpadán, hasonlóan a homályban fakadó forrásokhoz, ahonnan a hatalmas folyók keletkeznek és amelyeknek vizei növelik az óceánt. (Lacordaire.)

1099 Házaselet: Így hívom én azt, amikor két akarat meg akarja teremteni az — egyet. (Nietzsche, Im-ígyen szóla Zarathustra I. 92.)

1100 Az a legrosszabb magány, amit az embernek övéi között kell elviselnie. (Suzanne Duchatel—Bidault.)

1101 A fölény nem egyeztethető össze a szeretettel: aki végtelenül szeret, az végtelenül alázatos. (F. Varillon)

- 1102 Az igazi család az alázatosak körében található meg. (Alphose Daudet.)
- 1103 A szegény rokon mindig távoli rokon. (Adolphe d'Houdetot.)
- 1104 Uram, add, hogy aki valaha hitvesem lesz,
szelíden, édesen simuljon a szívemhez . . .
erős legyen, bátor, őrizze lelkemet,
lebegjen, mint a méh alvó virág felett;
s ha egyszer meghalok, és a szemem lezárja
kulcsolja a kezét halotti nyoszolyámra. (Francis Jammes, Imá az
egyszerű asszonyért, ford. Kosztolányi Dezső)
- 1105 Ismerünk régi családokat, akiket szerencsétlenség ért, akik-
ről azt gondoljuk, hogy tönkrementek, akik azt a keveset, ami
megmaradt nekik, arra áldozzák, hogy kitanítsanak, előbbre
segítsenek egy fiút, az utolsót, hogy majd az megaranyozza címe-
rüket és megmenti őket. Vannak viszont sokan olyanok, akik fia-
talok, áradozók, de hagyományaik nincsenek és bár minden
sikerül nekik, a legelső akadálynál megtorpannak. Így van néha
a nemzetekkel is. (Maurice Martin du Gard)
- 1106 Ha nem az Úr építi a házat, építői hiába dolgoznak rajta.
(Zsolt 126, 1)
- 1107 Minden madár szépnek találja saját fészket.
- 1108 Többet ér egy romladozó kicsiny saját ház, mint egy közösen
bírt palota. (Arab közmondás)
- 1109 A házak azért vannak, hogy lakjunk bennük és nem, hogy
nézegessük azokat. (Francis Bacon)
- 1110 Az, ami megérint téged, engem,
már egybefog veled s titkom kizengem,
a két iker húr egy hangot fuvall.
Milyen hangszerre vonták szíveinket?
S milyen játékos tart kezébe minket?
Ő égi dal. (R. M. Rilke: Szerelmes dal; ford. Kosztolányi D.)
- 1111 Akármilyen szép is a kalitka, nem táplálja a madarat.
- 1112 Szólnak a lustához: aranyat lelsz, hogyha korán kelsz,
Későn nyílt szem elől út pora elfödi azt.
Ostobaság, — morog az s nagy bölcsen fordul a falhoz —
Hát aki elveszté, nem kele fel hamarább?
Mondják, egyszer a rest könnyelműen megígérte:

Hogyha a munka kimúl, hordja a gyászlobogót.
Tréfából bekiált a komája: siess, temetik már!
Hagyj békén! Vigye az holta fölé, aki sír.

- 1113 Senki sem oly gazdag, hogy ne lenne szüksége egy jó szomszédra. (Dán közmondás)
- 1114 Jobb a szomszéd a közelben, mint a testvér a távolban. (Péld 27,10)
- 1115 Rossz szomszédság török átok. (Arany János: A fülemüle)
- 1116 Szeresd a szomszédodat, de azért a kerítést ne bontsd le, (közmondás)
- 1117 Bűn, ha kinyitjuk ajtónkat, de lelkünket elzárjuk. (Benjamin Franklin)
- 1118 Abban a hajlékban, hol az agg ember teher és nyűg,
Szív melegét ne keresd, mert az önérdék az úr,
Élnek a mának, mint akiket sosem ér az öregség
S nem gyújt senkisé ott télire napsugarat. (Andor K.)

6. A fegyelmezett keresztény család

- 1119 A gyermekkor az az évek (4—8), amelyekben az értelem kezd működni és az akarat irányt venni, oly fontosak a jövő jellem kialakulására, mint a szobrászművészre a gipszpor, amelyet vízzel kever. Sietnie kell, mert ha kihűl, vagy megszárad a gipsz, már nem tud vele alkotni.
- 1120 Gyermek az apjától csak a léte öröklí nevével,
Szellemi nagyságát önmaga szerzi csupán;
Hálátlan nagy előd örökébe kerülí fiának,
Holdfény itt nem elég, Napra szokott a szemünk. (Andor K.)
- 1121 Szükséges, hogy a gyermek legkisebb korától kezdve tudja tisztelni a szüleit. Fölmerül itt a kérdés: tegezze-e a gyermek a szüleit?
Ma ugyan általánossá kezd válni már a szokás, hogy a gyermek tegezi szüleit, a műveletlenebbek közt járja az is, hogy csak „Vater”-nak s „Mutter”-nek hívja őket, édesanyját gyakran „öreg lánynak”. Innen már csak egy lépés a szülők lenézéséig, megvetéséig. Durva lelkű gyermek teszi, kiktől henccegként mások is eltanulják. Ez lett a szülők letegezéséből.

- 1122 Nem is olyan régen a gyermek sohasem tegezte — és a finom lelkületű családoknál ma sem tegezi — a gyermek a szüleit. Hajdan a szülőket Kegyelmednek, apámuramnak, asszony-
anyámnak szólították a gyerekek. De mindig és általában: édes-
apámnak, édesanyámnak. A komolyabb és műveltebb családok-
nál ma is ez a megszólítás tér vissza. A népdal és a magyar nép
nem tegezi szüleit. Petőfi, Arany János alakjai sohasem tegezték
a szülőt, legfeljebb az ellenszenves Toldi Györgytől telt ez ki.
- 1123 Nem bizalom, hanem ellenkezőleg: a bizalmaskodás és a
pajtáskodás jár a tegeződéssel. Tapasztalat szerint a magázó
családokban sokkal magasabban áll a szülői tekintély, mint a
tegeződőkben. A felnőttek nemes barátságának sem kelléke a
tegeződés. A családban is valami másnak kell a bensőséget biz-
tosítania. A komoly édesanyák és a gyermekeiért élő édesapák
ezt a bensőséget mindig megtalálják legtöbbször a meghitt
családias vallásosságon keresztül.
- 1124 A világ egyetlen népe a magyar, amely a szülőket „édesapá-
nak” és „édesanyának” hívja és nem egyszerűen csak apának,
anyának, mint minden más nép.. A német nyelv is a „kedves
apám”-ig és a „kedves anyám”-ig (liebe Mutter) tud csak eljutni.
Az „édesanyáig” azonban csakis a magyar.
- 1125 Mindenkor megelőzd köszönésben a korra időset,
Mert ez a kis figyelem jár neki tiszteletül.
Nem sokat ér, az igaz, de ha majd te is őszbevegyütlél
S érzed a hálahiányt, megbecsüld nagyon is. (Andor K.)
- 1126 A tiszteletet mindig nyomon kövesse a hála érzete. Gyakori a
gyermeknek égbekiáltó hálátlansága a szülőkkel szemben.
Hozzá kell szoktatni a gyermeket, hogy mindent megköszönjön.
A hálát irántuk nem annyira szóval és tanítással kell a gyermek
lelkébe plántálni, mint inkább élő példánkkal. Pl. hiába prédi-
káljuk saját gyermekeinknek a hálát, ha mi magunk hálátlansá-
got, tiszteletlenséget mutatunk a saját szüleink, tehát a gyerme-
keink nagyszülei iránt!
- 1127 Adjunk jó példát a gyermekeknek a tisztaság és rend szerete-
tében és gondozásában!
- 1128 Jó példát a türelemben! Ha a gyermek — mint minden gyer-
mek — sokszor és sokat érdeklődik, ne rázzuk le magunkról.
Nyugodtan, higgadtan adjuk meg a választ. Különben máshol
érdeklődik, ahol talán veszélyesebb feleletet kaphat. Ha pedig
nem érünk rá, ugyancsak nyugodtan magyarázzuk meg, hogy

most miért nem érünk rá, ne pedig idegesen, vagy éppen gorombán, durván.

1129 A gyermekek fegyelmezetlenségének és boldogtalanságának, idegességének és ferdelelkűségének forrása gyakran a megbomlott családi élet. Ezt különben a Szentírás már kb. 3000 évvel ezelőtt megírta: „Többet ér egy száraz falat békességgel, mint egy ház tele áldozati hússal, perpatvar mellett”. (Péld 17,1)

1130 Nagyobb a baj, ha a megértés és szeretet hiánya mellett még családi kitörések és botrányok, vagy kölcsönös szidalmak tanúivá válnak a fogékony fiatal lelkek.

1131 A gyermekbűnözők kb 75 százaléka elvált szülők gyermeke. Vagy olyanoké, akiknek élete tele volt viszálykodással és egyenetlenséggel.

1132 Senki sem születik bűnözőnek. A körülmények sokszor predestinálnak a bűnözésre. A gonoszság ott születik, ahol az ott honok rosszak.

1133 Az soha nincs egyedül, kinek él a szerette szülője,
Van ki megosztja vele szíve baját, örömét;
Első könny, mibe nem hull két szeme drága nedűje,
Az, mit a sírjánál ejt ki az árva gyerek. (Andor K.)

1134 Arról lehet megismerni, hogy valaki igazában művelt-e, vagy csak külsőleg csillog rajta a civilizáció máza, hogy hogyan bánt munkatársaival, beosztottjaival.

1135 A hibák nyesegetését ne egyszerre végezzük. Lassan, egyenkint. Az agyondirigálás ugyanis elmegy a gyermekek füle mellett. Hiba, hogy pl. a túlságosan aggódó anya szinte drótsövénnel veszi körül gyermekét. Hiba, ha a rosszkedvű apa elégedetlenségének valóságos zivatarát zúdítja a szerencsétlen gyermeke. Még nagyobb hiba, ha a szülőkön kívül még a nagyszülők, a nagynéni, az idősebb testvérek is mind-mind az intelmek pergőtüzét árasztja a gyermekekre. Ezzel csak otthonkerülővé teszik őt.

1136 A szülői és családi légkör olyan legyen, hogy a gyermek a kellő nevelés és fegyelmezés ellenére is jól és kellemesen érezze magát. Ne tekintse az otthon javítóintézetnek, melyet lehetőleg minél többször jó elkerülnie.

1137 Engedjünk a gyermeknek kellő pihenést, amint az iskolában is tízperces szünetek vannak.

- 1138 Ha nincs nyelv-, vagy zenei tehetsége, ne erőltessük rá a zenét, vagy a felesleges idegen nyelvet. Másképp ideges lesz a gyermek és állandóan elégedetlen, ami megronthatja kedélyét az egész életre.
- 1139 A helyesen fegyelmezett, szigorúan tartott gyermekek mindenkor áldozatos hálát éreztek és mutattak öreg, tehetetlen szüleik iránt. A hálátlan, szüleivel szemben goromba és durva gyermek nagyrészt az „egyék”-ből kerül ki, aki kiskorában a család féltő középpontja, majd kiuzsorázója és kis diktátora volt és már akkor elkívánta, hogy szülei szolgálják ki őt és minden szeszélyét.
- 1140 A gyermeket a legkisebb kortól hozzá kell szoktatni a rendhez a pontossághoz és a tisztasághoz. Ügyelni kell, hogy vigyázzon ruházatára, kezére, tankönyvére és füzeteire. A lakásba ne lépjen be piszkos, sáros cipővel. Evés közben ne piszkítsa be sem ruháját, sem az abroszt; a heverőre ne fekdüdjék cipővel stb.
- 1141 Környezetén ízlés, mely a szépet imádja szerényen
S jólétét, nyomorát nem fitogtatja soha;
Műveli értelmét, a tudást értékeli másban
S tudja nemessé csak kit-kit a jelleme tesz. (Andor K.)
- 1142 Mindebben a szülők jó példával járjanak elő. A lakásban a gyermek csak rendet és tisztaságot lásson (szoba, konyha, élesskamra, szekrények, fiókok és a wc!). Szerzetesházakban olvasható sokhelyt e felirat: *Lasciate questo luogo come desiderate trovarlo.* — Úgy hagyjátok el e helyet, ahogyan ti szeretnétek találni azt. — Közösségnél e figyelmeztetés nélkülözhetetlen.
- 1143 Amit a gyermektől megkövetelünk, azt elsősorban magunk is tegyük meg. A pontosságban is jó példát kell mutatni: a felkelésben és lefekvésben, az étkezés megkezdésében stb.
- 1144 A szülők ne adjanak rossz példát. A gyermek előtt rejtsek el, fojtsák el és titkolják az egymás között esetleg támadt félreértéseket és nézeteltéréseket. Ellenkező esetben örökké égő sebet ejtenek a gyermek lelken és kedélyén.
- 1145 Ne féljenek a szülők a több gyermektől! A több testvér egymásról csiszolja le az érdes felületeket. Az érdek megosztódik és ezzel jobban kifejlődik a más érdekének tekintetbe vevése. Egyik gyermek megtanulja a másik érdemét. Okul hibájából. A több gyermekes család fia, leánya nem válik kicsinyeskedővé, sem önzővé, igényessé, követelőzővé.

- 1146 A parancsolásban és tiltásban legyünk következetesek! Rombolólag hatna, ha az apa valamit eltilt, az anya pedig megengedi, vagy, ha az apa valamit megkövetel, az anya meg szemé-
vel int a gyermekére, hogy ő majd később másképp intézi el.
- 1147 Parancsunk, vagy tilalmunk legyen komoly és erélyes! De
sohasem kiabáló, átkozódó, vagy káromkodó.
- 1148 A gyermek ne érezze, hogy a családban ő az első, vagy a
főtényező. „Ha kevés a pénz arra, hogy az anyának és a kis-
leánynak külön új ruha kerüljön, a kisleány legyen a régi, át-
alakított ruha. Az újat az anya kapja . . . mert a gyermek szemé-
ben az apának és anyának elsősorban legyen joga az öröm-
höz”. (Makarenko, Szülők könyve IV.)
- 1149 A gyermeket arra kell nevelnünk, hogy törődjék szüleivel.
Aldozatosan le tudjon mondani saját vágyairól és örömeiről,
ha szüleinek szükségletei még nincsenek kielégítve. Meg kell
érteni és éreztetni a gyermekkel szülei súlyos gondjait. A kenyér-
kereset nehézségeit. A jólét akadályait. A szülői munka erőfeszí-
tését és verejtékét. Csak így kívánhatjuk meg a gyermektől, hogy
szülei gondjaival együttérezzen. Kívánságaiban mértéket tart-
son. Le tudjon mondani egyről-másról. Értékelje a pénzt és a
vele való takarékoskosságot. Mérsékelje a kiadásokkal járó szóra-
kozásokat.
- 1150 Némely ember a hanyagságával még otthonát is istállóvá
tudja változtatni. Érdemes megfigyelni, mily rendetlenül viselke-
dik sok fiatal és turista a menedékházban, vagy turistaszállók-
ban, vasúti kocsikban. Mintha szégyelné a rendet és tisztaságot
az étkezésben, üres konzervdobozok, papírok eltakarításában.
Nem fékezik meg a bennük lappangó zabolátlanságot.
- 1151 Hasznos, ha a gyermekre olyan házi, vagy házkörüli teendőt,
vagy feladatot bízunk, amelyet könnyen elvégezhet, pl. elhoz-
hatja a tejet, zsemlyét. Etetheti a háziállatokat. Öltöztetheti ki-
sebb testvérét stb. Leánynak kis kézimunkát adhatunk, előkészít-
heti a tüzet. Rábízhatjuk a porolást, a seprést, a takarítást stb.
Legyen ezért ő a felelős.
- 1152 Ha a gyermekre bízunk valamit, azt is követeljük meg tőle,
hogy a feladatot jól, figyelmesen, pontosan és rendesen, tisztán,
megbízhatóan és lelkiismeretesen végezze el. Ne takarékoskod-
junk a dicsérettel! Nagyobb munka után pedig a jutalommal!

- 1153 A gyermeket rá kell szoktatni, hogy ne kívánja meg és ne irigyelje társainak több, vagy értékesebb játékszerét. A magáét pedig ne rongálja, hanem törekedjék megőrizni kisebb testvére számára. -
- 1154 Kínai közmondás ez: „Szegény az, aki semmit sem vehet, vagy pedig az, aki mindent megvehet.” — Sajnálatraméltó az a gyermek, akinek nincs játékszere, de az is, akinek minden megkívánt játékszer megadnak.
- 1155 A család kedélyéletére is nagy gondot kell fordítanunk. Mint ételben a só, a családi életben is elengedhetetlen a jó kedély, a kellemes szórakozás, a mosoly, az adomázás, a tréfa, a nevetés, sőt még a jóízű kacagás is. A kedélytelen családi élet terhes és fárasztó. Menekülésre kísért.
- 1156 Lakásunk ne legyen rideg és rendetlen. A legegyszerűbb és legszegényebb lakás is legyen tiszta és rendes. Ügyeljünk az esztétikára, a csínra, a kellemre és díszítésre (képek, virágok, szőnyeg). Miként díszítené a gyermek a maga szobáját, vagy azt a szobasarkot, amely az övé? Bízunk rá.
- 1157 Gyermekeinket fel kell vértelnünk a különféle veszélyekkel szemben. Ilyenek a rossz pajtások. Leányoknál a fiatalemberek próbálkozásai, tolakodásai s hasonlók. Maguk a szülők figyeljenek gyermekeik olvasmányaira. Főképpen pedig pajtásaikra és barátnőikre. Sok ember sorsára néha éppen fiatalkori olvasmányai és társai gyakoroltak mély benyomást.
- 1158 Ha a gyermek összevész pajtásával és sírva menekül hozzánk, nem szabad mindjárt teljes hitelt adni neki. Komolyan rá kell vezetni arra: vizsgálja meg, nem volt-e ő maga is ludas a dologban. Nem éppen ő kezdte-e a bosszantást, a csúfolkodást, a verekedést. Ha igen, bírjuk rá a bocsánatkérésre és kiengesztelésre.
- 1159 A szülők neveljék és szoktassák rá gyermeküket a mindennapos étellel együttjáró kellemetlenségek elviselésére. A lemondásra és fegyelemre, a „kereszt viselésére”. Ne kényeztessék gyermekeiket! Ne halmozzák el őket mindennel!
- 1160 „Igen” és „Nem”! Voltaképpen e két szó használatának sikerétől függ az életben való helytállás. Tudjunk Igent mondani, ha az egész világ nem-et dörög is fülünkbe. Tudjunk Nem-et vállalni, ha a test, a rossz példa, a társaság igen-t is üvölt fülünkbe!

- 1161 Jaj, ha a gyermek a szülői házban csupán puhaságot és luxust lát! Jaj, ha pazarlást és élvezetvágyat, elkényeztetést és bőséget, jólétet s főképp az álláson és vagyoni helyzeten túllépő életet szokott meg.
- 1162 Sajnos, sok szülő nem tud parancsolni, csupán a gyermeknek engedelmeskedni.
- 1163 Az is előfordul, hogy az édesanya éjjel-nappal dolgozik, fárad, a leánya pedig csak hever, iszik, dohányzik, szépíti magát, vagy vendégeket fogad. Ilyen engedmények árán, tudatosan, vagy tudatlanul, de mindenképp tévesen azt reméli a szülő, hogy gyermekét magához édesgeti és biztosítja szeretetét. Pedig épp az ellenkező hatást éri el vele!
- 1164 A gyermek életét nem szabad különböző, főleg kitalált edzési és lemondási gyakorlatokkal kínozni! Célt tévesztő, sőt embertelen módszer volna a gyermeket laktanyai fegyellemmel, megfélemlítéssel, vagy éppen pofonokkal, virgáccsal, nádpálcával nevelni!
- 1165 Eszményi nevelés az, amelyben a meleg szeretet és az erős fegyelem egyensúlyban van. A gyermek úgyszólván ezt észre sem veszi. Nem érzi, amint nem érzi a lélegzést, az emésztést és a szíve munkáját.
- 1166 Kétszer sír a szemünk keserű könnyet kapujánál:
Első könny, amikor ott hagy az édesanyánk,
Második akkor hull, mikor őszbe borult a hajunk már
És unokánk könnyét törli le ott a kezünk. (Andor K.)
- 1167 Az ifjúságban mindig megvolt a hősiesség és az erény. És ha a mi korunk a kék munkaruha kora, ahol absztrakt festmények és Françoise Sagan-ok vannak. De ne feledkezzünk meg arról sem, hogy vannak ifjú magyar hősök és Szent Mária Gorettik is.
- 1168 30 év után valóban látszik, mit érünk, mert megérkeznek a legfiatalabbak. A 30. évünkig a régiekkel kell viaskodnunk, és a várakozás kényelmesebb. Bírók és hóhérok vagyunk a hit ellenállhatatlan ereje nevében, amelynek szintén Napra van szűk-sége, hogy virágozzék. (Papini, Un uomo finito.)
- 1169 Egy nap, amikor egy neveletlen alak négernek nevezte a „Három testőr” szerzőjét (aki mulatt nőnek volt a fia), ezt felelte: igaz, a nagyapám néger volt, az ősapám majom, de az én generációm ott kezdődött, ahol a magáé végződik. (id. Dumas)

- 1170 Kellemes ifjúságunk ideje alatt csak szórakozni szoktunk. Amikor a szép kor elhagy bennünket, csak arra jó, hogy megtérjünk. (Sablière)
- 1171 Könnyebb egy apának, hogy gyermekei legyenek, mint egy gyermeknek, hogy apja legyen. (XXIII. János pápa)
- 1172 Szinte csupán minimális lelki egyensúlyra van szükség és a szülőkkel való kapcsolat kibontakozására, amelyre szüksége van, hogy leküzdhetetlen aggodalom nélkül bátran szembeszállhasson a világgal. (Marie Oraison)
- 1173 Úgy tűnik, ez a mai ifjúság, amely oly szármalasan vonszolja magát az utcákon, állandó vád mindazokkal szemben, akik nem akartak velük foglalkozni. Eszembe jutott, hogy senki sem ítélt meg egy embert, ha nem ismerte gyermekkorát. (Jean Popot)
- 1174 Gyermekeket elrontani, elkényeztetni annyit jelent, mint megfosztani a természetének kijáró méltóságtól, mindattól a jótól, amit sorsa és boldogsága megkövetelnek. (Dupanloup)
- 1175 Igen gyakran egyike a legnagyobb meggondolatlanságoknak, ha megóvjuk a gyermeket olyan megpróbáltatásoktól, amelyektől az élet őt semmiképpen sem fogja megóvni. (Ernest Bersot)
- 1176 „Tiszteld apádat és anyádat!” — Szülők pedig tiszteljétek gyermekeitek lelkét!
- 1177 Nem a testet, de a lelket sem öltöztetjük. Az emberről van szó. Nem lehet ezt kettéválasztani, egyenlő elbírálásban kell mindkettőt részesíteni úgy, mint amikor két lovat ugyanazon rúd mellé fogjuk. Szoktassátok őt verejtékezéshez, hideghez, szélhez, naphoz, a sors játékaihoz. Vegyetek el tőle mindenféle puhaságot, kényelmet ruházkodásban, fekvésben, evésben, ivásban. Szoktassátok meg őt mindenhez. Ne legyen belőle szép fiú, kényes kisasszony, hanem kemény és élénk ifjú. (Montaigne)
- 1178 Az első nevelés alakítsa ki a gyermek jellemét akkor, amikor agya még mentes minden benyomástól és formálható. Ezt az előkészítő munkát már akkor el kell végezni, amikor a növekvő személyiség nincs semmi kapcsolatban a természettel és nem szokott még meg olyasmiket, amelyeket később úgyis le kell győznie. Fontos, hogy mindjárt kezdetben lelkébe vessük a lényeges szabályokat. (Lecompte du Nouy)

1179 A gyermeknek meg kell tanulnia, hogy automatikusan engedelmeskedjék. Mindjárt kezdetben kiírtandó a pusztá gondolat is, hogy engedetlen lehet. Hacsak egyszer is sikerül saját akaratát keresztülvinnie, sohasem feledkezik meg arról. Újra és újra próbálkozik, fáradhatatlan türelemmel, sokkal nagyobb türelemmel, mint amilyenell a szülők rendelkeznek.

Meg kell továbbá tanítani őt arra, hogy uralkodjék önmagán. Harcoljon a harag, a sírás, a türelmetlenség és a kiabálás ellen és ezt a szülőknek gyengéden, de hajthatatlan szilárdsággal kell keresztülvinniük. Így azután lépésről lépésre és anélkül, hogy a gyermek észrevenné, a szülők úgy megszoktatják velük a saját akaratukat, mintha ez a természet erejéből folya. Egyénisége nem szenved kárt, mert csak olyan szabályokról van szó, amelyek a mások iránti és a mindennapi magatartását szabályozzák.

1180 Minél fiatalabb a gyermek, annál könnyebben lehet eredményt elérni. A szabályok kitörölhetetlenül lelkébe vésődnek. Minden más külső befolyás, és környezeti hatás csak felszínes lesz, ami az első alapvető benyomást többé nem törölheti ki. Ám ugyanígy, ha az igazi erkölcsiség szabályaira csak később tanítjuk a gyermeket (amikor pl. már reagálni képes), ezek már nem fogják tudni véglegesen kiírtani az első benyomásokat. A nevelésnek tehát azokkal a reflexekkel együtt kell kezdődnie, amelyeknek okait csak később fogják megmagyarázni a gyermeknek.

1181 A szülők ellenvetése ez szokott lenni: lehetetlen egy pólyás babával, vagy egy-két éves gyermekkel szemben szigorúságot gyakorolni. Túl fiatal még a tanuláshoz és meg sem érti. — Nagy tévedés! Először is azért, mert már három hónapos korban is képes a gyermek a tanulásra. Nem szigorúságról van szó, csupán türelmesnek kell lenni és következetesnek, csak annyival makacsabbnak, mint, amilyen maga a gyermek. Továbbá nem szükséges, hogy a gyermek meg is értse, miről van szó. Sőt az a kíváncsi, hogy ne is értse, mert pontosan ilyenkor kell ránevelni azokra a szokásokra, amelyeket előbb-utóbb úgyis magáévá kell tennie.

1182 Az anyák minden lehetőet elkövetnek, hogy fizikai, élettani megszokásokat a gyermekre kényszerítsenek, de ugyanakkor elhanyagolják az erkölcsi szokásokat, mint amilyen pl. az engedelmesség, ami pedig sokkal fontosabb. A gyermek okoskodása, ítélőképessége csak akkor kerülhet szóba, amikor már ezek birtokában van és azért használni tudja és az iskolában a szüksé-

ges elemi dolgokat már megtanulta, tehát körülbelül tizenöt éves korában. Akkor pedig a gyermek nevelését elkezdni túl későn már. A nevelés alapvetését akkor már be kell fejezni s nem akkor kezdeni.

1183 Az akarást oly korán kell gyakorolni kezdeni, mihelyt erre a gyermek képes. Hogy az akaratot így neveljük, szükséges, hogy a gyermek már bizonyos önállóságra és függetlenségre tegyen szert és ezt fokozatosan, bölcsen körülírt módon kell elnyernie. Nem lesz belőle ember, ha sokáig gyámkodás alatt tartjuk. Ha pedig megszokja a szolgaságot, később teljesen alkalmatlanná lesz a szabadságra. (Joseph-Marie de Gerando)

1184 Oktalanság mindentől megóvni a gyermeket. De nem szabad őt tanácsok nélkül sem hagyni, főleg az olyan helyzetekben, amelyek túlhaladják erejét. (Paul Langlois)

1185 Az ember az egyedüli teremtmény, aki nevelésre szorul, (Kant).

A gyermeknevelésnél gondolni kell már öregségére, (Joubert, Persées).

1186 A gyermekek nem mind egyformák: az egyiknek zablára van szükséges, a másiknak sarkantyúra.

1187 Kötelességünk ebben csúcsosodjék ki: legyünk eléggé okosak ahhoz, hogy óvakodjunk a merészségtől, viszont legyünk eléggé merészek ahhoz, hogy ne bízzunk az óvatosságban. (Michel de Saint-Pierre)

1188 Az élet küzdelem és gyermekségünkötől kezdve edzeni kell munkát ehhez. A játszótársak jobb nevelők, mint a szülők, mert kíméletlenek. (André Maurois)

1189 Ne szidd meg a gyermeket, sem ha ő felindult, sem pedig, amikor te vagy ingerült.

Ha akkor szídd meg, amikor őt az első indulat elfogja, nincs annyi esze, hogy bevallja hibáját, hogy legyőzze szenvedélyét, hogy átérezze tanácsotok fontosságát. Sőt kiteszitek magatokat a veszélynek, hogy elvesztitek azt a tiszteletet is, amellyel nektek tartoznak.

Ha pedig ti szídjátok meg a gyermeket első felindulásokban, rögtön észreveszi, hogy hangulat és hirtelen fellobbanó harag hatására cselekedtek, nem pedig józanul és barátságból. Így végleg el fogjátok veszíteni tekintélyeteket. (Fénelon érsek)

- 1190 Az a gyermek, aki képes velünk szemben kimutatni haragját, türelmetlenségét és indulatosságát, sokkal erősebbnek érzi magát, mint mi vagyunk. A gyermek nem respektál mást, mint az erélyt. (Henri Frédéric Amiel)
- 1191 Örökre elveszítjük a gyermek bizalmát és feleslegesek leszünk számára, ha oly hibák miatt büntetjük meg, amit nem követett el, vagy túl szigorúan büntetjük őt csekély hibákért. Ők sokkal pontosabban és jobban tudják, mint bárki, hogy mit érdemelnek, illetve nem érdemlik meg azt, amitől félnek. Felismerik az igazságtalanságot, azt hogy jogosan büntetik-e meg őket és elkényeztetjük-e őket a helytelenül kiszabott büntetéssel. (La Bruyère)
- 1192 Este lefekvéskor vizsgálj meg mindig a lelked
S aznapi múltadban nézd a hibát, ne a jót.
Így neveled magadat s hidd el, előbbre jutottál,
Hogyha hibád kevesebb, mintha erényed a több. (Andor K.)
- 1193 Nem szabad a gyermekeket olyasmiért megdicsérni, ami független az ő akaratuktól, vagy ami nem került neki megerőltetésbe, áldozatba. Ha természetes adományaikért dicséritek őket (mint pl. hogy értelmesek, csinosak), megszoktatjuk őket arra, hogy olyasmit tartsanak fontosnak, ami pedig csak jószerecske és nem érdem. Ezzel önszeretetük veszélyes irányba kanyarodni kezd, hiszen tisztára a véletlenből adódó előnyökre támaszkodnak és ebből keletkezik később az önteltség, a hiúság és az ostobaság. (Mme. Guizot)
- 1194 Ne dicsérjétek őket az önkéntelenül felfakadó jó elhatározásokért, a szív hevületeiért, amelynek mind természetes adottságok és az akaratnak nincs bennük semmi szerepe. Annyit jelentene ilyenkor a dicsérés, mint elrontani őket és hozzászoktatni az önszeretethez. Természetességüktől fosztjuk így meg őket. Ha a gyermeket ilyenkor megdicséritek, kiteszitek magatokat a veszélynek, hogy a gyermekek megint úgy cselekszenek majd, csak hogy dicséretet kapjanak olyasvalamiért, amit legelőször azonban valóban jószívből, vagy egyszerű és nem tettetett nemeslelkűségből tettek. Ez az, amitől legjobban kell félni a gyermekkorban, hogy meg ne hamisítsuk a szív természetes tisztaságát, sem pedig az azt meghatározó motívumokat,
- 1195 A lehető legkorábban ki kell alakítani a gyermekben a lélek szilárdságát és egyszerűségét, hogy egyenesen haladjanak előre és a dolgok valóságához alkalmazkodjanak.

- 1196 Ha a kötelességteljesítést oktanul motiváljuk, ez azzal jár, hogy annál könnyebben megszegik. (Paul Peeters S. J.)
- 1197 Az ítélőképesség többet ér, mint a parancs; mert esetenként alkalmazzuk. Adjátok meg a gyermeknek a világosságot, amellyel minden esetben meg tudják különböztetni a jót a rossztól. (Joubert)
- 1198 Nem arról van szó, hogy egy valakire rányomjuk egy másiknak a bélyegét. Nem arról van szó, hogy másban kialakítsuk, szabályozzuk, megrögzítsük saját gondolkodási módunkat, ítélőképességünket. Bármilyen legyen is az, nem kell azt másra rákényszeríteni csupán csak meg kell könnyíteni mindegyiknél a lelki és erkölcsi vitalitás kifejlődését. (Fox)
- 1199 Minden időn dacoló palotát csak akkor emelhetsz, Hogyha szilárd a követ s összekötő anyagod .
Nemzetek éltében a család ez a sziklaszilárd kő
S összekötő anyagát adja a bölcs nevelés. (Andor K.)
- 1200 Boldogok azok a gyermekek, akiket apjuk a tökéletességre vezet, nem annyira a parancsok hosszú és nehéz útján, hanem a példaadás rövid és könnyű módján. Ez erény élő képe érzékelhető lesz számunkra. Ez nem lesz többé az emberség fölé emelt erény, amelyet a filozófusok úgy állítanak elénk, mint amely egy veszélyes és meredek pálya végén, rögs sziklán pihen. Ez az erény mindenütt jelenvaló, megközelíthető, úgyszólván családi, amelyet a gyermekek kedvvel ösztönszerűen megtanulnak. Ez szinte testi alakot ölt, hogy az ébredező értelem gyengeségeihez alkalmazkodjék és felkeltsen bennük hasznos követelést és nem steril csodálatot. (d'Aguesseau)
- 1201 A nevelés az egész életen át tart. (Désiré Lémán)
- 1202 Szülők, legyetek előbb olyanok, mint amilyennek gyermekeiteket akarjátok, hogy legyenek. Azután elmondhatjátok: Csináljátok jobban, mint mi! (Émile Langlois)
- 1203 A gyermek értelmi kialakítása magában foglalja a fiziológiai és szellemi tevékenységének szisztematikus kifejlesztését. A szellemi tevékenységek értelmi és nem-értelmi. A nem-értelmiek között találjuk a jellemet, az erkölcs, a szép, a szent iránti érzéket. Ezek a tevékenységek a legfontosabbak. A szent iránti érzése kifejezést talál a vallásban: a nyugati ember par excellence vallása a kereszténység. A vallási érzés kifejlődhetik hitvallásszerűen és hitvallás nélkül. Nem szabad azonban elfeledni,

- hogy minden ember életében vannak pillanatok, amikor szükségét érzi annak, hogy imádkozzék. A vallási érzés a lélek minden más tevékenységét uralhatja. Ezt a keresztény tanítás legmélyebb és legtisztább alakjában kell kialakítani. (Alexis Carrel)
- 1204 Különösen a gyermeki ártatlanság éveiben gyökereznek meg a szent dolgok. (Jean-Paul Richter)
- 1205 Ami sérthetné a hallást, vagy a látást, semmi ilyesmi ne lépje át sohasem annak a háznak a küszöbét, ahol gyermek lakik. (Juvenalis)
- 1206 Tévedés azt hinni, hogy az idő a léleknek dolgozik. Elindulás-kor, amikor a tiszta gyermekből megmarad még valami a tizen-nyolc-éves ifjában, akkor fogannak meg a hősies elhatározások. (François Mauriac)
- 1207 Nagyon gyakran és a sokféle környezetben megbillen az egyensúly a vallási tanulmányok és a profán tantárgyak között. Ez utóbbi idővel eljut a legmagasabb fokig, míg a vallási nevelés alacsony fokon marad. Feltétlenül szükséges, hogy az ifjúság teljes és állandó nevelést kapjon, mégpedig úgy, hogy a vallási kultúra és a lelkiismeret csiszolása párhuzamosan haladjanak a tudományos ismeretekkel és az állandó fejlődés a technikai tudással. Elő kell készíteni az ifjúságot arra, hogy méltóképpen betölthessék azokat a feladatokat, amelyek mindegyikre várnak. (XXIII. János pápa, *Pacem in terris*)
- 1208 Amikor tanítok, másodszor tanulok. (Joubert, *Pensées*)
- 1209 A tanulás számomra a legfelségesebb orvosság volt az élet utálatával szemben. Sohasem volt bánatom, amit egy órai olvasás el ne oszlatott volna. (Montesquieu, *Pensées*)
- 1210 Hány olyan ember akad, ki magát bámulja, csodálja
S vérig sérti, ha más testre vagy észre különb.
Szobrok előtt ha megáll, nem hódol a lelke a nagynak.
Kőbe faragva magát látja a mű tetején. (Andor K.)
- 1211 A nagy emberek élete arra emlékeztet bennünket, hogy mi is magasztossá tehetjük életünket és halálunk után az idő homokján nyomokat hagyunk. (Longfellow, *Psalms of the Life*)
- 1212 Tanuljatok, mintha örökké élnétek és úgy éljétek, mintha holnap meg kellene halnotok. (Szevillai Sz. Izidor)
- 1213 Mindennap tanulok, hogy holnap taníthassak. (E. Faguet)

- 1214 A magasabb intelligenciájú emberek néha érzelmi szempontból olyan mentalitással bírnak, mint a vadak. (Le Bon)
- 1215 A törtető (akit karrieristának, strébernek is hívnak) sok társánál kedvet csinál arra, hogy azok is hasonlóképpen tegyenek. Az ilyen ember fölfelé törtetve maga mögött „elvet minden elvet” és törtetésében „felvesz minden elvet”.
- 1216 Elve magának nincs, amiért a porondra kiálljon,
Mások erős tutaján úszik az ár közepén.
És ha a vész a tutajt valahol le a mélybe taszítja,
Ő már más tutaján törtet a célja felé. (Andor K.)
- 1217 A köpönyegforgatók hamar felismerszenek beszédjükről, hajlongásukról, minden újdonság felé való kapkodásukból és divatos szólamok ismétléséből. Ennek lélektani oka náluk: mindenáron felszínen akarnak maradni: Parafa-emberek, könnyű fajsúlyúak:
Hittagadók közepett büszkén legyalázza az Istent,
Jámbor hívek előtt égre mereszti szemét.
- 1218 Jelleme gyenge, viszont jó kalmár s pszichológus.
Emberi gyarlóság hoz neki dús kamatot.
Elhallgatja hibád, de nagyítja mohón az erényed
S hálából te viszont húzod az ő szekerét. (Andor K.)

7. A szülők és az iskola

- 1219 A szülő és az iskola párhuzamosan, egymást támogatva és kiegészítve haladjon.
- 1220 A szülő sohase rontsa le az iskola, a tanító, a tanár tekinthetőségét kellemetlen bírálattal, sértő kifejezéssel, vagy lekicsinyléssel. Inkább védje meg és erősítse az iskola iránt való tiszteletet.
- 1221 Ha a gyermek panaszkodik tanítójára, vagy tanárjára, a szülő tartsa tartalékban a régi alapelvet: „Audiatur et altera pars, — vagyis az igazság azt kívánja, hogy hallgassuk meg a másik felet is.
- 1222 A tanár, a tanító is ember. Az is tévedhet. De még tévedés, vagy hiba esetén sem kell ebbe a gyermeket beavatni.

- 1223 Ha a gyermekkel a tanár részéről valóban igazságtalanság történt, a szülő joggal követelhet elégtételt. De a gyermeknek nem kell ezt tudomására hozni. Az életben is bizonyára úgysok igazságtalanság fogja érni. Legyen ez az iskolai eset az, amely amazokra előkészíti, hozzáedzi.
- 1224 Ha a gyermek intézetben (internátus, kollégium) nevelődik, a szülő látogasson el ide is. Az intézeti élet egyhangúságát a szülői látogatás kellemesen és üdítően feloldja. Tiszta, nemes, szent ajándékszámba megy.
- 1225 A nagyon gyakori látogatások az intézetben azonban jellemgyengítő, szorgalmat elernyesztő és ambíciót ellaposító hatással szoktak lenni.
- 1226 Ne a gyermek jelenlétében kérjünk útbaigazítást a tanároktól és nevelőktől. Ezek sokszor olyan bizalmas dolgokat is szeretnének közölni, amelyeket a növendék előtt nem mondhatnak el.
- 1227 Rossz bizonyítvány esetén természetes, hogy a gyermeket megszidjuk, vagy esetleg meg is büntetjük. Nem árt azonban lelkiismeretvizsgálatot tartani, vajon a szülő a rossz bizonyítványért nem épp oly bűnös-e vagy esetleg még bűnösebb, mint a diák.
- 1228 A szülő is hibás lehet a rossz bizonyítványért, ha akkor is tovább taníttatja gyermekét, ha ennek nincs hozzá tehetsége. Ha a szülő ragaszkodik ahhoz, hogy gyermekéből mindenáron diplomás egyén váljék. Vagy ha szegyenek tartja, hogy az gyakorlati pályára kerüljön: iparosnak, kereskedőnek, szakmunkásnak.
- 1229 A gyermek jövőjének kijelölésénél nem annyira a szülők vágya, mint inkább a gyermek tehetsége és rátermettsége legyen az irányadó!
- 1230 A rossz bizonyítványnak néha nem a tehetség hiánya, hanem a kötelességmulasztás az oka. Akad diák, aki azért nem tanul, mert idejének jó részét csavargással, pajtáskodással, zsúrozással, látogatással, sőt a nagyobbaknál udvarlással, udvaroltatással, városokban pedig nem ritkán mulatozással tölti. Mindezt a szülők tudtával, beleegyezésével, vagy legalább eltűrésevel és ellenőrzésének hiányával!
- 1231 Gyermekünket a szünidőben ne fogjuk erős tanulásra! A szünidő, mint már neve is mutatja: szünetet, vakációt (vacare:

mentesnek lenni valamitől) jelentsen a munkában és tanulásban. A szünidő nem a tanulásnak, hanem a pihenésnek és üdülésnek az ideje! Sok szülő, főleg ha gyermeke más helyen tanul, csak ilyenkor figyelheti meg gyermeke természetét, jó s kedvezőtlen oldalait és hathat rá jötevően.

1232 A szünidő nem a teljes semmittevés ideje! Van rá ezer mód, hogy a tanuló a szünidő napjait szellemi megerőltetés nélkül üdülésképpen, de mégis hasznosan töltsse. Könnyed, de hasznos olvasmány, a sportok különféle nemei, meg nem erőltető nyelvyakorlás mindmegannyi üdülő-lehetőségek.

1233 Lehetőleg a szünidő minder. napjára csináljunk programot! Így nem az ötletek, a szeszélyek és az úgynevezett véletlenek uralkodnak rajtunk. A legtöbb idő ugyanis arra a tanakodásra fecseklődik el, hogy voltaképpen mibe is kezdjünk.

Így az üdülés közben is állandó önfegyelmzésre, önmegtagadásra is készíti a tanuló. Márpedig önfegyelmzés és mindennapos kis önmegtagadások nélkül igazi tartós életrenevelés, de még kultúra sem képzelhető el.

1234 A szünidőben is ellenőrizük gyermekeink sétáit, házon kívüli tartózkodásait (park, kirándulások, ródlipályák, multságok). Ne feltűnően! Ne rendőrmódra, de annál éberebben! Jelentse a gyermek előre, hová és kihez megy, mikor jön haza.

1235 A gyermeket rá kell nevelni, hogy meg tudja érteni, el tudja viselni és esetleg elszenvetni mások emberi gyarlóságait és hibáit, gyenge oldalait és „bogarait”, szeszélyeit. Arra is, hogy nézeteltérések esetén elsősorban önmagukban keressék a hibát. Neveljék őket arra, hogy ne mindig ők legyenek a közép-pont! Tudjanak megbocsátani és nagylelkűek lenni.

1236 Jó, ha a szerencsés körülményekkel párhuzamosan és kiegészítésképp a gyermekekkel a mindennapos, az egyszerű, a természetes és alacsony színvonalú életet is megizlettjük. Őket erre rászoktatjuk.

1237 Hiba, hogy a szülők nem készítik elő gyermekeiket az élet egyik elkerülhetetlen, fontos és lényeges területére: a szenvedésre. Az élet viharával és csalódásaival, akadályával és nehézségeivel szemben helyes, józan, bátor és bölcs viselkedésre és magatartásra.

1238 Az élet ugyanis telítve van váratlan viharokkal. Kellemetlen meglepetésekkel. Csapásokkal, bajokkal és szerencsétlenségek-

kel. Fájdó csalódásokkal. Betegségekkel, fájdalmakkal és szenvedésekkel. Viszont nem áll mindig és azonnal rendelkezésre enyhítő írás, segítő kéz. Mikor készül fel erre gyermekünk?

1239 Az ifjúság életében különleges, kellemetlen, fájdó meglepetések: egy intő vagy bukás, romlott társ bűnkörébe jutás, korai szerelem csalódásai, a „sötét bűn” iszonyú kísértése, a szülők elszegényedése miatt a további iskoláztatás, vagy egyetemre jutás nehézsége, vagy lehetetlensége s hasonló sokszáz meglepetés, fordulat.

1240 A szerencsétlenségekre előre fel kell készíteni és felvértezni az ifjúságot. Ha a baj bekövetkezik nehogy idegösszeroppanás, kétségbeesés, kapkodás, hazulról való elszökés, öngyilkossági gondolat, kísérlet, vagy éppen tett következzen be.

Ez az előkészítés természetesen ne legyen ijesztgető, vagy lehangoló, amely az életkedvet és kedélyt elrontja. Ellenben történjenek a szeretet melegével. Az előre gondoskodás higgadt bölcsességével. A reális életre való olyan józan, nyugodt okossággal, mint ahogyan házunkat is jó előre biztosítjuk a tűz és szélőlőnket a jégkár ellen. Ahogyan nem várva be az esőt, veszünk esernyőt. Ahogyan ősszel gondoskodunk a téli tüzelőről. Ahogyan még jóelőre viharmentes időben szoktuk felszerelni a vilámhárítókat.

1241 Sok szülő azzal hárítja el magától ezt a súlyos szülői kötelességet, hogy „minek előre ijesztgetni a gyermeket”, „úgyis elég lesz majd akkor a szenvedés, ha felnőtt”. Veszedelmes felelőtlenség ez, sohasem menthető gondatlanság, mely majomszeretetből elnézi, sőt szinte előkészíti gyermeke későbbi bukását, tragédiáját.

8. A szülői fenyítés

1242 Az ószövetség idején megengedték, hogy a szülő a gyermekén fenyítést alkalmazzon: „Aki kíméli a pálcát, gyűlöli a fiát.” „Dőreség tapad a fiú szívéhez, a fenyítő pálcá azonban leszedi róla. Ne sajnáld a fiútól a fenyítést! Nem hal az meg, ha vesszővel sújtod. Te pálcával ütöd őt és megmented lelkét az alvilágtól.” (Péld 13,24; 22,15; 23,13—14.)

- 1243 A vessző és a korholás bölcsességet adnak, az ifjú pedig, akit szabadjára hagynak, szegényt hoz anyjára. Aki szereti a fiát, ne sajnálja tőle a vesszőt, hogy a végén öröme legyen benne s ne kelljen szomszédok ajtaján kopogtatnia. (Péld 29,15. Sir 30,1)
- 1244 Az ószövetségi ókori nevelői megfontolások szerint haladt tovább az ószövetség népe: „Az apák ne fenyegetssék gyermekeiket, hanem verjék meg, vagy hallgassanak.” (Misna: Szemahót 2). „A gyermeket 6—7 éves korukban iskolába adják. A tanítója meg is verheti, hogy némi félelmet érezzen iránta, de semmi esetre se kegyetlenkedjék vele ellenség módjára. Ne is verje vesszővel, vagy bottal, legfeljebb szíjjal.” (Majmuni—Maimonides Mózes, Az erős kéz III 2. 3.)
- 1245 Az újszövetség szentkönyvei nem szólnak a testi fenytésről. Jézus gyermekszerelete és szelíd jósága árad a szülőkől gyermekeik felé. „Ti atyák, ne ingereljétek haragra gyermekeiteket, hanem neveljétek őket fegyelemben és az Úrnak intelmével” (Ef. 6,4) „Atyák, ne keltsétek fel a haragot gyermekeitekben, hogy kedvüket ne veszítsék” (Kol. 3,21). A keresztény édesapa „házát jól vezeti, fiait engedelmisségben és mindenképpen tisztességben tartja” (1 Tim 3,4).
- 1246 Minden fenytés ugyan a jelenben nem látszik öröndetesnek, hanem fájdalmasnak. Később azonban az általa megedzetteknek az igazságosság megnyugtató gyümölcsét adja. (Zsid 12,11.)
- 1247 Kíméld meg azokat rendreutasításodtól, akik gonoszat cselekszenek, ha attól tartasz, hogy intéseddel még rosszabbakká teszed őket. Minden, amit elkeseredve mondasz, az a büntető szigora és nem a javító szereteté. Szeretettel mondd meg, amit akarsz. (Sz. Ágoston, De Civ. Dei II 9.)
- 1248 Aki nem akarja, hogy rendreutasítsák, már csak ezért is megérdemli, hogy rendreutasítsák. A te hibád, hogy rossz vagy. Még nagyobb hibád azonban az, hogy rosszaságod miatt nem akarsz, hogy rendreutasítsanak. (Sz. Ágoston, De Correctione et grat. 2.)
- 1249 A dorgálást csak a ritkább és a nagy kihágásoknál kell alkalmaznunk, mégpedig úgy, hogy azzal ne nekünk, hanem a jó Istennek tegyünk szolgálatot. (Sz. Ágoston, Sermo Domin. 2.)

- 1250 Ne hidd, hogy fiadat akkor szereted, ha meg nem fenyítéd. Ez nem szeretet, hanem gyöngeség. (Sz. Ágoston, De charitate sermo 7.)
- 1251 Sohase vállaljuk magunkra embertársaink hibájának megdorgálását, hacsak meg nem vagyunk arról győződve, hogy azt csakugyan szeretetből akarjuk tenni. (Sz. Ágoston, Epist. ad Galat.)
- 1252 A fenyíték szigorát enyhítse a szelídség. A szelídség pedig díszítse a szigorúságot. Így kell egyiknek a másik javára közreműködni, hogy ne a szigorúság legyen durva, sem a szelídség ne legyen gyáva. (Nagy Sz. Gergely pápa, Morál. 19)
- 1253 Nem egyet ismerünk, ki bűnösnek vallja magát, ha senki sem vádolja. De ha bűn miatt rendreutasítják, mindjárt él jogával és védekezik, nehogy bűnösnek tartsák. (Nagy Sz. Gergely, i. m. 6)
- 1254 Tisztának kell lennie annak minden hibától, aki mások hibáját akarja megjavítani. (Nagy Sz. Gergely, i. m. 6)
- 1255 A bűnt s a hibát kell gyűlölni, nem az embert. A fennhéjázókat rendre kell utasítani s a gyengékkel kíméletesen bánni. Amit fenyíteni kell, azt ne a fegyőr szigorúságával, hanem az orvos eszésségével kell tenni. (Nagy Sz. Leó pápa, Epist. ad Anast.)
- 1256 Aki dorgál, legyen tanúja az igazság, atyja a szelídség, bírója pedig az igazságosság. (Sz. Bernát, Psalm. 49)
- 1257 Nem tudom, hogy a büntetéstől való félelem több embert tett-e jobbá, mint inkább rosszabbá. (Sz. Ágoston, Epist. 95,3)
- 1258 A gyermekek minden vétkéért a szülők lakolnak, kik nem oktatták és nem fenyítették őket. (Origenes, Comment. in Job 2)
- 1259 Kamatok kamatja a rossz szülőknél a rossz gyermek. (Nagy Sz. Bazil)
- 1260 Az apáknak arra kell gondolniok, hogy ők is voltak gyermekek és ők sem vették szívesen, ha apjuk nekik fájdalmat okozott. A fiúknak is meg kell gondolniok, hogy egyszer ők is apák lesznek és nekik sem fog tetszeni, ha gyermekeik tiszteletlenül bánnak velük. (Sz. Ambrus, Epist. ad Epiph. 6)
- 1261 A fiú nagyon kárhozatosnak fogja találni apja elnézését, ha majd később tapasztalni fogja azt a szigorúságot, amit Isten mér a bűneihez. (Sz. Ágoston, in Psalm. 50)

- 1262 Szívünkben kell hordoznunk, akiket büntetünk. És meg kell büntetnünk azokat, akiket szívünkben hordozunk. (Nagy Sz. Gergely, Homil. 17 in Ev.)
- 1263 Akinek van jaj-botja meg lágy-botja, jobban tenné, ha az elsőt sohasem használná. (Keppler püspök, Több örömet 84)
- 1264 Aki nagyon gyakran büntet, az inkább zsarnok, semmint édesapa. (Loyolai Sz. Ignác)
- 1265 A legkeserűbb igazságokat is el lehet mondani a szeretet hangján. (Faulhaber bíboros, Stimmen 156)
- 1266 Ki a hibát elnézi, önmagát nem kíméli! — Selber schuldig ist der Tat — wer nicht straft die Missetat.
- 1267 A fenyítés olyan legyen, mint a saláta, melyen több az olaj, mint az ecet — Strafe soll sein wie Salat — der mehr Öl als essig hat. (Német közmondás)
- 1268 Egyetlen napsugár több fűvet sarjaszt, mint tíz jégeső.
- 1269 A gyermek finom műszer és a legtörékenyebb ékszer, amit Isten valaha emberre bízott. (P. Bangha Béla SJ.)
- 1270 Nem a szülés tesz édesanyává, hanem a helyes nevelés. (Aranyszájú Sz. János, De Anna 1,3)
- 1271 A tapasztalat azt bizonyítja, hogy gyakran épp a „vajszívű” szülők gyermekei a legneveletlenebbek, a legjobban elkényeztetettek és figyelmetlenek.
- 1272 A büntetés mértéke mindig arányban álljon a bűn nagyságával. Ha a gyermek csupán ügyetlensége következtében csinál kárt, nem érdemel testi büntetést. Ellenben megérdemli, ha húszszori figyelmeztetés ellenére is kárt okoz.
- 1273 Ne büntessük a gyermeket, ha a bűne révén amúgy is bűnhődik (pl. elesik).
- 1274 Ne kívánjunk gyermekünkől túl sokat! Határozott parancsokat csak ritkán és alapos megfontolás után adjunk. Gyakori megfigyelésem, hogy éppen azok kívánnak a gyermekről több fegyelmet, gyors és vak engedelmességet, akik maguk egykor a legzabolátlanabbak voltak. Nem bocsátanak meg a gyermekeknek semmit azok, akik saját maguknak pedig mindent megbocsátanak. (Bosco Sz. János)

- 1275 A testi fenytékhez soroljuk otthon az ételmegvonást is. Ez esetben azonban csak a csemegét, a gyermek legkedvesebb ételének, nyalánkságnak egy részét vonjuk meg, sohasem pedig a szükséges ételmet.
- 1276 A büntetés csak akkor igazságos és célravezető, ha a hibázót nem tartjuk teljesen rossznak. Ha jó tulajdonságait bűne ellenére magának a bűnösnek is megemlíti, sőt kiemeljük. Ha van enyhítő körülmény, ezt is közöljük vele.
- 1277 Éreztessük a vétkessel, hogy nem örömmel, vagy bosszúból, idegességből, vagy szeszélyből büntetünk, hanem magasabb érdekből. Ezért tanácsos, hogy a kellemetlen eset lezárása előtt azt megbeszéljük a gyermekkel.
- 1278 Ne kívánjunk gyermekeinktől tökéletességet! Magunk sem vagyunk azok!
- 1279 Éltünk csak mozaik, lassan alakulva ki képpé,
Melyhez a kis köveket hordja a sors, az idő.
Rajzát adja a jó vagy a rossz tettek sokasága,
Élénk színt az öröm, árnyat a bánat, a gond. (Andor K.)
- 1280 A legvásottabb, a legrosszabb gyermeknél is tekintünk mélyebbre. Arra a lehetőségre, hogy Isten kegyelmével és a mi fokozottabb nevelői munkánkkal majd csak megmutatkozik az eredmény. Lehet, hogy előbb, lehet hogy később, talán akkor, ha mi már régen nem leszünk az élők sorában.
- 1281 Ne veszítsük el soha reménységünket és optimizmusunkat! A legelvetemültebb, leghálátlanabb gyermekből is válhatik az idők folyamán kiváló, példás életű férfi vagy nő. Nála is megismétlődhetik a Kálvária egyik csodája: bármelyik jobb latorból Szent Dismas válhatik!
Többet használj a korholás az okosnál, mint száz ütleg a balgánál. (Péld 17,10.)
- 1282 Mindig számítanunk kell neveltjeink lelkiismeretfurdalásával. Ez pedig:
Valljuk meg, igazán nem imádott lelki jelenség,
Tőle a bűnösnek éjjele, nappala nincs.
Ennek a bírónak nem kell soha vádbizonyíték,
Felment vagy megaláz s felfele fóruma nincs. (Andor K.)

III. HOGYAN FEGYELMEZZÜNK AZ INTÉZETBEN?

1. A jó nevelő

1283 Minden jó nevelőnek szükséges, lényeges kelléke, hogy legyen tekintélye. Adjon jó, nemes, követendő példát.

1284 A tekintély kétféle: külső és belső, vagyis személyi.

A külső tekintélyt biztosítja az előjárói, vagy feljebbvalói mi-volta, tehát hivatalos állása (rektor, prefektus, igazgató, fel-ügyelő). A külső tekintély azonban nem elég. A szemináriumi, kollégiumi előjárónak szüksége van még a belső vagy személyi tekintélyre is. Ezt egyéniségével szerzi meg. A személyi tekintély a külsőt fokozza, erősíti. A személyi tekintély hiánya a külsőt is gyengíti, áltekinthetlényé fokozza le.

1285 A személyi tekintélyt nem lehet külsőségekkel elérni. Annak az előjáró lelkéből önként kell fakadni. Az előjáró személyes tekintélyt szerezhet méltó magatartásával, — erőt sugárzó egyéniségével, — nagyobb tudásával, — ügyességével, vagy bátorságával, — általános emberi és vallásos erényeivel, — határozott, egyenletes hangulatával, — nemes példaadásával, — kötelességtudásával, — szigorú, erélyes, de igazságos, emberséges és mértékadó bánásmódjával. Személyi tekintély esetén a növendékek lelke észrevétlenül is az előjáróhoz idomul.

1286 Szentek életét olvasni s nem aszerint élni, hiábavaló.

A szentek életét éljétek s ne csak olvassátok!

Sanctorum vitas legere et non vivere, frustra est.

Sanctorum vitas degite, non legite! (Owen Johannes: Epigrammata, Elzevir, Leyden 1628, III 80)

1287 Az ki a művészet s tudomány mezején a hazának

Többet tett, mint más, hála övezze körül.

Ámde a hálánkat ne a sírkoszorú bizonyítsa:
Ő maga élteben lássa a tiszteletet! (Andor K.)

1288 A nevelő nemcsak őre a fegyelemnek, hanem szemléltető eszköze is!

1289 Gondoljunk arra, hogy az iskolában a sok gyermek tágra nyílt nefelejcs-szemmel bámul ránk. Mint megannyi fényképezőgép lencséje, hogy lelkük hozzánk hasonuljon. Így hát sok-sok példaképet szolgáltatunk. Rajtunk a felelősség, hogy fegyelem szempontjából is áldásossá váljék jelenlétünk.

1290 Szemléltető eszközök vagyunk. Nem jó fegyelmező az a tanító, aki valóságos örökmozgó, „perpetuum mobile”, fel-alá a teremben. Vagy, ha ül is, minduntalan izeg-mozog. Babráról az ujjaiával, lóbálja lábát stb. Mindez nemcsak az önfegyelem hiányára vall, de egyúttal szuggerálja is a nyugtalanságot és tanítványai élcélődésének céltáblája lesz.

1291 Rossz szemléltető eszköz az, amelyik az ellenkezőjét szemlélteti annak, amit mutatnia kellene.

1292 A tanár üljön, álljon nyugodtan asztalánál úgy, hogy mindenkit láthasson, de őt is mindenki láthassa. Ő se szemléltessen mást, mint amit kellene. A folyton izgó-mozgó tanító éppen a figyelmetlenségnek, ideges türelmetlenségnek és szórakozott-ságnak mintaképe.

1293 Tisztel a környezetet, kalapot megemelnék előtted,
Mert csak a jót s nemeset tártad az arcuk elé.
Gyarlóságaidat ne mutasd soha, rejtsd el előlük,
Mert ha csak egy kiderül, meghal a tisztelet is. (Andor K.)

1294 Az előljáró szavánál is többet nyom a latba példaadása. A példaadás legyen negatív és pozitív. Negatív, ha az előljáró nem tesz semmi olyasmit, amin növendékei megütközhetnek. De olyasmit sem, amit növendékeinek megtilt, vagy náluk kifogásol. A példaadás pozitív, ha úgy viselkedik, ahogyan azt az eszményi előljárótól el lehet várni.

1295 Az előljáró jó és nemes példaadása nyilvánuljon meg: egész magatartásában, — gondolkozásmódjában, — életfelfogásában, — szavaiban, megnyilatkozásaiban, — parancsainak és tilalmainak tartalmában, — stílusában és beszédmódjában, — testtartásában, mozdulataiban, hanghordozásában, — öltözködésében, sőt étkezésében és magánéletében is. Tehát minden irányban sugározza fennkölt példaadásának erejét.

- 1296 Az előjáró ne tűrjön foltot ruháján. És ne tűrjön maga mellett olyan egyént, aki nem példakép! Mert a figyelem mindig amarra irányul elsősorban.
- 1297 Az igazi, önkéntes, lélekből fakadó fegyelemnek hasonló feltetele az előjáró személye iránt érzett *bizalom*. A növendékek bizalma az előjáró iránt megerősíti utóbbinak tekintélyét. Magához kapcsolja és emeli azokat.
- 1298 A kölcsönös bizalom biztos alapot nyújt a baj és nehézségek közepette. Csak az az előjáró tudja lelkesíteni, bátorítani növendégeit, aki ezeknek bizalmát élvezi.
- 1299 Az előjáró *bizalmat* kelt növendékeiben: a velük való őszinte, meleg törődéssel, — nemes példájával és erenveivel, — arcánál örömteljes és nyugodt kifejezéssel, — főképp pedig, ha látják, hogy még saját személyi érdekének háttérbeszorításával is gondoskodik róluk és szükségleteikről.
- 1300 El ne felejtse, ha beszél, hogy a jóízűségnek a titka: Tudni, mit elhallgass és tudni, amit kibeszélj.
Nem jó társalgó, csak üres fecsegő, aki mindig Válogatás nélkül mondja ki gondolatát. (Andor K.)
- 1301 Az előjáró kedélye komoly, de mégis derűs hangulata sugározzék át embereire.
- 1302 Az előjáró és növendékei között még a hivatalos és helyi távolság ellenére is kell mindig szellemi és lelki kapcsolatnak lenni. Láthatatlan szálak kössék őket össze. Az előjáró legyen készséges, hogy növendékeinek egyik tanácsadója is legyen, még családi és magánügyekben is.
- 1303 A jó előjáró felhasználja a kedvező alkalmakat, hogy személyi és egyéni jóindulatát és érdeklődését kimutassa növendékei iránt. Pl. a kispap bevonulása alkalmával érezze azt, hogy a szeminárium örömmel fogadja mint a család egyik tagját. Ide tartozik az előjárónak az a kötelessége is, hogy növendékeinek köszönését mindig szívélyesen viszonyozza. Természetesen mindezekben a modor, a stílus is fontos. A beosztottak érezzék az őszinte, önzetlen meleg érdeklődést. Azonban a kellő mértékre is ügyelni kell.
- 1304 Az előjáró iránt való bizalmat aláássa és a lelket tőle elriasztja az előjárónak komor, durva, goromba, rideg, sötét hangulata. Érzéstelen, szívtelen, önérzetet sértő, lealacsonyító bánásmódja.

- 1305 A bizalom végre legyen kölcsönös: a növendékek is érezzék, hogy az előljáró bízik bennük, ha ezt megérdemlik. Ezért az előljáró gyakran hivatkozzék becsületérzésükre, önértékükre, erejére. Alkalmas példák megemlézése is hasznos e téren.
- 1306 A kispapokat erőlelkűségekre kell nevelni s meg kell tanulniok mindenképpen, hogy sokra becsüljék azokat az erőnyeket, melyek sokat számítanak az emberek előtt és Krisztus szolgáját kedvessé teszik előttük. Ilyenek: az egyeneslelkűség, az igazság keresése mindenben, hűség az adott szóhoz, udvarias magatartás, szeretettel párosult szerény beszédmód. (II. Vatikáni Zsinat, A papság képzéséről 11.)

2. Igazságosság és méltányosság az intézetben

- 1307 A belső, önkéntes és eszményi fegyelmet rendkívül szilárdítja és biztosítja az előljárók részéről tapasztalt igazságosság és méltányosság. Ezért az előljárónak feltétlen igazságosságra kell törekednie.
- 1308 Óvakodjék az előljáró megokolatlan rokonérzéstől, vagy el-lenszenvtől. Ne legyen személyválogató! A dicséretben, jutalmazásban és büntetésben mérjen elfogulatlanul. Mindenkivel egyenlő mértékkel.
- 1309 Az előljáró *tisztelje*, becsülje és értékelje növendégeit. Minden egyes növendékben lássa az Istentől rábízott lelket, a szü-lőknek egy-egy drága, féltett kincsét, gyermekét. A növendék érezze is ezt a sugárzó tiszteletet.
- 1310 Az előljáró legyen *tapintatos*! A tapintat az a képesség, amely az igazságosság, jog és méltányosság elveit a gyakorlatban aprópénzre tudja váltani és alkalmazni. A tapintat ösztön-szerű biztonsággal szabályozza nyelvünket, modorunkat, han-gunkat, még arckifejezésünket és mozdulatunkat is. A tapintat az emberekkel való érintkezés gépezetének az olaja. Az előkelő gondolkozású lelkék jellemvonása.
- 1311 Az előljáró legyen *jóakarátú*. De ne gyenge, vagy elnéző! Az előljáró meleg hivatás-szeretettel és lelkesedéssel törődjék növendégeivel. Ismerje a közösség és egyesek jogos szükségletét. Törekedjék azokat kielégíteni. Iparkodjék megismerni beosztot-

tai és növendékei képességét, szorgalmát, fegyelmét, törekvéseit. Kísérje figyelemmel az egyesek fejlődését. Tartsa szemmel és segítse elő. Mutasson megértést. Gondolja magát az ő állapotukba, helyzetükbe, nehézségeikbe. Tudjon leszállni hozzájuk mértéktartás az eseményekről és emberekről alkotott értékelések és mint ember embertársainak lelkéhez is tudjon férkőzni. Mint idősebb, de megértő testvér, érdeklődjék hogylétük, családi és személyi körülményeik felől. Keresse fel betegeit.

1312 Szentül meg kell tartani a keresztény nevelés szabályait és kellőképpen ki kell egészíteni a józan pszichológia és pedagógia újabb megállapításaival. Ki kell tehát művelni a növendékekben bölcsen irányított nevelés által a kellő emberi érettséget is. Ennek bizonyossága a képesség meggondolt döntésekre és helyesben. (II. Vatikáni Zsinat, A papság képzéséről 11.)

1313 Mindjárt kezdetben megértetjük embereinkkel, hogy a polgári életben betöltött állása, személyi születési és társadalmi rangja semmit sem számít, hanem csak az, hogy személyével hogyan válik társai javára, az intézet becsületére. De óvakodjunk attól, hogy valakinek szüleit, nemzetiségét, állását, foglalkozását megsértsük. Annyival is kevésbé, mert ezzel nemcsak az illetőt sértjük meg, hanem azt az egész nemzetiséget, foglalkozást is, amelynek az illető tagja. Erről az a közösség is valószínűleg hamarosan tudomást szerez.

1314 Ne tűrjük, hogy fegyelmi hatalommal fel nem ruházott személyek büntessenek, vagy fenyítsenek. Ne tűrjünk ezek részéről erőszakosságot. Ügyeljünk, hogy növendékeink ne legyenek kiszolgáltatva egyesek önkényeskedésének.

1315 Azt se tűrjük, hogy egyes ügyetlenebb, vagy esetlenebb növendékek szabad céltábláivá legyenek társaik gúnyjának, csúfolódásának vagy bosszantásának. Az ilyesmi nagyon megrontja, vagy teljesen elveszi az életkedvet és Istennel való meghasonlásra készítheti.

1316 A vasárnapok és ünnepnapok valóban „ünnepet” jelentsenek. Az étkezésnél is ünnep legyen. Ne akarjuk vasárnap külön munkával pótolni azt, amit hétköznap elmulasztottunk, mert ez bénító hatással van a következő hétre, hangulatra és kedélyre.

3. A fegyelem lelki segéderői

- 1317 A fegyelem lelki segéderői: a becsületérzés, az erős akarat és önuralom, a bajtársiasság, a tisztaságérzet és az illemtudás.
- 1318 A becsületérzés az az érzés, amely bensőleg irányít minket arra, hogy minden adott esetben az eszményi emberhez (növendekhez) méltóan helyesen gondolkodjunk, viselkedjünk és cselekedjünk.
- 1319 A kispapi becsületérzés külön gyűjtőfogalom. Forrása és gyökere egyéb erényeknek is, amilyen a kötelességtudás, lelkiismeretesség, kicsiben való hűség, igazmondás stb.
- 1320 Jámbor öreg pap szólt a növendékhez, mikor egyszer
Dolga helyett buzgón mindig imát rebegett:
Istent káromol az, ki a munkát elhanyagolja
S restségét takaró csendes imába merül. (Andor K.)
- 1321 A kispap egyéni becsülete a közösség és az egész papnevelő intézet becsületének része! Ezért egyik tagjának becsülete a többiét is érinti és érdekli. Törekedniük kell nemcsak saját, hanem intézetük szeplőtelen jó hírvének óvására és védelmére.
- 1322 A becsületérzés erősítésére és mélyítésére szolgáló módok a többi között főképp a következők: a) Gyakran kell hangoztatni és hivatkozni arra, hogy a magyar embernek nemzeti sajátossága a „becsületesség”. A kispap soha sem lehet szószegő. b) Tudatossá kell tenni minden kispap egyéni értékét és kölcsönös értékelését egyházi szempontból. c) A büntetést helyettesíthetjük a kispap becsületére való hivatkozással. A kötelességérzet is csak akkor eszményi, ha nem jutalom, dicséret, egyéni érdek végett, vagy büntetéstől való félelemből végezzük kötelességeinket, hanem becsületérzésből. d) Történelmi és napi példák (szentek életének) említése és megbeszélése. e) A magyar papi hivatás jogos dicsőítése és megkedveltetése.
- 1323 Erős akarat és önuralom nélkül igazi fegyelem semmiféle téren el nem képzelhető. De legkevésbé a papságra készülőknel. Az erős akarat és önuralom gyakorlására rá kell nevelni minden kispapot, mégpedig elméletben és gyakorlatban egyaránt. Az önuralom tulajdonképpen bölcs mértéktartás. Az alantas ösztönök mozgolódása, a vágyak szilajsága, a gyávaság futnívágása és az izzó szenvedélyek kitörése ellen fékező, fegyelmező, egyensúlyozó, elszánt akaratot kell állítani.

- 1324 A vágyak, indulatok és szenvedélyek fékentartása nem gyengíti, hanem erősíti az akaratot és jellemet. Az önuralom mintegy bajvivővé avatja és hőssé magasztosítja a kispapot.
- 1325 A fegyelmi előírásokat a növendékek korához mérten úgy kell rájuk alkalmazni, hogy miközben fokozatosan elsajátítják az ön-fegyelmet, azt is szokják meg egyúttal, hogy szabadságukat okosan használják, saját kezdeményezésből és megfontoltságból tevékenykedjenek és társaikkal meg a világiakkal együtt működjenek. Az egész szemináriumi rend mintegy bevezetés a pap későbbi életébe. (II. Vatikáni Zsinat, A papság képzéséről 11.)
- 1326 Nagy gondot kell fordítani az *akarterő fokozására*. Erős akarat nélkül a legjobb nevelés is csődöt mondhat. Önuralom nélkül az élet, a hivatás számtalan és sokfajta veszélye közben lelkiileg és idegzetileg összetörhet a kispap.
- 1327 Az önuralomra való nevelés és akarterő fokozásának nehéz feladata nem egyetlen nap, vagy hét munkája. Épp oly kevésbé, mint a testi erő megszerzése, vagy fokozása. De a kispap számára nélkülözhetetlen, bármennyig tartson is az erre való ránevelődés.
- 1328 Az önuralomra való *elméleti* nevelés abban áll, hogy a kispapot előre nyíltan tájékoztatjuk a nélkülözések különféle fajairól és nemeiről és ezekre lelkiileg előkészítjük. Az előre látott, tudott, minduntalan hangoztatott és szinte várt nehézségek azután a valóságban elvesztik meglepetésszerű jellegüket, riasztó hatásukat, idegrázkódtató erejüket. Fel kell őket vértetni a lehangoltság, a kishitűség, a kedélytelenség, a közömbösség stb. ellen, hogy a leghevesebb rázkódtatások közepette se veszítsék el lelki egyensúlyukat, lélekjelenlétüket, józan eszüket.
- 1329 Az önuralomra való *gyakorlati* nevelés abban áll, hogy a kispapokat a nehézségekhez lehetőség szerint hozzá kell szoktatni. A kisebb nehézségekhez gyakran, a nagyobbakhoz ritkán és okos körültekintéssel, mert különben többet ártunk vele, mint használunk.
- 1330 Az önuralom körébe tartozik végre a *beszédben* való óvatosság (villamoson, vasúton, étkezőkben, társaságban) idegenekkel, sőt ismerősökkel, barátokkal, rokonokkal és egyéb hozzátartozókkal szemben is a papi, egyházi ügyek közlésénél mutatkozó szűkszavúság. Mértéktartó és fegyelmezett beszéd a művelt lelkek sajátja.

- 1331 A magyar ember nyílt, becsületes, őszinte természeténél fogva hajlamos a nagyobb közlékenységre. A kispapokat is oktassuk ki e tekintetben és szoktassuk le a fecsegésről. A magyar ember közlékeny ugyan, de nem fecsegő. Jézus külön is figyelmezteti erre a kispapot és a papot. (Mt 5,37; Jak 5,12; 2 Kor 1,17—19).
- 1332 A papi szolidaritás erkölcsi kötelék, amely a papi rend minden tagját érzelemben összeforrasztja. Ez az összetartozásnak, kölcsönös segítésnek, egymás tiszteletének, értékelésének, megbecsülésének, barátságának és hűségének erényeiből tevődik össze. Jelenti egyúttal az egymásért való felelősséget. Természetesen alá kell mindig rendelni a felsőbb céloknak és érdekeknek, különben veszélyessé válhatik és ál-szolidaritássá fajulhat.
- 1333 Elfajulhat a szolidaritás, ha mellőzzük az illemt, tapintatot, udvariasságot és kölcsönös kíméletet. Akiben viszont szolidaritás nincs, az előbb-utóbb lelkileg, majd valóságban is dezertál.
- 1334 A szolidaritás ne legyen kibúvó és leplező a kötelesség és a parancs teljesítése, vagy az igazmondás alól. A helyes és igazi szolidaritás megteremtéséhez és kifejlesztéséhez természetesen időre, rendszeres nevelésre és irányításra van szükség.
- 1335 Tisztaságra kell nevelnünk a szeminárium minden tagját. Mindenki tartsa tisztán testét, ruházatát, könyvét, az épület berendezését, udvarát, illemlhelyet stb. A tisztaságot főképp két okból kell követelnünk. Az egyik: a külső tisztaság tükröképe és megnyilvánulása a fegyelemnek, a belső tisztaságnak és a szep-lőtelen, kifogástalan jellemnek. A másik egészségügyi. Ez magyarázatra nem szorul.
- A fegyelem és önuralom keretében a tisztaságra való nevelés egyúttal összefügg az anyag kímélésére, a közvagyon megbecsülésére való neveléssel és szoktatással is.
- 1336 Illemtudásra is kell nevelnünk növendékeinket. Az együttélés számos külsőséget is megkíván, amelynek figyelmes és gondos követését, iratlan, vagy írott törvény gyanánt minden művelt embertől szigorúan számonkérjük. Ezek a külsőségek alkotják az illemszabályokat.
- 1337 Az illemt minden cselekedetünket bizonyos kedvességgel vonja be; illemtudásunkkal közös állásunknak is nagyobb tekintélyt kölcsönzünk. Azonkívül minden illemszabály önuralmat és belső-külső fegyelmet követel, tehát erre is nevel. Voltaképpen minden illemt- és etikett-szabály egyúttal a szabadságnak, vad indulatnak és nyerseségnek egy-egy fékje, amire a papnak is szüksége van.

1338 A papi személyeknek az általános és mindenkre kötelező illemszabályokon felül van még egy különös és sajátos illemtana és etikettje is. Ezt követeli a többiektől eltérő, sajátos és szent hivatása, szigorú fegyelme, hagyománya, különleges egyenruhája, stb. Főleg pedig kötelezi a krisztusi, az evangéliumi illemszabály, melyre a papot krisztusi alteregója (alter Christus) rendeli és képesíti.

4. A fegyelem és a kedély jelentősége

1339 A kispapok kedélyéletére, hangulatára és érzésvilágára is nagy gondot kell fordítani, mert kedélyállapotuktól nagyrészt függ teljesítményük minősége, tehát a fegyelemé is.

1340 A derűs hangulatú ember minden munkájához kedvvel fog, azt örömmel végzi, munkaereje is fokozott. A jó kedély segíti a lelki egyensúly megőrzését.

1341 A kedélytelen ember lassú, vontatott. Hamar elveszíti fejét. Rossz hangulat esetén keressük ennek forrását. A kedély javítása természetesen lassú munka. Lépésről-lépésre, lassan, de állandóan kell az emberekre hatni.

1342 Tanácsos a növendékekben több ízben felkelteni a tudatot, hogy életükben már most is milyen sok az érték (fiatalság, egészség, hajlék, élelem, ruházat, gondoskodás róluk stb.) és hangsúlyozni kell az élet örömodalait, a defetista lelküket közösségi és egyéni hátrányait.

1343 Éreztetnünk kell növendékeinkkel, hogy *bízunk* bennük. Ne rendítsük meg önbizalmukat sem. Ne azt mondjuk tehát valakinek, hogy ügyetlen, hanem hogy tőle, mint ügyes embertől mást, többet várunk és csak amit épp most tett, az volt ügyetlen.

1344 Attól a kispaptól, akiről valaki kimondotta, hogy ügyetlen, ostoba, nem is várhatunk már sokat. Ellenkezőleg kell tennünk: amennyire csak lehet, éreztessük vele, hogy képességeiben nem kételkedünk. Ezzel természetesen összefügg, hogy a nála időnként észlelt ügyességet vagy jó elismerjük biztatólag.

1345 Az összes papok úgy tekintsék a szemináriumot, mint az egyházmegye szívét és készségesen legyenek segítségére. A növendékek megválogatásában mindig erős lélekkel kell eljárni, még

ha fájó is a paphiány, mert Isten nem hagyja Egyházát papok nélkül, ha méltók kerülnek szentelésre. (II. Vatikáni Zsinat, A papság képzéséről 6.)

1346 A legtöbb előjárónak, főképp a magasabb rangúaknak, sőt saját hatáskörében minden előjárónak módjában van, kötelessége is, hogy azokat a feltételeket kérje, sürgesse, megteremtse, ellenőrizze és fokozza, amelyek alkalmasak biztosítani azt, hogy a közösségnek jó, kedvező és derült kedélye legyen.

1347 Már az intézetet külsőleg és belsőleg úgy rendezzük be, hogy az necsak hivatalos épület legyen, hanem kedélyes, derűs otthont is jelentsen, vagy pótoljon a bennlakók számára. Az épület feleljen meg az egészségügyi követelményeknek. A helyiségek legyenek tágasak, világosak, lehetőleg naposak. Gondoskodjunk az összes helyiségeknek, mellékhelyiségeknek feltétlen tisztaságáról.

A papnevelő intézet sem külsőleg, sem belső berendezésében, fegyelmében, egész légkörében sohasem lehet kaszárnnyává, de még csak nem is hasonlíthat hozzá.

1348 „Amennyire valaki Krisztus Egyházát szereti, annyira az övé a Szentlélek” — mondja Sz. Ágoston (Tract. in Joh. 32,8). Világosan értsék meg a növendékek, hogy nem parancsolás, vagy megtisztelő állások várják őket, hanem Isten szolgálatára és a lelkipásztori munkára kötik le teljesen magukat. Különös gonddal kell nevelni őket a papi engedelmességben, az igénytelen életmódban és az önmegtagadás szellemében úgy, hogy szokják meg a készséges lemondást azokról is, amik ugyan megengedettek, de nem hasznosak. És hogy a megfeszített Krisztushoz igazodjanak. (II. Vatikáni Zsinat, A papság képzéséről 9.)

1349 A szemináriumi élet fegyelmét nemcsak úgy kell tekinteni, mint a közös élet és a szeretet biztos védelmét, hanem mint az egész nevelés szükséges részét az önuralom megszerzésére, az érett személyiség kialakulásának istápolására és hogy kibontakozzanak a lélek egyéb készségei. (II. Vatikáni Zsinat, A papság képzéséről 11)

1350 Az intézet felszerelésében az emberi lélek esztétikai szükségletére is legyen gondunk, de komoly, férfias, egyházi stílusban, minden lágy, puha díszítés és cikornya nélkül. A termeket és folyosókat díszítsük legalább egy-egy megfelelő képpel, vagy szoborral. A folyosókon, legalább a melegebb időszakban tartassunk virágokat. Az intézet udvarában lehetőség szerint létesítsünk virágos kertet.

- 1351 Vezessük be a közös éneket, dalokat és zenét. Támogassuk a sportokat, versenyeket. Engedélyezzünk nemes játékokat és szórakozásokat (rádió, magnetofon, előadások, bohózatok stb.).
- 1352 A kedélyt rendkívül befolyásolja az élelmezés minősége is, ezért ezt is minél gyakrabban ellenőrizzük. Biztosítsuk továbbá a kellő alvást, pihenést, üdülést. — Végre a jó kedélyt és kedvező hangulatot növelik az otthonról kapott levelek, jó hírek, és csomagok.
- 1353 A bátorság is a kedélyvilághoz tartozik. Háromféle bátorság van: a) artista bátorság, b) sportbeli bátorság, c) meggyőződés, vagyis a vélemény megnyilvánításában nyilvánuló bátorság. A háromféle bátorság nemcsak az eszközökben, hanem főképp a célokban különbözik egymástól.
Az artista bátorságának indító oka és célja: a pénzszerzés, érvényesülés, a teljesítés felett érzett öröm. E célra főképp feltűnő és eredeti teljesítményre törekszik. Főeszköze a kézi és testi ügyesség. A sport-bátorság célja a testi önnevelés és erősítés, rekord-eredmény, csapatszellem szülte nemes törekvés. A meggyőződés bátorságának célja az igazság védelme és diadalra juttatása. Káros irányzatok megfékezése. Befolyásolás. Eszköze a szó, beszéd, szónoklat.
- 1354 A bátorság lelki alkat. Lehet az egész életen át is lappangó, ha nincs alkalma a megnyilvánulásra. Ha a bátorság tettben is nyilvánul, az illetőt bátornak mondjuk. Ha ez a tettekben is megnyilvánuló bátorság állandósul, vitézséggé nemesbül és magasztosodik. Ez a különbség a bátorság és vitézség között. A bátorság megnyilvánulhat egyetlen nagy tettben is, amelyet követhet esetleg több gyáva viselkedés. Ellenben a vitézség a bátor tettek sorozata, gyáva viselkedés kizárásával.

5. A hivatás és fegyelem

- 1355 Csak az kockáztatja önként életét, testi épségét, egészségét, aki értékeli, szereti és lelkesedik azért, amiért kockázatot vállal. Senki sem teszi ki életét veszélynek olyan eszméért, amelyet nem szeret, vagy olyan célért, amelyet nem ismer. Ezért szükséges, hogy minden növendéknek tiszta és érthető világnézete és szemlélete legyen a papságról általában.

- 1356 A nehézségek legyőzése a szilárd meggyőződésen, lelki erőn, a kísértésekkel szemben kifejtett lelki ellenálláson múlik. Ennek pedig alapja a testi és lelki fegyelmezettség, lemondani tudás. A papi élet nehézségeinek legyőzése nem a testi, hanem a lelki és erkölcsi erőn múlik.
Ezért elsőrendűen fontos a kispapok erkölcsi ereje és fegyelme, amely az útjába kerülő akadályok és meglepetések sokaságával nemcsak nem veszít és nem fogyatkozik, hanem növekedik!
- 1357 Rendkívüli körülmények között a fegyelem alapvető fontosságú. Ilyenkor az előljáró minden rendelkezésének úgy kell megragadnia a növendéket, hogy mindegyik azt érezze: egyedül neki szól az!
- 1358 Bármily szép a virág, ha magányban nyitja ki kelyhét,
Mégis szebb sokezer társa között virulón.
Szép a madár dala még ha magában száll is az égbe,
Százszor szebb ha sereg zengi, csicsergi dalát. (Andor K.)
- 1359 Nagy körültekintéssel kell a kispapokat a lelkek vezetésének művészetére nevelni, hogy tudják majd az Egyház összes gyermekeit mindenekelőtt tudatos és apostoli keresztény életre és állapotbeli kötelességeik teljesítésére vezetni. (II. Vatikáni Zsinat, A papság képzéséről 19.)
- 1360 Rendkívüli időkben ne kívánjunk lehetetlent, vagy teljesíthetlent, sőt a ráncbízottak erkölcsi és fizikai erejét ne is pocskoljuk el kicsinyes célok érdekében. Ilyenkor az előljáró jó példaadása fokozottabban szükséges. Erőslélkűségben, igénytelenségben, a különféle bajok panaszkodás nélkül való tűrésében mindenkit felül kell múlnia.
- 1361 A jó példaadás növeli a bizalmat az előljáró iránt. Az előljárók legyenek állandó érintkezésben a növendékekkel, mutasanak meleg érdeklődést irántuk. Legyen hozzájuk (ha csak lehet, minden egyeshez) biztató, vigasztaló, résztvevő, bátorító meleg szavuk. Ismerjék el az érdemeiket. A nyári szünidőből vizsztatértektől érdeklődjenek az otthoniak sorsa iránt. Ügyes-bajos dolgukban szolgáljanak tanáccsal.
- 1362 Fokozott gondunk legyen a nehézségek legyőzésénél a lelkesedés, jó kedély és derűs hangulat megőrzésére és fokozására. Mindez biztosítja és erősíti a fegyelmet is. Ezt annál inkább, mert a későbbi nehéz idők csőstül gondoskodnak az ellenkező hatásokról.

- 1363 Jó, hogy a röntgen nem töri át csak a testi valónkat
S azt is az orvos előtt, hogyha veszélybe jutunk.
Mert ha a röntgenszem kimutatná lelki valónk is,
Hej! de kevés ember hordana büszke fejet. (Andor K.)
- 1364 Olykor a jótett is lehet aljas cél takarója:
Hányszor dobják meg kövel a jót, igazat.
Élete vége előtt ne magasztalj senkit az égig
S pokol alá se taszíts senkit a látszat után. (Andor K.)
- 1365 A legkiválóbb, legpéldamutatóbb vezetőnek is számolnia kell
e kedélyt rontó hangulattal, lelki betegséggel, amelyen a leg-
több kispap átesik. Hogy azonban ez megszűnjék és minél gyorsabban
szűnjék meg, nem pedig huzamossá válják, meg kell
tenni a kellő ellenintézkedéseket. Ezért gondoskodni kell lelket
emelő, vidámitó szórakozásról (ének, zene, derűt sugárzó köny-
vek, életrajzok, kirándulás), megfelelő pihenésről, üdülésről, ki-
kapcsolódásról.
- 1366 A lelki egyensúly helyreállításához, új lendület adásához
nagyon sokszor elég egy csekély félreértés eloszlatása, új moti-
vum adása.
- 1367 A vezetőknek mindenkor ismerniük kell a közhangulatot, az
alattomos romboló kritikát, elégedetlenkedő hangokat, a defe-
tista magatartást. A kívülről érkező romboló hatás megakadályo-
zására jogosult a pósta ellenőrzése és az olvasmányok irányí-
tása. A szellemet aláásó, rontó elemeket szükség esetén el kell
távolítani.
- 1368 Nemcsak a fegyelem, de az élet minden nehézsége miatt
fontos, hogy a magunk idegzetét kedvező és nehéz körülmények
között egyaránt kíméljük. Az ideges ember könnyebben elveszíti
fejét, hamarabb kimerül, hajlandóbb az elcsüggedésre, vagyis
kisebb értékű vezetővé, nevelővé válik.
- 1369 Légy szabad, egyenlő s testvére az emberi társnak.
Csakhogy e háromság meglegyen ám igazán!
Egy ha hiányzik, már az alap nem bírja a terhet.
Egybe vegyült tömegük kapja a sziklaerőt. (Andor K.)
- 1370 Isten adja a diót, de nem ő töri föl nekünk! (Goethe)
- 1371 Jobbat keresve gyakran jót veszítünk! (Shakespeare)
- 1372 Az idegesség a nyugalomnak, alapos megfontoltságnak és
az ún. hidegvérnek is ellenlábasa. Leginkább türelmetlenségben,
ingerlékenységben, következtetlenségben és izgatottságban nyil-

vánul. A legrosszabb hatással van nemcsak a környezetre, hanem az egész közösségre. Ezért a felettes előljáró ne tűrjön meg nevelőként ideges embereket.

1373 A nevelés sikere a rátermettségen kívül függ a kedvező hangulatok, behatások, események kiaknázásától is. Az elért eredmények lelkesítő hatását mindig ki kell használni.

1374 Sikertelenséget, sorozatos hibákat, tartós rossz hangulatot sohasem szabad véglegesnek, legyőzhetetlennek tartani.

1375 Mindig hangsúlyozni kell a növendékek előtt, hogy az emberi természethez hozzátartozik a változékonyság és a kedélyhullámozás. A lelki szárazság, a teljes elkedvetlenedés csak növeli a becsülettel Istennek szentelt élet értékét. Nem az érzelem, hanem az akarat a döntő! „Isten mindent azok javára fordít, akik őt szeretik”. (Róm 3,28.)

1376 A sikertelenség után minden irányítás optimizmust keltő, bizalmat sugárzó legyen.

1377 Földi erényeknek koronázatlan fejedelme
Isteni képmásunk nélküle fel se ragyog.
Ezt az erényt másnál szigorúbban megköveteljük,
Míg a magunk szíven zárva fityeg lakatunk. (Andor K.)

6. A fegyelem és fenytés

1378 Jobb és tökéletesebb a fegyelmeztetlenségeket megelőzni, mint büntetni. Amint az orvoslásban is többet ér az egészséges életmód (profilaxis), mint az orvosságok rendelése, vagy a mütét.

1379 A fenytés alkalmazása csaknem kikerülhetetlen. Fenytés nélkül csak egyes egészen kiváló nevelők tudnak teljes fegyelmet fenntartani, de az előljárók zöme erre nem képes.

1380 A fenytést mindig előzze meg a figyelmeztetés vagy intés. Ahol ezek már nem használnak, főképp, ahol az engedetlenség, vagy a kötelességérzet hiánya mutatkozik, csakis ott lehet helye fenytésnek.

1381 Az igazságos büntetéshez az előljárónak nemcsak hatalomra és tekintélyre van szüksége, hanem lelki erőre, belső nyugalomra, türelemre és önuralomra is!

- 1382 Sohasem szabad fenytést aznap kiszabni, amely napon a cselekmény vagy mulasztás a fenytésre jogosított elöljáró tudomására jutott. Mindig tanácsos „egyet aludni” a dologra. Ugyanazt a dolgot egészen más szemmel látjuk bizonyos idő múlva, mint a felhevülés első pillanataiban.
- 1383 Az elöljáró veszít tekintélyéből és a büntetés célját sem éri el, ha szenvedélyes kitörésekkel, bosszúvágygal, bántó szavak kíséretében szabja ki a büntetést.
- 1384 A fenytés nemének megválasztásánál és annak kiszabásánál tekintettel kell lenni a bűnösnek eddigi magaviseletére, valamint a fenytés előrelátható hatására.
- 1385 Sok esetben a jóakarató figyelmeztetés, vagy komoly megintés elegendő, hogy a növendéket cselekedetének helytelen voltáról meggyőzze.
- 1386 Az elöljáró engedetlenség vagy mulasztás esetén egyúttal mindig annak okát is felkutatja. A tapasztalat szerint ilyenkor néha hihetetlen dolgok kerülnek napfényre. Megtörténik, hogy eddig kifogástalan előéletű, jó minősítésű, jó családból való növendéket pusztán az egyik elöljárónak szeszélyes, türelmetlen basáskodása egyenesen belekergeti, lélektani szempontból szinte belekényszeríti a dacoskodásba, engedetlenségbe.
- 1387 Fontos szabály, hogy sohasem szabad fenytést kiszabni a gyanúsított előzetes meghallgatása nélkül! Sőt nemcsak a tettes védekezését kell meghallgatnunk, hanem törekednünk kell arra, hogy mindazokat a körülményeket is megállapítsuk, amelyek esetleg a cselekmény beszámíthatóságát, vagy büntethetőségét kizárják.
- 1388 A büntetés az elkövetett bűncselekménnyel arányban álljon. Ne legyen se túl enyhe, se túl szigorú. Előbbi esetben a növendék erélytelenséget, gyengeséget lát. Utóbbi viszont az önkény, a terror érzetét kelti a növendékben. Mindkettő a fegyelem rovására megy.
- 1389 A fenytés kiszabásánál figyelembe kell venni a súlyosbító és enyhítő körülményeket, mégpedig alanyi és tárgyi szempontból. Alanyi szempontból a leggyakoribb súlyosbító körülmények a következők: 1. Ha a tettes ugyanazt a cselekményt előzetesen többször egymás után követte el. 2. Ha azt a fenytés után újból elkövette (visszaesés). 3. Halmozás esetén, vagyis ha a tettes a törvényt, vagy a rendi szabályt több irányban hágtá át, vagy több

büntetendő cselekményt követett el. 4. Ha a tettes mást is rávett.
5. Ha ő volt a főcinkos.

1390 Alanyi szempontból a leggyakoribb enyhítő körülmények:

1. Húsz éven aluli, még éretlen kor. 2. Elhanyagolt nevelés (ez azonban csak ott forog fenn, ahol a tettes sem iskolát nem végzett, sem szülői nevelésben nem részesült, szinte vadon nőtt fel). 3. Büntetlen előélet. 4. Ha fenyegetés, parancs, vagy rábeszélés alapján, illetve mások, főképp idősebbek példáját követve cselekedett. 5. Ha felindulásban (ijedtség, harag) cselekedett. 6. Nyomasztó szükség (pl. éhség) hatása. 7. Beismerés. 8. Tevékeny bűnbánat. Lopásnál, vagy sikkasztásnál ez pl. abban nyilvánul meg, hogy a tettes (nem helyette másvalaki) még mielőtt „felsőbbsege” a bűncselekményről tudomást szerzett volna, az okozott kárt önként (tehát nem kényszer folytán) teljesen jóvá teszi.

1391 Tárgyi szempontból a büntett annál súlyosabb: 1. Minél nagyobb volt a veszély, amely a cselekményből következhetett volna. 2. Minél fontosabb kötelességeket segett meg a tettes, illetve minél többrendbeli kötelességsértést követett el.

1392 Az elsőízben hibázónak önértetét és jószándékát fokozhatjuk, ha az illetőnek hibájával ellentétes jócselekedetét megdicséjük.

1393 Egyes hibáknál kérjük ki szakférfiak közreműködését is, pl. mértéktelen alkohol élvezeténél az orvos segítségét.

1394 A fenytetés mértéke és módja mindig olyan legyen, hogy az a közösségre is kellő hatással legyen. Ezért szükséges a fenytetést kihirdetni. Ez a hirdetés is olyan fogalmazásban és módon (pl. az elöljáró részéről személyesen) történjék, hogy a kívánt tömeghatást is elérje a tettes különösebb megszegyenítése nélkül.

1395 Tömeges (kollektív) törvénysértés, vagy szabályellenesség esetén a fenytetés nehezebb. Nagy megfontolást igényel. Az egyén itt a tömeg mögé bújva arra számít, hogy az összességben eltűnik, vagy felelőssége csökken. A tapasztalat tanúsága szerint az egész évfolyam (kurzus) fenytetése ritkán hozza meg a kellő eredményt, mert még a jobb érzelműeket is a rossz vezetők, vagy csábítók oldalára vonzza.

1396 Tömeghibák esetén hatásosabb egyes egyéneket felelősségre vonni. Ha a főbűnösöket (a rosszul értelmezett szolidaritás miatt) nem tudjuk kipuhatolni, a legkirívóbbakat (legexponáltabbakat) kell elővenni. Ha egy közösség érzi és tapasztalja, hogy ebben az elöljáró nem ért tréfát, akarata előtt végre is meghajol.

- 1397 Olyan esetben, amikor egy növendék hazugsága valószínűnek látszik, tanácsos, hogy a feltett kérdésre nem engedünk azonnal felelni, hanem előbb figyelmeztetjük, hogy jól gondolja meg, mit fog válaszolni. Mert a hirtelen válasznál a hazugság néha szinte reflexszerűen kibuggyan. Viszont kellő előkészület után kevésbé valószínű a hazug válasz. Ha pl. így szólítom meg a növendéket: „István! Nézzen a szemem közé és becsületesen, bátran válaszoljon.”
- 1398 Csak egyfajta büntetést sohase alkalmazunk: a tettlegességet. Ez sem az előjáróhoz, sem a növendékhez nem méltó büntetés. Az ütés riaszt, de nem javít. A tettlegesség fáj és dacot vált ki. A finomabb erkölcsi érzés nem viselheti el a testi büntetést lelki kár nélkül. A pofozás nemcsak az arcnak megütése, hanem a léleké és a becsületé is. Tettlegesség esetén a vélt hatás csak pillanatnyi. Az ellenhatás csaknem örök. Egy pofon keserű emlék gyanánt végig kíséri a növendéket egész életén át!
- 1399 A fenytetés kitöltésének jelentését az előjáró mindig a kiengeztelés szellemében fogadja.
- 1400 A fenytetett növendék azzal az érzéssel folytassa munkáját, hogy ha ezentúl kifogástalanul viselkedik, ismét kiérdemelheti előjáróinak teljes meglegedését, sőt bizalmát is. A későbbiek folyamán sohasem hozzuk elő, ne is említsük, sem utalást ne tegyünk arra, hogy miért kapott egykor büntetést a növendék.

7. A vezető tulajdonságai

- 1401 Rendkívül fontos, hogy akár vállalati, akár intézeti vezetők a vezetettekkel a kellő módon érintkezzenek. A vezető a személyzet minden tagjához az illő tisztelet szavával, hangjával és viselkedésével közeledjék. A munkásban elsősorban mindig az embert lássa. Ebbeli méltóságát épp oly szentnek tartsa, mint a magát. Ez a demokrácia ábécéje.
- 1402 El kell találni mindenkiel szemben a szigorú, komoly, mégis jóakarató, megértő s elismerő hangot és viselkedési módot. A vezetők kellő hangja, kezelése és érzülete az, amely a dolgozók szívét, lelkét is egygyé forrasztja, a közös cél felé segíti és irányítja.

- 1403 „Fejétől bűdösödik a hal” — tartja a közmondás. Ha a személyzet felismeri, hogy a vezető a vállalatot csak egyéni céljára használja anélkül, hogy embereinek érdekét szívén viselné, avagy ha tudják róla, hogy nem szakértő, nem pontos, nem lelkiismeretes stb., hiába minden külső erőlködés: a fegyelem okvetlenül megglazul és a munkakedv meggyöngül.
- 1404 Nagy baj, ha a vezető szíve rideg, fagyos, kemény, érzéketlen. Ha öelötte a munkás csak olyan gazdasági eszköz vagy láncszem, mint akár a koks, amellyel a kazánt fűtik.
- 1405 Ugyancsak visszataszító, ha a vezető személyi fontosságának, vagy nélkülözhetetlenségének mámorában, vagy a hatalomtudat megszállottságában sértően fölényes, elriasztóan érdes vagy éppen embertelenül követelőző. A vezető nemcsak vállalatnál lehet, hanem a plébánia, az egyházközség, az intézet és bármilyen közösség élén is. Ezeknek is vannak beosztott munkatársai (növendékei), vagy alkalmazottai.
- 1406 A teológiai tanárok tisztelettel figyeljenek az egyházdoktorok szavára. Köztük Aquinói Sz. Tamásé a legelső hely. Az Angyali Doktornak ugyanis oly éles az elméje, oly őszinte az igazság iránti szeretete és oly nagy a bölcsessége a legmélyebb igazságok feltárásában, megvilágításában és megfelelő egységbe foglalásában, hogy az ő tanítása a leghathatósabb eszköz nemcsak a hit alapjainak a biztosítására, hanem az egészséges haladás hasznos és biztos gyümölcseinek a megszerzésére is. (IV. Pál, Szózat a Gregoriana-egyetemhez, 1964. március 12.)
- 1407 Az alkalmazottakhoz való közeledés ne legyen tüntető, feltűnően leereszkedő, ezt fitogtató. Legyen csendes, de meleg, szinte természetes.
- 1408 A mindenben megfelelő érintkezéssel kikerülhetjük a vezető állással velejáró tüskék megérzését. Hidat verünk saját és a közös érdek között. Megrövidítjük a köztünk lévő távolságot. Enyhítjük a feszültséget. Elejét vesszük az esetleges elkeseredésnek.
- 1409 A vezető keveset parancsoljon és követeljen. De ennek aztán feltétlenül érvényt is szerezzen. Ne legyen félénk, visszahúzódó, aggályos ott, ahol meggyőződése világos, biztos és a cél elérhető.
- 1410 A vezető erényeihez tartozik a türelem: ne akarjon 24 óra alatt lényeges változásokat; a mérséklet: ne csak evésben-ivásban, hanem a követelésben is; és az önuralom: egy-egy kellemtelenség ne hozza ki mindjárt a sodrából és ne vadítsa meg.

- 1411 Inkább keveset, de okosan beszéljen. Inkább hallgason, mintsem fecseljen. Beszédében ne legyen lármás.
- 1412 Van ki azért hallgat, mert únja a léha beszédet
És ha beszél, röviden mondja ki gondolatát.
Más meg azért hallgat, mert nincs neki szólnivalója,
S jól teszi, mert ha fecseg, már e titok kiderül. (Andor K.)
- 1413 Szigorúan ügyeljen a munkavédelmi törvények pontos megtartására. (Véletlen szerencsétlenség esetén súlyosan ráfizethet e téren való hanyagságára.) Jobb és könnyebb a bajokat megelőzni, mint kijavítani.
- 1414 Neveljük a munkavállalókat őszinteségre, hogy a hibákat ne titkolják el előttünk.
- 1415 Az értékesebbekkel és jobbérzésűekkel tartsuk fenn a jó viszonyt. Gyakoribb érintkezés során kérjük ki tanácsaikat, főképp akkor, ha visszaélések okos és tapintatos megszüntetéséről van szó. De egyébként ne legyünk személyválogatók.
- 1416 A vezetők semmiféle olyan szabadságot ne engedjenek magunknak, amely a munkavállalók irigységét, bosszankodását, vagy zúgolódását válthatná ki. A vezetők a legcsekélyebb kiváltságot se élvezzék. Ne adjanak maguknak fontos ok nélkül felmentést a munka alól.
- 1417 A vezető mindenkivel egyformán bánjék. Jogtalan és igazságtalan megkülönböztetések sértik a mellőzötteket. A vezető ne járjon el pillanatnyi hajlama vagy éppen szeszélye szerint. Az okosság és a vállalat érdeke szerint legyen tekintettel az egyesek érdekére és természetére.
- 1418 A fegyelmi és egyéb szempontból kiváló munkavállalók időnkint jutalomban részesüljenek. Ilyenek pl. a köszönetnyilvánítás, elismerő oklevél, pénzjutalom, prémium, előterjesztés kitüntetésre stb.
- 1419 Figyelmetlenség vagy fegyelemsértés esetén első kérdésünk: Mi, vagy ki ennek az oka? Nem elsősorban vagy legalább részben bennünk van-e a hiba? Pl. nagyon kihasználtuk a munkások erejét, képességét? Alacsony bért fizetünk? Nem olyan beosztást kaptak-e, amely nem felel meg képességeiknek, hajlamaiknak, vagy ügyességüknek? Tekintettel voltunk-e egészségükre? Nem veszélyeztettük-e azt? Nem kételkedtünk-e az ő állításukban ok nélkül? Nem voltunk-e igazságtalanok velük szembe? Az étkeztetésük nem kifogásolható-e? stb.

- 1420 Nagy igazságérzet kell ahhoz, hogy ne mindig magunknak tulajdonítsuk az igazságot. A hibát magunkban is fel kell lelnünk.
- 1421 A vádaskodásnak, árulkodásnak ne adjunk mindjárt hitelt. Előbb győződjünk meg a tényállásról és a vádlottat okvetlenül hallgassuk meg. Ha a vádak alaptalannak bizonyultak, a vádlót intsük meg, hogy besúgórendszer ne keletkezzék körülöttünk.
- 1422 Legyen élesen megfigyelő szemünk bizonyos lappangóan veszélyes személyekre. T.i. van olyan, aki a társadalomban, vállalatnál egész életén át nem szeg meg soha semmi szabályt, nem árt nyíltan senkinek, a bírósággal sohasem volt dolga. Mégis mindenki tudja és érzi róla, hogy alapjában nem jó ember. Senkinek jót nem tett. Egész élete abban merül ki, hogy másoknak alattomban ártson, elégedetlenséget szítson, lázítson, a fegyelmet rontsa, aláássa.
- 1423 Soha se korholjunk senkit mások előtt. Lehetőleg négy szem között intézzük el.
- 1424 A fiatalokat inkább a kemény, katonás szó ragadja meg. Az öregebbeket inkább a szelíd, szinte kérelemszerű követelés.
- 1425 Egy-két rakoncátlankodó miatt az egész osztályt ne szidjuk le. Egyáltalán ne általánosítsunk. Ellenkezőleg, dicsérjük az osztályt, hogy jó volt és nem követte a néhány rakoncátlan példáját. Hiszen ez a valóság is. Az egy-két rendetlenkedő a kivétel volt. Előbb dicsérjük meg hát a többséget és — azután korholjuk a kivételt!
- 1426 Felindultságunkban ne intézkedjünk. Ne büntessünk. Ezzel a munkavállalókban könnyen szenvedélyes kifakadásokat, tiszteletlen, sőt sértő viselkedést válthatunk ki. Ellenséégévé tehetjük nemcsak személyünknek, hanem a vállalatnak, intézménynek is. Ezért várjuk be a kellő és alkalmas pillanatot a feddésre vagy büntetés kiszabására.
- 1427 Egyetlen munkavállaló, alkalmazott se érezhesse azt, hogy a vezető őt semmibe veszi, nem értékeli vagy egyenesen „utazik rá”, „kiszúrja” őt.
- 1428 Ha a munkavállaló korholást, áthelyezést, büntetést érdemelt és azt elszenvedte, utána ne éreztessük azt vele. A mennydörgést és esőt a tiszta léghő és az újabb bizalom szívárványa kövesse. Kerüljük a meg nem értést és a félreértést!

8. Van-e tökéletes vezetés?

- 1429 A tökéletes vezetés elsősorban abban áll, hogy kerüljünk szavunkban, viselkedésünkben mindent, ami azt a látszatot vagy meggyőződést kelthetné a személyzetben, mintha övelük nem törődnének, érdemeiket elhanyagolnák vagy őket semmibe vennénk.
- 1430 Óvakodjunk azok példájától, akiknek nincs gondjuk környezetükre, akik háziasszonyukat sohasem dicsérik, a köszöntést elhanyagolják, szórakozottan viszonyozzák, a borralalóval szűkkeblűek, ellenben saját kényelmükre szórják a pénzt és hihetetlen közönnyel hagyják magukat kiszolgálni.
- 1431 Az embereket kitűnően meg lehet ismerni arról, hogy pl. vasúton hogyan viselkednek a hordárral, vendéglőben a pincérrel, villamoson a kalauzzal, kórházban az ápolónővel stb. Aki e téren nem tud hálás, együttérző, érdemet elismerő, lovagias lenni, az voltaképpen kizsákmányolója, élősdije azoknak.
- 1432 Hány vezető gondol beosztottainak egészségére, szórakozására, hozzátartozói jólétére csak megközelítően is annyi érdeklődéssel, mint a sajátjára?
- 1433 Hány férfit ismerünk, aki sokkal udvariasabb az utcán egy idegen nő iránt, mint saját szolgálatkész, hűséges titkárnője, vagy háztartási alkalmazottja iránt. Ez a „modern kultúra” barbársága. Ez a legmélyebb titka a munkavállalók elégedetlenségének. Lelki szomjuknak és néma gyűlöletüknek!
- 1434 Az alkalmazottaknak félreérthetetlenül látniuk, érizniük kell, hogy tiszteljük, becsüljük őket, érdeküket szívünkön viseljük és érdeklődünk munkájuk, otthonuk, egészségük, jólétük és bajaik iránt.
- 1435 A gyengékre és betegekre külön gondunk legyen! Természetesen vigyáznunk kell arra, hogy jószágunkkal vissza ne éljenek, vagy éppen ki ne használják.
- 1436 Az idősebb munkásoknak kedvezzünk! A sorsüldözetteknek, sok gyermekeseknek legyünk támaszai.
- 1437 Az eszményi vezető névszerint is ismeri alkalmazottait. Nevükön szólítja őket. Megérzi, ha valami bajuk, gondjuk van. Főképp a gátlást szenvedőket, tehetségteleneket, elakadtakat, csalódot-

takat és vigaszra szorulókat támogatja. Kérelem nélkül is megadja nekik, ami javukra szolgál.

1438 Nem jó, ha az igazgató olyan, hogy alkalmazottai inkább félnek tőle, mintsem bíznak benne, s nem lelkesednek érte. Helytelen, ha az igazgató megközelíthetetlen magasban lakozik.

1439 A vezetőnek megközelíthetőnek kell lennie. Legyen legalább hetenkint egy órája, amikor bármely munkás megjelenhetik előtte. Ilyenkor nyugodtan és türelemmel hallgassa meg a hozzá fordulót.

1440 Arca mosolyra derül, szemein szeretet tüze csillog,
Ajka panaszra csukott, keblibe rejtí baját;
Látván más nyomorát, szíve rögtön kész a segélyre
S bal keze nem tudja, mit tesz ilyenkor a jobb. (Andor K.)

1441 A munkások megérzik, hogy főnökük nemcsak tiszteli, becsüli őket, nemcsak velük érez, hanem — s z e r e t i őket. „Mit tesz szeretni? Ennyit: ajándékozni, megbízni és érte a kötelességteljesítésen kívül semmit sem igényelni!” (Maxim Gorkij)

9. Hibák a fegyelmezés terén

1442 Hiba, ha a gyermeket, növendéket olyan dolgokért korholjuk, amelyeknek helyes cselekvési módjára előre ki sem oktattuk.

1443 Hiba, ha a szülő egyszer engedékeny, máskor szigorú. A gyermek ilyenkor csakhamar észreveszi, hogy a házban nem az igazságosság parancsol, hanem a szeszély. Ezért csak addig engedelmeskedik, amíg kénytelen, vagyis csupán kényszerből. De nem tiszteletből, szeretetből.

1444 Erényről beszéljünk a gyermeknek, ne az engedetlenségről és keményfejűségről. Hiszen legtöbbször a könyöken jön ki a sok unalmas parancs, kifogás és „prédikáció”. A sok beszéd csak energiapazarlás. Hasonló az óraketyegéshez, vagy a malomkerék monoton zakatolásához. Inkább elaltat, mint tettekre készítet.

1445 Az anyának ritkán, de akkor szigorúan kell büntetni. Csak olyasmivel fenyegetsen, amit be is vált.

1446 Hiba, ha a büntetés után újra meg újra visszatérünk akár a hibára, akár a büntetésre.

- 1447 Hiba, ha nem vesszük észre és nem ismerjük el, vagy nem dicsérjük meg a jóakaratot.
- 1448 Ne fenyítsünk soha olyan hibákat, amelyekbe itt-ott magunk is beleestünk.
- 1449 Hiba, ha gúnnyal, kicsúfolással akarjuk a gyermek jellemét alakítani.
- 1450 Hiba, ha nem kutatjuk ki a gyermek hibájának okát. Lehet idegrendszeri oka is.
- 1451 Hiba, ha a szülők különbséget tesznek a testvérek között. Ez egy egész életre megbosszulja magát és helyrehozhatatlan károsítást okoz.
- 1452 Hiba, ha a gyermek úgy érzi, szívességet tesz nekünk, ha valamit megcselekszik. Amint a gyermek érzi, hogy valamilyen ténykedésével hatni tud szüleiére, rögtön fegyvert kovácsol belőle ellenük.
- 1453 Adjunk gyermekeinknek mindig módot a védelemre!
- 1454 Hiba, ha az édesanya folyton az apával ijesztgeti és fenyegeti a gyermeket. Mintha az édesapa valami mumus, vagy büntetőbíró lenne. Ezzel az anya azt éri el, hogy a gyermeket tudatalatti félelem szállja meg az apja iránt, amely azután állandóan lelkében él. Ez viszont az igazi, önkéntes fegyelemnek megmérgezője.
- 1455 A jó édesapa arra törekedjék, hogy a gyermek állandóan hármat lásson és érezzen édesapjában. Először Isten után legnagyobb jötevőjét, védelmezőjét és kenyéradóját. Másodszor öszintét, meghitt jóbarátját. Harmadszor az eszményi hőst, az ideált, akit utánoznia s követnie kell.
- 1456 Hiba, ha a gyermeket elvonjuk a játéktól és a hozzá hasonló korú barátaitól. Az ilyen gyermekek koravének, fásult lelkűek, félsegek, elégedetlenek és kielégületlenek lesznek. Egyúttal erősen fegyelmezetlen természetűekké válnak.
- 1457 Hiba, ha már a csecsemőt túlságos érzélgősséggel babusgatják, dédelgetik, ringatják és hintáztatják. Ha minden rokon csupa szeretetből, de voltaképp kegyetlenül, oly erősen magához szorítja, hogy a gyermek önkéntelenül és öntudatlanul dührohagmot kap, a dühösködés magva kerül az ártatlan lélekbe.
- 1458 Hiba, ha később, az öntudat éledésekor, akarva-nemakarva tudomásul veszi a gyermek, hogy ő a világ és a család közép-

pontja, akinek jókedvű mosolyáért versenyez az egész környezet. A drága játékok sokasága, minden pillanatban a szülői szolgálatkészség, a kisebbfajta feddések mézédessége és a fenytőesz-közök teljes mellőzése félreneveli a gyermeket. Az önzés ösztönének gyökereit mélyíti lelkébe. Az ilyen gyermekekből zsarnokok, nebáncsvirágok, fiatalkorú bűnözők, később esetleg öngyilkosok lesznek. Felnőtt korukban összeroppannak az igazi élet terhei alatt.

1459 Nem szükséges minduntalan a síró gyermekhez szaladni, őt felemelni, babusgatva hintáztatni. Sem az elesettet rémült ijedtséggel és sikongással felkapni. Engedni kell, hogy a gyermek magától is megúnja a sírást. Megkísérelje saját erejéből a felkelést.

1460 A gyermeket már a legkisebb kortól kezdve meg kell tanítani arra, hogy az ő önző akarata nem a legfőbb törvény.

1461 A szülői szeretet is mértéktartást, sőt önmegtágadást követel a külső megnyilatkozásban. Ez néha kényelmetlen, de aki e téren kényelmes akar lenni, arra később maga a gyermek lesz nagyon kényelmetlenné. Nagyon keserűen bánja meg a szülő, ha gyermekét túlságosan édesen neveli.

1462 A fegyelmezésben a Szentírás (de csakis az ószövetségi nevelésnél) csupán vesszőről szól. Nem botról, vagy éppen ostorról! De még a vesszőt is csak szülői tapintattal, meggondolással és igen ritkán említi.

1463 Hiba, ha túlsokat kívánunk, vagy éppen követelünk a gyermektől. A tyúknak is van két szárnya, de ostobaság volna arra idomítani, hogy oly magasra repüljön, mint a sas, vagy kitartóan, mint a galamb.

1464 A szülőknek az a kemény erőlködése, hogy a bizonyítványt kijavíttassa és bizonyos iskolai eredményeket érjen el gyermeke, épp a tanulóban a idegesség és elégedetlenség magvait hinti el. Ide vág a szülő viselkedése az iskolai intők és bizonyítványok kézhezvételekor. Hányszor halljuk, vagy olvassuk, hogy a tanulók elbújdosnak a szülői háztól. Elmenekülnek, vagy éppen öngyilkosok lesznek, mert félnek a szülő haragjától a bukás miatt. Mindenesetre nem kellemes hírvétel az intő vagy rossz bizonyítvány, de a szülő vegye annak, aminek az iskola szánta: figyelmeztetésnek! A szülő kutassa ki a baj okát. Azt törekedjék megszüntetni, vagy legalább enyhíteni.

- 1465 Hiba, ha gyermekeinket a kellőnél kisebb korúaknak minősítjük. Ha őket e szerint kezeljük. Pedig a legtöbb szülő hajlamos erre. A babusgatások gyakorisága mutatja ezt, főleg felserdültebb gyermekeink iránt.
- 1466 Városokban, még inkább a fővárosban a gyermeket magasabb korúként kell kezelni, mint amilyen. Más szóval őt nem a külső életkora, nagysága és fejlődése szerint kell kezelni, hanem tapasztalatának foka szerint. Pl. a 11 évest nevelés és kezelés (nem pedig tanítás) terén a fővárosban 15, vidéki városban 13, falun 11 és tanyákon 9 évesnek kell tekinteni. E megkülönböztetés elhanyagolása egyik főoka annak, hogy a kamaszkorban lévő gyermeknek lelke annyira elzárkózik szülőjétől.
- 1467 Hiba, ha a gyermeket már kiskorától kezdve nem szoktatjuk a szolgáltatások és jótétemények megköszönésére, a *hálára*. Ha például a gyermek felkelhet az asztaltól anélkül, hogy megköszönné az ebédet, vacsorát.
- 1468 Hiba, ha nagyon elfoglalt szülők gyermekeik nevelését teljesen másokra bízzák.
- 1469 Szomorúan jellemző tapasztalati tény, hogy éppen nagy és neves szülők gyermekei legtöbbször méltatlan utódokká válnak. Ennek egyik oka bizonyára az, hogy az apák nem sok gondot fordítottak gyermekük nevelésére. Átengedték alkalmatlan személyeknek. Lett légyen az nevelőnő, nagymama, vagy éppen drága pénzen alkalmazott pedagógus.
- 1470 Nagyon elfoglalt szülők a nevelés fontos, szent ügyét ne engedjék teljesen, vagy nagy részben másoknak. Ne gondolják, hogy eleget tesznek kötelességüknek, még akkor sem, ha sokat gondolnak és költenek gyermekeik nevelésére. Mert a szülők sajátos és szent kötelessége, hogy maguk is mindent és személyesen megtegyenek e téren!

10. A fegyelmezés és a nemi kérdés

- 1471 Szoros összefüggés van az ifjúság nemi fegyelmezettsége és általános fegyelmezettsége között.
- 1472 A nemi tisztaság megőrzéséhez nagy akaratereőre és állandó önfegyelmezésre van szükség. Aki e téren megállja helyét, minden valószínűség szerint más téren is megállja.

- 1473 Nincs még olyan szó a világon, amely minden népnél olyan egyformán kettős értelmű volna, mint ez a szó: „erkölcs”. E szó magyar és idegen nyelveken, keresztényeknél és pogányoknál, a művelt népeknél és a primitíveknél egyaránt gyűjtőfogalom. Jelenti a kifogástalan összjellemet. Az erények összességét. Egyúttal jelenti az erényeknek egyetlen faját: a nemi kifogástalanságot (nemi tisztaságot) is.
- 1474 „Erkölcstelennek” nevezi az egész világ azt is, aki minden tekintetben romlott jellemű. De azt is, aki csak a nemi tisztesség és becsület (nemi tisztaság) ellen szokott vétetni. Az „erkölcs” szónak ez a mindenütt használt kettős értelme bizonyíték és tanúság amellett, hogy a nemi fegyelmezettség és az általános fegyelmezettség között szoros összefüggés van.
- 1475 Mily könnyű a tömeg lelkét megnyerni a rosszra. Még ki se mondtad a szót, már követőkre találsz. Próbálj csak nemes és komoly eszmét szórni közéjük, Sziklatalajra találsz s sorsod a megkövezés. (Andor K.)
- 1476 A tapasztalat azt mutatja, hogy a legjobb, legszelidebb, legengedelmesebb fiú vagy leány egyszerre meg tud változni, durcássá, tiszteletlenné, cinikussá, otthont és szülőt kerülővé, bizalmatlanná tud válni, ha szexuális téren elromlott.
- 1477 Nincs még egy oly nehéz nevelői feladat, mint olyan leányok nevelése, akik már kézben voltak. (Makarenko, i.m.)
- 1478 Az esetek 90 százalékában nem először lesz a gyermek tolvaj, konok, szemtelen, szüleit és nevelőit kerülő és aztán erkölcstelen. Előbb nemi téren bukik el és csak azután fordul lelke a többi irányba. Gyakran érthetetlenül áll előttünk a gyenge, sötét tekintetű, léha, blazírt „öreg” fiú. Az ember szinte kísértésbe jön rámondani a költő szavait: „Multadban nincs öröm, jövődben nincs remény.”
- 1479 Az ifjúság szexuális bűnözése lerontja fegyelmét. A szexuálisan bűnöző tanuló egyúttal a legrosszabb növendék is szokott lenni.
- 1480 A nemi téren önfegyelmezett ifjú rendszeren egyébként sem ad okot magaviseleti kifogásra.
- 1481 A tisztalelkű ifjú a világ legszebb teremtménye. (Rousseau.)
- 1482 Heine, a „test és vér költője” megilletődve áll a nemi téren romlatlan ifjú előtt. Imától elszokott kezét védőleg terjeszti an-

nak fejére, kérve Istent, hogy óvja meg ezt az ifjút e romlatlanságában:

Du bist, wie eine Blume,
So hold und schön und rein.
Ich schau dich an, und Wehmut
Schleich mir ins Herz hinein.
Mir ist's, als ob ich die Hände
Auf's Haupt dir legen sollt',
Betend, dass Gott dich erhalte
So rein und schön und hold!

1483 Ady Endre is így sóhajt fel:
Szépség, tisztaság és igazság
Lekacagott szavak,
Ó, bár haltam volna meg akkor,
ha lekacagtalak.
Szüzesség, jóság, bölcs derékség,
Ó, jaj, be kellett!

1484 1948-ban a Japánt megszálló katonai hatóság meghívta Flanagan atyát, az amerikai „Boy's town” (Fiúk városa) világhírű papi alapítóját, hogy kikérje tanácsát a japán ifjúság nevelése tekintetében. Flanagan első tanácsa az volt: „Óvjátok őket a rossz példától és az erkölcstelenségtől!”

1485 A szülő, iskola, tanító, tanár és nevelő egyaránt mindent kövessen el, hogy a serdületlen és serdülő ifjúságot nemi téren is tisztán tartsa. Óvja a veszélyektől (rossz társaság, szemérmetlen olvasmány, erkölcstelen irányú színdarabok, mozielőadások, tv-filmek nézése).

1486 A nemi ösztön első ébredése rendszeren az iskolai évekre esik. Itt mint kiindulási pontnál, a kapott irányítás és óvás kihat az egész életre.

1487 Oly tehetetlen nincs, ki ne tudna segíteni máson,
Hogya az embertárs támogatásra szorul.
Nincs másod, amit adj, legalább nyújts szívbeli jó szót
S sziklát gördíts el sokszor a lelkük elől. (Andor K.)

1488 Ez az időpont akárhányszor az ifjú életének legsebezhetőbb pontja és legérzékenyebb oldala. Ilyenkor szorulnak a fiatalok legjobban megértő, szerető és résztvevő lélekre, amely néha kétségbeeső harcok hínárjából emeli ki őket.

- 1489 A felvilágosításnak óvatosnak, józannak, körültekintőnek és fokozatosnak kell lennie. Szükséges, hogy a felvilágosító kellő tisztelettel kezelje mind a nemi kérdést, mind az ifjúságot.
- 1490 Sok szülő, különösen az anyák legnagyobb része annyira elfogult gyermekével szemben, hogy nem gondol gyermekének erkölcsi veszélyeire. Nem is beszél neki róla.
- 1491 Az erkölcsi bukás képes a társadalom legjobbjait, az emberiség tölgyeit és cédrusait is kikezdeni, elgyengíteni, leteríteni és tönkretenni. Ez ássa alá az egészséget. Ez dülja fel a családi élet boldogságát. Veszélyezteti az utódok életét és épségét.
- 1492 A szanatóriumok, a kórházak kezeltjeinek jórésze, az örültek fele és a vérbaosok a szexuális téren buktak el.
- 1493 A tiszta erkölcs útjáról való letérés görnyesztí és gyilkolja az ifjúságot. Pedig minden erejét szervezetének felépítésére s lelkének erősítésére kellene fordítania.
- 1494 Ha az erkölcsi egyensúly megrendül az ifjúsági bűnök miatt, az élet virága bimbójában elfonnyad. Az élet forrása beszennyeződik. Az idealizmus tüze kialszik. A poézis hangja elnémul. A fiatal teremtésnek „hamu lesz a szíve és nyál a vére”. Drasztikusan ecseteli a bűnbe esett leányok hirtelen szörnyű erkölcsi süllyedését *Makarenko*. (Az új ember kovácsa, II. 254—255.)
- 1495 A gyermek későbbi éveiben nemi téren a másik nehézség, amely a fegyelmezésbe vághat: a szerelem. Ez az érzélem azonban inkább a tanulásban szokott hátrányt jelenteni, mint a fegyelmezés terén.
- 1496 A szerelmes ifjút vagy leányt nem tanácsos támadni, gúnyolni, vagy csúfolni. Ez inkább erősíti az ellenállást. A teljes tilalom sem szokott beválni. Inkább úgy kezeljük a szerelmes ifjút vagy leányt, mint a „beteget”. Sajnáljuk. Mutassunk iránta részvétet. Emeljük és erősítsük. Nyugodt, megértő és jóakaró felvilágosítással törekedjünk őt józanságra bírni és realitásra vezetni.
- 1497 Új korszak küszöbén mosolyogva lenézí a múltat, Életet, erkölcsöt, mert ami régi, avult.
Csak mikor átalakult minden, veszik észre a vedlést:
Új csak a bőrük lett, testük a régi maradt. (Andor K.)

11. A gyermek „felvilágosítása”

- 1498 A gyermek — nemre való tekintet nélkül — már hat éves korától kezdve feltétlenül rászorul bizonyos fokú, okos, bölcs nemi felvilágosításra.
- 1499 Ha a gyermek a nemi felvilágosítást nem a szülőktől kapja, megszerzi azt illetéktelen, sőt legtöbb esetben veszélyes személyektől (rossz könyvekből, vagy éppen rossz példákából és romlott társaktól.)
- 1500 A gyermeket előre fel kell világosítani az önfertőzés veszélyéről. Fel kell vétezni az ellenállási képességgel a rossz példa ragálya és a csábítás ellen.
- 1501 Minél korábban ki kell fejleszteni a gyermekben a *szemérem*-érzetet. Ez az erkölcsre ugyanazt jelenti, mint a szemre a pupillának védekező hatása a szemet fenyegető veszedelmek ellen.
- 1502 A nemi nevelésre, óvásra és figyelmeztetésre különösen rászorul a fiú és leány a serdülő korban. Hiszen a nemiség kötelességeket és irányvállalást ró az ifjúságra. Ezzel esze nem tud megbirkózni. Hiszen a nemi ösztön épp azt homályosítja el. Gondoljunk egyúttal a nemi fertőzéstől való óvakodás fontosságára is.
- 1503 Szomorú tapasztalat szerint, a korai nemi vagy szerelmi ébredés esetében fiúk és leányok gyakran magukra vannak hagyva. Szárnyuk nincs. Leverték, tanácstalanok. Erőtlenek. Telve vannak kérdeznivalókkal. De nincs, akihez bizalommal fordulhatnak.
- 1504 A gyermek jövődő szexuális nevelése annyit jelent, hogy igyekezzünk belőle szerető, jó családapát formálni a jövőre. A szexuális nevelésnek minden másféle iránya feltétlenül káros és társadalomellenes. Ha ezt a célt nem tűzzük ki és nem érzük el, gyermekünk rendetlen nemi életet fog élni. Ennek következtében kártékony lesz a társadalomra. Élete tele lesz tragédiákkal, szennyyel, szerencsétlenséggel. (Makarenko, Válog. pedag. tanulm. 317.)
- 1505 Rendkívül fontos a nemi oktatás időpontja és módja. Ami az időpontot illeti, két végetet kell kerülni. Nagy hiba azt gondolni, hogy a kis gyermekek nem *gondolkodnak* és hogy a teremő ösztön nincs meg már bennük, amíg fel nem serdülnek.
- 1506 A tapasztalat azt mutatja, hogy — főképp a városokban — néha már az általános iskolások nemi téren sokat tudnak, be-

szélnek, sőt cselekszenek. Faluhelyen viszont az állatok nyílt párosodása kelti fel a gyermekek érdeklődését és kíváncsiságát, valamint a másnemű társaik testi különbözősége. És a felnőttek beszéde egymás közt a gyermekek előtt.

1507 Igaz, a gyermek hamarosan érdeklődik, hogy honnan születnek a gyermekek, de abból, hogy érdeklődik e kérdés után, még nem következik, hogy a legfiatalabb korában már mindent el kell neki magyaráznunk. Hiszen nemcsak ezen a téren fordul elő, hogy a gyermek nem tud mindent. Azt sem magyarázzuk meg a hároméves gyermeknek, honnan jön a meleg, vagy a hideg, mitől hosszabbodnak, vagy rövidülnek a napok. Hét éves korában nem magyarázzuk el neki a repülőgép-motort, még ha érdeklődik is e kérdés iránt. Minden tudásnak megjön a maga ideje. (Makarenko, i. m.)

1508 A nemi felvilágosítást ne is kezdjük *túlkorán*. Ha idő előtt közlünk a gyermekkel kényes dolgokat, ezzel idő előtt felébresztjük és tápláljuk kíváncsiságát és képzeletét. Ha pedig a kellő mértéken túl világosítjuk fel idő előtt, könnyen lelkébe ültethetjük a cinizmus csíráit.

1509 A nemi felvilágosításra egyesegyedül a szülő alkalmas. Fiúknak az apa, leányoknak az édesanya adja meg ezt. A szülők részéről történt nemi felvilágosítást esetleg pótolhatja, vagy kiegészítheti más alkalmas személy, pl. idős, okos rokon, tanító, tanítónő, fiúknál pedig a lelkipásztor. De ezek is mindig négyszemközt, vagyis egyenként.

1510 Az iskolai vagy intézeti, tehát a közös nemi felvilágosítás nem mindig sikerül. Az orvosok nem mindig alkalmasak a nemi felvilágosításra, mivel annyira hozzászoktak a nuditáshoz, hogy legtöbbszörben nincs meg a szeméremérzet és intim gátlás, amely a gyermek nemi felvilágosításának egyik fontos kelléke.

1511 Kíváncsatos, hogy a szülők és a gyermekek között a bizalom, tapintat és erényesség légköre uralkodjék. Ez szolgáljon keretül a nemi felvilágosításnak.

1512 A nemi felvilágosítással ne siessünk túlságosan. Viszont, ha a gyermek ilyen irányú kérdéssel lép fel, okvetlenül válaszoljunk. Már maga a kérdés igazolja a gyermek érdeklődését, amelyet ki kell elégíteni, mert másképp veszélyes helyről kapja azt meg. Ha a kérdése komoly és az érdeklődés nagyobb fokú, a válasznak is megfelelőnek kell lenni.

- 1513 A gyermek érdeklődését sohasem szabad hazugsággal, vagy költött mesével kielégíteni, pl. a gólyamesékkel.
- 1514 E rendkívül kényes tárgyban bizonyos magán-oktatás szükséges és alkalmas azok részéről, akik Istentől megbízást kaptak a tanításra és a házasságban kegyelmet, hogy e tekintetben minden óvatosságot szem előtt tartsanak. (XI. Pius pápa, Keresztény nevelésről 1929.)
- 1515 Nemi dolgokban ne adjunk gyermekeinknek hamis eszméket vagy okokat. Bármit kérdezzenek is, ne térjünk ki a válasz elől hazug állítással, amelyet a gyermek ügyis ritkán fogad el. A választ adják meg kellő időben, kellő mértékkel és a szükséges óvatossággal. Ez az oktatás a gyermekre sokkal kevesebb veszélyt fog jelenteni, mintha az ismereteket más forrásból fogja meríteni. (XII. Pius pápa, Keresztény édesanyákhoz, 1941. okt. 26.)
- 1516 Arra a kérdésre, hogy „honnan jött a kis Ágnes”, egy munkásnő a következő választ adta 7 éves leányának: „Ahogy az almát az almafáról szedjük, úgy a kis gyermeket az édesanyától kapjuk, aki a szíve alatt hordozta, míg meg nem nőtt és meg nem született.”
- 1517 Egy tanár okos fiának ezt a választ adta: „Az ember születéséhez hárman járulnak: Isten, az ember és a természet. Ha a szülők szeretik egymást és kívánják, hogy gyermekük legyen, a többitől Isten és a természet éppúgy gondoskodik, mint ahogyan, ha gabonát akarunk, elvetjük a búzmagot és többit elintézi az Isten és a természet.”
- 1518 Nagy hiba, ha a szülői otthon képei, szobrai szemérmetlenek. Ha a könyvtárunkban sikamlós művek sorakoznak. Ha az asztalon pornográf folyóiratok rontják a szellemi légkört a gyermekek ártalmára.
- 1519 A lakásban kiállított meztelen szobrok és képek veszedelmese a gyermekek lelkére. Idő előtt felébresztik a nemi ingert. A korán felajzott érzékiség pedig a valóságos terhelttség súlyával nehezedik a jóra való készség szárnyaira.
- 1520 A meztelen képek, szobrok állandó szem elé tárása kikökhentheti az ifjúságot kedélyi egyensúlyából. A nuditás állandó szemlélete a mámor narkotikumával áraszthatja el az ifjúság idegeit.
- 1521 A művészi aktok az ifjúság képzeletébe kipusztíthatatlanul beraktározzák az izgatón, kábító, részegítő gondolatokat, elképzelé-

- sek és érzések sokaságát. Ezek folytonos harsogásától nem hallja meg a vallásnak, a kegyelemnek, a szülői és nevelői óvásoknak halkabb, finomabb sugallatait.
- 1522 Az erotikus eszméktől, érzésektől és képzeletektől telített lélek az otthon üresnek és ridegnek, környezetét unalmasnak, szülei szeretetének megnyilatkozását pedig terhesnek érzi.
- 1523 Freud, a lélekelemzés mestere a lakásában — éppen gyermekei miatt — nem tűrt szemérmetlen képet, sem szobrot. Jól tudta, hogy az ilyen díszítések a fiatalságban felesleges ingereket váltanak ki. Ezek leperzselik róla az eszményiség szárnyait. Erőparazlásra csábítanak, ahol nincs meg a mérték ereje. Erőforrásokat nyitnak meg, amikor még nincs meg a józan gátlás lehetősége.
- 1524 Az ébredő nemi ösztön fékezésének hatalmas segítő eszköze a gyermek istenfélelme és komoly vallásossága. Az Isten jelenlétében való élés, vagy az őrzőangyal hite (hogy t. i. a gyermek soha sincsen egyedül) nagy élmény és nagy fékező.
- 1525 Kár, hogy a kísértő sátánnak a földi alakját Emberi csúf szörnynek festi a képzeletünk. Így, ha a kísértő közeleg szép angyali mezben, Benne az ördögi lényt nem veszi észre szemünk. (Andor K.)
- 1526 Hosszú prédikációk helyett az élet százféle cselekedeteibe, eseteibe és fordulataiba mindig szőjjünk bele néhány vallásos gondolatot.
- 1527 Fontos a természetes rossz hajlamok leküzdése vallásos alapon is (pl. a bűn). De ezt is mindig türelemmel és megértéssel! Hiszen mi is hányszor megbotlunk és elesünk. Hát még az állhatatlan gyermek.
- 1528 Fontos a vallásnak gyakorlati oldala. Ne csak imádkoztassuk és templomba vezessük, vagy kísérjük gyermekünket. Tanítsuk meg Isten kedvéért tanulni, dolgozni! Áldozatot hozni szüleiért, másokért, hazáért, Egyházért, szóval a közért!
- 1529 A serdülő gyermek olyan, mint a kiforratlan bor. A must elvesztette már jóleső édességét. De még nem vette fel a bor nemességét. Tele van erjedő anyagokkal! A serdülő gyermek is elvesztette már bájoságát, kedvességét, őszinte ragaszkodását, és bizalmát szüleihez. De még évekbe kerül, amíg az igazi érettségig eljut. Magaviseletében, modorában éretlen. Nem gyermek

már, de még nem felnőtt. Maga sem találja helyét. Testtartása, mozgása, beszéde, cselekedete egyaránt esetlen. Modortalan, bizalmatlan, félrehúzódo, szeszélyes, érzékeny.

1530 A serdülő korú gyermekkel szemben némely szülőnek nincs bátorsága a további fegyelmezésre. Ez hiba! Természetesen nem szabad a serdülő gyermektől túlsokat követelni. A szülő ne legyen vele szemben rideg, kemény, durva. De a tekintélytiszteletet mindig követelje meg.

1531 Nagy hiba, ha a szülő annyira el van ragadtatva gyermekének valamely képességétől, ügyességétől, vagy sikerétől, hogy valósággal csodálja gyermekét. Megsértődik, ha hibáira figyelmezteti. Legyen az tanára, vagy rokona, barátja, vagy akár a hatuság.

1532 A serdülővel szemben a legnagyobb hiba, ha a szülő azt gondolja, hogy most már gyermekének mindent meg kell engednie: hadd tombolja ki magát! Pedig ennél hamisabb, megtévesztőbb, veszélyesebb, ostobább és ráadásul kétszínűbb mondást keveset gyártottak.

1533 Mi lenne, ha egy fiatalember autót akarna vezetni, de nem kötné magát intelmekhez, az útjelzők utasításaihoz és a tilalomfák gyáva óvásaihoz! Sőt ha még valaki biztatná is: Le az akadékoskodókkal! Ha azt mondanánk neki: a természetimádás szárnyait nem lehet lenyesni. Járjon csak, amerre tetszik. Hadd tévedjen el! Hadd essék, zuhanjon le. Hadd törje, zúzza össze magát és pusztuljon bele. Legalább kitombolta féktelen szabadságérzetét és a rajongó autózó szenvedélyét.

1534 Az ostoba így szól: ha akarod, hogy fiad bölcs legyen, előbb futtasd meg vele az ostobaságok akadályversenyét. Saját kárán tanul a buta! Ha akarod, hogy akarata legyen, előbb vezess olyan dolgokba, amelyek elveszik akaratát (ital, kártya, mulatozás).

Rousseau is így serkentgette magát és képzelte jövőjét. Voltaire pedig csak azt jegyezte meg hozzá, hogy barátja a programjának csupán első felét mutatta be, a másodikban megakadályozta — a halál!

1535 Nagy hiba, ha a szülők nem tűnnek otthon, vagy a közelükben gyermekzsivajt és hangos beszédet. Ha annak örülnek, ha a gyermek csendes, alig mozdul és halkán szól. Azt mondják róla, hogy „nagyon jó gyermek”. Az ilyesmi épp olyan bűn a gyermek

ellen, mintha kezét vagy lábát gúzsba kötnék, vagy állandóan sarokba állítanák.

A gyermeknek feltétlenül szüksége van otthon szabad mozgásra és tevékenységre, ami zsvaj és láрма nélkül alig lehetséges.

1536 Azok, akik merészen lándzsát törnek az iskolai szexuális felvilágosítás mellett, igen nagy többségben sem nem tanítók vagy nevelők, sem nem gyermekes szülők.

1537 Az iskolákban csak ismereteket közölnek, de nem fordítanak gondot az akaratnevelésre. Az akarterő fejlesztésére. Márpedig a szexuális kérdés alapja, gyökere, legbiztosabb védelme nem az ismeret, hanem sokkal inkább az akarat!

1538 Helyes, hogy a gyermeket az utca szennyes felvilágosítása ellen akarják megvédeni. Ez ellen a szülők is küzdenek. De nem felejthetjük el, hogy maga a nemi ösztön is olyan, mint a rendetlen utcai kölyök, aki a felvilágosításból éppen azt habzsolja, ami őt érdekli, izgatja, csiklandozza.

1539 Helyesen és bölcsen mondta *Szuszai Antal*, a kiváló magyar ifjúságnevelő, hogy a nemi dolgokra vonatkozó tudás nem hideg számtan vagy ásványtan, hanem olyan ismeret, amely a gyermek egész valóját lángra gyújthatja és rommá égetheti.

1540 Már *Ovidius* is jól mondta: „Video meliora proboque, deteriora sequor.” — Látom, tudom, mi a jó, helyeslem is, de követésére erőtlennek érzem magam. — *Sz. Pál* pedig ezt írja: „Más törvényt látok tagjaiban, ez küzd értelmem törvénye ellen, s a bűn törvényének foglyává tesz, mely tagjaiban van. Ki szabadít meg? Az Isten kegyelme” (Róm 7,23).

1541 A természet vonakodva s lassan tanít, az emberek ellenben rendszerint elsietik a dolgot. Utóbbi esetben a képzelet hat az érzékekre, korai izgalomba hozza őket, amely előbb az egyeseket, idővel azonban a fajt is okvetlenül elgyengíti és elerőtleníti. (Rousseau)

1542 Ha az ifjúságot nem neveljük állandó és egyéni gyakorlattal akaratának megfékezésére, a nemi tisztaság szeretetére és finom szeméreméretére: bármennyi szexuális tudással vártezzük is fel, a felizgatott kíváncsiság nem csendesedik le. Nem elégszik meg a kapott felvilágosítással, hanem még többet akar és siet meg tudni, még többet látni és még többet személyesen megtapasztalni.

- 1543 Az ember oly mértékben, amilyenben csupán az eszét művelik, arra hajlik, hogy az összes lények közül a legszertelenebbé és legvadabbá legyen. (Aristoteles)
- 1544 Csak ritka pedagógus rendelkezik azzal a finom tapintattal, amely szükséges a nemi kérdés nyilvános tárgyalására. Ne feledjük, hogy ahány gyermek ül az iskolában, annyiféle a természete, érdeklődése és nemi ösztönének ingerlékenysége. Az egyik gyermek pl. lehet szexuális téren terhelt, sőt romlott, a másik ellenben születésétől frigid stb.
- 1545 A gyermeket immunizálni kell a könnyen befolyásolhatóságtól. A szülők neveljék és szoktassák ezért a gyermeket arra, hogy ne lehessen könnyen a rosszra csábítani, a helyes iránytól eltéríteni és feltett szándékában megingatni. Ha a gyermeket nem neveljük és szoktatjuk arra, hogy *ellent tudjon állni* a csábításnak, a rossz példának, akkor később a lejtőn talán már nem lesz megállása. A gyermeket hozzá kell szoktatni a pontosságra. Igéretének lelkiismeretes megtartására. A pénzzel és egyéb dolgokkal való takarékosagra. A gyermeket vértesszük fel a dohányzás és a túlzott divathajhászás ellen.
- 1546 A dohányzást nem tanácsos egyenesen tiltani, hanem inkább közvetve hassunk a gyermekekre. Szóljunk a dohányzás káráról: tönkreteszi az egészséget és igen sokba is kerül. A dohányzás rövid idő múlva oly erős szenvedéllyé válhatik, amelynek az ember legtöbbször tehetetlen rabjává lesz. Háború, fogság idején a szenvedélyes dohányzók képesek utolsó falat kenyérükről is lemondani, csakhogy dohányhoz jussanak. Akaratgyengeségre vall, ha valaki nem tud ellentállni ilyen káros szenvedélynek.
- 1547 Leányoknál természetes és nem kifogásolható, hogy szép és tetszetős ruhákra vágyanak. Azért leányok! Csak ez a vágy ne legyen túlzó, vagy éppen beteges. A divat szemmel tartása és követése is teljesen indokolt. Hiszen szörnyű volna elképzelni is, mi volna, ha minden nő saját feje szerint öltözködnék. Csupán a divat szélsőségeitől, szertelenségeitől és túlzásaitól kell minél korábban óvni gyermekeinket. A fiúkat is! Ha a leány édesanyja is rabja a túlzott és a férj erszényén túltevő ruhaszenvedélynek, leánya is utánozni fogja.
- 1548 A leányt be kell avatni a szülők anyagi gondjaiba. Meg kell értetni vele, hogy az öltözködésre fordított kiadás nem válhat a többi fontosabb szükséglet rovására. A leány, aki bensőleg értékes, nem szorul feltűnő és rikító drága külsőre. Azonban az

üreslelkű, értéktelen nők maguk is érzik e fogyatkozásukat. Ezért cicomás külsővel akarják belső szegénységüket leplezni, a figyelmet magukra irányítani.

1549 A beteges, hisztériás nőknek közös tulajdonsága, hogy egyrészt minden divatváltozásnál ők az elsők, akik a divat után bomolnak, másrészt ezt is mindig felső fokban, feltűnő és bizar módon akarják magukon fitogtatni (divatőrület).

1550 Az olyan leánynak erkölcsé is kétes és ingatag, aki szülei vagyoni erejét messze meghaladó kívánságokkal terheli. Akinek lelkiismerete az egyik irányban tág, rendesen másik irányban is laza, megbízhatatlan és könnyen elcsábítható.

12. Hogyan fegyelmezzünk az intézetben?

1551 A nevelőintézetek, internátusok, kollégiumok igazi programja, eszménye, célja: a családot, ennek szeretetét, melegét és egyéni irányítását teljes komolysággal pótolni!

Az ilyen intézetekben még melegebb, közvetlenebb és őszintébb kapcsolat szükséges nevelők és a növendékek között, mint az iskolákban.

1552 A nevelőnek nem szabad arra várni, amíg a fiú vagy leány maga érzi, mi fáj neki, mi bántja, mi veszélyezteti, fenyegeti és amíg vagy közeledik a nevelőhöz, vagy nem. Az eszményi nevelőnek mindent szinte ösztönszerűen előre meg kell éreznie.

1553 Az intézeti előjárók fokozottabb kapcsolatot tartsanak a szülőkkel. Egy növendék alapos kiismerése nem is lehetséges a szülők ismerete nélkül. Sőt — ha ez könnyen lehetséges — törekedjünk a szülői otthon légkörét is megismerni.

1554 Az olyan növendéket, akinek szülei állandó veszekedésben élnek, vagy elváltak, akik között életkorban nagy a különbség, vagy magas fokban hisztériás természetűek, mindig nagy részvéttel és megértéssel kell kezelni!

1555 A nehéztermészetű és rakoncátlan növendékeket sohasem szabad szem elől téveszteni, anélkül azonban, hogy a bizalmatlanság legkisebb gyanúját keltenénk bennük. Ha valamelyik nem

mutatkozik, ahol jelen kellene lennie, azonnal hívassuk vagy kerestessük azzal az ürüggyel, hogy valamit akarunk neki mondani.

1556 Amelyik növendék állandóan kerüli a nevelőt; aki mindig bujkál, akit sokszor nem lehet megtalálni, olyan helyeken csípjük meg, ahol más növendék nemigen jár, az, ha egyébként szelídek, félénkek, idegesnek látszik is, rendesen veszedelmes jellem. Vigyázzunk rá!

1557 Lélektanilag érdekes, szinte megmagyarázhatatlan, hogy ha egy intézetben csak két rossz magaviseletű növendék van, ez a kettő csakhamar megismerkedik egymással. Jóbarátságot köt. Cimborákká lesznek. Összetartanak jóban, rosszban. Természetesen inkább az utóbbiban. Terrorizálni igyekeznek a többit. Kétszeres vigyázat legyen az ilyenekre.

1558 Az intézetben rendkívül nagy gondunk legyen a szobarendre, tisztaságra és pontosságra! Legyünk mindenben következetesek, kicsinyesség nélkül. — Ne legyünk szigorúbbak, mint az intézeti szabályzat. — Ha a közösséggel együtt vagyunk, sohase foglalkozunk az egyes növendékekkel annyira, hogy a többit szem elől té vesszük. Fejet magasán! Szemet szabadon!

1559 Ifjúsági „stiklik”, szellemes komiszságok esetén gondoljunk saját ifjúságunkra. Másnap vagy harmadnap magunk is másképp látjuk az esetet. Komolyabbak a folyton ismétlődő kisebb hibák, pl. kényelem, megbízhatatlanság, rendetlenség, pontatlanság, nagyfokú ingerlékenység, vagy durva érzéketlenség.

1560 Ne forgolódjunk sokat egy növendék körül.

1561 Hiba, ha minduntalan intünk, tanítunk, korholunk. A ritka szó súlyosabban esik latba! Keményfejű növendékekkel szemben ne tanúsítsunk még nagyobb keményfejűséget! Az ilyen növendékeknek jobban imponál a fölényes nyugalom. A sajnálkozó, higgadt bölcsesség.

1562 Szeressük növendékeinket. Örüljünk, ha ők is tisztelnek, vagy éppen szeretnek minket. De semmi esetre se törekedjünk „népszerűsége”!

1563 A nyugodtság szavunkban, tekintetünkben, viselkedésünkben, lépésünkben, mindenünkben még az éretlen gyermekre is nyugtatólag hat. Benne is nyugalmat ébreszt.

1564 A nyugtalan vérmérsékletű, otthon félre nevelt, szabad mozgásra vágyó, vagy ideges gyermek számára legyen a nevelő jó

és eleven szemléltető eszköz. Előtorlasza az akaratgyakorlatoknak. Élmunkás az önfegyelmzésben! „Medice, cura teipsum!” Orvos, gyógyítsd meg előbb magadat, mielőtt másokat gyógyítanál!

1565 A jó szemléltető eszköz másik feltétele, hogy tömör legyen. Kevés vonással sokat mutasson és sokra tanítson. Az oktatás és magyarázás legyen eleven, éltető, érdekes és vonzó. Különböző unottá válik. Megbontja, vagy legalább is nehezebbé teszi a fegyelmet. Tréfálhatunk is, helyel-közzel meg is nevetethetjük tanítványainkat. A nevetés közelebb hozza a gyermeket tanítójához. Megéretteti vele az embert. De a parancsokkal és tiltásokkal nagyon takarékoskodjunk! Ha egyetlen szóval meg tudjuk értetni magunkat, ne használjunk kettőt!

1566 A parancs és tilalom tekintetében minél hallgatagabb a nevelő és minél visszavonultabb, annál érdekesebbnek, titokzatosabbnak és imponálóbbnak mutatkozik.

1567 Az időközi tornagyakorlatok (csuklógyakorlatok) igen fontosak. A fegyelmzésnél t. i. tekintetbe kell vennünk a gyermekek természetét is. A gyermek természeténél fogva képtelen hosszabb időn át kellő mértékben figyelni, gondolatait összpontosítani és képzeletét fékezni. Kitér belőle a mozgási ösztön. Ez nála a növekedést célzó természeti szükséglet. Ezt elnyomni oktalanság és kegyetlenség. A gyermek mozgási ösztönét időnkint ki kell elégítenünk. Ezért is jó, ha a tanító időközönként nyitott ablaknál megmozgatja az egész osztályt.

Ilyen 2—3 perces gyakorlat után mintha kicserélnék az osztályt. Ismét nyugodtabban tudnak ülni a gyerekek és erősebben figyelnek. Ekként az elveszettnek vélt néhány percet is tetézzve visszaszerezük.

1568 Helytelen és természetellenes az az eljárás, amely nemcsak óra közben követeli meg a tanítványoktól a teljes csendet (ami rendjén is van), hanem az órák utáni kis szünetekben is ugyanezt a csendet kívánná.

1569 Arra kell törekednünk, hogy a gyermekek ezt a tízpercnyi időt minél jobban kihasználják felüdülésre. Hiszen óra alatt is csak akkor lesznek nyugodtak, ha előbb alaposan kibeszélgethették, kímőzoghatták, kiugrándozhatták magukat.

A felnőtt ember sem tud órákig nyugodtan maradni. Még színházban, moziban, a legérdekesebb előadás után is érezzük lábunk, testünk fáradtságát, elzsibbadását. Jólesik ilyenkor egy kis mozgás.

- 1570 Adjuk meg a gyermekeknek a tízpercekben a legteljesebb szó-lási, vagy ha úgy tetszik, „kiabálási” szabadságot. Akit ilyenkor is bánt a gyermekzsivaj, az nem való iskolába. „Engem jobban gyö-nyörködtet a gyermekzsivaj — mondotta egy öreg tanító —, mint saját szerzeményű zeném. Abban az igazi, fejlődő életet, a növe-kedés ritmusát, a természet fejlődését, az energiák játékát lá-tom!” Igaza van. A gyermek lármája a jövő zenéje. Ez az igazi nemzeti dal!
- 1571 Az óráközökben se hagyjuk a gyermekeket magukra. Menjünk közéjük és elegyedjünk szóba velük. Így ismét látják bennünk az embert, nem csak a szigorú előljárót. Máskor meg, mintha oda se ügyelnénk, nyitott füllel és éber figyelemmel lássunk és hall-junk mindent. Így a gyermekek egyéni ismeretére tehetünk szert.
- 1572 Nevelőintézetekben példaadás céljából lakásunk egyszerű, keresetlen legyen. De mindig tiszta és rendes! Ajtónk nyitva le-gyen növendékeink számára. Szavunk barátságos. Szívünk szerez-tettel teljes legyen. A felkeléskor az első, lefekvéskor az utolsók legyünk!

13. Mindig a jót kell hangsúlyozni

- 1573 A rakoncátlan, megfélemezhetetlen, engedetlen gyermeket az intézetben állandóan szem előtt kell tartani, de úgy, hogy ne ve-gye észre. Mi több, úgy viselkedjünk vele szemben, mintha szá-munkra nem is léteznék, amíg meg nem puhul. Csak ezután for-dítsuk rá észrevehetően figyelmünket és érdeklődésünket. Ez na-gyon jól fog esni neki.
- 1574 Azokat az erényeket, amelyekre a növendékeket különös mó-don nevelni akarjuk, folyton és folyton, szóval minél többször hangoztatni, hangsúlyozni és ismételni kell.
- 1575 Tudjuk, hogy a kézgyakorlat mily nagy hatással van az észre, pl. zongorajátéknál, gépírásnál stb. De épp ily nagy hatása van a szavaknak és kifejezéseknek, az észre és akaratra egyaránt. Gyakran kell szólni bizonyos erényekről. Ilyenek pl. az udvarias-ság, bajtársiasság, lovagiasság, engedelmesség, fegyelem, pon-tosság, tisztaság stb. De egy-egy időszakban csak egyfajta ilyen erényt emeljük ki.

1576 Minden intézetben elengedhetetlen a vidámság, a játék, a hozzá való szabad tér. Ezek felüdítik a gyermeket s levezetik izzó kedélyét. A jó intézethez hozzátartozik a szabad időben a láрма, zsvaj, kacagás. Zene, sport, a játék minden neme, színelőadás, kézügyesség, könyvek, ünnepélyek mind otthon legyenek az intézetben. Egy-egy nevelő pedig állandóan gyermekei között legyen, közük vegyüljön. Játékaikban vegyen részt oly lelkesedéssel, mint a gyermekek. Ezzel megnyeri bizalmukat. Behatol lelki világukba.

1577 Nagyon fontos lélektani és nevelési szabály, hogy több figyelmet fordítsunk kifelé a jóra, mint a rosszra. Azt is mondhatnám, hogy nagyobb feltűnést csináljunk a dicséretesből, mint az ellenkezőből. Miért? Mert az emberi természet amúgy is hajlamos inkább a rossznak, bizarnak, bűnnek észrevezésére, mint a jóéra, a nemesére. Maga a történetírás is hajlamos arra, hogy a szokatlant, ritkát, feltűnőt, negatívot vetesse észre inkább, mint a normálist és pozitívot. A rossz amúgy is hangosabb és tolatódóbb. Vad színeivel jobban ragad az emlékezetbe. A jó, csendes, megszokott, fel nem tűnő, szinte természetes.

1578 Jól mondja *Carlyle*: „Ezer évig nő a tölgy zajtalanul. Amikor a favágó nekiáll baltával, hall az ember zajt a magányban. A tölgy is csak akkor véteti magát észre, amikor nagy recsegéssel összemlik . . . Így megy ez mindenütt: a balga hírhordás nem arról beszél, ami jó történt, hanem a sikertelenségeket, mulasztásokat hánytorgatja.” Ezért az intézeti életben a jót, nemeset, utánzásra méltót kell minél jobban kiemelni, hangsúlyozni, feltűnővé tenni. A kényesebb eseteket (főként az idősebb növendékeknél) legcélyszerűbb négy szemközt elintézni.

1579 Ne mondjuk a gyermekeknek: „Te rossz voltál”, hanem: „Amit tettél, az rossz volt.” Ha ráfogjuk a gyermekre, hogy rossz, ezzel mintegy azonosítjuk őt a rosszsal. Ha ezt sokszor mondjuk neki, a gyermek szinte természetesnek veszi, hogy ő rossz. Ha viszont azt mondjuk neki, hogy amit tett, az rossz, ezzel mintegy szétválasztjuk a személyét a tettétől. A rosszat megutáltatjuk vele.

1580 A mai nemzedéknél külön figyelembe kell vennünk egyes tanulóknak esetleg gyenge idegállapotát. Így például az ún. neurosis traumatica esetén (amelybe gyenge szervezetű és még ráadásul az elnevelt gyermekek szoktak esni) ha a gyermekre hirtelen rákiáltunk, vagy mint kezdőt, előzetes figyelmeztetés nélkül büntetjük, idegrázkódást, görcsöt, sőt bénulást is kaphat.

1581 Minden valamire való intézetben a gyermekeket játékra is ösztönözni kell. Ellenben nagyon kell óvakodni a kártyázástól. Ez eleinte pénz nélkül megy, majd süteménybe, később már tárgyakba (cukorka, irka, zsebkendő), végül pénzbe.

Makarenko szerint: „Intézetekben nincs nagyobb veszedelem a kártyázásnál. Kitépi a növendékeket a szükségletek normális körforgásából, és mellékkeresetre kényszeríti, aminek egyetlen útja az intézetben a lopás. A kártyaadósság a növendékek körében is becsületügynek számít. A meg nem fizetés miatt az illető nemcsak elverik, hanem teljesen ki is közösítik.” Ez viszont szökésre, sőt öngyilkosságra is vezethet.

1582 A tanár és nevelő álljon szívesen a szülő rendelkezésére, ha ez felkeresi. Ne robogjon el a feléje alázkodó szülő előtt azzal, hogy most nem ér rá. A szülővel szemben a nevelő ne legyen fölényes, kioktató. Beszéljen vele, mint a növendék iránt érzett szeretetben közösen érdekelt fél. Tehát mint olyan, akinek a gyermek érdeke épp úgy szíven fekszik, mint a szülőén. Még a leglustább, legvásottabb gyermek szülője előtt is kell, legalább is illik valami kis jót, elismerőt, biztatót mondani. A szülő szemében és szívében-lelkében a saját gyermeke a világ legnagyobb kincse.

1583 Ha a növendék az iskolán, vagy intézeten kívül hosszabb ideig beteg, látogassuk meg. Így ismerjük meg a környezetét, ahonnan a növendék élénk került. Bölcsen mondta egy kiváló pedagógus, akiért rajognak növendékei: „Aki növendékeit csak az iskolából ismeri, nem is ismeri őket. Azaz, hogy csak a diákot ismeri, de nem a gyermeket,”

1584 Egy-egy iskola vagy intézet tanárai, előljárói, nevelői tisztelik, becsülik egymást. De úgy ám, hogy ezt a növendékek is meg tapasztalhassák. Nagy hiba, ha a növendékek az ellenkezőt kénytelenek felfedezni.

1585 Sok tanár a tanártársában önmagát látja, saját félszégeit, bogarait, fölényességét, túlzott önértékelését, csak hogy másban ezt mind nagyítva látja, ezért irtózik azok társaságától. Ezt az altereget nem tudja elviselni. Épp oly kevésbé, mint ahogyan őt nem tudja elviselni a kollégája, tanítványa, szomszédja. Az ilyen nevelő sem mint pedagógus, sem mint ember — nem eszményi.

1586 Csak az a tanár és nevelő tekinthető eszményinek, aki annyira emberi, önfegyelmezett, művelt, megértő és szeszélymentes, hogy örülni tud növendékei és kollégái látásán és találkozásán egyaránt.

- 1587 Az iskola, az intézet igazgatójának az az egyik főfeladata, hogy nemcsak pedagógiai, hanem társadalmi és kollégás szempontból is közös nevezőre hozza és emelje előjáró-társait!
- 1588 Az, ki hatalmon van s nem ügyel, ki kerül közelébe,
Ritkán vagy sohasem látja a tiszta valót.
Annyi a hízelgő körülötte s a koncraleső had,
Hogy szeme tükréhez rést se talál az igaz. (Andor K.)

14. Intézeti hibák

- 1589 Hiba, ha mindig csak tanítványaink hibáit figyeljük, bíráljuk, vagy arról tárgyalunk anélkül, hogy néhanapján saját hibáinkat is keresnénk, kutatónánk és számon kérnénk.
- 1590 Hiba, ha akár későn lépünk a tanterembe, akár kinyújtjuk az órát!
- 1591 Hiba, ha a fegyelembe vágó, jelentéktelennek látszó dolgokat elhanyagoljuk, pl. az illedelmes felállásra és leülésre, a tanszerek rendes, csendes előszedésére, eltevésére és kezelésére, a csinra és tisztaságra, anélkül természetesen, hogy kicsinyeskednénk, a tanulókat nyaggaoznánk és kiállhatatlanokká válnánk.
- 1592 A fegyelmet nagyon rontja, ha a tanulók rádöbbennek, hogy a tanár nem teljesen ura tantárgyának. Hasonlóképp, ha előadásával nem tudja lekötni a figyelmet.
- 1593 Hiba, ha nagyon sok szabályt állítunk fel. Így magunk is néha megfeledkezünk róluk. Kevés szabályt kell felállítani, de azokat következetesen meg kell tartani!
- 1594 Hiba, ha fegyelmezésünk az állandó tiltásban merül ki. A legtöbb tilalom az iskolában, vagy intézetben egy-egy kívánságnak felébresztése. Ez pedig kielégülést óhajtvá, esetleg épp a rosszra vezet.
- 1595 A művésziiesen fegyelmező tanár vagy tanító úgy vezeti az osztályt, hogy a tanulók észre sem veszik, hogy közben egyeseket megdicsér vagy megint.
- 1596 Lerontja a tanár tekintélyét, ha az ellenőrző szakfelügyelőt meg akarja tévesztetni a tanulók segítségével. Pl. ha a kérdésre

valamennyi tanulónak jelentkezni kell, de úgy, hogy akik a kérdésre meg tudnak felelni, a jobb, a többiek bal kezüket emelik fel.

1597 Hiba, ha a tanulók észreveszik egy tanár gyöngye oldalát, ez viszont nem veszi észre a sajátját.

1598 Ember, légy óvatos, hogy a tiszteleted kinek osztod.
Érdemért jár az mint különös jutalom.
Mert aki tiszteletét mindenkire rápazarolja
Érdemnek az előtt semmi nagyobb becse nincs. (Andor K.)

1599 Hiba a túlságosan gyakori dicséret vagy megrovás. A sok dicséret elkapatja a tanulót. Éreztesdük, hogy nem mindenért járki a dicséret vagy éppen jutalom. Néha kap egy tekintetet. Egy elismerő mosolyt. Egy fejbólintást. Ez a néma jutalom a legszebb jutalom. Sokszor más meg sem látja, csak az, akinek szánva van. Így nem kelt irigységet a többiben. Annak elég, aki kapta, mert látja, érzi, hogy tanára vagy tanítója együtt érez vele. — Ugyan- így tegyük intéseknél, megrovásoknál, büntetéseknél is.

1600 Sok ember sűrög-forog szüntelen,
kéretlenül mindenbe belecseppen,
csak hátramoszdít, míg a buzgót adja,
s a többieket dolgozni se hagyja. (Jean de La Fontaine, A kocsi és a légy; ford. Kosztolányi Dezső)

1601 Ne övezzük a kötelességet a dicsőség hamis gloriolájával. Pl. az igazmondásért jár ugyan elismerés, de semmiképpen dicsfény.

1602 Mások elé ha megyünk, felvesszük az ünnepi arcot.
Azt mit a tükrünkben lát mosolyogni szemünk.
Jólesik elhinnünk, hogy e képmásunk a valóság.
Kérdés, más szeme nem lát-e a lárvá mögé. (Andor K.)

1603 Hiba a goromba, nyers, durva, lealázó szavak, vagy kifejezések használata. A nyilvános megszégyenítésre, vagy éppen közmegvetésre alkalmas szidalmazás. Hasonló hiba a gúnyolódás, amely mérges sebet üt, és nehezen gyógyul. Gúnyolni csak az életben feltételezett hibát szabad, sohasem a személyt.

1604 Hiba a részrehajlás. Ha növendékeink között kivételt teszünk. Mennyi rosszindulatnak szülőanyja, ha egy előkelőbb állású, rokonság, barátság révén közelebb álló, vagy egyéb érdekekkel kapcsolatos gyermeket különleges bánásmódban részesítünk. Hogy fáj ez némelyeknek! Hogy hal ki szivükből a tanár

íránt való szeretet, bizalom, tisztelet! Helyébe a gyűlölet lép. Még nagyobb hiba, ha a szebb arcukat részesítjük előnyben, vagy kedvesebbek, szívesebbek vagyunk hozzájuk.

1605 Hiba, ha főképp a nagyszünetben a tanulók nagy többsége az iskolateremben játszhat. Ez veszélyezteti az iskolai bútorok épségét is. Neveljük rá a tanulókat, hogy az iskolát szinte szent helynek tekintsék.

1606 Mindig ügyelj, ne legyen soha külsőd elhanyagolva.
Undort kelt, ha italt piszkos edényben adunk.
Bár, mit a külső kép mutogat, nem a tiszta valóság,
Jelzi csak azt, amilyen lenni szeretne valónk. (Andor K.)

1607 Hiba, ha a gyengébbeket, félénkebbeket háttérbe szorítjuk. Az élet nem vetélytársakból, hanem küzdőtársakból áll. Sohasem szabad senkit háttérbe szorítani. Az életben sem mindig a legjobb tanuló emelkedik felfelé. Önbizalmat a csüggedőbe! Szárnyat a magasbatorőnek!

1608 Hiba, ha elnyomjuk a tisztességes szándékú, jóakaró, komoly érdeklődést, ha ez valódi tudásvágyból fakad. Ezzel elnyomjuk az egyéniséget. Pedig hadd fejlődjék! Örülni kell, ha a tanuló gondolkodik és minket hív segítségül.

1609 Hiba a haragtartás, jegesen hideg arc. Hiba, ha nem vagyunk soha vidámak. Arcunk vidámsága, hangunk melegsége behatol a tanuló szívébe. Növeli benne a szeretetet.

1610 Minél fiatalabbak a tanulók, annál hamarabb tanuljuk meg kívülről a nevüket. Keresztnevéen szólítsuk őket! Addig nincs bizalom, míg név nélkül szólunk hozzájuk. De hogy kiderül az arcocska, ha öcsi helyett Pista, Jóska lesz a gyerekből. Akkor már a lélekablakocska fehér függönye kezd nyiladozni.

1611 Nagy hiba és az önfegyelem teljes hiányára vall a tanulók becézése, ölelgetése. A hiba erkölcstelenséggé fajulhat, ha másneműekkel, vagy éppen ezek közül is a legszebbekkel szemben engedjük meg magunknak ezt a merészséget.

1612 Hiba, ha egy pedagógusnak nincs szíve, érzéke ahhoz, hogy lehajoljon egy-egy igazán szerencsétlen, egyéni gondoskodást igénylő tanulóhoz. Ha az iskolában és azon kívül elmegy mellette anélkül, hogy cseppet is törődne vele. Ha úgy kezeli, mint valami élettelen tárgyat.

1613 Nincs szomorúbb látvány, mint egy züllött család érzékeny szívű gyermeke. Csak a jó Isten tudja, milyen fáradtan, csüggedten lép az iskolába és hogyan halmozódik fel szívében még itt is a meg nem értésből fakadó ellenszenv, vagy éppen gyűlölet.

Vegyük észre a züllött család gyermekét! Kutassunk körülményei után. Legyünk legalább mi jók és megértők hozzá. Nyújsunk feléje segítő kezünket. És ha már — nem is egészen az ő, mint inkább szüleinek vagy környezetének hibájából — fertőző seb volna a szerencsétlenül, elő azzal az operáló késsel! Talán még jókor van és ha fáradságunk kárbaveszne is, nem szabad elcsüggedni, hiszen hány virág, hány csemete vész el a kertész kezén is és ő mégis újra ültet, újra oltogat.

1614 Hiba, ha túl gyorsan pálcát törünk valamelyik növendék felett, akit jóra oktatunk és nem mindjárt, vagy nehezen fogadja meg. „A jót megismerni könnyebb, mint követni!” Ezt tudhatnánk magunkról. Talán még nem érett meg arra, tehát időre van szükség. Az ilyenek iránt is türelmet, meleg szívet, vagy legalább is élénk érdeklődést mutatni: ez a művészete, megkoronázása a legszebb, legmélyebb, legtisztább, legeszmenyibb pedagógiai szeretetnek.

1615 Hiba, ha a tanulók szüleivel szemben fölényesek, idegesek, türelmetlenek, udvariatlanok, érzéketlenek vagyunk. — Tisztelni kell a szülők jogait és véleményét is. Akkor majd ők is megvédik a tanító tekintélyét.

1616 Bele kell magunkat élnünk a szegény szülők súlyos gondjaiba. Méltányolni és értékelni kell gyermekeik iránt érzett mélyseges szeretetüket és aggodalmukat.

1617 Hiba, ha másik tanulóval, főképp fiatalabbal üzenünk haza a szülőhöz, mert a gyermek elferdítve, vagy éppen megfordítva mondja el az üzenetet. Így a szülő a tévesen informált üzenet alapján indulatában a gyermek előtt megszólja a tanítót. Sokkal célravezetőbb, ha a tanító néhány szelídhangú sort ír. Vagy magához kéri a szülőt és nyugodtan, harag nélkül, meleg jóakarattal figyelmezteti a szülőt, aki azután hálás lesz a gondoskodásért.

1618 Még az elfogult, indulatos, vagy éppen félrevezetett szülővel szemben is tudjuk megőrizni teljes nyugodtságunkat és éreztetni vele önzetlen, meleg jóakaratomkat és a növendék iránti szeretetünket.

- 1619 Hiba, ha az előljáró a növendékei előtt féltelmet, gyengeséget, ingatagságot, határozatlanságot mutat.
- 1620 Hiba, ha a helyes cselekedet helyett a helytelent hangsúlyozzuk ki. Pozitív parancs jobb, mint a tiltó parancs.
- 1621 Hiba a folytonos szidás, korholás és minden csekélységért kijáró büntetés. Mindez ugyanis nemcsak elkedvetlenít, visszaszít, dacot szül, hazudozásra vezet és bosszúvágyat fejleszt, hanem egyúttal megszokottá is válik, és elveszíti hatását.
- 1622 Ha csak egyesek hibáztak, nem célszerű azt az egészszel érzettni. Ez különösen az önérzetesebb és érzékenyebb elemeknél elkedvetlenedésre és elkeseredettségre vezethet, amí a fegyelemre károsan hatna.
- 1623 Nagy hiba az előljáró részéről, ha a fegyelmezésben szélselyes: majd szigorú, majd engedékeny.
- 1624 Hiba a gorombaság, amely nem erény, hanem az igazi erőnek pótszere, álarca, a bizonytalanságnak és gyengeségnek elrejtője. A gorombaság a büntetésnek legalsó foka, amely könnyen makacsságot, sőt belső megátalkodottságot is idézhet elő. Gorombasággal rendesen épp az ellenkezőt érzük el, mint amit óhajtottunk volna.
- 1625 A megalázó, csúf- és állatnevek alkalmazása visszataszító, megalázó és elkeserítő. Ha valamelyik növendéknek nagyon gyakran vágják a fejéhez, hogy ilyen vagy olyan állat, lassacskán maga is elhiszi, elveszíti önérzetét, munkakedvét és nem is fog nagyon törekedni, hogy mássá legyen.
- 1626 Hiba a káromkodás. Sérti a vallásos és a művelt növendékek erkölcsi érzését. Durvaságnak jele, a hallgatókat is eldurvítja.
- 1627 Hiba, ha az előljáró dühkitörésekre ragadtatja magát. Az ablak- és ajtóreszkettető hang, a féktelen dühkitörés talán megijeszti a hibázót, de a jelenlévők legtöbbje mulat azon, vagy éppen örül annak, ha azt tapasztalja, hogy az előljárót valami kihozta a sodrából. Csak nagyritkán és igen komoly okból engedje meg az előljáró, hogy erősebb hangot használjon. Pl. ha felsőbb érdekek megsértéséről van szó.
- 1628 Nagy hiba és rendkívül igazságtalanság egyes növendékeken való „nyargalás”, vagyis állandó zaklatása, bosszantása, kintása (vexálás).

- 1629 Hiba, ha az előljáró nem teljesíti ígéretét, pl. ha megígéri, hogy az önkéntes jelentkezőt nem bünteti, s a végén mégis megdorgálja.
- 1630 Hiba, ha az előljáró engedi magát félrevezettetni hamis táviratokkal, levelekkel, vagy hasonlókkal.
- 1631 Hiba és rossz vért szül, ha valaki előljárónak némi szíveséget tesz és ezért bízva előljárójának védelmében, a többi társaival szemben jogtalan engedményeket, kivételeket enged meg magának, vagy a többi társával hetykén, fölényesen viselkedik.

15. Milyen legyen az előljáró?

- 1632 A jó előljáró tulajdonságai: a) rátermettség, b) hivatásérzet, c) az ifjúság iránt érzett meleg, önzetlen szeretet, d) a növendéki élet megértése, e) a szuggeráló példaadás és mintaszerű önfegyelmezés. f) Az is fontos, hogy az előljáró tud-e a növendékekkel beszélni, mert ehhez sem ért mindenki.
- 1633 Olyan intézetben, vagy közösségben, amelyben több előljáró működik, az igazgató hozza közös nevezőre a nevelőket. A nevelési és fegyelmezési elveket valamennyi előljáró egységesen alkalmazza. Ne történhessék meg, hogy az egyik nevelőt ki lehessen játszani a másik ellen.
- 1634 Az előljáró ne legyen mogorva, szomorú, vagy éppen savanyú arcú, unalmas és szótlan. Legyen inkább jókedvű, vidám, élénk lelkületű. Ha van rá oka, tudjon mosolyogni, nevetni, sőt itt-ott szívből kacagni is. Nincs mindenkinek tehetsége a humorhoz (boldog, akinek van). De érzéke lehet, legyen is mindenkinek hozzá.
- 1635 Az előljáró ügyeljen a külsejére is. Ruházata legyen egyszerű, de rendes, tiszta, komoly és egyéniségének megfelelő.
- 1636 Ha az intézeti előljáró nő, ruházata legyen egyszerű, az általános divatnak megfelelő, de semmi esetre se legyen divat-reklám.
- 1637 Bíborbársonyban, telerakva ruhád aranyékkal
Jársz, mint páva körül, ég felé tartva fejed.
Fáj, ha csalódás ér, ha ruháért megmosolyognak.
Drága aranytokban tán biz' az óra különb? (Andor K.)

- 1638 Az intézet vezetője a többi előjáró ruházatára is terjessze ki figyelmét. Az egyik leányintézetben egy külön nevelőnő szinte maskaraként öltözködött. A növendékek gúnyjának céltáblája lett.
- 1639 Hálás téma a más szennyét mosolyogva szapulni,
Persze ha nincs jelen ő s védni se tudja magát.
Am ne felejtse, ki szapulsz, hogy az ember nincs hiba nélkül
És ha te vagy távol, nyelv hegye sorra kerít! (Andor K.)
- 1640 Az intézeti fegyelemnek egyik legfőbb teherpróbája és ismertetője az, ha a növendékek tudnak és akarnak is az intézetre és tárgyainak tisztaságára, rendjére és épségére nagyon ügyelni.
- 1641 A növendékektől is nagyon meg kell kívánni az egyszerű, de csinos, rendes és kifogástalanul tiszta öltözetet. A megjelenésben a gondozott külsőt. A kimenő növendék köteles legyen jelentkezni az ügyeletes előjárónál. Ez ellenőrizzé a távozó növendék ruháját. Ha valamely ok miatt nincs jelen egy előjáró sem, minden intézetben legyen egy, naponként váltakozó ügyeletes növendék, akinél a kimenő növendék jelentkezék felülvizsgálatra.
- 1642 Nem szabad az intézeten belül sem tűrni a rendetlen, foltos ruhát, lompos öltözködést, piszkos cipőt, fekete körömöt, feltűnően hosszú, vagy rendetlenül fésült hajat, a jampec és a hippy öltözködést. Különcködés ez és fegyelmezetlenség.
- 1643 Ellenőrizni kell a növendékek felszerelését is. Nem szabad megengedni a szekrényekben, vagy fiókokban a rendetlenséget. A tárgyak szanaszét heverését. A tankönyvek telefirkálását. Az ízléstelenségig használt zsebkendőt. Az abroszok bemoszatolását. A falak bepiszkítását.
- 1644 A ruházatot illetőleg legtanácsosabb az *egyenruha*. Leányintézetekben fékezi a divathóbortot és a divatversengést, a szegényebbnek lenézését. Ez legyen komoly, de esztétikailag tetszetős. Ha erre nem kerülhet sor, minden intézeti növendék legalább kötelezően viselje az intézet ismertető jelvényét.
- 1645 Minden intézet törekedjék arra, hogy növendékei nagyon értékeljék hozzátartozásukat. E célra minden intézetnek legyen egy kis múzeuma, amelyben megőrzi és bemutatja az intézet volt kiválóbb tagjainak érdemeit, kitüntetéseit, sikereit. Minden évfolyamot tanácsos közösen lefényképeztetni és a képet a múzeumban megőrizni.

Ha a növendékeknek van valami értékes múzeumi tárgyuk, legyenek hálások, ha átengedik.

1646 Őrizzük az intézeti hagyományokat! Minél régebbiek ezek, annál értékesebbek. Az ilyen hagyományos szokások, ünnepélyek, játékok, versenyek stb. olyanok, mint a fa gyökerei: minél mélyebbek, annál szilárdabb a fa.

Helyesen ajánlja Makarenko is: „A hagyomány-alkotáshoz fel kell használni a konzervativizmus helyes fajtáját, t. i. a bizalmat a tegnap iránt, a meggyőződést, hogy társaiknak valami értékeset alkottak és mi nem akarhatjuk ezt az értéket lerombolni mai szeszélyük kedvéért.” (Vál. pedag. tan. 87—88.)

1647 A fegyelemben fontosak még az úgynevezett csekélységek is. A jelentéktelennek tetsző apróságok, amilyen pl. a köszöntés módja, leányoknál a divatok túlhajtásának megakadályozása, a cipők letörlése az intézetbe, vagy szobába lépés előtt stb. Az ilyen apróságok olyanok, mint az abroncsok a hordón. Nemcsak jelei, de egyúttal erősítői is a fegyelemnek.

1648 Nagyon bevált minden intézetnél az úgynevezett növendéki ügyeletes szolgálat. Minden nap más-más növendék, aki ez idő alatt külön ismertető jelvényt visel, ügyel a rendre, fegyelemre, int, békít, szükség esetén parancsol. Ő felelős minden hibáért, mulasztásért, pontatlanságért, rendetlenségért.

Ki legyen ügyeletes? Minden növendékre kerüljön rá a sor, kivéve, akit az előljáró rövidebb, vagy hosszabb időre kizár ebből a tisztségből, mert épp az ügyeletes szolgálatban hibázott, vagy vétkezett.

Az előljáró távollétében az ügyeletes annak helyettese. Vele szemben is tisztelet és engedelmesség jár.

1649 Nagyon kell ügyelni arra, hogy egyes növendékek — mindig a legkönnyebb fajsúlyúak! — hangossággal, erőszakoskodással, tolakodással, vagy éppen terrorral jogtalan hatalmat, vezető szerepet ne nyerjenek a többi felett. Az ilyen intézeti önjelölt alvezérek képesek elnyomni, állandó félelemben és kényelmetlenségben tartani a többséget, egyeseket kizsákmányolni, előjogokat maguk számára kivívni és irányt szabni. Az ilyen bomlasztó elemekkel alaposan és gyökeresen le kell számolni. Az ilyen sem lehet ügyeletes, míg meg nem változik és alkalmazkodik a többi növendékhez.

1650 Fontos az illemszabályokra való nevelés és szoktatás. Fiataljainkkal szemben mindenfelől hangzik a vád: nem tudják, mi illik.

- 1651 Ugyancsak elkerülhetetlenül fontos a minél gyakoribb ellenőrzés. Az ügyeletes előljáró pl. minden reggel járja végig a hálótermeket. Ellenőrizzé a felkelés pontosságát. Ilyenkor ismerheti fel a lustálkodókat, henyélőket. A legelsőnek felkelőket, akik mindig a legfegyelmezettebbek is lesznek.
Ha valamely előljáró részt tud venni a növendékek játékában: rajta! De csak akkor, ha nem vall szégyent vele.
- 1652 Tanácsos, hogy a növendékekkel felváltászerűen valamelyes intézeti testi munkát is végeztessünk, amelynél egyúttal a munka minőségére is gondot fordítsunk.
- 1653 Minden intézetben előfordulhat, hogy egy-egy növendék valamely komolyabb fegyelmezetlenséggel, úgynevezett „stikli-vel” azt gondolja, hogy ezzel társai előtt hősnek, bátornak tűnik fel. Az ilyen hamis és káros felfogásnak legcélszerűbb elejét venni. Meg kell értetni az ifjúsággal, hogy aki ma az intézetben enged meg magának nagyobb fokú fegyelmezetlenséget csak azért, hogy feltűnjék, az a jövőben nagyon megjárja ál-hősiekedéssel.
- 1654 A rágalmazás menete és felelőssége nem kicsiny. Mert:
Megszületik s a magas hegyek ormán völgynek elindul,
Úgy amiként kavicsot görget a hóban a szél,
Csak kicsi gömb a tetőn, de alább növekedve lavina
És mire völgybe leér, házakat összetipor. (Andor K.)
- 1655 Ha valaki oly intézet vezetését veszi át, amelyben az előd alatt a fegyelem nagyon meglazult, nem szabad, legalább is nem tanácsos a kezdet kezdetén és minden téren egy csapásra azonnal eszményi fegyelmet követelni. Lassanként és fokozatosan kell mindig többet kívánni.
- 1656 Óvakodjunk attól, hogy kritizáljuk, vagy leszóljuk az intézet korábbi vezetésének módját és emlegessük hibáit. Növendékekben bírálgó hajlamot fejlesztenénk ezzel, akik majd a mi hibáinkat és módszereinket is bírálni, leszólni fogják.
- 1657 Látva a kész munkát, jön a bírálat seregestül:
Így vagy amúgy kellett volna megoldani jól.
S hogyha e bölcsék után ugyanazt most újra csinálnák:
Nem csodamű, csodaszörny lenne belőle csupán. (Andor K.)

M á s o d i k r é s z

KEGYELEM

A VILÁG ZAJÁBAN

1658 Az Egyház barométere zivart és változást jelez! A tudománytól vezetett mai embervallási érzéke meggyengült. S az egész emberiség valamiféle l e l k i é j s z a k á n megy keresztül. A tudományos ismeretek elvakítottak. Azért nem vesszük észre az isteni Napot.

Krisztus mint csillag, mint fény-sugár jelenik meg a hit éjszakájában.

VI. Pál pápa

I. HIT

1. A világtól a hitig

- 1659 Elmélyülten keressétek az Istent! Ez az istenkeresés ma annál fontosabb, mert a modern ember hajlamos arra, hogy ne keresse az Istent. Mindent keresnek, csak az Istent nem. (VI. Pál pápa)
- 1660 Isten nem halt meg! Csak évszázadunk sok embere elvesztette Őt. (VI. Pál pápa)
- 1661 Jeles lelkivezetők véleménye szerint oktalanság lenne alak elképzelése nélkül Isten imádását kívánni olyan egyénektől, akik az isteni létalapnak csak személyes és megtestesült formáját tudják elképzelni.
- 1662 Bár Isten mindenütt jelen van, de leginkább jelen van lelked legmélyén és legközpontibb részében.
- 1663 Ami bennem jó volt s van, azt igenis köszönhetem katolikus nevelésemnek és hitemnek. Én ezért akarok dolgozni mindaddig, amíg Isten a munkára erőt ad. (Apponyi Albert)
- 1664 Minden idők embereinek megvoltak a maga istenei. Néhányan kitaláltak isteneket, amelyek megfeleltek tudatosan, vagy tudat alatt az ő önző voltuknak. Voltak, akik az isten szót helyettesítették természettel, osztályuralommal, fajjal, ideológiával, ami tulajdonképpen nem volt más, mint álcázott „én”. Sokan csináltak istent önmagukból és sajnos, nagyon kevesen találták meg Istent Krisztusban és saját lelkükben.
- 1665 Sokan úgy mennek az életen keresztül, mint valami alagúton, anélkül, hogy észrevennék a fényzőnt, melegséget és biztonságot, amelyet a hit napja áraszt. (Josemaría Escrivá)

1666 Ha nagyon kíváncsiak vagytok, hogyan készül egy kompjúter, szerszámgép, vagy űrhajó, menjetek el a tervező irodába. Ott aztán meglátjátok és megtanulhatjátok, hogy mennyi energiát, időt és tudást kell rá fordítani. — Mégis azt mondom, nézézetek meg a mezők liliomait. Azoknak nincs szükségük tervező irodára, azok tökéletesek. Hogyan meritek mégis azt mondani, hogy mindez csak magától lett?

1667 A felső matematika a legnagyobb tudomány, Isten a legmagasabb lángész volt, aki felhasználta ezt a tudományt magasabb fokon, hogy egyetlen akaratával létrehozza az egész világmindenséget és benne a felsőbb matematikát.

1668 Isten nem népevelő, aki meg-megmondogatja a magáét, Ő gyengéden szól hozzánk. Sokszor nagyon is csendes hangon úgy, hogy attól kell tartanunk, hogy sok ember épp ezért nem hallja meg a szavát a világ zaja közepette.

1669 Isten nem hal meg azzal, ha mi nem hiszünk benne. Mi halunk meg abban a pillanatban, amikor bezárjuk szemünket és nem akarjuk meglátni Krisztust, aki pedig az örökké ragyogó világosság és élet.

1670 Isten az „actus purus”, a színlét. Láthatatlan Ő. Meghallani sem lehet. Valóban nem halljuk és nem látjuk Őt. Mi emberi lények egymással örök egybefüggésben vagyunk. Isten küldöttei vagyunk, akik igenis arra vagyunk hivatva, hogy tolmácsoljuk, hirdessük szavát, az Ő kinyilatkoztatott és rejtett kívánságait. Minél jobban meggyőződünk erről az igazságról, annál erősebben érezzük, mennyire Ő az, aki törődik velünk, vezet és segít minket. — Eltekintve a tényről, hogy Istent valóban csak lelki szemünkkel látjuk, mégis ott tükröződik Ő mindenütt körülöttünk a világmindenségben épp úgy, mint az atomok világában. Sőt az ember Isten képmására teremtetett, megpillantjuk Őt akkor is, amikor embertársainkra tekintünk.

1671 Az Isten sohasem csinál csodát az istentagadás megcáfolására, mert elég arra az ő mindennapi tevékenysége. (Bacon, Essays)

1672 Isten az igazság, és a fény az Ő árnyéka.

1673 Vannak, akik ma azt hirdetik, hogy halott az Isten. Sajnos, annyiban igazuk van, hogy az Isten jelenléte megszűnt az ilyen emberek lelkében. De jól vigyázzunk, ha becsukjuk szemünket, azért nincs még napfogyatkozás. Mi lettünk vakok.

- 1674 Szeretnék veletek beszélni Istenről, de nem az élet periferiáin. Hirdetem jóságát, irgalmasságát életetek kellős közepén, de nem ám gyöngeségben, hanem erőben. Nem kapcsolatban a halállal, hanem az emberi élet és boldogság keretében.
- 1675 A hit összhangzásba hozza a halálsápadt holttetemet az Istenhez visszatérő lélekkel, a temető homályát össze tudja egyeztetni az örök haza fényével, a gyászolók sötét ruháját összhangzásba tudja hozni az angyalok fényöltözetével. (Faulhaber, *Rufende Stimmen*, 436).
- 1676 Én inkább tévednék olyan hittételben, amelyben minden tiszta és átlátszó lenne a fenéktől, mint a víz. Mert ezzel nyilvánvalóvá lesz, hogy az ilyen hit emberi gondolatot tartalmaz, de nem istenieket. (Faulhaber, *Zeitfragen*, 45)
- 1677 Ha jön egy ember és azt mondja: Az északi sarkon voltam, a szánon lévő kutyák és jegesmedvék tudják ezt igazolni, akkor Európában és Amerikában lakomákkal és bankettekkel ünneplik. És ugyanez az emberiség, amely oly könnyen hívő az ilyen dologban, — olyan nehezen hisz el valamit, ha az Egyház szól hozzá. (Faulhaber, *Zeitfragen*, 42).
- 1678 Igaz, hogy a Credo leköt és korlátoz minket. Én pedig azt mondom: tegyük föl, hogy azt teszi, de mit nyerünk vele, ha kezeiből, korlátaiból kiszakítanánk magunkat? Betegek, szkeptikusok, öregek, pesszimisták leszünk. (Prohászka, *Ö. M. XIII.* 251)
- 1679 Ó szent hit, te hozod hozzánk közel azt, ami a hitetlenektől távol van. Te teszed láthatóvá, ami különben láthatatlan! (Faulhaber, *Zeitrufe*, 368)
- 1680 Hitünk ágazatai, mint a vaslánc szemei, mindegyikre rá van vésve, minden láncszemre rá van sütvé a név: JÉZUS. Ez a vaslánc tart minket, fűz minket az örök élet révpartjához, erős e lánc s meg nem szakad egyetlen szeme sem. Mit használna különben? Lezuhannánk a hitelenség örvényébe. (Prohászka, *Ö. M. XIII.* 47)
- 1681 Öntudatos mély hit magasára felérni nehéz út, Kételyek ezrével küzd, aki rajta halad;
Útja felén közelebb van a hithez a hit tagadója,
Mint aki hívőnek csalva hazudja magát. (Andor K.)

- 1682 Mivel akarjátok pótolni a hitet, amikor fejetek és lábatok alatt az ismeretlen valóság örvényei nyílnak?! Azzal-e, hogy sárgömbötökön futkosva tagadjátok azt, ami örök és végtelen? Mikor ez az örök és végtelen bennetek is él és megnyilatkozik vágyaitok, sőt ösztöneitek alakjában. — Ennek hirdetésére: hívás kell! (Prohászka)
- 1683 Ha az ember a megszentelő malasztot úgy megszerezte, hogy a legnagyobb díszét és királyi palástját látja benne, nem fogja e palástot a sárba dobni. Ha az ember lelkének legmelegebb leheletéül a kegyelmet tartja, az nem fogja e leheletet a szenvedély tüzével kiégetni. Ha az ember a megszentelő malasztban látja a trónt, ahol Isten honol, amelyről ha lelép, az állatiasságba vész, higgyétek el, nem fog onnan lelépni. (Prohászka, O. M. XVIII. 38)
- 1684 Őt nem látjuk, de a lelkiismeret szavából tudjuk és biztosak vagyunk: Ő él. A rádióban sem látjuk a beszélőt, a szónokot és mégis azt mondja nekünk az ő hangja: ő él. (Faulhaber, Zeitrufe 12)
- 1685 Isten a költő, az emberek színészek csupán. Azok a nagy színdarabok, amelyek a földön lejátékoznak, az égben íródtak. (G. de Balzac, Le Socrate Chrétien)
- 1686 Mérlegeljük a nyereséget és veszteséget, amikor felvesszük a keresztet, ami maga az Isten. Értékeljük ki a két esetet. Ha nyerünk mindent megnyerünk. Ha veszünk, semmit sem veszünk. Tehát habozás nélkül fogadjuk el úgy, ahogyan van. (Pascal, Pensées)
- 1687 Hozzád jövök Uram. Bevallom, hogy te jó vagy, kegyes vagy, elnéző vagy, élő Istenem. Elismerem, hogy egyedül Te tudod, hogy mit cselekszel. Az ember semmi más, mint csak szélben ingadozó nád. (Victor Hugo, Les Contemplations)
- 1688 Isten nem az örökkévalóság, nem a végtelenség, hanem ő maga az örökkévaló és végtelen. Ő nem idő és tér, hanem létezik minden időtől kezdve, jelenléte mindenütt valóság. (Isaac Newton, Principia)
- 1689 Ki tudna elrejtőzködni Isten szeme elől, aki mindent lát? Vagy ki tudná elámítani az ő gondolatát, aki mindent tud. (John Milton, Elveszett Paradicsom)
- 1690 Ha az ember saját vallásának mélyére jut, megérti más vallásoknak a mélyét is. (Gandhi)

- 1691 Csodálatos a keresztény vallás! Célja látszólag a másvilági boldogság, mégis boldoggá tesz bennünket e földi életben is. (Montesquieu, L'Esprit des Lois)
- 1692 Erkölcsiség nélkül a vallás gyümölcs nélküli fa. Erkölcsiség vallás nélkül, gyökerét vesztett fa. (Spellman bíboros)
- 1693 Lelkemnek derűs világossága, legédesebb tüzekből felfakadó Reggel, légy az én napom. Szeretet, amely nemcsak ragyogsz, hanem istenítesz is, jöjj hozzám hatalmaddal, édesen semmisítsd meg egész lényemet. Pusztíts el abban mindent, ami én vagyok. Tedd, hogy teljesen beléd temetkezsem, úgy, hogy többé ne találjam meg önmagam az időben, hanem szorosan Hozzád kapcsolódjam az örökkévalóságban. (Sz. Gertrúd, Ima)
- 1694 Az élet vallás nélkül olyan, mint egy hajó kormány nélkül. (Gandhi)
- 1695 Az élet olyan harc, amelynek a pálmáját az égben nyerjük el. (C. Delavigne, Le paria)
- 1696 Ha volna az életben egy „második kiadás”, mennyi hibát ki tudnék küszöbölni! (John Clare)
- 1697 A már nagyon idős Bernard Shaw-t kérdezték: szeretné-e újra élni életét?
Szó sincs róla! mert akkor el kellene ismernem, hogy elrontottam azt.
- 1698 Imádkozz lelkemért, mert az imádságnak nagyobb hatalma van, mint ahogy az emberek azt elképzelik. Ez a szó felszáll az ég felé. (Tennyson)
- 1699 Az imádság nem kérelem. Az imádság a lélek vágyódása. (Gandhi)
- 1700 Abban az intenzív egységben, mint amilyen az ima, olyasvalami történik az Isten és a lélek között, mikor két darabka viasz egygé olvad. (Vianney Sz. János, arsi plébános)
- 1701 Amikor imádkozol, ne azt tekintsd, hogy az imád bizonyos szabályok szerint történjék. Legyen az könyörgés a Mindenható irgalmához és kegyelméhez. (Talmud, Aboth)
- 1702 Az imádság kulcs, mellyel a reggelt megnyitjuk és este lelkünket lezárjuk. (Gandhi)

- 1703 Nem térdelek most azért eléd Uram, hogy fehérre mosd bocsánatos vétkeimet. Csak azért térdelek eléd, hogy megköszönjem azt, amitől megmentettél. (Harry Kemp)
- 1704 A közönséges emberek nem imádkoznak, hanem koldulnak. (G. B. Shaw)
- 1705 Mi más a pap? Isten szolgája. Zsonglőr, akinek fel kell emelni Istenhez az emberek szívét és megkedveltetni velük a lelki életet. (Assisi Szt. Ferenc)
- 1706 Inkább szívünket helyezzük imánkba, mintsem hogy kellő szavakat keressünk és szív nélkül imádkozzunk. (Gandhi)
- 1707 Gyenge az emberi ész, hogy a lét titkát kibogozza.
Bármily erős is a vágy benne a biztos után;
Hallgat azokra tehát, kik a rejtélyt megközelítik
S így hite pótolja nála a tiszta tudást. (Andor K.)
- 1708 Azt hiszitek, hogy ha megtagadjátok Istent, megszabadítjátok a tudományt a vallás kötelékeitől? Tömegaposztáziával utat csináltok a tömeganarchia felé. Ha megfosztjátok az embert Istenbe vetett hitétől, nagyon gyöngye pótlékot adtok neki: az emberi közösséget. Ha megölik a lelkekben az eszményeket, alkalmatlanná és kellemtelenné teszik őket minden iránt, ami szép, igaz és jó. (Papini)
- 1709 Ha hűségeselek leszünk annyi megpróbáltatás közepette, ez csak úgy lehet igaz, ha szellemünk állandóan készen áll arra, hogy meghallja Isten szavát.
- 1710 Az erény szokást nyújt nekünk, koordinálja természetes erőinket, irányít bennünket harmónia, tökéletesség, egyensúly felé és vezet bennünket az Istennel való egyesüléshez, aki egyedül képes nekünk igazi örömet és örök békét nyújtani.
- 1711 Ostoba voltam, olyanfajta Istent akartam találni, aki olyan, mint egy algebrai képlet. De tegnap történt velem valami és rájöttem arra, hogy az Isten korántsem olyan isten, akit keretek közé lehet szorítani, mintha a megadott szögek, oldalak alapján valamiféle sokszög volna. (Voltaire.)
- 1712 Hogy ki az Isten, nem tudok jobb feleletet annál, hogy azt mondom: Van. Ha azt mondom, hogy Isten jó, vagy nagy, vagy bármi mást, ami isteni sajátság, mind benne van ebben a szóban, hogy Ő van.

1713 Földi életünk nemcsak étel, ital, szórakozás és szeretkezés.
Van benne valami grandiózus, magasztos és örök, amelyhez viszonyítva minden emberi nagyság csak annyi, mint apró csepp a hatalmas óceánban.

1714 Minél jobban bízol Istenben és szereted Őt, annál inkább ragaszkodol Hozzá és annál kevésbé függsz emberi hatalomtól és bölcsességtől.

1715 Több van az égen és a földön, mint amit bölcselmetek álmodni képes, ó Horatió! (Shakespeare, Hamlet)

1716 Úgy tekinted a vallást, mint valamit ami a te szolgálatodra áll, hogy az adjon neked valami érzelmi kielégülést? Nem helyes ez! A vallás a mi szolgálatunk Isten iránt.

1717 Az egész világ egyetlen élő, lélekző test, amelynek az egészsége attól függ, hogyan kapcsolódik bele a billiónyi sejt. És mindegyik sejt egy emberi szív. (Cronin)

1718 Tudd meg, hogy hatalmad kiterjedhet alattvalóid testére és hatalmad lehet földi javaikon. Hiába lennél akár király is, nincs hatalmad a szívükön és nem igazhatod le lelküket.

1719 Isten ellen a legnagyobb bűn, ha nem bízunk Benne!

1720 Mint a bókos szentek állnak a fülkében,
kívülről a szemnek kifaragva szépen,
de befelé, hol a falnak fordul hátuk
csak darabos szikla s durva törés tátong:
ilyen szentek vagyunk mi!

Micsoda ős szirtből vágták ki lelkünket,
hogy bús darabjai még érdesen csüngenek,
érdesen, szennyesen s félig születetlen,
hova nem süt a nap, hova nem fér a szem?
Krisztus urunk, segíts meg!

Szenvedni annyi, mint diadalt aratni:
ó hány éles vasnak kell rajtunk faragni,
míg méltók nem leszünk, hogy az Ég királya
beállítson majd szobros csarnokába.
Krisztus urunk, segíts meg!
(Babits Mihály: Psychoanalysis christiana)

1721 Miért van az, hogy az embernek azonnal az Isten jut az eszébe, ha halálos félelem fogja el, agóniában, bajban van, vagy

- szenvedés éri őt? És elfelejtik Őt, amikor jó dolguk van, ajándékot kapnak Istentől és élvezik a tiszta élet apró, szép örömeit.
- 1722 A hitnek nem az a célja, hogy szigeteket, oázisokat teremtsen életünkben, vagy lelki kerteket ültessen. Kell, hogy arra ösztönözzön bennünket, hogy életünket felajánljuk mások javára, mégpedig nap-nap után pozitíve. Az erkölcsi követelmény egyetlen parancsra szorítkozik: szeressük felebarátunkat mint önmagunkat.
- 1723 Mennyi a büszke tudós, ki tagadja az emberi lelket,
Mert bonckése alatt lelkivaló nem akadt;
Mert hisz hát ez a bölcs a saját maga józaneszében,
Gondolatot se talált még soha kése alatt? (Andor K.)
- 1724 Jézus nem tanított tudományt. Ő csak az istenség misztériumait tárta felénk. Az örökkévalóság valódiságát és azt az isteni művészetet prédikálta, hogyan kell és hogyan lehet élni győzhetetlen hatalommal.
- 1725 Isten arra rendelt bennünket, hogy ezekben a történelmi időkben éljünk. Ez a kor amiben élünk, éppen azért, mert rendkívüli, megköveteli tőlünk a rendkívüli áldozatokat. Kell, hogy méltó követői legyünk az első keresztényeknek hősiességében.
- 1726 Egyetlen vágyad az legyen, hogy teljesen, torzítás nélkül olyan légy, amilyennek Isten óhajt . . . és akkor tökéletes leszel. (M. Quoist)
- 1727 Minél inkább emberré lesz az ember, annál inkább érzi szükségességét annak, hogy Istent imádja és így valósággal vallásos legyen.
- 1728 Látjuk a titkos erőt működni a durva anyagban
S ez sohasem téved, mint a mi büszke agyunk;
Oly nehezünkre esik mégis megvallani bátran:
Isten e végtelenül céltudatos nagy erő. (Andor K.)
- 1729 Amit itt a csillagok alatt Istenből látok, elég nekem, hogy higgyek abban az Istenben, aki a csillagok fölött van, s akit nem láthatok. (Newton)
- 1730 Hogy Istent oly nehezen találjuk meg, annak oka nem az, hogy nincsenek Vele a természetén keresztül összeköttetéseink. Inkább az, hogy ilyen találkozáspont túl sok van! (Brown)
- 1731 Nem lehet vallástalan természetrajzot írni!
Engem egy fűszál az, ami Istennel összeköt. (Linné)

- 1732 Aki nem érzi maga alatt a földet, az az Istent sem érzi. (Dosztojevszkij, A félkegyelmű IV. 260)
- 1733 A hívőknek a gondolkodás Istennél kezdődik. A természet tudósna pedig Vele végződik.
Világnézetek felépítésénél a vallásnak alapja Isten. A természettudománynak pedig koronája: az I s t e n ! (M. Planck)
- 1734 Én sohasem tagadtam Isten létezését. Meggyőződésem, hogy a fejlődéelmélet összeegyeztethető az istenhittel. Hogy ez a nagyszerű világ és az ember is véletlenül, önmagától jött volna létre, — lehetetlen bebizonyítani. Még megérteni is lehetetlen. Ez az én legfőbb érve Isten létezése mellett! (Ch. Darwin)
- 1735 A tudomány még nagyon sok dolgot, elsősorban a legnagyobb titkot: létezésünket sem tudja megmagyarázni: kik vagyunk mi? Honnan jöttünk?
Én büszkén jelentem ki, hogy katolikus vagyok! Hiszek az imádság erejében! És hiszek abban nemcsak mint hű katolikus, hanem mint tudós is! (Marconi.)
- 1736 A legtökéletesebb értelem nyilatkozik meg a tapasztalatilag érzékelhető világ jelenségeiben. Ezt én Istennek nevezem! (Einstein.)
- 1737 Az immanens faktor, amely az életfolyamatokat véghez viszi s magát az életet élte: az Isten! (Eddington.)
- 1738 Darwin és Haeckel elméleteit elavultnak tartom. Az az általános hiedelem, hogy istentelen vagyok, — goromba tévedés. Akik ezt az én tudományos fejtegetéseimből próbálják kibogozni, — semmit sem értettek meg belőlük. Én hiszek a személyes Istenben! És lelkemre mondom, hogy sohasem fogadtam el az ateista világnézetet! (Einstein.)
- 1739 Az értelem utolsó lépése az a felismerés, hogy a dolgoknak végtelen sora van még, ami az értelem felfogóképességét felülmúlja. Ha azonban a természetes dolgok is túlhaladják az emberi értelmet, — mit mondjunk akkor a természetfölötti dolgokról? A hit mondja azt, amit az érzékszervek nem mondhatnak el. De nem állítja annak ellentétét, amit azok felfognak! A hit tehát fölötte van az érzékeknek, de nem ellene! (Pascal.)
- 1740 A világtörténelem azt tanítja, hogy az emberek csak egy valamiért áldozzák fel életüket: a hitükért. A matematikának

- nincsenek vértanúi. A greenwichi szélességi fokért senki sem szenvedett vértanúhalált. (Chesterton)
- 1741 Ha szabad volna valakit irigyelni a földön, az nem Michelangelo ecsetje, sem Dante lángelméje, se Diderot tudása, — hanem a hívő hite és nyugalma.
- 1742 A vallás még nem kultúra, de nincs kultúra vallás nélkül. (Merezskovszkij, Téli szivárvány, 16)
- 1743 Aki Istent befogadta, olyan vendéget fogadott be, aki nem hagy többé nyugtot neki. (Paul Claudel, Levelezése Jacques Rivière-rel)
- 1744 Azt mondom: meg akarom érteni a hittitkokat, hogy higgyek. Én azt mondom: higgy, hogy megérthess! A megértés a hit jutalma. Ezért ne keress megértést, hogy higgyél. Hanem higgy, hogy mindent megérthess! (Sz. Ágoston)
- 1745 Amikor 20 éves voltam, kezdtem kételkedni Istenben. 30 éves koromban tagadtam, 40 éves koromban érvekkel támadtam. Ma ott térdelék a karácsonyi jászol előtt, amelyben a világ legnagyobb Igazsága született. (Huysmans)
- 1746 Gyermekkori elfelejtett imáimhoz egy imába merült férfiarc látványa vezetett vissza! (Pascal)
- 1747 Vallási intuición éppen olyan reális, mint az esztétikai inspiráció. Az emberfölötti szépség szemlélése útján a misztikusok és a költők elérhetik a végső igazságot. (Alexis Carrel)
- 1748 Hogy egy dolgot nem tudunk megfogni, nem jelenti még azt, hogy az a dolog nem is létezik. Ha valaki sötét sűrű ködben vitorlázik, azért a láthatatlan sziklák jelen vannak. (Alexis Carrel)
- 1749 Más dolog Istent hinni, — és más: Istenben hinni. Megint más: Istennek hinni.
Istent hinni annyi, mint hinni az Ő létezésében.
Istenben hinni annyit, mint hitünk alapján Őt szeretni.
Istennek hinni pedig nem más, mint hinni az Ő szavának. (Sz. Bonaventúra.)
- 1750 A hit lényege az, hogy tisztább és biztosabb meggyőződést ad minden más tudományos meggyőződésnél. A meggyőződés, amely ész okokon nyugszik, — megváltozhatik. Aki azonban hitében biztos, annak füle süket marad minden későbbi vallásellenes behatásra! (Aranyzájú Sz. János.)

- 1751 Az Isten országának rejtett titkait előbb a hittel keresik a hívők, hogy általa megértsék azokat. Mert a hit a megértés lépőcsője. A megértés pedig a hit jutalma! (Sz. Ágoston.)
- 1752 Az igazi hit itt lenn a földön nem a nyugalomban, hanem inkább az összeütközésben mutatkozik meg. (Newman.)
- 1753 Hogyha te megtagadád Istent s lelkednek a létét,
Másoktól legalább el ne rabold a hitet;
Elvesztett hitéért nem tudsz mást adni cserébe,
Csak kétségbeesést céltalan élte miatt. (Andor K.)
- 1754 A hit küzdelem a látszat és felületesség ellen. Belemerülés a mélységbe. Szemlélete és átélése az örök mélységeknek. (Kühnel.)
- 1755 Ne azért láss, hogy higgy! Hanem higgy, amikor még nem látsz! Hisszük, amit nem látunk, hogy méltók legyünk meglátni azt, amit hiszünk! Hitünk megígért jutalma az Isten látása. Most csak hiszünk, — nem látunk. S e hitünk jutalmául meglátjuk azt, amit hiszünk! (Sz. Ágoston.)
- 1756 Hiba, ha mindenkinek hiszel! De hiba az is, ha senkinek sem hiszel! (Seneca.)
- 1757 Aki a hit fényénél minden este felülvizsgálja életét, biztos lehet abban, hogy fokozatosan eljut az érett kereszténységhez. (Michel Quoist.)
- 1758 A hit minden erény gyökere. Ha ezt kitéped szívedből, elhervad benned minden más erény. (Sz. Bonaventúra.)
- 1759 Vágyom megismerni igazságodat Istenem, amit hisz és szeret a lelkem. Nem azért törekszem az értésre, hogy higgyek. Azért hiszek, hogy értsek! (Sz. Anzelm.)
- 1760 Aki látni tud, annak az anyag azt nyilatkoztatja ki, hogy az elsőség, a főhely a világmagyarázatban a szellemé. (Teilhard de Chardin.)
- 1761 A vallás lényege az, hogy az élet túlnyúlik a tapasztalhatón. Be nem éri a végessel. (Malebranche.)
- 1762 Nem abban van a lét értéke, hogy mekkorát tud kérdezni az ész, hanem miként tud felelni a szív. (Malebranche.)
- 1763 Én tagadom, hogy a test múltát túléli a lélek,
Mert az öröklétből nem jöve vissza tanú.
Bölcs tagadásod nem bizonyíték, mondja a másik,
Hány oly igazság van, régen amit tagadánk. (Andor K.)

- 1764 A hitet évszázados tölgyhöz hasonlíthatjuk. Gyökereit mélyen eresztí bele az egyházi tradíció termőtalajába. Ahhoz, hogy a fa éltető nedve szabadon keringhessen, kéregre van szükség, amely e nedvet az időjárás viszontagságaitól védi. Mélyreható kapcsolat van kettejük között.
Es nem lehet büntetlenül a külsőt érinteni, hogy egyúttal a belsőt is ne érintenénk. (Suenens bíboros.)
- 1765 Az egyházbíráló rosszindulatú kritikák annak ürügyén, hogy a fa száraz ágait akarják levágni, — a fa tövét fűrészelik már. Az ilyenek hite az Egyház természetfölötti valóságában megrendült már. (Suenens bíboros.)
- 1766 A kegyetlenül bíráló harmadik ember krízise sokágú! Felszabadítja magát az objektív értékektől: dogmáktól, törvényektől, intézményektől. És közben az evangéliumra hivatkozik. (Suenens bíboros.)
- 1767 A tiszta szem, az egyenes tekintet előtt minden dolog áttetszővé válik. (Paul Claudel.)
- 1768 A válságok az Egyház életében nem halálos betegségei a kereszténységnek. Új világ születésével járó válságoknak vagyunk tanúi. A születés pedig új élet és nem az elmúlnak halála! (Teilhard de Chardin.)
- 1769 Az elközelgő időben a hit lesz legnagyobb feladata az Egyháznak és mindnyájunknak! A hit mint személyes döntés Krisztus mellett. A hit, amelynek szellemében komolyan szembenézünk korunk hitbeli nehézségeivel. A hit, mint követelmény, hogy helyes legyen a viszonyunk az egyházi tanítóhivatalhoz. (Julius Döpfner bíboros.)
- 1770 A hit, amelyben csak meggyőződés van, de nincs cselekedet, — abban semmi sincs Isten erejéből. (Faulhaber bíboros.)
- 1771 Mit használ, ha téged annak neveznek, ami nem vagy és más nevét bitorolod? Ha büszkén vallod magadat kereszténynek, légy büszke arra is, hogy teljesíted, amit a kereszténység kíván! (Sz. Agoston.)
- 1772 Ma nem elég egyszerűen csak hívőnek, ájtatosnak, jámbornak lenni! Apostolok kellene, akiknek szava gyújt! Példájuk lelkesít és követésre indít! S minden cselekedetük valóságos hitvallás! (XI. Pius pápa.)

1773 Uram, a porba roskadok,
nincs szebb a te dalodnál!
Az ég költője vagy te s én
s a többi léha kontár.
Dalodba mélyedek Uram,
kiváncsi szenvedéllyel;
tanulmányozva kutatok,
fürkészek nappal-éjjel. (Heinrich Heine; Énekek éneke; ford.
Kosztolányi Dezső)

1774 Isten! kit a bölcs lánge sze fel nem ér,
Csak titkon érző lelke ohajtva sejt:
Léted világít, mint az égő
Nap, de szemünk belé nem tekinthet.
A legmagasabb menny s aether Uránjai,
Melyek körülötted rendre keringenek,
A láthatatlan férgék, a te
Bölcs kezeid remekelt csudái.
Te hoztad e nagy Minden ezer nemét
A semmiségből, a te szemöldököd
Ronthat s teremthet száz világot,
S a nagy idők folyamát kiméri.
Téged dicsóít a Zenith és Nadír.
A szélvésznek bús harca, az égi láng
Villáma, harmatcsepp, virágszál,
Hirdeti nagy kezed alkotását. (Berzsenyi Dániel, Fohászkodás)

1775 Isten van valamiképp,
minden Gondolatnak alján. (Ady Endre, Az Isten balján)

1776 A szabad elhatározáson, személyes meggyőződésen alapuló
tett a hit aktusa. A hit biztosít a szabadságnak abszolút pozíciót.
Csak hittel lehet győzni a kísértések és nehézségek ellen, és
bizni abban, hogy konkrét, személyes állásfoglalással részesedem az abszolútumban. (Gabriel Marcel.)

1777 Műértő szemeink meglátva a szobrot, a képet,
Rajtuk a művésznek kézjegyeit keresik;
Am ha előttünk áll a világ, ez az isteni nagy mű,
Ennek a szerzőjét nem veszi észre szemünk. (Andor K.)

1778 A kozmikus kinyilatkoztatás, Isten megnyilatkozása, teofánia-
ja a világ jelenségein keresztül, — elvben elég, hogy az értelmes
lény felismerje az alkotót. (Szabó Ferenc.)

1779 Két dolog tölti el csodálattal a lelkemet: a csillagos ég fölöt-
tem, — s az erkölcsi törvény bennem! (Kant)

- 1780 Isten tervei messze túlszárnyalják szándékainkat. Jó arra gondolnunk, hogy egyedül az Ő akarata dolgozik, nem pedig valamiféle vak sors. Mit el nem fogadnánk, ha arra gondolunk, hogy Jézus Szíve dolgozik mirajtunk. (Teilhard de Chardin.)
- 1781 Aligha fog gonoszul élni az, aki jól hisz. (Sz. Ágoston.)
- 1782 A hit tevékenység nélkül: test lélek nélkül. (Sz. Bernát.)
- 1783 Így látom, Jézus, lábad újra mostan,
mely egy ifjúnak lába volt még hajdan . . .
Szíved nyitott, akárki bemehet:
azt hittem, csak enyém e bemenet. (R. M. Rilke; Pietá; ford. Kosztolányi Dezső)
- 1784 Az élet kezdete a hit. Befejezése pedig a szeretet. A kettő együttvéve teszi az embert Isten tulajdonává. (Lojolai Sz. Ignác.)
- 1785 Istenem, mert létezel, add, hogy megismerjelek! (Charles de Foucauld.)
- 1786 A földművelés hiten alapszik. Mert aki nem hisz az aratásban, az nem vesz magának fáradságot a munkához. A hit viszi az embert a tengerre. Hittel bízva rá magát a dióhéjra és cseréli fel a szilárd földet a háborgó tengerrel. Hittől vezérelt reménységnek adjuk át magunkat minden vállalkozásunknál. És a siker érzése erősebb minden horgonynál.
Mennyivel inkább így van ez az Istenbe vetett hitnél! (Jeruzsálemi Sz. Cirill)
- 1787 A keresztény hit minden lelki betegség ellen gyógyszert nyújt. (Sz. Hilárius.)
- 1788 Az erő jogától nincs messze a tigrisek és a krokodilusok joga. (Dosztojevszkij, A félkegyelmű II 10)
- 1789 Csak amióta hívő vagyok, azóta ismerem a szellemi szabadságot. (Chesterton.)
- 1790 A hit nem Isten rabjainak kényszerű szolgálata, hanem Isten barátainak örömben gyümölcsöző szolgálata. (Szabó Ferenc.)
- 1791 Az észfeletti igazságok nem magyarázhatók észigazságokkal. (Baden—Powell.)
- 1792 Hinni, hogy az Isten lehetetlenre is képes, — ez jószándékot követel, amely teljesen Istennek adja át magát és egybekapcsolódik vele. A hit az igaz szeretet jele. (Aranyszájú Sz. János.)

- 1793 Minden korszak, amelyben a hit uralkodott, fényes, lélekemelő, az egykorúakra és az utódokra nézve egyaránt gyümölcsöző volt. (Goethe.)
- 1794 Az igazságot mindenki tudni véli. De mindenki csak a magát. A sok fény visszája sötétség. És csak ahol a Nap süt, ott van világosság! (Shu King)
- 1795 A kinyilatkoztatás kikötője és megpihentető nyugvóhelye az emberi szellem hányatott hajójának. A dogmák a gondolkodás világítótornyai. (De Lus.)
- 1796 Milyen szégyen, hogy elhiszed azt, amit emberek mondanak emberekről. De nem hiszed el azt, amit Isten mond saját magáról. (Sz. Ambrus.)
- 1797 Az evangéliumban Isten szól Hozzád. Várja válaszodat! Hozzád fordul és beszélgetésre hív. Olvasd a Szentírást! Ne mulaszd el a találkozást Vele! (Michel Quoist.)
- 1798 Jézus Krisztus az Egyházra hagyta testét. De ráhagyta szavait is. Az Oltáriszentségben köztünk él; evangéliumában pedig szól hozzánk. Közeledj úgy az evangéliumhoz, mint az Oltáriszentséghez. Szüntelen részed lesz Isten igéjében, amely sohasem merül ki. Mert az Isten szava eleven! (Zsid, 4,12) (Michel Quoist.)
- 1799 Jézus Krisztus nem beszéli ugyanazt a nyelvet, mint te. Ezért érted meg oly nehezen Őt. Te érvényesülésről beszélsz. — Ő azt mondja: a kereszt útján érvényesülsz! Te hatni akarsz a világra. — Ő azt mondja: légy az utolsó! Te hatalomról szólsz. — Ő azt mondja: légy gyermekké! Te gazdagságról beszélsz. — Ő azt mondja: jegyezd el magadat a szegénységgel! Jézusnak: mások az eszméi, — más a gondolkodása, más az életmódja, — mások a módszerei, mások az ítéletei! (Michel Quoist.)
- 1800 Ma is vannak csodák. És mi is tehetnénk csodákat, ha igazi hitünk lenne! Az Úr keze nem lett rövidebb! (Josemaría Escrivá.)
- 1801 A gyermek az élettel kapcsolatos dolgokat magától tanulja meg. De az égiekre oktatni kell! (Goethe.)
- 1802 Hit dolgában többet használt nekünk Sz. Tamás apostol hitetlenkedése, mint a hívő tanítványok hite. (Nagy Sz. Gergely pápa.)
- 1803 Aki hisz a Fiúban, örökké él. (Jn 3,35)

- 1804 Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni. (Mk 16,16)
- 1805 Aki bennem hisz, ugyanazokat a tetteket fogja véghezvinni, amiket én magam cselekszem. Sőt nagyobbakat is fog tenni azoknál, mert én az Atyához megyek. (Jn 14,12)
Minden lehetséges annak, aki hisz! (Mk 9,23)
- 1806 Bármit kértek majd az Atyától az én nevemben, megteszem nektek, hogy az Atya megdicsőüljön a Fiúban. (Jn 14,13)
- 1807 Tudjuk, az élő mind szeretettel védi utódját,
Gondviselés nélkül pusztul a megszületett;
Gyarló emberagyunk mégis kételkedik abban,
Hogy mifőlöttünk is él ez a Gondviselő. (Andor K.)
- 1808 Ha annyi hitetek lesz, mint a mustármag és mondjátok ennek a hegynek: menj innét oda, elmegy és semmi sem lesz lehetetlen nektek! (Mt 17,20; 21,21)
- 1809 Az én nevemben ördögöt űznek. Új nyelveken beszélnek. Kígyókat vesznek majd a kezükbe. És ha valami halálosat isznak, nem árt meg nekik. Betegekre teszik a kezüket és azok meggyógyulnak. (Mk 16,17—18)
- 1810 Én világossággul jöttem a világra, hogy aki bennem hisz, ne maradjon sötétségben. (Jn 12,46)
- 1811 Aki hisz bennem, annak szívéből élő vizek forrásai fakadnak. (Jn 7,38)
- 1812 Büszke csak addig vagy, te tudós, a saját tömegedre,
Míg az arányt csak a Föld lényei közt keresed;
Égre tekints! S látván, mi parány ez a Föld a nagy űrben,
Képzeld el, mi lehet rajta az emberilény. (Andor K.)
- 1813 Én vagyok a föltámadás és az élet. Aki hisz én bennem, még ha meg is halt, élni fog! (Jn 11,17—32)
- 1814 Uram! Ha itt lettél volna, nem halt volna meg az én testvérem. De meg vagyok győződve most is, hogy bármit kérsz is az Istentől, megadja neked. Tudom, hogy föl fog támadni a föltámadáskor, az utolsó napon. (Jn 11,21—25)
- 1815 Ha hiszel, meglátod Isten dicsőségét! (Jn 11,40)
- 1816 A győzelem, amely diadalt arat a világon, — a mi hitünk! (Jn 5,4)

- 1817 Mindaz, aki hiszi, hogy Jézus a Messiás, Istentől született.
(Jn 5,1)
- 1818 Akik hisztek az Isten Fiában: örök életetek van! (Jn 5,13)
- 1819 Vív meg a hit jó harcát! Szerezd meg az örök életet! Hiszen erre kaptál hivatást. S erre tetted le számos tanú előtt az igaz hitvallást. (Tim 6,12)
- 1820 Akik hisznek, áldásban részesülnek! (Gal 3,9)
- 1821 Ha Betlehemben ezerszer is megszületett Krisztus, de benned nem, akkor mégis elvesztél! (Angelus Silesius)
- 1822 A hit által Krisztus jelenik meg a világ színén, anélkül, hogy megsértené a jelenségek fátyolát! (Teilhard de Chardin)
- 1823 Amikor Krisztus megjelent Mária karján, a világot emelte föl önmagába. (Teilhard de Chardin.)
- 1824 Az első karácsonyt megelőző végeláthatatlan időben már jelen van Krisztus hatalmas erejével. Minden az Ő születését készíti elő, kezdve a kozmikus erők forrongásától és a bioszféra első zsendülésétől. Az Ő születésének előkészítése gyorsítja meg az ösztönök, majd pedig a gondolatok kibontakozását a földön. (Teilhard de Chardin.)
- 1825 Nem egy kortársunkat megdöbbeníti az Isten hallgatása! A modern ember istentagadásában vagy vívódásában van egy pozitív mozzanat. Átéli azt, hogy az Isten egészen más. Hogy transzcendens személy. Végtelen titok. Ha „megkaparintottam” volna Istent, — már nem lenne Isten, hanem valamiféle véges tárgy. Ha emberi partnerként társaloghatnék vele, — féltő, hogy a magamalkotta Isten szavát hallanám.
- 1826 Kettő szükséges az istenhithöz. Először is csendet kell teremtenem magamban. Legyen időm az „egyetlen szükségesre.” Reflektálni, tudatosítani, tisztázni, hogy mi is létezésem értelme? Továbbá nyitottság kell. Legyek nyitott lelkű a titkok felé!
- 1827 Harmat után a virág kiteríti a napnak a kelyhét,
Dértől csípve lefagy a szirma a földre le hull;
Hit melegében a szív megtelik életörömmel,
Hit nélkül didereg s únja az életet is. (Andor K.)
- 1828 Az életszentség nagyobb hódítóerő, mint a tudósok minden hitvédő munkája együttvéve. (Duchèsne)

- 1829 A lelkiismeret az ember valódi énjének élete. Azé a belső éné,
amelynek lángját oly gyakran hagyjuk kialudni a gondok vagy a
haszontalan tevékenység hamuja alatt. (Thomas Merton)
- 1830 A modern világnak égető szüksége van arra, hogy a technika
korának embere az ima embere legyen. Különben a technika
rabbá teszi és szétzúzza őt! (Michel Quoist)
- 1831 A hit az imádság szárnya. Enélkül imánk nem szállhat az
égbe. (Alexandriai Sz. Kelemen)
- 1832 Sohasem vétkeztem a fény ellen: Nunquam peccavi contra
lucem. (Newman bíboros sírfelirata)
- 1833 Imádkozni nem más, mint Istenhez kapcsolódni. Ha már nem
imádkozol, egyedül maradsz problémáiddal. S minthogy az
embernek szüksége van Istenre, önmagadat választod isteneddé.
(Michel Quoist.)
- 1834 Az ima a lélek lélegzése, a küzdő ember himnusza, a hal-
dokló szent hattyúdala! (Shelley.)
- 1835 Te vagy az én életem élete,
Te vagy a nyugalmam,
Te vagy az én szent örömem,
Te vagy a mélységem és a magányom.
Te vagy az én igazságom,
Te vagy a Mesterem,
Te vagy felüdülésem és erősségem,
Te vagy az én mindenem!
Mert Te vagy az én Istenem! (Sz. Ágoston.)
- 1836 Innen föl a Szírius csillagáig
E képzelelmfárasztó messzeség . . .
E szörnyű távol a nagy egyetemben —
Mi ez egyéb? — egy kulcslyuk, melyen át
A mindenség titkát fürkésző lelkem
A megfoghatlan végtelenbe lát.
S mit látni ottan? Csillagok-napoknak
Megszámlálhatatlan tündöklő raját . . .
Mennek külön-külön, kimért ütemben,
Egy-egy vezér után minden csapat,
S minden valamennyi egyfelé, szünetlen,
Fagyasztó fegyelemben, hallgatag.
De hát hol a fő, mely vezényel itten?
Pásztortalan nyáj volna a világ?

Ki tartja fönn e szörnyű méretekben
 A rendet, mely hajszálig összevág?
 Bizonynal a középben mozdulatlan
 Nyugalma fenségében, ottan áll.
 Keressük ottan, ott lesz ő: az Isten!
 Képzeltető-e bárhol egyebütt?
 De hát a térben, melynek széle nincsen,
 Hol a közép? — Sehol, vagy mindenütt?! (Vajda János, Nyári
 éjjel)

2. Akik fölfedezik az Istent

- 1837 Akik fel tudják fedezni Istent s hisznek Benne, — azoknak új világosság támad! (VI. Pál pápa.)
- 1838 A hívőknek nemcsak a természetfölötti világ, nemcsak Isten Országá világosodik meg, hanem ez a földi világ is: egész földi életünk! (VI. Pál pápa.)
- 1839 Az igaz ember ne tűrjön magában hazugságot. A mai élet magasrendű kifinomulásától, a tudományoktól, könyvektől, emberektől hitet, igazságot, célt követeljen! Becsüljön meg minden igazságot azáltal, hogy mindig követi és gyakorolja. (Emerson.)
- 1840 Az istentelen ember sehol sem látja Istent. A hívő viszont mindenütt látja! (Emerson.)
- 1841 Jézus tanítása mély, mint az óceán és átlátszóan tiszta, mint a hegyi patak. (Emerson.)
- 1842 Ahányszor felnyitom a Bibliát, mindannyiszor közvetlen célzást találok benne az én életemre. (Goethe.)
- 1843 Akármennyire is táguljon ki az ember szelleme, a kereszténység fenségességén nem fog túljutni! (Goethe.)
- 1844 Nem a csillagok és virágok némák. — Az emberek süketek! (Bailly.)
- 1845 Én jobban megismerem Istent a fizikából, mint a teológus a teológiából. (Jedlik Ányos bencés.)
- 1846 Húsz éves koromban lehetetlennek látszott előttem Isten valósága. — Hatvan éves koromban az ellenkezője látszik éppoly lehetetlennek!

- 1847 Hinned kell, hogy az Úr lehelé testedbe a lelket,
Melynek a léte örök s egy a parancsa csupán:
El ne felejtsd, amíg élsz, csak a jót gyakorold szeretettel
S holtod után lelked tetteidért felelős. (Andor K.)
- 1848 A legjobb és legnagyobb dolgok közé tartozik, ami sikerülhet az életedben, hogy hallgatsz és hagyod Istent működni és beszélni. (Dag Hammarskjöld, Napló)
- 1849 Adj nekem tiszta értelmet, hogy Téged lássalak!
Alázatos értelmet, hogy Téged hallgassalak!
A szeretet lelkületét, hogy Neked szolgáljak!
S a hit lelkületét, hogy Benned maradjak! (Sven Stolpe)
- 1850 Az Egyháznak ma inkább bizonyágtevőkre van szüksége, mint hitvédőkre! (XII. Pius pápa.)
- 1851 A vallás, ha nem is olyan régi, mint a világ, de egyidős az emberiséggel. A népek mindig úgy tekintették a vallást, mint életük diadalát és vásárnapját! (Max Müller.)
- 1852 Ajándékozz nekem, Uram, hitet! Nem magamban akarok többé hinni, hanem Tebenned! (Tolsztoj Leó.)
- 1853 Ha a vallást pótolni akarjátok, előbb a fájdalmat űzzétek el a földről! (Ketteler püspök.)
- 1854 Aki Istenben kételkedik, az életben kételkedik. Aki elfogadja a hitet, rá fog jönni, hogy a hit olyan, mint madárnak a szárny, hajónak a vitorla. (Jules Lemaître.)
- 1855 A hit megtanít azokra, amikről az érzékek nem szólnak. De nem ellenkezik az érzéki ismerettel. Fölötte van és nem ellene! (Pascal.)
- 1856 A keresztény hitvédelmet nem olvastam. Agnosztikus és materialista bölcsesek hoztak engem vissza a hithez. Feldúlták értelmemet. Ők vetették el elmémbe a hitetlenségben való kételkedés magvát. (Chesterton.)
- 1857 Az emberek úgy elrosszultak
(Hiszen nem voltak soha jók):
Most Krisztus-hitünket csúfolók.
Járj köztünk, drága Isten-ember,
Tavasz van, nőnek a gazok
S kevesek az igaz igazok.

Úgy látlak, ahogy kigondoltak:
Egy kicsit véres a szíved,
De én-szívem egészen tied. (Ady Endre, Volt egy Jézus.)

1858 Azért hiszek, mert az Egyház nem csupán itt vagy ott mondta meg az igazságot, hanem mindenütt az igazság birtokosának és hirdetőjének bizonyult.

A kereszténység népszerűtlen tanításai éppen a nép valódi támaszai. (Chesterton.)

1859 Ami Istenből látható, elég nekem ahhoz, hogy higgyem azt is, ami benne láthatatlan! (Aquinói Sz. Tamás.)

1860 A vallás az emberi szellem lényeges formája. Vallás nélkül az ember nem jutott volna el a teljes öntudathoz, nem léphetett volna ki az állati sorból.

1861 Az értelem teszi az embert emberré. A keresztényt azonban a hit! Az értelem elvezet a végtelen határáig. A hit pedig Istent adja nekünk a maga teljességében. (Lacordaire.)

1862 Ma a tudomány szerényebb lett. Igaz, a feszültség még nem oldódott föl teljesen! A tudomány művelői közül azonban sokan belátják, hogy hitük és tudományos kutatásaik között nem lehet ütközés. Hiszen két különböző rendről: a megismerés két különböző síkjáról van szó. (Jean Danielou bíboros.)

1863 Amit tudunk, az csak egy csepp. Amit nem tudunk — egész óceán! (Newton.)

1864 Krisztus az embernek nem adott törvénylabirintust,
Száz nagy könyvtárnál egy szava többre tanít;
Ember, az Istenhez vezető életnek az útja:
Lélekben, tettben jóakarat, szeretet. (Andor K.)

1865 Szüleimtől tanultam meg kereszténynek lenni. Anyám átszellemült arca volt gyermekkorom első imakönyve. Amikor szüleim imádkoztak, mindig úgy tele lettem áhítattal, mintha templomban lettem volna. (Musset.)

1866 A vallások csupán köntösei a hitnek. És gyakran nagyon rossz szul szabott köntösök. Hit és remény nélkül nincs alkotás. Nincs hit és remény, amely nem nyilvánul meg alkotásban.

Azok a férfiak és nők, akiknek van hitük, dolgoznak.

Az ember nem vég, hanem kezdet. Isten hat nap alatt teremtett.

Mi már a második hét elején vagyunk. A nyolcadik nap gyermekei. Látni fogjuk, amikor az emberiség a fejlődés új fokára lép. (Thornton Wilder, A nyolcadik nap.)

- 1867 A fiatalságnak hitet kell adni, hogy később legyen ereje elviselni a kiábrándulást! (Thornton Wilder.)
- 1868 Semmi sem emberibb, mint a természetfölötti. És semmi sem olyan embertelen, mint az Isten nélküli világ! (Mauriac.)
- 1869 Katolikus vagyok! Azaz hiszek a nemzeteken felülálló, egész világnak szóló katolikus igazságban. Hiszek az igazságban, amely túl van a politikán. Életünk helyi és pillanatnyi szükségletein. Az én egyházam nem nemzeti egyház! Számomra az igazság is csak katolikus lehet! Azaz egyetemes érvényű; fajok és szadok felett álló! (Babits Mihály.)
- 1870 Szégyeld magad, ha azt állítod, hogy az Isten szolgálatában valami nehezedre esik. Minden könnyű annak, aki szeret. (Ward Mária, Vademecum I.21)
- 1871 Kedvenc neve? — Jézus!
 Kedvenc ékszere? — A töviskorona!
 Kedvenc illatszere? — A tömjén!
 Kedvenc sportja? — A térdhajtás!
 Kedvenc kirándulóhelye? — A kálvária!
 Kedvenc könyve? — Az evangélium!
 Mi a vagyona? — A sír! (Lavallier Éva színésznő.)
- 1872 Amikor az ima igazán imádság, akkor gondolatok kísérik. Vagyis elmélkedünk. Mert ha valaki nem gondol rá, kihez imádkozik, kivel beszél és ki ő saját maga, — bajosan nevezhető imának. Az inkább csak ajakmozgatás. (Nagy Sz. Terézia.)
- 1873 Az ördög a hitet is tetszhalottá tudja tenni. (Nagy Sz. Terézia.)
- 1874 Örüljünk, hogy olyan Istenünk van, akinek egyetlen szava ezer titkot rejt magában. (Nagy Sz. Terézia.)
- 1875 Én csak hangszer vagyok. A Mester játszik rajtam! (Sziénai Sz. Katalin.)
- 1876 A lélek szőlőskert. Három kapuja van: a lélek három képessége. De csak az akarat kapuja van teljesen hatalmunkban. Mert ezt a szabad elhatározás őrzi. Ennek az őrszemnek beleegyezése nélkül sem az ördög, sem valamely más teremtmény nem léphet be a kapun. És amíg az sértetlen, a lélek a maga ura marad. E kapu előtt van még a lelkiismeret házőrző kutyája, amely ugatásával felébreszti az elszunnyadt értelmet. A kertben a szabadakarat a kertész. Szorgalmasan felássa az érzelmek ta-

laját, kigyomlálja a gatz, megmetszi a cserjéket és illatos virágokat ültet. A szív, mint valami szökökút, helyezkedik el a szőlő közepén. (Sziénai Sz. Katalin.)

1877 Imádd az istenséget! Ez a legelső rendszabás Pythagoras arany verseiben; s úgy hiszem, méltán.

Akármerre veted e temérdek mindenségben tekinteteidet, mindenfelől egy végtelenül bölcs, nagy és jó, de egyszersmind megfoghatatlan lény jelenségei sugárzanak feléd... Akkor fog kebeledben felébredni a csudálat, tisztelet és hála legmélyebb érzeteinek azon kimagyarázhatatlan vegyülete, mit emberi nyelven imádásnak mondanak. Ez az előttünk lebegő idea végtelenségét saját kicsinységünk ellentételében támasztja fel; és mégsem alacsonyít le. Mert minden érzemény, mely bennünk szokatosan emelkedésre hág, lelkeinknek fensőbb erőt kölcsönöz. Nem sülyyedésben érezzük magunkat, hanem közeledésben a nevezhetetlenhez, ki felé kebleinknek oly felejthetetlen sejdítései vonzanak. (Kölcsey Ferenc, Parainesis.)

1878 Hiszek az örök igazságban.

Hiszem, hogy ő maga a nap.
Körén örök forgandóság van,
De ő nem változik. Marad.
Egy gyűrű ez a végtelenség.
Kerek a sors, a tér, idő.
Isten vezérli a világot,
Kinek mindenre gondja van.
Ki rózsabimbót, szép lányt alkot,
Nem lehet rossz, igaztalan. (Vajda János, Megnyugvás.)

1879 Csinálhattok bármit, sohasem fogjátok megakadályozni tudni, hogy a könnyező szemek ne az égre tekintsenek, hogy az eltiport igazság ne az égre kiáltson, hogy a haldokló emberi ajak végső sóhaja ne a csillagok felé emelkedjék, odafenn remélve kárpótlást, vigaszt és életet. (Chateaubriand)

1880 A keresztény vallás a legemberismerőbb vallás, mert ismeri az embernek úgy a nagyságát, mint törpeségét. (Peter Lippert.)

1881 A mi hitünk emberi vonalon annyira emberi, isteni vonalon pedig annyira isteni, hogy sokkal nehezebb nem hinni, mint hinni. (Chateaubriand)

1882 Akárki gyújtotta fel benned a hited lángját, — tanítód, barátod, vagy lelkipásztorod — legyen áldott! (Washington)

- 1883 Nincs a katolikus vallásnak egyetlen mondata sem, amelyet a hitvallók vére ne festett volna vörösré.
- 1884 Van bennünk egy láng, mely felfelé tör. Az ember gyógyíthatatlanul vallásos lény. (Sabatier)
- 1885 Hinni annyit tesz, mint Istent tenni a gondolkodás tengelyévé. (Kriten)
- 1886 Ó Istenem! milyen kicsi valaki volnál Te, ha én fel tudnálak fogni! (Szalézi szent Ferenc)
- 1887 Isten nem árnyékkirály! (Faulhaber bíboros)
- 1888 — A tudománynak sem arra nincs hatalma, hogy a vallást kiirtsa, sem ereje, hogy cáfolja. Sőt arra sincs képessége, hogy pótolja. (É. Boutroux.)
- 1889 — Ismerek egy könyvet, amelyben minden nagy életkérdés meg van oldva.
— Ez a Könyv feleletet ad a legfontosabb problémákra. Azokra a kérdésekre, amelyről a hitetlen filozófusok azt mondják: Az Élet Talányai. Ez a Könyv: A Biblia. (Barnave.)
- 1890 Az Ember roppant hatalmát Rosszra fordíthatja. Éppen ebben rejlett Oppenheimer drámája: Mennyiben felelős a tudós azért, hogy felfedezéseit rosszra használják?
Az atomenergiát atombomba gyártására használják: Az Ember elpusztíthatja alkotásait és önmagát is. Tehát a Tudomány haladását az erkölcsi törvényeknek kell szabályozniok.
Ma, amikor az Ember kezébe van letéve a fejlődés sorsa, — a tudományos kutatást és a technikai eszközöket nem lehet egyszerűen az önkény és a hatalmi versengés kénye-kedvére bízni. (J. Daniélou.)
- 1891 A nagy gondolkodók, az emberi személyért aggódó Próféták óvják a modern embert a technika uralmától.
Az ifjúság mai forrongása is részben a technokrácia ellen irányul. Az ellen a társadalom ellen, ahol az ember csupán Gép és fogyasztó állat. Ahol a személyiség teremtő ereje és alkotó szabadsága gúzsba van kötve. A műszaki civilizációnak lélekre van szüksége. (J. Daniélou bíboros.)
- 1892 Nem tudom elképzelni, hogy világos ésszel megáldott ember hogyan kételkedhetik Istenben, a Törvényadóban és Életadóban. „Tűrhetetlen rámnézve, hogy az egész Mindenség céltalan porfellel legyen.”

- A vallás igazságaiban éppúgy hiszek, mint Newton vagy Kepler igazságaiban. (Sir Crookes William, kémikus)
- 1893 Amikor különböző véleményeket olvastam a hitről, az volt a benyomásom, hogy a kereszténységnek valami egészen rendkívüli dolognak kell lennie. (Chesterton, igazságot!)
- 1894 A Francia Forradalom diktátora, Robespierre 1793. december 21-én mondott híres beszéde szállóigévé és törvénné lett:
„Az ateizmus arisztokratikus. Viszont a Legfőbb Lény eszméje, azé a lényé, aki az elnyomott ártatlanok igazát védi, és bünteti a diadalmaskodó gonoszságot, — népi eszme.
„Én magam kollégiumi éveim óta eléggé rossz katolikus voltam. Mégis annál inkább ragaszkodom azokhoz az erkölcsi és politikai elvekhez, amelyeket most előadtam. Ha Isten nem létezne, ki kel-lene találni!” (Robespierre 1793. dec. 21.)
- 1895 Éppoly abszurdum a Világrendet csupán fizikai törvényeknek tulajdonítani és a Rendező Istent figyelmen kívül hagyni, mint az austerlitz győzelmet csak stratégiai kombinációknak tulajdonítani, és Napóleon lángeszét figyelmen kívül hagyni. (Proudhon)
- 1896 A világnak egészében látható nagy egysége arra késztet, hogy minden dolognak egy Teremtője van.
Ahol célszerű rend van, ott rendező Értelemnek is kell lennie. Ha ez nem is matematikai bizonyosság, de az egészséges ész bizonyossága. A legrégebb, legvilágosabb, az emberi értelemhez legméltóbb bizonyíték, mely megérdemli, hogy minden időben tisztelettel említettessék. (J. Kant.)
- 1897 A föld tele van égi dolgokkal, a csodák óceánjában úszunk. Minden közönséges csipkebokor, mint Mózes csipkebokra, lán-gol az Istentől. (Emerson)
- 1898 Ne keresd az Istent sehol másutt, mint mindenütt. (Böhme)
- 1899 Isten eszméje az én őseredeti birtokom, amely éppúgy be-lém született, mint a saját magam eszméje. (Descartes)
- 1900 Legyen rendíthetetlen a hitünk, mégpedig nemcsak a diadal napjaiban, hanem akkor is, amikor látszólag rombadől körülöt-tünk minden. — De csak látszólag! Isten hadviselésében nincse-nek végleg elveszített ütközetek. (Matthews)
- 1901 A régieknek dogmáik voltak, ezért tudtak dómokat építeni. Véleményekkel csak viskókat lehet összetákolni. (Heine)

- 1902 Aki túlsokat kételkedik, kétségbeesik. (Szt. Ágoston)
- 1903 Deum amo plus quam mea, plus quam meos, plus quam me.
— Istent jobban szeretem, mint azt, ami az enyém. Jobban szeretem, mint magamat. (Sz. Bernát.)
- 1904 Semmivel se érd be, ami kevesebb Istennél. (Ward Mária jelmondata)
- 1905 Nézd csak, tudom, nincs miben hinnem,
S azt is tudom, hogy el kell mennem innen.
De pattogó szívem feszítve a húrnak,
Dalolni kezdtem akkor az Úrnak.
Annak, kiről nem tudja senki, hol van,
Annak, kit nem lelek se most, se holtan.
Bizony ma már, hogy izmaim lazulnak,
Ugy érzem én barátom, hogy a porban,
Hol lelkek és göröngyök közt botoltam,
Mégis egy nagy ismeretlen Úrnak
Vendége voltam. (Kosztolányi Dezső)
- 1906 Nincs döntőbb pillanat az ember életében, mint amikor elhatározza, hogy ezentúl nemcsak vallásos lesz, hanem az utolsó idegszálával, egész életét irányítóan keresztény lesz. Feltenni egész életét arra a lapra; hogy van Isten! (James Steward)
- 1907 Nincs boldogabb, nincs erényesebb, nincs szeretetreméltóbb jelenség, mint egy igazi keresztény. (Pascal)
- 1908 A legkisebb katolikus igazság is becsebb nekem, mint az életem. (Garcia Moreno, Ecuador államelnöke)
- 1909 Ezekben a sorsdöntő időkben senkinek nincs joga, hogy csak középszerű keresztény legyen! (XI. Pius pápa)
- 1910 Régi igazság, hogy nemcsak ismerni kell a hitet, hanem élni is. A hívő embernek mindig szem előtt kell tartania, hogy a világ figyeli életét, cselekedeteit és beszédeit. A katolikus embernek lelkiismeretesebbnek, tisztakezűbbnek, igazmondóbbnak, töreldmesebbnek kell lennie, mint bárki másnak. (Apponyi Albert gróf)
- 1911 Minden egyes keresztény legyen egy darab kereszténység. (Brookes)
- 1912 Mi katolikusok valóban elvtársak vagyunk. Mindnyájan azt az elvet valljuk, hogy Isten az Atyánk, Krisztus a Megváltónk, s hogy Isten érettünk meghalt a kereszten.

- 1913 Ezer félkeresztény sem ér fel egy e g é s z kereszténnyel. (Donoso Cortez)
- 1914 A keresztény embert három dolog próbálja meg: a keresztt, a házasság és az örökség. (Szalézi Sz. Ferenc)
- 1915 Az igazi vallásos ember reggel, délben, és este is vallásos. (Faulhaber)
- 1916 A mágnesűt erőszakosan ki lehet téríteni lengési irányvonalából, de ha az erőszakos beavatkozást megszüntetjük, ez visszabillen eredeti észak—dél vonalába. A szív is tudja, hogy van Isten, mint ahogy a mágnesű is tudja, hogy van pólus.
- 1917 A történelem bizonyítja: Az Igazság, ha csak egyszer és egyetlen fejben villan is föl, végül mindig meghódít minden emberi tudatot. (Teilhard de Chardin, Az emberi jelenség)
- 1918 Bármennyire középszerűek, elesettek, ostobák legyünk is, van bennünk egy pont, amely Téged hozzánk fűz. És ez az Isten ragaszkodása, amely gyengéddé tesz Téged irántunk. És ez az Isten gyengédsége, — az Isten Fiáé és az Emberfiáé egyszerre. Add Istenem, hogy elmélyüljek jelenléted békéjében. Hogy amikor elérkezik órám, mintegy észrevétlenül menjek át Tőled Hozzád, Élő Kenyér, az Ember Kenyere! Hozzád, élő Szeretet, Akit már bírnak szerettem közül azok, akik előttem szenderültek el Szeretetedben. (Fr. Mauriac, Ima)
- 1919 „A Hit az Élet ereje. Az Ember, ha egyszer él, akkor valamiben hisz. Ha nem hinné, hogy valamiért élnie kell, akkor nem élne.” — Ezek a szavak, Tolsztoj szavai járnak az eszemben. S vizsgálom, mit hiszek? — Ó örök-kék Ég minden felhők mögött! Kiirthatatlan optimizmus! (Babits Mihály)
- 1920 A hit „az értelem szentsége” — sacrificium intellectus. (Aquinoi Sz. Tamás)
- 1921 Isten: Központok Központja.
Ebben a végső látomásban éri el csúcspontját a Keresztény Dogma.
Pontosan és annyira az omega-pont ez, hogy sohasem mérészeltem volna meglátni, vagy racionálisan megalkotni hipotézisét, hacsak hívő lelkem mélyén nem találtam volna meg nemcsak spekulatív mintáját, hanem élő valóságát is. (Teilhard de Chardin Az Emberi Jelenség)
- 1922 Az ember-gyűlölet, de Isten a szeretet (Whittien).

- 1923 Nemcsak megőriztem gyermekkorom istenhitét, hanem Isten egyre nőtt bennem velem együtt.
Ifjúkorom hitét megjavítottam és kimélyítettem. Előbb lehetne le-nyúzni a bőrömet, mint Istent kitépni a szívemből. (H. Fabre)
- 1924 Az Isten nem lebeg horizontunk felett, hanem bensőnkben rejtőzik. (Gabriel Marcel.)

3. A hit zátonyainál

- 1925 Ezt a drága hitkincstárat, amelynek Mi vagyunk letéteménye-sei és őrzői, nem kizárólag csak őriznünk kell. Hanem örömmel és félelem nélkül hozzá kell fognunk a munkához, amelyet korunk követel meg. Tovább haladva azon az úton, amelyen az Egyház járt közel húsz évszázad óta. (XXIII. János pápa a II. Vatikáni Zsi-nat megnyitóján, 1962. október 11-én)
- 1926 A hit szemével nézve, az egész világegyetem a mindenható Isten örök ölelésében van. De azt valóban csak azok tudják így szemlélni, akik ezt a hit szemével szemlélik.
- 1927 A hit nem azt jelenti, hogy apró részletességgel tisztában kell lennünk mindazzal, amit a teológia mond. Csupán annyit jelent, fogadjuk el vallásunk alapvető igazságait és ami fő, éljünk is azok szerint.
- 1928 Bár a hívőknek öröme itt a földön az örök boldogságnak csak apró, halvány tükrözése, amely nekünk ígéretképpen adatott, mégis ahhoz segít minket, hogy megtaláljuk Istent, az Ő végtelen jelenlétét nemcsak a távoli csillagokban, hanem szívünkben is, ahol az mint kegyelem és szeretet él.
- 1929 Az Isten tudja, mit cselekszik,
Magas tervébe nem lát a vak ember,
S kérdőre vonnunk Őtet nem szabad.
Ráküld a tengerre engem, — Lelkembe tette az iránytűt
Amerre ez vezet, megyek! (Petőfi: Az Apostol)
- 1930 Semmi sincs, ami ragyogást és szépséget adjon az életnek, ha elveszi tőlük Istent és a halhatatlanságot. (Z. Lagerlöf, Gösta Berling)
- 1931 Az ember és állat között az a különbség, hogy az ember ros-zsat is tud tenni, mert szabadakarata van. Az állat viszont talán

- éppen azért, mert állat, sohasem aljasodik le és mindig a helyes-
set teszi.
- 1932 Nem elég hirdetni Istent, meg kell teremtenünk a lelkünkben
Istent, az abszolútumot és cselekednünk kell úgy, ahogyan Isten
cselekszik.
- 1933 Valahányszor a természetre tekintünk, csodálkoznunk kell
azon, hogy a teremtés művei milyen csodálatosan visszatükrözte-
tik az isteni gondolat abszolút megvalósulását.
- 1934 Ha lelkiismeretesen tagadni akarjuk Istent, több tudomány
kell ahhoz, mint ha lelkiismeretesen elmondjuk a Hiszekegyet.
- 1935 Azelőtt a vallásosság azt jelentette, hogyan mozdítsuk elő
egyéni üdvünket. Mostantól kezdve más kötelességet jelent.
Mégpedig azt, hogy hogyan értetjük meg másokkal az élet jelen-
tőségét és miként éljünk annak követelményeinek megfelelően.
- 1936 Vannak kötelességeink gyermekeink iránt: át kell nekik adni
Istenben való hitünket. Isten legyen irgalmas mind a gyermekek,
mind a szülők iránt, akik nem kapnak hitet és nincs mit átadniuk.
- 1937 Krisztus tanítása nagyon egyszerű. Arra irányult, hogy ki-
ráltságát az emberek szívében alakítsa ki. Minél inkább sikerül,
annál forradalmibban új lesz a világ.
- 1938 Higgyük el végre azt, hogy sem az emberek életében, sem a
nemzetek sorsában nincsenek véletlenek.
- 1939 Isten léte nemcsak abból következtetünk, hogy vannak jó
dolgok a földön, hanem talán épp azért kell hinnünk, hogy van
Isten, mert van rossz is. A rossz ugyanis a jószág elősdiye.
- 1940 Az imádság gyakorlatát a doktorok úgy tekintik, mint a leg-
megfelelőbb és legnormálisabb nyugtatót, amely megnyugta-
tóan hat mind az idegekre, mind a lélekre.
- 1941 Ne gondoljátok, hogy menten csodák történnek, ha itt-ott
megtisztelitek Istent imádságokkal. Kell, hogy egész életetek szü-
net nélküli imává magasztosuljon. Minden gondolat, szó, csele-
kedet irányuljon Isten felé, azt mind ajánljátok fel a hit arany
pajzsán.
- 1942 Imádkozni annyit jelent, mint élni Krisztusban, szeretni Őt,
vele együtt szenvedni, lelkeket megnyerni, alávetni magunkat az
Atya akaratának és vezettetni hagyni magunkat a Szentlélek rej-
tett világosságával.

- 1943 Az imádság olyan hit, amelyet Isten épített saját maga számára az örökkévalóság és az idő között, mégpedig azért, hogy már itt megtalálhassuk Őt és mindörökre Beléje kapaszkodhassunk.
- 1944 Nem helyes és nem is okos, ha csak akkor imádkozunk, amikor kedvünk van hozzá. Imádkoznunk kell azért, hogy megismerjük Istent amilyen, és megismerhessük önmagunkat is, amilyenek mi magunk vagyunk.
- 1945 Bár a világot megbénította a félelem, a gonoszság, a gyűlölet és minduntalan megpróbáltatásokba ütközünk, mégse adjuk fel a reményt: imádkozunk. Minél buzgóbban imádkozunk, annál hatékonyabban felizzítja és áthatja az emberi szívet az isteni szeretet apró kis szikrája. És a szeretetlenség átalakul önzetlen felebaráti szeretetté.
- 1946 Istenem, tudod, mennyire el vagyok ma foglalta. Ha elfeledkezem Rólad, te ne feledkezzél el rólam.
- 1947 Inkább arra ügyeljünk, hogy szívünket adjuk bele az imába szavak nélkül, mint kellő szavakat használjunk szív nélkül.
- 1948 Imádkozzunk nap-nap után, hogy jöjjön el a Te országod. Ám a megvalósulásától mégis távol vagyunk, mert a gonoszság, a megátalkodottság, a gyűlölet olyan akadályt állít az emberek lelkében, amely elzárja őket Isten országától.
- 1949 A vallás elismerése annak a törvénynek, amely az embereket a Teremtőjükhöz kapcsolja. Tisztaságában csak három eleme van: Isten, a lélek és ennek kölcsönös elismerése, amelyből — ha gyakorlattá tesszük — emelkedik az imádat, a szeretet és a jutalom.
- 1950 Jó, jó, ha azt mondjuk, hogy adjuk meg a Császárnak, ami a császáré. A császár elégedjék meg az apró adókkal, de ha Istennek akarjátok adni, ami Istené, akkor adjátok oda Neki magatokat testestül és lelkestül.
- 1951 A vallásos érzés természeténél fogva olyan szép, olyan tiszta és gyönyörködtető a lélek számára, hogy aki ezt tapasztalja, azt minden más veszteségért pótolja.
- 1952 Ha minden felekezet csak egyetlen embert állítana elő, akiben megvolna az apostoloknak a jámborsága, az első keresztyéneknek elfogulatlan szeretete úgy, ahogy az első jeruzsálemi egyházban megvolt, fél oldal papírra sem volna szükség, hogy

- belefoglalják a keresztény egység alaptételeit, sőt fél órába sem telne és megvolna az egybeolvadás. Akkor szeretnénk felebarátainkat, mint önmagunkat és vallásunk nem kívánna mást, mint hogy elfogadhatók legyünk Isten számára.
- 1953 Ha alázattal meghajtanánk fejünket, megláthatnánk Istent szívünkben, mert Isten itt lakik. Szeretet által tudatosítjuk Őt, alázatosságban behelyezzük magunkat karjaiba és akkor megmenekülünk.
- 1954 Minden felekezeti és minden hit út a boldogság felé. De a boldogság gyökere a hit az Istenben.
- 1955 Vallásosság és bölcsélet nincsenek ellentétben. Egyrészt igazi vallásosság nem létezhet ésszerűség nélkül, másrészt pedig az igazi gondolkodásnak igazolása a bölcsélet.
- 1956 A vallásosság nem jelent keneteljes ájtatosságot, vagy valamilyen tüntetésszerű jámborkodást, mert hiszen oly könnyű lelki elragadtatások által elárasztva lenni. Istent szolgálni annyit jelent, mint másokat szolgálni. Ez néha nehéz lehet. De jóságot jelent és ez az igazi vallásosság.
- 1957 Képes vagy-e megtalálni utadat a vallás felé a világ szennyei keresztül? Igen. De akkor szabadítsd meg magadat a világ szennyétől.
- 1958 Az élet vallás nélkül olyan, mint élet alapelv nélkül. És ez olyan lesz, mint a hajó kormány nélkül.
- 1959 Ha a világtörténetet olvassuk, tele van visszatérő kataklizmáival, amikor az ember undok állatias monstrummá tud degenerálódni. Ha nincs Teremtő, ha a diszkréció, a szétbomlás úrrá lesz, ez a csodálatos Föld szörnyű össze-visszaság lesz és a fejlődés e mesterműve „a pusztulás utálatosságává” aljasul.
- 1960 Szeretlek forrón, mint eddig soha,
Te mindig áldott, mindig mostoha
É l e t !
Szeretlek fájón, égőn, mint a seb,
Minden gyönyörnél mélyebb, édesebb
H a l á l !
Szeretlek boldog és reménytelen
Halálos vágygal, én egyetlenem,
I s t e n ! (Juhász Gyula, Imádság)
szegény szívét neked kitérve,
mivel te a családhoz tartozol.

Így kérnek kápolnádban téged,
bámulva szűzességed,

1961 Hozzád fohászkodik az árva,
áldott Anyánk, évszázados szobor,
aztán avégett
imádkoznak, hogy most segítsd meg őket,
a végzetes órába szenvedőket,
hogy bársony-aranyruháid este fölvedd
s édesdeden áldd majd meg ezt a földet. (Émile Verhaeren, A kápolnák; ford. Kosztolányi Dezső)

1962 Ki ülsz az égben a vihar felett,
Én Istenem, hallgass meg engemet.
Hozzád megy szívem, ajkam csak dadog,
Hazámért reszketek, magyar vagyok.
A népekkel ha haragod vagyon,
A magyarra ne haragudj nagyon.
Ne haragudj rá, bűnét ne keresd,
Bocsáss meg néki, sajnáld és szeresd.
Szeresd, vigyázz rá, Istenem, Atyám, (Szép Ernő, Imádság)

1963 Amikor Krisztus a földön járt, számaron lovagolt. Azóta ezer meg ezer számár Krisztuson lovagol.

1964 Az egész világtörténelemben az egyetlen igazi grandiózus siker Krisztusnak szégyenletes halála volt a keresztfán. Minden más siker, amelynek a célja a világ megnyerése, rémségesen ördögi. Azt jelenti, hogy eladjuk lelkünket tiszavirág-gyönyörök kedvéért. Krisztusnak áldozata volt az, amely megtörte a paktumot az ördög és az emberiség között.

1965 Meggyőződésből, hittel vagyok keresztény. Nem ismerek semmi más életmódot, amiért érdemes küzdeni. A kereszténység szabadságot jelent, embernek ember iránti emberiségét.

1966 Arra vagyunk hivatva, hogy Krisztust apró mozaikokból kialakítsuk lelkünkben. De vigyáznunk kell, nehogy ezek a mozaikok is darabokra törjenek, vagy elveszítsük őket, mert mindmegannyi hézag lesz lelkünkben. És nem juthatunk addig Isten boldogító látására, amíg be nem töltjük ezeket a hézagokat vagy ezen, vagy pedig a másvilágon.

1967 Akadnak emberek, akik azt hiszik, hogy a származási elméletük Istenre halálos csapást mért. Azt mondom erre: egyrészt Isten elrendelhetette volna a fejlődés tervét bogaraktól való közvetlen leszármazással s ezek az undok teremtmények bizonyára nem

- protestáltak volna az emberrel való rokonság ellen. Másrészt pedig a fejlődés elmélete nincs Isten ellen. Ellenkezőleg azt bizonyítja, milyen csodálatosan beillesztette a fejlődést is az Ő isteni terveibe.
- 1968 Isten mindig volt, van és lesz. Az ördög ennek éppen az ellenkezője. Ő az, aki arra törekszik, hogy ne vegyék észre létezését.
- 1969 Jézus tanítása nem több, nem kevesebb, mint megalkuvás nélküli követelés, hogy teljesen megváltozzunk és küzdő fajunknak életét megtisztítsuk. Jelent tehát teljes tisztulást kifelé és befelé.
- 1970 Ne legyetek kishitűek! Mit szólna a gazdátok, ha minden nap megkérdeznék tőle: kapunk-e valamit enni ma ebédre? (Nagy Sz. Terézia)
- 1971 Az ördögnek legnagyobb cselé, hogy elhiteti velünk, hogy ő nem is létezik. Miért remegnénk olyasvalaki előtt, aki nincs?
- 1972 Ha nem hisztek az ördögben, milyen rosszban hisztek? Mert akkor a jóban se hihettek. Micsoda jó segítségével gondoltátok, hogy győzedelmeskedhettek a határtalan gonoszság ellen, amely elárasztotta a világot.
- 1973 Egyik oka annak, hogy az összevisszaság tért nyer a világon az, hogy nem merünk szembenézni az igazi okokkal. Ezernyi rosszban hiszünk, ezernyi veszély ellen védekezünk, de megszűntünk hinni az egyetlen rosszban és szembenézni az igazi veszéllyel.
- 1974 Az Evangélium nem ideológia, sem vallásbölcseleti rendszer. Ez nem összessége a kiváló tanításoknak. Ez csupán csak lerögzíti a legegyszerűbb ténnyt, hogy Isten az ő végtelen szeretetében emberré lett.
- 1975 Nem sokat ér a hited, ha csak azért hiszel Istenben, mert gyáva vagy, hogy megtagadd az ő létezését és eszerint élj.
- 1976 Legyen bár hited üde és friss, minden múlt évvel növekednie kell. A Biblia azt mondja nekünk, hogy Istent, Urunkat teljes értelmünkkel kell szeretnünk. De ha értelmünk vallásilag megszűnt növekedni, csodálkozhatunk-e azon, hogy a hitünk elavul, elsorvad és gyöngül.
- 1977 Igaz, hogy a hit még önmagában nem üdvözít, de eszköz az, amelynek segítségével az üdv a mi életünkbe belép és azt fönn tartja. Az ember nem üdvözl a hite miatt, hanem hitén keresztül.

1978 Ha megkérdéznétek tőlem, hogy mit tartok jobbnak: olyan hitetlennek legyenek-e gyermekeim, mint én voltam, vagy pedig higgyenek az egyház tanításában — habozás nélkül az egyház hite mellett döntenék. (Merezkovszkij, Téli szívárvány)

1979 Krisztus azért szállott le közénk, hogy a hitre tanítson
S egymásban testvért lásson az emberiség;
Hit szeretet nélkül nem elég Krisztuskövetésre,
Míg szerető szívben Isten is ott lakozik. (Andor K.)

1980 Az evilágba vetett hit igyekszik túlvilágba vetett hit lenni.

1981 Nem ismerjük Isten rejtett útjait, de ha alávetjük magunkat, sok dolgot megértet velünk öntudatlanul. Sohasem szabad a kétségbeesés völgyébe elkalandoznunk, mert há csak egy pillanatra is ott tartózkodunk, azt jelenti, nincs hitünk az élő Istenben.

1982 A világ különféle vallásainak szent szövegeiben az alapvető principiumok mindig erkölcsi jellegűek. Az alap erkölcsi. A hangsúly a személyi jóság, a szív tisztaságán van.

1983 Ha keresztény vagyok, nem elég egy kis aranykeresztet hordanom a nyakamon, hanem meg kell küzdenem legtitkosabb vágyaimmal, le kell döntenem szívemben azokat a házibálványokat, amiket mindenki olyan szívesen őriz lelke rejtekében. Ki kell itanom kedvenc bűneimet, amelyek fagyöngyként tapadnak lelkemhez. Le kell térdelnem a gyóntatószékbe, a mellemet vernem és mondanom: „Nem vagyok az, akinek mindenki tart, — nem vagyok tiszta ember, — nem vagyok igaz ember, — az igazság az, hogy szívem a bűnök hangyabolya.” Le kell mondanom egy sebző szóról, mely a harag indulatában ajkamra tolul, — le kell küzdenem ellenszenvem, amelyet egy „nem szimpatikus” ember iránt érzek, — és mennyi bátorság kell a hitünk kifelé való megvallásához.

A villamoson keresztet vetni magunkra, amikor tudjuk, hogy ezért gúnyos lemosolygás jár. Elővenni az imakönyvet, vagy a rózsafüzért ott is, ahol imáttalan szívek vesznek körül. Nem csinálni titkot meggyőződéséből és hitéből olyan társaságban sem, ahol az Isten és Egyház ügyeit olcsó szellemeskedéssel intézik el. Lemon-dani egy előnyös pozícióról, amely vallásos meggyőződéselem elveinek feladását követelné. Lemondani egy előnyös házasságról, ami megkövetelné, hogy elmenjek Isten ügyének elárulásáig. Ó! milyen tömegével produkálja a mai élet a helyzeteket, amelyek alkalmunk van bemutatni, hogy Krisztus bátor katonái vagyunk és kereszténységünk nem zománc-kereszténység, amely az első ütésre lepattog. (Klug)

- 1984 Vannak fél-keresztények, akik sem a hitetlenek közé nem akarnak tartozni, sem a vallásosak közé. Ha Krisztus ellenségeinek neveznék őket, vétkeznék a szerete ellen. Ha Krisztus barátainak mondanók őket, vétkeznék az igazság ellen. (Couisdine)
- 1985 Papini így osztályozza a kereszténység válfajait: van Nikodemus kereszténység, van elfakult, van megunt, van korhadt kereszténység. Vannak, akiket denevérhitű embereknek lehet nevezni, akik csak lassan, óvatosan, csak szürkületben merészkednek elő, mint a denevérek. Van hősi. Ezek építették a Grál-várat, templomokat.
- 1986 Aki csak „majdnem” keresztény, az csak majdnem fog bejutni a mennyek országába.
- 1987 Régóta szenvedést okoz nekem, hogy életem nincs összhangban hitemmel. (Tolsztoj Leó)
- 1988 Milyen fájdalmas, amikor azt mondja az egyik ember önmagáról: én kereszténynek születtem ugyan, de nem érek rá, hogy az legyek!
- 1989 Vallásosságunk össze-vissza van gyúrva mindenféle elemből. Van benne 30% babona, 20% spiritizmus, 10% Szent Antal-kultusz, 30% rosszul tudott hittétel, és 10% az igazi katolicizmusból. Természetesen mindez azért nem akadályozza annak, hogy magunkat 100 percentes katolikusoknak tartsuk. (Bangha Béla)
- 1990 Megváltottabbaknak nézzenek ki a keresztények, ha azt akarják, hogy Megváltójukban hinni tudjak. (Nietzsche)
- 1991 Nem tartom lehetetlennek, hogy eljön az idő, amikor egy kínai misszionáriusnak kell majd visszahoznia a kereszténységet a pogánnyá lett Európába. (Sigrid Undset, Nobel-díjas író)
- 1992 Sok ember van, aki kettős életet él. Elméletben hívő, a gyakorlatban hitetlen. Vannak, akik vallásosnak mondják magukat, de ennek semmi kihatása sincs életükre. Nem teszi őket sem jobb barátokká, sem jobb szomszédokká. Éppúgy tudnak bántani, sebet osztani, mint a nem-vallásosak. Sokan szavalják a keresztény jelszavakat, de mihelyt ellenszenves emberrel találkoznak, vége az egész kereszténységüknek!
- 1993 A vallásban a fény mindig homállyal van keverve, éppen azért, hogy a hit erény legyen. (Fouiller)
- 1994 Ha minden ember egyszerre imádkoznék, meg lenne váltva a világ. (Ibsen, Napló)

- 1995 Ha két szemmel látni tudnám az Istent, mire való volna a hitem?! (Volta, fizikus)
- 1996 A bibliai pogány százados hitéhez képest a mi hitünk sokszor hitetlenségnek tűnik fel.
- 1997 Isten egy félszázadban lép egyet, de akkor nagyon látható a lábanyoma. (Petőfi)
- 1998 Keresztényeknek nevezik magukat nem egyszer olyanok is, akik pogányoknak sem volnának jók!
- 1999 Vannak keresztények, akik olyanok, mint a Gorgófók: egyszerre fújnak hideget és meleget. (Péguy)
- 2000 Ha csak abban hiszel, amit látsz, akkor nappal tagadd a csillagokat, mert azokat sem látod. Tagadd az anyai szeretetet, mert azt sem látod. Nincs nagyobb korlátoltság, mint a világot arra korlátozni, ami látható.
- 2001 A bölcselők, akik a hitet elvetik és csak az észet fogadják el, azokhoz a csillagászokhoz hasonlítanak, akik elvetik a távcsövet, hogy az eget szabad szemmel vizsgálják. (Laforêt)
- 2002 Ha egy vadember megszűnik a fából készített istenben hinni, az nem annyit jelent, hogy nincs Isten, hanem annyit, hogy az Isten nincsen fából. (Tolsztoj Leó)
- 2003 Isten ellen harcolni lehet, de győzni ellene nem. (Borghese)
- 2004 Hogy az istentagadást rá fogják-e tudni erőszakolni az emberre, éppúgy nem hiszem, mint ahogy nem hiszem, hogy a Napot ki tudnák téríteni útjából. (De Maistre)
- 2005 Sokan vannak akik mindent „imádnak”. Imádják a táncot, a mozit, a muzsikát, imádják a footballt, a strandolást, imádják a töltött káposztát is. Éppen csak az élő Istent nem.
- 2006 A kereszténységre zúduló mennyi balvélemény, mennyi gúny és ellenséges kritika tűnnék el, ha életünket hűségesebbé alakítanánk Krisztushoz!
- 2007 Mikor a későbbi őskeresztény költő, Lactantius nem akart megkeresztelkedni, így érvelt: A ti vallástok nagyon szép, de ti magatok sem tartjátok meg. Miért menjek én közétek?
- 2008 Ha büszke vagy arra, hogy keresztény vagy, légy büszke arra is, hogy teljesíted azt, amit a kereszténység megkíván. Ma nem a szájunkkal, hanem életünkkel kell prédikálni hitünket. (Faulhaber)

- 2009 Kereszténynek lenni nem könnyű, mert a kereszténység soha sem volt a törpék vallása. Kereszténynek lenni nehéz, de vég-eredményben nem is érdemes másnak lenni! (Pascal)
- 2010 Az emberek hisznek a kémiában, a gazdaságban, a mecha-
nikában, a gőzgépben, az elektromos telepekben, a turbinake-
rekekben, de nem hisznek az isteni oltalomban.
- 2011 Krisztus születése osztja ketté az idő óceánját. Krisztus sírja
az Ókor sírja. — Krisztus bölcsője az Újkor bölcsője. (Lamen-
nais)
- 2012 Krisztus megmarad annak, aki volt és magára vette azt, ami
nem volt.
- 2013 Az egész világtörténelemben páratlan jelenség, hogy egy
személynek a földön való megjelenése előtt máris évezredekre
menő története legyen, mint Krisztusnak. Senki sem volt a világ-
históriában, akiről ötezer évvel a születése előtt már beszéltek
volna, várták volna. — És halála után? A világirodalom ezzel
van tele.
- 2014 Jézus bölcsője csaknem olyan nagy misztérium, mint kereszt-
je. (Hartmann)
- 2015 Megint itt van a karácsony, az esték legszentebbike, — a sze-
retet illatos ünnepe. Mi az bennünk, hogy pont e nap az, ami
annyira felkavarja az embert? Talán azért, mert az ember úgy
érzi, hogy ezen a napon joga volna egy kis örömré? De egy
száműzött ajtaján nem kopogtat az öröm. Ez a karácsonyeste az
eltemetett mosolyok és visszatartott sóhajok estéje számomra. A
múlt utáni vágy máskor is elfogja az embert, de soha annyira,
mint ezen az estén! Mindentől távol, amit szerettem, a múlt ké-
peskönyvéből fellapozom a régi, szép, hóeséses karácsonyok
emlékét. Ezen az estén olyan jól esnék jelenteni valamit emberi
életeknek, de nincs senki, aki számára karácsonyfát gyűjtsak.
Tökéletesen elhagyatva vagyok, tökéletesen egyedül, az ember
már a sírban sem lehet jobban egyedül. (Levelek az én Rodos-
tóból 1953)
- 2016 Még a hitetlen apák is hisznek valamiben. — A gyermekeik-
ben.
- 2017 Én csak Istentől félek. Meg azoktól, akik nem félnek Tőle.
(Bismarck)

- 2018 Hit és tudomány nem ütközhetnek össze, mint ahogy nem ütközhetik össze két különböző szobában járkáló egyén, vagy két különböző asztalon futó billiárdgolyó. (Fosdick)
- 2019 Isten mindig több marad, mint amennyit ember valaha is meg tudhat róla. (D'Alambert)
- 2020 Egyre jobban megerősödik bennem az a felfogás, hogy a világegyetemet egy tiszta matematikai lángelme tervezte. (Eddington)
- 2021 Az alkotás nyilvánvalóvá teszi az alkotót. Ha egy festő tájképét nézzük, lehetetlennek tartjuk, hogy ne egy művész értelme szülte volna. De hát a tájkép eredetije pedig ne volna értelem szülötte? (Courbet festőművész)
- 2022 Egy darwinista vitában a hívő Kirchhoff, így vágott vissza ellenfelének: „Én őseimet a Paradicsomba vezetem vissza.”
- 2023 Minden emberi szívben, a hitetlenében is, — ott áll az ismeretlen Isten oltára (Brinton)
- 2024 Istennek nincs szüksége emberi ügyvédekre. Nincs szüksége arra, hogy titokzatos lényét bizonyítani tudjuk. Isten nem a mi beleegyezésünk és hozzájárulásunk alapján létezik. A Nap ép-űgy járta a maga pályáját akkor is, amikor a csillagászok azt állították róla, hogy nem mozog. (Ketteler)
- 2025 Ha letagadjátok az istenséget az égről, én lehajtott fejjel fogok járni a csillagok alatt! (Cicero)
- 2026 Ha pásztortüzet látok a sötét éjszakában, tudom, hogy azt meggyújtotta valaki.
- 2027 Soha sem volt ország, amelyben istentagadók ne lettek volna. De soha nem volt állam, amely csupa istentagadóból állt volna. (Carlyle)
- 2028 Minek fejjel nekirohanni olyan igazságoknak, amelyeket 5000 év szentesített? Amelyek tehát olyan régiek, mint maga az ember.
- 2029 Uraim! ismerjék meg előbb a vallást, mielőtt támadnák! Önök mindenkinek demokratikus jogokat biztosítanak, adják meg azokat Krisztusnak is! (Terrier francia képviselő)
- 2030 Az eszmék tragikumuk, hogy a legképtelenebb téveszmét is lehet szellemes formában vitatni. (Chesterton)

- 2031 Azért válunk eszünkben hitetlenekké, mert életünkben nem akarunk hívökké válni. (Pascal)
- 2032 Szép asszonyok, akiknek nincs hitük, olyanok, mint az illat nélküli, hideg és józan tulipánok. (Heine)
- 2033 Süket ember ne bírálja a szimfóniákat, vak ne magyarázza a kék színt.
- 2034 Nagyon szánandó elme az, aki Istenről — Isten nélkül elmélkedik. (Sz. Ágoston)
- 2035 Akit odafönt az Ég Istene véd, nem félhet semmitől, ami vele idelent az Ég alatt történhetik.
- 2036 Gondviselés kinyit egy kis ajtót, amikor a nagy ajtó becsukódott.
- 2037 Süllyedő hajókon, harctereken, börtönökben, tropikus dzsungelben, sarkvidéki hóivatagokban, sors-sújtotta bányatelepeken, halottas ágyakon, palotákban épp úgy, mint kunyhókban, mindenhol, ahol az anyagi dolgok hirtelen semmivé válnak és a szellemi értékek rendkívüli fontosságot nyernek, ott ez a himnusz: Uram, maradj velünk! — imádkozzák, éneklí szent és bűnös ember egyaránt. Ez fejezi ki ugyanis röviden és tökéletesen mindazt, amit mondani kell és amit mondani lehet. (Teilhard)
- 2038 Alapvetőleg világos dolog az, hogy mindenféle kutató munka, a természet erőinek felfedezése, amelyeket a technika útján valóra váltunk, nem más, mint keresése és felfedezése Isten nagyságának, bölcsességének és harmóniájának. (Teilhard)
- 2039 A munka az ember megszentelésének igazi eszköze, mert ezek által az ember tökéletessé teszi Isten képét a lelkében. Teljesíti kötelességét, biztosítja jogait, megszerzi az élet szükségleteit szerettei és önmaga számára és hasznossá teszi önmagát a társadalom számára. (Teilhard)
- 2040 Az emberiség néhány emberöltő alatt áttért ösztönösen egy sajátos természetes vallásra: a világban való hitre, amelynek dogmái bizonytalanok. (Teilhard de Chardin)
- 2041 Segítsük egy fokkal feljebb a világban való hit konverzióját! Mutassuk meg életünk példájával, hogy egyedül Krisztusban áll fönn minden. (Kol.1,17)
Ő képes csak átlékesíteni és helyes irányba terelni a világegyetem újonnan felfedezett mozgását. És a mai hitetlenség helyébe megszületik majd a holnap hite! (Teilhard de Chardin)

- 2042 Isten nemcsak egy norma az ember számára, amelynek alá kell vetnie magát és amely eligazítja, egyenesben tartja.
 Ő az abszolútum, amely az ember létét megalapozza. A mágnes, amely mozgatja. — Az örökkévaló, Aki életterét képezi.
 Ő valamiképpen a harmadik dimenzió.
 Ő az, Akiben az ember a mélységét megtalálja. (Henri de Lubac)
- 2043 A pusztulást érző ember mindig hitet keres. Mert a hit minden megújulás gyökere! (Tolsztoj Leó)
- 2044 Keresem az Istent, mert a lelkem élni akar! (Tolsztoj Leó)
- 2045 Ma egyszerűbb, emberibb a dolog,
 Ma már tudom, hogy nem nagy csoda élni:
 Egy Mária, még hogyha pócsi is,
 Pogányokkal is tudhat jól beszélni.
 Mikor már minden hit-húr elszakadt
 S az emberben a barátja sem hisz már,
 Jön Mária s Pócsról a búcsúsok,
 Jön a szívünk, múltunk és játszva visz már. (Ady Endre A pócsi Mária)
- 2046 Isten úgy jelenik meg nekünk, mint olyan tekintet, amelyre nem nézhetünk. (Paul Sartre.)
- 2047 Hogyan lehet kegyelem nélkül élni? — Ez a XX. század legfőbb problémája. (Camus.)
- 2048 Az igazi nagylelkűség a jövővel szemben: mindent a jellenek adni! (Camus.)
- 2049 A hit és az élet elkülönül és napjainkban ez a szétválás a hit kárára történik.
 Attól a hittől, amely már nem hatja át az életet, az emberek fájdalom és szorongás nélkül megválnak. (Jean-Marie Le Blond.)
- 2050 A hit elvesztése rendszerint a titanomachia korában, a szexualitás viharzónájában történik. —
 Ez az ifjúságnál pedig túltengő önmagát-akarással és lázongással függ össze. (Spanger)
- 2051 Meglehetősen nyugodtan élhetnénk, ha egészen bizonyosak volnánk ezen a világon abban, hogy nincs mitől félnünk a másikon! (Diderot)
- 2052 Emberi testünk nyers anyagában semmi parány nincs,
 Mit más mindenben meg ne találna szemünk.
 Honnan jött bele hát az a titkos erő, mely az agyban
 Gondolatot termel s tenni, teremteni kész? (Andor K.)

- 2053 Akinek csak félig van Istene, annak egyáltalán nincs Istene. (Stolz Albán.)
- 2054 Hatalma csúcspontján állva is azért ingadozik és szenved a mai emberiség, mert nem határozta meg szellemi pólusát: nincs vallása. (Teilhard de Chardin)
- 2055 Bármit mondanak is, a mi századunk mégis vallási beállítottságú. Vallásosabb, mint eddig bármikor. Köröskörül valami pesszimizmus állandóan azt hajtogatja, hogy világunk ateizmusba süllyed.
Inkább azt kellene mondanunk: szenvedésének oka a ki nem elégítő teizmus! (Teilhard de Chardin)
- 2056 A hívőknek elég a hit. A hitetlenek csodajeleket várnak. Ezért születnek a csodák. (Sz. Ambrus)
- 2057 A Modern Föld-vallása, lényegében nem más, mint olyan lendület az ég felé, amely nem ismeri jól saját magát. Így azok az energiák, amelyek látszólag az Egyházat fenyegetik, — éppen ellenkezőleg dolgoznak. Vagyis olyan új áramlatot jelentenek, amely új életet önthet az öreg keresztény törzsbé.
Nem elítélni kell, hanem megkeresztelni és magunkhoz asszimilálni! (Teilhard de Chardin)
- 2058 Kettőtől félj! Istentől, meg azoktól, akik nem félnek Őtőle! (Pascal)
- 2059 A vallás igazának egyik legbiztosabb jele, hogy maximális energiát fakaszt föl azokból a mély forrásokból, amelyek mindnyájunkban ott lappanganak. (Teilhard de Chardin.)
- 2060 A világegyetem sokkal inkább nagy gondolat, mint nagy gépezet. (James Jeans)
- 2061 A sátán mindig gonosz értelmességgel támadja a mi katolikus hitünket. (Josemaría Escrivá)
- 2062 Ha a keresztény vallás egységét megzavarják, akkor teológiai rögtön a tekintély kérdése vetődik fel. A káosz vallási dolgokban egyenes arányban áll azzal a mértékkel, amellyel az igazi tekintély jogát megsértik. (Theodor Haecker)
- 2063 Ha egy istentelen, elvetemült lélek számára büntetést kellene kitalálnunk, — nem tudnánk nagyobbat elképzelni, minthogy az égbe idéznék.
Az ég pokol lenne a vallástalan embernek! (Newman)

- 2064 Az istenfélelem hiánya nem egyéb, mint a hit hiánya. (Newman)
- 2065 A hitetlenség nem egyéb, mint a katona szökése, aki ráúnt a fegyelemre. (Sabatier)
- 2066 A szökött katona nem mond jót az ő uráról. (Pázmány, Kalauz)
- 2067 A hit meleg ruha, amelybe a legnagyobb fagyok idején is beburkolózhatunk.
A hitetlenség pókhálósövet, amely alatt a melegben is fázunk. (Carlyle)
- 2068 Aki tisztátalan életet él, lehetetlen, hogy hitében meg ne inogjon! (Aranyszájú Sz. János)
- 2069 Mely nemzetnek nincs hite,
Eljen bár, — nincs élete. (Kisfaludy Sándor)
- 2070 A Földön csupán az képviseli az utolsó esélyt az emberiség fennmaradásához, ami még megmaradt a kereszténységből! (François Mauriac)
- 2071 A világ helytelenül csak jobb és bal irányba tájékozódott. Közben megfeledkezett arról, hogy van még harmadik dimenzió is: Fölfelé és Lefelé! (Franz Werfel)
- 2072 A szekularizációs törekvés Istenről máris nem vesz tudomást. Csak az ember és annak világa érdekli. Ugyanakkor a jó teológus sohasem feledkezik el arról, hogy semmit sem mondhat el Istenről, ha nem képes vagy nem akar tudomást venni az emberről. Az Istenhez vezető kapu éppen emberi tapasztalásunk. Maga Isten is emberközelbe jött. Emberré lett, hogy az Embert Istenhez vezesse. Istenről csak úgy beszélhetünk, ha az embert is vizsgáljuk. S úgy szólunk helyesen az emberről, ha Istenéről és Megváltójáról sem feledkezünk el! (Schillebeckx OP.)
- 2073 Minél inkább ember lesz az ember, annál inkább szükségét érzi az imádkozásnak.
Nincs igazuk tehát azoknak, akik az emberi nagyság nevében vetik el az Istent. Minél nagyobb lesz az ember s minél inkább ráébred ereje tudatára, mert részesedik a teremtő Isten hatalmából, annál inkább késznek kell lennie az Alkotó imáadására, akitől a létét kapja minden. Egyébként ő benne élünk, mozgunk és vagyunk. (Jean Daniélou bíboros)
- 2074 A tudomány korántsem tart Isten felfedezése felé. Csak feltárja nekünk az anyagot, mint lépcsőket Isten felé. — Az abszo-

- lútumhoz nem utazással, hanem eksztázissal közeledik az ember.
(Teilhard de Chardin)
- 2075 A nyomor sok fajtája között a szellem nyomora a legszörnyőbb. (Michelet)
- 2076 Nem tudom a lelkeket magasra emelni, ha magam is nem emelkedem magasra. (Lucie Christine)
- 2077 Mi keresztények Krisztus pásztorbotjára támaszkodunk.
(Faulhaber bíboros)
- 2078 Jaj azoknak, akik Rólad, Istenem, hallgatnak!
Mert bár beszélhetnének, de némák maradnak! (Sz. Ágoston)
- 2079 Az emberiségnek hirtelen szörnyűségesen megnövekedett a teste, de kicsi maradt a lelke. (H. Bergson)
- 2080 Jézus az örök nagy. Ő maga nem tanított sem fizikát, sem csillagászatot, de megtanított magasrendűen élni. Az ő nagyságán keresztül mentheti meg az ember a leglesüllyedtebb korban is a jóságba és eszményekbe vetett hitét. Ez a Krisztus úgy hozzátartozik a XX. század szellemi tartalmához, mint a villany vagy rádió!
Megöltem volna magamat, ha Őt meg nem találom! (Papini)
- 2081 A teremtett világ minden káosza a legmagasabb teremtményektől indult ki. Előbb a legnagyobb anyagnak kellett elbuknia, mielőtt Ádám elbukott és az áteredő bűn káosza a világba lépett. Így van ez mindig és így lesz az utolsó ádventig és ítéletig!
(Theodor Haecker)
- 2082 „Semmiképpen el ne ámítsanak titeket. Hiszen előbb be kell következnie az elpártolásnak és nyilvánvalóvá kell lennie a bűn emberének, a kárhozat fiának, az ellenségnek, aki Isten fölé emeli magát és minden fölé, ami szent úgy, hogy Isten templomában foglal helyet és azt állítja magáról, hogy Isten.” (2 Tessz. 2,3—4)
- 2083 Mindig lesznek új erkölcsanak, de a bűn ugyanaz marad!
(G. Bernanos)
- 2084 Nem az aggasztó, hogy egy század alatt 800 millióról 3 milliárdra felduzzadt emberiség új politikai és gazdasági kereteket akar kiépíteni.
_Inkább az aggaszt, hogy napjainkban istennélküli társadalmi rend kiépítése történik hatalmas kísérlet. (Mörike)

- 2085 Az ember jóságában meglephetik Istentől. Mikor azonban bajba jut, mindig visszatér Hozzá. (id. A. Dumas, de Belle Isle)
- 2086 Marat asztalán nyitott evangélium.
Combes szekrényében elrejtve brevárium.
Zola hagyatékában elkoptatott, sokat forgatott biblia.
Ady Endre halálos ágyán utolsó percéig a bibliát forgatta.
- 2087 Mihelyt az ember azt véli, hogy eléggé ismeri Istent, — nem ismeri többé. Ő az egyedüli, akit sohasem keresünk hiába. De akit ugyanakkor sohasem sikerül teljesen megtalálnunk. (Maurice Blondel)
- 2088 A három özön közül, amire szüksége volt a Földnek, már csak a harmadik hiányzik. Az első özön az Atyáé: a büntető vízözön. Második a Fiúé: a tisztító vérözön. A harmadik a Szentléleké: A tűzözön lesz! Láttunk már az égből romboló és emésztő tüzet leszálni. Most az üdvözítő és felemelő Lélek tüzeit várjuk! (Papini)
- 2089 Senki sem kereshet Téged, Istenem, hacsak már előbb Rád nem talált. Azért akarod hát, hogy Rád találjon az ember, hogy kereshessen. Keressen és megtaláljon! De előbb Te keresd Őt! (Sz. Bernát)
- 2090 Valahányszor olyan gondolatot olvasok, amely Isten ellen szól, mindig olyasfélét érzek, mint mikor a muzsikában hamis hangot hallok. (Gárdonyi Géza, Földre néző szem)
- 2091 Az életnek célja és a vége az, hogy felfedjük az élet örök természetét és megtaláljuk a múlt dolgok közepette az Istennel való titkos barátságot.
- 2092 Vannak emberek, akik számára minden szép, mert mindenben megpillantják az Istent.
- 2093 Akármilyen nehéz a teher a vállunkon, ha jól viseljük, könnyűvé válik.
- 2094 Never despair. — Sohase essél kétségbe! De ha kétségbe esel, akkor is csak keményen tovább és mindig nézz a dolgok derűs oldalára.

II. A REMÉNYSÉG FÉNYSUGARAI

1. A reménység fényében

2095 Ismerjük be: a világnak legtöbbször az a baja, hogy az emberek nem gondolkoznak és nem elmélkednek ezekről a dolgokról. Hozzátok fordulunk tehát tudós és bölcs gondolkodók, katolikusok és más keresztények, istenhívők és világleletti igazságra és igazságosságra szomjazó lelkek vagyis mindnyájan jóakarátú emberek.

Jézus Krisztus szavával nyomatékosan kérünk benneteket: „Keressetek és találtok!”

Tárjátok fel, milyen utakon juthat el az emberiség kölcsönös segítség, mélyebb belátás és fokozott nagylelkűség által testvéribb életre az egybetartozásra épült igazi emberi társadalomba.

(VI. Pál pápa, A népek fejlődésének támogatásáról, 85)

2096 Jézus tanítása nem volt sem kevesebb, sem több, mint merész, megalkuvás nélküli követelése annak, hogy teljesen változzunk meg. A mi küzdő fajunknak az életét tisztítsuk meg olyan tisztító munkával, amely nemcsak külsőleg, hanem belsőleg hat.

Nincsenek kétségbeejtő helyzetek. Csak emberek vannak, akik kétségbe tudnak esni ilyen helyzetekben.

2097 Kell, hogy eljőjjön az új reneszánsz. Ebben fel fogja ismerni az emberiség, hogy az etikai lényeg a legfelsőbb igazság és a legfelsőbb hasznosság. És ez lesz, ami az embert szabaddá teszi.

2098 A kudarc az, ami megtanít bennünket arra, amit nem tudunk önmagunkról, de amit meg kell ismerni önmagunkról.

2099 Igaz, hogy jövőnk sötét, de sötét volt az első karácsony hajnal is. És bármennyire sötétnek látszik ma, jobban szembe nézünk az élettel, ha beteljesítjük képességeink legszebb határáig a jelen-

ben. A ma a miénk, éljük azt teljesen összes kötelezettségeivel együtt.

2100 Valahányszor hozzá kellene valamihez fognod, a sátán sutogja: nem bírod, nem neked való. — Nem vagy alázkodó, gyáva vagy, gyalázata Istennek! Nem volna jobb, ha meg lennél győződve arról, hogy Isten előtt minden lehetséges?

2101 Istenem, ha téged csak azért imádlak, mert félek a pokoltól, égess a pokolban. Ha csak azért imádlak, hogy a Paradicsomba kerüljek, zárj ki onnan. De ha téged önmagadért imádlak, ne tartsd vissza tőlem örök szépségedet.

2102 A szabadakarat semmi más, mint egy hatalmas erő és szabadság, hogy válasszunk a jó és a rossz között. Itt támad bennünket a nagy kísértő, itt bűnözhetünk. A szabadakarat nélkül az ördög semmire sem volna képes. Hazudik és hazudik és arra késztet bennünket, hogy a jót is rosszul tegyük.

2103 Istenem, ó Istenem, oly nagy vagy és senki sem talál meg! Hangosan szólsz és senki meg nem hall. Oly közel vagy és senki meg nem talál. Magadat adod és senki sem ismeri nevedet. Menekülnek előled és azt mondják, nem lelnek meg sehol. Háttal fordítanak neked és mondják: nem látnak. Bedugják fülüket és mondják: nem hallanak Téged.

2104 Istennek nincs szüksége sem az ember munkájára, sem ajándékára. Aki legjobban viseli az ő szelíd igáját, az szolgálja őt legjobban. Azok is szolgálják őt, akik tehetetlenül csak állnak és várnak.

2105 Isten nem adja fel a reményt olyan emberrel szemben, akiben megmarad a szeretet Krisztus iránt.

2106 Becsületesen játszad játékodat. Nem számít, hogy fáj-e vagy sem, Isten mögötted áll.

2107 Minden időkből megvoltak az embernek a maguk istenei. Némelyek kitaláltak isteneket a saját énüknek megfelelően. Voltak, akik ezt a szót: Isten helyettesítették a természet, az osztály, a faj ideológiájával. De ez sem volt más, mint álcázott önzés. Az emberek önmagukból csináltak isteneket és sajnos, csak kevesen találták meg Istent Krisztusban és a saját lelkükben.

2108 Amikor rád tört az a gondolat, hogy semminek sincs már értelme, akkor forgasd meg és nézd meg az életrajzát azoknak, akik nagy lelkekké lettek, mert a szellemet tették uralkodóvá és a test csak alázkodó szolga maradt.

- 2109 Isten mint a Nap, néha láthatatlan. De amikor ragyog, éltető sugarait elküldi mindenhova. Visszatükröződik a tenger tisztaságában éppúgy, mint a pocsolya zavaros vizeiben.
- 2110 Valahányszor a Nap fölkel, az eget betölti vakító sugaraival. Számomra ez az Isten végtelen szeretetét tükrözteti vissza. Úgy érzem, közel van hozzám az Isten, majdnem érintő közelségben.
- 2111 Annak ellenére, hogy az emberek bűnben, kegyetlenségben, mohóságban, gyönyörben, gyűlöletben, igazságtalanságban élnek annyi ezer év óta, s az emberiség mégis fennmaradt, azt mutatja, hogy Isten embereket, asszonyokat hívott életre, akik legyőzték a gonoszt a jó által, a gyűlöletet a szeretet által, a kapzsiságot a jótékonyság által, gyönyörhajhászást az életszentséggel. Mi más ez, mint Isten irgalmának végtelen bizonyítéka!
- 2112 Isten állandóan körül néz, keresi a lelkeket, akikben lakást talál. Minden, amit nekünk tenni kell az, hogy vágyódjunk utána. Az ő jelenléte után most és az egész örökkévalóságon át.
- 2113 Minél testibb, érzékibb, világiasabb és anyagiasabb az ember, annál inkább eltávolodik Istentől. Nem csoda, ha az Isten-kereső lélek menekül mindenféle zajos, tömeges emberi gyűlekezettől és próbál elzárkózva élni. Itt aztán kitarja szívét Isten előtt, visszavonul szívének legbensőbb elefántcsont-tornyába, az ő lényének legmélyebb, legközelebbi részébe, mert Istennel való találkozás csakis itt szellemi téren valósulhat meg.
- 2114 Ne félj a jövőtől, még a legborzalmasabb hullám sem más, mint csak víz. Szétfolyik.
- 2115 A Szentlélekben való hit nem jelenti azt, hogy összetett kezekkel várjuk, míg a lelkünket ünnepélyesen áthatja. Részünkről együttműködést jelent. Alázatosan, de akarat erővel, viszont tudatában a tehetetlenségünknek, a fanatikusok hősiességével ellen kell állnunk a gonosznak és előbbre kell vinnünk a jó győzelmét.
- 2116 Amíg az öröm napja rejtve van s az ég borult, jusson eszedbe, hogy a fény jönni fog, a vihar sokáig nem tart.
- 2117 Vonuló felhők fölött örökké kék az ég. (Herczeg Ferenc, Az arany hegedű)
- 2118 A remény vigaszt ad a szeretetnek, a hitnek pedig megnyugvást.
- 2119 Mit izgulsz? Ha vihar tombol a tenger felett, pár méterrel mélyebben örök nyugalom és csend van.

2120 Ha nem tekintjük Istent, a történelem nem más, mint egy borzalmas össze-visszaság. Az emberi örültségeknek, a forradalmaknak megoldhatatlan problémája. Azonban az örök Isten fényénél mindez újjongó remény diadalmas himnuszává magasztosul.

Én kegyeskedő nem vagyok, de Isten nevét szeretem, ha tisztelettel említik. Azért hogy Párizsban az oltárra egy táncosnőt a bal-mabille-ből állítottak föl, Isten mégis mindenható maradt. Csodái nemcsak az elemekben láthatók, hanem az emberek szívében is. (Jókai, Egy magyar nábob 8)

2121 Az mondod, hogy az életben számodra minden elveszett, semmi sem maradt? Tévedsz, Isten megmaradt és kell, hogy örök valóság legyen számodra.

2122 Hogy mi az élet? Kezdeni újra, amikor minden elveszett.

2123 Az életet úgy kell élni, hogy mindig a derűs oldalát nézzük.

2124 Arra tanítson meg bennünket az élet, hogyan kell elfogadni és elviselni az életet.

2125 El vagy keseredve, mert azt mondod, minden elveszett? Nézd csak a kis hernyót. Felmászik a fára, annyi levél még maradt számára, hogy begubózzék és mit törődik azzal, hogy a többi elvész.

2126 Az élet olyan mint egy hímzésnek a fordított oldala. Látszólag összevissza mennek a szálak és nem látjuk semminek értelmét. De ha fordított oldalát nézzük, ott egyszerre minden világossá és érthetővé válik.

2127 A legfontosabb dolog az életben: megtanulni, hogyan kell élni tudni: abszolút hittel Istenben és minden gond nélkül a jövő iránt.

2128 Minden lehető el kell követnünk, hogy elsajátítsuk annak a titkát, hogy ne legyen gondunk a holnapra és gyermeki szívvel bízzunk Istenben. Akkor nyugodtan és bizalommal éljük a mindenkori napot, mert nem kívánunk többet, mint ami elég arra a napra.

2129 Sohasem kívánok többé jeleket az Égtől. Egyszerűen megpróbálok bízni és engedelmeskedni.

2130 Nyugodjunk meg, minden ember megkapta az élettől azt, amihez jogcíme van.

2131 Sötét van? Lehet, hogy az Isten becsukta az ajtót, de azért egy ajtót mindig nyitva hagy.

2132 Szenteljünk több figyelmet a jövőre, mint a múltra, mert leg-többünk élete jórészt ott tölti el.

2133 A föld sohasem fog teljesen elpusztulni háborúk és kataszt-rófák közepette. Ez a fejlődést értelmetlenné tenné. Éppen ellen-kezőleg a fejlődés el fogja érni a tökéletességnek olyan fokát, hogy millió évek múlva képes lesz még élő lényeket is létrehozni. (Teilhard de Chardin)

2134 Azelőtt az adoráció azt jelentette, hogy Istent minden földi dolognál többre tartjuk. Mostantól kezdve teremtő tevékenységet kíván tőlünk, amelynek segítségével valóra válthatjuk a szépet, igazat és jót a földön és a világot egy boldogabb tökéletesség felé segítjük. A tisztaság önsanyargatást, önmegtagadást jelen-tett, hogy magunkat minden szennytől tisztán tartsuk. Ezentúl azt jelenti, hogy a test és a szenvedélyek erőit szublimáljuk. A reme-teélet elszakadást jelentett a földi dolgoktól. Most egy abszolút igenlést jelent, amelynek segítségével a szépség és igazság ígéretén túl a caritas segítségével valóra váltjuk azokat a miszté-riumokat, amelyek a világban rejtve vannak.

A felebaráti szeretet azt jelentette, hogy távol tartjuk magunkat mindentől, ami másoknak fájdalmat okoz és így csökkentjük a szenvedéseket. Mostantól kezdve azt jelenti, hogy önzésünket áldozzuk fel a közösség javára.

A vallás személyes üdv-törekvést jelentett. Mostantól kezdve kö-telességet jelent számunkra, hogy megértessük másokkal az élet jelentőségét és éljünk annak követelményei szerint. (Teilhard de Chardin)

2135 Egyetlen kor sem volt annyira lélekellenes, mint a miénk. Mert egyetlen sem volt annyira elfoglalva azzal, hogy kiküszöbölje a gonoszt olcsó módon anélkül, hogy nagyobb jóval helyettesítse. A múltban a nemzetek összeszedték erőiket, hogy erősebbek le-gyenek azoknál, akik őket fenyegették. Most egyszerűen kiküszö-böljük a veszélyt. A biztonságot a megfutamodásban keresik. Mondják, szeretik a békét, az erényt, a rendet, a jó egészséget, és valójában erőfeszítés nélkül akarják elérni a békét és megkí-sértés nélkül az erényt.

2136 Több világosságot! Elérhetjük ezt, ha azonosítjuk magunkat másokkal, akiket hajlandók vagyunk nem szeretni, kiktől félünk, gyakorolni kell az emberi rokonszenv és megértés nagy és ne-

mes művészetét. Így azután megmentjük világunkat attól, hogy dzsungellé váljon.

2137 Nincs szükség reformálni a világot, mert amikor a Szeretet teljesen kinyilatkozik és az ember elvesz Istenben, minden igazság valóra válik.

2138 Az életszentség abban áll, hogy akarjuk mindazt, ami velünk történik. Mégpedig azért, mert Isten rendelése ez.

2139 Istent egyszerű bizalommal kell szemlélnünk. Tudva, hogy létezik és törődik velünk.

2140 Minél jobban szeretjük Istent és bízunk benne, annál jobban ragaszkodunk hozzá és annál kevésbé függünk emberi hatalomtól és bölcsességtől.

2141 Talán van az egész világon valami, ami mindennél rosszabb és ez, hogy kételkedünk a megbocsátás lehetőségében, amikor elárultuk a jót. Hinnünk kell a bocsánatban, hogy legyen bátorságunk beismerni a rosszat, amit tettünk, hogy aztán legyen bátorságunk újra építeni életünket.

2142 Csak nagysokára értjük meg, micsoda hatalom folytán lett úrrá bennünk a gondolat, hogy ne törődjünk a holnappal és rendületlenül bizzunk Istenben. Nyugodtan, bizakodóan éljük a magunk mindennapi napját és sohasem akarjunk többet, mint ami elég volt arra az egy napra.

2143 Amikor az ember megtette mindazt, amit tehet, hagyja a többit az Istenre. Éljük a magunk napját, hagyjuk Őt is törődni velünk.

2144 A világ betegsége nem végzetes. Az emberi lények testére hat a jó csak úgy, mint a rossz. A szívük mélyén kell, hogy legyen egy isteni derűség és jóakarát. Ennek tulajdoníthatjuk, hogy a világ betegsége — habár krónikus — de nem végzetes.

2145 Legyünk méltók egy jobb világhoz, s akkor a jobb világ bennünk és általunk valóra válik.

2146 A világ egy kísérteties dráma. Az élni akarás és a szeretni akarás kap benne szerepet. Az élni-akarás mások ellen irányul ugyan, de vigasztalódjunk azzal, hogy az emberben van szent lelkiség és gondolat, ami mérséklően hat. Ez az élni-akarás eltűnik majd. Helyébe jön a szeretni-akarás. Minden áldottságával csak gyógyítani akarunk és megteremteni a közösséget az emberek között.

- 2147 Érzéseink ne legyenek felettünk úrrá. Nincs a földön olyan szomorúság, amit az Ég ne tudna meggyógyítani.
- 2148 Egy leckét megtanultunk: hogyan kell élni tudni. Abszolút bizalommal Isten iránt és aggodás nélkül a jövő iránt. Isten öntudatunk ellenére is tétet velünk dolgokat, nehogy a kétségbeesés szakadékába zuhanjunk, mert ha csak egy pillanatig is vagyunk ott, akkor is már elvesztünk.
- 2149 Az élet nem lesz többé nehéz, kibírhatatlan, bár lehet, hogy meglepetések érnek bennünket. Bízunk abban, hogy nemcsak fájdalmat hoz, hanem tele lesz örömmel és szeretettel.
- 2150 Lehet, hogy a legrémítőbb kísértések érnek bennünket. És tapasztalni fogjuk, hogy a hit a lélek számára teljes sötétséget jelent, de ez nem számít. Minél nagyobb sötétségben lakozik lelkünk, a hitünkkel annál nagyobb fénnel tekintünk a jövő felé.
- 2151 A hívőknek öröme itt a földön az örök boldogságnak csak egy apró halvány tükrözése, amely nekünk ígéretképpen adatott. Mégis ahhoz segít minket, hogy megtaláljuk Istent, az Ő végtelen jelenlétét, nemcsak a távoli csillagokban, hanem szívünkben is, ahol az mint kegyelem és szeretet él.
- 2152 A hitnek nem az a célja, hogy szigeteket, oázisokat teremtsen életünkben és szellemi kertet létesítsen, hanem arra biztat bennünket, hogy önmagunkat mások javára szenteljük.
- 2153 Előfordulhat életedben olyan esemény, hogy terveid semmivé válnak és azt gondolod, hogy mindennek vége. De majd ha évek múltán visszatekintesz, rájössz arra, hogy ez voltaképpen szerencse volt számodra és semmi világért nem cserélnéd föl ezt az életet, amelyet ilyen katasztrófa kényszerített rád, azzal az élettel, amit magad elé kirajzoltál.
- 2154 Tudom Uram, hogy mindenütt jelen vagy, helyrehozol mindent, nemcsak teljesen, hanem bőségesen is. Rád bízom magamat teljesen, tudva, hogy mindent a legmegfelelőbb időben a legjobban helyrehozol. Várom rendelestedet és hiszem, hogy ez úgy testemnek, mint lelkemnek javára válik itt és az örökkévalóságban. (Kempis Tamás, Krisztus követése)
- 2155 Merítsük el szemlélődésünket a végtelen kék ég kemény, égő tisztaságába, a Nap hevébe. Biztosan lesz néha sötétség, ami elhomályosítja látásunkat, gyöngíti akaratunkat, és lehúzza lelkünket. Legyünk meggyőződve arról mélységesen: hogyha az öröm

napja rejtve van, az ég elborult — gondoljunk arra, hogy jön a fény, a vihar örökké nem tart. Mert a felhők mögött ott ragyog az Isten örök világossága és hirdeti nekünk az ujjongó remény diadalmaskodó himnuszát.

2. A reménykedés légköre

- 2156 A szentség titka két szóból áll: bizalmatlanság és bizalom. Légy bizalmatlan önmagaddal szemben és bizzál határtalanul Istenben. (Benigna Consalata)
- 2157 Ahol Krisztus jelen van, ott a pókháló fallá változik. Ahol Krisztus nincs jelen, ott a fal is pókhálósá lesz. (Sz. Paulinus)
- Az üldözött Nalai Szent Félixet rejtő falhasadék rejtekhelyére egy pók gyorsan hálót szőtt és ez megmentette. A legreménytelenebb helyzetben a Gondviselés ilyen gyenge fallal is megvédte.
- 2158 Van valami, amivel föltétlenül tartozunk Urunknak. És ez az, hogy Benne bízva ne féljünk semmitől! (Ch. de Foucauld)
- 2159 Az ember megy a maga útján. És amerre jár széles e világon örömet csihol. Kegyelmet és fényt áraszt az emberek szívébe. S megtanítja őket, határokon innen és határokon túl felfedezni azt, hogy testvérek, barátok arca az emberarc. (XXIII. János pápa, a Balsan-díj átvételekor)
- 2160 A reménytelenségnek nincs energiája. Amit e szavak jelentenek, az igazában a kifordított remény paroxizmusa, legfelső foka. Minden tudatos energiának, akárcsak a szeretetnek is az alján remény van. (Teilhard de Chardin, Az emberi jelenség)
- 2161 Remény nélkül az ember képtelenné válna erő kifejtésre bármely dolog elvégzéséhez. Sőt még megkezdéséhez is.
- 2162 Tarts ki szent makacsságban egyedül elhagyatva, s vedd magadat bizalommal Isten karjaiba! Akkor is, ha azt hiszed, hogy ezek a karok összeúznak, eltaszítanak. Mert a valóságban csak egyre szorosabban akarnak átölelni. (Marmion)
- 2163 Lehetnék-e nyugodt és boldog az Úr nélkül? S lehetnék-e nyugtalan és boldogtalan Vele? (P. Colombière S. J.)
- 2164 Milyen imádságot hallgatna meg Isten, ha nem azt, amely a bizalom miatt egészen Szíve szerint való (Sz. Ágoston)

- 2165 Úgy bízzál, mintha mindent Isten tenne, s úgy cselekedjél, mintha mindent neked kellene elvégezned. (Loyolai Sz. Ignác)
- 2166 Érthetetlen az élet és a halál? Bízzad lelkedet az egyedül vigasztaló, mert egyedül ésszerű istenszeretetre, s az általa fakadt reményre. (Prohászka)
- 2167 A mi vallásunk a remény vallása. Isteni alapítója azért jött a földre, hogy akik benne hisznek és bíznak, el ne vesszenek.
- 2168 Ha engedjük, hogy Atyánk karjában vigyen bennünket, ha Rá bízunk magunkat, messzebbre jutunk, mint sok erőlködéssel. (Lagarde abbé)
- 2169 Remélnem kell a reménytelenségben is. Minél elhagyatottabbnak gondolom magamat, annál több bizalommal adjam át magamat az Istennek. (P. Plus)
- 2170 A Szentírásban mindig a bizalom és a szeretet részesül előnyben. (Sz. Agoston)
- 2171 Krisztus bízott a legnagyobb bűnösökben is. Megkövezésre várva is lehajol a porbahullt házasságtörő asszonyért. És porba tiporja bűnét, hogy a szél elfújja, eső elmossa. Judásnak az áruló szó után is ezt a megszólítást adja, mint a hű apostoloknak: „Barátom”. A jobblatort magával viszi a keresztről: „Ma velem leszel a paradicsomban”.
- 2172 Amíg élek remélek — dum spiro spero. (Prohászka püspök jelszava)
- 2173 Mitől félsz?
A bíró, akinek el kellene téged ítélnie, Jézus Krisztus. Ő azért halt meg a keresztfán, hogy ne kelljen téged elítélnie. (Villanovai Sz. Tamás)
- 2174 Jézus Krisztus bizik bennünk. Amint bízott Judásban is mindvégig, amíg minden be nem teljesedett rábízta minden vagyonát, a pénzkezelést. Sőt rábízta önmagát is, hogy Judás pénzért adja el és így hazug csókos jeladása után meginduljon az üdvözítő keresztútton.
- 2175 Nagyon bizonytalan annak állapota, aki nem bízza Istenre minden gondját. (Kempis Tamás)
- 2176 A gondok felőrölnek bennünket, ha nem szabadítjuk meg magunkat azáltal, hogy Arra bízunk, Aki egyedül tud minden gondunkban gondoskodni rólunk.

- 2177 Uram, te jobban gondoskodol rólam, mint én magamról. Bármit teszel velem, az csak jó lehet! (Kempis)
- 2178 A rosszat csak mi tehetjük, Isten csak jót tesz velünk, ha mi rossznak is érezzük.
- 2179 Nem sokat törődöm szegénységemmel, ha tudom, hogy olyan Atyám van, aki végtelenül gazdag és minden kincsét nekem akarja adni. (Fénelon érsek)
- 2180 Az Atya még a tékozló fiút is hazavárja. S az egyszer már eltékozolt örökség helyett újra minden gazdagságának kincsével ékesíti fel.
- 2181 Annál több okunk van Istenbe helyezni minden bizalmunkat, minél jobban belátjuk, hogy saját nyomorúságunkban semmire se támaszkodhatunk. (Szalézi Sz. Ferenc)
- 2182 Mi gondom rá, hogy utam sivatagon vagy virágos mezőn vezet-e, ha Jézus van velem és ez az út az égbe visz. (Szalézi Sz. Ferenc)
- 2183 Nem tudom holnap mi ér? Egyben biztos vagyok: Mielőtt a nap felkelne, a Gondviselés már felkelt. (Lacordaire)
- 2184 Sokat ér, ha a lélek felismeri, hogy önmagától semmire sem képes. Még többet ér, ha felismeri, hogy Istennel mindenre képes. (Avilai Sz. Teréz)
- 2185 Mikor gyermekeimért imádkoztam, arra kértem Urunkat, hogy nevelje lelkükben a hitet. Ő arra figyelmeztetett, hogy sokkal inkább atyjuk ő nekik, mint anyjuk vagyok én.
S hogy bizalmamat méginkább felkeltse, arra kért, hogy ezentúl így imádkozzam értük: Uram neked ajánlom a gyermekeinket! (Lucie Christine)
- 2186 Vaksors? Véletlen? Üres, értelmetlen szavak. Inkább mondhatnánk: a Gondviselés inkognitói! (De Maistre)
- 2187 Ha utána gondolsz nehézségeidnek, látni fogod, hogy Isten csak akkor nem segített rajtad, amikor bizalmatlanságoddal méltatlan voltál az ő segítségére.
- 2188 Meghalhatnék a fájdalomtól, látva milyen tehetetlen vagyok. De még csak nem is szomorkodom miatta. Vakmerő odaadással, halált megvető bizalommal maradok helyemen: és a szememet isteni Napomra emelem, míg el nem jön a halál.
Nem félek semmitől. És ha sűrű felhők rejtenék el előlem az én

szerelmes Csillagomat, ha azt kellene hinnem, hogy számomra nincs más, mint ennek az életnek vak sötétje, akkor lennék igazán és teljesen boldog. Akkor lenne a bizalmam végtelen. Helyzetemen mitsem változtatnék. Rendületlenül bíznék, tudva azt, hogy a sötét felhők mögött mégiscsak ott ragyog az én isteni Napom. (Lisieuzi Sz. Teréz)

2189 A leghelyesebb mindenben Isten akaratahoz igazodni. S bajainkból erényt kovácsolni. Mert akár tetszik, akár nem, úgyszólván Isten akarata teljesebb égből és földön mindig! (Avilai Sz. Teréz)

2190 Az Úr jobban tudja, mit cselekszik, mint mi azt, hogy mit akarunk. (Avilai Sz. Teréz)

2191 A csüggedés és kétségbeesés mélyéből nem kapsz erőre. Erőt a bizalomteljes remény és vállalkozó szellem ad csak. (Faulhaber bíboros)

2192 Bármilyen mélyre estünk is, Urunk segítő karját mindig elérhetjük. (W. Penn)

2193 Nem angyalokat keresett Jézus a földön, hanem a bűnösöket, hogy őket is az angyalok közé emelhesse.

2194 Jövőm fölépítésében Istenre és Anyám imáira bízom magamat.

2195 Igaz, hogy bűnös emberek vagyunk, de mégsem szabad kétségbe esnünk. Mert a kétségbeesés még nagyobb bűnökbe sodor. (Aquinoi Sz. Tamás)

2196 Maga a kétségbeesés a legnagyobb bűn a remény ellen. Aki maga mond le mindenről, az elveszett ember.

2197 Az ingadozónak mindenekelőtt bizalma legyen, ha azt akarja, hogy imája meghallgatásra találjon. (Aranyszájú Sz. János)

2198 Elveszhet-e a gyermek, akit a mindenható Isten hordoz a tenyerén? (Szalézi Sz. Ferenc)

2199 A világosság fiai számára az éjszaka is napallá lesz. (Sz. Ciprián)

2200 Isten olyan mértékben segít bennünket, amilyen mértékben bízunk benne. (Sienai Sz. Katalin)

2201 Bízhatok türelmesen imáink meghallgatásában akkor is, ha az Isten órája lassan üt! (Faulhaber bíboros)

- 2202 Nem vágyódhatsz annyira az üdvösség után, mint amennyire Istennek gondja van rá, hogy vágyadat teljesítse. (Aranyszájú Sz. János)
- 2203 Az, aki a négy napja halott Lázárt újra életre hívta, nem adhat-e neked is új életet, aki meg se haltál? (Alexandriai Sz. Cyrill)
- 2204 A remény által felsegít, a szeretet által magához ölel bennünket az Úr Jézus. (Sz. Ágoston)
Keresztény ember sohasem csalódhatik. A főparancs nem engedi.
Miért? Mert a csalódás nem más, mint felmondása minden szeretetnek. Aki csalódik, az nem szeret, már nem akar szeretni többé és most csalódás címén kibújik a szeretetszolgálat terhe alól. Krisztus Urunk nem csalódott a keresztfán. Szűz Mária sem a kereszt alatt.
- 2205 Vedd el a reményt és a türelem megszűnik létezni. (Sz. Ambrosius)
- 2206 Az örökkévalóság reménye a szívet felemeli s az ember a szenvedéseket, amelyeket külsőleg elvisel, belsőleg nem érzi. (Nagy Sz. Gergely pápa)
- 2207 A mennyei javak reménye megerősíti a lelket, hogy a földi viszontagságok viharaiiban meg ne rendüljön. (Nagy Sz. Gergely pápa)
- 2208 Aki remél és nem fél, az lanyha és hanyag lesz. Aki pedig fél és nem remél, az bátortalan lesz és elsüllyed, mint a kő a mélységben. (Sz. Ágoston)
- 2209 Reményünk oly biztos, mintha már beteljesedett volna. Hiszen nincs okunk félni, ha egyszer maga az Igazság tesz ígéretet. Az igazság pedig sem nem tévedhet, sem meg nem téveszthető. (Sz. Ágoston)
- 2210 Nincs más jó itt a földön, mint a túlvilág reménye. (Sz. Bernát)
- 2211 E világba vetett reményünk meddő. Mert mindaz, amit a földön vetettünk, gyorsan végetér. (Nagy Sz. Gergely)
- 2212 A jövő reménye mellett elviselhetőbbek lesznek e világ bajai. (Sz. Ágoston)

- 2213 Gyanús nekem az a szeretet, mely a remény csökkenésével gyengül és kihűl. (Sz. Bernát)
- 2214 A remény közös kincs, mert mindenkiben egyformán megvan: gazdagban és szegényben, reménytől duzzadóban és reményvesztettben egyaránt.
Ez azokban is megvan, akiknek semmi egyébük nincs. (Thálesz görög bölcs)
- 2215 A remény az öröm egy forrása, az öröm pedig egy forrása az erőnek. A lesújtottak és félősek gyengék és tétlenek.
- 2216 Bámulatos annak az ereje, aki nem esik soha kétségbe.
- 2217 A remény az a természetfölötti isteni erény, amely vágyódást támaszt fel bennünk Isten, mint legfőbb javunk után. Bízó várakozás, hogy Isten jóságából és mindenható segítségével elérjük örök üdvösségünket és az erre szolgáló eszközöket.
A remény egyike a szív legnemesebb érzelmeinek, amely egy hiányzó erkölcsi jó felé tör az útjában álló nehézségek ellenére is. (Tanquerey)
- 2218 A reménynek megvan a legnagyobb szerepe az emberi haladásban. Ez segít bennünket minden vállalkozásunkban. A remény élteti a földmívest, hogy a föld munkája nyomán termést hoz. Iparost, kereskedőt a siker reménye ösztönzi. A művészt alkotó lázában, a tudóst kutató munkájában szinte a megszállottság fanatizmusával hajtja, míg művét siker koronázza.
- 2219 A kétségbeesés akkor támad föl bennünk, amikor a kívánt jónak elérése lehetetlennek látszik. (Tanquerey)
- 2220 A remény az Isten jóságára és mindenhatóságára épül. Ezért olyan megingathatatlan és szilárd minden emberi szívben. (Tanquerey)
- 2221 Ha mindjárt az egész föld is ellenünk támadna, hogy minket elveszítsen, akkor is csak az történhetik, ami Istennek tetsző, akibe reményünket helyeztük. (Páli Sz. Vince)
- 2222 Mindent, amit Isten tesz, csak javunkra teszi. És azért remélünk kell, hogy minden veszteség javunkra válik, mert Istentől jön. (Páli Sz. Vince)
- 2223 Átkozott az az ember, aki emberben bíz! (Jerem. 17,5)

3. A remény tanítómesterei

2224 A világban üldözést szenvedtek. De biztatok! Én legyőztem a világot! (Ján 16,33.)

2225 Az Istent szeretőknek minden javukra válik. (Róm 3,28)

2226 Hozzád emelem, Uram, lelkemet. Istenem, tebenned remélek. Ne hagyd, hogy megszégyenüljek s ellenségeim belőlém gúnyt üzenek. Hisz senki, aki tebenned bízik, meg nem szégyenül. (Zsolt. 24,1. 26,3. 30,2. 51,11)

2227 Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, nyomorultabbak vagyunk minden embernél. (1 Kor. 15,19)

2228 A képmutató ember reménye meghiusul. (Jób 8,13)

2229 Az igazak reménye a boldogság. A gonoszok számítása pedig semmivé válik. (Péld. 10,28)

2230 Valóban, a gonosz ember reménye olyan, mint a szélhajtotta pehely. Mint könnyű hab, melyet vihar kerget. Mint a füst, melyet a szél eloszlat. (Bölcs. 5,15)

2231 Ne bízd magadat magadra. Se ne hagyatkozzál az ingadozó nádszálra, mert az ember olyan, mint a széna. Minden dicsősége elmúlik, mint a mezők virága. (Kempis Tamás, Krisztus követése II. 7)

2232 Hiábavaló az emberekben való reménykedés. Az igazaknak üdvé Tebenned van, Uram. (Kempis Tamás, i. m. III. 45)

2233 A pokol annyi, mint elveszteni reményünket. (A. J. Cronin, A mennyország kulcsai)

2234 A másvilági pokol, amiről a teológia beszél, nem lehet rosszabb annál, amit a földi életben megteremtünk azzal, hogy képességeinket rosszul kamatoztatjuk. (Wm. James, Lélektan)

2235 Mit számít Istenem, ha egy örökkévalóságon át a pokolban égek, ha ez a Te akaratod? (Lisieusi Sz. Teréz)

2236 Ha van pokol a világon, az a búskomor ember szívében van. (R. Burton)

2237 Ha tele vagy aggodalommal, ne vesítsd el reményedet. A leglágyabb velő is a legkeményebb fogban van. (Hafiz, Poème)

2238 Egy nap minden jó lesz, ez a reményünk. Minden jól van ma, ez pedig az illúziónk. (Voltaire)

2239 Nem bolondokháza ez a világ?

Gépeink kitűnően működnek, de az élet folyton zsákutcába kerül. Vagyonunk és tudományunk állandóan növekszik, ugyanakkor erkölcsi műveltségünk csökken. Az ilyen légkörben a lélek megkövül, nem fér hozzá az isteni fény és csak a villanyfényt veszi észre.

Igy lett az erkölcsi kérdés a pusztaság kérdése, mióta megvan a képességünk az egész föld elpusztítására. Ezentúl tehát állandósul a veszély állapota. És a kölcsönös rettegés lesz a legfőbb hatalom, mely egyelőre még őrzi az életet. Az események irányítása azonban kicsúszott a kormány kezéből és az általános válság kénye-kedve szerint játszik a népekkel. (Van Vollenhoven)

2240 Legyen áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki minket nagy irgalmában új életre hívott Jézusnak a halálából az élő reményre való feltámadása által, hogy a mennyekben elpusztíthatatlan, tiszta és soha el nem hervadó örökség várjon rátok. (1 Pét 1,3—4.)

2241 Krisztus véérért megvan a reményünk, hogy beléphetünk a szentélybe. Ezt az élethez vezető új utat a függönyön, vagyis saját testén keresztül nyitotta meg nekünk. Tartsunk ki rendíthetetlenül reményességünk megvallásában, mert hűséges az, aki az ígéretet tette. (Zsid 10,19—23; 6,18—20)

2242 Aki saját Fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért áldozatul adta, hogyan ajándékozna nekünk vele együtt mindent. — Legyetek örvendezők a reménységben! — Megváltásunk még reménybeli . . . Ha tehát reméljük, amit nem látunk, várjuk állhatatosan. (Róm 8,32; 12,2; 8,24)

2243 A hit Istenben istenszeretetet keres. A természetfölöttileg megvilágosított értelem aktusa ez. Az Atyaistennel mint az örök igazsággal köt össze.

A remény Istentől az örök boldogságot várja. A Fiú Istenhez kapcsol minket, akinek megváltó jóságára boldogság ígéretei alapján számíthatunk. Kegyelem által megerősített akaratunk erre irányul.

A szeretet az Istent magát keresi és egyedül benne, a vele való egyesülésben tud megnyugodni. A Szentlélek Istennel, a Szeretet Lelkével, az Istenség lényegével egyesít. Arra képesít, hogy Istent önmagáért, felebarátunkat pedig Istenért szeressük. (Aquinói Sz. Tamás)

- 2244 A remény a vágytól abban különbözik, hogy a léleknek erőt és bátorságot kölcsönöz olyan jónak megszerzésére, amelynek elérése nehézségbe ütközik.
- 2245 A remény a vágytól abban különbözik, hogy a léleknek erőt és bátorságot kölcsönöz olyan jónak megszerzésére, amelynek elérése nehézségbe ütközik
A remény lényegét a bizó várakozás teszi ki. Így annak indító oka Istennek bennünket támogató mindenhatósága. Ez von el bennünket a földi javaktól és vonz az örök javak felé. (Aquinói Sz. Tamás)
- 2246 A reménynek hatalma, nyájassága abban van, hogy az öröm minden lehetőségét magában foglalja. — Olyanfajta varázs, amely átváltoztatja a dolgokat. A reformátorok mást sem csináltak, mint a reményt egy másikkal helyettesítették. (G. Le Bon)
- 2247 A remény olyan valami, amit a boldogságtól veszünk kölcsön. (Joubert)
- 2248 Az erényes remény gyorsan elrepül, fecskeszárnyakon suhan el. (Shakespeare, III. Richárd)
- 2249 Nincsenek kétségbeejtő helyzetek, csupán emberek vannak, akik egyes helyzetekben kétségbe esnek.
- 2250 A kétségbeesés és az öngyilkosság bizonyos végzetes helyzeteknek az eredménye olyanoknak, akik nem hisznek a halhatatlanságban, a fájdalomban és az örömben. (G. Nerval, La rêve)
- 2251 Ha Isten jót kezdett tenni valakivel, jót tesz vele mindvégig, hacsak az illető nem lesz rá túlságosan érdemtelen. (Páli Sz. Vince)
- 2252 Ne fojtsuk el vágyainkat! Higgyük erősen, hogy Isten kegyelmével és a magunk erejének megfeszítésével idővel mi is eljuthatunk oda, ahová Isten segítségével a szentek eljutottak.
Ha nem fogant volna meg szívünkben sohasem a vágy, és ha lassanként nem dolgozták volna annak megvalósulását, sohasem jutnak olyan magasra.
Ő mennyire fontos a lelki életben, hogy nagy dolgokért lelkesedjünk. (Avilai Sz. Teréz)
- 2253 Testvéreim! Mi az Isten komédiásai vagyunk és azért küld bennünket a világba, hogy az embereket megtanítsuk az igazi öröme. (Assisi Sz. Ferenc)

2254 Az útban meg ne állj. Arról le ne menj! Mindig haladj! Mindig tovább! Mindig előre! (Sz. Ágoston)

2255 Tedd meg, ami téled telik! És kérjed azt, amire gyöngé vagy. (Sz. Ágoston)

2256 Minden felhőt ezüstös sáv szegélyez. (Angol közmondás)

2257 Mi ez az örökkévalósághoz képest! — Quid hoc ad aeternitatem! (Sz. Bernát)

2258 Nehéz feladat úgy mutatni meg a másvilágot, hogy túlragyogja ennek az ezerszínben égő világnak pompáját.

Új próféta lesz az, akire vár e világ.

Úgy szólaltatni meg az örökkévalóság harangjait, hogy túlharsojják az idő tülekedését.

Úgy énekelni a halhatatlanság dalát, hogy rajtafeledkezzék a pillanat gyermeke és árkon-bokron keresztül is kövesse. (Schütz Antal, Örökkévalóság)

2259 A mennyországot a messzelátó és a felfedező útra indulók száműzhetik a csillagokból, de nem a lelkekből. (Schütz Antal)

2260 Az embert múlandóság övezi és állandóságról álmodik. Sodorja az idő árja és közben nyughatatlan tekintete az örökkévalóság kikötőjét keresi.

Halál kíséri minden léptét és halhatatlanság reménye vagy legalább problémája feszíti keblét.

Hiába szól hozzá ezer hangon és ezer színben ez a világ — egy más világ honvágyát nem tudja kiölni belőle. (Schütz Antal)

2261 Megint érik az idők teljessége. Megint felhangzik egy történelmi arányú bizonyág, hogy ég nélkül nem lehet földet művelni. Csillagok nélkül nem lehet e világ tengerén eligazodni.

Örök haza nélkül hontalanná válik az ember, az egyetlen igazi árva a teremtésben. (Schütz Antal)

2262 Az emberiség vágya csak Krisztusban teljesülhet be! (VI. Pál pápa szózata Dzsakartában)

2263 Az „Én remélek” lényege nem más, mint tájékozódás az üdvösség felé.

A megpróbáltatás elsötétülés, de másrészt bizakodó várakozás is. A teljes üdvösség reménye, a legvégső helyreállítottság mindent túllépő bizakodása van meg a reményben. (Gabriel Marcel)

- 2264 A remény cselekvésre biztat. A reménykedés megkönnyíti, hogy az egyén alkalmazkodjék a kedvezőtlen viszonyokhoz. (Alexis Carrel, Az ismeretlen ember)
- 2265 Amikor az élet mosolyogni látszik földi reménységeinkre, akkor nehéz megvetni ezeket a csábító ígéretek, amelyek érzéki oldalunknál fogva ragadnak meg. Nehéz kisiklani a gyönyörök hálójából és azt mondani a boldogságnak: Te kevés vagy nekem! (D' Hulst)
- 2266 Csak Krisztus óta lélegzenek szabadon a századok és nemzedékek. Csak az Ő megjelenése óta villant föl a jövődő élet reménye. És ember azóta nem hal meg az útfélen, hanem otthon a történelemben, miután a halált legyőzni akaró tevékenységének végére ért. (Borisz Paszternák, Dr. Zsivágó)
- 2267 A reménység elleni bűn minden bűnnél halálosabb. És talán a legjobban fogadott, a legjobban cirógatott. Sok idő kell, hogy felismerjük. És a szomorúság, amely jelzi s megelőzi, oly édes. Ez az ördög leghatásosabb bájitala, ambróziája. (G. Bernanos, Egy falusi plébános naplója)
- 2268 Senki sem adta föl az életet, akinek nem kellett feladnia a szeretetre való reményt. (Stekkel)
- 2269 Sok dolog megvalósulása attól a bizalomtól függ, amellyel várjuk, reméljük s éljük! (Alfred Delp)
- 2270 Egy csak a nagy törvény, miben együtt megvan a többi: Isten s ember iránt tiszta, igaz szeretet. Ennek a tettekben virulását mondjuk erénynek, Bűn, ami önzésből bármiben ellene vét. (Andor K.)
- 2271 Egy életen át tartó nosztalgiánk, sóvár vágyunk, hogy egygyé váljunk valamivel, amitől el vagyunk vágva; hogy belül kerüljünk azon az ajtón, amelyet mindig csak kívülről láthatunk, mindez nem beteges képzelgés, hanem a leghitelesebb helyzetjelentés. (Clive Staples Lewis)
- 2272 A múlt és a jelen csupán eszközünk. Célunk csakis a jövődő! Így tehát sohasem élünk, hanem csak kezdünk élni! (Pascal)
- 2273 Bízzál mindenkor Istenben! Ő sohase veszti el a csatát! (Josemaria Escrivá)
- 2274 Mindent Jézustól remélj!
Ő cselekszik benned, ha rá hagyatkozol! (Josemaria Escrivá)

- 2275 Hitterjesztésnél sose ér célt durva erőszak,
Erre a meggyőzés s főleg a példa való.
Győzd meg a tévelygőt szeretettel és ne parancssal,
Lelke fölött úrrá nem tesz erő, hatalom. (Andor K.)
- 2276 A remény által szoros összeköttetésbe lépünk Istennel, mint
boldogságunk biztosítójával.
Isten törli le homlokunkról a kárhozat pecsétjét s rálehel a kívá-
lasztás csókját.
A keresztény remény szikla az örvény fölött, melyet átfog a hajó-
törött ember. (Prohászka)
- 2277 Míg az ember csak hisz, de nem remél, addig megfogja ugyan
az Isten kezét, így azonban az a kéz hideg.
Mikor pedig remélsz, az a kéz segítő, könyörülő Isten meleg keze.
A jó kéz, a csókolni való kéz.
S ki adná meg magát, ha egy győzhetetlen hatalom áll oldalán?
Ki tántorodnék meg a harcban, ha az Isten karja fogja fel az el-
lenségétől ránk mért csapást? (Prohászka)
- 2278 Az isteni mindenhatóságot semmi sem dicsőíti meg annyira,
mint az, hogy mindenhatókká teszi azokat, akik benne bíznak.
(Prohászka)
- 2279 A hit pajzs.
A remény az üdvösség sisakja.
Az ige a kétélű kard.
Ha nincs sisak, összeroskadunk a csapások alatt. (Prohászka)
- 2280 A remény öntudatot és bátorságot kelt bennünk, hogy velünk
van az Isten és el nem hagy soha. Mintha fejünk fölé tartaná lát-
hatatlan kezét; mintha vértet szőne a kegyelem sugaraiból fö-
lénk, úgy érezzük magunkat, s ez megnyugvást kelt bennünk.
Mintha közel állna hozzánk s éreznénk, hogy van valaki mellet-
tünk, akit azonban nem látunk. Így járunk a remény kíséretében
a földön: Istennel, Isten erejével.
- 2281 Krisztus mécsesével világítsunk magunknak. Ezt a mécses-
t ki nem fúvom. Éjjel mécsre van szükségem. Ahogy a mécses vilá-
gosságától nem szűnik meg az éj, úgy a reménységtől sem szűn-
nek meg a bajok. Bár méccsel kezünkben s reménnyel szívünk-
ben járunk, de azért úton vagyunk.
- 2282 Óriási hatalom a remélő ember. Temperamentuma a küzde-
lem. A legnagyobb hatalom az örök életbe törő ember. A hit ak-
kordjai a reményben győzelmi énekké fokozódnak. (Prohászka)

2283 Mindaddig nem vagyunk teljesen szabadok, amíg nem a tiszta reményből élünk. Ha reménységünk tiszta, akkor nem bízunk többé pusztán emberi és látható eszközökben s nem maradunk a látható dolgok határai között. Aki Istenben remél, az bízik abban, hogy Isten, akit nem lát, minden képzeletet felülmúló javak birtokosává teszi őt.

2284 A természetfeletti remény az az erény, amely megfoszt bennünket mindentől, azért, hogy mindennek birtokosává tegyen. Ami már a birtokunkban van, azt nem reméljük. Ha tehát reménységben élünk, a szegénységben élünk. Semmit sem birtokolva, mégis minden a mienk, amit remélünk, ha ráhagyatkozunk az isteni Gondviselésre. (Thomas Merton)

2285 A hitben megismerjük Istent anélkül, hogy látnánk Őt. A remény által mienk lesz az Isten, anélkül, hogy jelenlétét éreznénk. Így tehát a lélek, ha Istenben remél, már Istenhez tartozik, Istené. És aki Istené, az birtokolja Istent. Mert Ő teljesen odaajándékozta magát annak, aki neki adja magát.

2286 Vagy azért szeretjük Istent, mert valamit remélünk tőle. Vagy azért reménykedünk Istenben, mert tudjuk, hogy szeret bennünket.

2287 A gyakorlati keresztény életben a remény erénye megoldja az elméleti teológia egyik legnehezebb problémáját: a szabadakarat és kegyelem, a predestináció és Istennel való együttműködés misztériumát. Az aki Istenben remél, nem „tudja”, hogy üdvösségre van predestinálva. De ha állhatatos marad reményében és ha akaratával mindig azt teszi, amire a kegyelem indítja, akkor a predestináltak közt lesz, mert ezt reméli. Valahányszor a reményt gyakorolja, szabadon cselekszik. Mégis Isten ajándéka az. (Thomas Merton)

2288 A remény az alapvető optimizmus. „A boldogság íze” az ember igazi életeleméhez tartozik. Ha a keresztény ma tanúságot akar tenni Istenről, sőt Isten nagyságáról, akkor talán csak egyetlen feladat vár rá: embertársainak bebizonyítani, hogy van még öröm, van boldogság és remény ezen a világon. Hogy élni jó és élni érdemes!

2289 Ha van ember, akiben vágy ég, akkor van mennyország is. Mert az ember csak úgy létezhetik, ha utolérhetetlen reményként fogja fel önmagát.

2290 A világ sorsa már eldőlt. Ahol van még élet, s ahol ég még a szeretet parányi lángja, ott láthatóvá lett a végleges teremtés:

a mennyország. Ilyen világban nincs ok a kétségbeesésre és kishitűsögre. A mi Istenünk örömteli, friss, megújult és gondnélküli lelkeket akar látni. Töretlen szárnyú lelkeket!

2291 A keresztény élet a remény gyümölcse. Lényegében nem más, mint a jövőbe tekintés. A jövőre irányulás. Az ismeretlenbe való elindulás. Exodus. Krisztus előttünk ment az abszolút jövő titkába.

2292 Az a törekvés, hogy az ember befogadja gondolataiba a „reménység Istenét” olyan kísérlet, amely az embert mindig valami új, meglepő, valami egyszeri elé állítja. Sőt képes őt egészen a lét széléig sodorni. Az ilyen ember a lét „ismeretlen földje” felé fordítja tekintetét. Az ember válasza azonban sohasem jelent birtoklást, hanem állandó fejlődést és útonjárást. (Boros László, Reményből élünk)

2293 Isten csak annyit nyilatkoztatott ki, amennyi elegendő arra, hogy reménnyel eltelve meg merjük tenni a következő lépést „a sötétségbe”, bízva abban, hogy az Ő fénye továbbra sem fog kialudni számunkra.

2294 Krisztus reménységet adott az életnek. Életével győzte le a kétségbeesést.

2295 A remény nem emel ki bennünket korunk bajaiból. Legfeljebb lehetővé teszi, hogy magunkra vegyük a jelen szenvedéseit. Hogy hordozzuk a jelen keresztjét.

2296 A dolgok sokasága szinte kiszorítja belőlünk Istent. Ha az ember be akar lépni a mennyországba, minden remény végső ígéretébe, akkor egyszer — a halálban — meg kell lennie annak a lehetőségnek, hogy teljesen elveszítettnek tudja magát. És hogy ebben az elveszetségben ragyogó fényességgel megtapasztalja az Istent.

2297 Ott, ahol már semmi sem marad meg az emberből, ott áll Isten a maga tiszta valóságában. Az ember valóban az Istenbe hal bele. A halálban nyílik meg az abszolút remény.

2298 Az ember reménysége, belső vágyakozása és törekvése mindig a parttalan felé tart. Minél határozottabban remélünk, annál inkább vagyunk emberek. Embernek lenni! — Manapság elég sokat hangoztatott szólam. Mi is igazán konkrétan: embernek lenni? Hát nem az vagyok? Tovább kell tehát menni e szólamnál: nyilván azon fordul meg minden: *milyen ember valaki*. Tehát nem elég világos ez: „embernek lenni”, hanem *igazi, jó embernek* kell lenni! — Ám akkor előáll a további kérdés: *milyen az igazi, a jó ember*.

III. SZERETET

2299 Tegyük úgy, mint a tengerjáró hajósok: állapítsuk meg igazi hollétünk pontos koordinátáit. Hol vagyunk a jó Istenhez való viszonyunkban. Mit vár tőlünk? Mire hív minket? (VI. Pál pápa)

1. A szeretet energiái

2300 A kegyelem az Istennek végtelen értékű ingyenes ajándéka. Ez segít hozzá minket ahhoz, hogy részesüljünk az isteni önzetlen, végtelen szeretetben.

2301 Könnyebb jót tenni, mint jónak lenni. Ez a szeretet titka.

2302 Minél jobban gyűlölünk valakit, aki minket gyűlöl, annál szerencsétlenebbé válunk és növeljük a gyűlöletet.

2303 Hogyan férjünk meg embertársainkkal? A legegyszerűbb mód: szeretjük őket.

2304 Akik ahhoz segítenek, hogy megőrizzek az életet, gyógyítsák sebeket és csökkentsék a fájdalmat, azik ismerik meg a legnagyobb boldogságot.

2305 Minél többet ajándékozok el szívemből, annál több marad nekem.

2306 Gyűlölni annyit jelent, mint pusztító férget tenni testünkbe, amely életünket elpusztítja.

2307 A humanitás képtelenség, ha el nem fogadjuk az élet győzelmét a halál felett. Ugyancsak értelmetlen az örökkévalóság

nélkül. Az ember dilemmában van: vagy öngyilkosság, vagy imádat. A Föld szeretete és a mennyország szeretete kell, hogy valamiképpen egybekapcsolódjék.

2308 Ha az emberek egymásra úgy tekintenének, mint a boldogság közvetítőjére, akkor olyan földön lakhatnánk, ahol a boldogság és a béke uralkodik és előmozdíthatnánk a közös jó tökéletes uralmát. De ha úgy tekintenek egymásra, mint akik akadályozzák az előrehaladásukat, akkor harc következik és az egész emberiség nem lesz más, mint a természetnek óriási tévedése.

2309 Az is a szeretet ellen van, ha nem tudunk mit kezdeni időnkkel. Megzavarjuk mások életét és elraboljuk idejét.

2310 Az egész világ szeretet-hiányban szűkölködik. Ez mind borzasztóbb lesz nemzetek és egyének között és valami drámai és drasztikus segítségre van szükség, hogy ezt a szeretetétiséget ki-elégítsük.

2311 Ha valaki nem viszonozza mosolyodat, azért csak mosolyogj rá tovább is, mert senkinek sincs annyira szüksége rá, mint akinek nincs mit adnia.

2312 A szeretet és a nemes szív egy és ugyanaz. — *Amore e cor gentile sono una cosa.* (Dante Alighieri, *Vita nuova* XX)

2313 Az életszentség nem azt jelenti, hogy kevésbé legyünk emberek, mint a többi emberek, hanem hogy *inkább* legyünk azok. Tehát legyen nagyobb képességünk az érdeklődésre, szenvedésre, megértésre, rokonérzésre, s egyúttal a humorra, öröme, az élet jó és szép dolgainak értékelésére. (Thomas Merton, *Élet és életszentség* I 3)

2314 A föld vagy az emberiség nyomorúságának sírjává lesz vagy otthonunkká válik, ahol az ember békében és szeretetben élhet egymásért, egymás boldogságáért.

2315 Nem szabad egy letűnt múltba való visszavonulással óltatni magunkat. Az életszentség nem is jelentett pusztán menekülést a felelősség s az ember alapvető feladatában való résztvétel alól. Ez a feladat pedig: igaz és alkotó életet élni embertársai közösségében. (Thomas Merton, *Élet és életszentség*, 1)

2316 Dosztojevszkij mondja: a szent képes arra, hogy szeressen másokat még bűneikben is. Mert minden dologban és minden emberben az isteni részvét tárgyát látja.

A szent tehát nem önmaga dicsőségét keresi, hanem Istenét. És hogy Istené legyen a dicsőség mindenben, ő maga semmi más nem akar lenni, csak az isteni akarat puszta eszköze. Egyszerűen ablak, amelyen keresztül Isten kegyelme a világra ragyog. (Thomas Merton, Élet és életszentség)

2317 Jézus maga a szeretet. Tudjuk és világos előttünk, hogy az Ő tanítása elítél mindenféle különbséget a gazdasági rendszerben, minden privát vagyont, személyi előnyt. Mindenki az ő Királyságához tartozott, minden vagyon e királyságé volt.

2318 Az Isten szeretete irányunkban állandó, mert ő tudja, hogy nekünk szükségünk van szeretetre. Az Isten felé irányuló szeretetünk azonban nagyon szeszélyes, mert nem is tudjuk, milyen szeretetre van szükségünk önmagunk iránt és mások iránt, legalább is abban a mértékben, ahogyan ő szeret bennünket.

2319 A szeretetet nem lehet kipurciózni, kimérni súlyra vagy méterre. Adagolt szeretet nincs. Ha pedig valaki azt hiszi, hogy van, az nagyon téved a szeretet lényegét illetően és nem segíti sem azt, aki adja, sem azt, aki kapja. Az utóbbi lealjasul, az előbbit pedig gyűlölni fogják.

2320 A szeretet mindent elajándékoz és sohasem lesz kevesebb. A hála minden adóságot kifizet és örökké adós marad.

2321 A szeretet a Szentlélekben való barátságot jelenti, amelyben mindnyájan egybe vagyunk kapcsolva a Fej által. Szolgáljuk egymást önfeláldozással, közös önátadással és együttműködéssel.

2322 A szeretet az egyetlen, amit magunkkal viszünk, amikor eltávozzunk és ami a távozásunkat könnyűvé teszi.

2323 Bármennyi is a bűnünk, bajunk, tévedésünk, a szeretet a maga végtelen törvényszerűségével mindezeket a hiedelmeket teljes sötétségbe burkolja, a feledés semmiségébe. És felöltöztet bennünket a tisztaság, egészség és tökéletesség ruházatába.

2324 Tanuljuk meg azt az igazágot, hogy szereteteinket hibáikkal együtt kell megszeretni és nem a hibáik miatt meggyűlölni.

2325 A szerelem előtt-utóbb elmúlik, de helyettesíti azt egy tiszta szeretet, barátság azok szívében, akik értelmesen tudnak szeretni.

2326 Ritkán szeretjük azokat, akik jók velünk szemben. Rendszerint azokat szeretjük, akik felé mi tehetünk jót.

2327 A szeretet megszépíti a dolgokat. Bárhol vagyunk, bármilyen alázatos és látszólag nem vonzó a környezetünk, biztosak lehetünk abban, hogy a szeretet minden kényelmetlenséget megnyugtató és könnyűvé tesz.

2328 „Most hozzatok szívetek emberek,
lelkem a lelketekhez szól!
Adjunk mindig jószágot egymásnak,
s meglátjátok,
szétfoszlanak a felhők felettünk,
s a szemünkben a fájó könnyek
szép, csillogó gyöngyök lesznek.
Adjunk mindig jószágot egymásnak,
s meglátjátok
vidám lesz mindig a lelkünk
derült lesz mindig a szívünk
és mosolygós lesz az arcunk,
és kacagó lesz a hangunk.
Adjunk mindig jószágot egymásnak,
s meglátjátok
nagyon boldogok leszünk,
mert örömkönné színpompáznak bennünk,
ha mindig jószágot ad
és mindig jószágot kap
érző emberi lelkünk.” (Keller Janka, A jószágot dala)

2329 Vigyázz arra, amit mondasz, mert sohasem tudhatod, nem ez-e az utolsó szó, amit a szeretettel szemben kifejtesz.

2330 Mindenünk kevesebbé válik, csak a szeretetünk nem. Minél több szeretetet pazarlunk másokra, annál többet halmozunk fel szívünkben.

2331 Bármilyen szegényes az életed, éld azt, ne riadj vissza és ne káromold. Sohasem olyan rossz, mint amilyen te vagy. Legszegényesebbnek tűnik fel, amikor leggazdagabb vagy. Szeresd az életedet, bármennyire szegény is az. Hiszen csodálatos, elragadtató pillanatai lehetnek.

2332 A szeretet tiszta, szent valami. Az örök tűz, amelynél a világnak apró kis fáklái felgyulladnak.

2333 Azt hiszed, nem lehet az életet kibírni? Hidd el: lehet. Szeretéből kell élni.

- 2334 A szeretet olyan, mint a szökő forrás, fölfelé lövell, egy személy felé s amikor visszaesik, az emberiségre árad.
- 2335 Maradjatok meg szeretetemben. Ha parancsaimat megtartjátok, megmaradtok szeretetemben, amint és is megtartottam Atyám parancsait, és szeretetében maradok. (Jn 15, 9, 10)
- 2336 Az igazi szeretet azt jelenti, viseljük el felebarátaink hibáit, gyöngeségeit, ne botránkozzunk meg azokon. Sőt ellenkezőleg, ha találunk bennük valami piciny pontot is, ami jó, legyen az bármilyen jelentéktelen, épüljünk rajta.
- 2337 Nem számít sokat, hogy tisztában legyünk, hogyan járjuk Isten útját. Egy azonban bizonyos: meg kell nyilvánulnia a magatartásunkban, ahogy embertársaink iránt viselkedünk.
- 2338 Az az ember, aki senkit sem szeretett, nyomorultabb, mint az, akit senki sem szeretett.
- 2339 Ne építs falat szereteted körül. A szeretet nem birtoklást jelent, hanem adást és vételt. Bárhol is vagy, akár a dermesztő hidegben, vagy barátságos otthonban a tűz melegénél, nem leszel egyedül a szeretetteddel. Ott lesz láthatatlanul közöttetek Isten szeretete is. Az a szeretet, amely maga az Isten, mert az Isten a Szeretet. Ne hanyagold el Őt, ne kergesd el. Ha az isteni szeretet megszűnik közöttetek s a ti szeretetetek között, akkor a szeretet önzővé válik, testiessé, és összezúz végül is benneteket.
- 2340 A gyermekségnek igazi célja, a nevelésnek igazi értelme megtanítani a fiatalságot, hogyan kell megtanulni szeretni.
- 2341 Semmire sem való az életünk, ha nem vagyunk hasznára felebarátainknak.
- 2342 Inkább százszor csapjanak be, ha esetleg alamizsnát adok olyanoknak, akik ezt nem érdemlik meg, minthogy egyszer is megsértsem a szeretet törvényét.
- 2343 Szeresd Istennek egész teremtését. Az egész világot, minden egyes porszemet, minden egyes levelet a fákon, minden állatot. Egyszóval mindent. Ha majd megtanulsz szeretni mindent, akkor leszel képes Isten legbelsőbb misztériumát megérteni.
- 2344 Minden emberi lény arra van hivatva, hogy egységben és egymáshoz való életközösségben szeressen. Minden ember arra van hivatva, hogy teremtő ereje legyen a szeretetben.

2345 Azért van síró, hogy vigasztald,
 És éhező, hogy teríts asztalt.
 Azért a seb, hogy bekösse kezed,
 Vak, elhagyott azért van, hogy vezesd.
 Azért van annyi árva, üldözött,
 Hogy oltalmat nyerjen karod között.
 Azért roskadnak mások vállai,
 Hogy terhüket te segíts hordani.
 (Az irgalmat kínok fakasztják,
 A mélység felett van csak magasság.)
 Ha más gyötrődik, vérzik, szenved,
 Azért van, hogy Te megmutasd,
 Hogy mennyi szeretet van Benned!" (Bódis János, Ki van jelölve
 a helyed)

2346 A szeretet azt jelenti: részt kell vennünk a megváltás hatalmas munkájában, harc, küzdelem, szenvedés, áldozatok árán.

2347 A mennyei Atya ajándékai nem a mi kizárólagos személyi hasznunkra adódnak. Azok eszközök legyenek arra, hogy szétosztjuk embertársaink között és azok által szolgáljuk őket.

2348 A szeretet parancsa azt mondja: tegyük az embereket keresztényekké, mert akkor nem fognak másokat bántani, mert különben saját halhatatlan lelküknek ártanának vele.

2349 Minden ember ugyanannak az egésznek összetevő része. Lehetetlen azokat egymástól szétszakítani.

2350 Abban a pillanatban, amikor Pergolesi, vagy Bach játszani kezdett, minden földi rang és hatalom semmivé foszlott, minden látszólagos fény és ragyogás elhomályosult. Úgy tűnt fel, hogy a templom boltozata kinyílt az ég felé, a lélek láthatatlan magasságok felé repült, ahol nincs más, csak szellemi szépség, maga az orgona is olyan volt, mint Isten felséges szava.

2351 A zene a mennyországot a földre hozza, s aki azt tiszta szívvel és lélekkel hallgatja, elérhetetlen magasságok felé szárnyal.

2352 A minden idők leghatalmasabb zenéjében, a Missa Solemnis hallatán tanúi vagyunk az ember hősieles küzdelmének az Istenben való hitért, saját kishitűsége és hitetlensége ellen. Akik hallgatják, úgyszólván kényszerítve vannak arra, hogy kiharcolják megalázkodásukat Isten előtt és megnyerjék a lelki hatalmat, hogy Isten felé szárnyaljanak.

- 2353 A zene az egyetlen anyagtalan belépő kapu olyan világba, ami magasan felette van a tudásnak, körülvesz bennünket és elérhetetlen marad. Amit a szellem az érzékei által elnyer, az maga a megtestesült reveláció.
- 2354 A boldogság misztériuma abban van, hogy megtaláljuk saját boldogságunkat abban, hogy másokat boldoggá tegyünk.
- 2355 Megmondom nektek, miért van ma oly kevés csoda. Kevés azoknak a lelkeknek a száma, akik teljesen beleegyeznek, hogy eszközök legyenek Isten kezében és végrehajtsák Isten műveit. Életünk terméketlen, mert az önző önszeretet vezérel minket.
- 2356 A család feje a férfi, de a család szíve az asszony. A férfi elfoglalja a helyét a család vezetésében, a főhelyet azonban a szeretet által az asszony igényli magának.
- 2357 Megtiszteltetést nyerhetett volna, vagyont szerezhetett volna, de mindenek helyett és mindenek felett abban találta meg a megtiszteltetést és boldogságot, hogy felebarátait szolgálta. (Calver, néger tudós)
- 2358 Sohase törjünk pálcát felebarátaink fölött, inkább próbáljuk menteni hibáit és gyöngéit. Ez a felebaráti szeretet.
- 2359 A leghatalmasabb erő, amellyel az emberiség rendelkezik, az erőszaknélküliség. Sokkal hatalmasabb, mint akár a legfélelmetesebb hadsereg, amelyet a legértelmesebb emberi ész ki-gondolhatott.
- 2360 Az emberben szinte megszállottsággá lett, hogy önálló akar lenni, pedig ez a legvégzetesebb akadálya, hogy Istent megismerjük. Az önző én az eredendő bűn hatása. Ha majd meghalunk az én-nek értelemben, akaratban és érzésben, ez fogja jelenteni a legbensőbb erényt: a szeretetet.
- 2361 A lehető leghatékonyabb forradalom maga az evangélium. De csak akkor, ha a tanítását valósággá tesszük áldozat és szeretet által.
- 2362 A felebaráti szeretet azelőtt azt jelentette: ne tegyünk rosszat és lehetőleg kisebbítsük a szenvedést. Mostantól kezdve ezt jelenti: áldozzuk fel önzésünket a közösség javára.
- 2363 Nem azt kérdem, mi a tökéletesség, hanem hogyan kell azt elérni. A szeretet egyúttal cél, és eszköz. Az egyetlen út pedig, amelynek segítségével a tökéletességet elérjük: maga a sze-

retet. Ahogyan a lélek a testnek az élete, a szeretet a léleknek az élete. Az egyetlen mód ezt elérni: szeretet által.

2364 Mindnyájan undok hipokriták vagyunk, Káinok és Pilátusok, valahányszor mossuk kezünket mondván: nem vagyunk testvéreink őrzői. Van, mindig is volt egy elkerülhetetlen életközösség az emberek között. Egyikünk sem kerülheti el az erkölcsi felelősséget, hogy a dolgok idáig jutottak.

2365 Ez is szeretet: a jótevékenység. A hangsúly nem azon van, hogy add mindenedet a szegényeknek, mert ez csak egy csepp az óceánban. Hanem mindent meg kell tenni, hogy munkát adjunk a szegényeknek, és jobbjuk életüket. Mert ha mindenünket odaadjuk a szegényeknek, azt jelenti, hogy nekünk sem lesz semmink, de nekik sem.

2366 Jézus tanításának van politikai színezete, de igazán csak a legegyszerűbb formában. Akármilyen formában a királysága megalakul az emberek szívében, abban a mértékben forradalmasítjuk az emberiséget és újjá tesszük azt.

2367 Semmiféle rend, vagy kormányzat nem hatályos, csupán csak az, amelyik hivatottnak érzi magát arra, hogy teljesítse azt az egyetlen hivatást, hogy fölépítse a szeretetet.

2368 Hogyan segítsünk a szegényeken? A baj ott van, hogy az emberek másokat saját szemszögükből nézik és nyilván nem tudnak rokonszenvezni a szegényekkel. Lennének csak egyszer ők az ő helyükben!

2369 Kell, hogy akarjuk a békét úgy, ahogy hatalmunkban áll. Valóra váltani magunk és mások számára, hogy megkaphassuk azt a másik békét, ami a Szentlélek gyümölcse, a mindent felülmúló egyetlen tudás, az istenszeretet.

2370 A béke is teremtés. Jól jegyezzük meg, hogy miután az embernek nincs hatalma teremteni, következésképpen nincs joga lerombolni, amit mások teremtettek.

2371 Istenem, add, hogy szeresselek Téged, akit nem látok, mégpedig felebarátaim révén, akiket látok, mert akkor tudom és érzem, hogy minden ember az Istené. Tehát amikor embertársainkat szeretjük, Istent szolgáljuk és szeretjük.

2372 A lélek búvárok közt az a legnagyobb, aki megérti, mit jelent a bocsánat. Mert a bocsánat ismeri a bűnt, akár az ördög maga. De jobban ismeri a bűnöst, mert fölébreszti benne a bátorságot és a szeretetet.

- 2373 Vannak rakétalövedékek, vannak csillagok, van nemzetközi feszültség, de van mosoly és szeretet is. Kell, hogy az intelligens ember táplálja az örömet úgy, hogy át tudja ezeket adni gyermekeinek, különben sohasem leszünk képesek megőrizni azt, amit szeretünk.
- 2374 A tökéletesség az az állapot, ha Istennek a jelenléte egész lelkünket birtokába veszi.
- 2375 A béke nem jelenti azt, hogy a háború megszűnik. Nem lehet arra szorítani, hogy hatalmi egyensúly legyen a nemzetek között. Kell, hogy a béke az igazságosság műve legyen, a rend gyümölcse, amelyet beoltunk az emberek szívébe és gyakorlattá tesszük mindenütt. Mert valójában a szeretet révén az emberiség mindinkább az igazságosság után szomjazik.
- 2376 Világreform? Kettő szükséges hozzá. Egyik az, hogy az Isten szeretete teljesen megnyilatkozzék, A másik pedig, hogy az ember elveszzen Istenben. Mert akkor egymást fogjuk szeretni és reformra szükség már nem lesz.
- 2377 Egyetlen szeretet a lélek szeretete. Egyetlen nagylelkűség: a lélek nagylelkűsége.
- 2378 Nagyon kevés azoknak a száma, akiknek életcélja az, hogy másokat boldoggá tegyenek. Ez teszi őket boldoggá. Lehet, hogy ez is bizonyos fajta önzés, de csodálatos önzés. Bár mindegyikünk ilyen volna!
- 2379 Vannak önmagukba zárkózott lelkek, akik azt hiszik, a legjobb úton vannak az örök boldogság felé. Túl késő van arra ébredniök, hogy életük nem volt más, mint borzalmas hazugság és kétszínűség.
- 2380 Rendben van, ismerjük el mi baj van abban, hogyha Krisztus Teste igazi organizmus, amely magában foglalja, hogy tagjai szolgaságra adják magukat. Úgy képzeljük talán, hogy Szent Pál hiábavalóságokat beszélt, amikor a szeretet törvényét leírta, mint konkrét csodálatos valóságot? (1 Kor 13,1—8.13; Ef. 6,6)
- 2381 A beszéd okozhat bajt, de sokszor az elhallgatás még nagyobb bajt csinál. Ha megsértünk valakit, az sohasem okoz olyan nagy fájdalmat, mint az a gyöngédség, amit elvár tőlünk és nem adjuk meg neki. Ha valaki indiszkrét, sajnálhatjuk a kiejtett szót, de sohasem olyan sajnálatos, mint az a szeretet-szó, amit ki nem ejtettünk.

2382 A szomorúság, amit a halál okoz, nem a legnagyobb, hanem az a szó, amit kimondhattunk volna és nem mondtunk ki, meg az a cselekedet, amit szeretetből megtehattunk volna és nem tettünk meg. Ezek azok a sebek, amelyek nem gyógyulnak.

2383 Valahányszor ilyen szavakra bukkanok, hogy a szeretet szolgaság, világossá lesz előttem, hogy az emberek miért szavalnak olyan sokat a szabadságról. Ők nem annyira azt akarják, hogy embertársaik legyenek szabadok, mint inkább, hogy önmagukat szabadítsák meg a legnagyobb köteléktől, a szeretet szolgaságából.

2384 A lelkiprákora arnyit jelent, hogy az embereket önzetlenné tegyük az élet minden körülményei között. Számunkra akkor minden pillanat kritikus pillanat lesz, amely magában foglal egy döntő elhatározást, nem azért, hogy eltérjük Istent, hanem azért, hogy elhárítsuk az akadályokat magunk, illetve Isten és mások között.

2385 Nem számít, hol élünk. Lehet az oly kicsiny, mint egy kis kálitka, mégis olyan hatalmas nagyok lehetünk, hogy a lelkünk kiárad és betölti az egész világegyetemet.

2386 A bűn nem más, mint labdázni a renddel, szembeállítani a mi önző eltévelyedésünket, az igazságban való tévedéseinket és önző szempontjainkat az isteni törvénnyel. Bűnözni annyit jelent, mint hamis tényezőt bevezetni a kozmosz rendjébe. Akár így, akár úgy vesszük, annyit jelent, mint hazugságot mondunk, vagy hazugságot cselekszünk.

2387 Egyetlen különbség, amit elismerek az emberek között, a szívnek jósága és a szeretet mindenhatósága.

2388 Szent az, aki minden tudásával, akarásával mindig Igen-t mond Istennek.

2389 Majdnem áthidalhatatlan a különbség az altruizmus és az önzetlenség között. Elismerem, sok úgynevezett jóakarató ember lehet altruista. Az igazi önzetlenséget azonban Isten kegyelméből nyerhetjük el, és ez olyan, mint az imádságnak legfontosabb gyümölcse.

2390 Úgy tűnik, aránylag nem nagy dolog, ha feladom a fizikai kényelmemet. Sokkal komolyabb, sokkal nagyobb és értékesebb, ha feladjuk szeparált énünket és azonosítjuk magunkat Istennel. Ez azt jelenti, félretesszük saját előítéleteinket, hajlamainkat és

más efféle dolgokat, elfelejtjük, mik vagyunk és olyanokká igyekszünk lenni, mint Ő.

2391 Minél inkább szeretjük Istent, annál inkább meggyőződünk Isten létéről és a lélek halhatatlanságáról.

2392 Ne tekintsünk a szentekre mint olyanokra, akiknek sikerült feljutni a magasba. Hanem úgy nézzünk rájuk, hogy ezek is tagjai az Egységnek, a Misztikus Testnek, ahol Egy a mindenkiért van. Mindenki pedig egymásért és Istenért van.

2393 A kanonizált szentek története mutatja, hogy Isten az élet-szentség magaslatára hív olyanokat is, akik távol vannak a tökéletességtől. Akikkel nagyon nehéz kijönni, akiknek a lelkét tökéletlenség, spirituális gyengeség elformátlanítja. Akiknek az életében nincs harmónia, akiknek élete úgy tűnik, mint az igazság arculcsapása. Egyszóval olyasvalakik, akik a közvélemény szerint egyáltalán nem szentek.

2394 A mézes-mázos emberektől féljünk. Ezeknek a szíve olyan, mint egy kívül mézzel bemázolt kancsó, tele méreggel.

2395 A különbség a szent és a bűnös között az, hogy a szentnek jövője van, a bűnösnek pedig múltja.

2396 A bölcsesség és a szeretet sohasem találkoznak. Olyan formán vagyunk ezzel, mint a homokórával. Amikor a homok fönt van, nincs homok lent, vagyis nincs szeretet. S amikor a homok, a bölcsesség lekerül, akkor az üres szeretet van felül.

2397 Az ember azzal büszkélkedik, hogy urrá lett az anyag fölött. A tökéletesített anyag pedig ellene fordul. — Az ember a gépnek lett rabszolgája és a lelke elveszett.

2398 Sírva jössz a világra, mosolyognak körülötted. Úgy igyekezzél élni, hogy mosolyogva tudj meghalni és mások sírjanak.

2399 Ha azt akarod, hogy legyen lelki erőd a húsvéti feltámadáshoz, készülj fel a keresztfeszítésre.

2400 Az igazi javaknak semmi köze sincs az aranyhoz és egyéb világi birtokláshoz. Az igazi javak: a lélek vidámsága, Isten békéje és érzéseinek jósága.

2401 Az igazi szeretet éppen olyan ritka, mint az igazi misztikusok. Megkiváncsítják hozzá nagy képzelőerő, lelki diszpozíció, amely gyengéd és mélységes, kivételes koncentráció képesség, hűség és végül a földi dolgok megvetése, amely boldogságot von maga után.

- 2402 Ha megpróbáljuk valóra váltani az igazságot, a végső boldogságot, meg kell értenünk, hogy a motívum sose legyen személyi kielégülés, vagy egyéni élvezet, hanem pusztán az a kívánság, hogy szolgáljunk és segítsünk. Ha egyszer már ezt a boldogságot eléred, szolgálj, nem tehetsz mást, mint csak szolgálj.
- 2403 Krisztus gondolatai szerint kell gondolkoznunk, nem azt nézve, hogy mi a miénk, hanem felajánlani magunkat mások javára.
- 2404 Istennek rendszerint azt adjunk, ami a legolcsóbb: üres imáinkat, térdhajításainkat, pár garasunkat. De a leggazdagabbak akkor leszünk, ha a legkisebbet, önmagunkat adjuk.
- 2405 Hogy mi a vallás? Korántsem olyan valami, ami téged kiszolgál, vagy érzelmi elégtételt ad. A vallás a mi szolgálatunk Istennek.
- 2406 Mindig úgy gondoltam a karácsonyra, amikor elkövetkezett, mint igazán szívünk szerint való időszakra. Az egyetlen időszak, amelyre gondolok az év hosszú kalendáriumában, amikor emberek, asszonyok megegyeznek abban, hogy tágra nyissák elzárt szívüket és gondoljanak másokra is, mint emberi lényekre.
- 2407 Az állatok ösztönszerűen csinálják azt, ami a legjobb, az ember pedig — talán épp azért, mert értelmük van — a jót is rosszul csinálják.
- 2408 Az angyal és az ördög együtt lakik az emberi lélekben és attól függően, kivel van dolga, a szeretet, vagy gyűlölet lesz urrá. Képes életét adni azért, akit szeret és feszítsd meg-et kiáltani arra, akit gyűlöl. Így kerülnek felszínre a kínzók és kínzottak, a reformerek és a forradalmárok, a kíméletlen zsarnokok és az idealisták.
- 2409 Nem élhetünk többé önző módon önmagunknak. Mások javára kell élni.
- 2410 Csak egy célunk lehet az életben: tanuljuk meg, hogyan kell élni szeretetben.
- 2411 Minden cselekedetünket lelkiismeretünk és önismeretünk szerint ítéljük meg. Nem csoda hát, ha elítélünk másokat azokért a hibákért, amelyeket mi magunk is elkövettünk volna az ő helyükben.

- 2412 A győzhetetlen szeretetnek olyan ereje van, hogy legyőzi az ellenség gyűlöletét. (Gandhi)
- 2413 Az emberek manapság sokat panaszkodnak s ilyenkor azt akarják, hogy meghallgassuk őket. Ha itt az ideje, ne sajnáld tehát a testvértől, aki azt akarja, hogy vele testvériségre lépjen és érezd át nyomorát, a szív melegétől átmelegített szót. — Egyetlen ilyen szó visszaadhatja Istent azoknak, akik elvesztették Őt.
- 2414 Lehet, hogy az emberektől való elzárkózás csakugyan megőrzi az embert a csalódásoktól. Mégis rettenetes volna olyan világot elképzelni, amelyben a szívünk odaajándékozásának örömét nem élvezhetnénk többé.
- 2415 Ha jól kiegyensúlyozott érzelmi világod van, ami nem érzelmesség vagy ájtatoskodás, hanem az az örök valami, amit szeretetnek hívnak, akkor megkezdted már azt a művészetet, hogy az önző éntől elszabadulj. Mindegyikünk érzi ezt az érzelmet, amely mint forrás felbugyog, terjed és növekszik, úgy, hogy a szeretetünk már nem szorítkozik egynéhányra, hanem mindenkire. Az ilyen érzelem elfelejteti velünk az önző ént, ami minden rossznak gyökere.
- 2416 Az egyetlen nyelv, amit megért mindenki szó nélkül is, az a mosoly. Nagy dolog, keresztül élni életünket mosollyal ajkunkon. Csak képzeljük el, mennyire növekszik majd a szeretni-akarás, amikor körülöttünk csak mosolygó arcokat látunk, amelyek sugározzák a szeretetet, reményt, boldogságot és vidámságot.
- 2417 Vigyáznunk kell arra, hogy ne higgyünk a velünk született jószágban, mert akkor a saját jószágunkban hiszünk. Ennek a vége pedig az lesz, hogy becsukjuk szemünket mindaz iránt, ami bennünk rossz.
- 2418 Mutassunk érdeklődést az iránt, amit mondanak nekünk. Az embereknek szükségük van együttérző szívre s keresik azt.
- 2419 Ha nem lehetsz csillag az égen, mondja a kínai bölcs, — légy lámpás a házban. Ha nem tudsz lámpássá lenni testvéreidnek, légy legalább a mécsesük.
- 2420 A római birodalom a végtelen fényűzés miatt pusztult el. A nyugati civilizáció pedig azért megy tönkre, mert a szeretetnek apró kis lángocskája is elalszik.

- 2421 Papság, vigyázz! Irányítsátok a hívek szemét kizárólag Istenre, hagyjátok abba a hosszú szentbeszédeket és éljeteink inkább úgy, ahogy prédikáltok. Keressétek fel a szegényeket és osszátok meg kenyereket az éhezőkkel. Ne legyetek rövidlátók, és ne veszekedjetek apróságokon. Legyetek világoslátók, mint a próféták és tekintsetek a végtelen fény felé. (Papini.)
- 2422 Krisztus a fókuszpont. Aki felé minden dolog konvergál, akinek a személyében az egész világegyetem értelmet nyer és akiben a tudomány és vallás koordinálódik. (Teilhard)
- 2423 Az első élő sejt, amelyben virtuálisan minden szeretet, gondolat, muzsika bent van: az emberi test szépsége és minden, amit az ember inspirálva alkotott, térdre kényszerít engem a szeretet előtt.
- 2424 A konzervatív lélek manapság az az egyén, aki szereti a világot, de nincs kedve követni. Aki imádkozik a világért, de nem akar oda visszatérni.
- 2425 Ha Isten közelségében akarsz élni és megérteni Isten szavát, akkor kell, hogy lélekben tiszta légy. El kell rejtőzködnöd szíved csendjében és odaadni magadat Istennek teljesen megalkuvás nélkül.
- 2426 Hamar megtanuljuk, hogyan kell másokat kíméletlenül tönkretenni, megsemmisíteni. Sok időbe fog telni, mire a szeretet által ilyen kívánságot a szívünkől kiírtjuk.
- 2427 Lehet, hogy azok között vagytok, akik szerencsések a karácsony estét családi körben eltölteni. Ültök az asztal körül, ami roskadozik minden jóval, amit pénzen meg lehet venni. Gondoltok-e a szegényekre, betegekre, öregekre, elhagyottakra, akiknek e napon sincs részük a szeretet melegében?
- 2428 A szeretet megbocsátás. Feledni úgy, hogy ne maradjon megbocsátani való.
- 2429 Krisztus követni annyit jelent, mint komolyan venni Őt, megkezdeni egy különös, csodálatos életet, elhagyni szokásokat, kontrollálni ösztönöket és megpróbálni a hihetetlen boldogságot.
- 2430 Barátokat szerezni annyi, hogy másokra irányítjuk minden gondolatunkat, érdeklődünk azok iránt, amik őket érdeklik. Ne legyünk utánpótlás másoknak. Fejlesszük és szeressük ne csak az értelmes észet, hanem az értelmes szívet is.

2431 Csak egyetlen egy módja van, hogy valósággá tegyük a szabadságot: igazán keresztényeknek kell lennünk, akkor nem lesznek urak és rabszolgák, hanem mindnyájan testvérek leszünk a szeretet országában.

2432 A jóság, a szeretet az egyetlen befektetés, amely meghozza kamatját.

2433 A kegyelem szeretet, amelyet azért kaptunk, hogy a szeretetet felépítsük.

2434 Isten a szeretet. Mit adott Krisztus nekünk? Mi volt az a fölülmulthatatlan ajándék, ami az egyszerű galileai embereket arra készítette, hogy még a kereszt gyalázata után is higgyenek Benne? Ez új eszmény volt, amiről még sohasem hallottak, az istenségnak új megfogalmazása: Isten a szeretet!

2435 A kegyelmet nem lehet kézzel megragadni, benyúl a múltba, mutat a jövő felé, nem szorítkozik sem az idő, sem a tér határai közé. Egy mindent lenyűgöző erő, amely körülvesz bennünket és keresztül segít minket bajaink és megpróbáltatásaink között.

2436 A halászbót végén — ott a horgon
Ej mit! kimondom — a kukac vagyok.
Köröttem úszkál sok-sok halacska.
Az egyik — ham! — a horgot bekapja.
Ám a bot végét tudod Ki tartja?!
Miért van szüksége mégis — kukacra? . . . (Vörös Jolán Michaéla,
A kukac)

2437 Nem elég a célt látni,
járható útja kell!
Nem elég útra lelni,
az úton menni kell!
Egyedül is. Elsőnek
elől, indulni kell!
Nem elég elindulni,
de mást is hívni kell!
S csak az hívjon magával,
aki vezetni mer.
Nem elég jóra vágyani,
a jót akarni kell!
És nem elég akarni,
de tenni, tenni kell!
A jószándék kevés,
több kell: az értelem.

Mit ér a hűvös ész?
Több kell: — az érzélem!
Keresni, hogy miért élj,
szeress, szenvedj, remélj!
Nem elég — a Világért!
több kell: — a nemzetért!
Nem elég — a Hazáért!
több kell most: — népedért! (Váci Mihály, Még nem elég!)

2438 Nem az az árva, aki szívet nem találva szeretetért eped. Az árva az, ki naponként megátkozta, hogy egyszer szeretett.

2439 A szerelem végre is nem minden. A koldus nem szegény vele. A király nem gazdag nélküle!

2440 Almodozó szerelem tükörében tenger az élet,
Melyben az emberpár ringva, dalolva evez;
Nem látják, odakint a viharban küzdenek a sajkák
És hogy a boldogság révibe hány ha kerül. (Andor K.)

2441 Hűséget követel meg a férj s feleség, de magához,
Másra a pillantás bűn, mely az égbe kiált;
Persze ha ő maga jár a tilosban törve kalandra,
Emberi gyarlóság, szóra sem érdemes az. (Andor K.)

2442 A szeretet a legegységesebb, legfélelmetesebb, legtitokzatosabb kozmikus energia. A szeretet óriási, mindenütt jelen van és sohasem törte meg semmi. (Teilhard de Chardin)

2443 Fel fog robbanni a világ, ha nem tanul meg szeretni! A gondolkodó Föld jövője szorosan összefügg azzal, hogy a gyűlölet erői átváltoznak-e a szeretet erőivé? (Teilhard de Chardin)

2444 Az az érzés, hogy mások hasznára vagyunk, van olyan édes, mint az az érzés, hogy szeretnek minket. (Coche de la Ferte)

2445 Ne zárjuk el magunkat a világtól. — Minden igyekezetem, minden életkörülmény között, bajban, csalódásban, arra irányul, hogy a kapcsolatokat újra megtaláljam. (Albert Camus)

2446 Merészebb vállalkozás jónak lenni, mint a világot keresztülutazni. (Chesterton)

2447 Nem az együttélés melegsége az, amely az emberek között uralkodik, hogy egybekapcsolja a lelkek közösségét. A különélés hidegsége az, ami közibük furakodik, hogy szétválassza őket... Mindenki a másiktól távol él, minden teremtmény a

Teremtőtől elszakadva él. Távol van lelkileg még akkor is, ha testileg jelen van. (André Rousseaux, Le Prophète Péguy)

2448 Kezde a kisiútól, aki keserűen zokog, mert anyja idegességében minden ok nélkül megpofozta, az öreg nagyapáig, akit unokái most már mindig elfelednek megcsókolni. Kezde a csúnya fiatal leánytól, aki elfeledten üldögél a sarokban, a feleségig, akire férje már rá sem néz, az elhagyott asszonyig, aki a Szajnába öli magát. A baráttól kezdve, a húsz éves fiatal-emberig, aki elhagyatva meghal éjjel a kórházi ágyon, míg az ápolónő kávét iszik a konyhában. Kezde az árvaházi gyerektől az emberig, akire a guillotine vár, mindenki a szeretet hiányától szenved.

Mindenkinek joga van egy darabka élethez, egy valaki másnak a szívéhez, amit ez a másik elzárt előle. Mindenkinek szüksége van arra, hogy éljen abból, amit valaki más saját maga számára kuporgatott. Olyan valamit, ami az illető számára fölösleges volt, és mert nem használta, elromlott. (Isabelle Rivière)

2449 Senki sem halhat meg békében, ha nem követett el mindent, hogy mások élhessenek. (Albert Camus)

2450 Uram, add, hogy a béke eszköze lehessenek.

Ahol gyűlölet van, hadd hirdessem a szeretetet.

Ahol sértés van, bocsánatot szerezzek.

Ahol egyenletlenség van, egyetértést teremtek,

Ahol tévedés van, odahozhassam az igazságot.

Ahol kételkedés van, hadd ébresszek hitet.

Ahol kétségbeesés lett urrá, hadd gyullasszam fel a reményt.

Ahol sötétség uralkodik, meggyújthassam a világosságot,

Ahol szomorúság van, hadd hozzam meg az örömet.

Add, Uram, hogy ne azt keressem, hogy engem vigasztaljanak, hanem, hogy én vigasztaljak meg másokat. Ne azt, hogy megértsenek, hanem, hogy én értek meg másokat. Ne azt, hogy engem szeressenek, hanem hogy én szeressek. Mert ha önmagunkat adjuk, akkor kapunk igazán. Ha magunkat elfeledjük, akkor találunk önmagunkra. Ha megbocsátunk, akkor mi is bocsánatot nyerünk. Ha meghalunk, az örök életre ébredünk fel. (Sz. Bernát)

2451 Szokjuk meg, hogy másokat ne mint tárgyakat, hanem mint személyeket tekintsünk. Ez nem is olyan könnyű és nem is mindennapi. (Feltin bíboros)

2452 Ha nagyon féltékenyen vigyázunk arra, hogy megőrizzük személyiségünket, fennforog annak veszélye, hogy mindent ön-

magunkra vonatkoztatunk. Mindenki mást csak abból a szempontból tekintünk, milyen vonatkozásban vannak hozzánk, mennyire lehetnek hasznunkra . . . Mintha mindazok, akik minket körülvesznek, szülők, barátok, munkatársak, csakis miértünk lennének. (Feltin bíboros)

2453 Egészen természetes, hogy elvárjuk másoktól, amit mi másoknak nem tennénk meg. És egészen nyugodt lélekkel megbíráljuk őket, hogy vannak nekik olyan dolgaik, amelyekről viszont mi nem volnánk hajlandók megválni. (André Delmas)

2454 Oktasd őket, ha tudod. Ha nem tudod, viseld el őket. (Marcus Aurelius római császár)

2455 Olyannak kell látni az embereket, amilyenek, de azzal az elgondolással, milyenek lehetnének. — Ez már az Isten tekintete. (Gilbert Gesbron)

2456 Kétféle módon figyelhetjük meg az embereket. — Az egyik abban áll, hogy bár igazságos, de szigorú szemmel tekintjük őket. Ilyen a közömbösök magatartása. A másikba szeretet és humor vegyül. Itt is meglátjuk a hibákat, de megmosolyogjuk azokat és ha javítanunk kell, ezt vidáman és szelidséggel tesszük. Ez a szeretet magatartása. (André Maurois, *Lettres à l'Inconnue*, XLVI)

2457 Nem kell mindent magunkévá tenni, de mindent meg kell érteni. Nem kell mindent helyeselni, de mindent meg kell bocsátani. Nem kell mindent elfogadni, de keresni kell mindenben azt a parányi igazságot, ami mindenben elrejtve megtalálható. (Elisabeth Leseur)

2458 Kerülnünk kell a sematizálást, ami végeredményben eltompítja bennünk a személyiségek iránti érzést. A tanár, aki a fiatal fiúkban, lányokban, akik előtte ülnek, nem lát másokat, mint tanítványokat, akiket tanítani kell. A gyárigazgató, aki a munkásokban, akiket gyárában foglalkoztat, csupán a dolgozókat látja —, valósággal elzárnak minden utat az emberi és személyes kapcsolatok elől. (Feltin bíboros)

2459 Mindent megérteni annyi, mint mindent megbocsátani. Tout comprendre c'est tout pardonner.

2460 Ha hidegek vagyunk, megbántjuk az embert és vétünk a szeretet ellen. Ha szeretetreméltók vagyunk, valamiképp közöségbe kerülünk az emberekkel. Nem mérlegelve, vajjon meg-

- érdemlik-e azt. Mert ez néha szánalom is lehet. Viszont mindig nagylelkűség. (André Delmas)
- 2461 Elég rossz úgyis az út. Nem kell még külön kövekkel is tele-szórni. (Frorian, Fables II. IV)
- 2462 Aki a testvérét szereti, megmarad a világosságban, és nem lesz alkalom az elbukásra. De aki gyűlöli testvérét, a sötétségben jár, és nem tudja, hogy hová megy, mert a sötétség elvakította szemét. (1. Ján 2 10—11)
- 2463 A sok nyelv hazájában mindenekelőtt a mi hitünk anyanyelvét kell beszélnetek, — a keresztény szeretet nyelvét. (Faulhaber bíboros, Rufende Stimmen, 406)
- 2464 Ahol az emberi szenvedésekkel teli Miserere hangzik el panaszosan a csatamezők és kórtermek felett, ott a keresztény segíteni kész szeretet Magnificat-jának is fel kell csendülnie. (Faulhaber, Waffen 8)
- 2465 Mihelyt az anyai szeretetet kodifikálnák és azt mondanák: az anyát, aki ezt nem teszi, megbüntetik, —képtelen világba lépnénk. Ha mi kodifikálnánk az apostoli szeretetet: t.i., hogy a papnak ezt meg ezt kell tennie, akkor az Egyház gyászkorát élné! (Prohászka, XVII. 168)
- 2466 Az Isten és a felebaráti szeretet úgy össze van növe, mint a cédrus gyökere és koronája. (Faulhaber, Zeitrufe 58)
- 2467 Milyen más a hamis szeretet, amelyben nem lehet bízni, amely csak fényben úszik, de meleget nem sugároz. Amely szívesen elismeri, hogy minden ember testvér, de iparkodik minden ilyen testvértől lehetőleg messzire állni? Ebben a szeretetben, amely azt mondja, meg kell osztani mindent, életet is, másokkal, de önzésében elvonul minden ily közösségtől. Ki bíznék ily szeretetben? (Prohászka, Ő. M. XVII. 115)
- 2468 Összehasonlíthatnám a szeretetet a vashídnak íveivel, amelyek a teher alatt nyögnek, de feszülnek is, hogy ellenálljanak a rossznak. (Prohászka, Ő. M. XVII. 136)
- 2469 Szent János apostolról legenda mondja, hogy amikor eltemették, a szíve dobbanása még a sír alól is felhallatszott, — mert ő volt a Szeretet tanítványa. (Faulhaber, Zeitrufe 41)
- 2470 Szeress tehát nagyon, forrón s jobban! Szeress! A szeretet fog fölavatni pásztorrá. Aki mit szeret, azzá lesz. Ha nincs

szereteted, semmi sem vagy; ha van krisztusi szereteted, Krisztus vagy . . . (Prohászka, Ö. M. XVII. 249)

2471 Szereteted sürget nemes ösztönünk, szereteted az áldozatkészségig, szeretet a hősiességig, szeretet az odaadásig, szeretet a haza iránt, szeretet a család, az emberiség, a felebarát iránt, szeretet, amely megolvast, amely fölemeszt és megsemmisít. (Prohászka, Ö. M. XIII. 154)

2. A szeretet útján

2472 Az istenkeresés komoly erőfeszítést kíván. Különösen napjainkban, amikor az ember nehezen ragadja meg azt, ami kívül esik az érzéki megismerés körén. E megismerés útján eljutunk előbb Istenhez. Majd tovább az Ő kinyilatkoztatott tanításához. A teljes igazságot azonban csak a szeretet útján tudjuk megérteni. (VI. Pál pápa)

2473 Ha a kereszténységből csak a humanizmust, Krisztusból csak az Ő emberi mivoltát tartjuk meg: levágott rózsaszálat tartunk kezünkben.

Külsőre szép, de nincs többé kapcsolata az életet adó tövel, a természetfölötti világgal. (VI. Pál pápa)

2474 Szeretet nélkül terméketlen a tudomány! Csak a szeretet segítségével tudjuk felfedezni a megismert dolgok rejtett értékét. A tudás szeretet nélkül sohasem hatol be a lét rejtett titkaiba. (Thomas Merton)

2475 Az emberi társadalom súlyosan beteg. Nem az a baj, hogy fogytán vannak a természetes kincsek, illetve egyesek kaparintják meg azokat. Az a baj, hogy meglazult a testvéri összetartozás az emberek és a népek között. (VI. Pál, A népek fejlődésének támogatása, 66)

2476 Szíveket kerestem, de csak jégcsapokat találtam. (Schiller)

2477 A modern lélektan elismeri, hogy az erkölcsi perverzítások legmélyebb gyökerei a szeretethiányban keresendők! A szociológusok a világ jövőjéről s a fenyegető veszélyekről töprengve felvetik a kérdést: vajon az életadó szeretet vagy a halálthozó önzés jut-e túlsúlyra a világban? (Michel Quoist)

- 2478 A szeretet által sohasem fogsz vétkezni! Az a bűn, ha nem szeretsz! — Ha nem eléggé szeretsz! Ha rosszul szeretsz! (Michel Quoist)
- 2479 Korunk káoszának eredete szubjektív, emberi, a megzavart értelem és a beteg szív. A téves, vagy a meggyengült tudás. A felforgató vagy a gyöngé akarát. Végső fokon: a szeretet hiánya! (Theodor Haecker)
- 2480 A kereszténység ellen legnagyobb érv maguk a keresztények. Jobbaknak kell lenniök, hogy hinni tudjanak bennük! (Rabindranath Tagore)
- 2481 Szeressétek ellenségeiteket! Tegyetek jót haragosaitokkal és imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitokért! Így lesztek fiaí mennyei Atyátoknak, aki fölkelti napját jókra és gonoszokra. (Mt 5,44—45)
- 2482 Mindaz, aki gyűlöli testvérét, gyilkos! És mi tudjuk, hogy a gyilkos nem hord magában örök életet! (Jn 3,15)
- 2483 Új parancsot adok nektek, hogy szeressétek egymást! Amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek egymást ti is. Arról ismeri meg majd mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt! (Jn 13,34—35)
- 2484 Aki azt állítja: szeretem az Istent, de felebarátját gyűlöli, hazug az. Aki ugyanis nem szereti testvérét, akit lát, az Istent akit nem lát, hogyan szeretheti? (Jn 4,20—21)
- 2485 A pokol ott van, ahol megszűnt a szeretet. (George Bernanos)
- 2486 Két szeretet épít fel két Államot. A földit az önszeretet építi, — egészen Isten megvetéséig. A mennyei államot az Isten iránti szeretet — egészen önmagunk megvetéséig. (Sz. Ágoston, De Civit. Dei XXIV.)
- 2487 Legyetek jók és szeressetek; igazi öröm csak ebben van. Hagyjátok a fényűzést a gazdagokra; legyetek részvétellel az alázatos nyomorúság iránt. A legcsekélyebb és legmegvetettebb lény egymaga annyit érhet, mint a hatalmas, büszke lények ezrei.
- 2488 Az igazságosság könyörületesség nélkül — embertelenség. Az emberek közötti egyetértést és békességet az igazságosság parancsai által megőrizni nem lehet, ha nem ver köztük gyökeret a szeretet. (Aquinói Sz. Tamás)

- 2489 Az emberekkel légy békében, s a bűnöknek üzenj hadat.
(Seneca)
- 2490 Ha megszűntél szeretni — gyűlölet fog el. Mert mindaz, aki
nem szeret — gyűlöl! (Sz. Ágoston)
- 2491 Ne tudjon embert gyűlölni az, aki szereti az Istent! A gyűlölet
az ördög fegyvere! (Aranyszájú Sz. János)
- 2492 Aki mást gyűlöl, önmagának ellensége. A gyűlöletben meg-
maradni ördögi dolog! (Sz. Ágoston)
- 2493 A színlelt szeretet rosszabb, mint a gyűlölet! (Plinius)
- 2494 Nem lakik ott Isten, ahol harag és gyűlölet ütött tanyát. (Sz.
Ignác vértanú püspök)
- 2495 Jobb volna, ha viperát vagy kígyót hordanál szívedben, mint
haragot. Az a legnagyobb győzelem, amelyet a haraggal szem-
ben arattál. (Aranyszájú Sz. János)
- 2496 A harag minden bűn kapuja. (Sz. Jeromos)
- 2497 A gyűlölet az irigység első leánya. És ez is legtöbbször a ha-
ragnál származik. (Sz. Antal)
- 2498 Az irigy ember önmagának kízóeszköze. (Nagy Sándor)
- 2499 Az irigység a rablás egy fajtája. (Sz. Efrém)
- 2500 Semmivel sem gyötrőd jobban az irigyeket, mint ha az erények
szolgálatába állsz! (Seneca)
- 2501 Beszéljünk másokról szeretettel! Ők is Isten tabernákulumai,
vagy legalább is azzá lehetnek. (P. Plus)
- 2502 Isten nélkül minden szeretet keserű. (Sz. Bernát)
- 2503 Miért látod meg a szálkát embertársad szemében, ugyanakkor
a magadéban a gerendát sem veszed észre? (Mt 7,3)
- 2504 Nincs félelmetesebb sors, mint a nagyvilágban egyedül élni.
(Kierkegard)
- 2505 Szeretnünk kell sorsunk köznapjait. Egy ember erejének mé-
rője, hogyan viseli el a hétköznapokat. Az igazi hősiesség nem
az élettől való elmenekülés, hanem vállalni minden szürkességé-
vel, ideálromboló mindennapiságával. (Dupont)

- 2506 Élő példakép vagyok, miként nem szabad élni! Egész halálig azt fogom sajnálni, hogy nem éltem másképp. Az életemet elrontottam, eltorzítottam, félreértettem. Haragban élek önmagammal. (Strindberg)
- 2507 Vannak pillanatok az életünkben, amikor a legkeményebb szívet is megtöri egy magában addig ismeretlen szeretet ereje. (Dosztojevszkij, Bűn és bűnhődés)
- 2508 A legtöbbször szeretet nélkül dolgozunk, kutatunk, örülünk és szenvedünk. Még arra sem gondolunk, hogy szerethetnénk azt, amivel foglalkozunk. Belső életünk ezért és így marad megosztott. Sokfelé szakadozott. (Teilhard de Chardin)
- 2509 Aki azt szereti, ami nincs hasznára, nem fogja szeretni azt, ami hasznos neki. (Seneca)
- 2510 Téged hinni és szeretni, Istenem, annyi, mint mindent bírni, ami csak az enyém lehet. Semmi vízőzön nem olthatja ki az olyan szeretetet, mint a Tied! Akkor sem, ha a bűnözők ördögien kihívóak! (Henry Newman)
- 2511 Ha Istent nem szeretjük és nem bízunk Benne, — gyakorlatilag nincs Istenünk. Aki Jézust nem szereti, megváltatlan marad és poklot hord szívében. (Prohászka)
- 2512 Az önszeretet az a bilincs, amely az embert a világhoz és a bűnhöz köti. (Hugo bíboros)
- 2513 Az a szeretet, amely végetér, sohasem volt igazi. (Sz. Ágoston)
- 2514 Az erényt mindig üldözték a világban. Az irigyek meghalnak, de maga az irigység soha. (Molière, Tartufe)
- 2515 Az irigység drága tapsolói az egekig követnek téged. De ne méltasd őket figyelemre. Ne alacsonyodjál le annyira, hogy ezt az ócska zszibongást meghalljad. (Lamartine, Méditations I)
- 2516 Minden vágyunk megghiúsulhat, egyetlen egyet kivéve: hogy Isten szeressen bennünket. De ezt csak úgy kívánhatjuk hatékonyan, ha ugyanakkor mi is szeretnénk szeretni Istent. És akkor lehetetlen, hogy ez a kívánságunk ne teljesüljön! Mert azzal az óhajtàssal, hogy szeretni akarjuk Őt, már el is kezdtük tenni azt, amire vágyódtunk. (Thomas Merton)
- 2517 A magunk erőfeszítéséből szeretetünk sohasem lesz tökéletes. A tiszta szeretet békéjét, biztonságát, szabadságát és féle-

lemnélküliségét Isten ajándékozza nekünk. Ez a kegyelem. (Thomas Merton)

2518 A szeretet lényege szerint okos, igazságos, mértékletes és erős. Szeretetünk csak akkor igazi, ha a többi erények is kapcsolódnak hozzá. (Thomas Merton)

2519 A szeretet Isten országának élete és gazdagsága. Itt azok a legnagyobbak, akik a legkisebbek. Akik semmit sem tartottak meg maguknak. Akik csak az adakozás vágját tartották meg! (Thomas Merton)

2520 Nemcsak a „Te” személyiséged valósul meg a szeretetben, hanem az „én” személyiségem is. Igazában csak annyiban vagyok, amennyiben engem szeretnek és én is szeretek. Mások általam vannak, én pedig mások által. (Gabriel Marcel)

2521 Az Isten szeretetének te vagy a gondolata. Legyen életed is a szeretet válasza! (Michel Quoist)

2522 Mindenki annyi szeretetet kap, amennyit a szíve befogadni képes. (Michel Quoist)

2523 Ember nem lehet: ember nélkül. Mintahogyan: éhség étel nélkül. Szomjúság ital nélkül. Kérdés válasz nélkül. Szeretet szeretet nélkül! (Michel Quoist)

2524 A valódi szeretet szabaddá tesz. Mert megszabadít a dolgoktól és önmagunktól. (Michel Quoist)

2525 Ha megszűntél adni, megszűntél szeretni. Ha megszűntél szeretni, megszűntél növekedni. Ha megszűntél növekedni, megszűntél tökéletesedni. Megszűntél kibontakozni Istenben. Mert szeretni annyi, mint Isten útjára lépni. Vele kapcsolatot találni. (Michel Quoist)

2526 A legnehezebb a szeretetben a kockázat. A sötétbe ugrás. A lépés a halálba. Azért, hogy elérjük az életet. Emiatt gyakran meghátrálsz az igazi szeretet előtt. Habozol, mert becsapott és félrevezetett a hamis szeretetnek közvetlenül kínálkozó előnye. Attól félsz, hogy nem kapsz semmit. És megelégszel egy előleggel. (Michel Quoist)

2527 Az ész nem tanított meg semmire. Minden bölcsességet, amit tudok, a szív adott. (Tolsztoj Leó)

2528 E világon nem a tudomány, hanem a szeretet művel csodálatot. (Eötvös József)

- 2529 A szeretet az összes erények neve egyben. (Henry Newman)
- 2530 Szeretet nélkül sivatag az ég is. A mennyországot is a szeretet teszi mennyországgá! (Lamartin)
- 2531 Senki sem tud igazán örülni ,ha nincs benne szeretet. (Aquinoi Sz. Tamás)
- 2532 Krisztus az, Akit egyedül szeretnek mindörökre. (Lacordaire)
- 2533 A kereszténység legfőbb ismertetőjele, alfája és omegája az a kinyilatkoztatás, hogy az Isten végtelenül szereti az emberi személyt. Ez legvilágosabban abból tűnik ki, hogy Isten emberként halt meg mint Megváltó. Vagyis a bűnös ember halálát szenvedte el a szeretett emberért. (Hans Urs von Balthasar)
- 2534 Szeress nagyon, szeress áldozattal, szeress kifogyhatatlanul! Ne hagyd magadat legyőzetni nehézségekkel, közönnyel, sikertelenséggel! Szeress és jobb lesz a világ! (Prohászka)
- 2535 Sokmindennek meg kell változnia bennünk. Egyedül a szeretetnek van meg az a kiváltsága, hogy útlevelet kap az örökkévalóságba! Neki nem kell átalakulnia, új létbe öltöznie, amikor a mennyország küszöbén bebocsátásért kopogtat. (Schütz Antal)
- 2536 Mihelyt az ember egy lépést tett a középszerűn túl, elindult az Isten felé. (P. Plus)
- 2537 Amikor bűneidet megbánod, akkor már szeretsz is. Szeretettel pedig mindent meg lehet váltani, mindent meg lehet menteni. Nemcsak az egész világot meg lehet venni, hanem a magunk és mások bűneit is meg lehet váltani. (Dosztojevszkij, Karamazov testvérek)
- 2538 Szóljak bár az emberek vagy az angyalok nyelvén, ha szeretet nincs bennem, csak zengő érc vagyok és pengő cimbalom vagyok. (1 Kor 13, 1—13)
- 2539 Szeressük Istent, mert Ő előbb szeretett minket. (1 Jn 4, 19.)
- 2540 A mennyek országa eladó. Nem kér az Isten érte mást, mint szeretetet. Enélkül az eget el nem nyerheted. Szeress tehát s tied lesz a mennyország. (Sz. Ágoston)
- 2541 Szeretet által válik a hit keresztényivé. Szeretet nélkül csak olyan, mint az ördög hite. (Sz. Ágoston)
- 2542 Szeressétek, amit hisztek! És hirdessétek, amit szerettek! (Sz. Ágoston)

- 2543 Akinek szívét szeretet tölti be, az énekel. (Sz. Ágoston)
- 2544 A paráznak nincs értéke izzás nélkül. A szívnek sincs értéke szeretet nélkül. (Sz. Bernát)
- 2545 Isten szeretetének mértéke — szeretni Őt mérték nélkül! (Sz. Bernát)
- 2546 Az Isten szeretete a hitben fogamzik. A remény szüli meg. És a szeretet ad rá köntöst. (Sz. Bernát)
- 2547 A szeretet nem keresi a jutalmat, hanem kiérdemli. (Sz. Bernát)
- 2548 A szeretet a lélek élete. Aki nem szeret, — meghalt. (Arany-szájú Sz. János) — Mi tudjuk, hogy a halálból átvittünk az életre, mivel szeretjük testvéreinket. Aki nem szeret, halálban marad. (1 Ján 3, 14)
- 2549 Akiben nincs szeretet, annak nincs Istene. (Sz. Ciprián)
- 2550 Az a szeretet erős, amelyet a józan ész kormányoz. (Alexand-riai Kelemen)
- 2551 A szeretet megvilágosítja értelmünket. Megörvendezteti lelki-ismeretünket, és megmutatja nekünk Istent. (Sz. Hugó)
- 2552 Azoknak, akik szeretnek, semmi sem esik nehezükre. Szeres-sük tehát Istent s minden könnyűvé válik. (Sz. Jeromos)
- 2553 Isten mindenütt jelen van. Azokban, akik szeretik Őt, közel van. Azokban, akik megfélekeznek Róla, távol. (Sz. Ambrus)
- 2554 Nagy dolog a szeretet — Magna res est charitas! (Kempis Ta-más)

3. Keresztény humanizmus

- 2555 Hol vagyunk embertársainkhoz fűzött kapcsolatainkban? Mi-lyenek vagyunk a családjunkban? A munkahelyen? A társada-lomban? És az Egyház családjában?
- Mindezekhez a közösségekhez hivatásunk, küldetésünk van! Nem vagyunk névtelen tömeg, hanem öntudattal élő emberek, akik tudják, miért dolgoznak? Miért szeretnek? Másokért élnek és szebbé teszik embertársaik életét! (VI. Pál pápa)

- 2556 A hit az elkötelezettség elfogadása. A remény pedig kitartás a megpróbáltatásokban. Az igazi végső gyökér a szeretet. Benne oldódik fel a hit és remény minden kérdése és szorongása. (Gabriel Marcel)
- 2557 Aki nehezen viseli el embertársát, az már fáradt ahhoz is, hogy cipelje önmagát is. (Teilhard de Chardin)
- 2558 Csak az kaphat szeretetet, aki maga is szeret. (Thomas Merton)
- 2559 Az igazi boldogság az önzetlen szeretetből fakad. Abból a szeretetből, amely olyan mértékben növekszik, amilyen mértékben megosztjuk. (Thomas Merton)
- 2560 Isten önmagunk szétszétválását tette életünk törvényévé. Akkor szeretjük önmagunkat legjobban, ha másokat szeretünk. (Thomas Merton)
- 2561 Az a szeretet, amely nem tesz különbséget jó és rossz között, hanem vakon szeret, pusztán a szeretetért, — közelebb áll a gyűlölethez, mint a szeretethez. A vakszeretet önző, mert nem a szeretett lény igazi hasznát keresi, hanem pusztán a szeretés tényét. (Thomas Merton)
- 2562 Mindenki annyit élt, amennyit szeretett. Aki szeretetet nem adott, semmit sem adott. Aki szeretetet nem teremtett, semmit sem teremtett. (Tolsztoj Leo)
- 2563 A szeretet nem úgy ad másoknak, hogy megosztja magát velük, hanem úgy, hogy ő maga annyira eggyé válik másokkal, hogy az adott jó az övé is lesz. Ugyanezt a jót teljes egészében élvezik ketten, akik lélekben egyek! (Thomas Merton)
- 2564 Önmagunkban mindig elszigetelődünk és eltávolodunk egymástól. Istenben azonban eggyé tudunk lenni azokkal, akiket szeretünk. (Thomas Merton)
- 2565 Legyen az én szeretetem az Isten mások iránti szeretetének szentsége. Legyen az én szeretetem nem a magam lelkének, hanem a Szentléleknek követe előttünk. (Thomas Merton)
- 2566 Ha segíteni akarod testvéredet, szeresd és imádkozzál érte. Szívedben kell hordoznod őt a szeretet révén. (Michel Quoist)
- 2567 Jézus Krisztus veled lakik egy házban. Ő dolgozik veled egy hivatalban, üzemben. Ő jár ugyanazon a villamoson. Ő ül melletted a moziban. (Michel Quoist)

- 2568 Ha emberileg szeretsz valakit, magadhoz kapcsolod. Ha keresztény módra szereted, Krisztushoz kapcsolod. (Michel Quoist)
- 2569 Semmi sem olyan kemény és szilárd, hogy a szeretet tüzében meg ne lágyulna. (Sz. Ágoston)
- 2570 Betöltheted az emberek lelkét Istennel, ha önmagadról elfelejtkezve szeretetet sugározol magad körül. Istenhez vezetheted embertársaidat, ha segíted őket abban, hogy szeressék testvéreiket. Hirdetned kell a többieknek, hogy a szeretet nem valami, hanem *valaki*! (Michel Quoist)
- 2571 Minden ember felebarátunk! Nem lehet a származás távolságára gondolni ott, ahol közös a természet. (Sz. Ágoston)
- 2572 Mielőtt magunkra gondolnánk, elsősorban azoknak szolgáljunk, akik többet szenvednek, mint mi. (Pierre abbé)
- 2573 Mindig tud adni, akinek a szíve szeretettel van tele. A szeretethez nem kell teli erszény! (Sz. Ágoston)
- 2574 Semmi sem lehet biztosabb lépcső az Isten szeretetéhez, mint az embernek embertársa iránt való szeretete. (Sz. Ágoston)
- 2575 Vértanúhalál, tudás, ékesszólás és gazdagság nélkül elnyerheted az Isten Országát. De felebaráti szeretet nélkül soha.
- 2576 Nem szabad egyedül élni, egyedül meghalni. Mindenkiel kell élni! Mindenkiért kell dolgozni! (Emerson)
- 2577 Ha nem lehetsz fényes csillag az égen, légy világító mécses a szobában. (Arab közmondás)
- 2578 Panaszkodol, hogy sok helyen nincs elég szeretet. Ültess oda te szeretetet s majd akkor lesz elég ott is! (Keresztes Sz. János)
- 2579 Milyen szegénnyé, koldusszegénnyé lettél, mióta nem szeretsz mást, csak magadat! (Schiller)
- 2580 Hány emberrel találkozunk naponta, akiknek a szeme könnyögi azt, amit a szája elmondani nem mer. Hány szem könnyögi: adj egy vigasztaló szót, egy biztató tekintetet, hogy le ne roskadjak. Hány szenvedő hurcolja a maga keresztjét itt mellettünk, akihez oda kellene lépniünk és legalább lelkileg könnyítenénk rajta e biztatással: szólj! Tárd fel szenvedéseidet! Titkos álmaidat, vágyaidat, beszélj a könnyeidről! (Klug)
- 2581 Ha engem nem is szeretnek, én mégis mindenkit szeretek. És ha egyik szememet kiszúrnák, a másikkal szeliden, szeretettel tekintenék bántalmazóimra. (Szalézi Sz. Ferenc)

- 2582 Szeretni annyit jelent, mint igazat adni annak a szeretett lénynak, akinek nincs igaza. (Péguy)
- 2583 Ne hasonlítsd össze az embereket egymással! Ez gyakran vezet szeretetlenségre! (Avilai Sz. Teréz)
- 2584 Szeretetünk próbakövei a jócselekedetek. (Nagy Sz. Gergely)
- 2585 Szeretnünk kell a jókat, mert jók. De szeretnünk kell a rosszakat is, mert ők meg jókká lehetnek. (Sz. Ödön)
- 2586 Ha úgy bánunk az emberekkel, mint amilyenek, — akkor rosszabbá tesszük őket, mint amilyenek.
De ha úgy kezeljük őket, amilyennek lenni szeretnének, akkor azzá lesznek, amilyeneknek látni akarjuk. (Goethe)
- 2587 A szeretet világító fáklya. Nincs egyebünk az életben, mint a szeretet, amely fényt szór sötét útunkra. (Aldrich, És lámpást adott kezembe az Úr)

IV. VALLÁSTÓL AZ EGYHÁZIG

1. Mai korigény

- 2588 A gyermeket kiküldetni az életbe anélkül, hogy Isten csodálatos nevét a teremtésből kiolvasni megtanulta volna, — annyit jelent, mint egy írástudatlant kiküldeni az életbe, aki még a saját atyjának a nevét sem tudja elolvasni. (Faulhaber, Zeitfragen, 109)
- 2589 Kétszínű, tehát vallásellenes dolog lenne, belül kereszténynek, kívül pogánynak lenni. Otthon mint katolikus, az utcán pedig mint szabadgondolkodó viselkedni. Mint privát ember: Krisztussal gyűjteni, mint állampolgár ellenben szétszórni. (Faulhaber, Rufende Stimme, 3)
- 2590 A tudományos élet a hipotézisekből él, a vallásos élet a hipotézisekben hal meg. (Faulhaber, Zeitfragen 343)
- 2591 A vallás az igazi érték. A közösségi érzést többre becsüli, mint az önzést, az önmehtagadást nagyobbra becsüli, mint az érzéki élvezetet, az évszázadok hagyományait többre értékeli, mint a köznap jelszavait. (Faulhaber, Rufende Stimme 9)
- 2592 Valamint az összetartásnak, a kohézióknak pszichológiai kifejezése a szeretet s a taszításnak az individualizmus, úgy a lét végtelenségének pszichológiai vetülete lelkünkben a vallás. (Prohászka, XIII. 87)
- 2593 Meg vagyok győződve, hogy eljön az idő, amikor papok, orvosok, tanárok, természettudósok, hivatalnokok, ügyvédek egyesülnek, hogy az öntudatlan kereszténységnek erejét öntudattá fejlesszék s a tengődő életnek ürességét bensőséges vallásossággal kitöltsék. (Prohászka, Összes M. XIII. 120)
- 2594 Honnan van a világ ősanyaga, honnan van a mozgás, honnan a rend és honnan van az élet a földön? (Faulhaber, Zeitrufe, 11)

2595 Csak az a vallás tud Isten közelébe vezetni, amelyet nem egy nép teste év vére nyilatkoztatott ki. (Faulhaber, Zeitrufe, 195)

2596 Aki iskoláink számára szexuális nevelést követel, az végeredményben vallásoktatást kíván iskoláink részére, mert a vallás az erkölcsi fegyverek gyára, erkölcsi értékek tőkéje és ezáltal nélkülözhetetlen szexuálpedagógiai nagyhatalom. (Faulhaber, Zeitfragen, 112)

2597 A vallás örömhír a népközösség számára, a társadalmi jólét gyökere, Isten pecsétje az emberi jogokon. (Faulhaber, Rufende Stimmen, 49)

2598 Itt jár köztünk. Édesanyja is van.
Köszöntik hálás, tisztelő szavak.
Kis házikója, kertje is virágos,
De mégis, mindig, mindenütt magányos,
Mert ő: a pap.

Nincs senkije. Nincs semmi földi vágya.
Neki az Isten egyedül elég.
Az ő országa minden boldogsága,
Csak azért fárad, magát nem sajnálja
A lelkekért.

Ellene mondott a hírnek, a pénznek,
Szabad a lelke: akár a madár.
Életének titka: Jézusnak szerelme,
Ezt őrzí a csendben és ezt szórja szerte,
Amerre jár.

Hogy élete: Krisztus életének mása,
Rá lehet ismerni vonásról-vonásra,
Mert ő: a pap. (Egyeki Mária, A pap)

2599 Bár a civilizált világ biztosít bennünket jóakarataról, mégis ateista doktrínákat hirdet, szakít Istennel és olyan világot épít fel, amelyben magasan kifejlődött testi kultúra van, de Isten számára nem marad többé hely.

2600 Isten az Egyházat arra szánta, hogy a történelmet szolgálja és nem arra, hogy uralkodjék a világon.

2601 A kor szükséglete — az Isten akarata. (Páli Sz. Vince)

2602 Az Egyház nem kegyelem önmagában véve; hanem a kegyelem jele, amelyet Isten az egész világnak hagyott.

- 2603 Keresztényekké kell lennünk, de nem kizárólag az egyéni üdvözülés reményében, hanem az emberiség javára. Ez annyit jelent, hogy fel kell adnunk az önzést és bekapcsolódnunk az emberiség egységébe.
- 2604 A kereszténységnek páratlan nagyszerűsége abban a tényben van, hogy Jézus önmagát feláldozta az egész emberiség üdvéért.
- 2605 A kereszténység abban a pillanatban kezdődik, amikor felszámoljuk önző, szűk világunkat és tudatára ébredünk annak, hogy egyének vagyunk, de közösségben kell élnünk másokkal.
- 2606 Az Egyházat ne tekintsük autokratikus intézménynek, amely ketté van osztva. Olyanokra, akik uralkodnak (papság) és akiken uralkodnak (laikusok). Az Egyház egység, mint a test is, ahol sürgetve vagyunk arra, hogy segítsük, szolgáljuk egymást és megbecsássunk egymásnak. Az Egyház Krisztus titokzatosa Teste. Jézus tanítja, Pál hirdeti.
- 2607 Meg kell próbálnunk, hogy szilárdan kitartsunk az alaptételek mellett, amelyek a kultúrát jelentik: ez az Istenben való hit, aki a kozmikus rendet képviseli. Ez az igazság, amely megegyezés a gondolat, szó és cselekedet között. Ez a dedikálás, amely az élet minden mozgását Istennek felajánlja. Szublimáció ez, amely megtisztítja a testet és a lelket és átváltoztat ösztönöket, szenvedélyeket, emóciókat szépséggé.
- 2608 Ha a felekezetek és mindenféle vallástanítók előre látták volna, hova vezetnek a világesemények, akkor háborúk, szűklátókörű veszekedések és vakbuzgóság helyett háborút indítottak volna saját ostobaságunk és önzésünk ellen.
- 2609 Igen nehéz úgy katolikusnak lenni, hogy tetszést találjunk Isten szeme előtt, ha a hitem a katolikus dogmákban intellektuális és nem érzelmi. (Jefferson)
- 2610 Aki nem hisz Krisztusban — a megtestesült Igében — megfosztja saját életét minden értelmétől. Olyan ez, mint amikor az állítmányt kivesszük a mondatból.
- 2611 Keresztény lennék, ha a keresztények a nap 24 óráján át keresztények lennének (Gandhi)
- 2612 Komolyan fogok a dolgokhoz, amikor el vagyok foglalva geológiával, de a legrövidebb önmagamra tekintés elég ahhoz, hogy tisztán lássam: az a munka, amely lényeges, mert lényemnek va-

lóságos része, önmagában mégis értéktelen. Imádságaim eredményeképp lépésről-lépésre a hit tökéletesedik bensőmben. Ez az, amit én „a munka miséjének” nevezek. Tudatában vagyok a ténynek, hogy mindaz, amiket nap-nap után felajánlunk, azok az értékek, amelyekkel nap-nap után gazdagítjuk a világot. A kenyér jelenti azt az értéket, amelyet teremtésszerűen munkánkkal az anyagból előhozunk, a bor s a vér jelenti azt, amit önmagunkból adunk: ez a mi kimerültségünk, fizikai, erkölcsi szenvedéseink, amelyet fáradozásunk közben elviselünk a teremtő munkánk kedvéért. Ez a munka miséje. (Teilhard)

2613 A hite tántoríthatatlan volt. Olyan volt számára, mint meleg takaró a hideg éjszakán, gyógyítás a betegségben, eledel az éhség idején. Olyan volt, mint valami fedél a feje fölött, beburkolódzott hitébe és csodálatos nyugalmat talált. (Teilhard)

2614 Ha a japánok fel tudták volna fogni a kereszténység nagyszerűségét, ami létrehozta a vértanúk szakadatlan sorozatát, attól a naptól kezdve, amikor az Úr Jézus Krisztust keresztfeszítették, talán átlátták volna, hogy minden kínzási erőlködésük hiábavaló, mert ennek az embernek, Davisnek igazi lényege olyan hitbe volt gyökerezve, amelyet nem tudott megtörni semmifajta embertelen testi kínzás. (Teilhard)

2615 Gladys átadta ezeknek az egyszerű embereknek az egyszerű hitet és azt ők oly odaadással magukra vállalták, ahogy az angolszászok tették, amikor egy Sz. Benedek, egy Sz. Gergely, az új hitet hirdette nekik egyszerű módon: létezését annak az Istennek, Aki van, Aki volt, Aki a jóság, az igazság és a szeretet. (Teilhard)

2616 Gladys Aylward egyike a mi generációnk egyik legjellegzetesebb asszonyainak. Mi volt ebben az egyszerű, jelentéktelen nőben, ami érdemessé tette őt arra, hogy följegyezzék az életét, mint valami rendkívüli, kivételes dolgot? Ez az ő erős képessége volt a lelki felemelkedésre. Akaraterő, amely Istenben gyökerezett, amely nem riadt vissza a halál elől, amelyet nem lehet elpusztítani az emberi lélekben, sem kínzással, sem gyötréssel, mert mindez a szilárd hit természetes hatása volt nála. Olyan jelenség ez, amely valóban különleges ebben a mi korunkban, amikor hitünk annyira meggyengült. (Teilhard)

2617 Ha feladjuk az emberi egyéniség eszményét, elpusztul a lelki ember s ezzel együtt eljön a civilizáció vége, az emberiség vége.

2618 Azt mondják Jézus csak legendabeli alak volt, mert hogy nem hagyott nyomot maga után. Ne csodálkozzunk rajta. Az Ő király-

sága nem is e világból való volt. Nem építtetett királyi palotákat, nem vésette kőbe, márványba dicsőségét, sőt a diadalmenetét sem jelezték elpusztított országok, leégett városok, a civilizációnak és kultúrájának megsemmisülése.

2619 Az a gondolat, hogy nincs Isten, sohase rémített meg senkit. De az, hogy van, mégpedig olyan, amilyenek ecsetelik — az igen! (Diderot)

2620 Európa annyira át van itatva felhígított kereszténységgel, hogy a tömegek elvesztették érzéküket a valódi kereszténység iránt.

Európában csak egyesek keresztények. A nemzetek nem azok. (Rabindranath Tagore)

2621 Úgy látszik, nektek, keresztényeknek jobb a könyvetek, mint ti magatok! Ha olyanok lennétek, mint a bibliátok, öt év alatt Krisztusé volna India. (Egy hindu bramin)

2622 Gandhi fölszabadult lélek. Ha valaki fojtogatná, némán tűrné. Mosolyogva nézne gyilkosára és mosolyogva halna meg. Krisztusi lélek! S ez a nagy ember arra hivatott, hogy a világ jövőjének formálásában kimagasló szerepet játsszék. (Rabindranath Tagore)

2623 Az ember lényegileg spirituális. És legmagasabb felemelkedését az erkölcsi és szellemi világban érheti el. (Rabindranath Tagore)

2624 A képmutatásnak és az őszinteség hiányának korában élünk. Bármely valláshoz tartozzanak is az emberek, csupán a vallás különöségeivel törődnek. Annak alapvető elveire ügyet sem vetnek. (Gandhi)

2625 Az emberi szellem két ablakon tekint ki a világra. Az egyiket át úgy látja, mint amilyen a valóságban. A másikon úgy, mint amilyennek lennie kellene.

Míg a természettudományok úgy tekintik a világot, mint amilyen, addig az erkölcs tan úgy foglalkozik vele, mint amilyennek lennie kellene. (Gandhi)

2626 A vallás annyit jelent az erkölcsiség számára, mint a víz a földbe vetett magnak. Ahogy a mag elszárad a földben, ha nem jut elegendő vízhez, ugyanúgy az erkölcsiség is, amely a vallás termékenyítő behatását nélkülözi, kiszárad és végül elpusztul. (Gandhi)

2627 Az igazi nemesség abban áll, ha a helyeset önként és határozottan tesszük.

Csak az érdemli meg az ember nevet, akit nem ingat meg minden múló impulzus vagy a szenvedély szélrohama. S akinek megvan az akarata s ereje hozzá, hogy azon az úton haladjon, amelyet helyesnek ismert meg. (Gandhi)

2628 Az európaiak istene hasonlít az amerikaiakéhoz: kicsiny, lapos és kerek.

Rendesen fémből készült. Néha azonban más formája is van: négyszögletes papírdarab, jelekkel és számokkal. Ezek a népek a maguk alkotta isteneiket részint páncélszekrényben, részint a bank vagy börze nevű templomban imádják. (Lin Yu-Tang kínai bölcse)

2. Az Egyháznál

2629 Örök emberi érzés a fészekhez tartozás. És Jézusnak nem volt otthona, ahol fejét lehajtsa. Nem volt családja, amely aggódott volna, merre jár.

2630 Krisztustól tanultuk meg, hogy nem lehet kicsiny az, aki ahhoz a Lényhez, aki a mennyet és a földet alkotta, így szólhat: Atyám! Tőle tanultuk meg, hogy minden ember gazdag és nagy, mert mindenkinek lélek adatott. Ő jelölte ki a fájdalom és a szenvedés helyét a világon, amivel nem tudtak mihez fogni Ő előtt. Ő tanított meg a jól elszenvedett szenvedések lélektisztító erejére. És mivel egy ismeretlen és elháríthatatlan végzetet kell vállalnia mindenkinek, Tőle tanultuk meg a nagy dolgok legnagyobbikát: a jó halált! (Perlaky, A szociális Krisztus)

2631 Ha volt valami vigasztaló Jézus életében, azt nem apostolaitól kapta.

2632 Az ember az Istent legjobban a könnyein keresztül láthatja. (V. Hugo, Pensées)

2633 A gyönyörű, az angyalokkal népes karácsony éjszakáján ki gondolta volna, hogy a keresztút lesz Jézus utolsó útja a földön? (Gertrud von Le Fort)

2634 Istenfia nem azzal bizonyította be istenségét, hogy leszállt a keresztről, hanem azzal, hogy meghalt rajta. (Sz. Ágoston)

- 2635 Krisztus nemcsak meghalt, de úgy halt meg, hogy míg ember lesz a földön, az ő halálát nem fogják elfelejteni.
- 2636 Mi is Isten művészei vagyunk. Isten keresztfeszítése a mi művünk. (Didon)
- 2637 Krisztus második szava a kereszten a legfölségesebb ígéretet foglalja magában, amit bűnös kapott: „Ma velem leszel a paradicsomban”! Tehát nem az utolsó napon. Nem hosszú és fájdalmas tisztítóűz után. Hanem: ma! Még mielőtt a nap lenyugszik. A visszahódított mennyeknek első lakója nem az apostolok, még csak nem is az Édesanyja, — hanem egy látor!
- 2638 Semmi sem emberibb, mint a természetfölötti. És semmi sem olyan embertelen, mint az Isten nélküli világ.
Még ha nem is maradtam volna hűséges a hithez — én ugyanis hiszem azt, hogy az Egyháznál vannak az örök élet igéi, — minden bizonnyal akkor is a fennmaradás ösztönével ragaszkodnék hozzá.
Mert ebben az embertelen világban egyedül az Egyház maradt meg emberinek. (Fr. Mauriac, Notices 1964)
- 2639 Van központi alapom, miért fogadom el a keresztyénységet mint hitet. — Indítóokom ez: A Keresztény Egyház gyakorlatilag Élő Tanító s nem holt. Nem csupán Tegnap tanított, de biztosat fog tanítani holnap is. Egy alkalommal hirtelen átérttettem a Kereszt alakjának titkát. Ha az ember érintkezésben áll az élő Egyházzal, úgy érzi, hogy mindig az új Igazság felfedezését sejti, amelyről még sohasem hallott. Párhuzamos az Élettel, amelyben mindnyájan fogantattunk. (Chesterton, Igazságot!)
- 2640 Ha mással nem tudod, a könnyeiddel véd meg Egyházadat.
- 2641 A katolikus Egyház a gyöngédségen alapul, ezért elpusztíthatatlan. (Chesterton)
- 2642 A katolikus Egyház a barbárokból embert faragott, emberből keresztyént, keresztyéből szentet! (Peters)
- 2643 A vallás az ember és az állat közti lényeges különbségen alapszik. Az állatnak nincsen vallása. (L. Feuerbach, Das Wesen des Christentums, 1.)
- 2644 Ha előttem az anyámat arculütnék, gyaláznák és becsmérelnék, nem érdemelném-e meg a gyáva fickó nevet, ha beérném udvarias frázisokkal és nem venném elő az öklömet? Mindenki-

ben felébred a nemes oroszlán, ha anyját bántják. Az Egyház pedig százmillióknak lelki anyja. (Veuillot Lajos)

2645 Ha egy mohamedán, protestáns, vagy görögkeleti nyilatkozik ellenségesen a mi Egyházunkról, nem szép tőle, de megértjük. Hiszen nem az ő lelki hazája, nem az ő természetfölötti országa. Azonban ha egy katolikus állandóan gáncsokodva beszél Egyházáról, ha gúnyolja törvényeit, tanait, szentségeit, ócsárolja papságát, — nem érdemli-e meg, hogy árulónak és pártütőnek bélyegezzék? (Bangha Béla)

2646 A katolikus Egyház tanítása precíziós csillagászati órához hasonlítható, amely sohasem siet, sem nem késik és amelyre nincs befolyása sem hidegnek, sem melegnek. (Ruville)

2647 Képtelennek érzem magam, hogy másutt mint a dómok és dogmák árnyékában egységet és egyensúlyt találjak. (Huysmans)

2648 A hajók inoghatnak jobbra-balra, de mi volna, ha a világítótoronyok jobbra és balra táncolnának? (Shehan)

2649 Nincs senkinek olyan elvi álláspontja, amely az igazság védelmezésére jobban kötelezné, mint az Egyháznak. Neki kötelessége hordozni minden üldözött igaz eszme keresztjét.

2650 Én katolikus vagyok, azaz hiszek a nemzeteken felülálló, egész világnak szóló k a t o l i k u s igazságban! Másszóval: hiszek az igazságban, mely túl van a politikán, életünk helyi és pillanatnyi szükségletein: az én egyházam nem nemzeti egyház! Nem vagyok puritán: az én üdvösségemnek nem elégséges az, ami szükséges: ami itt és most szükséges. (Babits Mihály, Vallomás helyett hitvallás)

2651 Vannak akik a jó Istennél is jobban akarnák kormányozni a világot. Hányszor kell megmutatnia Istennek, hogy Neki van igaza!

2652 Miután az emberek itt a földön nem találnak feleletet „miért”-jeikre, Istenhez intézik lázadó „miért”-jeiket.

2653 Amit az ember megfoghatatlannak talál a Gondviselésben, bizonyára azért megfoghatatlan, mert annak megismerése nem válnék az ember hasznára. (Default Mária)

2654 Hogyan legyenek az emberek a földi hatalmasságokkal és azok intézkedéseivel megelégedve, amikor a Mindenható Úr-isten intézkedéseivel sincsenek megelégedve?

- 2655 A korforduló válságai, a társadalmi földrengések és hegy-csuszamlások bele vannak építve az isteni Gondviselés grandiózus világterveibe. (Muckermann)
- 2656 Mi az eredeti bűnnel háborút üzentünk az Úrnak. Ne méltatlankodjunk tehát, ha Ő is felvonul ellenünk és ebben a harcban jók és rosszak egyformán sebet kapnak. A csatában a golyó vegyesen találja a derék és hitvány katonát. Ha derék embert éri a golyó, ez nem igazságtalanság, hanem szerencsétlenség. Az általános törvényeknek mindenki alá van vetve, s így folytonos csodákra volna szükség, hogy hol az igazak, hol a gonoszak részesüljenek méltó elbánásban. A kivételt pedig szabállyá tenni nem lehet! (J. De Maistre)
- 2657 Ami engem aggaszt, nem az, hogy a 800 millióról egy évszázad alatt 2,500 millióra felduzzadt emberiség új politikai, gazdasági kereteket akar kiépíteni, hanem az, hogy napjainkban egy Isten nélküli társadalmi rend felépítésére történik hatalmas kísérlet. (Mörike)
- 2658 A kenyér elvesztésének félelme már több embert tántorított el hitétől, mint a cirkuszos fenevadjai. (Sonnenschein)
- 2659 Azelőtt csak egyesek voltak istentagadók. Ma tömegek állnak Istennel szemben, gyűlölködő lázadással.
- 2660 Korunk tragikus vonásai közé tartozik, hogy egymás mellett nő fel egy imádkozó és egy ima nélküli nemzedék.
- 2661 Semmi feljegyzést nem hagyott maga után, — vagyona nem volt, — bölcséleti iskolát nem alapított, — meghalt két lator között az ókor bitófáján, — és mégis a Názáreti Jézusnál nagyobb hatást nem gyakorolt senki az emberiség gondolkodására és érzéskultúrájára a történelemben. Krisztus 20 évszázad előtt megszerezte és a mai napig megtartotta százmilliók szeretetét és imádatát. (Chamberlain)
- 2662 Ellenségei: a Renanok, David Straussok, Voltairek, — egymásután meghaltak, a tagadás elméletei hitelüket veszítették, a divatok elmúltak, fényes nevek elköptak, egész világok kicserélődtek, — csak Krisztus marad tovább is a lelkek Istene és a lelkek Ura. „Jézus Krisztus ugyanaz tegnap és ma és mindörökké” (Zsid 13,8).
- 2663 Epiktétosz, Szokratész, Plátó fáklyák a sötétben, Krisztus — a Nap. (Victor Hugo)

- 2664 Eddig nem hittem Jézusban, de ez a könyv felnyitotta szememet. Aki ellen ennyi gyalázatot és káromlást kellett összehordani, az nem lehet más, mint egy emberfölötti nagyság, az isteni igazság fölkentje! (Renan könyvének olvasásakor, Gabriel Maillard)
- 2665 Nem adatott meg, hogy a szentek életét élhessem. De anynyi megadatott, hogy Krisztus katonája lehettem! (Ch. Péguy)
- 2666 A kereszténység megtanítja, hogy a szeretet többet ér, mint az intelligencia. (J. Maritain, Hiszek)
- 2667 El kellene vesznie Krisztusnak kinszenvedéssel minden országban, hogy megmentse azokat, akiknek nincs képzelőtehetségük. (G. B. Shaw, Sz. Johanna)
- 2668 Az egész történelem értelmetlen Krisztus nélkül. — *Toute l'histoire est incompréhensible sans le Christ.* (E. Renan, *Vie de Jésus*)
- 2669 A keresztény hit egzotikus vallásnak számít a rizs és a pálmaszesz országában, mert ez a kenyér és a szőlőbor vallása. (P. Valéry)
- 2670 Keresztény lettem. Elismerem, nem hajoltam meg nagy természetfeletti világosságok előtt. Meggyőződéselem a szívből fakad. Sírtam és hittem. (Chateaubriand, *A kereszténység védelme*)
- 2671 Görbe vonalakon is egyenesen ír az Isten. (Portugál közmondás)
- 2672 Az ember az Istennel együtt mindig többségben van. (John Knox)
- 2673 Az isteneket az ember csinálta. Ezek azonban embert nem alkottak. (Cyrano de Bergerac, *La mort d'Agrippine*)
- 2674 A metafizika nem terméketlen szóbeszéd elvont dolgokról, amelyek a tapasztalás körén kívül vannak, hanem élő erőfeszítés arra, hogy megragadjuk teljességükben az emberi lét feltételeit. (J.—P. Sartre, *Mi az irodalom?*)
- 2675 A népek elmúlnak, a trónok leomolnak, az Egyház marad. — *Les peuples passent, les trônes s'écroulent, l'Église demeure!* (Napóleon)
- 2676 A férfi a tűz, az asszony a kóc. Jön az ördög és lángragyújtja azt. (Cervantes)

- 2677 Isten mindig jelen van. Mindig szeret és mindig vár téged!
Ha nem is teljesíti kívánságodat, szeretete mégis ad választ. De
más módon! (Michel Quoist)
- 2678 Az ördög a Szentírást is felhasználja céljaira. (Shakespeare,
Velencei kalmár)
- 2679 A vallás és az igazi tudomány között nincs rokonság, nincs
barátság, de még ellentét sem. Mind a kettő két különböző csil-
lagzaton él. (Fr. Nietzsche, Menschliches Allzumenschliches,
1878)
- 2680 Amikor az ember kezeit ölbetéve üldögél, hét ördög van az
ölében és a nyolcadikat babusgatja. (Izlandi közmondás)
- 2681 Az eretnokség a vallás élete. A hit csinálja az eretnekeket,
halott vallásban nincsenek eretnekek. (Suarès)
- 2682 Az eretnek lelkületnek az a tulajdonsága, hogy megvan a
külön véleménye és görcsösen ragaszkodik saját gondolataihoz.
(Boussuet)
- 2683 Amikor legyőzöttek vagyunk, keresztények leszünk. (Heming-
way, Búcsú a fegyverektől)
- 2684 A barátok viszik el a diadalt. A legyőzöttek azok, akik nem
remélik, hogy győzhetnek. (J. Olmero)
- 2685 Minél jobban megöregszünk, annál jobban meggyőződhe-
tünk arról, hogy a „Véletlen” őszentfelsége ennek a nyomorult
világegyetem szükségleteinek háromnegyed részét elvégzi. Akik
pedig azt hiszik, hogy a legbölcsebbek, azok a legostobábbak a
kétlábú tollatlan fajták között, akikhez van szerencsénk tartozni.
(Il. Frigyes)
- 2686 Valaki azt mondta, hogy a Gondviselés a véletlennek a ke-
resztneve. Viszont a hívő azt fogja mondani, hogy a véletlen a
Gondviselésnek a csúfneve. (Chamfort)
- 2687 A véletlen sok esetben mások akaratától függ. (A. Ca-
pus)
- 2688 A világegyetem megzavar engem. Mindig csak arra kell gon-
dolnom, hogy ez az óramű létezik és nincsen órása. (Voltaire)
- 2689 A lelkiismeret Istennek jelenléte az emberben. (Swedenborg,
Arcana Coelestia)

- 2690 Aki Rómára merné emelni kezét, anyagialkosságot követne el a civilizált világ szemében és Isten örök ítéletei szerint. (XII. Pius pápa, 1944-ben)
- 2691 Az igazi szerzetesnek csak egy hazája van: a kolostora. (J. K. Huysmanns, L'Oblat)
- 2692 Az Egyház a szentek állama. Polgára minden hívő, tornyai a próféták, kapui az apostolok, falai a mártírok. (Aranyszájú Sz. János)
- 2693 A katolikus Egyház az Úr virágos kertje. Itt fakadnak a vértanúk rózsái, a szűzek liliomai, az özvegyek ibolyái, itt terem a hitvestársak örök zöldje. (Theophilus)
- 2694 Nincs a világtörténelemnek elég díszítő jelzője, amit a pápaság piramisára rá nem írhatnánk. (Gregorovius)
- 2695 A 264 pápa közül 78 volt szent, 33 vértanú. Már ez is himnusa a papságnak. Volt-e valaha dinasztia, melyet 30 halálraítélt nyitott meg?
- 2696 Ide sereglenek, itt tisztulnak meg a beszennyezett életek. Itt találják meg önmagunkkal meghasonlott lelkük békéjét. Az életküzdelmekben kifáradt jellemek itt nyertek útbaigazítást és halhatatlan segítséget. (Rousselot)
- 2697 Az Egyház sok apokaliptikus időt látott már és megmutatta, hogy még a katakombákban is világvallássá tudott fejlődni.
- 2698 Engem nem az apologetika, sem a dogmatika nem erősített még annyira a hitemben, mint a katakombák. Ma is minden fény onnan árad a keresztény ember homlokára. Ezekre a reliquiákra nem hullott könny. Az ősegyház nem sírt, hanem remélt. Minden egyes holttest, amit itt eltemettek, számára egy kő volt Róma városához. Így múlt három évszázad, a világtörténelem leghősibb három százada. (Ozanam)
- 2699 Testvéreim! Semmi sem erősebb az Egyháznál. Ne küzdj el-lene, nehogy saját erőd megsemmisüljön. Ne indíts háborút el-lene, sem az ég ellen! (Aranyszájú Sz. János)
- 2700 Látja — szólott Napóleon Sz. Ilona-szigetén Bertrand tábornokhoz — milyen kicsi vagyok én a Názáreti Jézushoz képest. Én egész Európának parancsoltam, ő csak tizenkét halászszerbernek. Ma már hiába akarnék parancsolni, egyetlen kar sem mozdulna parancsomra. A Názáreti közel 2000 év óta halott, s a föld mégis

tele van az ő hadseregével. Néma parancsszavára, amely a földkerekségen szertehangzik, ezren és ezren indulnak el, hogy tanításait elvigyék soha sem látott emberek közé és birodalmát életük árán is terjesszék. — Ki voltam én, és ki voltál Te, Krisztus? Igen! Egy Napóleon hiszi a te istenségedet!” (Bertrand tábornok emlékirataiból)

2701 Megöltem volna magamat — ha Krisztust meg nem találom! (Papini)

2702 Jézus nem a csodatetteiben volt a legcsodálatosabb, hanem a tanításaiban!

2703 Jézus Galilea egyszerű embereihez beszélt. De ha pápák, bíborosok, tudósok, az akadémiák elnökei ültek volna lábainál, a Hegyi Beszéd akkor sem hangozhatott volna el másként.

2704 Azért hiszek, mert az Egyház nem csupán itt, vagy ott mondta meg az Igazságot, hanem mindenütt az Igazság birtokosának és hirdetőjének bizonyult. — A kereszténység népszerűtlen tanai éppen a nép valódi támaszai! (G. K. Chesterton, Igazságot)

2705 Ha mi az egyház épségéről kellőleg akarunk gondoskodni, akkor szorgalmasan kell ügyelnünk Pál ama mondására, hogy mindenek ékesen és jó rendben legyenek. (1. Kor 14,40). Mivel azonban az emberek erkölceikben oly nagy az eltérés, lelkületükben oly nagy a különféleség, véleményeikben és tehetségeikben oly nagy az összeütközés, egy szervezet sem elég erős, ha nem alapszik határozott törvényeken, sem bizonyos meghatározott forma nélkül semmiféle szertartás fenn nem tartható. Az erre célzó törvényeknek kárhoztatása tehát annyira távol van tőlünk, hogy azt állítjuk, miszerint, ha ezeket a kötelekeket megszüntetjük, az egyházak felbomlanak, meggyaláztatnak és szétzüllenek, (Kálvin János, A keresztén vallás rendszere IV. 10,27).

2706 Mit tegyenek a holttestem mellé? — A Bibliát!
Mivel akarok feltámadni a világ végén? — A Bibliával!
Mit műveltem érdemesen a földön? — Azt, hogy elolvastam a Bibliát! (Merezskovszkij)

2707 Ha még egyszer kezdhetném az életet, egyedül csak ezt a könyvet: a Bibliát tanítanám az embereknek. (B. Pascal)

2708 Az imában az ember beszél az Istenhez, — a Bibliában Isten beszél az emberhez.

2709 Milyen másképpen olvassa az ember a Bibliát, ha megjárta a maga Golgotáját és szemeit a könnyek tisztára mosták. (Klug)

2710 Ha az Úr szavát halljátok, meg ne keményítsétek szíveteket!
(Zsolt 94,8. Zsid 3,8)

2711 A Szentírás egy sugár az örök Napból. (Walt Whitman)

2712 Egy marosvásárhelyi ember végig számolta a Biblia betűit.
A számolásra fordított idő 3 esztendőt tett ki, napi 8 munkaórát
véve alapul. Számítása szerint a Bibliában van

31 173 verssor

773 692 szó

5 566 480 betű.

Isten neve 6855-ször fordul elő. A Biblia közepe a 114. zsoltár 9.
verse. Mózes 5 könyve áll. 5 845 versből, a Próféták könyvei 9 297
versből, a többi ószövetségi szentíró könyvei 7 958 versből. Az
egész Ószövetség 23 100 versből áll, a többi az Újszövetség
könyveie.

2713 A Szentírás ma is a világ legolvasottabb könyve. Legtöbb
nyelven s legtöbb példányszámban jelenik meg. Neked iratta az
isteni Bölcsesség. Olvastad?

2714 Benne vagyunk Jézus Krisztusban, Őbenne élünk, úszunk s
ha elszigeteljük magunkat a nagy vezető eszménységétől, akkor
nem a folyam hullámaihoz hasonlítunk, hanem a pocstákhhoz,
amelyek az ár medrén kívül poshadnak, vagy inkább fazekakhoz,
amelyekbe belesavanyodik az élet s marad az élet alja: a ked-
vetlenség és skepszis. (Prohászka, Ö. M., XIII. 251)

2715 De hát láttuk-e már Őt? Ismerjük-e már Őt? Behatolhatunk-e
már lelkébe, átéreztük-e szentséges Szívének érzelmeit? (Pro-
hászka, Ö. M. XIII. 91)

2716 Krisztus egyedüli orvosa, az Egyház pedig egyedüli gyógyin-
tézete a beteges emberiségnek. (Faulhaber, Rufende Stimmen,
13)

2717 Krisztus zárja be az ószövetségi templom ajtaját és nyitja meg
az Új Istenországnak kapuit. Elbúcsúztatja a prófétákat és meg-
hívja az apostolokat. (Faulhaber, Rufende Stimmen, 445)

2718 A katolikus papság a tekintély gondolatának kiemelkedő osz-
lopa. A katolikus Egyház papságának abban van világtörténeti
értelme, hogy megtanította a népeket a felsőbbbség iránti enge-
delmességre. (Faulhaber, Zeitfragen, 38.)

2719 A közeletnek van állama, a munkásnak van szakszervezete, a
filozófiának van iskolája, a művészetnek van akadémiaja, a sze-

relemnek van házassága; érthető tehát, hogy a vallásnak is van egyháza. (Prohászka, Ő. M., XIII. 244.)

2720 A legbiztosabb jel, hogy az Egyház nem a világból van az, hogy a világ mindig gyűlöli és üldözi az Egyházat. (Faulhaber, Rufende Stimmen, 364.)

2721 Az Egyház azt a tintát, amelyet a manicheizmus ráöntött a szentkönyvre, a kiszakított lapokat, kitörölt betűket, szavakat kipótolta s a könyvet tisztelettel keblére szorította, mondván: csak ez az, csak ennél van az igazság. (Prohászka, Ő. M. XVII. 88)

2722 Egyes egyházi méltóságok kisiklásai még nem az Egyház kisiklásai, amint valamelyik állami méltóság elcsúszása még nem az állam elcsúszása. (Faulhaber, Zeitfragen, 356.)

2723 Értelmes teológus, krisztusi gondolkodású férfi előtt valószínű rossz tréfaszámba megy az ilyen kérdés, hogy mi több: a haza-e vagy az evangélium, a nemzetiség-e, vagy az egyház, a vér-e, vagy a kegyelem, az igazság-e, vagy pedig a nyelv? Ki fog ily dolgokat egymással szembeállítani? Annyi bizonyos, hogy az igazságot nyelv és vér felett, az Egyházat nyelv és haza fellett kell becsülnünk. (Prohászka, Ő. M. XVII. 69)

2724 Ha az Egyház a katakombák korában megkötözött kezekkel is megáldotta az ő hóhérait, mennyivel inkább adja áldását megszabadított kezekkel az ingó birodalomra. — A milánói rendeletről van szó, amely szabaddá tette az Egyháznak a kezét. (Faulhaber, Zeitfragen 320.)

2725 Ha nincs Egyház, nincs Szentírás! Ha nincs Egyház, nincs kereszténység! Ezt teljesen mély meggyőződéssel ismétlem: ha nincs Egyház, nincs kereszténység, mert elsöpörte volna azt az isteni magot a szél, azt az evangéliumi gyöngyöt összetörték volna, azt a szelíd mécesest, amely az evangélium olajából táplálkozik, kioltották volna! (Prohászka, Ő. M. XIII. 139.)

2726 Kövek nem nőnek. Mumiák nem nőnek. Az Isten országának azonban, mint élő szervezetnek, nőnie kellett... (Faulhaber, Rufende Stimmen 355.)

2727 Krisztus az Egyházat úgy szerette, mint jegyesét, ezért az Egyházért szenvedett, hogy szebb, tündöklőbb s ragyogóbb legyen! Ennek az Egyháznak örök fönnmaradást ígért s azért rábízott mindent, mindent, amije volt: tanát, emlékeit, szellemét, kegyelmét, megosztott vele mindent: hatalmat, tekintélyt. (Prohászka, Ő. M. XIII. 140.)

2728 Krisztus az Egyház kezeire bízta szentségeit, keblére fektette evangéliumát, ajkaira adta az egész krisztusi tant s megígérte neki: Ne félj! (Prohászka, Ő. M. XIII. 140.)

2729 Az Egyháznak olaja van a rothadás és lelke van a halál ellen. Ő a nemi élet felkotort forrásait megtisztítja, ő az egyke pusztításait visszaszorítja, ő a fogantatásban elfojtott és meg nem született gyermekek bújdosó lelkének számát apasztja, ő a sarjadzó életet szaporítja, ő az anyák lelkiismeretét felébreszti, ő a nemzetet új reményre éleszti. (Prohászka, Ő. M. XIII. 266.)

2730 Semleges és nemzetfeletti, mert az Egyház alkotmánya egyetlen a világon, amely semmiféle háborús jogot nem ismer. Semleges és nemzetfeletti, mert az Egyháznak szellemi missziója van minden nép számára. Semleges és nemzetfeletti, mert a Szentatya nem akarja egy nép elpusztulását sem, hanem az érdekek kiegyenlítését. (Faulhaber, Rufende Stimmen 474)

2731 A formulázásban az Egyház rendelete kategórikus („Neked kell”) alakban van elének tárva, minden hozzácsatolás nélkül. Nincs benne: S'il vous plait. — ha önnek úgy tetszik. (Faulhaber, Zeitfragen 347.)

2732 Krisztus az Ő Egyháza által mindenkire szól: Az ifjúság lelkiismeretéhez a szülők iránti kegyeletről, a hivatalnokok lelkiismeretéhez hűséges kötelességteljesítésről, a munkaadó lelkiismeretéhez a munkás emberi jogainak megbecsüléséről, a munkások lelkiismeretéhez a tökéletes munkáról, a háborús özvegyek lelkiismeretéhez a házas hűségről, a szülők lelkiismeretéhez felelősségről beszél. (Faulhaber, Rufende Stimmen 136.)

2733 Isten kegyelme az Egyház által megszenteli az igazi katolikus ember útját a bölcsőtől a sírig és megszenteli az élet nagy óráit különleges szentséggel: az élet kezdetét a keresztség reggeli áldásával, az élet befejezését a szent kenet estéli áldásával, az élet teljes korát a bérmálás szentségével. Az Oltáriszentséggel pedig — a hitnek ezzel a legmélyebb és leggyengébb kegyelmi eszközével — kenyerünk lesz a szűkségben, erőnk a tehetetlenségben, életünk a halálban. (Faulhaber, Rufende Stimmen 32.)

2734 Tudod, hogy itt valaki hatalmas gondol veled, büntet és irgalmaz, gyötör olykor, simogat, vagy játszik, hol apádnak, hol kíznódnak látszik: de te bízol benne. Bölcs belátás, bízni abban, kit nem értünk, Ádáz.

Óh, bár ahogy te pihensz lábamnál,
bizalommal tudnék én is Annál
megpihenni, aki velem játszik,
hol apámnak, hol kínzómnak látszik,
égi gazda, bosszú, megbocsátás,
s úgy nem értem, mint te engem, Adáz! (Babits Mihály, Adáz
kutyám)

2735 De lehet-e azt várni tőle, hogy minden vak lásson a földön?
Hogy betegség ezután ne legyen? Hogy szegények, özvegyek,
árvák ne nyomorogjanak? Lehet-e várni az evangéliumtól, hogy
ne legyen többé gaz, se bojtorján az Úr szántóföldjén, hogy csak
tisztá búza teremjen rajta? Lehetetlen! Ezt a programot nem
lehetne beváltani. (Prohászka, Ő. M. 18 kt 133.)

2736 Milyen más a hamis szeretet, amelyben nem lehet bízni,
amely csak fényben úszik, de meleget nem sugároz; amely szíve-
sen elismeri, hogy minden ember testvér, de iparkodik messzire
állni? Ebben a szeretetben, amely azt mondja, meg kell osztani
mindent, életet is, másokkal, de önzésben elvonul minden ily
közösségtől. Ki bízna ily szeretetben? (Prohászka, Ő. M. 17, 115)

2737 Az Ószövetség hétszeres bosszúállást kiáltott fel az égbe Káin
bűnéért, Lámechért meg hetvenhétszerest (1 Móz 4,24). Az Új-
szövetség ellenben hétszeres és hetvenhétszeres megbocsátás-
ról beszél. (Mt 18,22)

2738 A papságnak és a világi hívőknek olyan szorosan egybe kell
kapcsolódnia, mint a kereszt két fájának, olyan hézag nélkül kell
egymás mellé állniok, amint egymás mellett áll a templomban
szentély és a hajó, amelyeket ugyanazon krizmával szenteltek
meg. (Faulhaber, Zeitrufe, 7.)

2739 A Mester azt mondta: Ti vagytok a föld sója (Mt, 5,13.) és nem
mondotta: Ti vagytok a föld cukra, azonban még kevésbé mon-
dotta, ti vagytok a föld bors. A papnak sem édeskésnek, se
heves természetűnek nem szabad lennie. (Faulhaber, Zeitfra-
gen, 16.)

2740 Egy francia pap írásából: „Amikor láttam ezt a gépies, mes-
terségszerű elvégzését az egyházi funkcióknak elhatároztam
magamban, hogy ennek véget vetek. Azért miután a koporsó
előtt elmondtam imámat, megfogtam annak a gyászoló özvegy-
nek vagy szegény férjnek remegő karját és megszorítottam mele-
gen. Egyszer egy fuvaros feleségét temettem és hasonlóképp
cselekedtem. Sírástól kipirult arccalmondotta a fuvaros: hát a
papoknak is van szívük?” (Prohászka, Ő. M. 18,148.)

- 2741 Nem a stóla teszi az embert, sem a karing, hanem a lélek teszi szentté a stólát és a karinget.
- 2742 Nem szabad annyit gyóntatni, hogy az ember maga ne gyónjék, nem szabad annyit dolgozni, hogy a lelkiolvasmányt, vagy a breváriumot elmulassza. (Prohászka, Ő. M. 18,209.)
- 2743 Aki nem érez magában hivatást a papi pályára, az szentelés előtt távozzék el: Doch lieber ungesalbte Apostel, als gesalbte Apostaten! (Faulhaber, Zeitfragen, 12.)
- 2744 A kereszténység az élet súlypontját a halál utáni életbe helyezi és úgy értékeli a földi életet, mint újoncét az örök élet számára. (Faulhaber)
- 2745 Itt a földön hitben járunk. Ott a tulajdonképpeni túlvilági életben pedig látásban. Itt homályban, ott fényben. Itt idegenben, ott otthon. Itt szenvedésben, ott békében. (Faulhaber, Zeitrufe 386)
- 2746 Minden ember gyöker és az élet a sötét föld, bele vagyunk szúrva a földi életbe, a dicsőség virága már megvan bennünk képességileg. Mihelyt az örök világosság napja hasad majd ránk, a gyöker rögtön virágot ereszt, kivirágzik magába az örök halhatatlanságba. (Prohászka, Ő. M. 18,53)
- 2747 Ott nem lesz emberi tudomány, hanem mindent Istenben fogunk látni, — nem lesz emberi művészet, hanem Isten lesz egyedüli gyönyörünk, — nem lesz emberi munka, hanem Isten kielégíti minden törekvésünket, — nem lesznek emberi városok, hanem Isten Városa. (Prohászka, Ő. M. 13,2)

V. EMBEREK KÖZÖTT

1. Az ember

- 2748 Ember vagy, de isteni, — korlátolt, de végtelen világot hordasz magadban. Halandó vagy, de a mennyország és az örök élet összes kincsei a tied. Isteni nemzedék vagy! Nem pesszimista, nem sötét, dekadens, elerőtlenedett korcs, hanem „semen Dei”, ember vagy, akiből Isten gyermeke lesz. (Prohászka, Ö. M. XIII. 80)
- 2749 Az emberi lét olyan, mint a mag, édes hazája a föld, száz meg száz gyökérszálat ereszt bele, de csak azért, hogy egy tökéletesebb létnek szépségére s egy teljesebb életnek világosságára tegyen szert. (Prohászka, Ö. M. XIII. 95)
- 2750 Úgy vélem, hogy az a lény, aki mindenhez hozzászokik, a legjobb definíció, amit emberről adhatunk. (Dosztojevszkij, Emlékiratok a holtak házából)
- 2751 Mindenütt látom a nagy elv fejlődését, hogy a természet az embert boldognak és jónak teremtette. De a társadalom elrontja és nyomorulttá teszi. (Rousseau, Émile)
- 2752 Hogyan mondhatjuk, hogy az ember értelmes állat? Mindent megtesz, kivéve azt, ami értelmes. (O. Wilde)
- 2753 A közönséges ember az, aki telve van önző érzésekkel és nincs benne semmi jóakaratú hajlam más emberek iránt. (Confucius)
- 2754 Az ember öntudatos báb, aki azt hiszi, hogy szabadsága van. (Le Dantec)
- 2755 Ha élettanilag vesszük, az ember az összes vadállatok között a legfélelmetesebb. Az egyedüli, aki szisztematikusan felfalja a saját fajtáját. (Wm. James, Memories)

- 2756 Ne szomorkodjunk a miatt, hogy nem ismernek az emberek, hanem inkább a miatt, hogy mi nem ismerjük őket. (Ly-King)
- 2757 Aki az örömet úgy gyűjti, mint más ember a virágokat, meglesi a halál, amely elviszi őt úgy, mint ahogy a rohanó ár elsodor egy alvó falut. (Buddha)
- 2758 Mi is az ember a természetben? A végtelennel szemben semmi. A semmivel szemben minden, és a semmi és a minden között létezik. (Pascal)
- 2759 Bizonyos esetekben az ember saját sorsának ura, és ha helyzetünk alacsony, a hiba nem a csillagokban, hanem önmagunkban van. (Shakespeare, Julius Caesar)
- 2760 Egy ember, aki híjával van az őszinteségnek és a hűségnek, szememben érthetetlen lény. Olyan hatalmas szekér, amely előtt nincs járom, kicsi kocsi kormányrúd nélkül. Hogyan vezethetne ez bennünket az élet útján végig. (Confucius)
- 2761 Az ember helye az életben nem azáltal van megjelölve, hogy mit tud, hanem hogy mit akar és mit tehet. (Le Bon)
- 2762 Mások tragédiái sokszor közhely számunkra. (O. Wilde)
- 2763 Mi az ember? — Kevéssé tetted őt kisebbé az angyaloknál, dicsőséggel és tisztelettel koronáztad meg és kezéd művei fölé állítottad. Lába alá vetettél mindent. (Zsolt. 8,6—8; Zsid. 2,6). Uram, te a mi Atyánk vagy. Mi vagyunk az agyag és te vagy a mi formálónk, kezéd művei vagyunk mindannyian. (Iz 64,8.) — Az Isten műve, hogy az egytől származó egész emberi nem lakja az egész föld színét. (Csel. 17,26).
- 2764 Egymást támogatjuk. Rájövünk arra, hogy egy és ugyanahhoz a közösséghez tartozunk. Megnagyobbodunk azáltal, hogy másokban felfedezzük az öntudatot. Széles mosollyal tekintünk egymásra, felebarátok vagyunk. (Antoine de Saint-Exupéry)
- 2765 Nincs ostobább, mint külső idombul
 Belbecsre vonni következtetést;
 S nem mindig hősi termet ad vitézt;
 Például, ott van a kis törpe lengyel,
 Szegény! ő meglehetősen majom-ember. (Arany János, Bolond Istók I 14)
- 2766 Az ember helyét az életben nem az jelöli meg, hogy mit tud, hanem hogy mit akar és mire képes. (Le Bon)

- 2767 Az ember kifeszített kötél az állat és a felsőbb ember között.
Kötél kifeszítve az örvény fölött. (Nietzsche)
- 2768 A gondolat emberei előkészítik a cselekvés embereit, de nem helyettesítik azokat. (Le Bon)
- 2769 Tudom, hogy azok közül való vagyok, akit az emberek nem szeretnek, de azok közül vagyok, akire az emberek emlékeznek. Shelley)
- 2770 Az emberek általában a kutyához hasonlítanak, akik üvöltenek ugatnak, amikor más kutyákat ugatni hallanak. (Voltaire)
- 2771 Istenem, mi hát az ember? Össze nem egyeztethető dolgoknak szörnyű keveréke. (Bossuet)
- 2772 Mert hát ember tervez, Isten végez és az ember útja nem függ az ő akaratától. (Kempis)
- 2773 Nagy dolgokban az ember olyannak mutatkozik, amilyenek illendő mutatkozni. Kis dolgokban pedig olyannak, amilyen. (Chamfort)
- 2774 Óh, mert az anyának férje erős támasz,
Ideig óráig. De kidőlhet ám az:
Veti reménységét fiú gyermekében,
Bizodalma él s nő magzata nőttében. (Arany, Buda halála IX. 40)
- 2775 Könnyebben megvagyunk a férfiak nélkül, nyilván ezért áldozzák fel őket a háborúban. (G. B. Shaw)
- 2776 Macskakölyök s szerelemnek a sorsa közös születéskor,
Mindkettő szeme vak s mennek az ösztön után;
Csakhogy a macskakölyök szeme gyorsan gyógyul e bajból,
Ám a szerelmünk vak, míg csak az élete tart. (Andor K.)
- 2777 Gyöngye nemnek nevezni az asszonyt: rágalom. Igazságtalanság ez a férfi részéről az asszony iránt. Ha az erőt brutális erőnek mondjuk, akkor bizony a nő a férfinél különb. Ha az erőszaknélküliség az emberiség törvénye, a jövő a nőké. Ki kopogtathat a férfiak szívéen nagyobb hatékonysággal, mint a nő? (Gandhi)
- 2778 A nők a modort csiszolják, a jólét érzését adják, a jóizlésnek igazi tanítói és mindenféle önfeláldozásnak ösztönzői.. Az a férfi, aki ezeket gyengéd szeretettel fogadja, ritkán, vagy aligha lehet barbár. (Legouvé)

- 2779 A nők könnyen elfogadnak új eszméket, mert tudatlanok.
Könnyen terjesztik is azokat, mert könnyelműek. De sokáig fönn-
tartják azokat, mert makacsok. (Sègure asszony)
- 2780 A nők szélsőségesek. Vagy jobbak, vagy rosszabbak, mint a
férfiak. (La Bruyère)
- 2781 Azt mondják, hiszik is, epizód csak a férfi szerelme,
Nőnél történet, melynek a vége a sír;
Csakhogy amott múltó epizódnak az ára az élet,
Itt meg az élet lesz szép epizódsorozat. (Andor K.)
- 2782 Szívnek a lángjainál nem látva a foltot a fénytől
Egymás karjaiba kergeti őket a vágy?
Am lakodalmuk után kilopóznak a fénytelen árnyak,
Lassan elalszik a tűz s végtelen éjszaka lesz. (Andor K.)
- 2783 Az igazi jellemek nem iparkodnak terhére esni Istennek és
embernek panaszaikkal a megváltozhatatlanok fölött, hanem
köszönettel fogadnak jót és rosszat, ami onnan felülről jön.
(Jókai Mór, Kárpáthy Zoltán XXIV)
- 2784 Rendeltetésünk nem magányos élet
S örök komolyság és elmélkedés,
Hanem barátság és társalkodás.
S nem a világi jókat megtagadni,
De józan ésszel vélek élni tudni
A bölcsességnek titka és jele. (Berzsenyi Dániel, Vitkovics Mihály-
hoz)
- 2785 Szerelem gyengédség, szelídség ezek a fő elemek, amelyek-
ből az Isten a nő lelkét megalkotta. Szeretni, gyógyítani, vigasz-
talni — ez a földi hivatásuk. (H. Conscience)
- 2786 Amikor az asszonyok nem hallgatnak a rágalomra, maguk
csinálják azt.
- 2787 Férfi és nő elütő rangjáról bölcs ne vitatkozz,
Egyként illeti meg őket a tölgykoszorú:
Kétlaki termófát balgán egyedül sosem ültetsz,
Mert akkor csemetéd lombot ereszt, de kivész. (Andor K.)
- 2788 Azt mondják, hogy a csók nem egyéb, mint egy szög a
bölcsön
Melyben az életutód ring születése után:
Mondhatnám azt is, hogy a csók szögütés a koporsón,
Melyben a megszületett nyugszik a holta után. (Andor K.)

- 2789 Olyan asszonyt válassz feleségnek, aki ha férfi volna barátul választaná. (Joubert, Pensées)
- 2790 Az emberek jellemző tulajdonságai erősödhetnek, vagy gyengülhetnek, de nem tűnnek el egészen soha. Lehet, hogy önzetlenebbek lesznek, vagy még mohóbbak és még butábbak, de alapjában véve azért ugyanazok maradnak. (U. a.)
- 2791 A fiatalember önbizalmát semmi sem erősíti meg jobban, mint ha dolgozni engedik és nem akadályozzák munkájában.
- 2792 Nincsenek rossz házasságok, csak rossz házasfelek. (Rachilde)
- 2793 Nősülj csak meg. Ha jó feleséget találsz, boldog leszel. Ha rosszat találsz, bölcs leszel. Az ember számára ez is jót jelent. (Szokratész)
- 2794 A házasság boldogságát ne becsüljük túl. Emlékezzünk a pacsirtákra, amelyek tavasszal énekelnek, a költés ideje alatt hallgatnak. (T. Fuller)
- 2795 Nőnek más nőről ha beszélsz, soha fel ne magasztald,
Mert hamarost unalom reszket az ajka körül;
Őt dicsérd egekig s ugyanakkor szöld le a többit
S félnapig is figyelőn csillog a két szeme rád. (Andor K.)
- 2796 Nem a császárok és királyok uralkodnak ezen a világon, hanem az a rejtelmes erő, az a Hatalmas Harmadik (a gyermek). A bölcs elfelejti bölcseségét, amikor az a Hatalmas Harmadik megjelenik. Az együgyű ember észet kap tőle. A gyávába ő veti a bátorság lángját. Az akaratost ő gyengíti rabszolgává, a rabszolgát ő erősíti ellenszegülővé. (Gárdonyi)
- 2797 A szerelem bizony vak, és a szerelmesek nem láthatják azokat a kedves bohóságokat, amelyeket elkövetnek. (Shakespeare, Velencei kalmár)
- 2798 Minden család hasonló egymáshoz. Minden család a maga módján boldog és boldogtalan. (Tolsztoj Leó, Karenina Anna)
- 2799 Ha a gyermekek olyanokká válnának, mint amit a szülők tőlük várnak, istenek lakoznának a földön. (A. Poincelot, Études)
- 2800 Szép a gyermek a bájos mosolyával, a nyájas jóhiszeműségével, a hangjával, amellyel mindent meg akar mondani, a könynyeivel, amelyek gyorsan elpárolognak. (V. Hugo)

2801 A gyermek agya olyan mint a szélnek kitett égő gyertya.
A fénye mindig imbolyog. (Fénelon, De l'Éducation)

2802 Az alvó gyermek a legszebb, a leggyengédebb és a legkellemesebb látvány, ami emberi szemek elé tárulhat. (Styn Streuvels, Paucette)

2803 . . . Miénk, vonásra, testre szép baba,
tökéletes, nagyembert sejtető.
Kinek az arca övé s enyém is,
egymásba forrva, mint egykor szerelmünk;
élj boldogulj mindig saját erőddel,
szolgáld híven az emberi nemet,
hogy úgy megáldjanak mind, amint mi,
te az éjből kacagva feltörő;
s amerre majd egykor előre törsz,
a sors-utad legyen jól alapozva. (A. Tennyson, De profundis.
Köszöntő egy gyermek elé; Kosztolányi Dezső ford.)

2804 Isten az asszonyt csak azért teremtette, hogy a férfiakat megszelídítse. (Voltaire)

2805 Vannak emberek, akik szerencsét hoznak embertársaikra és jóakaratauk simává és egyenletessé teszi még a leggöröngyösebb utat is. (Warwick Deeping, Soerrell és fia)

2806 A mélyben, az éjben csendes üzenet kél:
úgy-e, te szólsz, édes, ki meg se született?
Ő kis ismeretlen. — Míg fényt eléred,
szívem a te szíved, vérem a te véred:
kezeim kitárom, szelíden és lassan,
részegen kacagok, hogy őt megláthassam.
Gondolok sok nőre, aki épp e percben
az édes reménytől sírva összeressen!
Férfinél nagyobb nő, te szerelem-kehely,
a gerjedő csíra oltárookra emel.
Szent legyen a csíra: az erő az új hit,
legyen áldott a méh, mely kínban vajúdik . . .
Földnek férfiai, halljátok szavunk,
karddal fenekedők! . . . mi testvérek vagyunk.
Bizony mondom nektek, egy sors leng fölöttünk,
Bizony mondom nektek, hogy bűn a gyűlölet,
tiszteljétek mindig az anyai ölet.
Vessetek férfiak, amíg napban égtek,
daloljon bölcsőnél erős feleségtek:
sohase keljetek ellene garázdán,

arassatok együtt a közös barázdán. (Ada Negri, Anyaság, ford. Kosztolányi Dezső)

2807 Hiába könyved, hiába lángeszed, —

Az Isten titkait ki nem kémlelheted,

Csak gyermeklelken át. (Móra Ferenc, Szeresd a gyermeket)

2808 A férfinál és a nőnél a szellemi fejlődésének legutolsó fázisát csakis a szülői kötelességek igazi teljesítése mutatja. (H. Spencer, Nevelésről)

2809 A nevelést nem az iskola végzi, hanem olyasvalami érény, amit önmagunkban hordozunk. (L. Bromfield)

2810 Minden ember két fajta nevelést kap. Az egyiket másoktól kapja. A másikat pedig —ami sokkal fontosabb — önmaga szerzi meg. (E. Gibbon)

2811 A jó nevelés abban áll, hogy összeegyeztetjük a magunkról alkotott jó véleményt a másokról alkotott kevésbé jó vélemény-nyel. (Mark Twain)

2812 A kenyér után a nevelés az emberiség legelső szükséglete. (Danton)

2813 Tapasztalatból kettőt kell megtanulnunk. Az első, hogy sokat kell fenyíteni. A második, hogy nem szabad túl sokat fenyíteni. (E. Delacroix)

2814 Szerencsétlen az, aki nem javítja önmagát. Rossz az mind önmagára, mind munkájára nézve. Javítani kell önmagunkat, mégha 80 évesek vagyunk is. Nem bírom azokat az öregeket, akik azt mondják, én már nem tudok magamon változtatni. (Voltaire)

2815 Egy apa többet ér, mint száz tanító. (G. Herbert, Jocula prudentum)

2816 Az emberélet gyöngé dráma.

Csak egyszer adják.

Nincs több előadása. (Moshi, japán költő, Az emberélet, ford. Kosztolányi D.)

2817 A füstöt nem az látja meg legjobban, aki benne van. Az élet megismeréséhez nem szükséges annak szennye is keresztülgázolni.

2. Udvariasság

- 2818 Nagyon kevés kell, hogy magatartásunkban udvariasak legyünk. Több kell a lelki udvariassághoz. (La Bruyère)
- 2819 Az udvariasság szelleme csupán egy kis figyelmességet kíván, hogy szavaink és magaviseletünk folytán mások megelégedettek legyenek velünk és mi is önmagunkkal.
- 2820 Az etikett országonként változik, de az igazi udvariasság mindenütt egyforma. (Goldschmidt.)
- 2821 Van egy bizonyos szívből fakadó udvariasság, ami nagyon közel van a szeretethez. (Goethe)
- 2822 A változatlan jóságnak udvariasság az élő tükörképe. (Jérôme Demoulin)
- 2823 Nem elég jónak lenni, tapintatosnak is kell lennünk. (Henri Frédéric Amiel)
- 2824 A tapintatosság a szívnek a lelke. Az igazságosság érzéséből fakad. Semmi sem pótolhatja ezeket a ragyogó fényességeket. Nincsen arra szabály, mily hangnemet válasszunk: a benső adja meg az igazi hangot; minden vonatkozásban. Ez a tökéletes szemérem. (André Suarès)
- 2825 A lélek nem pótolhatja a tapintatosságot; ellenben a tapintatosság sokszor pótolja a lelket. (La Rochefoucauld.)
- 2826 Némely embernek tetszik az, hogy odahaza úgy érezheti magát, mintha korcsmában volna. (Jókai Mór, Kárpáthy Zoltán XIX)
- 2827 Az intelligens emberek nem mindig tapintatosak. Viszont nem mindenki tökéletesen udvarias, ha ostoba.
- 2828 A tapintat hiánya szabadosságra törekszik. (Bougeard)
- 2829 Udvariatlanok lehetünk, ha csupán udvariaskodunk. Sokkal inkább a benső tapintatra célzok, mint a bevett szokásokra. (André Suarès)
- 2830 Elég, ha éreztetjük valakivel, hogy sajnálja, mert igaztalan volt. Nem szükséges mindig a nyílt bocsánatkérés.
- 2831 Szívesen elviselem, ha látom, hogy van megszokás és konvenció, ahogy pl. a katona vigyázzba áll, ahogyan a papi ember

meghajol. Az ilyesmi megtartja az emberben az emberit, valami személy nélküliséget kölcsönöz neki és megmenti őt a zavartól. Magatartása azt fejezi ki: megadom a Császárnak, az Istennek — és ezzel kvittek vagyunk. Adózom e magatartással, ennyi, amennyit megérdemelsz.

Formákhoz is ragaszkodunk. Többet ér semminek lenni, mint kevesebbnek. (Paul Valéry)

2832 Van egy olyan fajta udvariasság a világban, amire sokszor szükség van. Vagyis ne halljuk meg, amit nagyon is jól hallunk és jókedéllyel vegyük, azt is ami pedig nem jó azokban, akik azt mondják. (Sismondi)

2833 Azt, hogy lelki szemed belelát a vesékbe, ne hirdesd,
Inkább titkold el, hogyha barátot akarsz;
Embertársak előtt mindenkin az ünnepi köntös
S annak a leple alá rejti a köznapit ént. (Andor K.)

2834 Igaz ugyan, hogy öltözete szerint fogadunk mindenkit a belépésnél, de csupán aszerint kísérjük ki őt, ahogyan viselkedett. (Surányi M. Egyedül vagyunk.)

2835 Meghívni valakit annyit jelent, hogy boldogságáért felelősséget vállalunk arra az időre, amíg egy fedél alatt vagyunk vele. (Brillat—Savarin)

2836 Ha sokaknak ebédet adunk, ezzel megünnepeljük. Ha másoknak ajándékot adunk, ha másoknak bármilyen örömet szerzünk, a lényeg az, hogy jót teszünk, és kedvük szerint teszünk: ez utóbbi azonban többet ér. (La Bruyère)

2837 Vannak apró szabályok, kötelességek, illendőségek, amelyek helyhez, időhöz, személyekhez vannak kötve, amelyek gondolkodás útján ki nem találhatók, de amire a gyakorlat fáradság nélkül megtanít. Megítélni embereket olyan hibáik alapján, amelyek önkéntelenek, annyit jelentene, mint megítélni őket körmeikről és hajuk színéről.

2838 Civilizáltaknak is kell lennünk, hogy udvariasak legyünk. Az alacsony lelkű emberek az udvariasságot kifigurázzák, a durvák azt semmibe se veszik. (André Suarès)

2839 Miért lenne valaki őszintébb azáltal, ha betöri az ablakot, mintha zaj nélkül kinyitná? Véget kell vetnünk a neveletlenek ilyenfajta gondolkodásának, mintha sokkal tisztábbak lennének rongyokban, mint csipkében; sokkal becsületesebbek, ha nem is

annyira udvariasak. Nem elég csupán őszintének lennünk. Az ostobák őszintesége pőrére vetkőztetett ostobaság. A brutalitás a vadállatok őszintesége.

2840 Minden emberben annyi gőg van, amennyi eszéből hiányzik. (De Grelles)

2841 Ne legyen illúziónk az emberekről: Számíts arra, hogy rád mindenki számít, de te nem számíthatsz senkire.

2842 Sohasem szabad udvariasságunkból kivetköznünk, hogy a durvák ellen harcoljunk. (Joubert)

2843 Először tanuljunk meg önmagunkkal szemben udvariasak lenni, hogy mások iránt is azok legyünk. (André Delmas)

2844 Az udvariasság követeli, hogy elviseljük az udvariatlanokat. (Émile Langlois)

2845 Ha megvédem a gyengét világias magaviselete miatt, ha az emberi kapcsolatok — mióta veszendőbe mennek — mindkevéssé elviselhetőnek látszanak és ha a rongyemberek magaviselete oly próbatétel, amit nehezen viselek el, mégsem táplállok semmiféle illúziót szisztematikus udvariasság iránt, amelyből a mások iránti megvetés szinte mindenütt kiütközik. (François Mauriac)

2846 Álszeméremből ne zárkózzunk el attól, hogy értékeinket piacra vigyük. Ezzel tartozunk tehetségünknek.

2847 A túlszerény, félrevonuló emberről azt gondolja a világ, hogy ő maga sem bízik önmagában.

2848 Inkább építs magadnak légvárakat, mint légbörtönöket. Merj nagy lenni akár alkotásban, akár szeretetben.

2849 Aki az életben elbújik, azt elfelejtik. Aki visszavonul, az csakhamar magára marad.

2850 Hogy valaki milyen nagy, azt meg lehet tudni abból, hogyan bánik a kicsinyekkel.

2851 A szegényekkel úgy kell bánni, mint a betegekkel. Szívesebben meg kell szorítani a kezüket, meg kell lágyítani a hangunkat, ha velük beszélünk.

2852 Mindenkit úgy fogadj, mintha előkelő vendég lenne.

2853 Akiknek érkezése nem okoz örömet, örömet okoz a távozása. (Breton közmondás)

- 2854 Aki magát aprópénzre váltja fel, az mindenkinek — olcsó! (Jókai Mór, Fekete gyémántok III. 4)
- 2855 Van, ami még kellemetlenebbé teszi az olyanok látogatásait, akiknek nincs mondanivalójuk. Az hogy az ilyenek látogatásait mégis meghosszabbítják. (André Delmas)
- 2856 Ahogy vannak házi szegényeink, vannak unalmas látogatóink is. (E. Girardin)
- 2857 Kis hibákat felfedezni mindig olyan elmék tulajdonsága volt, amelyek kevésbé vagy egyáltalán nem emelkednek az átlag fölé. A jelentékeny elmék hallgatnak vagy csak az egészet kifogásolják. A nagy szellemek csak alkotnak és nem kifogásolnak.
- 2858 Megváltoztatni az embereket nemigen lehet, bánni azonban mindenkivel lehet. Az emberek a nagy, bölcs és jeles tetteket nemigen tartják emlékezetükben, de az apró gorombaságokat igen.
- 2859 Hiába okos némely ember, nem érintkeznek vele, nem kíváncsiak az okosságára. Inkább szóba állnak kevésbé okos, de jómodorú emberekkel.
- 2860 Köszönés — nem elég. Annyi melegséget és kedvességet kell belevinni a köszönésbe, amennyit csak tudunk.
- 2861 Az emberek tökéletlenségén fönn nem akadunk s a földi gyarlóságokon keresztül is látjuk az Egyház arculatának isteni vonásait. Ha az Úr aludni látszik is az Egyház hajóján, ne kételkedjünk Benne: „Mit féltek kicsinyhitűek?” — mondaná, ha aggódnánk. (Prohászka, Ő. M. XIII. 147)
- 2862 Ha vérző lábbal jár is az ember a világon, de a lelkében megnyugvást hordoz: akkor a fájdalom hazájában, a könnyek völgyében is úgy érzi magát, mint otthon a Tábor hegyén, ami hitét s bizalmát illeti, s a Kálvárián, ha szenvedéseit nézed. (Prohászka, Ő. M. XVIII. 134)

3. Bizalom

- 2863 A bizalom a legnagyobb önfeláldozás. (Ibsen, Napló)
- 2864 Cselekedeteink sűrű rétege alatt gyermekded lelkünk változatlanul megmarad. A lélek időnként elszabadul. (Fr. Mauriac)
- 2865 A lelkek birodalmában szükséges egy csészényi tudás, egy hordónyi okosság és tengernyi türelem. (Szalézi Sz. Ferenc)
- 2866 A nagylelekekről nincsenek sejtelmeink sem. Elrejtőzködnek; rendszerint alig tűnik fel valami kis eredetiség. Sokkal több nagy lélek van, semhogy azt hihetnénk. (Stendhal)
- 2867 Mikor a lélek megkíván valamit ,az élvezet egy másik élvezetet követel. Így azután a lélek — mint amely a gyönyör foglya lett — ugyanakkor ellensége lesz az észnek. (Bossuet, Oraison funeraile)
- 2868 Rendszerint azok, akiket félelem szorongat, azt hiszik, hogy az új tanácsok mindig a legjobbak. Hogy nagyobb a biztonság máshonnan, mint ahol azok valóban megtalálhatók és hogy minden, amit ajánlanak nekik, nagyobb megnyugvást ad, mint amit ők maguk kigondolnak. (Richelieu)
- 2869 Csak akkor adj tanácsot, ha kéri tőled. (Erasmus)
- 2870 Legtöbb tanácsban van, ami nem tetszik. Máshonnan jönnek, nem a mi lelkünkől. Elég ez ahhoz, hogy előbb önteltségből, vagy rossz hangulatból elveszünk, hogy azután kényszerből vagy meggondolás után mégis elfogadjuk. (La Bruyère)
- 2871 Nem sok nagy dolgot csinálunk tanácsok alapján. (Vauvenargues)
- 2872 Önmagát árulja el, aki az igazságot a tanácsadásban elhallgatja.
- 2873 Adhatunk tanácsokat, de bölcsességet nem, hogy annak hasznát is vegyék. (La Rochefoucauld)
- 2874 A lélek minden szenvedést ellelejt, amikor a bánat másokkal osztozik és amikor a barátság a vigasztaló. (Shakespeare)
- 2875 A bánat megfelelő adagolásban sok szeretetet bizonyít. De túlerős adagolásban mindenkor lelki gyengeségnek bizonyítéka. (Shakespeare)

- 2876 Olyan édes az élet csalódásai között felidézni gondolatban nemes jellemeket, tiszta érzelmeket és a boldogság képeit. (G. Flaubert, M. Bovary)
- 2877 Milyen hideg a vigasztalás búcsúzáskor! (Ch. Dickens, M. Chuzzlewit)
- 2878 A türelem a remény művészete. (Vauvenargues)
- 2879 Semmi sem válik annyira díszeré a nőnek, mint a türelem és semmit sem becsül ő annyira kevésbé, mint a férj türelmét. (Joubert)
- 2880 Feltételezem, az emberek ritkán gondolkoznak. Kevés ember van, aki három-négyszer gondolkoznék egy évben. Én, aki hozzátok szólok, annak köszönhetem hírnevemet, hogy hetenként egyszer-kétszer gondolkozom. (G. B. Shaw)
- 2881 Nem az észnek, hanem a józan észnek kellett volna hajdan templomot építeni. Sok embernek van esze, de kevés embernek van józan esze. (Le Bon)
- 2882 Az észen nem a gondolkodási tehetséget értem, amelyet jól-rosszul felhasználhatunk, hanem az igazságoknak ama láncolatát, amely csak igazságot hozhat létre. És egy igazság sem ellenkezik a másikkal. (Leibnitz)
- 2883 Ha azt mondjuk, hogy nincs időnk elmélkedésre, ez azt jelenti, hogy nincs időnk arra, hogy nézzük az utat. Csak lépéseinkre vigyázzunk. (A. Sertillanges)
- 2884 Mozdulatlanul maradni és figyelni: ez a tengely nyugalma a kerék központjában. A tengely az, amelyik előrehalad ugyan a kerékkel, de az sohasem fordul. (Ch. Morgan)
- 2885 A zsenit szellemi többlete felülemeli a tömegen, amely a nagynak közeledtére ösztönösen visszahúzódik és bezárja szívét.
- 2886 A zseni szinte mindig provokálja, hogy összefogjanak ellene, mert a tömeg semmit se bocsát meg kevésbé, mintha túlnőnek rajta és föléje nőnek.
- 2887 Ne próbálkozzunk tréfálkozni még a leggyengédebb és legmegengedettebb formában sem másokkal. Csakis olyanokkal, akik maguk is udvariasak és szellemesek. (La Bruyère)
- 2888 Az ostobák azt hiszik, hogy a tréfálkozás nem komoly dolog és hogy egy szójáték nem felelet. (Paul Valéry)

- 2889 A tréfa olyan, mint a só, csak kellő mértékkel szabad használni.
- 2890 A győzelemnek száz apja van, de a vereség árva gyermek. (Kennedy)
- 2891 A gyermek iskolai intőjét aláírva hálát adhatunk az Égnek, hogy rólunk nem küldenek ilyesmit a munkahelyről.
- 2892 A bizalom a lélek bátorsága. (Émile de Girardin)
- 2893 A bizalom a szeretet mértéke. (Mme de Praslin)
- 2894 Aki nem hajlandó mások őszinteségében hinni, mindenki mást önmagához mér. (Paul Peeters S. J.)
- 2895 A túlzott óvatosságban mindig van valami gyávaság. (Charles Lemesle)
- 2896 Nagyon sokba kerül, ha azt hisszük, hogy nincs nagyobb biztonság annál, mint mindenkiel szemben bizalmatlannak lenni. (André Delmas)
- 2897 A bizalmatlanság következtében sokkal több hibát követünk el, mint a bizalommal. (Jules Cambon)
- 2898 Ki lehet számítani, mit veszünk a mások iránti bizalom folytán. De amit nyerünk, az megbecsülhetetlen. (Gilbert Cesbron)
- 2899 Azt aki senkinek sem hisz, nem csapják be. Az ilyen önmagát csapja be. (Paul Peeters S. J.)
- 2900 Nincsen nagyobb ostobaság, mint mindig attól félni, hogy becsapnak minket. (André Gide)
- 2901 Istenem, őrizd meg attól, akiben bízom. Mert attól, akiben nem bízom, majd megőrzöm magamat én magam.
- 2902 A bizalmasság jóság nélkül is tetszik. Jósággal együtt pedig elbűvölő. (Joubert, Pensées VIII)
- 2903 A bizalmas viszony nem ment fel minket sem az udvariasság, sem a tapintatosság alól. (Georges Wolfrom)
- 2904 Ha nap-nap után ugyanazokkal az emberekkel kell együttélnünk, vigyáznunk kell arra, hogy úgy viselkedjünk, mintha csak minden három hónapban egyszer találkoznánk velük. (Jules Renard)

2905 Túlzott bizalmaskodás megvetést eredményez. (Publilius Syrus)

2906 A bizalmasság révén megszokjuk, nemcsak a dolgokat, hanem az embereket is és az, ami kezdetben gyűlöletesnek és megvetendőnek tűnt fel, végül is megszokottá válik. A hallás eltompul, a szív elveszti szemérmességét, a lélek világosságát, a végén megszeretjük, amit megvetettünk, a szavakat tettek követik és végül elzülleszteneink minket. (Lacordaire, Lettres à des Jeunes Gens)

2907 A lángelme mindenekelőtt tartós türelem. (Payot, Akaratnevelés)

4. A barátság

2908 Mindenki barátnak mondja magát. De bolond az, aki ebben megnyugszik. Semmi sem közönségesebb, mint e név, semmi sem ritkább, mint maga a barát. (La Fontaine, Parole de Socrate)

2909 Ahogy a vénhedt fa jobban ég és ahogy a vén lovat könnyebb lovagolni, a régi könyveket jobb olvasni és az óbort jobb inni, éppen úgy többet ér öreg barátot magunkénak mondani. (L. Wright)

2910 A most szerzett barátok olyanok, mint a dinnye. Ötvenet is meg kell próbálni, mire az ember egy jót talál. (C. Mermet, Le temps passé)

2911 Ember vagyok s hiszek az emberben. Nem is az emberben. Az ember vakon botorkál, de a világ nyújtja és súgja útjait. Az ember primitív lény, de az állat még primitívebb. Nem állatot kívánok, nem is embert! Többet! (Babits Mihály, Vallomás helyett hitvallás)

2912 Egyetlen barát az életben nagyon jó. Kettő már sok. Három alig lehetséges. A barátságnak szüksége van az életben valami párhuzamosságra, gondolatközösségre, versengésre a cél érdekében. (H. B. Adams)

2913 Az a lelki viszony, amelyet közönségesen barátságnak nevezünk, a zseni számára szinte lehetetlen.

- 2914 A barátság,
 Lelkünk magával égből hozza le,
 Nem függ szárnyán sem érdek ronda mocska,
 Sem élvezetnek önző ingere.
 Vagy az iskolában él csak a barátság,
 S az életnek zajától elrepül? (Madách Imre, Egy vetélytárshoz)
- 2915 Mily különös, a közös szeretet köteléke selyemszál,
 Mert bánt, hogyha a jót mással is osztani kell;
 Gyűlöletünk ha közös, idegennel is összekovácsol,
 Ám ha elérve a cél, vasköteléke lazul. (Andor K.)
- 2916 A nők is köthetnek férfival barátságot, de ha azt fenn akarják tartani, egy kis fizikai ellenszenvnek is közre kell játszania. (Nietzsche)
- 2917 Mondd meg, kivel barátkozol és megmondom, kit gyűlölsz. (Victor Hugo)
- 2918 Barátokat, ellenségeket magunknak szerzünk. A szomszédokat azonban Isten teremti. (Chesterton, Heretics)
- 2919 Barátok között minden megbocsátható, szerelmesek között minden tetszésre talál, házastársaknál minden unalomra vezet. (La Fontaine, Contes)
- 2920 Donec eris felix multos numerabis amicos,
 Tempora si fuerint nubila, solus eris!
 Míg tele lesz kamarád, mindenki veled kamerád lesz.
 Ám ha üres kamarád, mind füttyöl a koma rád! (Ovidius, Tristia 9,5)
- 2921 Nem sokat számít, ha barátaink szenvedése iránt részvétellel vagyunk, ellenben a sikerrel együttérezni, ez már gyengéd természetet kíván. (O. Wilde, Phrases)
- 2922 Milyen a jó barát? — Fölöttem áll anélkül, hogy megalázna. — Nagyrabecsül hízélgés nélkül. — Segít anélkül, hogy éreztetné. — Meghallgatja szívemet és képzeletemet, de nem pusztá udvariasságból. — Szellemileg gazdagabb nálam, de valamilyen mértékben mégis szüksége van rám. — Adhatok neki valamit anélkül, hogy ugyanazzal akár magamat, akár őt megaláznám. — Szóval türelmes, állhatatos, nagylelkű és mindig új barát, aki egészen az, ami én vagyok és mégis egészen más.

- 2923 Vize lassanként csepegett ki
a senyvedő virág között.
Mi történt itt, nem sejti senki.
Ne nyúljatok hozzá: törött.
Szívünkhöz is így ér a drága
és megkarcolja hirtelen.
A szív tovább hasad, virága
elhull, az édes szerelem.
Az emberek azt vélik, ép még,
de benne szívünk sír és sajog.
Mert érzi mély-mély repedését.
Törött: hozzá ne nyúljatok. (R. A. Sully-Prudhomme, A törött vá-
za; ford. Kosztolányi Dezső)
- 2924 Ebben az életben a boldogságok egyik legnagyobbika a ba-
rátság. A barátságban egyik nagy boldogság az, hogy van kire
rábízunk titkainkat. (Manzoni)
- 2925 A barátság voltaképpen szeretet szárnyak nélkül. (Lord By-
ron)
- 2926 Olyan barátság, amely a barát megvetendő cselekedeteinek
nem tud gátat állítani, nem is barátság. (Chartier)
- 2927 Az asszony barátsága rokon a szerelemmel. (Thomas Moore,
Morus Sz. Tamás)
- 2928 Két lény voltunk, de egy volt a szívünk. (Fr. Villon, Rondeaux)
- 2929 Egy nagy ember barátsága Isten ajándéka. (Voltaire,
Oedipe)
- 2930 A barát olyasvalaki, akire mindenkor számíthatunk, hogy az-
után ő is számíthasson miránk. (Fr. Perier)
- 2931 Nem fényes paloták, hatalom, nem a nő vagy a birtok.
Több-kevesebb vagyonért mind eladó s vehető;
Két nagy kincs van, amit nem kaphatsz meg soha pénzért,
Hűn szerető feleség és a valódi barát. (Andor K.)
- 2932 Emberi lelkek közt a barátság összekötő szál,
Tart amíg ép s ha szakadt, újrakötözni bajos;
Mint hegedün csak az ép húr adja ki szépen a hangot,
Összekötött húron tiszta a hang sose lesz. (Andor K.)
- 2933 Félre tehát e bekötődsi játékkal, félre e kendőzéssel! Legyen
bennünk annyi bátorság ,hogy magunkat fölismerni s mások előtt

is olyanoknak bemutatni merjük, amilyenek vagyunk. (Prohászka, Ö. M. XVII. 257)

2934 Barátok után nem szabad futni, rájuk kell bízni, hogy akarnak-e minket szeretni, vagy sem.

2935 Hamis barát — igaz ellenség. (Finn közmondás)

2936 Aki a rossz órákban felhagy a barátsággal, az a jó órákban sem volt az soha.

2937 Az, hogy megtartunk valakit, vagy elveszítünk, nem tőlünk függ. Megtartani csak azt lehet, aki meg akar maradni.

2938 Ne köss túl gyorsan barátságot. A barátságnak sok vihart kell megérnie, hogy értékessé legyen.

2939 Az igaz és mélyen érző ember bizonyos bátyákkal veszi körül magát s így nehezebben lesz baráttá.

5. Szolgálat és segítés

2940 Nagyra tartjuk másoknak adott szolgálatunkat, de nem elégé azt, amit nekünk ők adnak. (Pelet de la Lozère)

2941 Az emberek nem annyira azért ragaszkodnak hozzánk, mert nekik szolgálatokat teszünk, hanem azért, amit ők tesznek nekünk. (Labiche)

2942 Bármily szolgálatot is teszünk másoknak, nem teszünk akkora jót, amekkorát — gondolják — megérdemelnek. (Vauvenargue)

2943 A tisztviselők olyanok, mint a könyvek a könyvespolcon. Minél magasabbra helyezik őket, annál nehezebb hozzájuk férközni. (May Frisch)

2944 Pénzszolgálat, hitelezés tekintetében az, akinek emlékeznie kellene, elfeledkezik. Akinek pedig el kellene azt felejtetnie, emlékezik. (Henri Becque)

2945 Ha sokáig kell várni a jótéteményre, elromlik, mire megérkezik. (Turgot)

- 2946 Vannak, akik oly kelletlenül tesznek nekünk szolgálatot, hogy felmentenek minket a hála alól.
- 2947 Adjatok, gazdagok! Az alamizsna az imádság testvére. (Victor Hugo)
- 2948 Aki a szegényeknek ad, Istennek ad kölcsön. Ez igaz. Vannak azonban olyanok, kikben inkább egy hitelezőnek lelke van, semmint egy ajándékozóé. Követelik a kamatokat és kikötik a garanciát, hogy a kölcsönt vissza is kapják. (F. von Bosch)
- 2949 Amikor alamizsnát adsz, ne fújd a kürtöt magad előtt, mint ahogy a képmutatók teszik a zsinagógákban, az utcákon, hogy dicsérjék őket az emberek.
Amikor alamizsnát adsz, balkezed se tudja, mit tesz a jobb, hogy alamizsnád titokban maradjon. (Mt 6,2—4)
- 2950 A szívet azért rejtette el Isten, hogy senki se lássa. (Gárdonyi)
- 2951 A szív nem tud megbocsátani, amíg sebe vérzik. Megbocsátani és feledni nem mindegy.
- 2952 A segítség mindig csak kölcsönadott mankó, amelyet, ha elvesznek tőlünk, még tehetetlenebbek leszünk, mint voltunk azelőtt.
- 2953 Kölcsönösen segítsük egymást, bajaink súlya ezáltal könnyebb lesz. (Florian, Fables)
- 2954 Az igaz ügynek támogatásra van szüksége. (Molière)
- 2955 A „szeretet” szó után a világ legszebb szava a „segítés”. (B. von Suttner, Epigramme)
- 2956 Jótettért köszönést sose várj, csodaritka a hála,
Béke a lelkedben érte elég jutalom;
Mert legtöbbszor azok térnek ki előled az úton,
Kiknek a legtöbb jót adta kezed legutóbb. (Andor K.)
- 2957 Csak a tökéletlenek nézik inkább az ajándékot, mint az ajándékozót. (Sziénai Sz. Katalin, De divina misericordia)
- 2958 De nehéz megkapni nyargaló szekeret,
Nehezebb a kedvet, ha nagyon megered. (Arany, Toldi estéje V. 40)
Gonosz egy ló a tett: fölveszi gazdáját,
Hagyja előbb fékkel igazítani száját;
De nekibogárzik minden kicsiségre:
Viszi tűznek-víznek, lehajítja végre. (Arany, Tuda halála I. 14)

2959 Kihülnek a falak
nem lakott szobában,
nincs otthon az asszony
kicsi otthonában.
Kinos rend bár még van:
merev bútorhalom —
de a szívnek ketyegését
már seholsem hallom. (Vörös Jolán Michaéla, Dolgozónő)

VI. EGYMÁSTÓL TÁVOL

1. Hízelgések

- 2960 Ne illesd társadat alaptalan váddal, és senkit se hitegess ajkaddal! (Péld. 24,28)
- 2961 Többet érnek sebek baráttól, mint álnok csókok ellenségtől. (Péld. 27,6)
- 2962 Aki megfeddi az embert, később inkább talál nála szeretetet, mint aki hízelgő nyelvvvel megcsalja. (Péld. 28,23) — Jobb a bölcsnek feddést hallani, mint a hízelgő balgák törébe esni. Mert amilyen az égő tövis ropogása a fazék alatt, olyan a balga kacagása! Ez is csak hiúság! (Préd. 7,6—7)
- 2963 Van olyan, ki határozottan beszél, és igazat mond. Van olyan, ki rútul megalázkodik, és belseje tele van csellel. (Sir. 19,23)
- 2964 Kérlek titeket testvérek, tartsátok szemmel azokat, akik el-lentétben a kapott tanítással, széthúzást és botrányt okoznak. Kerüljétek őket. Az ilyenek nem Krisztus Urunknak szolgálnak, hanem a hasuknak és szép szavakkal, meg hízelgéssel megtévesztik a gyanútlanok szívét. (Róm. 16,17—18)
- 2965 Az emberek kedvét keresem vagy az Istenét? Talán embereknek akarok tetszeni? Ha emberek tetszését keresném, nem volnék Krisztus szolgálja. (Gal. 1. 10)
- 2966 Mint tudjátok, nem volt szokásunk hízelegni és kapzsi szándék sem vezetett soha. Isten a tanúnk rá! Emberi elismerésre nem törekedtünk, sem a tiétekre, sem a másokéra. (1 Tessz. 2,5—6)

- 2967 A világtörténelem első hízélgését a Sátán követte el az Édenkertben. Ázóta a hízélgésnek mindig van valami sáatáni háttere.
- 2968 Inkább kívánom, hogy akárki megfeddjen, sem mint hízélgő dicsérjen. Mert aki szereti az igazságot, annak sohasem kell félni a megfeddőtől. Midőn ellenben a hízélgő és édeskés beszédű őnmaga is hibás lévén, csak a hibákat erősíti nálad. (Sz. Ágoston)
- 2969 A nyájas hízélgő mindenkinek tapsol, mindenkit köszönt; a tékozlókat adakozóknak, a fősvényeket takarékosoknak s bölcseneknek, a bujákat udvariasnak, a csacsogókat enyelgőknak, a makacsokat szilárdaknak, a resteket éretteknak, komolyaknak nevezgeti. Jól tudja, hogy az ilyesféle nyíl könnyedén repül s hamar a szívbe fúródik. (Sz. Ágoston, Epist.)
- 2970 Vigyáznunk kell, hogy a csúszó-mászóknak füleinket ki ne tárjuk, s a hízélgőknek, kik könnyen megcsalhatnak, hitelt ne adjunk, mert könnyen olyanoknak gondoljuk magunkat, amilyeneknek dicsérnek. Ebből pedig számtalan véték és hiba születik. (Cicero, De offic. 1)
- 2971 A hízélgésnek kellemes a kezdete, de keserű a kimenetele. Nem akarok senkit dicsérni, hogy hízélgőnek ne véljenek. (Cicero, Rhetorica 2)
- 2972 A hízélgés mindenkit elbolondít. Ti engem okosnak mondotok: pedig én tudom, mily sok haszontalan s ártalmas dolgot szoktam kívánni. (Seneca)
- 2973 Hamar megtetszünk magunknak, ha olyanokra találunk, akik minket jóknak, okosaknak és tökéleteseknek hirdetnek. Kevés dicsérettel nem elégedünk meg. Azok mellé állunk, akik minket legjobbaknak, legtökéletesebbeknek mondanak, habár tudjuk is, hogy hazudnak. (Seneca, Epist. 60)
- 2974 Óvakodjál az édeskés és nyájasbeszédű embertől, mert az kelepécét készít neked. A nyájas és édeskés beszédben mindig valami ártalmas méreg rejlik. (Seneca, uo.)
- 2975 Hízélgéssel a Vesta-szüzet is el lehet csábítani. (Dosztojevszkij).
- 2976 Antiszthenész mondta: Jobb a hollók, mint a hízélgők körmei közé esni; mert a hollók csak a holttesteket, ezek pedig az élőket veszik boncolás alá. (Stobaeus, Sermo.)

- 2977 Demokritosz mondta: Jó és egyenes cselekedeteket dicsérni a becsületességhez tartozik, de rosszakat dicsérni, hamis és álnok lélek sajátsága. (Stobaeus, Sermo)
- 2978 Hányja-veti magát, hanem bezzeg amikor egy magánál nagyobbat lát, hajlong, mint a kender a szélben.
- 2979 Hajolt már jobbra, hajolt balra,
Bólintva kiállt a középre.
De azt soha nem tudta senki,
Van-e s mi a meggyőződése. (Nádass József, Fura tilinkó)
- 2980 Más az óvatosság és más a félenkség. Az óvatosságban eszes előrelátás, megfontoltság van. A félenkségben gyávaság húzódik meg. Akinek aknákon kell keresztül mennie, jó, ha más van a zsebében.
- 2981 Ne légy olyan, mint a képmutató, aki azzal takarja el ravasságát, hogy ügyesen idézi a Koránt. (Háfiz, Ódák)
- 2982 Aki testileg szabad, de lelkében kötve van, az rabszolga. Aki lelkében mentes a rossztól, szabad az, még ha testileg kötve van is.
- 2983 Isten rabjának lenni a legnagyobb szabadság. (Gárdonyi)
- 2984 A sikertelenség alázatosságra tanít, míg a szakadatlan siker megszédíthet.
- 2985 Az alamuszi emberről soha sem tudhatjuk igazán, mit akar. Ha dicsér, azon kell a fejünket törni, mit vétettünk ellene, ha korhol, kifürkészni, mit akar elérni. Mindig váratlanul jön, sohasem járt úton, s tévedésből sem mond igazat. A támogatása ártalomra tör, s ha megölel, akkor a fájó részedet tapogatja ki, hogy odadöfje fullánkját. Olyan mint a görögök: félj tőle, még ha ajándékot hoz is.
- 2986 Fölrúgják az ebet, s hízeleg; te hízelegsz, ha fizetnek.
Benned az is vétek, ami kutyában — erény. (Vajda János, Egy poétának)
- 2987 Azt mondják, hogy a hízelgés az ostobák tápláléka. Néha azonban a szellemes emberek is leereszkednek annyira, hogy itt-ott egy harapásnyit vegyenek belőle. (Swift Jonathán)
- 2988 Az emberek annyira érzékenyek a hízelgés iránt, hogy még akkor is, ha arra gondolnak, hogy ez hízelgés csupán, szívesen veszik, ha így becsapják őket. (Vauvenargues)

- 2989 Lenyeljük nagy kortyokban azt a hazútságot, ami hízelgő és csak cseppenként nyeljük le az igazságot, ha az keserű. (Diderot)
- 2990 A hízelgő kellemes ellenség. (Szent Jeromos)
- 2991 A hízelgő és az áruló közeli rokonok.
- 2992 Lehet, hogy néha gyűlöljük a hízelgést, de valójában csak a hízelgés módját gyűlöljük. (La Rochefoucauld)
- 2993 Akinek az a célja, hogy becsapja a világot, egész biztosan talál olyanokat, akiket könnyű becsapni. (Arnault)
- 2994 Nem bennünket csapnak be, önmagunkat csapjuk be. (Goethe)
- 2995 Aki szereti a hízelgést, az rosszabb ember, mint a hízelgő maga. (Shakespeare, Athéni Timon I 1).
- 2996 Hogy a ravaszok keserűséget okoznak annak oka az, hogy azt hiszik, ők ügyesebbek, mint mi. (La Rochefoucauld)

2. Unalom.

- 2997 Aki azt mondja: „Unatkozom”, nem veszi észre, hogy valójában azt mondja: Ostoba vagyok és a magam számára unalmas a társaságom. (Fénelon püspök)
Nyakamon penészlík az unalom örve,
Testem meg van törve, lelkem meg van ölte! (Arany: Toldi estéje II. 3)
Mit ér az az ember, ki egész nap ásít,
Ülvén gondolatok here záptojását!
Sok idejét tölti, soha ki nem költi;
Halott az az ember, halála előtti. (Arany: Buda halála X. 14)
- 2998 Ha valaki természetének fejlődése folytán olyan pontra emelkedett, hogy neki a társaság csak önmagát jelenti, ezt az állapotot mindenképpen meg kell különböztetni az embergyűlölettől. Az embergyűlölő keserűvé válik, elsatnyul. A magányos ember ellenben kifejlődik és megtisztul. Az embergyűlölő elzárkózik az emberektől, noha közöttük marad. A magányos felemelkedik és nem zárkózik el. az ő lelke nem tövises bokrok által vé-

dett ház, hanem magaslaton emelkedő palota, amely azonban mindig nyitva van, és bárki is jelentkezék ott, egyformán barátságosan fogadják. (Abel Bonnard)

2999 Valóban szerette a magányt — írják Montini bíborosról, a későbbi VI. Pál pápáról. — Gazdag, és művelt szelleme, különleges gondolkodó és tanulási készsége segítette, hogy elkerüljön minden felesleges szórakozást, minden elernyedést, ami nem volt szükséges. De egészen ellentéte volt az olyan embernek, aki elzárkózik, távol marad az élettől, közömbös az emberek és események iránt. Ellenkezőleg, állandóan vágyott tudni mindenről. Saját megkínzott kora történelmének mélyére óhajtott hatolni.

3000 Nem kell, hogy szokásunkká váljék az emberektől való eltávolodás. Mihelyt ti menekültök előlük, ők is elkerülnek titeket.

3001 Nem meglepő, ha valaki unatkozik, ha megfosztotta maga körül a világot a varázstától, és iparkodott közönyössé válni sokminden iránt. (André Gide, Napló)

3002 Az unalom a boldog emberek betegsége. A boldogtalanság sohasem nyújt unalmat. Túl sok tennivalót követel. (Dufrèsne)
Gyorsabban a testnél hánykódik az elme:
Ha ül is, ha áll is, ha fekszik, ha alszik:
Ez nem pihen úgy se, álmába' viharzik. (Arany: Buda halála XII. 18)

3003 Azoknak a jellemvonása ez, akiket „tartózkodóknak” neveznek, mert irtóznak attól, hogy magukat túl nyíltan kiszolgáltatásák. A futó kapcsolatok helyett inkább kedvelik annak a kis csoportnak lassabban, de biztosabban kialakult barátságát, amelyet nem csökkent a hűség. (Berard)

3. Embergylöllet és közöny

3004 Az érzéketlen léleknek biztos jele az, ha valaki le akar mondani minden emberi kapcsolatról meg arról is, hogy ne függjön senkitől. (Joubert, Gondolatok)

3005 Aki megveti az emberiséget, sohasem fogja elnyerni azt, ami a legjobb. Sem másoktól, sem önmagától. (De Tocqueville)

- 3006 Egy ember, akinek senki sem tetszik, sokkal szerencsétlenebb, mint az, aki senkinek sem tetszik. (Le Rochefoucauld, Maximák)
- 3007 Azzal óvjuk meg magunkat az emberiség megvetésétől, ha azoknak az embereknek az emlékéit idézzük, akik igazán nagyok és igazán jók voltak. (Girardon)
- 3008 A világ visszataszító lenne, ha nem lenne benne szánalom. Nem az a fennhéjázó és csúfalkodó, amely megalázza az embereket. Hanem az a keresztény szánalom, amellyel sajnálja testvérei vakságát és sírva kéri az Eget, hogy világosítsa meg őket. (Tonnele)
- 3009 A tömeg azokat gyűlöli a legjobban, akiket évtizedeken át tömjénezett. (Németh Andor, Metternich)
- 3010 Az emberek csak a gyengéket szeretik s gyűlölik az erőseket.
- 3011 Ha gyűlöletet gyűlölettel viszonzunk, nemcsak a felszínen, hanem mélységben is terjesztjük azt. (Gandhi)
- 3012 A gyűlölet sohasem szünteti meg a gyűlöletet. Csupán a jóakarat vet annak véget: ez az örök és változatlan törvény. (Dhammapada)
- 3013 A gyűlölet sohasem lehet jó. A viszonzott gyűlölet csak növeszti azt. Ellenkezőleg csak a szeretet tudja kioltani mégpedig úgy, hogy a gyűlölet szeretetté változik. (Spinoza, Ethica)
- 3014 Uram, a nagyváros oly rémítő,
itt mindenütt szétzúll, szerteszéjjel;
a legnagyobb is menedékhely —
nincsen vigasz, csak kín és kétely
s úgy elröpül fölötté az idő.
Az emberek itt búsan tengenek
a mély szobákban bágyatag mozogva,
a gyermekek itt ablaklépcsőn nőnek
s egyhangú árnytól bús pici szívök
és nem tudják, hogy künn az ébredő regg
dallal, virággal köszön a mezőnek —
s oly szomorú egyerekek lenniök.
Szüzek serdülnek itt föl ismeretlen
s álmodnak a gyerekkor hajnaláról;
nem ez a vágy volt a gyerek szíveiben
és késő álmuk reszketeg bezárul.
Rájuk viharzik minden, ami ronda

s minden szemét az ő arcukra hull. (Rainer Maria Rilke,
Az imakönyvből, ford. Kosztolányi Dezső)

3015 Vannak panaszok, amelyek hallgatva is beszélnek.

3016 A bosszú mindig lelki gyöngeséget jelent, mert nem képes elviselni a sérelmeket. (La Rochefoucauld)

3017 Ha szívünkben táplálunk rosszakaratot és gyűlöletet és elhitetjük magunkkal, hogy nem akarjuk a bosszút, visszaszáll reánk és vesztünket okozza. (Gandhi)

3018 Ketten követitek el a bűnt, de külön kell megfizetni érte. (Kipling, Tombinson)

3019 Senkinek sincs olyan jó emlékezete, hogy jó hazúg válnék belőle. (Lincoln)

3020 A nőknek nagy szükségük van büszkeségre. Büszkék akarnak lenni önmagukra, férjeikre, környezetükre. Ritkán büszkék a láthatatlan dolgokra. (Graham Greene)

3021 Azok, akik szívükben vétkeznek, de a szavuk csábító, olyan korsóhoz hasonlítanak, amik kívülről nektárral vannak mázolva, belsejük pedig méreg. (Lalita Vistara XII)

3022 Mendacem oportet esse memorem — A hazúg embernek jó emlékezetének kell lennie. (Quintillianus, Inst. 4,2,91).

3023 Siratom vétkeimet, amelyeket elkövettem és amelyeket elkövethettem volna. (Fr. Mauriac)

3024 Barátaimát jó megjelenésükért választom. Ismerőseimet a jó jellemükért. Ellenségeimet pedig intelligenciájukért. Az ember nem eléggé lehet óvatos, hogyan válassza meg ellenségeit. (O. Wilde, Dorian Gray arcképe)

3025 Ellenség vagy barát mindig jó, ha alaposan ismerjük azokat, akiket szeretünk. De jobb, ha mégjobban ismerjük azokat, akiket kevésbé szeretünk. (G. Bonneau, Problème)

3026 Bármennyire megaláztad is ellenségedet, tudd meg, van okod félni tőle. (Saadi)

3027 Ha ellenségedet erővel győzöd le, ellenségeskedését gyűlöletté fokozod. Ha szeretettel győzöd meg, nincs további következménye.

3028 Nem szabad ellenfeleinkről alaptalan híreszteléseket világá körtöltni, illetve ilyenekre figyelni, mert az ellenfél is, mint bárki más, a lélek vendége. (A. Schweitzer)

3029 Mindenben uralkodni kell magunkon, el kell vetni magunktól az őszinteség hiányát, a haragot, és a félelmet. (Gandhi)

3030 Én hiszek a testvériségben: a színek együtt adják ki a képet, a hangok együtt adják a koncertet. Nemzet ne a nemzet ellen harcoljon, hanem az ellen, ami minden nemzet nagy veszélye: az elnyomás és a rombolás szelleme ellen! Micsoda leckét kaptunk ebből éppen mi, magyarok! És micsoda hiba: másnak tenni, amit magunknak nem kívánunk, — holott velünk is megtörténék. (Babits Mihály, Vallomás helyett hitvallás)

3031 Ahol halálos bűn van, ott nincs az Isten, ott nincs a Boldogságos Szűz, ahol halálos bűn van, ott a családi tűzhely is üres és hideg, ott a szeretet lángja nem ég. Úgy érezzük magunkat, mintha eltemettük volna édesanyánkat, visszajövünk a házba, de nem vagyunk otthon. Csak azok a lelkek vannak otthon, akik a megszentelő malasztban élnek. (Prohászka, Ö. M. 18,54)

3032 Ahol a lilia virgium elhervadnak, ott a rosae martyrum is kiszáradnak. Egyiket a másik nélkül föltalálni: vértanúi lelket tisztaság nélkül, szűzies lelket áldozatkészség nélkül, nem lehet. Ez a lelkiség útja, ezen jár az Egyház. (Prohászka, Ö. M. 17,291)

3033 Ó, hittem volna inkább, hogy van Isten,
minthogy van énnálam különb! (József A., Töredék)

3034 Magasra szállna, ha tudna,
tavasszal ő is dalolna,
ragacsos, tollas fióka:
Az anyja vérbe tiporta.
Fölötte ül, és ki tudja,
Hogy szállna-e, vagy maradna.
Éneklő szemét kisírta,
pacsirta, néma pacsirta.
Maszatos arcán nyugalom,
cigaretázik síromon . . . (Tölgyessi Miklós: Abortus)

3035 Ha egy népnek több koporsóra van szüksége, mint bölcsőre, akkor az a nép a nemzeti öngyilkosság útján jár. (Faulhaber, Zeitfragen, 40)

3036 A közöny majdnem olyan, mint a gyűlölet. Ez is, az is a felebaráti szeretet ellentéte. A gyűlölet égő, koncentrált, elhatárolt szerencsétlenség. A közöny passzív szerencsétlenség, amelynek nincs határa. Mérhetetlen ellentéte annak a szeretetnek, amelyel hozzátartozóink közül egyeseket elárasztunk. A közönyösség

sokkal több embernek okoz szenvedést, sőt halált, mint a kegyetlenség. Valójában hozzájárulás minden szörnyű kegyetlenséghez és minden igazságtalansághoz. (Nouvelles de l'Arche)

3037 Hogyha az éltünk csak kicsi gondok közt nehezül meg,
Érzőbb lesz a szívünk másnak a sorsa iránt;
Ámde ha nagy gondok tömegétől terhes az éltünk,
Már kövesült szívvel nézzük a más nyomorát. (Andor K.)

3038 El ne felejtsd ember, hogy az értéked sosem oly nagy,
Hogy, ha kidőlsz, keserű könnyeket ejt a világ;
Legfeljebb többen veszik át teutánad a munkát
És nevető örökös könnye sosem keserű.

4. Viszály

3039 Amikor két ember veszekszik, ha az egyiknek igaza van, kettő téved. (A. Le Pas)

3040 A veszekedés nem tartana sokáig, ha a tévedés csak egyoldalú volna. (La Rochefoucauld, Maximák)

3041 A gátat ki kell nyitni, semmint veszekedést kezdeni. Mielőtt a vita fellángolna, vonulj vissza! (Közmondás)

3042 Könnyebb az embernek féken tartania magát, mint egy veszekedésből visszavonulni. (Seneca, De ira)

3043 Hogy másokat elhallgattass, kezd azzal, hogy magadat hallgattatod el. (Sz. Hippolytus)

3044 Az idő meggyógyítja a fájdalmakat és a viszályokat, mert az ember változik, s később már nem ugyanaz a személy. Sem a sértő, sem a sértett nem ugyanaz. Olyan ez, mint a nép, amelyet felfingereltek és amelyet csak két nemzedék múltán látnak viszont. Ezek is franciák, de már nem ugyanazok. (Pascal, Pensées)

3045 Nagy hegyek nagy árnyékot vetnek.

3046 Az ember életének első felében ostobaságot ostobaságra halmoz. A másodikat azzal tölti el, hogy azokat jóvátegye, vagy levezekelve. (Surányi Miklós, Egyedül vagyunk)

3047 Az emberi szívben a jó és rossz indulat egy bölcsőben fekszik.

3048 A rossz példánál semmi sem hatékonyabb.

3049 Több ember zördül össze kicsi, mint nagy dolgok miatt. (André Maurois, Chateaubriand)

3050 A félreértések sokkal inkább az elhallgatott dolgokból adódnak, mint a kimondottakból. (André Gide, Napló)

3051 Allandóan nagy gonddal ügyel arra, hogy nekem semmiféle bókot ne mondjon: de most legalább már nem keserít el. Volt idő, amikor dicséreteinek elhallgatása kétségbeejtett. Ezt meg is mondtam neki és nagyon hálás vagyok, hogy magatartását azóta sem változtatta meg. (Gide, Napló)

3052 Valóban nem szükséges rossznak lenni ahhoz, hogy valakit megbántsunk. És éppen ez a legtragikusabb. Jó emberek, akik szeretik egymást, a világon a legjobb akaratral is képesek elszomorítani, gyötörni egymást. (Gide, Napló)

3053 Sok gyengéd kapcsolatban jelentkezhetnek felhők, vagy ci-vódások olyan egyének között, akik egyformán ragaszkodnak egymáshoz. Ennek egyszerű oka az, hogy ugyanazt az érzést más-ként nyilvánítják és csodálkozva, döbbenet veszik tudomásul, hogy társuktól nem kapták meg az érzéseknek azt a megnyilvánulását, amit ők vártak. Mivel pedig képtelenek felfogni, hogy ugyanolyan intenzitású érzelem különbözőképpen is megnyilvánulhat, mindegyikünk kételkedni kezd társának még magában a vonzalmában is. (Jeanne Gabreau-Pugh, Az élet előtt)

3054 Az, hogy mások gondolkodásmódját valaki nem igazán érti meg, nemcsak annak a hibája, aki nem érti meg, hanem azé is, akit nem értenek meg. Vagy mert hiányzik belőle az adottság, hogy gondolatait kifejezze, közölje. Vagy egyszerűen nem is igyekszik azokat kifejezni annak az illúziórikus meggyőződésének a következtében, hogy az ő egyénisége olyan átlátszó, világos, hogy egyszeriben meg is érthető. (Jeanne Gabreau-Pugh, i. m.)

3055 Nő vagy férfi legyen bár, kedvire nincs soha semmi,
És amíg ébren van, hangzik a nagy pörölés;
Este ha végre kifogy szava, látszik a béke az arcán,
Jól sikerült ez a nap, mert kipörölte magát. (Andor K.)

3056 A túlságosan éles vérmérsékleti különbségeknek éppen olyan döntő következményei lehetnek, mint a gyűlöletnek.
Nem gondolunk eleget sem a vérmérsékletek, sem a gondolatok, sem a lelkek természeténél.

Sok esetben hasztalan kerestek lélektani magyarázatot érzelmi problémával, szerelemmel vagy gyűlölettel kapcsolatban. Holott ezek a dolgok természetes adottságokból erednek, amelyek felismerésére nem fordítottak kellő gondot.

A szenvedély és előre megfontolt szándékok egész sorát tételézik fel ott, ahol szabadakaratnak és a lelkiismeretnek nincs több szerepe, mint pl. egy autóbalesetnél.

Miért ne lehetnének társadalmi és kulturális balesetek is? (Henri Petit, A boldogság)

- 3057 Van ki az őt ért bút szíve mélyén őrzi titokban
És a bezárt méreg gyötri az életen át;
Míg ha kitárná azt, kieresztve a gennyet a sebből,
Pár perc kínja után boldogan élne tovább. (Andor K.)

5. Sértések és sértődések

- 3058 Aki kiabál, magát hozza rossz hírbe. (Francia közmondás)
- 3059 Az kiabál, akinek a háza ég. (Magyar közmondás)
- 3060 A szitkok azoknak az igazságai, akiknek nincs igazuk. (Rousseau)
- 3061 Ha te szitkokat szórsz, te is hallhatsz belőlük. (Plautus)
- 3062 A szitok szitkot szül: izgat, lázít, senkit meg nem térít. (Jules Simon)
- 3063 Ha egy szamár megrúg, ne rúgd vissza. (Socrates)
- 3064 Több kárt okoz, ha a sértésért bosszút állunk, mint ha elfelejtjük. (Thomas Wilson, Maximák)
- 3065 Sértésekért, mocskolódásokért csak akkor kell megharagudni, ha azt szembe mondják. Csinálj annyi grimaszt a hátam mögött, amennyit csak akarsz, úgyis csak a hátam közepe szemlél téged! (Gustave Faulbert)
- 3066 Ha úgy tűnik fel előtted, hogy valaki hibás veled szemben, feledd el ezt és bocsáss meg neki. Nekünk nincs jogunk büntetni. Akkor majd megérted a boldogságot, amely a megbocsátásból fakad. (Tolsztoj Leó)

- 3067 A sértések csak azokat érintik, akik nem tudnak föléjük emelkedni. (Pierre Boiste)
- 3068 Ha valaki leleplezné testedet az első jött-ment előtt, te kétségtelen megharagudnál ezért. De akkor nem pirulsz, amikor te magad szolgáltatod ki a lelkedet az első jött-mentnek, hogy amikor az sérteget, te visszafeleselsz neki? (Epiktétosz)
- 3069 Aki megőrzi szívében a sértések emlékét, az viperafészket menlenget ott és halálos mérget rejteget, amely az ő keblét marja majd szét. (Klimakus Sz. János)
- 3070 Micsoda nagyszerű megkönnyebbülést jelent a sértések megbocsátása! Milyen áldás — és különben, mennyivel kegyetlenebb a sértés! Természetesen a legőszintébb megbocsátásról van szó. „Megbocsátok neked”, azaz megértelek, elhatárollak, elfelejtettem a sértést. Nem akadályozhatsz meg abban, hogy téged ne igazságosan, sőt jóakarattal szemléljelek. (Paul Valéry, Rossz gondolatok)
- 3071 A diplomáciában a bölcsesség sokkal inkább azt diktálja, hogy a sértésekre való alkalmat elkerüljük, semmint azt hajszolják, és hogy a sértésekért elégtételt kapjanak. Barthélémy Saint-Hilaire azt írta követének Rómába: „Felhatalmazom, hogy konzulatusaink csarnokait mindenütt bontassa le ott, ahol legjobban ki lennének téve az inzultusoknak.” (Albert Mousset)
- 3072 A sértésnél is van még rosszabb. A besúgás. (Szalézi Sz. Ferenc).
- 3073 Egyetlen bolond is kútba tud dobni egy malomkövet. De tíz okos kell, hogy onnan kihúzhassák. (Pázmány, Hodoegus)
- 3074 Repül a nehéz kő, ki tudja hol áll meg,
Ki tudja hol áll meg s kit hogyan talál meg. (Arany J., Toldi III)
- 3075 Ha nem volnék király, haragra gerjednék. (XIV, Lajos)
- 3076 A nap ne nyugodjék le haragotok felett. (Ef. 4,6)
- 3077 Atyafivér vízzé, sőt epe méreggé
Hogy változik által, ezt látom örökké: ;
Ez vagyon áruló sese-susa szóktól:
Mert az ilyen szó bont tömör egyességet,
Vékony repedésbe feszíti az éket,
Feszegeti halkan, míg hasad és szétdűl:
No tehát őrizkedj afféle beszédűl. (Arany, Buda halála)

- 3078 Az igazságtalanság által a szabad és büszke lélek csak nagyobb lesz. (M. J. Chenier)
- 3079 Viseld el az igazságtalanságokat. Vigasztalódjál, az igazi baj ott kezdődik, ha azokat megcselekedjük. (Demokritosz)
- 3080 Nem kérdezhetjük-e joggal attól: Aki értékes embert becsülmérel és aki annyira szeret másokban hibát keresni, minő joggal hányjátok szemükre azokat a hibákat, amelyek viszont nem akadályozták meg őket abban, hogy mégis különb emberek legyenek, mint ti vagytok. (Condorcet)
- 3081 A bosszúállás legszebb módja: a rosszat nem rosszal viszoznózní.
- 3082 Ne bántsá az ellenségeidet. Ne tedd ellenfeleiddé — tehát egyenrangúakká! A rossz, amit rólad mondanak, kevésbé ártalmas. Erényeink és képességeink miatt kutatnak hibáink után. (Paul Valéry, Rossz gondolatok)
- 3083 Sem a fenyegetés, sem a sértés nem gyengíti az ellenséget. Az első ugyanis óvatosságra inti, az utóbbi pedig csak növeli gyűlöletét és még találmányabbá teszi az ártás módozatait illetőleg. (Machiavelli)
- 3084 Azzal, hogy gyűlöljük ellenségeinket, saját életünk felett biztosítunk nekik nagy hatalmat. Hatalmat álmunk, étvágyunk, egészségünk és lelki nyugalomunk felett. (Dale Carnegie, Győzedelmeskedjél gondjaidon.)
- 3085 A túske, amely benne maradt a sebben, tovább sebez. Ha a nagylelkűség nem rántja ki egy határozott lendülettel, akkor az okosságnak kell azt finoman kihúznia. Ha visszagondolunk rá, azzal csak meghosszabbítjuk a kellemetlenséget, amit mások okoztak nekünk. És azt teljessé is teszi. (André Delmas, Reflexiók)
- 3086 Csak akkor gyógyulunk meg igazán, amikor megbocsátottunk. (A. Delmas i. m.)
- 3087 Szívének becsületessége erőt adott neki, hogy felismerje, ellenfelének igaza volt. Ama kevesekhez tartozik, akik el tudják fogadni, tisztelni mások igazát, abból táplálni és erősíteni a sajátjukat. (Jean Mauduit, Páli Sz. Vince)
- 3088 Ha nincs tükör, az ember nem látja saját arcát. Ha nincs ellenfél, az ember nem ismeri fel saját hibáit. (Henri de Lubac, Új paradoxok)

3089 Ne feledd kötelezettségeidet teljesíteni ellenségeiddel szemben sem!

3090 Akkor szenvedünk a legtöbbet, ha azok gyűlölnék, akiknek szeretni kellene minket. Szeretnének is titeket, ha csak beleegyeznétek, hogy megismerjenek titeket. (André Gide, Napló)

3091 Miként vannak az embernek hamis barátai, úgy előfordul az is, hogy egyesek durvaság, dac, vagy egyszerűen felületesség következtében ellenségekké válnak. És csak később veszik észre, hogy az ellentét, amely közöttük támadt, nem végzetes és nem is szükséges. Sőt néha rádöbbenünk arra is, hogy ezek a véletlenből támadt ellenségek egészen jó pajtások és ilyenkor igyekszünk tudomásukra hozni valami alig észrevehető jellel, hogy nem akarunk semmi rosszat. (Abel Bonnard, A barátság)

3092 Ne bízzál az ellenszenvben! (G. Wolfromm, Rövid körutak)

3093 Kiket szeretsz s akik szeretnek
Ha bántanak, ha megsebeznek,
Ne haragudj rájuk sokáig!
Oh egymást hányszor félreértjük,
Szeretteinket hányszor sértjük
Bár szívünk éppen nem akarja.
Mi is talán vérzünk a sebben,
Nekünk is fáj még élesebben,
De büszkeségünk be nem vallja .
Ne légy te büszke, légy őszinte,
Híved legott azzá lesz szinte,
Oszlik gyanú, megenyhül bánat;
Oly váratlanul jöhet halálunk
S ha egymástól haraggal válunk,
A sírnál késő a bocsánat! (Gyulai Pál, Tanács)

6. Távollét

3094 A távolság éppen úgy orvosság a gyűlöletre, mint enyhítő a szerelemmel szemben. (La Fontaine, Mesék)

3095 A távollét gyengíti a közepes vonzalmakat, de fokozza a nagyokat, mint ahogy a szél is eloltja a gyertyákat és lángra lobbantja a tüzet. (La Rochefoucauld, Maximák)

- 3096 Amit mi elhagyunk, az nem hagy el minket. (François Mauriac, A ker. szenvedései és boldogsága)
- 3097 A lélek nem ismeri az ellenállást. (Charles de Foucauld)
- 3098 A legkegyetlenebb távollét az, amit kezünkkel érinthetünk. (Paul-Jean Toulet, A három imposztor)
- 3099 Az igazi elválás az, amely nem okoz szenvedést. (Diane, Élet-bölcsességek)
- 3100 Elutazni annyi, mint egy kicsit meghalni. —
Partir c'est mourir un peu
Meghalni annyi, mint egy kicsit eltávozni. —
Mourir c'est partir un peu. (E. Haraucourt)
- 3101 Előttük volt az egész világ, szabadon választhatták a nyugalom helyét, vezetőjük a Gondviselés volt: kéz a kézben, találomra, lassan, magukban mentek végig az Édenen.
- 3102 Ne küldjünk senkit számkivetésbe. A számkivetés gonosz dolog. (V. Hugo)
- 3103 A számkivetés sohasem tette a királyokat jobbá. (Béranger Denys)
- 3104 Nincsenek sehol máshol barátaink, házastársaink, apáink és testvéreink, mint hazánkban. A számkivetett mindenütt egyedül van. (Lamennais, Paroles)
- 3105 A számkivetés egyfajta hosszú álmatlanság. (V. Hugo)
- 3106 Aminek legjobban fog fájni hijja,
elhagyod; s első nyíl ez elhagyásé,
melyet rádlő a száműzésnek ijja.
- Majd megtudod, mily sós kenyér a másé;
S föl- és lemenni milyen kínos ösvény,
keserves lépcső az idegen házé! (Dante, Paradicsom XVIII
55—60)
- 3107 Sem a távollét, sem az idő nem számítanak, amikor szeretünk. (Musset)
- 3108 Ó, hogy éreztem egykor, mi a válás.
Most is tudom: egy szörnyű, bús, megoldott
valami, mely a régi és a hálás
múltat mutatja s széttepi a csokrot.

Ó, hogy bámultam búsan-elfogottan,
azt, mi maraszt és híva is meneszt. (R. M. Rilke, Válás; Kosztolányi Dezső ford.)

3109 Hazátlanságom nehéz napjaiban végigjártam a világot, kerestem a megnyugvást, a feledést, az elveszett boldogságot, de bárhová fordultam, kijózanított egy újabb csalódás. Futóhomokban nehéz gyökeret verni. Mit használ énnekem a sok értékes ismeret és tapasztalat, amit idegenben szereztem, hogyha sebet hordoztam szívemben. Örömet és boldogságot egy hazátlan szív nem érezhet. Milyen nagy tévedés, hogy bármily külső szépség pótolni tudná az elveszett hazát. A szépet mindenhol megtaláljuk, de a hazát sehol. Hiába virágzik mindenhol az akác, nem olyan, mint az én kis falumban. Láttam kaliforniai narancs-völgyekben virágbaborult oleánder fákat, de mennyivel szebb egy virágzó magyar orgonabokor! Idegen volt nekem ott künn minden szépség. A gólya is elköltözik napkeletre a narancsligetek s kékvizű lóbusztavak országába, ahol nincs dér, nincs fagy, csak örök derű van s még a fénynek sincs árnyéka. Ez is egy ország és mégsem a haza. (Hock János, Börtönvirágok)

3110 Egy kedves utitárs megér egy fogatot. (Publilius Syrus, Szentenciák)

3111 Jobb egyedül lenni, mint rossz társaságban. (Pierre Gringoire)

3112 Egy csomag valamilyen formában ránk nehezedik, akkor is, ha valahol letettük. Attól a pillanattól fogva, hogy eszünkbe jut. (Marcel Jouhandeau, Esszé magamról)

3113 A legnehezebb csomagja az utazónak az üres erszény. (Német közmondás)

3114 Az utazás örömeihez hozzátartoznak a holnap-nélküli barátságok és az elindulások enyhe válási szomorúsága. (Simone Beauvoire, A mandarinok).

3115 Amikor a tengereket járjuk, változik az ég, de nem a hangulat, a kedély. Meddő igyekezet a miénk. A tenger hullámain, a nagy országutakon kergetjük a boldogságot. De hiszen itt van a boldogság! (Horatius, Epist.)

3116 Miért okozunk kényelmetlenséget a testünknek azáltal, hogy helyet változtatunk, amikor a lélek úgyis oly könnyedén szárnyal? (Baudelaire, Párizsi spleen)

3117 Mit ér, ha elvonulnak előtte a világ tájai, ha szemednek nincs meg az adottsága, hogy felfedezze azok szépségét. (Gustave Thibon, Tekintetünk)

3118 Ha együtt érkezünk a tengerpartra, lesznek olyanok, akik azonnal leszegik fejüket és az Óceán végtelenjétől megfélemlített tekintetüket rögtön kis kagylók keresésére fordítják.

Vannak olyan szemek és lelkek, akik szembe kerülve a nagysággal, ösztönösen elfordulnak és a maguk megnyugtatósára a képnek más szemléleti lehetőségét keresik. Az egymástól elhatároltan szemlélhető kicsiny dolgok szemléleti módját. (Ernst Hello: Az ember)

3119 Ha az ember mindenütt van, akkor lényegileg sehol sincs. (Seneca, Levelek Luciliushoz)

3120 Ismeri a világot, de nem ismeri önmagát. (La Fontaine, Mesék)

3121 A visszavonulás sokszor hatalmas fegyver lehet.

3122 Béke veled, béke szívem.

Válni kell, váljunk szelíden.

Teljesülés ez a bús út.

Nem halál. Mondj néma búcsút.

Bánatunkból dal, mesés lesz,

vágyunkból emlékezés lesz . . .

Lámpámat magasra tartva

fényt vetek nagy-nagy utadra. (Rabindranath Tagore, Lámpa az útra; ford. Kosztolányi Dezső)

VII. AZ ERÉNYEK ERŐI

1. Alázat

- 3123 Nem édeskés beszéd, nem fejlekonyítás, szemforgatás, nem alakoskodás! Most pedig hozzáteszem, hogy az igazi alázat saját gyarlóságunk és semmiségünk fölismerése s ez ismeret szerint igazodó élet. (Prohászka, Ő. M. XVII. 254)
- 3124 Aki dicsőségbe akar jutni, annak először alázatban kell Isten előtt meghajolni. Aki akar fényt inni, annak először homályba kell borulnia, aki akar erős és hajthatatlan és hatalmas lenni, annak saját tehetetlenségének mélységes érzelmeivel kell elteltetnie. (Prohászka, Ő. M. XVIII. 83)
- 3125 Nos, ebben a világban kissé túl jónak kell lennünk, hogy egészségesek legyünk. (Marivaux, Le Jeu de l'Amour)
- 3126 A jóság maga a teremtés. A jóság a termékenység. Ez magának a megszentelt cselekménynek az áldása. (Michelet, La Femme)
- 3127 Argusnak száz szeme van, segítsége mégis hiába való. A szeretet többet lát kettővel, mint a féltékenység ezerrel. (Dumoustier)
- 3128 Annak a szomorúságnak, amit hibáink okoznak nekünk, külön neve van. Úgy hívják: bánat. (Bossuet)
- 3129 A szerénység úgy aránylik az érdemhez, mint ahogy az árnyék a képen kifejeződik. Erőt ad neki és kiemeli. (La Bruyère)
- 3130 A nyájasság nem történik parancsszóra. Lehull az égből mint az enyhe eső. Jót tesz annak is aki adja, annak is aki kapja. (Shakespeare, Velencei kalmár)

- 3131 Sokkal kevesebb hálátlan ember van, mint ahogyan gondoljuk, mert sokkal kevesebb a nagylelkű, mint ahogyan azt hisszük. (Saint-Evermond)
- 3132 Az áldozatos élet a legmagasabbrendű művészet. Tele van igazi örömmel. (Gandhi)
- 3133 A jólnevelt emberek másoknak mondanak ellent, a bölcsek önmaguknak. (O. Wilde, *Pharases*)
- 3134 A pille minden fuvalomnak enged,
S úgy imbolyog, mint a virág s a gally,
mit körmenetkor gyermek keze lenget.
Reggel van, ó Uram, s az imák
hozzád suhannak, pille meg a virág
röpül feléd s a kötőrők zaja,
és a tücsök elbújva hegedül,
hogy te vagy a jó és nagy egyedül,
Uram, az élet édes telje zsendül,
a fény, a bőség ma is édesen dül.
Mint a pillangó és a kötőrő,
mint a tücsök, a napba dőzsölő,
hadd éljek, ó Uram, szelíd derűben,
alázatos-szegényen, egyszerűen. (Francis Jammes, *Ima az egyszerűségért*; ford. Kosztolányi Dezső)
- 3135 Az embert szavánál könnyebb megfogni, mint eszénél, és ha miénk a szíve, miénk az esze is. A mai ember sok kérdésben nem úgy érez, ahogy gondolkodik, hanem úgy gondolkodik, ahogy érez. (Tóth Tihamér, *Hiszek az Egyházban*, 15)
- 3136 Az ész nem szabad a szívtől elszigetelni. Ha elszigetelik, akkor elszegényedik. Ha elszigetelik, akkor megrabolják intuíciótól, lendületétől, lelkesedésétől, finom érzékétől s csakis az egyszerű gályapadjára kovácsolják. (Prohászka, XVIII. 89)
- 3137 Az eszmék olyanok mint a csillagok: el lehet azokat borítani felhőkkel, az utcák porával, de azokat kioltani, azokat lesöpörni nem lehet! (Prohászka, *O. M.* XVIII. 151)
- 3138 Mióta ugatja a kutya a holdat! És a Hold mégis fényes. (Magyar közmondás.)
- 3139 Jooland véleménye: Vannak, akik a modern világ megtérését csak csodától várják, s míg az a csoda megjön, addig tanácsosnak tartják, hogy Krisztus szolgái téli szállásokra a sekrestyébe vonuljanak s ott a hívek kis csoportjától környékezve, megóvják magukat a mételytől. Nem így kell tenni! (Prohászka, XIII. 218)

2. Türelem

- 3140 A türelem az a pozitív és szívből fakadó erőfeszítés, hogy megértsük másoknak hitét, gyakorlatát, szokását anélkül, hogy szükségszerűen elfogadnánk azokat, vagy azokban részt vennénk, vagy főként, hogy másokat emiatt gyűlölnénk.
- 3141 A türelmesség önmagában véve inzultus, minden más magatartás irányában, amely nem a mienk. Általában véve mi az, amit tűrünk? Olyan valami, ami a mi szempontunkból rossz, sérelmes, mert hogy jó dolgot tűrni nem szükséges. Azáltal, hogy kimondjuk: türelmesség, már eleve elítélünk minden más magaviseletet, gondolkodást mint olyan valamit, ami lejobb van, mint a miénk.
- 3142 Az igazi javak nem az arany és a földiek birtoklása, hanem az élet derűje, Isten békéje és érzésünk szívjósága.
- 3143 Erényesnek lenni nem azt jelenti, hogy megtestesült angyalok vagyunk, hanem jelenti azt a készséget, hogy legyőzzük a rosszat jóval, állandóan küzdünk lázadó szenvedélyünk ellen. Jelenti a bátorságot, hogy elismerjük, ha elbuktunk. Jelenti a lelki erőt, hogy újra felkelünk és kezdünk előlről mindent, ha már minden elveszett.
- 3144 Aki a küzdelem elől megszökik, megérheti, hogy másik küzdelemmel kell szembe néznie.
- 3145 A beszéd okozhat kárt, de a hallgatás néha nagyobb bajt idéz elő. A kimondott sértés okozhat sebet, de sohasem lehet annyira fájó és mély, mint az a gyengeség, amelyet másoktól elvárunk és meg nem kapunk. És sohasem bánunk meg keserűen egy kimondott bántó szót, mint azt a gyengéd szót, amit elvártunk és nem mondtak ki nekünk.
- 3146 Élni annyi, mint felejtani. Felejtani azt, ami az életet elviselhetetlenné tenné. Okvetlenül kerülnünk kell tehát a sebeekben való vájkálást. A csalódásoktól szabadulni nem tudás: beteges lelkiállapothoz vezet.
- 3147 Ahhoz, hogy a világ világ legyen, mindenféle emberre szükség van és mindegyikkel ki kell tudni jönni. (Mazarin bíboros)
- 3148 Dicsérni semmibe sem kerül és az kedves Isten s emberek előtt. (Horvát közmondás)

- 3149 Nem nagy dolog jókedvűnek lenni és békében élni, ha senki sem bánt. De amikor a látogatónk rosszkor jön, akkor legyen türelmünk elviselni egymást és így teljesíteni Krisztus törvényét.
- 3150 Előbb vagy utóbb valami felkiált bennünk, hogy terhünket nálunk erősebbnek adjuk oda. Ez az erősebb azután ad nekünk erőt arra, hogy diadalmasan hordjuk mi is a terhünket,
- 3151 Karaktert úgy szerzünk meg, ha türelemmel elviselünk betegséget, aggodást, türelmesen kitartunk, vagy pedig egy határozott cél felé állhatatosan törekszünk.
- 3152 Könnyű az a teher, amit megtanultunk könnyen viselni.
- 3153 Aki megszökik a fáradalmak, megpróbáltatások elől, önmaga ellen szellemi erőszakot követ el. Nem akar szembeszállni a nehézségekkel, de nem akar elpusztulni sem a közösség javáért.
- 3154 A boldog élet feltétele, hogy úgy éljünk, hogy a mindennapi élet megpróbáltatása ne nehezdedjen ránk. Kell, hogy annyira meggyökerezve legyünk békében, apró örömeinkben, hogy ne csak közvetlen környezetünkkel közöljük, hanem mindenkivel.
- 3155 Nincsenek elkeseredett helyzetek, csak emberek, akik nehéz helyzetben elkeserednek.
- 3156 Az igazi ajándék az, amiért küzdenünk kell. El kell ismernünk, hogy a szeretet, ami a legnagyobb ajándék, áldozatot és türelmet követel, és aki ezt meg nem érti, a szeretet igazi értékét sem ismeri fel.
- 3157 Ha körülnézünk a világban, azt látjuk, hogy a jószerencse ritkán szakad ránk, csak apró adagolásban kapjuk.
- 3158 Istennek nincs szüksége az ember munkájára vagy adományára. Aki legjobban viseli az ő szelíd igáját, az szolgálja őt legjobban és az is Isten szolgálja, aki türelemmel áll és vár.
- 3159 Az igazi egészség az, amit nélkülözni is tudunk. A lelki önuralom sokkal fontosabb az egészséges élethez mint fizikai alkalmasság.
- 3160 Egymáshoz vagyunk kapcsolva akár tetszik, akár nem. Tanuljuk meg tehát, hogy türelemmel, megnyugvással dolgozzunk egymásért, különben az egész világ nem lesz más, mint gyűlölet, nyomorúság, és gyilkosság.
- 3161 Van valami olyasmi is a világon, mint a türelem. Azt jelenti, hogy nem igen lehetünk boldogok mások boldogtalansága árán,

sőt arra kell törekednünk, hogy a magunk földi boldogsága árán is mások boldogságát keressük.

3162 Szerencsére az emberi lények olyan erősek, hogy egymás gyöngeségeit is el tudják viselni.

3163 Az élet olyan mint a sakk. Ha hozzányúlunk egy figurához, akkor mozdulnunk is kell vele. Megállni nem lehet. Ha rossz helyzetbe kerültünk, akkor sem vonulhatunk vissza. Türellemmel, nyugalommal viselnünk kell tettünk következményeit.

3164 Ha valami türelmetlen szó fakad az ajkadon, jusson eszedbe, kivel állsz szembe. Uram, bocsáss meg, most ismertelek meg, hogy Te voltál.

3165 Kérünk titeket, testvérek, legyetek türelmesek mindenki iránt (1 Tessz. 5,14). — A türelmetlen ember balgaságot művel (Péld. 14,17). Többet ér a türelmes ember a hősnél és aki uralkodik önmagán, különb annál, aki városokat hódít (Péld. 16,32). Legyetek örvendezők a reménységben, béketűrők a nyomorúságban, állhatatosak az imádkozásban! (Róm. 12,12).

3166 Az erkölcs abban áll, hogy legyen bátorságunk és türelmünk kitartani elhatározásunk mellett.

3167 Nem nevezhetjük áldozatnak az olyan munkát, amit kölcsönként az Istentől visszavárunk. Becsületesség, tiszta szándék, jókedv, amivel munkához fogunk, többet számít Isten előtt, mintha ún. nagy dolgokat vinnénk véghez.

3168 Az emberi fajtnak a legfőbb törvénye az erőszakmentesség. Az erőszak, mint törvény a vadállatok között uralkodik. (Hindu mondás)

3169 Az idegesség önuralom hiánya. Összetévesztése az oknak és okozatnak. Egy sajnálatos iskolapélda a circulus vitiosusra. Nem tudunk szenvedélyeinken uralkodni, ez az ok. Amikor elgaloppirozzuk magunkat, az az okozat, és az ún. idegességünk felelőtlen cselekedetekre ragad minket. Ez az oknak okozata.

3170 Akadályokba ütközünk az életben és akkor pillanatnyilag azok látszanak a legnagyobbaknak.

3171 Lehet, hogy nem találsz kiutat a nehézségekből, de az csak azért van, mert igen könnyű utat keresel arra.

3172 Ha nem tudjuk megoldani a problémákat, hogyan éljünk békében és igazságban embertársainkkal, a múltnak minden

életadó ajándékai a pusztulás fegyvereivé válnak. Ezek sokkal borzalmasabbak lesznek, mint bármi, amit eddig kitaláltak. Így a civilizáció saját magának áldozatává válik.

3173 Ha az ember görcsösen ragaszkodik ahhoz, hogy csak azt fogadja el, amit ő igaznak és helyesnek tart, végül is kudarcot vall és nem tudja elérni azt az egyetlen jutalmat, aminek értéke van: béke önmagunkban.

3174 A béke nem a tevékenység távolléte, inkább kivárása az időnek. Kivárjuk a megfelelő időt, hogy cselekedjünk a helyes elvek alapján, helyes módon. Gondoljuk el, hogyha az igavonó állat hátán rendszeren van elhelyezve az iga, akkor az könnyen elviseli. Így vagyunk azokkal, akik a fáradalom láncait viselik, azok magukkal viszik, de sohasem vonszolják.

3175 Akarnunk kell a békét, amelyet meg tudunk szerezni önmagunknak és mások számára, hogy aztán képesek legyünk elnyerni azt a másik békét, amely a lélek gyümölcse és a mindent egyesítő tudás feltétele: Isten szeretete.

3176 Szenvedélyeinket fékeznünk kell, mert azok olyanok, mint túlfűtött kazánok. Ha teljesen elnyomjuk, akkor felrobban és borzalmas pusztító erővé változik. De ha gyengén megnyitjuk a csapot, akkor csodákat művel. A mindent szabályozó jelzés figyelmeztet bennünket, hogy feszültség van rajtunk és ilyenkor óvatosnak kell lennünk.

3177 A türelmes szenvedés gyönyörű például szolgál a mai türelmetlen világ számára.

3178 Sok ember azon panaszkodik, hogy a rózsának miért van tövise. Én meg azért adok hálát a jó Istennek, hogy a tövisnek rózsája is van.

3179 Az életben vannak nehézségek és azokat türelemmel kell legyőzni, mert nem rózsák között járunk, hanem tövisek között.

3180 Az életet türelemmel kell elfogadnunk, de nem rezignációval, lemondással, mert ez a legyőzötteknek a menedékhelye.

3181 Ha türelmes akarsz lenni, tanuld meg, hogy nagyobb áldozat időnket adni másoknak, mint pénzt.

3182 Néha úgy érezzük, hogy nincs bennünk már erő. Akkor is menjünk tovább, mert Istentől mindig megkapjuk a támogatást.

3183 A tolerancia az a pozitív és szívből fakadó elgondolása a dolgoknak, hogy megértjük mások hitét, szokását, életmódját anélkül, hogy azokat szükségszerűen elfogadnánk, vagy másokat azért gyűlölnénk.

3. Az élet bölcsesége

3184 Szeretném, ha nagy gonddal választanák ki azt a nevelőt, aki tudós és erényes. Mindkettőre szükség van, de fontosabb az erkölcs és a megértés, mint a tudomány. (Montaigne)

3185 Nem az az igazi oktatás, amely kész fogalmakat ad át, hanem az, amelyik képessé teszi az illetőt arra, hogy saját maga alakítsa ki önmagában a fogalmakat. (Joseph-Marie de Gerando)

3186 A kultúra — nem birtoklás, hanem a létnek egy formája. (Jacques Lepage)

3187 Abból a képtelen gondolatból indulnak ki egyesek, hogy egy nép akkor tudós, ha mindenki, ugyanazt a dolgot mondja. Mintha a funkciók különbözősége nem vonná maga után a tudás különbözőségét. Mintha egy kereskedőnek hasznára volna azt tudni, amit egy orvos tud. Ez a gondolat tele van tévedéssel, különösen, mert ez önmagánál még rosszabbat von maga után. Azt képzelték, hogy a speciális tudományok elemei olyanok számára is szükségesek, akik nincsenek arra hivatva, hogy azokat akár gyakorlatilag, akár elméletileg kövessék.

3188 Hiába bölcs a bölcs, a fogfájást az sem viseli el türelemmel. (Shakespeare, Hamlet)

3189 Légy bölcsőbb mint mások, ha tudsz, de ne áruld el nekik. (Lord Chesterfield)

3190 Ha szegény kunyhóban születél is, légy bölcs s akkor olyan leszel, mint a lótosz virága, mely az iszaptól felemelkedik. (Hindú mondás)

3191 Nem bánom fiaim, ha Istenben bíztok, de azért a fegyvert is mindig készen tartsátok. (Cromwell)

3192 Amikor az okosság mindenütt ott van, a bátorságnak sehol sincs helye. (Mercier bíboros)

- 3193 A tudatlanság mindig kész arra, hogy önmagát bámulja.
(Boileau)
- 3194 Tudatlanságomnak köszönhetem azt a keveset, amit tudok.
(S. Guitry)
- 3195 Gondolkozz, mielőtt beszélsz és mérlegelj, mielőtt cselekszel.
(Shakespeare, Hamlet)
- 3196 A valóság nem az ideállal száll szembe, hanem a hazugsággal. (Gustave Thibon)
- 3197 Néha az ostobaság, néha a szellem hatalma áll szemben a tényekkel. (Paul Valéry)
- 3198 A valóság, úgy látszik, büntetésül van teremtvé azok számára, akik álmodoztak. (Émile Bauman)
- 3199 Az igazságok a sebészek módjára kegyetlenek szoktak lenni.
(Vladimir Ghika)
- 3200 Az emberek csodálkoznak a kor erkölcstelenségén, hitetlenségén és romlottságán. Tekintsék meg csak az ifjúságot! Forgassák fel csak a látszólagos ifjúságot, hozzák felszínre, ami ott a fenéken van, elemezzék azt az iszapot és többé nem fognak csodálkozni! A forrás van megmérgezve már régtől fogva. Aki nem volt gyermek, abból nem lesz férfi.
- 3201 Megértéssel lehet lenni az új idő valóban nagy dolgai és a modern lélek iránt, azonban a modern kor erkölcsi tévtanaival szemben bátran vállalni kell a nem-modern jelzőt is. (Faulhaber, Zeitrufe, 279)
- 3202 Eszméket nézettisztulás nélkül, életet összetűzések nélkül nem képzelhetek és így az Egyházat sem emelhetjük ki a társadalmi alakulásoknak a tudományos irányok s uralkodó eszméknek befolyásából. (Prohászka, Ő. M. XIII. 145)
- 3203 Becsüljük hát meg a világot s az embert mint az erők készletét. Becsüljük meg a haladás és fejlődés nagy munkaprogramját mint Isten gondolatát és szándékát. Tegyük meg bátran a következtetést, hogy az igazi, krisztusi morál az Istennek e szándékát is nagyrabecsüli s hogy szent kötelességet lát a haladás és fejlődés nagy munkájának serény folytatásában. (Prohászka, Ő. M. XIII. 233)
- 3204 Két út van előttünk, a széles út, amely a kárhozatra vezet és a keskeny út, amely az életre visz. Két zászló lobog előttünk: az

egyik ezzel a felírással: Élvezd az életet! — A másik a kereszt jelszavával: Kövess engem! (Faulhaber, Zeitrufe 319)

3205 A gyertya kiszorította a mécsest, a gyertyát a gáz, a gázt a villany, de a napgolyó még mindig tartja magát, pedig ez a legkevésbé modern világító szerszám.

4. A kötelesség

3206 Három dolog kell az élethez: nagy gondolatok, jelentékeny tettek s nagy örömök. (Prohászka, XIII. 74)

3207 Nietzsche is kívánja: „Die Welt ist tief, viel tiefer, als der Tag gedacht Tief ist ihr Weh, Lust, tief noch als Herzleid, Weh spricht: Vergh! Doch alle Lust vill Ewigkeit, Will tiefe Ewigkeit.” A vágy az örök boldogság után téríti észre a tudományban elkevénykedett embert! (Prohászka, Ő. M. XIII. 166)

3208 Szánalmasan nevetséges, ha arra gondolunk, vannak pedagógusok, akik gyermekeknek oly nyelv szavait tanítják, amelyet ők soha nem hallanak és nem beszélnek. Azt mondják, ezek az összevisszaságok, amelyeket így tanítanak, a tudományok elemeit foglalják magukban és a leányokat mindenről felvilágosítják. ki ne látná azonban, hogy ezek csak sötétséget árasztanak. (Anatole France)

3209 Mutassatok pár szóval a tudomány dolgaira, egy-két példával világosítsátok meg az eredményeket. Szavatok legyen naív, nagyszerű és nagylelkű. Ne hizelegjetez magatoknak azzal, hogy sok dolgot tanultok. Elég, ha csak a kíváncsiságot ébresztik föl. Elég, ha csak megnyitjátok az elméket, de ne terheljétek meg azokat. Szikrát helyezetek oda. Magától is lángragyúl, ahol az leginkább lángragyújtható.

Ha pedig a szikra kialszik, ha egy-két értelem homályban marad, legalább nem fogjátok azokat megégetni. Mindig lesznek köztünk tudatlanok. Mindenfajta természetet tisztelni kell és hagyjunk meg az egyszerűségben olyanokat, akik egyszerűsége való. (Anatole France)

3210 Többet ér keveset tudni, mint amit tudunk, rosszul tudni. (Joubert)

3211 Azáltal, hogy az észet fejlesztik, a modern nevelés elhanyagolja a szellem kifejlesztését. A legtöbb vizsgára való előkészület az emlékezetet alakítja, anélkül, hogy értelmet is alakítaná. Enélkül pedig a lelki érték semmi. A közösség érdeke azonban alapos értelmi tudást követel. Mert szükségünk van mérnökökre, biológusokra, közgazdászokra, történészekre, fizikusokra, matematikusokra, filozófusokra. Csakis az értelem specialistái képesek előrevinni a tudást. (Alexis Carrel)

3212 A specializálódás szükséges rossz. De nem fizetődik ki, ha ezáltal a szellemet korlátok közé szorítjuk. A könyvtárak, laboratóriumok, tantermek légréteges veszélyes olyanok számára, akik igen hosszú ideig ott elzárkóznak. Ködként elszakít minket a valóságtól. (Alexis Carrel)

3213 Az oktatás tudósokat, vagy féltudósokat csinál. A nevelés férfiakat alkot.

3214 Az igazi nevelésnek oda kell irányulni, hogy felébressze és fejlessze az érzéket a kulturális aszkézis iránt, a kultúra iránti egyéni törekvés felé. Ez a nevelési feladat soha, semmi időben sem volt nehéz. A szétszórtság elmorzsolja az energiákat, az értelmet és a lelkiismeretet. A modern idők veszélyesen nem fiziológiai, hanem értelmi és lelki. Ez a folyamatosság megszakítása, a szétszórtság, ez a káosz. A kultúra az, amely a káosz ellen fordul. (Jean Huguot)

3215 Amikor egy gyermek beszélni vagy gondolkodni kezd, nem kell attól félni, hogy túlterheljük agyát, emlékezetét. Meglepő a gyermek emlékezőképessége, de hamar hanyatlik is. Csodálatos a koordináció a fülek és a szó orgánjai között, de alig marad fenn tíz évnél tovább. A gyermek könnyedén, fáradtság és hiba nélkül folyékonyan meg tud tanulni két-három nyelvet. Tíz év elteltével ez majdnem lehetetlenné válik, és hatalmas munkát és erőfeszítést követel, ami ebben a korban ellentétes reakciót, az eredményre káros tiltakozást idéz elő. Két-három éves korban ily tiltakozás még nincs. (Lecomte du Nouy)

3216 Gondoljuk meg, hogy a gyermek számára tíz percnél odafigyelés megfelel több, mint egy órai koncentrációnak egy felnőtténél. Többet ér, ha egy gyermekkel minden nap öt percen át foglalkozunk mint adni egy harmincperces oktatást, amikor már fiziológiailag képtelen figyelmét koncentrálni.

3217 A gyermekben természettől megvan a hajlam a kíváncsiságra és ez megelőzi az oktatást. El ne mulasszuk, hogy ezt hasznunkra

fordítsuk. Sohasem szabad kérdezősködést zaklatásnak venni. (Fénelon érsek)

3218 Ciceró hármát bánt meg életében: ha egy napot elherdált, ha titkot asszonyra bízott és ha oda is tengeren ment, ahová szárazon is eljuthatott volna.

3219 Az erkölcsi erő tekintélyt ad az egyesnek és akaratlanul is hatalmassá, a gyöngék vezetőjévé, az erők tanácsadójává teszi.

3220 Az emberi szív akkor a legnehezebb, amikor a legüresebb.

3221 Az emberek nagy nyomorúsága az, hogy tudják, mi a kötelességük és mégis oly kevésbé érzik, hogy mivel tartoznak másoknak. (Szalézi Sz. Ferenc)

3222 Csupán két dolgot ismerek a világegyetemben. Fejem fölött a csillagos eget és a kötelességérzést szívünkben. (E. Kant, Kritik der praktischen Vernunft)

3223 Tudjátok, hogy mi a kötelesség? Az amit másoktól megkövetelünk. (ifj. Dumas)

3224 Egy emberre akkor mondják, hogy betölti állását, ha állása betölti őt. (G. Gh. Lichtenberg)

3225 Az emberek mindig őszinték, csak az őszinteségük változik. (T. Bernard)

3226 A kötelesség együtt születik az élettel s csak akkor ér véget, amikor ránk szögezik a koporsó fedelét.

3227 A kitartás és a szorgalom legyőzi a tehetséget.

3228 Igyekezzünk úgy élni, hogy amikor meghalunk, a halottvivők is sírjanak temetésünkkor. (Mark Twain)

3229 Azok, akik igen sokat törődnek aprólékos dologgal, rendszerint képtelenek lesznek nagyokra. (La Rochefaucauld, Maximes)

3230 Négy dolog van, amit nem lehet sokáig rejtve tartani: a tudás, az ostobaság, a gazdagság és a szegénység. (Ezeregyéjszaka)

3231 Ha imponálunk másoknak, ellenséget szerzünk, ha átlagemberek maradunk, népszerűek leszünk. (O. Wilde)

3232 Az átlagemberek rendszerint követ vetnek arra, aki különbnáluk. (La Rochefoucauld)

- 3233 Aki komolyan akarja venni az életet, úgy kell cselekednie, mintha hosszú ideig élne és úgy számolni az élettel, mintha hamarosan meg kellene halnia. (Litré, Dictionnaire)
- 3234 Az élet — gyászinduló, melyhez az ütemet a szív veri. — Das Leben ist ein Trauermarsch zu dem das Herz den Takt schlägt.
- 3235 Az élet tele van lehetetlenségekkel, amelyekben arcátlanságnak tűnhetik fel, hogy látszólag valószínűtlenek. Tudjátok-e, miért? Azért, mert ezek a lehetetlenségek mégis igazak. (L. Pirandello)
- 3236 A szenvedély olyan, mint a tűz és a víz. Jó szolgálak, de rossz gazdák. (L. Estrange)
- 3237 Mutass nekem egy embert, aki nem rabszolgája szenvedélyének. Szívem mélyén hordozom őt. (Shakespeare, Hamlet)
- 3238 Amíg a szerencse melletted van, ura vagy a világnak. Dicsőség elvakít minket. De amikor a gyászos fordulat bekövetkezik, az álarc lehull, az ember megmarad, a hős eltűnik. (Rousseau)
- 3239 Senki sem hős inasa előtt. (C. Cornuel)
- 3240 Mindig szeretjük azt, ha vannak hőseink, és vannak barátaink is, akiknek őket megmutathatjuk. (Meredith)
- 3241 Az igazi nagyság abban van, hogy önmagunkon uralkodunk. (D. Defoe, Robinson Crusoe)
- 3242 A nagyságnál a baj ott kezdődik, amikor a hatalom és a lelkiismeret szétválnak. (Shakespeare, Julius Caesar)
- 3243 Hiszek a kevesek erényében. A világot mindig a kevesek mentik meg. (Gide)
- 3244 Soha sem jött létre nagy dolog lelkesedés nélkül. (R. W. Emerson)
- 3245 A görögök hagyták reánk nyelvüknek legszebb szavát. Ez a szó az entuziazmus. Jelentése: Isten bensejébe hatolni. Értelme: lelkesedés, lelki felbuzdulás, lélek hatása alatt lenni. (Pasteur)
- 3246 Túlzott szigorúság gyűlöletet okoz. A túlságos engedékenység a fegyelmet gyöngíti. Tanuljátok meg, hogyan kell megőrizni a középutat, s akkor nem lesztek kitéve sem megvetésnek, sem bántalumnak. A sebészt kell utánózni, aki szükség szerint vagy a kést használja, vagy pedig balzsamot tesz a sebre. (Saadi, Rózsák kertje)

- 3247 Üresítsd ki önmagadat és töltekezzél mással. (Delille abbé, Convers. III)
- 3248 Az önzés olyan borzalmakat kelt föl, de mi kitaláltuk az udvariasságot, hogy azokat eltakarjuk. De áthatol minden leplen és minden találkozásakor elárulja önmagát. (A. Schopenhauer, Die Moral)
- 3249 Önző ember az, aki életének minden pillanatát nem arra használja fel, hogy más önző emberek boldogságát biztosítsa. (S. Guitry)
- 3250 A szeretet a legnagyobb gazdagság. Senki sem elég gazdag ahhoz, hogy a szeretetről lemondhasson.
- 3251 A gyöngye emberi szem a nagy mindenség mérhetetlen távlatába tekint.
- 3252 Ez így rendeltetett:
 Hogy ne lehessenek soha senkié,
 És ne lehessen enyém senki sem.
 És legyek mégis mindenkié,
 És legyen enyém az egész világ.
 Ó árvaságra, szűkült végtelen,
 Ó végtelenné tágult árvaság. (Reményik Sándor, Mécs Lászlóhoz)
- 3253 Az ember a szokás rabja — Der Mensch ist ein Gewohnheitstier. (Német közmondás)
- 3254 A szokás második természetünk. (Sz. Ágoston, Contra Julianum)
- 3255 A szokástól nem szabadulunk meg, ha azt kidobjuk az ablakon. Lépésről lépésre kell a lépcsőn lejjebb szállítani. (Mark Twain)
- 3256 Öreg korunk megszokásai nem kevésbé akadályozzák üdvünket, mint az ifjúkor szenvedélye. (La Sablière)
- 3257 A megszokás láncai rendszerint nem annyira kemények, hogy érezzük azokat, amíg csak annyira erősek nem lesznek, hogy nem bírjuk őket elszakítani. (Johnson)
- 3258 A tapasztalatunk nem attól függ, hogy mink van, hanem hogy mennyit érünk. (E. M. Forster)
- 3259 Tapasztalatnak hívják az emberek a tévedéseiket. (O. Wilde)

- 3260 A tapasztalat szigorú iskola. Az ostobák máshol nem tanulnak. (Franklin)
- 3261 Oroszlánokkal nem könnyű a barátkozás s ha valaki velük akar élni, ki kell tennie magát a felfalítás veszedelmének.
- 3262 A rózsza is a hervadás határán ontja legszebb illatát.
- 3263 Az észnél és a tudománynál sokszor hatalmasabb erő: a tudatlanság és az ostobaság.

5. Titoktartás

- 3264 Senki más nem tud megőrizni egy titkot, mint az, aki nem tud róla. (Calderon)
- 3265 Sokkal többet ér, ha magunk őrizzük meg a titkot, mint ha átadjuk másnak megőrzés végett.
- 3266 Feltételezhetjük-e, hogy másvalaki megőrzi titkunkat, amikor azt mi magunk sem tudjuk megőrizni? (La Rochefoucauld)
- 3267 Az áttetsző lélek, aki nyílt minden oldalról, könnyen bevehető. A hiszevény ember a jóakarat legkisebb jelére azonnal megszeret. A bizakodó szívét-lelkét kitarja és nem törődik azzal, hogy meghallgatják-e. (Joseph Roux)
- 3268 Ha valaki rádbízta titkát, máris elhiszed, hogy becsületes, és igazságosnak, helytállónak tartod, hogy te is rábízod a magadét. Könnyelmű vagy és ostoba! Az, aki titkát rádbízta, gyakran csupán a becsületes ember látszatát kelti. Különböző is ez nem bízalom, hanem csak a nyelv fékezésének hiánya. Amit a füledbe súg, azt elmondja boldog-boldogtalannak. Olyan, mint egy lyukas hordó. Ahogy nem őriz meg saját titkát, nem őriz meg a tiédet sem.
- 3269 Mutasd meg, hogy van benned szemérem, hűség, állhatatosság és hogy nem vagy lyukas hordó, és nem várom, hogy elsúg nekem titkodat. Én leszek az első, aki arra kérlek, hallgasd meg az enyémet. Ki ne keresne, ki ne fogadna el nagy örömmel egy bizalmast, aki szeretettel jön, aki részt vesz gyengeségeinkben és aki segít hordozni terheinket?
- 3270 A diszkrét ember jellegzetessége, hogy nem keres bizalmaskodásokat. (Paul Peeters S. J.)

3271 A hallgatás mindig imponáló: ez még az ostobáknak is tekintélyes külsőt kölcsönöz.

Mindenfajta üzleti ügyben azok, akik elég bölcssek, hogy ehhez tartásuk magukat, alkalomadtán sokat köszönhetnek ennek. Semmi sem nehezebb, mint a mérséklet olyanoknál, akiknél a képzelőtehetség túlteng. Finom lelkek — akik a dolgok minden oldalát könnyen áttekintik — annál nagyobb nehézséggel állnak ellen a kísértésnek, nehogy kifejezzék azt, ami bennük végbe-megy. Merészen odavetett ajánlatok, meggondolatlanul fogalmazott, oktalan ígéretek, csipős szavak: túl hosszú volna felsorolni a kellemetlenségeket, veszélyeket, amelyeket az ilyenfajta indiszkréciókból erednek.

Hogyan lehetséges azonban, hogy valami kedvező gondolatot ne közöljünk olyasvalakivel, aki látszólag meglepődve, elragadtatva meg akar hallgatni minket? Az ostobák könnyebben engednek a gyönyör hiú csábításának, hogy önmagukat hallják, amikor másokhoz beszélnek. Megelégedve távoznak el olyan beszélgetés után, amelyből semmi hasznót nem húztak, legfeljebb üntattak másokat és a józan emberek megvetését kiérdemelték. (Eugène Delacroix)

3272 Hihetetlen, mennyi ostobaságot tud egy intelligens ember mondani egy nap alatt. Nyilván én sem lennék külön, csak hogy én gyakrabban hallgatok. (André Gide)

3273 A szószátyárnak már arra sincs ideje — és hamarosan jóíz-lése sem —, hogy összeszedje magát, mélyen gondolkozzék és éljen. Izgalmat kelt önmaga körül és ezáltal igen gyakran megakadályoz másokat a munkában és termelékeny összeszedettségben. A szószátyár ember felületes, hiú és valójában veszedelmes lény. (Gaston Courtois)

3274 Keveset beszélj és ne avatkozzál olyan dolgokba, amelyek fe-lől nem intéztek hozzád kérdést. (Keresztes Sz. János)

3275 Az ostobák szíve a szájukban van. A bölcs ember szája pedig a szívében. (B. Franklin)

3276 Száj: férfinál belépő a lélekbe. A nőnél a szív kiáradása. (A. Bierce)

3277 Az ajak lehet néma. A szív nem.

6. Mosoly

3278 A mosoly a lélek kiválóságának, előkelőségének leggyengé-debb és legérzékenyebb jele. (Sainte Beuve)

3279 Az ostoba túlhangosan nevet, művelt ember csak finoman mosolyog.

- 3280 Sohasem élveztem azt, amikor mások nevetségessé váltak. (Montesquieu)
- 3281 El sem tudjuk képzelni, mekkora szellemesség kell ahhoz, hogy nevetségessé ne váljunk. (Chamfort)
- 3282 A mosoly szépsége mindenkit meghódít. Az angyalok mosolyognak, de nem nevetnek. A nevetés a testiséggel függ össze, a mosoly azonban csupán egyetlen szó. Mosolyogni tudunk a fájdalomunk tetőpontján is, de nem nevetünk. Csakis a szeretet az, amely mosolyra készítet. (André Suarès)
- 3283 Minél komolyabb az arc, annál szebb a mosolya. (Chateaubriand)
- 3284 A mosoly az egyetlen olyan beszéd, amelyet szavak nélkül is megért mindenki. (Désiré Leman)
- 3285 A mosoly feltárja a lélek kapuját. (Vladimir Ghika)
- 3286 Mosollyal kell megnyílni a balszerencsét.
Kit megraboltak a tolvajok,
Tolvaját rabolja meg, ha mosolyog. (Shakespeare)
- 3287 A mosoly közösségi cselekedet. Amikor nem a szerelemnek, vagy szeretetnek bájos gesztusa, akkor a szívnek megnyilatkozása, amely megnyílik, hogy rokonszenvet mutasson, vagy viszonozzon. Lehet a karitásznak diszkrét jele is. Vagy pedig részvét, amely finoman elrejtí magát. (André Delmas)
- 3288 Nagy dolog mosollyal ajkunkon végigjárni az életet. Gondoljunk csak arra, mennyire növekednék az életöröm, ha mindenfelé mosolygó arcokat, reménytől boldogságtól, vidámságtól ragyogó tekinteteket látnánk. (Marden)
- 3289 Igyekezzél, hogy a testvérek előtt mindig vidám, megelégedett légy, mert nem illő, hogy Isten szolgáját szomorúnak, mogorva arcúnak lássák.
- 3290 Olyanok legyünk, mint Jézus, mindig kedvesek, mindig szeretetreméltók, örökké gyengédek, figyelmesek, testvériesek. Szívünk mindig túláradjon jóságtól, szeretettől. Ajkunk gyengéd szavakat ejtsen ki, hogy szánk, szemünk, szívünk mindig kedvesen gyengéd, simogató legyen, mindenki iránt mindenkor. (Charles de Foucauld)

3291 Ha nem kapsz mosolyt, ahogy azt megérdemelnéd, légy nagy-lelkű és add a magadét.
Valóban senkinek sincsen annyira szüksége a mosolyra, mint annak, akinek nincs mit adnia.

3292 Ne neved sokáig, se gyakran, se túlzottan. (Epictetus)

3293 A tréfa az intelligencia mosolya. (André Suarès)

3294 A nevetés a lélek hangja. Van nevetés, ami ostoba, mint valami kongó edény. Van nevetés, ami sírásra készítet. Van sírás, ami nevetésre készítet. (Joseph Roux)

3295 Mi is a tréfa? Csipetnyi mustár azon a főtt húson, ami az élet. (Olasz mondás)

3296 Móka közben is fájhat a szív, s az öröm vége búslakodás lehet. (Péld. 14,13.)

3297 Mi tiltja, hogy mosolyogva ne mondjuk meg az igazat. — Ridentem dicere verum quid vetat? (Horatius, Serm. I. 1,24.)

3298 Az a nap elveszett számomra, amelyen nem nevettem. (Chamfort, Maximes)

3299 Nevetnünk kell, mielőtt boldogok vagyunk, nehogy meghaljunk, mielőtt nevetnénk. (La Bruyère)

3300 A meg nem értett fájdalomnak fáj a nevetés.

3301 Mennél inkább képes valaki teljes komolyságra, annál inkább tud szívből nevetni. (Schopenhauer)

3302 A humor az emberek egymásközi érintkezésének egyik legfontosabb eszköze. (Csehov)

3303 Aki nevet, szöveget húz ki koporsójából.

3304 Aki a tréfát nem ismeri, hasonló az oxigén nélküli levegőhöz. (Móra Ferenc)

3305 Akik másokat jól meg tudnak nevetetni, azok született orvosok. (Demokritosz)

3306 A bölcsesség biztos jele, ha valaki nevet azon, hogy mások nevetnek rajta. (Chesterton)

3307 Aki mindig nevet az bolond, aki soha, az gonosz. (Gracian)

VIII. GONDOLATOK KÖZLÉSE

1. Beszéd és írás

- 3308 Az emberi szó oly gyakran alatta van annak, amit szeretnénk kifejezni, hogy néha azt kérdezzük, vajjon ez nem az édenkerti bukás következményeinek egyike-e. Kellett, hogy azelőtt létezzék az emberi gondolat közlésének másfajta formája is, ami kevésbbé közönséges volt, mint a mostani. (Julien Green)
- 3309 Rendszerint az az ember, aki nem beszél, nem is gondolkodik. Azokról szólok, akiknek nincsen okuk arra, hogy ne beszéljenek. Mindenki örömmel kifejezésre juttatja, amiről azt hiszi, jól kigondolta. Az emberek már ilyenek. (Montesquieu, Cahiers III. 279.)
- 3310 Szükségét érzem annak, hogy gondolataimat kinyilvánítsam, kifejezzem, megmagyarázzam. Nem érezzük át teljesen, amit képesek voltunk kimondani. (Paul Gerdely)
- 3311 Ha arra kényszerítjük magunkat, hogy pontosan beszéljünk, megszokjuk a helyes gondolkozást. (Sainte-Beuve)
- 3312 Szóalj meg, hadd lássalak. (Antiszthenész)
- 3313 Legyen arra gondod, hogy a beszéded a lelked méltó köntöse legyen, átszőve egyszerűséggel, muzsikával. (Lanza del Vasto)
- 3314 Sokat beszélni nem ugyanaz, mint sokat mondani. (Szofoklész)
- 3315 A szó természetes rendeltetése, hogy szolgálja a gondolatot, nem pedig, hogy pótolja azt. (Henri Bergson)
- 3316 Vannak emberek, akik előbb beszélnek, mint gondolkodnak. (La Bruyère, Caractères, V.)

- 3317 Fékezd nyelvedet. Nagyon sokat kell hallgatni, hogy legyen olyan mondanivalónk, amit érdemes meghallgatni. (Lanza del Vasto)
- 3318 Ha valaki igen sokat beszél, mindig mond olyasmit, amit nem kellene mondani. (Confucius)
- 3319 Visszavonhatunk egy rosszul alkalmazott szót, de maga a tény, hogy azt kimondtuk, megmarad. Kivált akkor, ha azt elfeledni véljük. (Paul Peeters S. J.)
- 3320 Urai vagyunk a ki nem ejtett szavaknak. De rabjai azoknak, amelyek szájunkon kicsúsztak. (Arab közmondás)
- 3321 Olyan is van elég, aki hacsak lehet,
Szörnyíti erősen a csudás híreket,
Sőt ha mástól nem hall, jobban esik neki,
Ha maga csinálhat és azt terjesztheti. (Arany János, Toldi estéje III. 23)
- 3322 Keveset beszélünk, ha a hiúság szóra nem készlet. (La Rochefoucauld, Maximes, 137)
- 3323 A hiú emberek nem lehetnek ügyesek, mert nincs erejük, hogy hallgassanak. (Vauvenargues, Réflexions et Maximes)
- 3324 Nagy nyomorúságra vall, ha nincsen elég képességünk arra, hogy jól beszéljünk, sem elég ítélőképességünk, hogy hallgassunk. (La Bruyère, Caractères)
- 3325 Inkább hallgass, vagy mondj olyat, ami többet ér a hallgatásnál. (Menander)
- 3326 A hallgatás mindig imponáló: ez még az ostobáknak is tekintélyes külsőt kölcsönöz. Mindenfajta üzleti ügyben azok, akik elég bölcssek, hogy ehhez tartsák magukat, alkalomadtán sokat köszönhetnek ennek. Semmi sem nehezebb, mint a mérséklet olyanoknál, akiknél a képzelőtehetség túlteng. Finom lelkek — akik a dolgok minden oldalát könnyen áttekintik — annál nagyobb nehézséggel állnak ellen a kísértésnek, nehogy kifejezzék azt, ami bennük végbemegy. Merészen odavetett ajánlatok, meggondolatlanul fogalmazott, okatlan ígéretek, csipős szavak, túl hosszú volna felsorolni a kellemetlenségeket, veszélyeket, amelyek az ilyenfajta indiszkrécióból erednek.

Hogyan lehetséges azonban, hogy valami kedvező gondolatot ne közöljünk olyasvalakivel, aki látszólag meglepődve, elragadtatva meg akar hallgatni minket? Az ostobák könnyebben engednek a gyönyör hiú csábításának, hogy önmagukat hallják, amikor másokhoz beszélnek. Megelégedve távoznak el olyan beszélgetés után, amelyből semmi hasznót nem húztak, legfeljebb úntattak másokat és a józan emberek megvetését kiérdemelték. (Eugen Delacroix)

3327 Hihetetlen, mennyi ostobaságot tud egy intelligens ember mondani egy nap alatt. Nyilván én sem lennék különb, csak hogy én gyakrabban hallgatom. (André Gide)

3328 A szószátyárnak már arra sincs ideje — és hamarosan jóízlése sem, hogy összeszedje magát, mélyen gondolkozzék és éljen. Izgalmat kelt önmaga körül és ezáltal igen gyakran megakadályoz másokat a munkában és termékeny összeszedettségben. A szószátyár ember felületes, hiú és valójában veszedelmes lény. (Gaston Courtois)

3329 Magamat kivéve mindent tudok. (F. Villon, Ballades)

3330 A szószátyár többet beszél, mint gondolkozik. Viszont aki sokat beszél, de sokat gondolkozik is, nem tekinthető szószátyárnak. (Joubert, Pensées VIII)

3331 Ami magad vagy, hangosabban beszél, mint amit mondasz. (Emerson)

3332 Keveset beszélj és ne avatkozzál olyan dolgokba, amelyek felől nem intéztek hozzád kérdést. (Keresztes Sz. János)

3333 Semmi miatt se panaszkodjál és semmi felől se kérdezősködjél. Ha szükséges valamit kérdezned, ezt is kevés szóval tedd. (Keresztes Sz. János)

3334 Semmiképpen se mondj olyan szavakat, amelyek nem egészen tiszták.

3335 Minden könyv egy kulcs, amellyel kinyithatunk egy emberszívet és belenézhetünk rajta. Minden író milliók nevében beszél, azért is keressük önmagunkat a sorok mélyén. (Perlaky Lajos)

3336 Az olvasás a legbiztosabb orvosság a lélek sebeire.

3337 Amelyik könyvet nem érdemes többször olvasni, azt egyszer sem volt érdemes elolvasni. (La Rochefoucauld)

3338 Nauta de ventis, de tauris narrat arator,
Enumerat miles vulnera, pastor oves.

Széljárásról beszél a hajós, ökrökről a szántóvető ember. Sebeit emlegeti a harcos, birkáit a juhász. (Propertius II. 1,43)

3339 Az elmondott beszéd frissen plántált, a leírt szó pedig préselt virág. (Faulhaber, Rufende Stimmen 420)

3340 Hasztalan, néha veszélyes, sőt bűnös dolog megmondani az igazat, amikor biztosak lehetünk abban, hogy a lelkeket megzavarják, a szíveket meggyötrik ahelyett, hogy világosságot gyűjtanának. Másrészt pedig semmi sem ellenkezik annyira az őszinteséggel, mint amikor minden kritika és önfegyelem nélkül kimondjuk, ami az eszünkbe jut. Vannak esetek, amikor a beszéd: hazugság, — amikor jól tudjuk, hogy félreértések, kétértelműségek elkerülhetetlenek. Vannak viszont esetek, amikor a hallgatás is hazugság, amikor tudatában vagyunk annak, hogy a hallgatást beleegyezésnek veszik, pedig „nem”-et kellene mondanunk.

3341 Amikor mikrofonba beszélünk, a tér távolságot teremt köztünk és a hallgatók között. Még jobban eltávolít minket az idő, mert több hónappal előbb lerögzítik a hangot, még mielőtt az elhangzana. A tér és idő e kettős eltolódása növeli a hang misztériumát. Azt a benyomást kelti, mintha idegenek volnánk itt a földön, és mintha odaátrol valamiképp a minket túlélőkhöz szólnánk, kizárólag az emberi hang útján, ami a bizalmasságot még jobban növeli, mint az arcvonások. A hang, ami pedig testibb, mint az arcvonás, sokkal inkább hordozója a léleknek. Hogyha egy halott választhatna a két mód között, hogy miként ismertesse meg magát övéivel, biztos vagyok abban, hogy a hangot választaná, amelynek regiszterei oly édesek, oly sajátosak. (Jean Guitten)

3342 Az okos hallgatás mindig jobb, mint a szeretet nélküli igazság. (Szalézi Sz. Ferenc)

3343 Szelíd felelet megtöri a haragot, sértő szó pedig szítja az indulatot. A bölcsek nyelve ékessé teszi a tudományt, a balgák szája pedig döréset bugyogtat. — Öröme van az embernek a szája feleletében, s a kellő időben kimondott szó — be jó! — (Péld 15,23) — Ki szívében bölcs, azt okosnak hívják, de az édesajkú többet ér el. (Péld 15,1—2,23; 16,21) — Ne tartsd vissza a

- beszédet mentésre alkalmas időben és ne rejtse el bölcsességet a maga díszében, mert a beszédről ismerszik meg a bölcsesség, s az okosság, a belátás és a tudomány az okosnak szaváról. — Ha értesz hozzá, felelj társadnak, ha pedig nem, akkor tartsd kezedet szádon, hogy sületlen beszéden ne érjenek és meg ne szégyenülj! (Sir 5,14)
- 3344 Ne adj választ, mielőtt nem hallgattál, és beszéd alatt ne szólj közbe. (Sir 11,8) — Ha a gazdag beszél, mindnyájan hallgatnak, és beszédét a felhőkig magasztalják. Ha a szegény beszél, azt kérdik: „Ki ez?” És ha megbotlik, földhöz vágják. (Sir 28—29)
- 3345 Legyen beszédetek: Igen, igen; nem, nem. Ami ezenfelül van, a gonosztól ered. — Mondom nektek, hogy minden fölösleges szóról, amelyet az emberek kiejtenek, számot adnak az ítélet napján. Mert beszéded révén igazulsz meg és beszéded révén vonsz magadra ítéletet. (Mt 5,37; 12,36—37)
- 3346 Semmiféle rossz szó ne hagyja el ajkatokat, hanem csak olyan, amely alkalmas az épülésre, hogy amiben kell, javára váljék hallgatóitoknak. (Ef 4,29)
- 3347 De most hagyjátok el ezeket: a haragot, gyűlölködést, rosszindulatot, átkozódást és az ocsmány beszédet. (Kol 3,8)
- 3348 Kimondhatatlan, mennyire leköti az emberek szívét a kellemes és nyájas beszéd. (Cicero, De officiis)
- 3349 Minden dologban meg kell vizsgálnunk, mi alkalmazható időhöz és személyhez; azután, mi illedelmes a beszédben és cselekedetben. (Cicero, Orat. ad Brut.)
- 3350 Gyakran keményebben sértik a hallgatók szívét azok, kik mások hibáit nyilván elbeszélik, mint akik elkövetik. (Cicero, Salust)
- 3351 Ha hallgatunk, akaratunk nem érthető meg. Szavakat találtak ki, nem hogy akadályozzák, hanem hogy kifejezzék az akaratot. (Cicero, De Orat.)
- 3352 Ez legyen legfőbb föltételünk: amit érzünk, mondjuk ki; amit mondunk, azt érezzük is. Egyezzék meg beszédünk életünkkel. (Seneca, Epist. 75)
- 3353 Valahányszor valamit mondunk, vagy beszélünk, annyiszor ítélnék mifelőlünk. (Cicero, Orat.)

- 3354 Embert beszédéről, az ércet pengéséről ismerjük meg. (Quintillianus, Lib. 8)
- 3355 Amit cselekedni akarsz, ki ne kürtöld, mert ha véghez nem viheted, ki fognak nevetni. (Aristoteles, Polit. 2.)
- 3356 Amit jól mond valaki, nem árt azt ismételni. (Plátó, Politeia)
- 3357 A beszéd hibája a nyelven, cselekedeté a szíven van. (Pythagoras)
- 3358 Mit, és mikor és miként kell szólni és tenni? Ez a bölcsesség nagy titka, miről szabályokat adni nem lehet. Régi a tanács, mindenki tudja azt, de kevés követi: eszed járjon előbb nyelvednél és tetteidnél. Van idő, mikor hallgatni s látszólag veszteglésben ülni bölcsesség... Igyekezned kell nemcsak arra, hogy a beszéd hibátlanul zengjen ajkaidról; hanem arra is, hogy kedves hajlékonysággal, gazdag változékonyasággal, tisztán hangsúlyozva, szívre és lélekre erőben munkálva, okaidnak s érzelmeidnek akaratodtól függő tolmács lehessen. (Kölcsey, Parainesis)
- 3359 Van aki igen sokat nyer azáltal, ha beszél, más ismét igen sokat veszít. — A műveletlen ember mindig és mindenkiel arról beszél, amivel foglalkozik; a finom társalgó pedig arról, ami hallgatóját érdekli vagy mulattatja. — A szemtelen ember zajosan beszél, a kevély mintha lóhátról kiabálna; a kérkedő önhitt mindig a kedves maga énjéről. — Ki a nagyvilágban akar élni, tanuljon meg sokat beszélni anélkül, hogy valamit mondjon. (Schiller)
- 3360 Az emberek rendszerint arról szeretnek beszélni, amijük nincs. Ki szívéből sokat beszél, gyanússá teszi magát. A tudatlant, ostobát és meggondolatlant azonnal megismerheted, mihelyt beszélt. Szavaiban nincs rend és összefüggés. Az elmés sokat és jól, a gondolkodó keveset, de jól, a felelőtlen fecsegő sokat és rosszul, az együgyű keveset és rosszul szokott beszélni. A bölcs férfiú nem sokat beszél, arról, mit fog tenni, hanem kezd és végez és végez úgy, mintha utolsó munkáját teljesítené. (Schiller)
- 3361 Nem akkor tanuljuk az embereket ismerni, ha ők jönnek hozzánk, hanem nekünk kell őket felkeresni, hogy megtudhassuk, rendjén van-e szénájuk. (Goethe)
- 3362 Semmi úgy meg nem vesztegeti az erkölcsöt, mint a gonosz beszédek. (Szalézi Szent Ferenc)
- 3363 Thálesz görög bölcs azt mondá: A bőbeszédűség sohasem mutat bölcs emberre. Mert a bölcs akkor beszél, mikor a dolog

kívánja, s kevéssel és röviden igazolja magát. Az esztelen pedig határt nem tart beszédében. (Erasmus, Apoph. 7)

3364 A rossz lelkiismeretű ember mindig azt hiszi, hogy róla van szó. — Amilyen az ember, olyan a beszéde. — Ki sokat beszél az vagy sokat tud, vagy sokat hazud. (Közmondások)

3365 A bőbeszédűség egyszersmind az esztelenség némi jelét mutatja, mert az érzés gyorsabb lévén az észnél, előbb kiönti magát, mintsem az ész a beszédet rendbe szedte volna. A bőbeszédű ember nem is kellemes, kitől az ismerősök távoznak, az ismeretleneket pedig kiférasztja. Tolakodó: mert erőszakkal is társaskörbe vegyül s olyannyira kifogyhatatlan beszédében, hogy a másikat szóhoz sem ereszti. Végül ostoba is: mert sem a helyet, sem időt, sem a személyt meg nem választja.

A beszédesség és fecsegés főképp a nőknek sajátja. Náluk az érzés gyorsabb az észnél, ez többnyire előbb, mint az ész rendbe szedte volna a beszédet, hirtelenkedésből mindig elszólják magukat.

3366 Aki vigyáz szájára, megóvja lelkét; ki meggondolatlan a beszédében, az bajba jut.

Aki visszatartja szavát, az bölcs és értelmes; az az okos férfiú, ki higgadt lelkű. — A balgát is okosnak lehet tartani, mikor hallgat, és értelmesnek, ameddig ajkát zárva tartja. (Péld 13,3; 17,27—28)

3367 Szép szó sok jóbarátot szerez és megengeszteli az ellenségeket. nyájas beszéd jó embernél bőven adódik. — Ne vitázzál szajaskodóval, és ne rakj fát a tűzre. — Van olyan, ki hallgat, és mégis bölcsnek tartják, és van, akit megutálnak, mert folyton beszélni akar. Van olyan, ki hallgat, mert nincs okos mondanivalója, és van, aki hallgat, mert tudja az alkalmas időt. A bölcs ember hallgat, míg el nem jó ideje. A nagyzó s balga pedig nem tartja magát időhöz. Önmaga ellen vét a sokbeszédű. (Sir 6,5; 8,4; 20,5—8)

3368 Beszédetek legyen mindig szíves, sóval ízesített és tudjátok, miképpen kell kinek-kinek megfelelnetek. (Kol. 4,6)

3369 Ha valaki nyelvével nem vétkezik, az tökéletes férfi, az képes egész testét is megfékezni. Ha ugyanis a lovak szájába zablát teszünk, hogy engedelmeskedjenek nekünk, egész testüket is irányíthatjuk. Lám a hajókat is, bármilyen nagyok is, bármilyen erős szelek hajtják is őket, a kis kormány oda irányítja, ahova a kormányos akarja. Ugyanígy parányi testrészt a nyelv is, mégis nagy dolgokat vallhat magáénak. Nézd milyen kicsi a tűz és

milyen nagy erdőt felgyújt! A nyelv is tűz, a gonoszságnak egész világa. A nyelv az a tagunk, amely egész testünket beszennyezi és egész életkörünket lángba borítja, maga pedig a pokoltól fogott tüzet. (Jak. 3,2—6)

3370 Veszedelmes nemcsak hamisakat, de még igazakat is mondaní, ha azokat nem azoknak mondja valaki, kiknek szükséges. (Sz. Ambrus, In Psalm 118)

3371 Bemegy a halál ajtódon, ha hamisan, ha szemtelenül beszélsz; különösen, ha ott beszélsz, ahol óvatosnak kell lenned. Ez a hiba vagy a fősvénység, vagy hizelgés, vagy a dicsekedés, vagy a vigyázatlan csacskaság hibája. (Sz. Ambrus, Virginit)

3372 A bohó beszéd gyöngye lelkiismeret bírója. A belső embert saját nyelve árulja el. Amilyen a beszéd, olyan a lélek. Mert a száj a szív bőségéből szól. (Szentviktori Hugó, De anima 1)

3373 Van idő, midőn semmit, van idő, midőn valamit, de nincs idő, melyben mindent el lehetne mondani. (Szentviktori Hugó, De discipl. monast.)

3374 Legkevesebbet másokkal, legtöbbet magaddal beszélj. Van a beszédnek némi édessége, mely hizeleg és csalogat. Senki amit hallott, el nem hallgatja. Aki a dolgot el nem hallgatja, el nem hallgatja a szerzőt sem; mert mindenkinek van meghittje, kinek annyit hisz, amennyit önmagáról föltehet, hogy csacskaságát megőrizze, s megelégedjék azzal, hogy amit egynek mondott, azt mondhatta többnek is. Miből azután az következik, hogy ami most titok volt, igen könnyen mende-mondává lehet. (Seneca, Epist. 110. ad Lucil.)

3375 Az okos a tudatlantól abban különbözik, hogy a kérdésre komolyan felel. A tudatlan pedig be sem várván a kérdést elhamarkodja a feleletet.

Azon kell lenned, hogy ritkán szólj, és mindig hagyj valamit hátra, miáltal az emberek kíváncsiságát fölfüggesztvén, téged szólni óhajtanak. (Seneca, i. m.)

3376 A hallgatás senkinek sem vált még kárára, de a lucskos nyelv miatt soknak orcája pirult már. — Gyöngye kutyák sajátsága, melyek mennél csekélyebbek, erejükben fogyatkozottabbak és félénkebbek, annál többet ugatnak.

3377 A nyelv által jöhet halál is, élet is. Ki mit szeret, annak gyümölcsét eszi majd. Ki vigyáz szájára s nyelvére, megóvjja lelkét a sanyarúságtól. (Péld 18,21; 21,23)

3378 És ne adj minden szóbeszédre! Van olyan, aki megtéved nyelvével, bár rosszakarat nélkül. Ki az, ki nem vétett még nyelvével? Kérdezd meg előbb társadat, mielőtt ráförmednél. (Sir 19,16—17)

3379 Az Úr értelmes nyelvet adott nekem, hogy szavammal támasza lehessen a fáradtnak. (Iz 50,4)

3380 A nyelv hizelegve nyal, rágalmazva harap, hazudva magához édesget, köt és meg nem köthető, sikos és visszatartani nem lehet. Siklik, mint az angolna, behat, mint a nyíl. A jó barátokat elriasztja; az ellenfeleket szaporítja. Veszekedéseket indít; egyenetlenségeket támaszt. Egy ütéssel sokat lever és megöl. Nyájas és ravasz, hogy hálóba kerítsen valakit s gonoszul megcsaljon. Ki nyelvére vigyáz, az lelkét is őrzi; mivel a halál és élet a nyelv hatalmában van. (Szentviktori Hugó, De anima 2)

3381 Az ember a vadat meg tudja szelídíteni, de nem a saját nyelvét. Megszelídíti az oroszlánt és saját beszédjét nem tudja megfékezni. Megszelídíti azt, mitől félt, s ő maga vad marad! Nem fél attól, amitől éppen félnie kellene. (Sz. Ágoston, De verb. Domin. 1.)

3382 Hát miért volnék és idealista? És miért volnának realisták csakis azok, akik Balzac és Zola iskolájához tartoznak? Hiszen igaz, hogy furcsa dolgokat is írtam össze, amelyeket a csapongó képzelet hozott előm, de a munkáim összes tömege egy egész nemzet népeletét igyekszik híven, a valótól ellesetten visszaadni. Én egész hajlamom szerint realista író vagyok, s azt mondom, hogy ilyen a valódi élet.

Én nem tagadom el a regényírónak azt a jogát, hogy az élet árnyoldalait élethűen részletezve csoportosan adja az olvasó elé. De követelem, hogy az élet fényoldalai is el legyenek fogadva realizmusniak. Hát csak a kocsmái dulakodás képe a jogosult (mű) faj? A részeg, a kéjenc csak a valódi emberalak? A hős, a mártír már csak képzelet? A városok szennye, a kloákák förtelme, a lebujók maszatja csak a realizmus? A virágos erdő, a falusi magány már csak idealizmus? A kéjvágy, az állati ösztön a valódi emberi attribútum; az erény, a hűség csak tettetett külmáz? Minden asszony, leány, ifja, véne, szépe, rútja veszendő és esendő, csak a kísértés, a csábítás alkalmá jöjjön eléje? Ez az igaz? Nincsen erény? Ha van, bolond, aki tartja? De hát aki ezt állítja, az nem ismert-e soha anyát, feleséget, leányt? El tudja-e ítélni a saját szülőit is? Akik par excellence realistának szeretik magukat hívni, erőszakosan kiválogatják a társadalomból a romlott kivételeket, alakokban úgy, mint helyzetekben: s azokat csopor-

tosítják mesterségesen. Hanem azért mert híven van leírva a kórház, a fegyenctelep, a tébolyda, nem képviseli az igazi világot. Nekem a világ szebb fele jobban tetszik, de azért nem vagyok idealista. (Jókai Mór: Írások életemből, Utazás egy sírdomb körül 1887, Bp. 1960, 345. old.)

- 3383 Zénó egy ifjúnak, ki áradozólag többet fecsegett, mint illő volt, azt mondta: Őcsém! Két fülünk s egy szájunk van. A két fül arra való, hogy sokat halljunk; az egy száj, hogy keveset, de okosan szóljunk. (Laertius, Sermo 37)
- 3384 Ha rólad beszélnek, rémes dolog, de ha már nem beszélnek, még rémesebb. (O. Wilde).
- 3385 Beszélgetés és ékesszólás nem szinonímák. Beszélni és jól beszélni két különböző dolog. (B. Johnson)
- 3386 Fölösleges szavak bősége szellemi alsóbbrendűség jele. (G. Le Bon)
- 3387 Tíz mérő szó került a földre. Ebből 9 mérőt a nők vetettek el, csak egy tizedet használnak a férfiak. (Talmud, Kiddusin)
- 3388 Két esetben beszélj: amikor olyan dologról van szó, amit tökéletesen tudsz, meg ami elkerülhetetlenül szükséges. (Isocrates)
- 3389 Vannak emberek, akik folyton csak beszélnek addig, míg végre akad mondanivalójuk. (S. Guitry)
- 3390 Okosan beszélni éppen olyan szükséges, mint az, hogy az embernek a körmei tiszták legyenek. (M. Prévost)
- 3391 Nem ér semmit az az ékesszólás, amely csak önmagunkat gyönyörködtet és nem másokat. (Montaigne)
- 3392 A szavak hasonlítanak a röntgensugárhoz. Ha jól használjuk, mindenén áthatolnak. (A. Huxley)
- 3393 A szeretet, munka, család, vallás, művészet, hazafiság, mind értelem nélküli üres szavak azok számára, akik éhenhalnak. (O'Henry)
- 3394 Ha ebben a világban valakinek van mondanivalója, nem ott a probléma, hogy elmondassuk vele, hanem abban, hogy azt ő túl gyakran elmondja. (G. B. Shaw)
- 3395 A világon az a legnehezebb, hogy el is mondjuk azt a valamit, és gondoljunk is olyasvalamire, amit az egész világ mond anélkül, hogy gondolna rá. (Alain, L'Histoire de mes pensées)

- 3396 A beszéd olyan, mint a patikaszer. Egy grammal több, és mindjárt bajt okoz. (Molnár Ferenc, Harmonia II.)
- 3397 Egy kicsi harmatcsepp a tudás nagy víztömegéből,
Róla a költészet naptüze, fénye ragyog;
Benne a szép az a kulcs, ami könnyen nyitja a lelket
S észre se véve beszáll véle a gondolat is.
- 3398 Az emberi tudás folyton növekvő folyamathoz hasonlít: amilyen mértékben növekszik a kiterjedése, éppen olyan arányban szaporodnak az ismeretlennel való érintkezési pontjai. (Pascal)
- 3399 Sokan bölcsekké lehetnek volna, ha nem képzeltek volna, hogy már azok. (Seneca) — Ha hallgattál volna, bölcs maradtál volna — Si tacuisses philosophus mansisses.
- 3400 Ha eszed volna, nem dicsekednél vele. (Magyar közmondás)
- 3401 Mindazt, ami nagy és maradandó van a világon, az elméldők, a gondolkodók hozták létre. Az emberiség igazán termékeny munkáját csendben, segítség és zaj nélkül azok az álmodozók végezték, „akik a csillagok felé néztek s azalatt a kútba estek”.
- 3402 A műveltség fejlődésével az ember az élet örömeit és fájdalmait mindinkább finomultabban, egyénibben, elkülönültebben, tehát tragikusabban éli át.
- 3403 Ha prózában írunk, feltétlenül szükséges, hogy legyen mondanivalónk. Versnél ez nem elengedhetetlen kellék. (L. Ackermann)
- 3404 Az író egyfajta elbűvölt látnok. (A. Mandiargues)
- 3405 Az írók nem annyira hússal és csirkével táplálkoznak, mint inkább dicséretekből élnek. (H. Monthelant)
- 3406 Az írónak legszebb diadala az, hogy gondolkodásra készíti azokat, akik gondolkodni tudnak. (Delacroix)
- 3407 A nagy írók nem azért vannak, hogy a nyelvészek törvényének alá vessék magukat, hanem a sajátjukat kényszerítsék rájuk. (Paul Claudel, Positions)
- 3408 Az író lényegében véve olyan ember, aki nem nyugszik bele a magányba. Mindegyikük külön sivatag. (F. Mauriac, Eblen et Mammon)
- 3409 A szerzők veszekedései az irodalom javát szolgálják. Ugyanúgy, ahogyan egy szabad kormányzatban a nagyok veszekedései és a kicsinyek hangoskodásai szükségesek a szabadsághoz. (Voltaire)

- 3410 A rövidség a szellem lelke. A szóbőség ágak és külső ragyogás. (Shakespeare, Hamlet)
- 3411 A rövidség a tehetséggel rokon. (Csehov)
- 3412 A költő sorsának íme ez a szimboluma: kenyeret kért és követ kapott. (S. Wesley)
- 3413 Minden életrajzból a leírnivaló csupán csak az, amikor fel-emelkedésről szól. (H. Bordeaux)
- 3414 Tiszta boldogság az, ami felé tárom a szívemet. Ez az, hogy van egy bölcs, tanult, ékesszóló barát, akit bizalmasan kedvem szerint kérdezgethetek. Mindenkinél lehet ilyen barátja és ez a könyv. (H. Laroché)
- 3415 Klasszikus az az író, aki önmagában hordja a kritikát és szorosán egybe kapcsolja munkájával. (P. Valéry)
- 3416 Klasszikus olyas valami, amit mindenki szeretne elolvasni, de nem kívánja elolvasni. (Mark Twain)
- 3417 Vannak könyvek, amit csak élvezni lehet. Másokat fájuk. És vannak végül, de kicsi számmal olyanok, amelyeket meg kell rágni és emésztetni. (Fr. Bacon)
- 3418 A (színpadi) szerzők darabokat írnak. A költők — egészet. (Juhász Gyula).
- 3419 Beteges vágyam könyveket írni és szégyenlem, mikor megírtam azokat. (Montesquieu, Pensées)
- 3420 Nincsen erkölcstelen könyv, csak rosszul írt könyv. A tehetség sohasem trágár, mégkevésbé erkölcstelen. (R. Poincaré)
- 3421 A könyvek elbájolnak bennünket, szólnak hozzánk, tanácsokat adnak, egyfajta élő, eleven és harmónikus családiasággal hozzánk kapcsolódnak. (Petrarca)
- 3422 Túlságosan a könyvekben élünk és nem a természetben. Olyanok vagyunk, mint a fiatalabb Plinius, aki görög szónokot tanulmányozott, mialatt szeme előtt a Vezuv öt várost eltemetett. (Anatole France, Epikúrosz kertje)
- 3423 A költészet számomra olyan mint az imádság. A gondolat tényei között a legszebb és a legintenzívebb, de a legrövidebb is, amely legkevesebb időnköt rabolja el, amikor dolgozunk. A költészet a lélek éneke. (Chateaubriand)

- 3424 A művészet verset farag, csak a szív a költő. (A. Chenier)
- 3425 A legjobb könyveknek olvasása olyan, mint az elmúlt századok legbecsületesebb embereivel való beszélgetés. (Descartes)
- 3426 Amikor egy olvasmány felemeli lelkünket, nemes, bátor gondolatokat inspirál, ne keressünk más szabályt, hogy a munkát megítéljük, jó az és jó munkás keze alkotta. (La Bruyère)
- 3427 Az olvasmány egy varázs-világba nyitott ajtó. (Fr. Mauriac)
- 3428 „Mondd meg mit olvasol és megmondom ki vagy.” Ez igaz. De jobban megismerlek, ha megmondod, ismételten mit olvasol. (Fr. Mauriac)
- 3429 A szótár nem más, mint az egész világegyetem ABC sorrendben. (Anatole France)
- 3430 A föld költészete sohasem hal meg. (John Keats, Poetics)
- 3431 Mi sem könnyebb, mint rossz könyvet írni, ha nincsen rossz kritika. (Voltaire)
- 3432 A kritika könnyű, a művészet nehéz. (Destouches, Le Glorieux)
- 3433 Hozzátok szólok, utolsó rangú lelkek, akik mivel már semmire sem vagytok jók, mindenbe beleharaptok. (La Fontaine, Fables)
- 3434 A kritikus, aki semmit sem alkotott, gyáva. (Th. Gauthier)
- 3435 Rendesen írni anyanyelvünkön, a hazafiság egyik fajtája. (L. Delarue-Madrus, Le Liberté)
- 3436 Az én módszerem azt jelenti, hogy a legnagyobb gonddal találjuk meg, mit is kell mondani és aztán ezt a legnagyobb könyvedséggel mondjuk is. (G. B. Shaw)
- 3437 Indexre tenni annyit jelent, mint ujjal rámutatni.
- 3438 Rím, aki szinnel élteted
az éneket.
rím, összecsengés, égi dal.
zsongó zeném tenélküled,
a vers süket
és néma annak, aki hall.
Ne hagyd, hogy hervadjon a vers,
és durva,-nyers
szabály nyugözzze, mint szokott,
dalomnak élő sorain
a drága rím
sosem legyen únot, kopott. (Augustin de Sainte-Beuve, Óda a rímhez, ford. Kosztolányi Dezső)

- 3439 Egy rossz próféta, ki rám régen irigy,
 azt mondja, hogy egy jó költő nem irigy.
 A lakomákon enni szokás
 s ha vendégemnek izes ez az étel,
 hadd szidja főztöm az a sok szakács. (M. V. Martial; Kritikusok-
 ról; ford. Kosztolányi Dezső)
- 3440 Jó, ha izmod megfeszítéd,
 pórázva szoktatván a Rímet.
 Mi volna, ha nem volna gát?
 Zenét minékünk, muzsikát!
 Legyen a vers egy meg nem álló
 Lélek, mindig új vágyba szálló,
 mely új egekbe ugrik át. (Paul Verlaine: Költészettan; ford. Kosz-
 tolnyi Dezső)
- 3441 Az én versem nem gyümölcs a fán;
 csak gyantaseb, amelyből talán
 tömjén lesz egy lélek paraszán. (Vörös Jolán Michaéla, Tömjén)
- 3442 Álmatlan éjszakákon
 A lelkem mélyére szállok
 A rímek gyöngyét
 Onnan hozom fel
 Mint a gyöngyhalászok.
 Ezért a vers mély és rövid
 Mint egy lélegzetvétel.
 A veszély is ott borzong benne
 Mert mi lenne akkor, hogyha
 A mélyről föl nem jöhetne?! (Vörös Jolán Michaéla, A gyöngyha-
 lász)

2. Társaság

- 3443 Az elszigeteltség az élet tagadása. (Lacordaire)
- 3444 Ha magadat nem tudod olyanná tenni, aminőnek szeretnéd,
 miképpen akarsz más embert kedved szerint alakítani? (Kempis,
 Krisztus követése, I., XVI. 2.)
- 3445 Ha azt akarod, hogy mások viseljék a te terhedet, te is vál-
 lald el mások terhét. (Kempis, i. m. II., III. 2.)

- 3446 Ha tökéletes testvért keresel, egyet sem kapsz. (Arab közmondás)
- 3447 Tudni kell úgy élni mindenkivel, hogy el ne veszítsük önbecsülésünket és jó humorunkat.
- 3448 Nem találkoztam még olyannal, akitől ne lehetett volna tanulni.
- 3449 Többnek kell lennünk, hogy intelligensek legyünk. (Saliège bíboros)
- 3450 Mindenkinek legyen necsak boltja, de hátsó boltja is. Az elsőbe mindenkinek van bejárása. A másikba csak a kiválasztottak léphessenek be. (Montaigne)
- 3451 Az ember egyedül nem lehet vidám, udvarias, jókedélyű, nemeslelkű, gyengéd, finom, szellemes. Kell hozzá mások bátorítása és viszonzása. Ezért vagyunk hálásak barátainknak, mert alkalmat adnak nekünk erre.
- 3452 A világ olyan tükör, amelyben önmagadat szemlélheted. Ha mosolyogsz, visszamosolyog rád, ha mogorva arcot vágsz, ő is savanyú képet vág. (Victor Pauchet)
- 3453 Ha a szívélyességet gyakoroljuk, ezzel elejét vesszük, hogy felebarátunk szíve a mi közeledtünkre jéggé fagyjon. (Páli Sz. Vince)
- 3454 Hány nehezen kezelhető ember hiszi, hogy ellenséges légkörben kell élnie, pedig mindennek a saját rossz természete az oka. (Paul Peeters S. J.)
- 3455 Nem helyes az a mondás: ismerd meg önmagadat. Helyesebb lenne mondani: ismerj meg másokat. (Menander, Thrasy-leon)
- 3456 Az, akinek senki sem tetszik, sokkal szerencsétlenebb, mint az, aki senkinek sem tetszik. (La Rochefoucauld)
- 3457 Azzal henyélte el későn-korán,
Hogy olvasott borúra és derűre,
Mohón, systéma nélkül, szaporán,
Mintha, mit a világ nyomdái nyomnak,
Fejébe kéne férni mind, a lomnak.
Csodálatos fő: hová fér e zagyva,
Emészthetetlen brutto töltelék?

Jut-é fiókja mind ennek az agyba'?

Vagy, mint edény ha színig megtelék,
A többi átfoly még nyomot se hagyva?
Sőt, ami része bennmaradt néhánynak,
Nevezni azt se merném tudománynak. (Arany János, Bolond Istók II. 34,37)

3458 A bölcsesség és az ostobaság olyan, mint a ragadós betegség. El lehet kapni. Vigyáznunk kell tehát, kikkel barátkozunk. (Shakespeare)

3459 Aki kutyákkal fekszik le, bolhákkal ébred. Aki szurkot forgat, megmocskolja a kezét. (Közmondás; Sir 13,1)

3460 A bűn és gyönyörök embere kevésbé nélkülözheti a társaságot, mint bárki más. Hogyan mehetne lopni, ha mások nem faloznának neki? Ki csalna, ha nem volnának bűntársai? Minél inkább kifogásolhatók cselekedetei a törvény előtt, annál inkább szüksége van mások támogatására. Azt hihetnénk, hogy az ember jól érzi magát a hasonszőrűek körében. Gyakran csak gyűlöletet, irigységet, undort érez irántuk, de a társaságukban önmagát utálja legjobban. (Henri Petit)

3461 Gyakran terhére vagyunk másoknak. Olyankor is, amikor azt hisszük, sohasem lehetünk nekik terhükre. (La Rochefoucauld, Maximes)

3462 Semmi sem könnyebb, mint jól meglenni olyasvalakivel, akit egy hónapban csak egyszer látunk. (Henri Beyle, Stendhal)

3463 Beszédből élünk és bármennyire rideg legyen is az, nem mellőzhetjük a mosolyt, a tekintetet. Ez csodás eszköz arra, hogy másoknak bizalmat és reményt adjunk anélkül, hogy azok ezt tudnák. (Maurice Martin du Gard)

3464 A társalgás munka, amelyet mi építünk és mindegyikünknek e munkában közre kell működnie. Aki azt megzavarja, kellemetlenné teszi magát. Vannak lelkek, akik állandóan rontanak, míg mások építenek. Nem ragaszkodnak a tényekhez, apróságokon lovagolnak, mindig eltérnek a tárgytól, ellenvetéseik nem tartoznak a tárgyhoz, egyszóval nem segítenek, hanem mindent akadályoznak. De meg kell azt is jegyezni, hogy a jó ellenvetések épp úgy segítségünkre vannak, mint a helyeslések. (Montesquieu, Cahiers, II. 135)

3465 Az intelligens közbeszóló számunkra ezerszer kellemesebb és értékesebb, mint egy unalmas fejbőlintó János. Maga a mód,

ahogyan támad minket, arra készítet, hogy pontosan körvonalozzuk, koncentráljuk, amire gondolunk. Kényszerít minket, hogy több elképzelésünk legyen, mint amennyivel valóban rendelkezünk. Neki köszönhetjük, ami finomat és éleset találunk. (Abel Bonnard, L'Amitié)

3466 A „mellesleg mondvá” olyan művészet, ami a társaságban az ékesszólás egyik legnagyobb titka. (Chamfort)

3467 Azok a komoly lelkek, akik tartalmas dolgokkal táplálkoznak, ha kikapcsolódnak, fölötte állnak a felületes gondolkozású emberek, akik azzal töltik életüket, hogy tűhegyeken repdesnek és szappanbuborékokat pukkanasztanak szét. (Sainte-Beuve)

3468 Hogy a társalgás során mások tetszését kivívjuk, annak titka nem abban van, hogy túlon túl megmagyarázzuk a dolgokat. Csak félig-meddig mondunk meg valamit, hagyjuk a többieket, hogy egy kissé találgassanak, ez az irántuk táplált jóvélemény jele. (La Rochefoucauld, Maximes)

3469 Ha éreztetjük tanultságunkat, az épp olyan ízléstelen, mint amikor gazdagságunkkal dicsekszünk. (Georges Wolffromm)

3470 Vannak emberek, akik mindent ismernek és semmit sem tudnak. (Vera de Talleyrand-Perigord)

3471 Ha tetszést akarunk aratni a világban, rá kell szólni magunkat, hogy egy csomó dolgot, amit már tudunk, olyanok tanítsanak nekünk, akik azt nem tudják. (Chamfort)

3472 Minél tudatlanabb valaki, annál kevésbé veszi azt észre. (Louis Pasteur)

3473 Hogy oly kevés ember képes magát kellemessé tenni a társalgásban oka az, hogy mindegyik inkább azon tűnődik, mit akar mondani és nem, hogy mások mit mondanak. És hogy nem tud eléggé figyelmesen másra odahallgatni, amikor ő maga szeretne beszélni. (La Rochefoucauld)

3474 Nem hallja, mit mondanak neki, mert azt akarja hallani, amit ő fog mondani. (Henri de Regnier)

3475 A kérdések a lélek nagyságát mutatják, a feleletek annak finomságát. (Joubert)

3476 Meg kell elégednünk, hogy gyakran gondolatainkat (mint a gyermekek és haldoklók) egyetlen tekintettel fejezzük ki. Mert a tekintet kárpótol az ajkak tehetetlenségéért. (Jean Guittou)

- 3477 Van egy csomó ostobaság, amit szellemes emberek tettek közkinccsé. (Louis de Bonald)
- 3478 Nem sokáig tetszhetnek azok, akikben csak egyfajta szellemesség van. (La Rochefoucauld)
- 3479 Nagyon rossz fajta társalgás az, ahol örökkön örökké csak a szellemességet tartják szem előtt. (Swift)
- 3480 Több szellemesség van abban, semmint gondolnánk, ha néha nem mutatjuk ki teljesen szellemességünket. (De la Roche abbé)
- 3481 Sok ember azt hiszi, hogy mert sok a pénze, sok az esze is. (Émile Langlois)
- 3482 A szép lelkeknek mindig van elég eszük. (Abel Dufrèsne)
- 3483 Szeretem, ha a szívben van szellem és ha a szellemnek nagy szíve van.
- 3484 A társalgás szelleme nem annyira abban van, hogy abból sokat kimutassunk, mint inkább abban, hogy azt másokkal megtaláltassuk. Aki az eszmecsere után úgy távozik, hogy elégedett önmagával és eszével, az tökéletesen a tiéd lesz. Az emberek nem szeretnek csodálni téged, ők tetszeni akarnak. Nem annyira azt kívánják, hogy kioktassák őket, sőt még a jókedvet sem keresik. Inkább azt akarják, hogy őket élvezzék és nekik tapsoljanak és a leggyengédebb gyönyör az, ha ezt másoknak megadjuk. (La Bruyère)
- 3485 A becsületesség megkívánja, hogy szellemességünk felét elrejtjük. A makacs embert, aki rosszul védi magát, megkíméljük, hogy ne kelljen neki megszégyenülve visszavonulni. (La Rochefoucauld)
- 3486 A beszélgetésben csak akkor érzünk élénk és tartós örömet, ha magunkról beszélhetünk, minden más beszélgetés terhünkre van. Márpedig ami nekünk kellemes, az rettentő unalmat jelenthet a hallgatónak. Ezért sokszor mártírium a társaság. (Leopardi)
- 3487 Beszélgetések során és az asztalnál elragadtatva találtam olyan embert, aki nem sajnálta a fáradságot, hogy brillírozzon. Az ilyen fajta ember a gyenge oldalát mutatja és másokat elseper. (Montesquieu)
- 3488 A túlságosan kiváló tulajdonságok az embert gyakran kevésbé alkalmassá teszik a társasági életre. Nem aranyrudakkal megyünk a piacra, hanem aprópénzzel. (Chamfort)

- 3489 Vannak nagyon intelligens emberek, akik midőn beszélnek, mindig igazuk van, és soha senkit sem győznek meg. (Émile Verhaeren)
- 3490 Valósággal kibírhatatlan olyan emberekkel társalogni, akiknek fejében csupán rekeszek vannak, ahol minden el van raktározva. (Joubert)
- 3491 Két módja van annak, hogy magunktól ne kelljen gondolkodni. Ismételni, amit mások mondanak, vagy pedig külön műfajt teremteni s ellenkezőjét mondani annak, amit mások mondanak. Az utánczás után semmi sem egyszerűbb, mint az ellenkezés. (Sainte-Beuve)
- 3492 A társas élet nagy teher. Az embereket az unalom űzi a társaságba. Éljen magányban, éljen úgy, hogy leborulhass lelked szentélye előtt. Aki magában hordozza az eget, könnyen nélkülözheti az embereket. (Berlioz)
- 3493 A mese szerint a sündisznók nagyon fáztak, összebújtak hát, hogy megmelegedjenek. De csakhamar szétfutottak, mert úgy érezték, hogy jobb fázni, mint egymás tüskéit elviselni. Gyakran van így a társaságban is. A közepes vagy azon aluli társaságban fordul elő a legtöbb súrlódás, neheztelés.
- 3494 Túlfinomnak lenni majdnem mindig annyit jelent, mint társalannak és boldogtalannak lenni.
- 3495 A csökkentértékűségben szenvedők félnek az erők áramszolgáltatásától, s miután semmiféle stratégiát nem tudnak kifejteni embertársaikkal szemben, félrehúzódnak és meglapulnak.
- 3496 Az ember társaságban élésénél szükség van mások becsülésére, sőt dicséretére.
- 3497 Sok boldogságtól van megfosztva az, aki az öröm perceiben együtt-ujjongókra nem talál. Ha senki sincs, akinek feltárhathjuk életünket, senki, akivel megfelelhetnénk örömlapunkat.
- 3498 A legerősebb szív is kifárad, ha folyton csak önmaga ajtaján kopogtat.
- 3499 A világ semmit sem visel el nehezebben, mint azt az embert, aki tehetségéből, képességéből, vagy sikereiből túlságosan ragyogó kirakatot állít össze magának.
- 3500 Csak társaságba beépítve tanulja meg az ember, hogy a magasztalás fel ne emelje, a korholás le ne sújtja. Aki bent él em-

ber módjára az emberek között, az kényszerül másokat megismerni, még pedig jól megismerni.

3501 Az az automatikus hajlam, hogy ellenkezzünk, nagyon is gyakori. És ez nem más, mint valami lelki görcs. Nem jelent semmiféle jellembeli vagy szellembeli felsőbbiséget. (Henon)

3502 A türelmetlenség, ami másokat ellentmondásra készítet, csak abból származik, hogy csupán nagy nehézség árán tudjuk elviselni, hogy másoknak különböző véleménye legyen. És ezek a vélemények sértenek minket, de csak azért, mert ellenkeznek a mi véleményünkkel, nem pedig azért, mert ellenkeznek az igazsággal is.

3503 Ha a tárgyalás vitává fajul, a hallgatást válaszd. Nem kell elismerned, hogy legyőztek. (Lazare Sadi-Carnot)

3504 Hát ne fordulj vak hevedben
A világ és rendje ellen . . .
Úgy tekints az emberekre,
Hogy a föld se jó, se ferde;
Se gyönyör, se bú tanyája,
Csak magadnak képe, mása. (Reviczky Gyula, Magamról)

3505 Nem elég, hogy igazunk legyen. Elrontjuk, megbecstelenítjük azt, ha nyers és gőgös módon érvényben akarjuk tartani. (Fénelon püspök)

3506 Ügyesen hallgatni a társalgó tehetség legmagasabb foka.

3507 Ellentmondást nem tűrő hangjáról felismerem, hogy ostobával állok szemben. (Georges Wolfromm)

3508 Kár olyanokkal vitatkozni, akik a legnyilvánvalóbb igazságokat sem ismerik el. Az ilyenek nem emberek, hanem kőből vannak. (Epiktétosz)

3509 A társaság csak azt tűri el, aki vele nem ellenkezik. A társaság e feltétlen alkalmazkodást nem egyszer a meggyőződés feláldozásáig követeli.

3510 A naiv ember bosszankodik, ha unalmas alakot kell meghallgatnia. A jólnevelt ember nem igen hallgat oda és zavaros vitánál mindig talál alkalmat arra, hogy magát kissé kipihenje. (Alain)

3511 Eléggé tudjuk, hogy nem kell sokat beszélni a feleségről. De nem eléggé tudjuk, hogy önmagunkról még kevesebbet kellene beszélnünk. (La Rochefoucauld)

- 3512 Vigyázz, ne beszélj rosszkor és túl hosszadalmasan a hőstet-teidről s az átélt veszélyekről. Mert ha nagy örömed telik is ab-ban, hogy azokat elbeszéld, másoknak nincs akkora öröme té-ged hallgatni. (Epiktétosz)
- 3513 Rosszat mondani önmagunkról az egyetlen mód, úgy beszélni, hogy másokat ne untassunk. (Chamfort)
- 3514 Ha rosszat mondunk önmagunkról, tehetségünkéről, karakte-rünkéről, ezt abban a reményben tesszük, hogy komolyabban ész-revesznek minket és ellentmondanak. Mi magunk látjuk el őket olyan per összes anyagával, ami csakis mimagunkat érdekel.
- 3515 Apró hibáinkat csak azért valljuk meg, hogy másokat meg-győzzünk arról, hogy nagy hibáink nincsenek. (La Rochefoucauld)
- 3516 Ha kellemesek akarunk lenni egy társaságban, nem elég el-kerülni, hogy unalmasakká váljunk. Nem szabad unatkoznunk sem. (Émile Langlois)
- 3517 Unalmasokat hallgatni, maga is a karitás egy változata. (Ma-rie-Amélie)
- 3518 Vannak emberek, akiknek beszélgetése tulajdonnevekből áll. Tulajdonnevek közhelyek helyett. (André Delmas)
- 3519 Nem az kedves, aki szép; hanem az szép, aki kedves! (Tolsztoj Leó)
- 3520 Nincs olyan kíváncsi, aki egyúttal rosszmájú ne lenne. (Plau-tus)
- 3521 Valamint a gyémántot csupán gyémánttal lehet köszörülni, úgy az embert is csak emberrel. A tehetség a homályban alakul ki, a jellem pedig a világ és élet hullámverésében. (Tasso)
- 3522 Olyan emberekkel, akik ravaszságból mindent meghallgatnak és keveset beszélnek, annál kevesebbet beszéljetelek, vagy ha so-kat beszéltek, ti keveset mondjatok. (La Bruyère)
- 3523 Hallgassunk olyanok előtt, akik hallgatók. Hallgatagság-gal fizetünk nekik vissza. (Francis Bacon)
- 3524 Csak azoknak mondjuk meg őszintén az igazságot, akiket szeretünk. (Lacordaire)
- 3525 Bármily bizalmatlansággal is vagyunk azokkal szemben, akik velünk beszélnek, mindig elhihetjük, hogy nekünk több igazat mondanak, mint másoknak. (La Rochefoucauld)

3526 A társalgások során megsemmisülök. Leggyakrabban csalódással és keserőséggel távozom. Veszélyeztetem benső lényemet, azt, ami a legjobb benne. Hogy a társalgást fenntartsam, előjövök kedvenc gondolataimmal, azokkal, amelyeket titokban legjobban szeretek és mindezt nagy gonddal teszem. Félénk és zavart szavaim azokat eltorzítják, megcsonkítják, rendetlenül, összezavarva, félig pőrén napvilágra tárják. Amikor elmegyek, összeszedem, elzárom széthányt kincseimet, de nem marad bennem más, mint meggyötört álmok, mint amikor a gyümölcs a fáról kövekre hull. (Maurice de Guérin)

3527 Még a legkifinomultabb társalgás is csak a fantázia nélküli emberek kedvtelése. (Marcel Proust)

3528 A könyvekben mindig több szellemesség van, mint az emberekben, akikkel találkozunk. (D. Albany, Correspondance)

3529 A szellem az állatban alszik, ezért nem ismer más törvényt, mint csak az erőszakét. Az emberi méltóság megköveteli, hogy a szellem erejével magasabb törvényeknek engedelmessédjünk.

3530 Ha a szellemesség után futkosunk, ostobaságot fogunk el. (Montesquieu, Pensées)

3531 A legnagyobb szellemi eltévelyedés az, amikor elhiszünk dolgokat, mert akarjuk, hogy olyanok legyenek, mint amilyeneknek akarjuk és nem azért, mert olyannak látjuk, amilyenek. (Bossuet, Traité de la connaissance de Dieu)

3532 A szellemesség sokmindentre jó, de sehová sem jutunk el vele. (Talleyrand)

3533 Sok ember szellemessége abban a művészetben áll, hogy hallgatni tud. (Daru)

3534 A szellemesség, amelyet meg akarunk szerezni, tönkreteszi azt is, amellyel bírunk. (J. M. Gresset, Le Méchaut)

3535 Az embernek szabad és kíváncsi szelleme a legnagyobb értékkel bír e földön. (J. Steinbeck, Édentől Keletre)

3536 Korpa-főt díszít selyem kalap — S az okos fő teng daróc alatt.

3537 Igazmondás elhajított kő. Hajító fejre visszajő.

3538 Mi a szellemesség? Fűszerrel kevert ész. (J. B. Rousseau)

- 3539 Színlelhetjük a komolyságot, de nem színlelhetjük a szellemességet. Nem elég csak akarni, hogy azok legyünk, kell is, hogy azok legyünk. (S. Guitry, Esprit de Paris)
- 3540 Mert ha gyalu nélkül bunkósbot az elme:
Gyakran kétélű tör lesz az kiművelve.
De habár az ifjú néha könyvet forgat:
Nem hiányzik nála kész testi gyakorlat.
Hogy karra se légyen gyöngébb, mint az atyja,
Ellenben, ha lehet, fővel meghaladja. (Arany, Toldi estéje V. 12)
- 3541 A szellemesség a társalgásnak sava, borsza, de nem tápláléka. (W. Hazlitt)
- 3542 A szellemesség nem más, mint mulatságosan előadott igazság. (Bulwer-Lytton)
- 3543 Semmi sincs olyan távol, mint a lélekjelenlét. (Rivarol)
- 3544 Három hatalmas szellem tört előre időről-időre a tengerek felszínén és hatalmas lökést adtak az erkölcsi érzelmeknek és az emberiség energiáinak. Ezek a szabadság, a vallás és a becsület szelleme. (H. Hallam, Europe in the Middle Age)
- 3545 A szellem a beszélgetőnek szava, de nem tápláléka. (W. Hazlitt, Conferencies)
- 3546 A szellem nem más, mint mulattató igazság. (Bulwer-Lytton)
- 3547 Tehetség könnyen megcsinálja azt, mit mások nehezen valószínűnek meg. De megtenni azt, ami a tehetségnek lehetetlen, ez a zseni. (H. F. Amiel)
- 3548 A zseni egy századnyi ihlet és kilenc század verejték. (A. Edison)
- 3549 Nincs más vámo!ni valóm, mint a tehetségem. (O. Wilde)
- 3550 A zseni nem más, mint a nagyobb türelemre való alkalmasság. (Buffon)
- 3551 A zsenik alkotják egy nemzetnek intellektuális nagyságát, ritkán azonban a hatalmát. (Le Bon)
- 3552 A zsenit hívod segítségül, mikor a veszély fenyegető. Mihelyt megjelenik, megijedsz tőle. (Schiller, Wallenstein)

- 3553 Egyetlen emberfajta sem prosperálhat, ha meg nem tanulja, hogy éppen olyan méltóságteljes a földünk művelése, mint egy költemény megírása. (B. T. Washington)
- 3554 Az ember méltósága megköveteli, hogy engedelmesek legyünk egy magasabbrendű törvény iránt. A szellem hatalma iránt. (Gandhi)

3. A világ

- 3555 A bűn nem álcázza magát úgy, mint a világ. Jobban megmutatja, hogy mi ő és mit csinál. A világ mindig hazudik. Sohasem azt teszi, amit látszólag tesz.
A világ szereti az utóznást. A bölcsességet majmolja; saját használatára készített bölcsességet. És a bölcsessége úgy hasonlít az igazi bölcsességhez, mint az orangután az emberhez.
- 3556 Az igazi bölcsesség békére talál a magasban, mert uralkodik az ellentmondásokon . . . A világ bölcsessége próbálja egybekovácsolni azokat az elemeket, amelyek nem egyesíthetők és amikor azt látja, hogy egymás mellé vannak állítva, azt hiszi, egybeforrtak. Amióta együttlagnak az emberek, azt képzeli, hogy ez már egyesülés.
- 3557 A világ embere nem fél, hogy rosszat cselekszik. De fél, hogy másokat megbotráncoztat. Harmóniát nem ismer, de tudja, mi az illendőség. A világ szeret gyűlölni, de szükséges, hogy ez a gyűlölet — melyet a szalonok légköre mérsékel — mégse legyen túl hangos. Szükséges, hogy segítségül hívjon hazugságokat. (Ernst Hello)
- 3558 Az érzelmeket a világban nem szabad elárulni.
- 3559 A világi hangnem sokat tud beszélni semmiségekről, mintha azok komoly dolgok volnának és komoly dolgokról, mintha azok semmiségek lennének. (Montesquieu)
- 3560 Az emberiség két táborra oszlik: választottakra és kizártakra. Két olyan kifejezés ez, amire alaposan gondolnunk kell, amikor a sznobizmus lényegét meg akarjuk határozni. Ne mondd, hogy „nem vagyok sznob”. Hamarosan az lennél azon a napon, amikor te is egyike lennél ama boldog kiválasztottaknak, akiket meghív-

tak. Ha pedig valójában a kizártak között vagy, szenveded azt. A sznobizmus ezzel a határozatlan hangulattal számol le. Kiválasztani, kizárni, ez a kettős mozgás, ami alkotja a világokat, sőt az akadémiákat és klubokat is. A bölcs ember tehát lehetőleg jó távol helyezkedik el ettől a zónától, ahol ki van annak téve, hogy elfogadják, majd visszautasítják, mert nincs nagyobb szégyen, mint aljasságok miatt szenvedni. (François Mauriac)

3561 Egy sznob mindig talál magánál nagyobb sznobot, aki őt lenézi.

4. Egyedül

3562 A szent szeretetnek magány kell, magányban lesz csak erős a lélek. Magányban fejlődik ki az öntudat, magányban születnek a nagy gondolatok. (Prohászka, Ö. M. XVII. 94.)

3563 Magány! Sérthetetlen menedék, ahová nem hatol be semmi, ami megváltoztatná valónkat, ahol mi mérlegeljük minden elnézés, minden gőg nélkül hibáinkat és erényeinket. Hű tükör, amely kizárólagosan nekünk mutatja meg azt, amit a hozzánk legközelebb állók sem vesznek észre.

Ez az ami lefejt rólunk nevetséges álruhánkat. És ezt minden erőszak nélkül teszi. És felöltöztet igazságunk egyszerű tunikájába.

Cselekedeteink valódi körvonalai határozottakká válnak, mintegy mágikus visszahatás érintésére. Minden elfoglalja a maga őszinte helyét szívünkben és agyunkban.

A magány a jószág iskolája. Hányszor szerelte le haragunkat és hányszor mutatta meg, hogy milyen alantas az átkozódás és milyen nagyszerű felejtetni tudni! (Frédéric A. Chasseriau, Magány himnusza)

3564 A magány ugyanaz a lélek számára, mint a diéta a testnek. (Vauvenargues)

3565 A koncentráció! Lényegileg ez a legfontosabb nekünk és mégis ez az, ami legtöbbször hiányzik belőlünk. Minden bajunk fő forrása a szétszórtság, az életnek és az eszméknek a szétaprózása. (Henri Bergson)

3566 A magány a nagy lelkek otthona.

- 3567 Ez az erőnek a mértéke. A gyenge sohasem törekszik egyedül-
létre. Nekik szükségük van, hogy hármásban, négyesben, sőt hogy
tízen vagy harmincan éljenek együtt. (André Suaréz)
- 3568 Minden bajunk abból származik, hogy nem tudunk egyedül
lenni. Ezért van a játék, a pompa, a pazarlás, a bor, a nők, a tu-
datlanság, részvétlenség, a megszólás, az irigység, saját magunk-
ról és az Istenről való megfélelkezés. (La Bruyère, Jellemek)
- 3569 Aki megelégszik önmagával, az a legértékesebb vagyonnal
rendelkezik: a szabadsággal. (Epikurosz, Maximák)
- 3570 A legkevesbé a magányban vagyok egyedül. (Scipio Africa-
nus)
- 3571 Menekülj egy időre elfoglaltságaidtól és hagyd el zavaros
gondolataidat. Vesd el nehéz gondjaidat és hagyd abba munkás
elfoglaltságaidat. Foglalkozzál egy kissé Istennel és pihenj meg
kissé Benne.
Lépj be lelked cellájába, zárj ki onnan mindent, kivéve Istent és
azt, ami segít neked, hogy Őt keresd és miután becsuktad az aj-
tót, keresd Őt. (Canterbury Sz. Anzelm)
- 3572 Nekünk keresztényeknek nincs magány! (Charles de Fou-
cauld)
- 3573 Isten csak azokhoz a lelkekhez közeledik, akiket egyedül talál.
(Langlois, Az Élet fonálán)
- 3574 Requiescite pusillum — pihenjete meg kissé, jertek félre egy
puszta helyre! — mondta Jézus. (Mk 6,31)
- 3575 Aki túlságosan szereti a társaságot, ezzel elárulja kedélyé-
nek szűkreszabottságát és ürességét.
- 3576 Legokosabb dolog, ha valaki saját magát teszi legbizalma-
sabb barátjává, mert minden társaságot elveszíthetsz, csak egyet
nem — magadat!
- 3577 A magány számára van fenntartva — a saját lelkemmel való
társalgás édessége. A magányban szólnak meg saját gondola-
taim.
- 3578 A társaság arra kényszerít, hogy aszerint éljek: mit mondanak
rólam az emberek. Ha egyedül vagyok, senkinek a szeszélyei nem
nehezdednek ránk.

- 3579 Aki sokat van egyedül: magasabb világban él. Ezért van, hogy éppen a legnagyobb és legértékesebb emberek maradnak társ nélkül. A zseni mindig mérhetetlenül egyedülvaló, mérhetetlenül elhagyott. (Perlaky, Napfényes életfilozófia)
- 3580 Az erős lélek a sivatagban is otthon találja magát, de akit a lélek súlya nyom, annak kétségbeejtő a magány.
- 3581 Sok ember, mihelyt teheti, szeret társaságban lenni, akár a saját családjá körében, akár barátokkal. És látni lehet, hogy jól érzik magukat naphosszat, estéken át, vég nélkül tereferélve, gondolataikat szétforgácsolva, nem őriznek meg egyetlen pillanatot sem elmélkedésre, gondolkodásra, kontemplációra. Mások viszont, kisiklásnak, profanációnak tekintik a gondolat szétforgácsolódását, amely a túlzásba vitt hiábavaló terefere közben elsekélyesedik. (Jeanne Gabreau-Pugh)
- 3582 Az emberek közti nagy egyenlőtlenséget a csend iránti értékelésük adja meg. Az egyiktől a másikig végtelen a távolság. A csend a magános szívnek különleges illata. Az emberek ritkán kapják az ajándékok egyikét a másik nélkül. A hatalmasok magánosak. Csendesek még akkor is, amikor legkevésbé látszanak olyannak. Hallgatnak, nem azért, mert nincs mit mondaniuk, hanem mert nincs, akinek azt elmondhassák. (André Suarès)
- 3583 Mennyi van, amit nem érdemes kimondani! És mennyi ember akarja, hogy ezek az egyéb dolgok nekik megmondassanak. Innen a nagy csend. (Henry de Motherlaut)
- 3584 Sokat hallgass, hogy legyen valami olyan mondanivalód, amit érdemes meghallgatni. De még akkor is inkább hallgass, hogy önmagadat meghallhasd. (Lanza del Vasto)
- 3585 A lélek nagy térsége, ahol kiterjesztheti szárnyait: a csend. (Antoine de Saint-Exupéry)
- 3586 A csend az, ami a súlyát megadja azoknak a szavaknak, amelyeket kiejtünk. (Gaston Courtois)
- 3587 Van csend, ami erőt kölcsönöz, mint ahogy van kiáltás, ami tehetetlenséget mutat. (Émile Langlois)
- 3588 Ha semmit sem felelünk, az is felelet.
- 3589 Nem gondolod, hogy a csend a boldogság előíze? A benső csend azt jelenti, hogy minden dolog a helyén van, minden dolog hallgat. (Ignazio Silone)

- 3590 A csend olyan barát, amelyik sohasem árul el minket. (Confucius)
Látom én: a folyó azért, hogy hallgatóg,
Mélyebb szokott lenni, mint a csörgő patak. (Arany: Toldi estéje IV. 2)
- 3591 A csend az igazság mestere. (Ernest Psichari)
- 3592 Az igazi tevékenység a csend pillanataiban készül el. (Emerson)
- 3593 A szó után a csend a világ második hatalmassága. (Lacordaire)
- 3594 Minél többje van az embernek önmagában, annál kevesebb kívülről jövő dologra van szüksége és annál kevesebbet jelenthet-nek számára mások. Ezért vezet a szellemi kiválóság társatlanságra.
- 3595 A csend voltaképpen győzelem önmagunk fölött és diadal a világ fölött.
- 3596 Isten a csendet az idők számára teremtette, ahol lehetetlen beszélni anélkül, hogy a lelkiismeret valahol el ne árulná magát. (Lacordaire)
- 3597 A szemlélődő lelkek szeretik a csendet. Nem mintha a csendet egyszerűen és tisztán a szó fölé helyeznők, hanem mert a csendben minden emberi szón felül meghallják önmaguk mélyén az Élő Szót, amely létet ad mindennek, ami van. (Jacques Maritain)
- 3598 A szívnek olyan beszéde van, amit az ajkak nem ismernek. Két lény, akik mélységesen szeretik egymást, nem igényelnek szegényes emberi szavakat, hogy egymásnak azt kifejtsék. A szeretet csendje sokkal ékesszólóbb, mint mindenféle terefere, különösen, amikor a két beszélő közül az egyik Isten, aki maga a Szeretet. (Gaston Courtois)
- 3599 A benső csend, amelyet Isten megáld, sohasem választja szét az embereket. (Georges Bernanos)
- 3600 A XX. század többek között a zaj korszaka. A fizikai zaj, a lélek zaja, a vágy zaja. Nincsen ebben semmi csodálatos. A mi bámulatos technikánk minden erőforrása tényleges harcban áll a csend ellen.
- 3601 Az összes modern találmányok között a legnépszerűbb és a legbefolyásosabb a rádió. Ez nem más, mint vezeték, amelyen ke-

resztül előre összeállított zajtömeg áramlik otthonunkba és ez a zaj természetesen sokkal mélyebbre hat, mint a fülünk. Áthatja lelkünket, betölti bábelnyi szórakozással, napi hírekkel, egymás között összefüggéstelen információ-töredékekkel, zagyva, érzélgős zenefoszlányokkal, folytonosan ismétlődő drámaadagolásokkal, amelyek megoldást nem hoznak, hanem egyszerűen maguk után vonják a napi, sőt órányi izgalomszükségletet. Ott pedig, ahol — a legtöbb országban — a leadó állomások megegyeznek abban, hogy az időt áruba bocsássák másoknak reklám céljaira, a láрма fülünktől a képzelet, az ismeret és az érzélem határain keresztül a vágy és kívánság legszemélyesebb központjáig elhat. Beszéd vagy sajtó formájában, az éter hullámain át, a publicitás minden faja csak azt az egy célt szolgálja, hogy megakadályozza az akaratot, nehogy valaha is eljusson a csendig. (Aldous Huxley)

3602 A rádió elfoglalta a csendnek minden területét, egyáltalán nincs többé csend. Még amikor a rádiót kikapcsolják, ott marad a zaj és hat tovább is, anélkül, hogy hallanánk. Ez a láрма annyira személytelen, hogy úgy tűnik fel, nincs sem kezdete, sem vége, végnélküli. Hasonlóképpen van ennek a zajnak az embere is. Az is személytelen, határozatlan bensőleg, külsőleg, határok és mérték nélkül. (Max Picard)

3603 Napfürdőt szoktunk venni. Miért oly kevés azoknak a száma, akik arra gondolnak, hogy csend-fürdőt is kellene venni? Talán, mert érezzük magunkban jelenlétét valakinek, aki iránt igaztalanok voltunk és aki számára nagyon fontos, hogy ne adjuk meg a szó szabadságának jogát? Az egész civilizáció ezen az ősi elővigyázatossági szükségleten alapszik. Kávéház, színház, mozi, újság, rádió, társadalmi összejövetel és — hogy elzárjuk a legfensőbb szakadékat — valóban nincs más eszköz, mint a könyv. Nem fontos, milyen detektívregény, de legalább agyonütik az időt. Nem is az időt, hanem valójában az örökkévalóságot: azt az örökkévalóságot, amelynek tudatát magunkban hordozzuk és amiről számot kell adnunk. Holnap! (Paul Claudel)

3604 Sokan azt vélik, hogy aki visszavonultan él, nem történik vele semmi. Pedig dehogynem. Az emberi lélek nem olyan, mint a befagyott tó, a magányban sem. Sőt, éppen a magányában bontakozik ki, amikor csakis magával foglalkozik. — Aki visszavonultan él, nagyobb világokat fedez fel, mint aki utazik. Csatákat él át s földrengéseket és egy-egy történelmet, amely a lélek történelme. (Gárdonyi)

- 3605 Nem jó egyedül lenni? Ellenkezőleg, nagyszerű dolog. A baj csak ott van, hogy az ember nem elég bölcs, hogy megkeresse a boldogságot. (E. Jaloux, La Grenade)
- 3606 Minden bajunk onnan származik, hogy nem tudunk egyedül lenni. Innen keletkezik a játék, a luxus, a feslett élet, bor, nő, tudatlanság, rágalom, irigység és elfeledkezés önmagunkról s Istentől. (La Bruyère, Les Caractères)
- 3607 Csendben és magányban csak a lényegeseket halljuk. (C. Belguisse, Échos)
- 3608 Van egy tanácsom számodra. Valahányszor beszélni akarsz, hallgass! (Turenne)
- 3609 Abból, hogy valaki hallgatott, még senkinek sem lett semmi baja.
- 3610 A csend az az elem, amelyben a nagy dolgok kialakulnak. (Carlyle, Sartor Resartus)
- 3611 Legfontosabb önmagunkba lépni és ott egyedül lenni Istennel. (Ávilai Sz. Teréz, Tökéletesség hármasság útja)
- 3612 Kevés ember veszi észre, mi a magány és mennyire terjed. A tömeg nem társaság. Az alakok olyanok, mint a falon függő képek. A beszélgetés pedig olyan mint a zengő cimbalom, nincs benne szeretet. (Fr. Bacon, A barátságról)
- 3613 Mindig találunk magányra azok, akik méltók a magányra. (D. Aurevilly)
- 3614 A görögöknél a csöndnek külön istene volt. Szobrait árnyékos helyen állították fel.
- 3615 Minden igazi nagy egyéniség, aki tömegeket láncolt magához, időről-időre visszavonult a termékeny elmélkedés csendjébe, ahol további kötelezettségeit végigondolva megtermékenyülve tér vissza az emberek közé.
- 3616 Isten azért teremté az asszonyt, hogy a férfi helyett is tudjon félni s megengedje neki, hogy sejtthesse előre a veszélyt. (Jókai, Janicsárok végnapjai 187)
- 3617 Mennél többre tartod a lelkedet, annál inkább körül kell bástyáznod magad csönddel és magánnyal.
- 3618 Nem az a magány, ha az ember sziklákon ül, hullámok felett mereng, járatlan erdőkben barangol, zuhatagokba és hegysza-

kadékokba letekint: ez a természettel való társalgás csak. De az is magány, ha a zsvajgó tömeg közt jár ugyan, de senki meg nem érti, senki sem szereti. (Lord Byron)

3619 Két dolog van a világon, amit ép elmével nem lehet elviselni: az egyik, ha az ember soha sincs egyedül, a másik, ha mindig egyedül van. (Széchenyi István)

3620 Minden embert fal választ el a felebarátjától, minden ember egyedül van a szíve mélyén: szülők és gyermekek, nővérek és fivérek. (Jo van Ammers-Küller, Quist ezredes)

3621 A legnagyobb, legértékesebb emberek mindig a társtalajok.

3622 Az unalom a szimpla embereket jellemzi. Unatkoznak a magányban, mert csak önmagukkal találkoznak. (I. Albert belga király)

3623 Az unalmat a lustaság hozta a világra. (La Bruyère)

3624 Egyetlen borzalmas hely van a világon és egyetlen megbocsát-hatatlan bűn — az unalom. (O. Wilde)

3625 Unalmas az az embere, aki akkor beszél, amikor azt szeret-néd, hogy ő hallgasson téged. (A. Bierce, Le Dictionnaire du di-able)

3626 A hallgatás nagyobb, mint a nagyzó beszéd. A csendes küz-delem nagyobb, mint a gögös, zúgolódó önfejű viselkedés. (Faulhaber, Rufende Stimmen 201)

3627 Aki az embereket kerüli, csakhamar félreismeri őket. Félan-nyira sem rosszak ők, mint ahogy négy fal között az emberkerülők hiszik. (Goethe)

3628 Mivel az embernek senki se tud jobban hízelegni, mint saját maga, nincs veszélyesebb társaság, mint magunkba maradni.

3629 Tény, hogy a mindig magában ülő csak magát hallja, így nem tanulja meg az ellentmondás tűrését, a dolgok más oldalról való látását, pedig okos ember számára semmi sem oly tanulságos, mint egy tévedés.

3630 A magány kiváltja bennünk a magasrendűt. Aki sokat van egyedül, magasabb világban él.

3631 A magány az ostobákat kétségbeesésbe kergeti; a gonoszok-nak szenvedést okoz, a bölcseknek ellenben maga a boldogság. (Montaigne)

3632 Kik csak az utcán
járnak-kelnek
szépséget rajta
nem igen lelnek,
kiváncsi szemmel
rá nem tapadnak,
Csak egy karika,
szürke karika,
ólomkarika,
vén templomablak.
Rácsa rozsdás,
kerete máló
emitt moh lepi,
amott pókháló,
sütheti napfény,
mint világtalan,
bús világtalan
agy, világtalan
hunyt szemgödre.

De ki belép
a tág, iromba,
boltozatos,
hüvös templomba,
s belülről pillant
ablakára,
megdöbben ten áll,
megkövülten áll:
Nézz a csodára!
Színek zengése!
Fények zúgása!
Mártir mosolya!
Szüz vallomása!
Kék ami békül,
piros mi lázad!
Magasba ragad,
a mennybe téged
lángtütemény
és tűzkáprázat.

Ó, titkok titka:
a földön itt lent
belülről nézzen
mindenki mindent,
szemet és szívet
és harcot és békét!
Áldja meg az Ur,
áldja meg az Ur
a belülről látók
fényességét! (Dsida Jenő, Templomablak)

3633 Már minden-minden
Olyan messze van.
Kúszom a csúcsra
Egyedül magam.
Megnőtt a vágyam
Föl az égig ért —
Nem nyulhat vissza
Semmi földiért. (Vörös J. Michaéla: A csúcs felé)

IX. A HÁROM KÍSÉRTÉS

3634 Minden ami a világon van: a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége, ami nem az Atyától, hanem a világtól van. És e világ elmúlik és az ő kívánsága. Aki pedig Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké (1 Jn 2,16—17)

3635 Mi az, mi embert boldoggá tehetne?
Kincs? hir? gyönyör? Legyen bár mint özőn,
A telhetetlen elmerülhet benne,
S nem fogja tudni, hogy van szívöröm. (Vörösmarty, Merengőhöz)

1. *Kincs*

a) *Pénz*

3636 Tudjátok, hogy a pénz az egyedüli úr. És trónt emelt magának Isten helyett. (Charles Péguy.)

3637 Az arany, ez a gonosz varázsló, meghódítja a legjobban őrzött várakat. A barátságot álarcossággá változtatja, a nemes-szívűeket aljas cselekedetre kényszeríti és a bátor katonákat árulásra. Elhervasztja a szűzeket, megöli a becsületet és a jó hírnevet. Lealacsonyítja a művészetet, eltorzítja a lelkeket, lezülleszti a lelkiismeretet és vakká teszi az ítéleteket. (Luiz de Camoens.)

3638 Ne beszélj a pénzről. Én nem imádok olyan istent, aki olyan hamar odaadja magát az utolsó semmirekellőnek is. (Euripides)

- 3639 Egy szegény idióta csak idióta. Egy gazdag idióta azonban gazdag ember. (Paul Laffitte.)
- 3640 A pénz megadja mindazt, ami más szemében boldogságnak látszik. (Henri de Regnier.)
- 3641 Azok, akik azt hiszik, hogy a pénz mindent megtehet, képesek mindent megtenni, hogy legyen nekik. (Dante.)
- 3642 Minden hatalmas vagyon eredeténél olyan dolgok vannak, amelyek megremegettetik az embert. (Bourdaloue.)
- 3643 Ha egy ember nyert húszezer font járadékot, a felesége tisztességes asszony, bármilyen mesterkedésnek köszönheti is a vagyonát. (Balzac.)
- 3644 Mi a becsületesség? A legtöbb ember számára gondoskodás, hogy semmi olyan bűnös dolgot ne tegyünk, amelyet ránk bizonyíthatnak. (Alphonse Karr.)
- 3645 Vannak olyan vagyonok, amelyek odakiáltanak a becsületes embernek: Te ostoba! (Edmond et Jules de Goncourt)
- 3646 Mindnyájan oda vagyunk kötve a vagyonhoz. Egyesek láncra aranyból van és laza, másoké meg szoros és piszkos, de ki törődik azzal? (Seneca)
- 3647 Az ember rabja lehet a gazdagságnak, de a szegénységnek is. (Henry Bordeaux)
- 3648 Van ember, aki sohasem örül igazán a vagyonának. Túlságosan el van foglalva annak megvédésével – azaz növelésével. (Michel de Saint-Pierre)
- 3649 Elkábított az arany, amely a gazdagok házában ragyog. Jól látod, miük van, de nem látod, miük hiányzik. (Sz. Ambrus)
- 3650 Alapjában véve nincs nyomorúságosabb dolog, mint azok az emberek, akiknek – úgy látszik – semmijük sem hiányzik. (Lacordaire)
- 3651 Csak azért élni, hogy anyagi javakat gyűjtsünk olyan, mintha eltemetnénk magunkat, megfulladnánk és összetörnénk az időleges, az esendő, az ideiglenes alatt. (Grossier)
- 3652 A pénz az ördög ganaja. (Papini Krisztus története)
- 3653 Az ember azt hiszi, hogy uralkodik, pedig rajta uralkodnak. (Pierre Dupouvey)

3654 Jobban szeretek egy embert pénz nélkül, mint pénzt ember nélkül. (Themistocles)

3655 A szerencse üvegéből van, amikor eltörik, akkor ragyog. (Publius Syrus)

3656 A gazdagság értéke abban a szolgálatban áll, amelyet az tesz az embernek. De ha az ember nem kezeli erős, szabad lélekkel, vagyis a szegénység szellemében, akkor szolgájává válik annak. Uralkodik gondolatain és szívéen. Elhomályosítja az élet és rend igazi arcát. Megrontja a lélek érzelmeit és megmérgezi a felebaráttal való kapcsolatot. Óriási gondok súlyával nehezedik rá, kiolt minden törekvést a felsőbb javak iránt, amelyek pedig a mi valódi sorsunk. Lealacsonyítja az erkölcsi életet, a megvásárolható dolgok középszerűségének, vagy a személyes önzésnek színvonalára. Hiábavaló gőgöt támaszt és kiírt a lélekből minden alázatosságot, gyengíti az akaratot és könnyen a tétlenségbe, unalomba és bűnbe ránt, a szív keménységére és a viszonzás nélküli adás örömeinek elfelejtésére visz. Mert végül is megakadályozza, hogy szeressünk, pedig a kereszténység szeretet. Megakadályoz az imádságban, pedig a kereszténység egyesülés az Istennel. (Montini bíboros: VI. Pál pápa)

3657 Semmi sem marad fenn hosszabb ideig, mint egy közepes vagyon. Semmi sincs, aminek a végét jobban látja az ember, mint egy nagy vagyonét. (La Bruyère)

3658 A vagyon gyors változásainak van egy nagyon kellemetlen oldala. A meggazdagodottak nem tanulták meg, hogyan kell gazdagnak lenni, a tönkrementek pedig nem tanultak szegénynek lenni. (Joubert)

3659 Pénz, számonkérem tőled

Az életet, a terveket,
A hazámat, az anyámat,
Az Istent s a gondolatot
Mind ottvesztek,
Ahol te elmaradtál,
Ahol magamra hagytál

És ma más volna mindenem . . .
Most jobban, mint akárho,
Pénz, te átkos távoli,
Pörölök, sirván, veled,
Mert miattad vagyok én

Magam tagadó mása.
Mindent másképp szeretnék,
Ha nem fogna az iszap,
S ha önmagam: önmagam
Lehetnék. (Ady Endre, Mindent másképp szeretnék)

3660 Ha a kísértő felvisz valakit a magas hegyre, és megmutatja neki a gazdag, az örömekben és élvezetekben határtalan világot, és azt mondja neki: „Nézd ezt én mind neked adom, ha engemet imádsz!” – hány lesz, aki el nem szédül és azt mondja: Távozzál tőlem sátán! Kivált, ha a kísértő csinos alakkal, kedvező arccal jelenik meg. Pedig hisz azt mindenki tudja, hogy aki a magasból leszédül, mindig összezúzza magát, s a természet rendje azt kívánja, hogy esni csak lefelé lehet, de fölfelé soha. – És mégis annyian elesnek! (Jókai, Egy magyar nábob 8)

3661 A pénz ugyan nem Isten, de mégiscsak fél-isten. (Dosztojevszkij, A kamasz III. 3,2)

3662 Dolgozik, izzad, csal, hamisít, sőt gyilkol, a pénzért,
Kincsei halmaza nő, ő maga teng, nyomorog;
Csörgetvén aranyát, szeme csillog az ördögi kéjtől
S éjtnap azért kesereg, élete mért nem örök. (Andor K.)

3663 Mert hát a pénz mindenütt isten.

Afrika kaffereinél és a jegestenger csukcsijainál, ha nincs is császárkép nyomtatva rá. Egyik helyen a kaurikagyló, a másikon a tengeri-kutya-fog a pénz: abban számítanak. Ahány nép, annyi neve az istennek. Talán Buddha, Brahma, Szjadei Hahe, Viczlipuczli, Jehova? Dehogy! Lak-rupia, taél, millereis, font sterling, tallér, frank, lei, márka, korona, piaszter, rubel, duros, dollár: ez az isten.

A bálványhoz, a láthatatlan istenhez csak azért imádkoznak, hogy segítsen nekik ehhez a másik istenhez, az igazihoz kegybe jutni. Délelőtt prédikál valaki nekik a mennybéli Istenről, azon elalusznak. Délután prédikál nekik más valaki a földi istenről, a pénzről, arra fölébrednek.

A Jehova kiadja nekik a tízparancsolatot: azt nem fogadják meg. A pénzisten az ellenkezőjét hirdeti, azt megfogadják: „de lopj, de ölj, add el, vedd meg a szerelmet, hamisíts, kívánd a másét, óhajtsd apád és anyád halálát, hogy örökséghez juthass e földön!”

Hogy az emberek a Jehovát, a Krisztust káromolják, az úton-út-félen hallható, de hogy azt a „Krisztus”-t, aki alatt a pénzt értik, szidta volna valaha ember, ez nem történt meg soha.

Akinek pénze van, azé a hatalom, az ország és a dicsőség. (Azért ki is maradt ez a három szó a Miatyánkból: nagyon természetesen, mivelhogy a „mi atyánktól” csak kenyeret kérünk, nem pénzt). (Jókai Mór, Ahol a pénz nem isten, 1)

3664 Ki minél szűkebbre tudja szorítani igényeit, annál több oldalról nyeri vissza függetlenségét.

3665 A legnagyobb gazdagság az, ha valakinek nincsenek igényei.

3666 Fukar királynál, ki csak gyűjtött
Országokat, kincset, babért:
Egy paradicsomból kiűzött
Meztelen Ádám többet élt. (Vajda János, Életbölcselem)

3667 Hány ember csak azért óhajtja magának a kincset,
Hogy munkátalanul költse el azt, amig él;
Ámde a pénz úgy ér valamit, ha a munka gyümölcse
S nemcsak a gazdának, másnak is ad kenyeret. (Andor K.)

3668 Mi a kapzsiság? Állandó szegénység közepette épp a szegénységtől való rettegés. – Paupertatis timor semper in paupertate vivens. (Sz. Bernát, Epist. de reg. rei familiaris)
A kapzsiság mindent elveszít azért, hogy mindent megszerezhesen. (La Fontaine, Fables V 13)

3669 A tűz kipróbálja az aranyat és az arany kipróbálja az embert. (Spártai Chilon)

3670 A dolgok annyit érnek, amennyit a birtokosuk. Azok számára, akik azt használni tudják, jók. Azok számára, akik nem tudják használni, rosszak. (Terentius)

3671 Kevesebbet igényelni többet ér, mint sokat bírni. (Sz. Ágoston)

3672 Élj mértékletesen és olyan gazdag leszel, mint egy király. (Arab közmondás)

3673 A pénz igazi megvetése a gazdagságok ismeretén alapszik. Ezt a megvetést a gazdagság nélkül is bírhatjuk. (Albert Bonnard)

3674 Gazdagságot szereznek és egyre jobban szegényednek véle. Mindnyájan a trónhoz iparkodnak: ez a bogaruk. Mintha a boldogság trónon ülne. Gyakorta iszap ül a trónon – és gyakorta a trón is iszapon. (Nietzsche, Zarathustra I 65)

3675 Aki gazdagságában bízik, elbukik. (Péld 11,28)

3676 Esztelen! Még ez éjjel számonkérlek lelkedet! Kié lesz mindaz, amit gyűjtöttél? (Lk. 20,20)

3677 Jaj nektek, gazdagok! Megkaptátok már vigasztalástokat.
Jaj nektek, akik jóllaktatok! Éhezni fogtok.
Jaj nektek, akik most nevettek! Keseregni és sírni fogtok. (Lk 6, 24–25)

3678 Bizony mondom nektek, nehéz lesz a gazdagnak bemenni a mennyek országába. Igen, ismétlem nektek, könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint egy gazdagnak bemenni a mennyek országába. (Mt. 19, 23–24)

3679 Senki sem szolgálhat két úrnak. Vagy az egyiket gyűlöli és a másikat szereti, vagy az egyikhez tart és megveti a másikat. Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak! (Mt. 6,24)

3680 Minden eladható és megvásárolható, kiszolgáltatja magát és elragadják, semmi sem adatik többé és én mindent odaadtam. Tudod, mit kísérel meg minden ember? Megőrizni vagyonát Isten támadásai ellen.

Megőrizni aranyát és olyan helyre tenni, hogy már csak aludni kelljen és felvenni a járadékot és ebből tudod, hogy mit kísérel meg minden ember: biztonságba helyezni szívét Isten visszahódítása elől. Biztonságba helyezni lelkét és olyan helyre vinni, hogy csak aludni kelljen és a járadékot felvenni. (Charles Péguy)

3681 Ott, tudjátok, minden ember költ,
És a legfösvényebb a legköltekezőbb,
És a könyörületes az egyetlen jó börzés,
Az egyedüli, aki tudja kissé kezelni a pénzt.
És hogy a könyörületes az egyetlen uzsorás,
Kétszerte többje van, mint a közönséges pénz.
Ő az egyedüli kölcsönző, aki kölcsönad egyre százat.
Ez öreg fösvény és perlekedő,
Mert százszor biztos, hogy felveszi ezt a kamatot.
És én csodálkozom, hogy ebből titkot csinálnak.
Ha ő kiad néhány hold földet,
A követelését a Mindenható kezébe teszi le.
Csak az hajthatja homlokát a térdére,
És ő egyedül ura az időnek és térnek,
Egyedül ő tudja megőrizni nyomorúsága fillérjeit,
Az, aki a szegénynek ad és Istentől kéri azt vissza.
(Charles Péguy)

- 3682 Hagyj el mindent és mindent megtalálsz. (Kempis, Krisztus követése.)
- 3683 A gazdag számára sem jön fel kétszer a nap s a világ minden kincse birtokosának sem árulnak örömet, boldogságot, megelégedést, szívbeli boldogságot, nyugalmat, édes öntudatot.
- 3684 Tenger a pénz, amelyben elsüllyed sok hajó: elv, jellem, becsület.
- 3685 Az aranykor akkor volt, amikor az arany nem uralkodott. (Lezay-Marnesia, Épître)
- 3686 „Mindent megvásárolok”, mondja az arany;
„Mindent elveszek”, mondja a kard. (Puskin)
- 3687 Lásd, fiam, ez a stílusnak egyetlen iskolája. Amit ők testükkel megtesznek, azt nekünk eszünkkel kell megtenni. (d' Aurevilly)
- 3688 Ha valaki azt mondja, hogy a vagyon olyan mint egy számár, tartsa féken. (Keleti mondás)
- 3689 Cselekedtem egy kevéske jót. Ez a legjobb munkám. (Voltaire, Épîtres)
- 3690 Tudod, mi énnekem a pénz,
arany-, ezüst-, kincs-garmada?
Mint bambuszon a hajnal harmata. (Ossa. japán költő: Egy miliomoshoz; ford. Kosztolányi Dezső)
- 3691 Gazdag vagyok mindazokban a dolgokban, amelyeket nélkülözhetek. (L. Vigée, Épître à Ducis)
- 3692 Mit ér, ha az egész világ
behull aranyhálónkba, mondd,
mikor ennen-szívünkbe rág,
mi sohase mulik, a gond?
Mit ér kevély hajórajunk
mozgó fenyőerdője, mit?
Ha otthon elfuló jajunk
felhőzi házunk tájait. (O. Wilde, Ave Imperatrix: ford. Kosztolányi Dezső)
- 3693 Ne becsüljétek a pénzt sem többre, sem kevesebbre, mint amennyit ér. Jó szolgál, de rossz gazda. (ifj. Dumas, Kaméliás hölgy)

- 3694 A pénz csupán egy újfajta személytelen rabszolgaságot jelent. A régi, személyes rabszolgaság helyett. (Tolsztoj Leó, A pénz)
- 3695 A pénz okos embernek: zsebben ülő szolga,
Az okatlan embernek: zsebben ülő úr. (Gárdonyi, Földre néző szem)
- 3696 Mit ér a legnagyobb, a drága kincs,
mit ér neked?
Egészséges ember, ha pénze nincs,
félíg beteg. (J. W. Goethe, Pénz. Ford. Kosztolányi Dezső)
- 3697 Ha mást becsapunk, a veszély ott van, hogy önmagunkat csaptuk be. (Duse Eleonóra)
- 3698 Becsaphatjátok a világot egy ideig, becsaphattok egy-két embert mindig, de nem csaphatjátok be az egész világot mindig. (Lincoln)
- 3699 Bolygónkon sok-sok millió lény harcol a létért
S bár mit a föld anyaként nyújt neki, untig elég;
Mégis hány ember csak a másét nézi mogorván
S hogy neki többje legyen, lop, rabol, életet olt.
- 3700 A tőke hasonló a vámpírhoz. mely csak akkor éled, amikor szívja az élő munkaerőt és az élete annál vidámabb, minél jobban kiszipolyozza azt. (Marx, Tőke)
- 3701 A gazdagság azért van, hogy másoknak használjanak vele. (Bacon, Essays)
- 3702 Ha meg akarjuk őrizni hitelünket, ne túl gyakran éljünk azzal.
- 3703 A jó hitel is elromlik, ha el hagyjuk aludni.
- 3704 Emberből, amig élsz, soha nem pusztul ki az önzés
S béke után vágy bár, érdeke harcba viszi:
Gazdag a kincsén ül, a szegény meg a rongyait őrzi,
Érzik, az emberben bizni vakon sose jó. (Andor K.)

b) *Luxus*

- 3705 Ne tűrj meg magad mellett semmit, ami nincs hasznodra,
vagy ha nem találod szépnek. (Puskin)
- 3706 Aranyból, ezüsből vannak vázáid, de minden gondolatod
minden vágyad, minden hajlamod, minden cselekedeted agyag-
ból van. (Épiktétosz)
- 3707 A lovagiasság önmagában véve az élet poézise. (Schlegel)
- 3708 Harminc, negyven közt hejje-hujja vérünk,
Hetven, nyolcvan közt sok bút, bajt megérünk,
de ötven, hatvan közt nem bánt betegség,
csöndben köszöntjük a nyugalmas estét.
Mögötte a Vágy, a Csók, Pénz, a Hirnév
és messze-messze a Vénség, a Sir még.
Ne busulj, ez a kor az édes
az ért a vershez, aki hatvanéves.
(Po Csu-ji, kínai költő: Vers a hatvanéveseknek. Ford. Kosztolá-
nyi Dezső)
- 3709 Semmi egyéb, csak a hit gyújt mécset a síri sötétbe,
Hit, hogy a lelkünknek börtön a porhüvelyünk;
Gazdag a koldus is, ha a hitben a lelke remél még,
Mert csak a sírig tart kincs, hatalom, tudomány.
- 3710 Sem a kincsek, sem a konzuli fascések nem űzik el a szív za-
varait, a gondokat, amelyek az aranyló külső körül szállonganak.
(Horatius)
- 3711 Mit kellett fizetnie azért, hogy megvetette a kényelmet! Mi-
csoda börtön a luxus és mennyire elválasztott bennünket az em-
berekől és az élettől! (François Mauriac)
- 3712 Oktalan volna az az ember, aki megérkezne egy olyan hely-
re, ahol csupán egy éjszakát töltene el és kezdene építőköveket
gyűjteni, hogy ott palotát építsen? Életünk tartama úgy felel meg
terveink nagyságának, mint az éjszaka tartama a külön ember
álmának.
Boldog az az ember, aki szemét az útja céljára szegezi. Tudja,
semmi sem éri meg, hogy azt megállítsa, hogy hamarosan otthon
lesz, ahol mindenféle ezerszerte szebb dolgokat talál, ezerszerte
ragyogóbbakat és szilárdabbakat. (Alfred Tonnele)
- 3713 Amikor Salamon királyt lenyűgözte a világ dolgainak szere-
tete, nagyoknak és csodálatosoknak tartotta azokat. Sok gondot

és fáradságot szentelt nekik, pazar palotát épített, rengeteg aranyat gyűjtött, habzsolt mindent, ami gyönyör és kielégítést nyújthatott neki. De aztán, amikor magába szállt – mint valami sötét mélységből – az igazi bölcsesség világossága felé nézett és ezt a hatalmas és az egekhez méltó kiáltást hallatta: „Hiúságok hiúsága, minden csak hiúság!” (Préd 1,2; Aranyhajó Sz. János)

3714 A zene a nád sóhaja, a patak csörgedezése. Mindenütt van zene, ha az emberek meg tudják hallani. A föld nem más, mint a csillagok visszhangja. (Lord Byron, Don Juan XV)

3715 A zenében megvan a báj, hogy elbűvölje a vadat, meglágyítsa a sziklákat, és megfiatalítsa a vén tölgyet. (W. Congrève)

3716 A zene magasabb értékű kinyilatkoztatás, mint minden bölcsesség és filozófia együttvéve (Beethoven)

3717 A zene a legmagasabb művészi eszmék kifejezése. Lelki harmóniáról való emlékezés, amely az embert közvetlenül az élet legmélyesegesebb misztériumai közé helyezi.

3718 A zaj a megszakítás formái között a legfontosabb. Ez nemcsak megszakítás, hanem kizökkenti az embert gondolataiból. (A. Schopenhauer)

3719 A tánc a legfenségesebb, a legmegindítóbb, a legszebb minden művészetek között. Az életnek nem pusztá visszaadása és elvonatkoztatása, hanem ez maga is élet. (Havelock Ellis, La Danse de la vie)

3720 A cigaretta egy hölgy szájában az a füstölő, amivel azt jelzi, hogy maga magának tömjénez. (Jókai Mór: Az asztalos családja)

3721 Mennyire köszöntelek téged ruhám, értékednek köszönhetem, hogy tegnap megbecsültelek. (Sedaine)

3722 Nem a ruha teszi az embert. (Shakespeare, VIII. Henrik)

3723 Minden nép, minden foglalkozás, minden állapotbeliség saját kedve szerint öltözködik, pedig mindnyájan keresztények. Nekünk móroknak pedig megtiltják a mórok szerinti öltözködést, mintha hitünk a ruhában volna és nem a szívünkben. (Mendoza)

3724 Számomra az volna a legjobb, hogy ájtatos híveim a csoportban mindig a legjobban legyenek öltözködve, de a legkevésbé pompázóbbak és affektáltabbak legyenek, vagy ahogy a köz-

mondás mondja: méltósággal, kecsességgel, illendőséggel legyenek telve. (Szalézi Sz. Ferenc)

3725 A divathoz mindenkinek alkalmazkodnia kell. Az ostobák kitalálják, a bölcsek követik. (Legrand)

A nők őszintén hiszik, hogy nekünk férfiaknak öltözködnek. Vagy hogy önmaguknak. Igazság szerint pedig azért öltözködnek, hogy más nőkkel megcsodáltassák magukat. A mannequin az a királynő, aki minden este lemond. (Fr. de Miomandre, Le mode)

3726 Az ősz haj a múlt archívumába tartozik. (E. Poe)

3727 Érezzük sokszor, hogy a szép dalban, zeneszóban
Mintha a jó Isten hangja beszélne nekünk.
Felszabadult lelkünk beleolvad a dalba, zenébe,
És velük együtt száll mennyei trónja elé. (Andor K.)

3728 Nemcsak az emberi szó, de a hang is festi az érzést,
Hű tolmácsra talál benne a bánat, öröm:
Csak míg az írónál a szavakból cseng ki az érzés,
Itt zenehangokban ölt gyönyörű alakot. (Andor K.)

3729 Az lelkünknek a dal, ami virágnak a balzsamos illat,
Szívbeli érzésnek színt, zamatot csak ez ad.
Friss kitörő forrás a sivár élet poros útján,
Árnyas, lágy pihenő gondteli munka után. (Andor K.)

c) Szegénység

3730 Amikor a szegénység hatalmába ejt valakit, minden lehetőségre megtanítja. (Plátó)

3731 A szegénység tüzes és félelmetes társ, a világ legrégibb nemessége. Nagyon kevés méltó hozzá. (André Suarès)

3732 Sír, kesereg sírván, aki szenved s földre omolva
Jó Istent keresvén néz az egekbe szeme;
Mily könnyen feledik, hogy a könny vize mossza a lelket
És csak a megtisztult juthat az Isten elé. (Andor K.)

3733 Ahogy az élet nagy örökösei otthonosan érzik magukat, amit a parvenük nem érezhetnek, úgy a nyomorúság örökösei is otthonosan érzik magukat, ami az élet hajótörötteinek nem jut osztályrészül. (Charles Péguy)

- 3734 Keserű az érzés azoknak, akik egyáltalán nem születtek szegénységre és akik minden élménykor kénytelenek vágyaik nagy-szerűségét a valóság undokságával összehasonlítani. (André Suarès)
- 3735 Szegénységben megismerni a munka és akarat értékét és be-lehet látni az emberi nyomorúság mélységébe.
- 3736 Dalol az üres zsebű utas a rabló előtt.
- 3737 Ha nem tudsz kérni, amikor szükségben vagy, méltóságod nagyon is agyaglábakon áll.
Ha pedig nem tudsz dolgokat elfogadni és értük köszönetet mondani, mindig adós maradsz. (Lanza del Vasto)
- 3738 Csodálni tudom az olyan embert, aki nem szégyenkezik rongyai miatt. Akit viszont a jószerencse sem ejt bámulatba és mindkét szerepet kellő gráciával játssza. (Horatius)
- 3739 Boldogok a lélekben szegények, mert övék a mennyek országa. (Mt. 5,3.)
- 3740 A tényleges szegénység (amikor nincs pénzünk) semmiképp sem azonos mindig az érzésben szegénységgel (amikor közömbösek vagyunk a pénz iránt). Lehet egy ember szegény, de ugyanakkor kétségbeesetten el van foglalva azzal, amit pénzen meg lehet szerezni. Tele van heves vágyakkal, irigységgel és ön-maga iránti keserű szánakozással. Egy másiknak lehet pénze, de semmiképp sem ragaszkodik a pénzhez, sem a dolgokhoz, hatalomhoz, kiváltságokhoz, amiket pénzen meg lehet vásárolni. Az evangéliumi szegénység ennek az effektív és az affektív szegénységnek kombinációja, de az autentikus szegénység lehetséges azok számára is, akik effektíve nem szegények. (Aldous Huxley, La philosophie éternelle, VI)
- 3741 Ó ti szegények, mily gazdagok vagytok! De ti, ó gazdagok, mennyire szegények! (Bossuet)
- 3742 A gazdagok karitászai csak az, hogy könnyítse az ő lelkiismeretüket. Nem hogy a szegények állapotát javítsa.
- 3743 Jobb volna inkább szociális törvényekért harcolni, mint próbálkozni, hogy elzárjuk a szükség áradatát apró ajándékozásokkal. Ezek olyanok, mint gáton az apró homokszások.
- 3744 Azt az embert, aki milliókat tud elajándékozgatni anélkül, hogy megérezné, inkább bíróság elé kellene állítani, mintsem ünnepelni.

- 3745 Szegényen születtem, szegényen éltem, szegényen halok meg.
(Szent X. Pius pápa)
- 3746 Az igazi szegénység sohasem okoz hátrányt.
- 3747 A gazdagság a tenger vízéhez hasonlít. Minél többet iszol belőle, annál szomjasabb leszel. Ugyanez áll a dicsőségre is.
- 3748 A tapasztalás igaznak bizonyítja Anaxagoras mondását: a törvény pókháló, amelyen csak a kisebb legyek akadnak meg, a nagyobbak keresztül törnek. Mert míg a kisebb emberek lakolnak bűneikért, a hatalmasok és a fejedelmek büntetlenül szegik meg a törvényt. Csakhogy Isten ítéletét nem kerülhetik el. (Temesvári Pelbárt)
- 3749 A Nap fényénél minden szép. Csakhogy a Nap nem süt mindig.
- 3750 Az önző ember mindig és mindenütt egyedül van.
- 3751 Isten jó atyaként szeretettel védve az embert,
Utitarisznyánkba adta a föld javait;
Hozzájuk joga szent, amíg él, minden kicsi lénynek,
Mástól hát falatot mostohaként ne rabolj.
- 3752 Minden bajnak gyökere a kapzsiság. (1 Tim 6,10)
- 3753 Ne legyen buzgóságtok a pénzben. Pénzetek legyen biztonságban. (O. W. Holmes)
- 3754 A kölcsönös véleményeltérések gazdagítanak minket. (P. Valéry)
- 3755 Több értéket tulajdoníts egy alázatos erényes embernek, mint egy gőgös gazdagnak. (Cervantes)
- 3756 Kétfajta család van a világon. Azok akiknek van, és azok akiknek semmijük nincs. (Cervantes)
- 3757 A két végzetes szó: az enyém és a tied. (Cervantes, Don Quijote)
- 3758 A szegénység buzgó, de félelmetes barát. A világ legrégebbi arisztokráciája. Kevesen méltók arra. (A. Suarès)
- 3759 Úgy viselte magán a szegénység köpenyét, hogy a bőség és fölösleg köntösének látszott.
- 3760 A napsugár messziről is melegít és világít.

- 3761 A polgári származás ellenére is nemes lehet valaki, mint ahogy a nemesek közt is akad nagyon sok plebejus.
- 3762 Nem minden komédiás játszik deszkákon.
- 3763 A legszebb nap is aláhanyatlik az éjszakába.
- 3764 Ékesszólással és logikával nem lehet tényeket megváltoztatni.
- 3765 Azáltal, hogy agyonhallgatjuk a nyomorúságot, azt hihetné az ember, hogy nem is létezik. (Péguy)
- 3766 A nyomorúságnak súlya, kikerülhetetlen ereje teszi a nyomorultakat gyógyíthatatlanul gyengékké és így leküzdhetetlenül megakadályozza a nyomorultakat, hogy nyomorukból megszabaduljanak. (Péguy)
- 3767 Akinek hiányzik a mindennapi kenyere, nem kívánja az örök kenyeret, Jézus Krisztus kenyerét sem. (Péguy *Le Mystère de la charité de Jeanne d'Arc*)
- 3768 Aki a nyomorúságban nem szenved kísértést, nem is tudja, mi a nyomorúság, mi a kísértés. Következésképpen nem tudja, mi a becsületesség, mit jelent becsületesnek lenni. (Péguy)
- 3769 Legyünk elnézőek az összes bomlasztó társadalmi erők legaktívabb következményei iránt. Ahol nyomorúság uralkodik, nincs sem szemérem, sem bűn, sem érény, sem lélek. (Honoré de Balzac, *La Peau de Chagrin*)
- 3770 Ne bizakodjál igaztalan vagyonban, és ne mondd: jut nekem elég a megélhetésre! Mert mitsem ér az a megtorlás és kísértés idején.
Nincsen igaztalanabb a pénz szereteténél, hiszen az ilyen még lelkét is áruba bocsátja, és még életében kihányja belső részeit. (Sír 5,1; 10,10)
- 3771 Boldog a gazdag, ki hiba nélkül vagyon, és nem tévedt meg az arany miatt, és nem bizakodott sem pénzben, sem kincsből! Ki az, hogy magasztalhassuk, mert csodát tett életében! (Sír, 31,8–9)
- 3772 Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket, ahol a moly és rozsdá tönkre teszi, ahol a tolvajok kiássák és ellopják. Hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket az égben, ahol sem a moly, sem a rozsdá nem teszi tönkre, ahol a tolvajok nem ássák ki és nem lopják el. (Máté 6,19–20)

3773 Nehéz dolog, hogy a gazdag kevély ne legyen. Vesd el a kevélységet, a gazdagság soha sem fog ártani. (Sz. Jeromos, Sermo 29)

3774 A világ összes javait háromféle veszély érheti: Vagy önmaguktól elavulnak, vagy uraik pazarlása és bujasága által emésztetnek föl, vagy idegenek csalárdsága és erőszakoskodása által raboltatnak el. (Aranyszájú Sz. János, Homília 30)

3775 Ha természet szerint élsz, sohasem leszel szegény. Ha ész szerint élsz, soha sem leszel gazdag. A természet keveset kíván, az ész mérhetetlen sokat. (Seneca, ad Lucil. Epist. 16)

3776 Minden emberben van valami kívánság a gazdagság iránt, melyet, ha meg nem szerezhet, bosszankodik. Ha megszerezte, annak megőrzése és fönntartása gyötri. Ha pedig elvesztette, nem kis fájdalmat okoz neki. (Maximus, Serm. 12)

3777 Aki jól megvan a szegénységgel, az gazdag ember. – Qui cum paupertate bene convenit, dives est. (Seneca, Epist. ad Lucilium 4)

3778 A gyertya ég . . . világít
a fekete szárnyú éjszakának,
de perzsel is – közelről,
ha tápot adsz a lángnak.

A só – de csak ha kevéske –
ízesíti ételünket
de elsózhatja – hogyha sok! –
mindörökre életünket. (Vörös J. Michaéla, A gyertya — a só)

3779 Az egész világ csupa
zagyva árnyék-figura,
mit egy játzó keze tol –
tréfaság, mely összefoly.
Hol vagyok én? – És te hol? (P. B. Shelley, Fohász a nyomorhoz;
ford. Kosztolányi Dezső)

d) Igazságosság és szeretet

- 3780 Elég, ha egyetlen embert tudatosan nyomorúságban tartanak, – vagy ami egyre megy – hagynak és ezzel az egész polgári béke semmivé válik. Mindaddig, amíg egy ember kívül van a kapun, amely orra előtt zárva van, az igazságtalanság és gyűlölet városát zárja el előle. (Charles Péguy)
- 3781 Van elég vagyon a földön, hogy sokak szükségét biztosítsuk, de nincs annyi, hogy mindenki vágyát kielégítsük. (Frank Buchmann)
- 3782 Személyes sérelemnek tartod, hogyha a szegénynek van valamije, ami csak a gazdag ember birtoklásához méltó? Azt gondold, hogy minden vagyon, ami másé, tőled vesz el valamit. (Sz. Ambrus, Nábót a szegény)
- 3783 Az éhező a darab kenyér, amit magadnak megtartasz. A meztelené a köpeny, amit szekrényedben őrzöl. A meztelábosoké a cipő, amely otthon rothad. A nélkülözőké a pénz, amit elásva őrzöl. Így azután annyi igazságtalanságot követsz el, ahány ember van, akin segíthetnél. (Sz. Vazul, Homília a gazdagság ellen)
- 3784 Ne mond gyere holnap és majd adok. Nem tudhatod, mit tartogat a másnap. (Péld 3,28)
- 3785 Magát a szegény tereád bizza, az árváknak te vagy a segítője — Uram Isten! (Zsolt 9,14)
- 3786 Csakis Isten az, aki adhat. Mi csak csereberélhetünk. (Georges Bernanos)
- 3787 Ha néha megbillen az igazság mérlege, az ne az ajándékok terhe alatt történjék, hanem irgalomból. (Cervantes)
- 3788 Ahol az igazságosság uralkodik, szabadok vagyunk engedelmeskedni. (J. Montgomery)
- 3789 Az igazságosság pallosa nincs hűvelybe dugva. (De Maistre)
- 3790 A hatalom nélküli igazságosság és az igazságosság nélküli hatalom szörnyű szerencsétlenséget jelentenek. (Joubert)
- 3791 Trónra emelve ragyog tündöklőn fenn az igazság,
Pallos a jobbjaiban mérve a bűnt s az erényt;
Mérlege nem csal meg soha senkit s még se szeretjük,
Mert bekötött szemein nem fog a vesztegetés. (Andor K.)

- 3792 Ha a bíró igazságos lenne, talán a bűnös sem lenne bűnös. (Dosztojevszkij, Karamazov testvérek)
- 3793 Amikor az igazságosság szól, az emberiségre kerüljön a sor. (P. Vergniaud)
- 3794 Az a legborzasztóbb a világon, hogy az igazságosság a szeretettől elvált. (Fr. Mauriac)
- 3795 Nem akarok semmit sem tudni az olyan keresztény szeretetről, ami örökös megalkuvás e világ hatalmasai előtt... Csak egyféle keresztény szeretetet ismerek. Ez az állandó lelki, földi közösség a szegényekkel, a gyengékkel, az elnyomottakkal. (Péguy, L'argent)
- 3796 Boldog, aki a szűkölködőnek s a szegénynek gondját viseli. (Zsolt 40,1)
- 3797 Sokkal könnyebb jót tenni, mint jónak lenni. (Georges Wolfromm)
- 3798 Amikor a szegényeket választjuk, biztos, hogy nem csalatkozunk. Ha valamilyen ideológiát választunk, sohasem lehetünk biztosak abban, hogy legalább részben ne csalatkoznánk. Amikor egy ideológiát magunkévá teszünk, sohasem lehetünk biztosak abban, hogy a jó részt választottuk. De amikor a szegényeket választottuk, biztosak, sőt kétszeresen biztosak lehetünk afelől, hogy jól választottunk. Úgy választottunk, mint Jézus. Jézust választottuk. (Henri de Lubac, Nouveaux Paradoxes)
- 3799 Akiben nincs igazi, sőt minél több szánalom, igazán szeretetteljes szánalom a sok gazdag ember lelki nyomorúsága iránt, úgy, ahogy szánja a szegények anyagi nyomorúságát, abból hiányzik a keresztényi érzés. De az első a kettő közül nem lehet ürügy arra, hogy megszabaduljon a másiktól. (Henri de Lubac)
- 3800 Az igazságnak mérleg van a kezében és be van kötve a szeme, hogy a könnyet és másnak érzelmi megnyilvánulását ne lássa. (Faulhaber, Waffen 143)
- 3801 25 éves korában eleven ésszel, tele szívvel minden ember gazdag.
- 3802 Az idő megérlel és megváltoztat bennünket, az ifjút férfiúvá, a férfiút aggá teszi, de a szemek tekintetét nem változtatja meg az idő sem. A halhatatlan lélek, Isten lehelete csillog vissza a szemekből.

- 3803 Az igazságosság alapja a hűség. Vagyis az adott szónak és a szerződéseknek megtartása és őszintesége. — *Fundamentum est iustitiae fides, id est dictorum conventorumque constantia et veritas.* (Cicero, *De officiis* 1,7)
Minden erény benne van az igazságosságban. (Teognisz, *Szentenciák* 19)
- 3804 Nagyon is szerettem őt, semhogy meg tudjam gyűlölni. (Racine, *Andromaque*)
- 3805 A dalmáciai Ragusa (Dubrovnik) város középkori köztársasági vámházának (mai városi múzeum) felirata: „*Fallere nostra vetant et falli pondera: meque pondero cum merces ponderat ipse Deus.*” — Másokat s magunkat becsapni tilos a mi mérlegeinknek: mert magamat teszem mérlegre, amikor az érdemet mérlegeli maga az Isten.
- 3806 Sokáig szeretünk, még akkor is, mikor resteljük, hogy szeretünk. (B. Saurin)
- 3807 Szeretem a játékot, szerelmet, könyveket, zenét, a várost, a mezőt. Egyszóval mindent. Nincsen számomra semmi, ami feleségesen jó, hacsak nem egy szomorú szívnek komor öröme. (La Fontaine, *Psyché*)
- 3808 Lehet, hogy még meg fogom bánni, hogy hazudtam, romlásnak, pusztulásnak voltam okozója, de majd ha halálom közeledtét érezném is, nem fogom megbánni, hogy szerettem. (Graham Greene)
- 3809 Az ember valami elégtételfélét érez fájdalmában, hogy a boldogtalanságnak mindjárt egyszerre olyan magaslatára emelkedett, ahová a közönséges lelkek soha se juthatnak el.
- 3810 Ha azt mondod, egész életeden át tudsz szeretni, ez annyit jelent, mintha azt állítanád, hogy egy gyertya addig ég, amíg csak élsz. (Tolsztoj Leo, *Kreutzer szonáta*)
- 3811 Összehasonlíthatnám a szeretetet a vashídnak íveivel, amelyek a teher alatt nyögnek, de feszülnek is, hogy ellenálljanak a rossznak. (Prohászka, *Ö. M.* 17, 137)
- 3812 Szeretetet sürget nemes ösztönünk, szeretetet az áldozatkészségig, szeretetet a hősiességig, szeretetet a haza iránt, szeretetet a család, az emberiség, a felebarát iránt, szeretetet amely megolvast, amely fölemeszt, megsemmisít! (Prohászka, *Ö. M.* 13, 154)

- 3813 Túlságosan szeretem az embereket. Önmagamtól írtóznék, hogy nekik bajt okozzak. Őket megítélni magában véve is azt jelenti, hogy nekik rosszat teszünk. Szeretni nem csak annyit jelent, hogy helyesen szeretünk, hanem főképp hogy másokat megértünk. (Fr. Sagan, *Que je suis?*)
- 3814 Nincs édesebb társunk, mint a tiszta szeretet. —
Hogy megszeressünk valamit, mondogassuk csak, hogy hátha elveszítjük. (Chesterton)
- 3815 Egy természettörvény azt akarja, hogy kívánjuk az ellentétet, de megértessük magunkat a hasonlókkal. A szerelem feltételezi a különbözőséget. A barátság feltételez egyenlőséget, ízlésben, erőben, temperamentumban való hasonlóságot. (F. Parturier)
- 3816 A szerelmesek érverése arcukon leolvasható. (Lope de Vega, *Olmedo*)
- 3817 Ne kívánd oly nagyon, hogy szeressenek. A szerelmet olyanoknak adják, akik altruizmusból inkább érdeklődnek mások iránt, mint önmaguk iránt. Ezért van, hogy zsenit ritkán szeretnek életükben. (H. Walpole)
- 3818 Amikor az ember fiatal, örülként szeret. Amikor az ember megöregszik, őrült, ha szeret. (XVII. századi közmondás)
- 3819 A szeretet mértéke: mértéktelenül szeretni. (Sz. Ágoston)
- 3820 A kivont kard a sújtás pillanatában megáll. Éppígy csodát művel az imával elborított szeretet is. (J. W. Goethe, *Novellen*)
- 3821 Szükségünk van a vallásra a vallás miatt, az erkölcsre az erkölcs miatt, a művészetre a művészet miatt. A jó és szent nem követik sem a hasznosnak az útját, sem a szépét. (V. Cousin)
- 3822 Szeretsz-e majd decemberben is úgy, mint májusban? Szeretni fogsz csak úgy, ódivatúan? Mikor a hajam már megderesedett? És mondani fogod, hogy decemberben is úgy szeretsz, mint májusban? (James Walker)
- 3823 Szeretni annyit jelent, mint önmagunkat elfeledve növekedni. Annyit jelent, mint egyetlen lény révén elmenekülni mindenki más közepszerűségéből. Annyit jelent, hogy egyedül vagyunk, mert hogy megkíséreltük kevesebbek lenni. Annyit jelent, hogy olyanok leszünk, mint az egész világ, mikor elképzeljük, hogy személyek leszünk. Annyit jelent, mint találkára menni a boldogsággal a véletlen kastélyába. (A. Bonnard)

- 3824 Szeretni annyi, mint önmagunkon fölülkerekedni. (O. Wilde, Dorian Gray arcképe)
- 3825 Hajlíthatatlanul merevnek lenni baj.
... A fa is, ha enged a folyók
Sebes veréseinek: megmenti gallyait;
Viszont ha ellenáll gyököstül elveszik.
Avagy ki a hajó vitorlaszárnyait
Feszésre tárja szét s nem enged semmit is;
Felbillen az hamar s a víz alá merül. (Sophokles, Antigoné)
- 3826 Az nem boldogtalan, sem esztelen soha,
Ki tévedéseit kész megjavítani.
S ha baj környékezi, mit sem makacskodik.
Mert a makacskodó gyakorta dőre ám. (Sophokles, Antigoné)
- 3827 Ahol a kincséd, ott a szíved is. (Luk 12,34)
- 3828 Az ostoba ember szíve a szájában van. A bölcsnek a szája pedig szívében lakozik. (B. Franklin)
- 3829 Legtisztább nap sem tisztább, mint a szívem. (Racine)
- 3830 A szívnek nincsenek ráncai. (M. de Savigné)
- 3831 A szív csalóka mint a lélek. Tévedései nem kevésbé gyászok és nehezebb megszabadulni tőlük, a hozzájuk fűződő édes-ség miatt. (Anatole France, Péterke)
- 3832 Ketten voltunk, de csak egy szívünk volt. (F. Villon, Nagy Testamentum)
- 3833 A nagy szív tud megvetni és felejteni. A gyáva azonban gyűlölködésben örvendezik. (A. Manzoni, Carmagnola)
- 3834 A szeretet a legvégső jelentősége mindannak, ami bennünket körülvesz. Ez nemcsak egyszerűen érzés, ez az igazság, ez az öröm, amely minden teremtésnek kezdete. (R. Tagore)
- 3835 Szeretet mozgat napot és minden csillagot. — L'amor che muove il Sole e l'altre stelle (Dante, Paradicsom 33,145)
- 3836 Bármilyen kemény is a szeretet törvénye, bármily igazságtalan is, el kell viselnünk, mert ez kapcsolja egybe az eget és földet az idők kezdete óta. (Petrarca)
- 3837 A szerelem füst, melyet a vágyak mámora hoz létre. (Shakespeare, Rómeó és Júlia)

e) Szerencsejáték

3838 A játékos gyapjút megy keresni és megkopasztva tér vissza.
(Cervantes, *Novelas ejemplares*)

3839 A legnehezebben elviselhető egy játékos számára – nem az, hogy veszített, hanem, hogy – nem játszhat tovább. (Mme. Stael)

3840 Mi köze volt a pénzhez ennek a roulette-golyónak, amelyik habozott a lyukak szélén és amely megpecsételte az ember sorát. Nyerni nem azért, hogy azután meneküljön, hanem hogy még többet kockáztasson, hogy a megszerzett szabadságnak tétje a gesztusát még lehetetlenebbé tegye. Könnyökölve nem nézte már a golyót, amelyik az útját mind lassabban folytatta, remegő izmaival, vállalaival felfedezte a játék értelmét, az eszeveszettséget, hogy veszítsen. (André Malraux)

3841 Megértette most a játék eszközeinek intenzív életét. Ez a roulette-golyó már nem olyan volt, mint a többi – olyanok, amelyek nem a játék céljait szolgálják. Még a mozgásbizonytalansága is élt. Ez a mozgás, amely kikerülhetetlen és lágy volt, remegett, mert emberi életekkel volt egybekötve. Amíg mozgott, egy játékos sem szippantott a cigarettájából. A golyó betévedt egy vörös lyukba, kifordult onnan, még tovább tévelygett, betévedt a kilencesbe. Bal kezével az ember az asztalon észrevétlenül olyan mozdatot tett, mintha ki akarná onnan venni. Íme, megegyeszer veszített. (André Malraux)

3842 Többet ér éhesen lefeküdni, mint adóssággal felébredni.
(Angol közmondás)

3843 Ha küszöbünkön az adósság, ez a vég. Az élet be van falazva, nem lehet többé kinyitni az ajtót. (André Suarès, *Sur la vie*)

3844 Abesszíniában a fizetéseképtelen adóst a hitelezőjéhez láncolják. Bárhova megy az egyik, a másik kénytelen vele menni. – Élő másolata ez annak a köteléknek, ami a gazda és a szolga, a győző és legyőzött között van. (Nouvelles de l'Arche)

3845 Ha néha kölcsönt kérünk, ez becsületünkbe kerül csak úgy, mint utolsó illúziókn is szétszakad, ha bizonyos visszautasítást kapunk baráti ajakról. (Honoré de Balzac)

3846 Természetesen érzek valamelyest győnyört, ha fizethetek, mint ha csak valami kellemetlen nyűgtől menteném meg hátamat. Ugyanilyen hízogó meglegedést érzek, ha igazságos cseleke-

detet hajtok végre és másoknak megelégedését kívánom. (Montaigne, Essais)

3847 Kincs elalutt hálát, régi bosszút felmar,
Kincs váj sebet újra, hol behegedt a var,
Kincs egyenest görbít, egyenesít görbét:
De ügyesen kell ám használni az örvét. (Arany, Buda halála XI. 25)

3848 Az is gazdagság, ha nincs meg bennünk a szerzés vágya.
Az is jövedelem, ha nincs bennünk a mohóság, hogy vásároljunk.
(Cicero)

3849 Gazdag az, aki többet vesz be, mint amennyit elkölt;
szegény az, akinek a jövedelmét túlhaladja a kiadás. (La Bruyère Caractères)

3850 Mielőtt kielégítenéd szeszélyedet, nézd meg a pénztárcádat.
(Franklin Benjámín)

3851 Csak apró takarékoskodások vannak, de az egész együtt sokra megy. (Auguste Detoeuf)

3852 Az az igazán gazdag, aki takarékos. Legszegényebb ember a fősvény. (Chamfort, Maximes et Pensées)

3853 ...A városok csak a bűnt sokszorozzák
s mindent magukkal rántanak mohón
és népeket sütnek meg érc kohón.

S az emberek bálványa a kultúra,
megbomladoz bennük a súly-egyen
és haladás nekik a csiga-túra
és csak rohannak derűre-borúra.

Lidércek őket tévútra viszik,
és élnek ők és nem lehetnek ők, –
a pénz növekszik, nyűvi az erőt,
a pénz hatalmas s ők gyengék, picik
s búsán vánnynak el, idő előtt,
várván, hogy a bor és mérgek malasztja
őket múló öröme rákapassa.
(R.-M. Rilke: Az imakönyvből, ford. Kosztolányi Dezső)

2. Hír

a) Hírnév és hiúság

- 3854 A dicsőséget kereső ember, ha kísértés fogja el, hogy csak magának higgyen, azzal végzi, hogy másoknak hisz, mert szüksége van rájuk, hogy körülvegyék dicsőítéssel. (A Suarès, Az élet-ről)
- 3855 Amikor a dicsőség megszállottja másokon való uralomról álmodik, ez mindig azt a vágyat foglalja magában, hogy nem akar meghalni.
Meg nem halni! Hogy ne legyen azok között, akik a megsemmisülés összességét alkotják. Ez maga a dicsőség titka, még abban a pillanatban is, amikor a hős a dicsőségért hal meg. Az ideiglenes halálba veti magát, hogy elnyerje a halhatatlan életet. (A. Suarès, Az életről)
- 3856 A dicsőség a halhatatlanság emberi formája. (Suarès, Az életről)
- 3857 Rövid és hiú az a dicsőség, amit emberek adnak és kapnak. (Kempis, Krisztus követése, II. 6,2)
- 3858 Vegyük tekintetbe, mi a vég és elismerjük, hogy semmi. (Aranyszájú Sz. János)
- 3859 A dicsőség, amely örök dicsőséggé lesz, tölgyfához hasonlít; nagyon lassan kel ki. A könnyű dicsőség az egyéves, gyorsnövő-sű növényhez hasonló. A hamis hírnév pedig a gyorsan felburjánhó gazhoz, amelyet gyorsan ki is irtanak.
- 3860 A dicsőség és a jó hírnév édesek, kivált távolról, amikor az ember arról álmodik. Mihelyt az a birtokunkban van, annak már csak a töviseit érezzük. (Couprine, La fosse aux filles)
- 3861 A dicsőség a boldogság kirívó gyásza. (Mme de Stael)
- 3862 A nagy emberek dicsőségét mindig azokkal az eszközökkel kell mérni, amellyel azokat megszerezték. (La Rochefoucauld Maximes)
- 3863 Vannak, akiket nagyoknak tartanak, mert a piedesztált is hozzászámítják. (Seneca, De tranquillitate animi)
- 3864 A dicsőség a piachoz hasonlít. Néha ha egy kicsit ott maradunk, az árak csökkennek. (Fr. Bacon, Essays)

- 3865 Hány csodálatos ember volt, akiknek nagyszerű zsenijük volt és meghaltak anélkül, hogy róluk bárki is beszélt volna. És hányan élnek, akikről nem beszélnek és sohasem fognak beszélni. (La Bruyère, Caractères, II)
- 3866 A tudás művészete, hogy működésbe tudjuk hozni a közép-szerűséget. A megbecsülést elrejtí és sokszor nagyobb hírnevet szerez, mint az igazi érdem. (La Rochefoucauld, Maximes)
- 3867 Talán egyeseknek a hírneve azzal magyarázható meg, hogy visszatükröztették és egybesűrítették magukban a lealacsonyodás és közepszerűség elszórt vonásait, amelyek kortársaiknál elhintve voltak. A közepszerű ember megszerezheti a hírnevet, mert a közepszerű emberek abban mint valami tükörben szemlélik önmagukat. (Hello, L'homme, III)
- 3868 A nagy emberek hibái az ostobák vigasza. (Lord Beaconsfield)
- 3869 „Az inasa előtt senki sem nagy.” Ez kritika akar lenni a „nagy emberekről”? Lehet, de ez inkább az „inas kritikája”. És azt, akit ez az igazság megragadott, kétségtelenül kevesebbre tartotta a „nagy embert”, mint az „inast”. (Lubac, Nouveaux Paradoxes)
- 3870 Senki sem gyűlöli sem a sikert, sem a dicsőséget őszintén. De sem a siker, sem a dicsőség nem érnek annyit, hogy annyira lealacsonyodjunk, hogy megszerzésükre törekedjünk. (A. Suarès)
- 3871 Nem tartozik cselekedeteink közé, hogy fussunk a dicsőség után. A dicsőség kövesse cselekedeteinket. (Ifj. Plinius.)
- 3872 Csináld úgy, hogy lelkedhez semmi hozzá ne férhessen, amikor a dicsőség és gazdagság közelednek hozzád.
- 3873 Ahol a jellem nem nagy, ott nincsenek nagy emberek, csak üres bálványok vannak a hitvány csöcselék számára. Az idő mindent elpusztít. Nem sokat számít nekünk a siker. Arról van szó, hogy nagyok legyünk, és ne csak lássanak bennünket nagyoknak. (Romain Rolland, Beethoven élete)
- 3874 Embernek lenni, ez az egyetlen nagyság az Örökkévaló előtt. (Lanza del Vasto)
- 3875 A jó emberek dicsősége a lelkiismeretükben van, nem az emberek szájában. (Kempis, Krisztus követése II. 6,2)
- 3876 Híresség: az az előny, hogy ismernek minket, akik azelőtt nem ismertek meg minket. (Chamfort, Maximes et Pensées)

- 3877 Ne hidd, hogy hatalom, dicsőség, fény, pompa boldogítanak;
A tenger el nem oltja szomjad, hanem a tiszta kis patak. (Reviczky)
- 3878 A híres embert mindenki szemmel tartja. Maga is érzi ezt – és cselekedeteit, sőt gondolatait is ez befolyásolja. (Paul Valéry, Mauvaises Pensées)
- 3879 Számomra a híresség csupán ideiglenes és részleges boldogság, még egy elhagyott gyermek számára is, és én ez a fajta gyermek voltam. De a híresség nem lehet mindennapi életünk és ez az, amiért azt teljesen nem lehet megvalósítani. Egy kicsit hevíti a szívet, de ez a melegség nem tart soká. (Monroe)
- 3880 Népszerűség? Aprópénzre váltott dicsőség. (Victor Hugo, Ruy Blas)
- 3881 A népszerűséget két alacsonylelkűség jellemzi. Azé, aki azt elnyeri és azé, aki azt adja. (Barbey d' Aureville)
- 3882 A jóhírnév néhányak ítélete, a dicsőség a nagy tömeg ítélete. (Victor Cousin)
- 3883 Nem szabad elhanyagolni jóhírnevünk gondozását, sem úgy tekinteni a közbecsülést, mint a cselekvéshez kevésbé fontos fegyvert. Ha szégyenletes azt hízeltetés és simogatás árán megszerezni, korántsem szabad a befolyást visszautasítani, amely ez igazi érdemet adja. (Cicero, De amicitia)
- 3884 Ha hiúságból kapsz a tapsokon,
Miért nevetsz a rangkórságosan,
Ki egy kis fényért önbecsét felejt,
S elvét, hitét örömmel porba ejti? (Gyulai Pál, A népszerűség)
- 3885 Nincs dicsőség ott, ahol erény sincs. (De Pompián)
- 3886 A hajnal tüze sohasem olyan édes, mint a dicsőség első pillanata. (Vauvenargues)
- 3887 A dicsőség a holtak napsugara. (Balzac)
- 3888 Így múlik el a világ dicsősége. – Sic transit gloria mundi! (Kempis Tamás, i. m.)
- 3889 A dicsőség kései csillag, derengő, komor hold, amely a sírokon tűnik fel. (V. Hugo)

- 3890 Nincs tovább. De a dicsőség? Üres kongás visszhangja ez, amelyet egyik század átvisz a másikra, ez a név utókornak csillogó játékszere. (Lamartine)
- 3891 Nagy emberek dicsősége egynegyedrészt bátorságuknak, kétnegyedrészt a véletlennek, és az utolsó negyed a bűneiknek tulajdonítható. (U. Foscolo)
- 3892 A dicsőség, amelyet a gazdagság és a szépség ad, mulandó és törékeny. Az érdem azonban, ellenkezőképpen, elveszítetlen ragyogó jó. (Sallustius, Catilina)
- 3893 Minden kikötőben az idő hajója partra tesz valami dicsőséget. De előfordul, hogy újra hajóra rakja másik kikötő felé. (Bosch)
- 3894 Semmi értelme, hogy olyan valaki szülessen, aki csak magának él. Ez olyan nemes szenvedély, amely egyedül tanít bennünket arra, hogy mások kedvéért elfeledkezzünk önmagunkról. Minden, ami itt a földön jó, ez az a dicsőség, amely azt lét-rehossa. (Metastasio)
- 3895 A dicsőség olyan mint a hullámgyűrű, amely mindig nagyobbodik, míg elhalványul és eltűnik. (Shakespeare, VI. Henrik)
- 3896 Inkább legyek igazi ember, mint felsőbbrendű ember! (Paul Claudel)
- 3897 Egy napon arra ébredek, hogy híres vagyok. (Lord Byron, Childe Harold)
- 3898 Híresség. Megvan az az előnye, hogy olyanok ismernek minket, akik nem ismernek minket. (Chamfort, Maximes)
- 3899 A hírességet senki sem csodálja annyira, mint a felületes ember. (Shakespeare, Antonius és Cleopatra)
- 3900 A jó hírnévnek megvan az a nagy hátránya, hogy ha azt elérni akarjuk, akkor az emberek tetszése szerint kell élni. Elkezdni mindent, ami nekik nem tetszik. (Spinoza)
- 3901 Nincs nagyobb teher, mint viselni a híresség terhét. (Voltaire Henriade)
- 3902 Nincsen semmi olyan nehéz mesterség, mint nagy nevet szereztetni a világban. Életünket befejezzük és igazi munkánk el sem kezdtük. (La Bruyère)

3903 Szerintem a rendjellel való kitüntetés az írók számára már a foglalkozás sajátos természeténél fogva célttévészett, vagy legalább is fölösleges. Mert a miniszternek sokszor lehet szüksége a rendjelekre. Sőt, más állami hivatalnokok is, kit fölülről a főnöke nyom, alulról a felek molesztálnak, bizony rászorul lankadó munkakedvében egy kis élesztésre az államfő részéről. Mi egyéb fokozhatná a katona buzgalmát, hűségét is?

De mit tegyen a rendjellel az író? Többet érnének-e azért a Petőfi munkái, ha oda volna írva címlapjukra: „Írta Petőfi Sándor kir. tanácsos”?

Egy íróval szemben a leghatalmasabb király sem egyéb, mint egy olvasó. Hozzá tehetném még azt is, hogy egy író könnyebben tehet híressé egy királyt, mint egy király egy író. (Mikszáth Kálmán, A magam ábrázatáról)

3904 Többet ér a jó név nagy gazdagságnál, a kedvesség ezüstenél és aranynál. (Péld 22,1)

3905 Gondod legyen jó hírnévre, mert az inkább megmarad, mint ezer drága nagy kincs. (Sir 41,15)

3906 Rosszért rosszal senkinek ne fizessetek. Törekedjetez arra, ami jó minden ember szemében. (Róm 12,17)

3907 Senkinek se okozzunk semmiféle botrányt, hogy ne becs-mérelhessék szolgálatunkat, ehelyett mindenben úgy viselkedjünk, mint Isten szolgája: nagy türelmet tanúsítva a megpróbáltatásban, a szükségben, és a szorongatásban. (2 Kor 6,3–4)

3908 Legyen jó híre (a püspöknek) a kívülállók körében is, hogy meg ne szólják és a sátán csapdájába ne essék. (1 Tim 3,7)

3909 A hírnév, melyet hajhászunk, nem egyéb, mint füst és árnyék. Az időnek és dolognak engednünk kell. Míg élsz, tiszteljed az erényt, a hírnevet és dicsőséget megtalálod halálod után is a sírban. Halál előtt a hírnevet és a megbecsülést hiába keressük. Ritka szerencse jutott annak, aki a hírnevet és dicsőséget az életben megkapta. (Ravennai Sz. Péter)

3910 A hírnevet keresni nem lehet, minden kapkodás utáná hasztalan. Lehetséges, hogy valaki udvariassággal és különböző mesterkéeltséggel magának némi jóhírt szerez, de ha belsejében a drágakő hiányzik, hiába való az és nem tart a holnapi napig. (Goethe)

3911 Inkább arról gondoskodjál, hogy jó hírt, mint nagy gazdagságot hagyj gyermekeidnek. (Stobaeus, Sermo 3,46)

3912 Hír, név, dicsőség nem céloim nekem:

E tűnékeny füstöt nem kergetem. – . . .

A hír, dicsőség szomja bánt talán?

Mit kapkodsz, balga, ilyenek után?

Mi más a hír, mint hang? Hamar enyész,

A vélemények zagyvájába vész. (Talabér)

3913 Beösmérem, hogy akármelyik oldalról kezdenék az alattvalók érdemeit klasszifikálni, mindenünnen különös igazságtalanságok ütnének ki. Azért hát a legokosabb, ha az írókat kihagyják. Azoknak igazán nincs szükségük a kitüntetésekre, mert ha jó írók, mindennap megkapják a buzdítást a közönség kritikájában. Ha pedig rossz írók, akkor nem érdemelnek buzdítást. (Mikszáth Kálmán, A saját ábrázatomról 228)

3914 Az önszeretet minden hízelgők között a legnagyobb. (La Rochefoucauld, Maximes)

3915 Az önszeretet – sajnos – a legostobább szeretet. (Mme Deshoulières, Réflexions)

3916 Fura állat az önszeretet. A legkegyetlenebb ütések közepette is elszunnyadhat, azután halálosan megsértve, a legkisebb karcolásra felébred.

3917 A rossz ivó fejét két pohár megzavarja. A hiú ember egyensúlyát már kicsi hízelgés is megzavarja. (Kínai közmondás)

3918 Nincs az az erény, amelyet rágalom el ne tudna érni. (Shakespeare, Hamlet)

3919 Kardcsapástól meggyógyulhat az ember, a nyelvdöféstől nem. (Kínai mondás)

3920 Ha mindazok, akik rólam rosszat mondanak, pontosan tudnák, mit gondolok felőlük, sokkal többet mondanának. (S. Guitry)

b) Siker

- 3921 Az embereket a nagyok és kicsinyek sikerei egyformán elbájolják és elragadtatják. Kevés kell ahhoz, hogy a szerencsés, sikeres bűnt ne úgy dicsérjék, mint magát az erényt és hogy a szerencse minden erény helyét elfoglalja. Ez sötét támadás, piszkos és gyűlöletes kísérlet, amelyet a siker semmiképp sem igazolhat. (La Bruyère, Caractères, II)
- 3922 A legaljasabbak a legmegelégedettebbek, ha sikert érnek el. Mindenki segíti őket. Csak klienseik és bűntársaik vannak. (Suarès, Valeurs)
- 3923 Akiknek sikerül valami, oktalanság azt hinni magukról, hogy ügyesek. (Vauvenargues, Réflexions)
- 3924 Nem szabad áltatni magunkat. Még a legavatottabbak is elkövetnek szarvashibákat. Magunknak is megbocsájtjuk könnyen a hibáinkat, amikor a Fortuna azokat megbocsátja. És hogy magunkat a legeszesebbeknek és a legügyesebbeknek tartjuk, amikor a legmagasabban vagyunk. A sikertelenség az egyedüli úr, aki bennünket hasznosan tud dorgálni és rákényszerít minket a vallomásra, hogy kudarcot vallottunk. Ez pedig annyira sérti büszkeségünket! (Bossuet érsek)
- 3925 A siker gyakran semmi más, mint állványzat, ahol gyengeiségeink megnyilvánulnak. (Jouhandeau, Essai sur moi-même)
- 3926 A szerencse veszendő jószág, aki arra épít, homokra épít. (Racan)
- 3927 Nincs semmi, amiért engem a szerencse megkísérthetne, téves nagysága nem ámít el. Ezernyi fokozat van, hogy felemelkedjünk és egy is elég, hogy leessünk.
- 3928 Vannak emberek, akiknél a vagyon csak annyit jelent, hogy rettegnek annak elvesztésétől. (Rivarol)
- 3929 A szerencse kedveli a kevésbé értelmes embereket. Szereti a merészeket és azokat, akik nem félnek azt mondani: a kocka el van vetve. (Erasmus)
- 3930 Az öröm lelkünk mélyén fekszik. Birtokolhatjuk azt a sötét börtönben éppúgy, mint palotában. (Lisieuxi Sz. Teréz)
- 3931 Több örömet találtam a szomorúságban, mint ti az örömben talán valaha is találhatnátok. (S. Tiesdale)

- 3932 Lakomázzatok a gazdagokkal, de menjetek ki játszani a szegényekkel, mert azok tudnak örülni. (L. P. Smith)
- 3933 A szívnek két kamrája van, azokban lakozik az öröm és a bánat. Amikor az öröm felébred az egyikben, a másikban elszunnyad a bánat. Ó öröm, vigyázz, halkán beszélj, hogy föl ne ébreszd a bánatot. (H. Newman)
- 3934 Öröm mindenütt van, csak tudjuk azt megtalálni. (Confucius)
- 3935 Minden elgondolás között a legaljasabb az, amely az értéket a sikerhez méri. Az érték maga az ember. A közönség: a siker. (Suarès, Voici L'Homme)
- 3936 Vannak sikerek, amelyek jobban csökkennek, mint a kudarcok. (Wolf fromm, Courts-Circuits)
- 3937 Ragyogó társadalmi sikert érhetünk el, és mégis elhibázhathatjuk életünket. Mindenki irigyelhet minket és mégis nagyon szerencsétlenek vagyunk. Az ilyen összetalálkozás nem mindig véletlen. (André Delmas, Reflexion)

c) Megbecsülés

- 3938 Az emberek, akik nagy méltóságot érnek el, mégha nem is ismerik múltjukat, ne a siker szerint ítéljék meg önmagukat. Egyesek minden várakozáson felül nagyobbodnak, mások minden számítás ellenére lesüllyednek. Az az ember, aki felemelkedik, mindjárt megváltoztatja a látókörét, vagy mindig nagyobb, vagy kisebb, mint valójában. (Lacordaire, Lettre à Mme Swetchine)
- 3939 Vannak emberek, akik könnyen elviselik a kegy és tekintély súlyát, akik saját nagyságukkal megbarátkoznak és akiknek még a legmagasabb helyeken sem száll fejükbe a dicsőség. Azok ellenben, akiket a szerencse elvakít, minden válogatás és megítélés nélkül szinte elárasztva a jótéteményektől, élvezik azt gögösen és mérséklet nélkül. Szemük, magatartásuk, hanghordozásuk és járásuk sokáig mutatják önmaguk csodálatát, ahol önmagukat oly kiválóknak látják és oly kegyetlenek lesznek, hogy csak is a bukásuk képes őket észre téríteni. (La Bruyère, Caractères XI)
- 3940 Az érdem nélküli fontosság megbecsülés nélküli figyelmességet szerez. (Chamfort, Maximes et Pensées)

- 3941 Ó ti nemes patriciusok, – akiknek nincs meg az a képességük, hogy lássák, mi megy végbe hátuk mögött – vigyázzatok, hogy azok, akiknek hátat fordítottok, a ti rovástkra ne nevéssenek. (Aulus P. Persius, Satyricon)
- 3942 Van, kit bámulatos magasokra repít fel az érdem,
Bár csoda ritka eset érdemekért jutalom;
Nagy szükség lehetett az eszére, hogy úgy felemelték,
Mert hisz a legtöbbször bére csupán kulisors. (Andor K.)
- 3943 Ha hiúk vagyunk és kényesek a rangra, elsőbbségre, címekre, akkor – azonfelül, hogy kitesszük vizsgálatra, nyomozásra, el-
lentmondásra képességeinket, – azokat lealacsonyítjuk és meg-
vetésre méltóvá tesszük. A tisztelet ugyanis szép, ha ajándékképp
nyerjük, de lealacsonyító, ha követeljük, megkívánjuk, keressük.
Amikor a páva kiterjeszti szárnyait, hogy mutogassa magát, fel-
emeli tollait és felborzolja azokat, azt mutogatja, ami a legvisz-
szatasztóbb. (Szalézi Sz. Ferenc)
- 3944 A tisztelet elfogadása maga után vonja, hogy a hitelesítést
is el kell szenvednünk. (Georges Wolfromm)
- 3945 Van olyan fény is, amely kialszik, ha gyertyatartóra helyezzük.
Louis de Bonald)
- 3946 Vannak, akiknek mindenféle megtiszteltetés jó. (Georges
Wolfromm)
- 3947 Azáltal, hogy mindenáron megtiszteltetést keresünk, elveszít-
jük mások megbecsülését. (Arsène de la Houssaye)
- 3948 Hagyjuk, a megtiszteltetés jöjjön csak a maga idejében! Ha
ugyan jönnie kell. Ha pedig az óra elmúlik anélkül, hogy bármi
jelentkeznék, akkor mosolyogva önmagunkat becsüljük meg.
Mosolyogva, de lekicsinylés nélkül. (André Delmas)
- 3949 Ha lefitymáljuk a megtiszteltetést, amely nem jut nekünk bir-
tokul, annyit jelent, hogy azt egy kicsit megirigyeljük. Jobb ha kö-
zömbösek maradunk. Örvendjünk azon, hogy látjuk, másokat is
megtiszteltek, akik azt megérdemlik. (André Delmas)
- 3950 A megtiszteltetések visszautasítása voltaképp hengegés.
(Georges Wolfromm)
- 3951 A nagyságok önmagukban omlanak össze. (M. Annaeus Lu-
canus, Pharsalia)

- 3952 A szerencse sohasem emel fel bennünket oly magasra, hogy ne fenyegetne annyi bajjal, amennyibe került, hogy a szerencséhez közel kerültünk. (Seneca)
- 3953 Bizony igaz, hogy valami rejtett erő megdönti az emberi hatalmasságokat. Úgy látszik, hogy szinte játékosan lábbal tiporja a fascés-eket és a konzuli jelvényeket. (T. Lucretius Carus, De rerum natura)
- 3954 A megtiszteltetések, amelyekkel rendelkezünk, valójában szegényes dolgok. Hiú az, aki az ilyesmihez ragaszkodik. De hát az emberek oly hiúk! (André Delmas)
- 3955 Az alázatosak, akik Isten végtelenségébe helyeződtek, elvesztették a földi nagyságok iránti érzésüket. (Georges Grossier)
- 3956 Az őszinteség kétélű fegyver lehet. Veszélyes dolog. Néha egészen őszintén beszél az ember valakivel, aztán nemcsak, hogy nem érez megkönnyebbülést, hanem sokat nem adna azért, ha visszavehetné kimondott szavait. Az ember odaajándékozta lelke legféltettebb titkát valakinek s az nem tudta úgy felfogni, ahogy kellett volna.
- 3957 Az emberek, ha hibáikról beszélnek, ezt rendesen azért teszik, mert hallani akarják a cáfolatot. Elvárják, hogy hibáikat akként magyarázzuk, mintha azok csak túlzásba vitt erényekből erednének. Ha nem tesszük meg nekik ezt a szívességet, megneheztelnek, irigynak és gonosznak tartanak, vagy esetleg ostobának, akik ésszel fel nem érjük őket. (Surányi: Egyedül vagyunk)
- 3958 Az emberek sokkal inkább el vannak foglalva önmagukkal, semhogy másokkal törődnének, vagy hogy másokat megismerjenek. Eppen ezért sokáig ismeretlen maradhat előttük a nagy érdem és a még nagyobb szerénység is. (La Bruyère, Caractères)
- 3959 Az igazi érdemet az jellemzi, hogy az illető soha sincs önmagával megelégedve. (Plátó, Trinummus 280)
- 3960 Amit a véletlen megadott neked, nem a tiéd! (Ifj. Lucilius Senecánál)
- 3961 Nagy szívnyugalomnak örvend, akit sem a dicséret, sem a korholás nem hoz ki sodrából. (Kempis, Krisztus Követése II. 6,2)
- 3962 Miért emésztik szívedet az ilyen kicsiségek, hacsak nem azért, mert még mindig testies vagy és nagyon is törődöl az emberek ítéleteivel? (Kempis, Krisztus Követése III. 46, 1)

- 3963 Szent Pál mindenkinek kedvében akart járni és mindenkinek mindene lett, az emberek mégis megszólták őt; de ezzel ő nem törődött. Azért Istenre hagyatkozott egészen, aki mindent tud. A rossznyelvűek, a felületesen és hazug módon gondolkozók s a mindenfélét fecsegők ellen türelemmel és alázatossággal védekezett. Azonban egyszer-mászor mégis válaszolt Pál, nehogy a gyengék az ő hallgatagságán megbotránkozzanak. (Kempis Krisztus Követése III. 36,2)
- 3964 Sokkal inkább dicsérjük azokat, akiket mások már dicsérnek, mint azokat, akik valóban dicséretreméltók. (La Bruyère, *Caractères*, XII)
- 3965 Mi másokat rendesen olyan arányban dicsérünk, amilyen arányban ők dicsérnek minket. (Montesquieu, *Cahiers*, I. 502)
- 3966 Azt hiszem, hogy ha elcsépett és ízetlen dicséretekkel halmozunk el másokat, ezzel megvetjük azokat, akiket dicsérünk és balgáknak tartjuk őket. (Fontenelle)
- 3967 Aligha hiányozhat a valószínűség látszata a dicséretekből azok előtt, akikhez azokat intézzük. (Fontenelle)
- 3968 Van olyan korholás, ami dicséret és van olyan dicséret, ami megvetésnek számít. (La Rochefoucauld)
- 3969 Szerények vagyunk néha, amikor dicsérnek minket, de sohasem vagyunk azok, ha korholnak. (Ernest Aubert)
- 3970 Sértésszámba megy úgy dicsérni másokat, hogy az az érdem határait túlhaladja. Kevesen vannak annyira szerények, hogy fájdalom nélkül elviseljék, hogyan értékeli őket. (Vauvenargues, *Réflexions et Maximes*, 66)
- 3971 Azok, akik leginkább megérdemlik a dicséretet, legjobban elviselik a kritikát is. (A. Pope, *Essay on Criticism*)
- 3972 Ha valakit dicsérünk, annyit jelent, mint magunkat az illetővel egyenrangúnak tartani. (Goethe)
- 3973 Valamiképpen a jótetteknek részesei legyünk, ha másokat tiszta szívből dicsérünk. (La Rochefoucauld)
- 3974 A közepszerűség nagyszerű jele, ha mindig mérsékelt formában dicsérünk másokat. (Vauvenargues)
- 3975 Ha gondosan körülnézünk, vajon kik azok, akik képtelenek másokat dicsérni és akik minden kákán csomót keresnek, meg

akik soha senkivel sincsenek megelégedve, rájövünk, hogy ezek azok az emberek, akikkel soha senki sincs megelégedve. (La Bruyère, *Caractères*, V)

3976 Olyan emberre nézve, aki megérdemli a legnagyobb dicséretet is, semmi sem lehet annyira megalázó, mint oly aprólékosság, amely a kicsi dolgokat is értékeltetni kívánja. (La Rochefoucauld)

3977 Más dicsérjen téged, ne önnön szád. (Péld. 27,2)

3978 Amikor dicsérnek, ne feledd el, hogy önmagad fölött mondj bírálatot. (Denys Caton)

3979 Mit ér, ha mindenki dicsér, lelkiismereted pedig vádol! (Nagy Sz. Gergely pápa)

3980 Sokkal többet ér, ha dicséretre méltóak vagyunk, mint hogy dicsérnek minket. (Publilius Syrus, *Sententiae*)

3981 Akik benneteket dicsérnek, szeressétek azokban azt a jót, amit ők tibennetek szeretnek. (Sz. Bernát)

3982 A bók kis adag szeretet nagy adag szellemességgel. (Émile Fauget, *Études Littéraires*)

3983 A megbecsülés többet ér, mint a hírnév. Az értékelés többet ér, mint a jóhírnév. A tisztesség többet ér, mint a dicsőség. (Chamfort, *Maximes et Pensées*, 131)

3984 A tisztelet az az érzés, amely meg akarja őrizni mind önmagunk, mind mások megbecsülését. (C.–F. Ramuz)

3985 A tisztesség olyan, mint a szem, a legkisebb tisztátalanságot sem tűri változás nélkül. (Bossuet)

3986 A tisztességet nem lehet szétforgácsolni. (Charles Péguy, *Notre Jeunesse*)

3987 Az ember tisztessége nincsen senki más hatalmában. Őbenne magában létezik és nem a közvéleményben. Nem karddal, pajzzsal védekezik, hanem a kifogástalan s becsületes étellel és ez a harc bátorság tekintetében többet ér, mint a másik. (Jean-Jacques Rousseau)

3988 Akin csodálkozunk, csak egyszer csodálkozunk; de aki valóban bámulatraméltó, azt mindinkább és mindjobban csodáljuk. (Joubert, *Pensées*, VIII)

- 3989 Mindig szeretjük azokat, akik bennünket bámulnak, de nem mindig szeretjük azokat, akiket mi bámulunk. (La Rochefoucauld. Maximes)
- 3990 A bámulat olyan érzés, ami eltipor, de nem lágyul el. (Lacordaire, Conférences)
- 3991 Semmi se érdemli meg sem a teljes bámulatunkat, sem pedig a teljes megvetésünket. (Georges Wolfromm, Courts-Circuits)
- 3992 A legmagasabb bámulat alapelve és oka önmagunkban van, legalábbis annyira, mint a bámulatunk tárgyában. Az ember önmagán ítéli és értékeli abban, amit többre becsül és amit leginkább csodál. (André Suarès, Valeurs)
- 3993 A nagy lelkek sokkal teljesebben szeretnek és csodálnak, mint mások.
- 3994 Csak azok megbecsülése számít, akiket mi is becsülünk. (André Delmas)
- 3995 Hamar megbecsülést nyer az, aki bennünket becsül. (Émile Langlois)
- 3996 A sikert ne tudjuk be önmagunknak érdemül. (Georges Wolfromm)
- 3997 Örülj, hogy nem ismernek és hogy semmire sem értékelnek. — Ama nesciri et pro nihilo reputari. (Kempis: Krisztus Követése)
- 3998 A közepszerűségnek legnagyobb bizonyítéka, hogy nem tudjuk felismerni a magasabbrendűséget ott, ahol megtalálható. (Jean-Baptiste Say)
- 3999 Nem nagy dolog az ostobák és gonoszok tiszteletét elnyerni. (André Suarès, Sur la Vie)
- 4000 Szeretettel takard be azt a feneketlen mélységet, amit a respektussal ástál. (Vladimir Ghika)
- 4001 A hódolat szeretettől áthatott tisztelet. (Lacordaire, Conférences)
- 4002 Add a frivolnak, ami a frivolé, a komolynak, ami a komolyé. Vagyis: a dicséretet a szellemnek, a hódolatot az erénynek. (Joubert, Pensées, VIII)

4003 Ne szaladgálj a nagyszerűségnek árnyéka után, sem a sokakkal való barátkozás, sem az embereknek különös szeretete után. Mindez ugyanis szétszórttá tesz és szívbeli vakságot okoz. (Kempis, Krisztus követése III. 24,2)

4004 A fűszeres a pult megett naponta osztja – önmagát.
Vevők vizik
cukorral, sóval, kiflivel
az életének legjavát.
A fűszeres a pult megett
életével szolgál neked –
s te azt hiszed, pénzzel
megfizetheted?
„Bodri a láncon” – mondja
magáról szerény mosollyal ő –
valami szépet mondj hozzá
te is, jó vevő. (Vörös Jolán Michaéla; A fűszeres)

d) *Bírálgatás*

4005 Amikor másokat megítélünk, nem kímélünk sem szeszélyt, sem vakmerőséget, sem neheztelést, sem jó, vagy rossz jogcímeket. Semmit sem kímélünk.

4006 Mások lelke sötét erdő. (Turgenyev)

4007 Csak szívünkkel láthatunk jól, a lényeg a szem számára láthatatlan. (Antoine de Saint-Exupéry)

4008 Aki igazán és jól megfontolná a maga dolgát, nem találna okot, hogy szigorúan megítéljen mást. (Kempis, Krisztus követése)

4009 Van az igazságosságnak egy sokkal magasabb foka is és ehhez egy más erőnyre van szükség. Ez pedig az önzetlenség, amely arra képesít minket, hogy önmagunk ellen mondjunk ítéletet azok javára, akiknek megvan a joguk hozzá. Vannak emberek, akik eléggé méltányosak ahhoz, hogy igazságosan ítélkezzenek mások ügyeiben. Mihelyt azonban érdekelve vannak, saját javukra nagy előítéllettel vannak eltelve. Ellentétben van ez az igazságossággal, amely megköveteli, hogy az igaz ügy mellett döntsünk, bármi legyen az. (Mme de Maintenon)

- 4010 Az ítélőképességnek nagyszerű bizonyysága, ha saját tudatlanságunkat elismerjük. (Pierre Charron)
- 4011 Nem szabad szégyenkeznünk, ha beismerjük tévedésünket, mert ez azt mutatja, hogy bölcsőbbek vagyunk ma, mint tegnap voltunk. (Swift)
- 4012 Mi egyéb a beszéd, mint pusztá szó, mely verdesi a levegőt, de a követ sem karcolja meg. (Kempis, Krisztus követése III. 46,1)
- 4013 Ítéleteinkkel önmagunkat ítéljük meg. (Brunetière)
- 4014 A jellemes ember megtestesíti önmagában a célnak megfelelő szigorúságot. Akik alatta állnak, magukban mormognak, hogy gógös és követelőző. De amikor tettekre kerül a sor, megszűnik a kritika! Minden akarat, remény feléje irányul, mint a vas a mágnes felé. Ha pedig elérkezik a krízis, őt követik, aki a terhet saját karjaival emeli fel, mégha megszakad is és viszi, mégha a megerőltetéstől bele is pusztul. Viszont a kisemberek bizalma felemeli a jellemes embert. Siker esetén bőkezűen másokra hárítja az előnyöket, kudarc esetén pedig nem tűri, hogy a gáncs olyanokat érjen, akik alatta vannak. Megbecsüléssel viszonzózik, amit ő biztonságban nyújt. (Charles de Gaulle)
- 4015 Hogyan van az, hogy az emberek, távolról, oly jól megítélik az igazi nagyságokat, közelről pedig oly gyakran félreismerik azokat? Azért van ez, mert az élő zseni, a hős, a szent példaképül állnak előttünk, hogy buzgóvá tegyenek minket, de ugyanakkor közepszerűségünk miatt a szemrehányást is érezzük. Ha meghaltak, akkor már csak példaképül szolgálnak, de nem korholnak. Szívesen megbocsátjuk nekik, hogy az örökkévalóságban vannak, feltéve, hogy ez az örökkévalóság kellőképp bekeretezve és vitrinbe rakva, mint valami múzeumi remekmű, ne zavarja nagyon a mi jelenünket. (Gustave Thibon)
- 4016 A szentek szinte az Isten bolondjai. A hősök a tettek bolondjai. Nevetni kell tudni rajtuk, ha őket összehasonlítani akarjuk: így azután magunkhoz vonzzuk őket. Leszállítjuk őket, egy szinten vagyunk velük a közepszerűség szintjén. Aligha kerülük el a szellem legfennköltebb okoskodásai sem az efféle kigúnyolást. Vegyük csak Archimédest, a gép Don Quijoteja ő, amint örömrivalgással mezítenül végigszalad a város utcáin, amelyet az ellenség támadással elfoglal és amelybe bevonul? Lóbálja kezét, kiabálva a Heuréká-t, Ő is szelmalmok meghódítására siet. Így kell közölni a problémák megoldását, a geometria méltóságának fenntartását? (André Suarès)

4017 A világ bolondoknak nevezi azokat, akik nem részesei az egész világ bolondjai közösségének. (Mme Roland)

4018 Ha az embernek igaza van úgy, hogy a közvéleményt huszon-nég órával megelőzi, akkor az a sorsa, hogy huszonnég órán át nincs józan esze. (Rivarol)

4019 A közönséges ember nem kételkedik semmiben, mert semmit sem sejt. (Henri-Frédéric Amiel)

4020 Ha a túlzást észreveszik, az igazat sem veszik figyelembe. (Mme de Stael)

4021 A középszerű embernek, aki ítéletet mond, az első szava részletekre vonatkozik és már az első szó is mindig hamis. Igazán hamis, ahogyan az helyet foglal, hamis a neki tulajdonított fontosságnál fogva, hamis az elszigeteltségnél fogva, amelyben megmarad. – Az a látszat, hogy kizár mindent, amit nem mond ki. Az a látszat, hogy valamire tartja azt, ami semmi és semminek veszi, ami minden.

Az igazi kritikus annyira magasan helyezkedik el, hogy egyetlen szempillantással megragadja az egészet és a részleteket. Senki sem tudja megítélni, ami nem áll uralma alatt. (Ernest Hello)

4022 Nem lehet egyszerre a tenyeret és a hátat odatartani.

4023 A középszerű emberek egyik vonása, amiről őket meg lehet ismerni az, hogy csak akkor boldogok, ha egy nagy jellemben felfedezhetnek valami apró hibát és látni sem kívánják őket. Olyan formán, mint amikor magunk elé teszünk egy spanyolfalat, hogy eltakarjuk a nagy tűz ragyogását. Így visszajáról és a nevetséges mellékvonásokból megítélni egy embert nagyon is távol áll az alaposságtól, mert bár igaz, hogy fennállhat egy bizonyos tökéletlenség, viszont semmiképp sem jellemzi azt, akire az irányul. Csakis egyetlen módon lehet az ember igazságos az ilyennel szemben, mégpedig úgy, hogy előbb megközelítjük a lényeges körülményt, ahogyan él. Azután még mindig lesz arra idő, hogy megfigyeljük azokat a furcsaságokat, amelyek jelleméhez külsőleg hozzátapadtak. (Abel Bonnard)

4024 Megvetem azokat az embereket, akik ily szép cselekedet végrehajtásánál az érdeket keresik. (de Ligne)

4025 Az ostobák sokkal igazágtalanabbak, mint a gonoszok. (J.–L. le Guez de Balzac)

- 4026 Mily joggon kérjük számon mások cselekedeteit és bíráljuk őket? Tudhatjuk-e, vajon hogyan viselkedtünk volna, ha pontosan az ő helyükben lettünk volna? Jobban, rosszul, vagy rosszabbul? Mi magunk sohasem hibáztunk? És tudjuk-e, mily bukások várnak még reánk? Alázatosság, szeretet kell. Oly egyszerű igazságok ezek. (André Delmas)
- 4027 Túl nagy függőségben vagyunk a teremtménytől, ha mások véleménye megzavar. (Bossuet)
- 4028 Ha mások anélkül, hogy ismernének, rosszat gondolnak felőlünk, nem követnek el velünk szemben rosszat: nem bennünket támadnak, – mindaz az ő képzelődésük szüleménye. (La Bruyère)
- 4029 Bírálgatással szemben nincsen sem oltalom, sem védekezés. Bátran szembe kell vele nézni és lassankint hozzászokik az ember. (Goethe)
- 4030 Az ellenfél számára nagy diadal, ha elhitei mivelünk, amit rólunk mond. (Paul Valéry)
- 4031 Többre becslöm saját lelkiismeretem bizonyosságát, mint bármit, amit mások rólam tartanak. (Cicero)
- 4032 Érdekes, ezt az erényt másnál csodamód követeljük,
Célratörésünkben könnyül a harc legalább,
Elvárjuk szigorún, hogy a gyenge kitérjen az útból
S nem bánjuk, hova lép, sár-e vagy útszakadék. (Andor K)
- 4033 Nekem azonban legkisebb gondom, hogy ti mondjatok felőlem ítéletet. Nem ítélem meg magamat. Aki engem megítél az Úr az. Ő az, aki a sötétség titkait megvilágítja és a szívek szándékait is nyilvánosságra hozza. (1 Kor 4,3–5)
- 4034 Nem akarsz haragra gerjedni? Ne légy kíváncsi. Aki mindazt megtudja, amit róla mondanak és felkutatja az irigység legtitkosabb rugóit, saját nyugalma zavarja meg. Igen gyakran a belemagyarázkodás az oka annak, hogy a dolgoknak sértés színezetét adjuk.
- 4035 Ember a nála külön embernek nem tud örülni,
Bántja a nagyranövés, mert maga törpe maradt;
És ha sudár törzsét nem bírja a földre lehúzni,
Ott, hova ér, gyökerén vág sebeket legalább. (Andor K)
- 4036 Mindig van egy pillanat, amikor a kíváncsiság bűnné válik és az ördög mindig a tudósok oldalára áll. (Anatole France, Epikurosz kertje)

- 4037 A kíváncsiság is ugyanúgy, mint az ájtatoskodás, zárandókat csinál. (A. Cowlay, Ode)
- 4038 Hogyan őrizhetjük meg mások titkát, amikor a magunkét sem tudtunk megőrizni. (La Rochefaucauld, Pensées)
- 4039 A kérdés soha sem indiszkrécio, csak néha a felelet olyan. (O. Wilde)
- 4040 Ha volna hatalmamban felejteni, felejténék. Minden emberi emlékezet fájdalommal, bajjal van tetézve. (Ch. Dickens, Karácsonyi ének)
- 4041 Boldogok a feledékenyek, mert butaságaikat is elfelejtik. (Nietzsche, Jón, rosszon túl)
- 4042 Minél jelentékenyebb valaki, annál inkább céltáblája a jelentékteleneknek. Ezért mondja a nagy Loyolai: – Ne törődjél vele, ha olyanok mondanak rosszat rólad, akik maguk semmi jót nem cselekszenek. Középszerű embereknek visszatetszeni, biztos jele a magasrendűségnek. Sértésnek vehetnéd, ha ilyenek dicsérnének és meg lennének elégedve veled. Szent közömbösség minden iránt.
- 4043 Ne légy elégedett! Jaj annak, aki elégedett. Az meghízik és elszundikál örhelyén. Ha már utadnak végére értél, akkor lehetsz elégedett. De aki az elején van még és máris elégedett, az nem fogja sokra vinni az életben.
- 4044 Amikor Napoleont detronizálták, Fontainebleauban eléje tették a párizsi hírlapokat, amelyek kíméletlenül kritizálták a császár uralkodását. Ha ezeket a cikkeket – mondta a bukott császár – három évvel ezelőtt meg merték volna írni, én ma is a trónon ülnék.
- 4045 A legrosszabb anyagból való az az ember, aki sohasem hajlandó elismerni, hogy hibázott. A közepesen aluliak mind ilyenek.
- 4046 Sohasem akartam, hogy mások miatt engem elkeserítsenek. Ha azt mondták: Hallottad volna csak, mit mondtak! – Egyszerűen nem akarok az ilyesmiről tudomást venni – feleltem. – Egy olyasvalamit közöltek, ami hamis volt, még csak nem is próbáltam, hogy elhiggyem. Ha pedig igaz volt, még csak fáradságot sem vettem magamnak, hogy egy rongyembert gyűlöljek. (Montesquieu)

4047 Sorsod akiktől függ, azokat dicsérd fel az égig,
Hajtsd le szerény fejedet és okosabb sose légy;
Hidd el, e bölcs móddal hamarabb törhetsz fel az élre,
Mint aki bár sokat ér, fölfele csak kritizál. (Andor K)

4048 A szerelem
tócsában is tükrözhet
mély tiszta kék eget.
Ám a tükör összetörik
ha belelépsz – ne tedd! (Sigrid Undset, A tükör;
ford. Vörös J. Michaéla)

e) A becsület *sírásói*

4049 Finom acélpengén leheletből elég egy,
Rozsda marad tükörén vagy ragyogása fakul;
Ily nedves lehelet becsület tükörén a gyanú is,
Törlik utólag bár, látjuk a folt nyomait. (Andor K.)

4050 Könnyen elviseljük a gáncsolást, de nem tűrjük a csúfoló-
dást: Inkább gonosz az ember, de nem akar nevetségessé válni.
(Molière)

4051 Jól tenné a csipkelődő ember, ha arra gondolna, hogy áldo-
zatai ugyan nem mindig gyors észjárásúak, de lehetnek közöttük
olyanok, akiknek viszont igen jó az emlékezőtehetségük. (Francis Bacon)

4052 Akinek üvegből van a háza, ne dobáljon követ mások házára.

4053 A rágalmazó ember utálat az embereknek. (Péld 24,9)

4054 Inkább mulasszunk el egy szellemes mondást, mint hogy el-
veszítsünk egy barátot.

4055 Lehet finoman, gyengéden tréfálkozni, amikor is csak oly hi-
bákat érintünk, amelyeket az illető maga is hajlandó elismerni.
A dicséretet korholás látszata alá rejt, felfedi a kedvező voná-
sokat de úgy, mintha el akarná azokat rejtteni. (La Rochefou-
cauld)

4056 Még sohasem élt emberfölötti ember. (Fr. Nietzsche, Imígyen
szóla Zaratustra II. 121)

4057 A fecsegő nyelv a rossz lelkület bizonyítéka. (Publilius Syrus,
Mimiambus)

4058 Ellenségeim is hozzátartoznak a boldogságomhoz. (Nietzsche, i. m. II. 111)

4059 A gúny gyakran a szellem szegénységét jelenti. (La Bruyère)

4060 Az embernek zokon esik, ha nevetség tárgyává teszik, habár ő bolondot csinál magából. Mert könnyebben bocsátunk meg szívtelenséget, durvaságot, még elhanyagoltatást is, de gúnyt soha!

4061 A rágalom olyan, mint a darázs: nem szabad megmozdulni, hacsak nem vagyunk egészen biztosak abban, hogy agyonütjük – mert különben visszajön, dühösebben, mint valaha.

4062 Azok az emberek, akik borús ifjúságot éltek át, vagy akiket nagy csalódások vagy veszteségek értek, könnyebben éreznek ösztönyt a gúnyolódásra. Mert tört szívet hordoznak magukban, önkénytelenül űzi őket az irigység, hogy másoknak fájdalmat okozzanak. Inkább szájalomra, mint elítélésre méltók.

4063 Ritka eset, hogy az élcvadász megbecsülést szerezzen magának. Az emberek meghallgatják, nevetnek is vele együtt, de nem tisztelik és nem szeretik őket. (La Bruyère)

4064 Mit mondanának a világban, ha nem hazudnának?

A bűnös, miután hazudott, megmondhatja az igazat.

A világ azonban, amikor hazudott, tovább hazudik, sőt ha igazat is mond, akkor is hazudik. Az igazság is hazugsággá változik, mihelyt ajkát érinti. Amikor a világ kimondja az igazságot, azt hiszi, oly véleményt fejez ki, mint bármi mást. Azt akarja, hogy ez az igazság körül legyen véve hazugságtól és jó egyetértésben éljen velük. És ez a hazugság értékes dolog, mert védi a többit, tekintélyt ad nekik, védelme alá veszi, elveszi belőle mindazt, ami túl nyers, túl erőszakos, túl tiszta. Ez az igazság, amely a tónus, a hangsúly, a környezet, a szövegösszefüggés útján hazugsággá lett, ez az igazság végül is összekeveri a jót a rosszal, és a világ emberei meg vannak elégedve. (Ernst Hello)

4065 A nyíltság nem azt jelenti, hogy megmondjunk mindent, amit gondolunk, hanem hogy mindig azt gondoljuk, amit mondunk. (H. de Livry)

4066 Sz. Agoston ebédlőjének felirata ez volt:

Quisquis amat alienam rodere vitam:

Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.

Bárki legyen, aki más becsületjét rágni szeretné

Tudja meg: ez asztal tiltva lesz mindig neki.

- 4067 A túlzás a becsületes emberek hazugsága. (Joseph de Maistre)
- 4068 A „talán” megőrzi az embereket a hazugságtól.
- 4069 A halottak lekicsinylik a rágalmazást, az élők azonban belepusztulhatnak. (Chateaubriand)
- 4070 Nem szabad a rágalmat hagyni a maga útján menni csak azért, mert megvetjük.
- 4071 Amikor a csiga nyáladzik, ne kérdezd az okát.
- 4072 Aki közeledben rágalmakat szór, téged rágalmaz. (Közmondás)
- 4073 Akkor vagyunk igazán becsapottak, amikor azt hisszük, hogy ravaszabbak vagyunk másoknál.
- 4074 Lehetünk valakinél ravaszabbak, de nem lehetünk mindenkinél okosabbak.
- 4075 Legyünk mindig bizalmatlanok a ravaszkodókkal szemben. Aki nyíltságot, őszinteséget színlel is, nem viszi előbbre ügyeidet. (Richelieu)
- 4076 Vannak helyzetek az életben, amikor az igazság és az egyszerűség a legjobb politika a világon. (La Bruyère)
- 4077 Ki hazugságra támaszkodik, szelet legeltet és repülő madarat kerget. (Péld. 10, 4)
- 4078 Gúnyolódók mondják: Mi szövetségre léptünk a halállal, mert a hazugságot tettük reménységünké és a hazugság oltalmaz minket. (Iz 28, 15)
- 4079 Lelkileg eltörpült sokaságnak a csúnya szokása
Sárba lerántani mást, hogyha közüle kivált;
Rabló, sikkasztó, uzsorás a szemében a szorgos,
Képmutató stréber az, ki eszére különb. (Andor K)
- 4080 Nincsen bennünk akkora büszkeség, hogy lekicsinyelhetnénk mások megvetését. (Vauvenargues, Réflexions et Maximes)
- 4081 Csupán három embert ismerek, akik megsebezhetnének. Azért van ez, mert becsülöm és szeretem őket. – A csőcselékkel pedig nem törődöm. (André Suarès, Voici l'Homme)

- 4082 Ha valaki megvet, ez az ő ügye. Nekem csak az a fontos, hogy ne tegyek, ne mondjak semmi olyasmit, ami méltó lehetne a megvetésre. (Marcus Aurelius)
- 4083 Csak a megvetendők félnek a megvetéstől. (La Rochefoucauld, Maximes)
- 4084 Aki féreggá aljasodik, hogyan panaszkodhatik azért, ha eltiporják? (Kant)
- 4085 Egy elismert bolond gúnyolódása nem tekinthető rágalomnak, sem egy tisztességes ember megintése gúnyolódásnak.
- 4086 Vannak emberek, akiket nem lehet eléggé megvetni, ha hangosan megmondjuk nekik, hogy megvetjük őket. A hallgatás a legnagyobb fokú megvetés. (Sainte-Beuve, Mes Poisons)
- 4087 Azokhoz mérte magát, akik méltók voltak a megvetésre, de nem voltak olyanok, hogy haragudjon is rájuk. Kell tudni visszavonulni.
- 4088 Mindig azoktól függünk, akiket megvetünk. (André Suarès, Sur la Vie)
- 4089 Azt hinné az ember, hogy a nagy lelkek megvetik az ellenfeleiket. Ő nem! Elfeledik őket. (Abel Bonnard, L'Amitié)
- 4090 Földi vagyon ritkán, de becsült név juthat a sorstól,
Legdrágább ez a kincs, élet az ára neki.
Százszor gondold meg, ki e kincshez nyúlni merészelsz,
Mert a kifosztottnak ördögi gyilkosa vagy.
- 4091 Semmi sem olyan biztos, mint a bizonytalanság. (Villon)
- 4092 Nincsen szerencsétlenebb ember annál, akinél a határozatlanság szokássá vált.
- 4093 Mindig a csecsemők akarják megmászni a hegyormokat, a bölcsek megelégednek a dombokkal is. (Taylor Caldwell, Tűz és vas)
- 4094 Amikor az óriások városokat építenek, a törpéknek is jut bennük hely. Ha óriásoknak terítenek asztalt, mindig jut morzsa bőségesen a törpéknek is.
- 4095 Az intrikus félbenmaradt ember.
- 4096 A nép szereti a nemes frázisokat, amelyek föloldják őt a gondolkodás alól.

- 4097 Hibáinkat magunkban hordozzuk, mint ahogy a szagok is körülvesznek minket. Mi már nem is érezzük azokat, nem is kellemetlenek nekünk. (Lambert)
- 4098 Ha nagyon félsz a szenvedéstől, ha számodra semmiképp sem kellemes, ne cselekedjél rosszat se nyíltan, se titokban. (Udanavarga IX. 3)
- 4099 A legnehezebb tudomány, leszokni a rosszról. (Fénelon, Antisthène)
- 4100 A rossz, amit tesznek az emberek, túlélik őket. A jó azonban gyakran a hamu alatt rejtve van. (Shakespeare, Julius Caesar)

d) A kudarc

- 4101 Amikor a szerencse meg akarja alázni a bölcseket, ama kis alkalmakkor lepi meg őket, amikor az ember rendszerint óvatlan és védtelen. A világ legügyesebb embere sem akadályozhatja meg, hogy könnyebb tévedések ne vonjanak néha borzalmas szerencsétlenségeket maguk után. Jelentéktelen vigyázatlanság következtében elveszti jóhírnevét, egész vagyonát, akárcsak egy más valaki lábát töri, midőn szobájában sétálgat. (Vauvenargues, Réflexions et Maximes 245)
- 4102 Ha a balsors elérkezik, mindenki bátornak mutatkozik azzal szemben, aki elbukik. (Lord Byron, Sardanapale)
- 4103 A kidőlt tölgyfa alatt könnyű forgácsot szedni. (Baszk közmondás)
- 4104 Mialatt épségben haladsz az élet csendes hullámain, ne menj el büszkén az olyan előtt, aki bárkáját zátonyon összetörte. (Nazianzi Sz. Gergely)
- 4105 Az, aki szereti a nagyságot és aki szereti az elesettet, valahányszor elhalad a bukott mellett, felismeri a nagyságot, ha van ott nagyság. (Ernest Hello, L'Homme)
- 4106 Semmi sem bukik meg annyira, mint a siker. (André Maurois, Olympio)
- 4107 Legjobb barátaink balsorsában is találunk olyasmit, ami nem hat teljesen kellemetlenül ránk. (La Rochefoucauld)
- 4108 Mindenekelőtt nem azt akarom tudni, hogy kudarcot vallottál, hanem hogyan viseled el a kudarcot. (A. Lincoln)

- 4109 Az emberek életében nem annyira a szenvedésük a tragikus,
mint inkább kudarcaik. (Th. Carlyle)
- 4110 Mindenek felett arra vigyázz, ne légy hanyag, mert a hanyag-
ság az erény legnagyobb ellensége. (Kínai közmondás)
- 4111 A patkószeg hiánya miatt a patkó elvész,
A patkó hiánya miatt a ló elvész,
A ló hiányában a lovag elvész,
Ha a csata elvész, az ország is elvész,
És mindez egy patkószeg miatt esik meg. (Franklin)
- 4112 A szükség a feltalálás anyja. (Plátó, Politeia II.)
- 4113 A szükség a legjobb erény. (Shakespeare, II. Richard)
- 4114 Van valami kéjes érzés abban, hogy önmagunkat vádoljuk.
Mihelyt önmagunkat vádoljuk, úgy tűnik fel nekünk, senki más-
nak nincs joga azt velünk megtenni. (O. Wilde, Dorian Gray
arcképe)
- 4115 A gyermek, akit egyre csak korholnak, soha semmiért meg
nem dicsérnek, épp úgy elferdül lelkileg, mint a felnőtt.
- 4116 A kudarc csak arra jó, hogy nagyobb bölcsességgel újra pró-
bálkozzunk. (Henry Ford)
- 4117 Szerettem az élet gyümölcseit,
de hát lemondanunk jobb bölcsen itt.
Egész folyót be nem vehet a bendőd,
ne várj sokat, becsüld az elegendőt.
Madár az erdőn is egy ágra száll.
így szól a bölcs a vigasztalást talál. (Co-Sze, kínai költő, Bölcs a
szűk utcában; ford. Kosztolányi Dezső)
- 4118 Mindenfajta önsanyargatás között talán a legnehezebb el-
jutni a „szent közömbösséghez” – akár siker, akár kudarc ese-
tén olyan dologban, amire energiánk legjavát feláldoztuk.
Ha sikerül a dolog, jól van; ha elbukik, szintén jól van. Oly dol-
gok ezek, amelyek korlátolt és az időhöz szokott lelkek számára
itt lent teljesen érthetetlenek. (Aldous Huxley, La Philosophie
Éternelle)
- 4119 Mindig a jobbra törünk, a sötét árnyból ki a fénybe,
Szűk kicsi kunyhónkból fest a remény palotát.
Jól van ez így, de azért, ha sikernél több a csalódás,
Földre ne sújtson a sors, sok, kinek ennyije sincs. (Andor K.)

3. Gyönyör

a) Öröm

- 4120 A kedvetlenség az élet hervadása, az élet betegsége. A szomorú lelkek beteg lelkek. A betegség pedig a halálba gravitál. Míg az öröm az élet virága. Valamint minden fának van virága, úgy az életnek van öröme. (Prohászka XVII. 215)
- 4121 Akinek nincs vigasza és öröme, annak elszárad a lelke; háza rideg, napjai szomorúak, élete kelletlen lesz, minden, ami körülveszi, örömtelen és egyhangú; cselekedetei unalmasak; mesterisége és foglalkozása olyan, mintha száraz malmot taposna. Eltikkad s elszárad a szív, ha nincs reménye. (Prohászka, Ö. M. XVII. 175)
- 4122 Vidám szív jót tesz a testnek. (Péld. 17,22)
- 4123 A szívbeli öröm: élet az ember számára és ki nem fogyó szent kincs. A vidámság meghosszabbítja az ember életét. (Sir 30,23)
- 4124 Ha lelkiismereted jó, derült lesz egész életed. Mert a jó lelkiismeret nagyon sokat bír elviselni, és a kellemetlenségek közt is vidám. Ellenben a rossz lelkiismeret mindig félénk és mindig nyugtalan. (Kempis, Krisztus Követése, II. 6,1)
- 4125 Megcsalatottak tulajdonképpen maguk a bűnözők, akik egy pár mámoros perc pogány oltárán elégetik az emberi javak legdrágábbjait s így maguk kifosztva, koldusnál szegényebben gubbaszthatnak az elhamvadt szenvedély hamujánál.
- 4126 Csak torz vallásos lelkű ember tartja az örömet a vallás és buzgóság ellenségének.
- 4127 Az öröm éltető, a bánat bénító, hervasztó hatású felnőtteknél is, de főleg gyermekeknél.
- 4128 Az öröm fontos szociális tényező, megkétszerezi erőnket, teljesítő képességeinket, lendületet ad akaratunknak és alkotó kedvünknek.
- 4129 Az örömből gyakran nagy elhatározások és nemes tettek születnek.
- 4130 Jósággra, emberbaráti szeretetre, szolgálatkészségre hangol az öröm. Közelebb hozza egymáshoz az embereket.

4131 Hogy a vallásosság, a kereszténység nem ellensége az örömeknek, abból is látható, hogy az emberiség hívő és vallásos részében nagyobb a vidám, nyájas és boldog egyéniségek száma, mint a hitetlenek és vallástalanok között, sőt legtöbben vannak a szentek között.

4132 Az örömet általánossá kell tenni, mert saját örömünket le nyomja az abból kizártaknak hangulata.

4133 Ami a kereszténységben szigorúnak látszik, az is az öröm végét van.

4134 Nem vagy fősvény gazda

Édes jó Uram!

Ha már túlságosan

Kifosztom magam

S keserűvé válnak

A hétköznapiak –

A vasárnap mézét

Számba csurgatod. (Vörös J. Michaéla, Vasárnap)

4135 A testi gyönyör a durva és erős izgalmakat teszi a szelid, de tartós lelki örömek helyébe. Ezek a heves megrázkódtatások lerontják a csendes örömek élvezetét. És minthogy az érzéki gyönyörök rövid ideig tartanak, fáradságot és csömört hagynak hátra, velejáró a komorság, szomorúság; a levertség is állandó szokássá lesz, amely megint arra készíti, hogy durva és heves szórakozásokat keressen. Ez vigasztalan circulus vitiosus.

4136 Az Egyháznak igaza van, ha az önmegtartóztatásban látja az akarat erejének legfőbb biztosítékát, annak az akarterőnek, amely lehetővé teszi a papnak a többi áldozatot.

4137 Ahhoz, hogy ellentálljunk az érzéki szenvedélyeknek, nem elég az, hogy a szellem el legyen foglalva. Az elfoglaltságnak gyönyörrel kell együtt járnia, a termékeny munka gyönyörével. A szétdarabolt munka, a sokféle tárgyra szétforgácsolt figyelem nem hoz magával örömet, ellenkezőleg, kedvetlenséget, önmagával való elégedetlenséget.

4138 Küzdök az angyallal

Mint gyökér a földdel

Mint gyümölcs a nappal

Küzdök magam piaccal, pénzzel,

Fával, földdel, állatokkal.

Közben érzem éjjel-nappal

Ez a százféle gond kibíratatlan.

De nincsen igazam –
 Az anyag mögött Valaki van!
 Hisz találkozom Vele mindúntalan
 Mint igazság felcsendül a pénzben
 Mint jóság csillan emberek szemében
 Mint irgalom a hatósági fórumokban
 Ő az! és Ő bízni tanít egyre jobban. (Vörös Jolán Michaéla;
 Gondviselés)

b) A munka

4139 Az ember úgy születik a munkára, mint a madár a repülésre.
 (Jób, Vulg. 5, 7)

4140 Megkapó és mindenekfölött titokzatos törvény: az emberiség ingyen kapja az életet, de csak munkával képes azt fenntartani és kiteljesíteni. Fáradságos erőlködés ez és mégis szükséges ahhoz, hogy megőrizzük az élet nagyszerűségét. De mi ez? Megpróbáltatás? Büntetés? Nem tűnhet fel úgy, mint valami megtiszteltetés? Súlyos, igaz, de mégis valószínűtlen megtiszteltetés, oly tisztesség, amitől megszedül az elkápráztatott lélek: Íme, Isten megengedi az emberiségnek, hogy hozzájáruljon ahhoz a munkához, amely fenntartja, kiteljesíti az életet. Kifejezhetetlen tisztelet és áldás ez!

4141 Az anya az ő fenséges hivatásában, a professzor, aki tanít, az orvos és ápolónő, akik ápolnak, a földműves, aki földjét műveli, az építész és kőműves, akik építenek, az utcaseprő, aki sepper, a mechanikus, a bányász, a pék, a nyomdász, akik dolgoznak, a mérnök, aki rajzol és számol, a tanuló, aki tanul, a gondolkozó, aki elmélkedik, a tudós, aki önmagát műveli, muzsikuss, költő, író, akik alkotnak, a bölcs, aki kutatómunkát végez, a művész, aki játszik, szobrot farag, vagy fest, mind együtt működnek a mindent átfogó életért. (Jeanne Gabreau-Pugh)

4142 Az emberek alkotóképessége nem büntetés, hanem jutalom, eggyel több, ami hasonlónak teszi Istenhez. A Teremtőhöz társul, hogy befejezze az útját. Isten nem akarja, hogy az ember kifáradjon, sem azt, hogy unatkozzék. Csupán azt akarja, hogy befejezze a teremtést és végig játssza a szerepét, mint a világegyetem átalakítója. (Jean Sarrisaullieu)

4143 Közérdekből dolgozni csak kiváló lelkek tudnak.

- 4144 Íme, itt az ember, de nem azért, hogy végleges pontot tegyen a teremtésre és köldökét nézze, hanem, hogy kezével hozzányúljon az anyaghoz és keze munkájával folytassa a teremtést. A Teremtő reánk hagyja a szebb részt, folytatását mindannak, ami szellemi, művészi, tudományos, irodalmi, érzelmi. Isten csak az alapzatot rakta le. Azt is nekünk.
- 4145 Az ember nagyobb, mint a reá váró feladat. (Jean Guhenno)
- 4146 Senkisé nem becsületesen dolgozni saját javára, anélkül, hogy ne működne hasznosan az egész világ számára. (Frédéric Bastiat)
- 4147 Valójában semmit sem ér, ha nem vagyunk mások hasznára. (Descartes)
- 4148 A lusta a társadalmat lopja meg. Meghagytuk nektek, hogy aki nem akar dolgozni, ne is egyék. Hallottuk azonban, hogy némelyek semmit sem dolgoznak. (2 Tessz. 3,10)
- 4149 Meghagytuk nektek, hogy aki nem akar dolgozni, ne is egyék. Hallottuk azonban, hogy némelyek semmit sem dolgoznak. (2Tessz. 3,10)
- 4150 Azok, akik semmi mást sem csináltak, mint eltöltötték az idejüket, bírójukra találnak, ha vége a mulatságnak. Az Evangélium a Genézis folytatásaképp megadja erre a példát a talentumokról szóló parabolában: És te, mit műveltél? – Semmit. Amit reám bízál, visszahozom neked, érintetlenül. Elástam, kiástam. – Gonosz ember vagy, ki vagy küszöbölve az élők közül. (Jean Sainsaulieu)
- 4151 Szégyenletes dolog, hogy nem vagyunk képesek a szegénységet elviselni, de még szégyenletesebb, ha munkával sem tudjuk megszüntetni. (Periklész)
- 4152 Az érdek, mint a gazda, úgy igazgat. (József Attila)
- 4153 Ne tartályok legyünk, hanem források. (Maurice Barrès)
- 4154 Megalkotni egy világot szebb dolog, mint múzeumörnek lenni. (Leclercq)
- 4155 A lélek öröme a cselekvésben van. (Shelley)
- 4156 Egy ember számára nemlétezés jelent, ha nem cselekszik. Uram, Te megígérted nekünk az Örömet és az Öröm számomra

egészen más, mint üresség. vagy alvás. Te, aki a tiszta cselekvés vagy, Téged képviselni nem így kell. Mert nincs más boldogság az ember számára, mint ha teljesen kifejleszti magát. (Paul Claudel)

4157 Minden erőről, amelynek birtokában vagyunk, számot kell adnunk és lelkiismeretünket terhelik mindazok, amelyeket nem használtunk fel. (Jean Schlumberger)

4158 Rendkívüli körülmények között rendkívüli dolgokat kell cselekedni. (Napóleon)

4159 Nekünk is hozzá kell tennünk kövünket az emberi erőfeszítés épületéhez. (Guy de Larigaudie)

4160 Senki sem nélkülözhetetlen közülünk, de senki sem haszontalan és hasznosságuk foka akaratunktól függ. (Lecomte de Nouy)

4161 A cselekvés csak a gondolat által nyer értéket, amely azt ihleti. (Raymond Postal)

4162 Bármily nagygyá is legyen egy cselekedet, nem tartható nagy-nak, csak ha nagy szándék eredménye. (La Rochefoucauld)

4163 Magasba lendülő szárnyal
mint régen – én már soha
fel nem repülhetek?
Gyöngé kis csibéket földjek
a földön csak – s feledjem
a felhőt az eget?
Mint kísértést hessegetek
magasba vonzó vágyat
ívelt sas-szárnyalást –
Kukacot keresni kell most
Éheseknek – vállaltam
ezt az anyáskodást. (Vörös Jolán Michaéla, Anyasors)

4164 A gyorsaság nem egyenlő a kapkodással. (Lacordaire)

4165 Nézd a kevély jegenyét mint tör fel az égi magasba
S nem veszi észre alant erdeje cserjehadát.
Csalfa magasság az, viharok tüze csaphat a törzsbe
S már megalázottan fekszik a bokrok alatt.

4166 A nagy emberek nagy dolgokat azért vállalnak, mert azok nagyok. A bolondok pedig azért, mert könnyűnek találják. (Vauvenargues)

4167 A világ mozgalmának állandó nézői, az álmodozók, rettentések, ha hirtelen a cselekvés szükségessége elragadja őket. Leszegzik fejüket és egyenesen nekimennek a falnak azzal a meglepő derűvel, amelyet egyedül a rendetlen képzelet adhat. (Joseph Conrad)

4168 Hetvenen túl van rongyokban jár,
De úgy lehet valaha egy király
Kék véréből kapott a nénike.
Nem panaszkodik, nem szól meg sohase.
Háborúk vitték el minden gyermekét.
Mosogatásból él, még nem is cseléd,
De galambok, virágok kegyes úrnője ő,
Szól hozzájuk lágyan, mint egy szerető.
Becsületes, nem nyúl semmihez,
Akár a szentek. — Mondd Uram, ki ez? (Vörös Jolán Michaéla, Nagymamája)

4169 Nem a munka fáraszt, hanem a gondolatok szétszóródása.

4170 Fáradozni és leküzdeni az ellenállást, olyan szükséglete az embernek, mint a vakondoknak az ásás. (A. Schopenhauer)

4171 Ha az emberek csak a munkát szeretnék, megalkotnák a természet társadalmát. (Paul Gáldy)

4172 A mai kultúra végnélküli sietség, pihenés nélküli rohanás és hajsza, szenvedélyes versengés és kihívóan kötekedő gőg. (Eucken)

4173 Sohasem halmozott fel az emberiség oly tömértelen ismeretanyagot és talán sohasem volt kevesebb tudásuk még a művelt köröknek is arról, amire az embereknek igazán szüksége van. (Saitschick)

4174 A modern kultúra vívmányai kétségtelenek. Technikai téren páratlan haladást tett. A létet megszépítette, az életföltételeket megkönnyítette, az élvezeteket növelte. De mindezek mellett az ember legbenső énjét kielégíteni nem tudja.

4175 A modern kultúra lényegében a földnek, az anyagi s múlt létnek kultúrája, merő külső, technikai kultúra. Az értelemnek műveltsége éppen azért ki nem elégítő, elhibázott, megnyugvást nem adó és örömben szegény.

4176 Az igazi kultúrának a szív és lélek műveltségének kell lennie. Többre kell becsülnünk a jellemet, mint a tudást. Így készítjük elő az igazi kultúra talaját.

- 4177 Ne akarjunk munkánk után többet kapni, mint amennyi a munka eredménye.
- 4178 Amikor a luxus magasabbra emelkedik és gyorsabban, mint a munka, gyökerénél elsorvad, elfonnyad és kiszáritja a törzset, amely az életnedvet adja. (Paul Raynal)
- 4179 A jókedvvel végzett munka sohasem fáraszt. (Thomas Jefferson)
- 4180 Az a legproduktívabb munka, amely – jókedvvel – az ember agyából és keze által születik. (Smiles)
- 4181 Csakis a munka szeretete képes megadni az örömet, hogy azt el is végezzük. (André Suarès)
- 4182 Sohasé sajnáljuk azt az időt, ami szükséges volt ahhoz, hogy jól csináljuk azt, amit csináltunk. (Joubert)
- 4183 Nagyvonalúság kell ahhoz, hogy kis dolgokkal foglalkozni tudjunk. (Numa Boudet)
- 4184 Mindennek nyitja: kezdeni. – A jó kezdet – fél munka.
- 4185 A félbenahagyott munka bosszút áll. Lefoglalja a szellemet és zavar egyéb dolgainkban: mert a fölízgatott figyelem nem kapott elég kielégítést. Ellenben a befejezett munka a lélekben a megelégedés érzetét kelti föl: az elme megszabadult egy gondtól és kész arra, hogy új foglalkozásnak adja át magát.
- 4186 Cselekedeteink úgy kapcsolódnak hozzánk, mint a foszforhoz a fénye. Elsorvasztanak minket, igaz, de a fényünket is azok alkotják. És ha a lelkünknek árt is valamit, azért van, mert hevesebben égett, mint bármi más.
- 4187 A pusztá elmélkedés nagygyá tesz, de megmerevít. A cselekedet élénkké tesz, de korlátoz. Kevesen képesek elmélkedni és ugyanakkor cselekedni. (Goethe)
- 4188 Az egyszer megtett cselekedet nem ismétlődik meg újra. Pályájuk és hullámtörésük elhúzódik megközelíthetetlen messze-ségbe. Mi megteremtjük a véglegest és mi legkisebb cselekedetünk benyúlása az örökkévalóságba alkotja a mi emberi nagyságunkat. (Guy de Larigaudie)
- 4189 Az értelemnek élénkíteni kell a cselekvést, nélküle a cselekvés hiábavaló. De cselekvés nélkül milyen terméketlen az értelem! (Roger Martin du Gard)

- 4190 Cselekedni, mint gondolkozó ember és gondolkozni, mint cselekvő ember. (Henry Bergson)
- 4191 Azok a szemlélődők, akiknek zavarja elmélkedését, ha cselekedniük kell, nem nagyon gyakorlottak az elmélkedésben. Azok, akik a cselekvéshez szoktak, nem tudnak elmélyedni cselekvésük közben, nem nagyon gyakorlottak a cselekvésben. (Vladimir Ghika)

c) Küzdelem

- 4192 Az élet művészete inkább a harchoz hasonlít, mint a tánchoz, amennyiben mindig készen kell állnunk és egyensúlyban lenni a csapások alatt, amelyek reánk zúdulnak hirtelen. (Marcus Aurelius)
- 4193 A harc a nagy realitás, sőt az élet alapja. Harcolni kell, hogy megkeressük kenyerünket, harcolni, hogy helyet szerezzünk magunknak a világban, harcolni a boldogságért. Aki nem harcol, az halott. (André Billy)
- 4194 Az élet harc? Nos, el kell azt fogadni egyszer s mindenkorra. A kudarcokkal együtt, amely minden harccal együtt jár. Amit nem kell elfogadni az, hogy le vagyunk győzve. És ez csak akkor történik, ha lemondunk a küzdelemről. (André Delmas)
- 4195 Légy mindig szem előtt s könyökölj, ha tolakodnak elébed
S szerzett érdemeidet véka alá sose rejtsd;
Mert a szerénységből nem erény, hanem ostobaság lesz.
Hogyha a véka alatt várod a Nap sugarát. (Andor K.)
- 4196 A győzelmek nem mindig véglegesek. És azok, amelyeket saját magunkban aratunk, még kevésbé, mint a többiek. (André Delmas)
- 4197 A gyáva csügged el, a törpe omlik le az élet terhe alatt. A bátrak önérzete súgja, hogy a tűrés, szenvedés csak előkészület a gazdag jövőhöz.
- 4198 A halandók egyformák. Nem a születés, hanem az erény adja meg a különbséget. Ez emeli az embert a félistenek sorába. Aki a hazáját szolgálja, hősökre nincs szüksége. (Voltaire, Ariphele)
- 4199 Sok emberből lett már hős oly módon, hogy hiányzott a bátorsága elfutni a csata elől.

- 4200 Állítsuk az erényekkel szemben a bűnöket, mely szelíd a türelem a haraggal szemben. Milyen nagy a gyengédség a szomorság és a harag ellenében, az alázatosság az arrogancia és az ambíció ellenében, a szeretet irigység ellenében, a józan-ság a kicsapongás ellenében. (Szalézi Sz. Ferenc, Filothea)
- 4201 „Nyargalnak egyre, árkon-bokron át”.
De hát kik ők? „A Góg s a Butaság”.
Nyargaljanak csak, te senkit se bánts.
Hátuk mögött ül a Rontás s a Gáncs. (J. W. Goethem, Törtetők; ford. Kosztolányi Dezső)
- 4202 A személyiség kifejeződése a civilizáció legfőbb célja. (A. Carrel, Az ismeretlen ember)
- 4203 Nézd az egyént, amíg él, csak része az emberiségnek,
Véle kitartva halad, tőle szakadva kivész;
Tettre erős sarjak tudnak csak futni a korral,
Száguldó lóról gyöngye lovas lezuhan.
- 4204 Míg célért küzdesz, legyen az bár köz vagy egyéni,
Eleterőt hozzá ad a kemény akarat;
Ám ha azért élsz csak, hogy a napjaidat szaporítsad,
Nyűg vagy az életfán s mint koravén leszakadsz. (Andor K.)
- 4205 A léleknek nincsen olyan titka, amelyet a viselkedés el nem árulna. (Kínai közmondás)
- 4206 Az igazság nem órá szerint megy. Az minden időké. Különösen akkor tűnik fel, mikor legkellemetlenebbnek látszik. (A. Schweitzer)
- 4207 Megnyugtadjuk lelkiismeretünket, mert félünk az igazat másoknak megmondani. A gőgbe menekülünk, mert félünk az igazságot önmagunknak is megmondani. (O. Kakuzo)
- 4208 A véletlen a buták istene! (Jonathan Swift)
- 4209 Ha mi falusiak mind olyan együgyűek lennénk, mint ti a kastélyaitokban és törvényszékeiteken, —hamarosan nem teremne búza és elfogyna a kenyerek! — mondta Jeanne d' Arc. (Shaw, Színmű 6. kép)
- 4210 Az emberek gyakran megbotlanak az igazságban, de hamar föltápáskodnak és tovább mennek, mintha semmi sem történt volna. (N. Churchill)

4211 Ha kiküszöbölték a lehetetlent, ami megmaradt, még ha valószínűtlen is, mint igazság maradt meg. (Conan Doyle)

4212 Bosszant a tücsök kalandja,
Nem is adott magot a hangya.
De azt kérdezte végre tőle:
„Mit tettél meleg időbe?”
„Éjjel-nappal munkába voltam,
Fűnek-fának folyton daloltam” —
„Daloltál? rendbe van, komám,
Akkor ma táncolj szaporán.” (Jean de la Fontaine, Tücsök; ford. Kosztolányi Dezső)

4213 Teljes egyenlőség sose volt, sose lesz en a földön,
Vágya a gyengébbnek s cél, amit el sosem ér;
Csak születés és halál tehetetlen perce egyenlő
S köztük az élet harc, mit kiki nyújtani vágy.

3214 A boldogság szempontjából nagyon fontos, hogy megtaláljuk életünk munkáját, — azt a munkát, amelyet szeretünk.
Viszont a hivatásban való kielégületlenség egyike a legsorvasztóbb lelki gyötrődésnek.

4215 Hol lenne az érdem, ha csak akkor kellene harcolni, ha bátorságunk van. Nem tesz semmit, ha nincsen. A fő, hogy mindig úgy cselekedjünk, mintha volna. (Lixieuxi Sz. Teréz)

4216 Semmi sem olyan közönséges, mint utálni a küzdelmet az előkelő lélek ürügye alatt. (Maurice Martin du Gard)

4217 Töpreng szüntelenül, sima úton is orv akadályt lát,
Izzad, még mielőtt lépne a célja felé?
Bár agya észben dús s duzzad erőtől az izma,
Ezren előzik meg s fáj neki, hogy lemarad. (Andor K.)

4218 Az ember akkor mutatkozik meg, ha megmérkőzik az akadály-lyal. (Antoine de Saint—Exupéry)

4219 Számomra minden csak eszköz, még az akadály is. (Ibn Szaud)

4220 Nagy és kiirthatatlan csoda az embernek a csodába vetett hite. (Jean Paul)

4221 A természetben nincsen hihetetlen! (Plinius)

4222 Akik nem tevékenyek — jelentéktelenek maradnak.

- 4223 A lángész 75⁰/₀-ban verejték. (A. T. Edison)
- 4224 A lángészben mindig van valami provokáló, amit az irigység büntetni kíván. A verejtékes szorgalommal szemben mindig van valami megghatódottság.
- 4225 Ha ősszel a fák rőtten kigyúlnak
A síró szél valamit hírül ad:
Az élet kéri a halálukat!
S az erdő fáí rendre ledőlnek:
Hát gyuljanak ki téli tűzhelyek!
Majd ég bennük a nyár — az áldozat. (Vörös Jolán Michaéla, Az erdő)
- 4226 A kanonizált szentek története mutatja, hogy Isten az élet-szentség magaslátára olyanokat hív, akik nagyon messze vannak a tökéletességtől, akikkel nagyon nehéz kijönni, akiknek a lelkét eléktelenítették a hibák és lelki gyöngeségek, akiknek az életéből hiányzik a harmónia, szóval olyanok, akik a közvélemény szerint mindenek, csak nem szentek.
- 4227 Vízió, látomás, szó sincs róla. Egyre van szükségem, hogy meg-legyen a hitem, hogy Istené vagyok.
- 4228 Az idő a gonosz oldalán van. Az örökkévalóság Istenhez tartozik.
- 4229 Szeretnék találkozni olyan valakivel, aki megtanít engem arra, hogy fogadjam el az életet türelemmel, bizalommal és minden szép lehetőséget felhasználjak erővel és hálával.
- 4230 Az ember lelkében együtt van az ördög és az angyal. Attól függ, hogy mi válik uralomra, a szeretet vagy a gyűlölet; kész-e életét adni másokért, vagy azt kiáltja: feszítsd meg őt. Vagy ő lesz a hóhér, vagy a megkínzott . A reformer, vagy lázadó idealista, vagy kíméletlen zsarnok és bűnös.
- 4231 Az angyalok feltétlenül hisznek az igazságban, a gonoszok a hatalomban. Csupán az emberi lény az, amelyik azt hiszi, hogy ahol a jog, ott az igazság.
- 4232 Az aszkétaság művészet. El kell sajátítanunk úgy, hogy az fö-löttünk úrrá ne legyen. Kell, hogy szabadok maradjunk, nehogy szeszélyeink rabszolgái legyünk, mert akkor olyanok leszünk, mint egy karmester, aki a zenekart nem tudja kezében tartani.

- 4233 Az aszkétaság ne legyen l'art pour l'art módon kultivált dolog, amelynek segítségével úgy hisszük megszabadítjuk a szellemet a test elviselhetetlen korlátozásaitól.
- 4234 Akár tetszik akár nem: keresztünket viselnünk kell.
- 4235 Nemcsak a templomban lehet Istent félve imádni,
Gondolatunk bárhol eljut az Isten elé;
Mindaz imádság lesz, mit a lelkünk Néki ajánl fel,
Munka, öröm, bánat, gond, türelem, pihenés. (Andor K.)
- 4236 A lángelmék és a nagy tehetségek gyakran elmulasztják az egyedüli alkalmat is: egyeseket dicsérni lehet azért, amit tettek, másokat azért, amit tettek volna. (La Bruyère)
- 4237 Talán több olyan ember van, aki elmulasztotta az alkalmat, mint olyan, akinek nem volt alkalm. (La Beaumelle)
- 4238 A nagy dolgokban kevésbé kell törekedni, hogy megteremtsük az alkalmat, inkább ki kell használni azokat, amelyek adva vannak. (La Rochefoucauld)
- 4239 Az alkalom gyakran kicsúszik kezünkől, mialatt fontolgatunk. (Publius Syrus)
- 4240 Csak azt bírjuk, amiről, ha kell, le tudunk mondani. Oly kincsnek, amelyet nélkülözhetetlennek tartunk, nem urai, hanem szolgálai vagyunk.
- 4241 Menj csak előre, ne hidd, hogy zárva előttd az élet,
Gyáva, ki visszariad, bízva remél az erős;
Feltöri lábad az út, de azért csak bátran előre,
Mert ha borús is az ég, áttöri végül a Nap. (Andor K.)
- 4242 Aki a májusi verőfényt ki nem használja, az ne csodálkozzék, ha a novemberi ködök szomorúnak és kétségbeesettnek találják.

d) Alkotás

- 4243 Egy ember művei, ha eltemetik azokat egy guano-hegy alá, a legmocskosabb madarak ocsmány piszka alá, nem vesznek el, nem veszhetnek el. Az, ami örök fény volt egy emberben és az életben, ez kapcsolódik az örökkévalósághoz. Ez fennmarad örökre, mint a dolgok összességének új és isteni része. (Carlyle)
- 4244 Túléli önmagát az, aki maga után hagy egy jó szót, egy jó példát, egy jó könyvet. Ez a módja annak, hogy még a sírban is dolgozzunk és érdemet szerezzünk. (Émile Langlois)

- 4245 Teremteni annyi, mint kétszer élni. (Albert Camus)
- 4246 Egy „kis élet” is igen nagy lehet. (André Delmas)
- 4247 A szép az erkölcsi jónak szimbóluma. (I. Kant)
- 4248 Ami szép az jó is, és ami jó nemsokára hasonlóképpen szép lesz. (Sappho, Fragmenta)
- 4249 Ne mulassz el semmi alkalmat, hogy megláss valami szépet. A szépség Isten pecsétje. (Ch. Kingsley)
- 4250 Semmi sem olyan szép, mint az igaz. Egyedül az igaz a szeretetreméltó. (Boileau, Épitres)
- 4251 A nő ereje: szépsége.
A férfi szépsége: ereje. (Trikál József)
- 4252 Csupán valami is a szépségből örök örömet jelent. (John Keats, Endymion)
- 4253 Ha az Isten nem szerette volna a szépet, nem teremtett volna. (Kurd közmondás)
- 4254 A színgazdagság formabeli teljesség. (P. Césanne)
- 4255 A szépség erő, mellyel föl lehet forgatni a világot. (Dosztojevszkij, Félkegyelmű I. 111)
- 4256 A szépség — talány (Dosztojevszkij, i. m. 17)
- 4257 A művészet, amely az életből való, nem a múltat reprodukálja, hanem folytatja azt. (A. Rodin)
- 4258 Ha a művészetnek nincs is hazája, a művészeknek van. (C. Saint-Saens)
- 4259 A három művelet: látni a szem művelete. Megfigyelni, ez a szellem művelete. Szemlélődni, ez a lélek művelete. Aki eléri ezt a harmadik műveletet, belép a művészet birodalmába. (É. Bernard, Connaissance de l' Art)
- 4260 A művészet nem hatalom, csak vigasztalás. (Thomas Mann, Művészet és társadalom)
- 4261 Az élet valójában nem is oly valódi, mint maga a művészet. Az élet sohasem abszolút teremtmény, nem is lehet az. A művészet önmagában létező valóság. Az időn, véletlenül, akadályokon kívül van.

- 4262 A művészet oly ténykedés, amely lehetővé teszi az ember számára, hogy embertársaira tudatosan hasson bizonyos külső jelek segítségével azért, hogy létrehozza bennük, vagy újraélessze náluk azokat az érzelmeket, amelyeket megtapasztalt. (Tolsztoj Leó, Mi a művészet?)
- 4263 Van a művészetben egy magasabb fajta gyönyör. Oly mély-séges és magas, hogy örökre el lehetünk kötelezve azoknak, kik ezt nekünk adták. (S. Guitry)
- 4264 A munkának és energiának egyetlen elévülhetetlen megvalósulása a művészet.
- 4265 A világ megváltója — a szépség. (Dosztojevszkij, i. m. III. 5)
- 4266 Nincsen emberi remekmű, amelyet nem fáradsággal alkotunk meg. (A. Gide, Poétique)
- 4267 A ma művészete az, ami valóban a mienk. Mimagunk sajátos visszatükrözése. Azt elítélni annyi, mint önmagunkat elítélni. A múlt szánakozva tekinthet a mi civilizációnk szegénységére, a jövő pedig kineveti majd a mi művészetünk meddőségét. (O. Kakuzo)
- 4268 A művésznek szeretnie kell az életet és megmutatni nekünk, hogy szép ez az élet. Nélküle kételkednénk ebben. (Anatole France, Epikurosz kertje)
- 4269 A leggrandiózusabb formában kifejezett leghatalmasabb gondolat. Ez legyen a művésznek fáradhatatlan vezetője. (E. Bernard)
- 4270 A művészet az embernek legmagasztosabb küldetése. Ez a gondolatot foglalkoztatja, igyekszik megérteni a világot és megértetni másokkal is a világot. (A. Rodin)
- 4271 Az egyiptomi művészet több, mint művészet. Több mint maga az élet. Ez az életnek az eredete: a vallás. (D. Merezkovszkij, Istenek születése)
- 4272 Ne irigyeljetek.
E szavak születtek
Fájdalomból —
Mint a gyöngyszemek.
Meg se szánjatok!
Szívemen vájtam ablakot,
De azóta a Nap
Oda beragyog! (Vörös Jolán Michaéla, Végszó)

- 4273 Ami egy műremekben imponál nekünk, nem annyira maga a mű, hanem az, amit mások arról gondolnak. Ezért azután értékük végtelenül változik. (Le Bon)
- 4274 Ha tehetséged van, talán elismerik, hogy zseni is vagy. De ha zseni vagy, azt nem ismerik el tehetségnek. (S. Guitry)
- 4275 A technika önmagában véve nem elég arra, hogy civilizációt teremtsünk. Hogy haladást érzünk el, ahhoz az is szükséges, hogy az eggyütthaladjon az erkölcsi fogalmakkal, akaratunkkal, és hogy így együtt konstruktív eredményt érzünk el. (I. Baudouin belga király)
- 4276 Az építészet valamiképp olyan, mint a hatalomnak formákkal kifejezett oltára. (F. Nietzsche)
- 4277 A munka három nagy csapástól ment meg benünket: az unalomtól, a büntől és az inségtől. (Voltaire, Candide)
- 4278 Nem szeretem a munkát, senki sem szereti. De azt szeretem, hogy munkában alkalmunk van önmagunkat felfedezni, megérteni saját mivoltunkat, hogy mik is vagyunk önmagunk előtt, nemcsak külszín szerint. (J. Conrad)
- 4279 Az ember a gépben az ördögöt sejtí és van is benne valami. A hívő szemében a detronizált Istent jelenti (O. Spengler, *Untergang des Abendlandes*)
- 4280 A gép meghódította az embert, az ember gép lett. Működik, de nem él. (Gandhi)
- 4281 Az ember a csupa fénytől nem látja a Napot. (Ibsen, *Napló*)
- 4282 A világ még a rossz ügy mártírjait is szánja. (Ibsen, *Napló*)
- 4283 Előbb légy férfi és csak azután kőműves, földműves, elnök, vagy király.
- 4284 Aki csak katona, az rossz katona; aki csak professzor, az rossz professzor; aki csak iparos, az rossz iparos. A teljes ember tartsa nyitva lámpáját minden irányban, ami az emberiség becsületét szolgálja. (Lyautey marsal)
- 4285 A miniszter között, aki az államot kormányozza és a kézműves között, aki saját szerencsáját kovácsolja, csak egy különbség van: az egyiknek a funkciója fontosabb, mint a másiké. Az erkölcsi érték azonban, hogy feladatukat jól teljesítsék, ugyanaz. (Jouffroy)

- 4286 A szellem, amit beállítunk munkába, teszi azt naggyá vagy aljassá. (Blackie)
- 4287 Sokkal magasabbrendű a fejlődés, ha egyetlen dolgot jól tudunk és jól is csinálunk, mint százat teszünk, de csak félig. (Goethe)
- 4288 A babérkoszorút elviszi a szellő. A töviskoszorút a vihar sem rántja le a fejről. (Ibsen, Napló)
- 4289 Van az embernek egy elidegeníthetetlen tulajdonjoga. Olyan tulajdonjog, amit nem lehet elválasztani, hacsak meg nem szűnünk emberek lenni, és aminek elidegenítését a társadalom nem fogadná el. És ez a munkához való jog. (Lecordaire)
- 4290 A munka a tulajdont szentté teszi. De tisztelet illeti magát az embert is, aki szentté teszi magát a munkát. (Baudrillard bíboros)
- 4291 Az adóságok megrövidítik az életet. (J. Joubert)
- 4292 Akaratot tetterő nélkül gondolni, annyit tesz, mint Napot fény- és hősugár nélkül képzelet. Akarat öntudat és szabadság nélkül annyi, mint szem világosság, annyi mint kopolyú víz és tüdő levegő nélkül: érthetetlen s céltalan! (Prohászka, Ö. M. XIII. 119)
- 4293 Sok ember visszhangra vár anélkül, hogy kiáltott volna. (J. Joubert)
- 4294 Egy órával tovább időzni valahol már nem látogatás, hanem — tanyázás. (Gárdonyi, Földre néző szem)

e) Pihenés és szabad idő

- 4295 A rendezett, fegyelmezett tétlenségben a lelkünk kisimitja ráncait, felüdül, kipihen magát, lágyan újrászületik, mint a fű, amelyet az úton megtapostak és mint valami növénynek meggyötört levele, helyrehozza a károkat, új lesz, ösztönszerűen, igazán, eredeti módon. Az álmodozás, mint éjszakai eső, felfrissíti gondolatainkat. Játssza, anyagot gyűjt a jövőre és elképzeléseket a tehetség számára. Az álmodozás a gondolat vásárnapja. És ki tudja, a hét fáradságos feszültsége, vagy a Sabbat életető nyugalma közül melyik az ember számára a fontosabb, a termékenyebb? (Henri Frédéric, Amiel)
- 4296 Csak a kicsiny lelkek azok, amelyeket lesújt az ügyek súlyossága, nem tudják magukat azoktól kiszabadítani, nem tudnak helyrejönni. (Montaigne)

- 4297 Mindig van szabad időnk, ha magunkat elfoglalni képesek vagyunk. (Mme Roland)
- 4298 A legtöbb ember a nap nagy részét azzal tölti, hogy megélhetését megszerezze és az a kevés szabadság, ami fennmarad, annyira terhesnek tűnik fel nekik, hogy minden lehető módon igyekezzenek attól megszabadulni. (Goethe)
- 4299 Sz. Bernát, Sz. Domonkos, a nagy Assisi, akik nemcsak lángoló szemlélődők voltak, de a tettnek hatalmas apostolai, azt a gyakorlatot ajánlják, hogy fojtsunk magunkba minden nap néhány olyan szót, amelyet nagyon szerettünk volna kimondani.
- 4300 Az a mód, ahogyan többé-kevésbé méltón, becsületesen, meggondoltan, finoman valaki szabad óráit élvezni képes, állapítja meg az egyén erkölcsi életét. Ez az, ami kifárasztja vagy erőt ad. Ez az, ami lealacsonyítja, vagy felemeli. (Maeterlinck)
- 4301 „Quieti, non otio.” Pihenésre, de nem tétlenkedésre. (Nyaraló felirata)
- 4302 A szellemi munka pihenteti legjobban és legüdvösebben a testet. (Bouchardat)
- 4303 Az istenek nem állnak másutt szóba a lélekkel, csak a magányban. (Plátó)
- 4304 Isten csak annyira közli magát a lélekkel, amennyire egyedül találja. (Sz. Bonaventura)
- 4305 Sem a teljes magánybuzárcózás, sem a túlzott társaságkeresés nem ajánlható. Vannak órák, amiket önmagunk számára kell tartogatnunk, és vannak órák, amikor szét kell osztogatnunk magunkat.
- 4306 Ne menj az emberekhez túl közel, mert megégsz. Ne menj túl messzire, mert megfagysz.
- 4307 Egy ember szellemi mennyiségét nem csak abból állapíthatjuk meg, amit mondott, hanem abból is, amit kimondatlanul hagyott.
- 4308 A hallgatás hatalmát mutatja, hogy meg nem történtté tud tenni a tömegek képzelete előtt kínzó tényeket. Egyetlen nemzet sem tudja meg például a háború idején a hadijelentésekből a háború igaz történetét, mert lélektani követelmény a véres időben halottá hallgatni dolgokat.
Szellemesen mondja Moltke: — Ha egy háború kitör, az első halott — az igazság.

- 4309 A parancsolás pszichológiájához az ért igazán, aki érti a kevés szó művészetét. A parancsolás igazi tudománya: egy szó legyen több, mint száz szó.
- 4310 A szívet sohasem szabad és kell egészen feltárni, ha meg akarjuk tartani egyéniségünk varázsát és vanzóerejét.
- 4311 A legjobb ügyet is már félig elvesztettük, ha nem maradunk a döntő pillanatban urai önmagunknak.
- 4312 Szülők — gyermekeik nevelésénél tartsák szem előtt: nagy vágyak és nagy döntések éveiben a fiatal léleknek magányra van szüksége.
- 4313 A nő sohasem oly magányos, mint egy férfi, mert a nő mindig idegen lelkeken keresztül él: a gyermekeken vagy férfin, öccsén, testvéreien, apján, anyján, ápolójain, rábízottjain keresztül.
- 4314 Egy ember szellemi színvonalát arról ismerhetjük meg, milyen fokban tud csodálkozni a teremtés titkai fölött. A lelki plebejus ezen a világon mindent természetesnek talál.
- 4315 Bármely órában magadba vonulhatsz. Nincs az a visszavonultság, amely nyugodtabb és zavartalanabb lenne, mint az, amelyet lelkünk mélyén megtalálunk. (Marcus Aurelius)
- 4316 A viselkedésünk arany szabálya a kölcsönös türelem. Hiszen nem egyformán gondolkozunk, az igazságnak csak egy-egy részét látjuk különböző szemszögből. (Gandhi)
- 4317 Nehezen bocsát meg az, aki önmagával nem tud megbékélni.
- 4318 Igazságosan csak a semmit lehet szétosztani.
- 4319 A gazdagság látszatát fenntartani nehezebb, mint elviselni a szegénységet.
- 4320 Legtöbb félnivalója annak van, akitől mások rettegnek. (J. Joubert)
- 4321 Aki egynél több barátot kíván, egyet sem érdemel. (Ibsen, Napló)
- 4322 A legfőbb bölcsesség a hallgatás. Hallgatni sokkal több, mint nem beszélni. Hallgatni annyi mint nem kimondani, amit kimondhatnánk. A hallgatás igazi művésze érezteti, hogy a száj tudna beszélni, ha az ész nem tiltaná.
- 4323 Az élet azt bizonyítja, hogy sokkal nagyobb tiszteletet kapunk hallgatással, mint sok beszéd által. A tapasztalat szerint a hall-

gatag embert valami különös varázs veszi körül. Ott, ahol hallgató, zárkózott ember van a társaságban, mindenki vigyáz egy kicsit magára.

4324 A túlságos közlékenység az üres szív életszükséglete. A fecsegés kényszere mindig belső nyugtalanság jele, amellyel a lélek azt bizonyítja, hogy állandó menekülésben van önmagától. A túlságosan bőbeszédű és szószátyár embernek a szó az eszköz, hogy ne kelljen magát gondolkodásban túlságosan megerőltetnie.

4325 Amíg a szavakat ki nem mondottad, te uralkodsz rajtuk. Ha kimondottad, azok uralkodnak rajtad! Addig tied a szó, amíg lelkeden belül marad.

4326 Ha tökéletes akarsz lenni, légy rövid beszédű, kevés beszédű és halkbeszédű is.

4327 Jézus 30 évig hallgatott, beszédre csak 3 éve volt.

4328 Jézus anyja hallgató volt. Mindössze 7 szavát jegyzi fel az evangélium. Sz. József szavaiból pedig egyet sem.

4329 Van idő, amikor semmit, van idő, amikor valamit, de nincs idő, amikor mindent el lehetne mondani. Sokszor megbántam, ha beszéltem, de hogy hallgattam, azt soha. (Sz. Hugó)

4330 Minél kultúráltabb egy ember, annál észrevehetőbb összedettsége és megfontoltsága a beszédben.

4331 Természetünk a mozgás: a teljes nyugalom a halál. (Pascal)

4332 Semmi sem oly elviselhetetlen az ember számára, mint teljes nyugalomba lenni, szenvedélyek, munka nélkül, szórakozás, igyekezet nélkül. Akkor érzi a semmiségét, elhagyatottságát, elégtelenségét, függőségét, tehetetlenségét, ürességét. Ha ez mértéktelen, előtör lelke mélyéből az unalom, a lélek gonoszsága, szomorúsága, bánat, harag, kétségbeesése.

4333 Tétlenül töltött nap úgy elfáraszt, mint egy álmatlanul töltött éjszaka. (Petit Senn)

4334 Fáradságos a teher, ha nincs mit tennünk. (Boileau)

4335 A tétlenség hamarabb elfáraszt, mint a munka és úgy visz tevékenységre, hogy kiábrándulunk az ígéretek semmirevalóságából. (Vauvenargues)

- 4336 A haszontalan élet előlegezett halál. (Goethe)
- 4337 A semmittevők azok, akik semmire sem érnek rá. (Mme. Roland)
- 4338 A hanyagság megrozsdásítja a lelket.
- 4339 Az ördög mindig elfoglaltnak találjon téged! (Sz. Jeromos)
- 4340 A henyélés természetes büntetése — az unalom.
- 4341 Mi könnyebb a hallgatásnál? Mi nehezebb, mint a kimondott szót, amely nem a miénk többé, visszavonni?
- 4342 Ha titkomat elhallgatom, ő az én foglyom, ha elmondom én vagyok az ő foglya.
- 4343 Az udvariasság hallgatólagos megegyezés, hogy kölcsönösen nem vesszük tudomásul egymásról, milyen silányak vagyunk mind erkölcsileg, mind szellemileg.
- 4344 Helyesebb okosságunkat abban megmutatni, hogy mit hallgatunk el, mint abban, mit mondunk el.
- 4345 Titkos gondolatodat ne közöld sohasem a baráttal. Titkod tartsa meg ő, míg te magad kibeszéled? (Herder)
- 4346 A fáradt ember — nem lehet kedves ember. A jósághoz és kedvességhez pihentség kell.
- 4347 Ha érezzük a magányt, akkor gyötrelem. De ha nem érezzük, akkor élvezet.
- 4348 Senkiért se tegyük a kezünket tűzbe anélkül, hogy magunkat a tűzkár ellen ne biztosítanók.
- 4349 Aki minket árokba akar lökni, azzal legjobb karonfogva járni.
- 4350 A gazdag embernek csak közeli rokonai vannak. A szegénynek csak távoliak.

f) Az idő keretei közt

- 4351 Az idő független a dolgoktól. Divat az, hogy saját magunkkal törődünk és mindazzal, ami körülöttünk van. Mi az időbe és térbe vagyunk beleteremtve. (A. Carrel)

- 4352 Nincs és nem is volt soha jövő. Minden múlt volt, mielőtt még lett volna. Mert minden lesz és minden volt abban, ami van. A jelen az örökös idő. (André Suarès)
- 4353 Ami számunkra folytatólagosság, az Isten számára rend. (Pouget)
- 4354 Az oszthatatlan és időtartam nélküli jelen az időben ugyanaz, mint a kiterjedés nélküli pont a térben. (G. Grossier)
- 4355 Nem vagy-e a jövője mindazoknak az embereknek, amelyek benned vannak? Egy múltnak a jövője? (Paul Valéry)
- 4356 A jövőt ismerni nem hasznos dolog. Nyomorúság haszon nélkül gyötrődni. (Ciceró)
- 4357 Nem arról van szó, hogy kitaláljuk, milyen lesz a jövő, hanem hogy azt lássuk, amit a jelenben tenni kell. Nem kell számolgatni az esélyeket, hanem a kötelességre kell gondolni. (Henri de Lubac)
- 4358 A múlt nem múlt el teljesen. (Henri Bataille)
- 4359 Azonnal abbahagyni mindent, mielőtt elmúlt az ideje, s azonnal belekezdeni mindenbe, mielőtt megjött az ideje.
- 4360 Vannak emberek, akik képtelenek egyedül eltölteni idejüket. Az ilyenek pedig az elfoglalt emberek számára valóságos csapás. L. de Bonald)
- 4361 Igyekezzünk. Az idő múlik, magával ragad minket. Már az a pillanat is amikor beszélek veled, messze eltűnik. (Boileau, Építres)
- 4362 Az idő elfelejti a fájdalmat, véget vett bosszúnak, lecsillapítja a haragot, kioltja a gyűlöletet, olyan a múlt, mintha nem is létezett volna. (Avicenna)
- 4363 Gyermekkorunkban mindig van egy pillanat, mikor az ajtó megnyílik és bepillantást enged a jövőbe. (Graham Greene, Hatalom és dicsőség)
- 4364 A jövő minden virága a ma magvetése. (Kínai mondás)
- 4365 A jövő senkié, a jövő az Istené. Valahányszor az óra üt, minden ezt mondja itt: Isten veled! (Victor Hugó)
- 4366 Ha az ember 95 évig él, abból egyharmadát, 32 évét átalussza. Adjuk hozzá a negyedrészt betegség, utazás, baleset címén ez

még mindig csak 24 év. Ha naponként tanulásra, munkára két órát számítunk, az csak 8 évet tesz ki. Bánat, nyugtalankodás, kétszeresét teszi ki, tehát 16 évet. Tervezgetésre fél órát számítunk, ez két esztendő. Öt óra a toilett, borotválkozás stb. naponként két óra evésre, ivásra 8 évet tesz ki. Így kijön a 95 év. Hogyan találunk a földön negyedórát, hogy jól érezzük magunkat?

4367 Minek terhelni oly jövőnek gondjaival életünket, ami nem a mi számunkra készített? (La Fontaine, Mesék)

4368 Jövő, üreskezű kísértet. Ígér és semmije sincsen. (Victor Hugo)

4369 Azt hiszem, hogy a jövő semmi más, mint a múlt, amely egy másik ajtón lép be. (A. W. Pinero)

4370 Két-háromszáz év múlva életünk a földön leírhatatlan szépségű lesz. Ez az élet szükséges az ember számára és ha ez nincs még megvalósítva, meg kell éreznünk, várnunk, megálmodnunk és arra elő kell készülnünk. (Csehov, Három nővér)

4371 Az élet problémáját megoldjuk, mihelyt felfedjük a dolgok helyes rangsorát. (Ch. Morgan)

4372 Az élet túl komoly ahhoz, semhogy komolyan vehetnénk. (Chesterton)

4373 Az igazság meztelen kard, mely néha mély sebet üt, de soha sem mérgezi meg a sebet, mint a hazugság rozsdás fegyvere.

4374 A lelki élet olyan fürdő a szeretetben, amelyben elmerül az ember. (Vianney Sz. János)

4375 Amikor sikerül pillantásommal elfogni a mélységet a tiszta tükrömben, sajnos ismeretlen öreggel találkozom. (Hitomaro japán bölcs)

4376 Azt hiszi, hogy minden megváltozott, pedig csak ő maga változott. (Saurin)

4377 Amikor a nő azon mesterkedik, hogy harcoljon saját életkora ellen, ebben a párviadalban van valami megható. De mikor férfiről van szó, az ilyen harc nevetségessé válik. Olyasmi ez, mint mikor legvégső illúzióinak ad valaki utolsó kenetet abban a titkos reményben, hogy azok úgylis megmaradnak. (F. van Bosch)

4378 Nem leszünk öregek csak azért, mert soká élünk, hanem mert hűtlenek vagyunk az eszményeinkhez. Az évek csak a bőrt

- ráncosítják, de eszményeinkhez való hűtlenség a lelkünket zsugorítja össze. (Mac Arthur)
- 4379 Legtöbb ember bizonyos korban fél az öregségtől. Gyűlöli azt. Ezért van, hogy a legtöbb ember betegként öregszik meg és idő előtt meghal. (Papini)
- 4380 Semmi sem egyszerűbb, mint korán megöregedni. Dolgozunk örömmel és adjuk bele szívünket teljesen. (H. Bordeaux)
 Karom agg, de látni, azt eleget látok:
 Sokat ami volt már, keveset újságot;
 Mert nem is új nékem e világon semmi
 Kire más példát ne tudjak elővenni. (Arany, Buda halála I)
- 4381 Van olyan korszak, amikor a zaj jobban tetszik, mint a muzsika, az éretlen gyümölcs savanyúsága inkább tetszik, mint az érett gyümölcs zamatja. (Veuillot, Confessions)
- 4382 A modern kor a kollektív középszerűség diadalát jelenti. (G. Le Bon, Hier et Demain)
- 4383 Előbb megkérdezem egy vén embertől, hogy mikor hal meg, mintsem egy már nem egészen fiatal asszonytól, hogy mikor született. (Gayot de Pitaval)
- 4384 Holnap meglátogatom ezt a szegény otthont, holnap visszaveszem az alig kinyitott könyvet, holnap megmondom neked lelkem, hova vezetek, holnap igazságos leszek és erős... de nem ma.
 Így aztán pihen a szív, a gondolat, a könyv és mialatt az ember önmagát emészt, hogy halogassa az életet, az igazi kötelesség a homályban az akaratra vár. (Sully Prudhomme, Poésies)
- 4385 Minden létformában megjegyezhetünk egy dátumot, ahol a sorsunk ketté válik, vagy a katasztrófa, vagy a siker felé. (La Rochefaucould)
- 4386 Azt szeretném az asszonyoknak tanácsolni, mikor magukban felvetik a kérdést, micsoda hatással vannak az évek a bájaikra, hogy ne a tükörbe nézzenek, hanem kortársaik arcát vizsgálják. (Marie d'Agoult)
- 4387 Az ember egész múltjával együtt él. Az ember egész múltjával együtt gondolkodik. És az egész múltjával együtt hal meg. (Georges Grossier)
- 4388 Szeretni kell a múltban a nagyságokat, amelyek minden időben vannak. Emberi nagyságokat, az eszmék nagyságát, a

cselekedetek nagyságát. Elsősorban azonban szeretni kell a jelent, mert a jelen az élet és az igazi nagyság az életben. Ez az egyetlen helyes, ahol az ember kiteljesül. Ahol készül a jövő. A pillanat — Péguy mélyértelmű szavai szerint — az időben örök. (André Delmas)

4389 Csak azoknak nincs idejük semmire sem, akik fölösleges dolgokat végeznek.

4390 Fejem mellett, egészen közel hangzik egy kicsi szabályos zaj, gyors, egyhangú, halk ketyegése az órának. „Gyorsan, gyorsan, fut az élet ideje” először ezt mondja nekem szomorú ébredésemkor, ez az egészen kicsi gépezet, amely szünet nélkül forgatja apró kerekeit. Gyorsan, gyorsan, minden siet, a másodpercek, percek, órák. Illúzió a mozdulatlanság. Ugyanaz az őrült futás viszi el a napokat és az éveket, a földet és a virágokat, ugyanaz a kavargás ragadja el és használja el őket.

És én, jelentéktelen semmi a hatalmas dolgok mellett, amelyek szintén elmúlnak, rövid ideig tartó és hamar elvesző semmi, ami én vagyok. Az én életem már több mint félig elfogyott. Istenem, annyi dolog, mit meg szeretnék tenni, mielőtt meghalok. Annyi amit szeretnék viszontlátni, befejezni, vagy megérteni. Oly gyorsan fut el az idő és holnap jön az öregség, a vég, a nagy elfeleddéssel. (Pierre Loti)

4391 Bármilyen kevésbé szeretted is az életet, ne pocskold az időt, mert ez az, amiből az élet áll. (B. Franklin)

4392 Akik hosszú évekig éltek, csak azok látszanak megérteni, milyen rövid az élet. (Émile Langlois)

4393 Esztelen! Hogyan számíthatsz hosszú életre, mikor egyetlen napod sem biztos? (Kempis, Krisztus követése I. 23,7)

4394 Minden óra Isten nagy ajándéka, amely szabadságunkra van bízva és amelyet majd Isten számon kér tőlünk. (Mgr. Gay)

4395 Minden muzsik az életben legalább egy facsemetét ültessen, hamarosan erdővé lenne egész Oroszország. (Dosztojevszkij, A kamasz IV. 8,1)

4396 Az idő az embernek adatott. Ők abból bohócruhát csináltak, szakadat, rongyoltat, lyukasat, szétfoszlottat. Királyi köntösnek kellett volna lennie. (Jean Cassou)

4397 Hol az az ember, aki értékelni tudja az időt, aki meg tud becsülni egy napot és meg tudja érteni, hogy minden pillanat-

- ban meghal? Miközben mi holnapra tesszük át az életet, az elfolyik. Számunkra minden idegen, csak az időnk a miénk. És mi megengedjük az első jöttmentnek, hogy ettől az egyedülálló, mulékony kincstől megfosszon minket. (Seneca)
- 4398 Nem az élet rövid. Mi tesszük azt olyanná. (Seneca)
- 4399 Az egész életben kevés olyan nap van, amely nem hasonlít minden más napra. De mindezek a napok számítanak. (Charles Péguy)
- 4400 Nem elég egy pillanat, hogy megmentünk egy napot a semmitől. (André Gide)
- 4401 Sok ember van, aki nem tudja egyedül agyonütni idejét. Ezek csapás az elfoglalt emberek számára. (Louis de Bonald)
- 4402 Csak az elfoglalt embereknek van idejük mindenre.
- 4403 Az erős akarat talál vagy teremt időt. (Channing)
- 4404 A rend megkésztet az időt, mert segít azt jobban felhasználni. (Joseph-Marie de Gerando)
- 4405 Az idő bosszút áll azokon, akik túlteszik magukat rajta. (Lacordaire)
- 4406 Van egy erő, amely lehet jótékony, vagy kártékony. Ha azt akarjuk, hogy az idő dolgozzék nekünk, akkor vele kell dolgoznunk. (J. Bainville)
- 4407 A fő dolog az élet felhasználásáé, nem az idő tartamáé (Seneca)
- 4408 Ami nem a megtalált örökkévalóságból van, mindaz elvesztetett idő. (Gustave Thibon)
- 4409 Egy élet, mégha hosszú is, igen rövid. És az ember úgy helyezkedik el benne, mintha örökké tartana. (André Delmas)
- 4410 Nem szeretem — mondja Isten — az embert, aki a holnapra spekulál.
Nem szeretem azt, aki jobban tudja, mint én, mit fogok csinálni.
Nem szeretem azt, aki tudja, hogy mit fogok holnap csinálni.
Nem szeretem azt, aki ravaszkodik. (Charles Péguy)
- 4411 Hogy még az egész élet előttünk van? Mennyire csalódik! Mert nincs az egész élet előttünk. Az egyedüli, ami számít: az egész örök élet. (Charles Péguy)

4412 Uram, van időm. Minden idő, amelyet Te nekem adsz, életem évei, éveim napjai, napjaim órái, mind az enyém. Az enyémem, hogy kitöltsem őket, nyugodtan, csendesen, de kitöltsem őket teljesen, csordultig. Hogy neked ajánljam fel és hogy Te, az ízetlen vizekből nagyszerű bort készíts, mint hajdan Kánában tetted az emberek lakodalmára. (Michel Quoist)

4413 Istenem, taníts meg engem, hogy jól felhasználjam az időt, amelyet nekem adsz, jól felhasználjam anélkül, hogy valamit is elveszítenék abból. Taníts meg arra, hogy előrelássak, anélkül, hogy gyötrődnek. Taníts meg hasznót húzni a múlt tévedéseiből anélkül, hogy az aggodalmaskodásnak adnám át magamat. Taníts meg elképzelni a jövőt anélkül, hogy kétségbeesnék, hogy az nem olyan, mint amilyennek elképzeltem. Taníts meg egyesíteni a sietést és a lassúságot, a derűt és a forró áhítatot, a buzgóságot és a békét. Segíts nekem, amikor hozzákezek valamihhez, mert akkor gyenge vagyok. Őrizd figyelmemet, amikor dolgozom és főleg töltsd ki Te magad az én művem üregességeit, hiányait. (Jean Guitton)

4414 Azok, akik nem tudnak a múltról emlékezni, arra vannak ítélve, hogy azt ismételjék. (Santayana)

4415 Az a legbosszantóbb az ember múltjában, hogy mások azt nem egykönnyen felejtik el. (A. Battista)

4416 Utánunk a vízözön — Après nous, le déluge! (Pompadour márkinő)

4417 A vízözön nem sikerült; az ember megmaradt. (H. Becque)

4418 Ha tudni akarod, hogy valaki mi mindenre képes, figyeld meg, hogy mit tételez fel másokról.

4419 Rengeteg sok időt elvesztünk azzal, hogy sietünk. (Jérôme Demoulin)

4420 Hová rohannak mindezek az emberek ezzel a mindig örültebb sebességgel? A Semmi felé. Nem azért rohannak, hogy hamarabb elérjenek egy előttük álló célt. Inkább azért, hogy meneküljenek gyorsabban attól, amit mögöttük hagynak: saját maguktól. (André Delmas)

4421 Motorszájú istennő, aki átszáguld vidékeken anélkül, hogy látná az arcokat és aki az embert arra tanítja, hogy meneküljön önmagától és megvesse azt, ami az ő igazi sorsát képezi. Az emberiség tudni fogja egy napon, ha elég idejében megáll

rohanásában, hogy megmentse az emlékezésnek egy maradványát, hogy milyen rettentő visszaesésnek a jele lett a gyorsaság eme kultusza. (François Mauriac)

4422 Milyen haladás van abban, hogy az embert néhány óra alatt 500 mérföldre vigyék, ha ennek a nagyszerű járműnek az utasa csak egy hitvány lény? (A. de Saint-Exupéry)

g) Tevékeny élet

4423 Ha előre akarunk haladni, nem elég tenni akarni, előzőleg tudni kell, milyen irányban kell cselekednünk. (G. Le Bon)

4424 Gyakran többet ér, ha inkább túltevékenyek vagyunk, mint-hogy intenzíven gondolkozunk. (Bromfield)

4425 A cselekedet nemcsak a test élete, hanem a léleké is. (Meredith)

4426 Ne mondjátok, hogy ez a probléma nehéz. Ha nem volna nehéz, nem volna probléma. (F. Foch marsall)

4427 Tartsatok ki, mindig álljatok szilárdan a pillanat órájában. Minden percnak, másodpercnak végtelen értéke van, mert a végtelen örökkévalóságot képviseli. (Goethe)

4428 Valahol ízetlen keserű az élet
Az Isteni Jóság oda dob be téged.
Zümmögsz kockacukor, mint áldozati dal
S elfogysz, míg édesül a keserű ital. (Vörös J. Michaéla: Kockacukor)

4429 Legszebb cselekedeteink miatt is szégyelnénk önmagunkat, ha a világ látná az azokat előidéző motívumokat. (La Rochefoucauld)

4430 A legtöbb ember életében van egy pillanat, amikor képesek véghezvinni nagy dolgokat. Amikor semmi sem látszik nekik lehetetlennek. (Stendhal, De l'Amour)

4431 Hogy munkához fogjunk és mindig csak arra várni, hogy fizikailag disponálva legyünk, hogy egészségünk tökéletes legyen, hogy fizikai erőnk jó állapotban legyen, — sok ember számára ez annyi, mint önmagunkat tétlenségre kárhoztatni, életünket meddővé tenni. (H. Perreyve)

4432 Irigyen mérges

színed és híred
Primula Veris —
kereslek mégis
öreg sziklákon
kizöldült élet —
elrejtett forrás
hűvöse felett.

Ázott avarból
szépséget szívtál
aranyos művész
hogyan is teszed?
Orvosság is vagy
Primula Veris —
meggyógyítottál

köszönöm neked. (Vörös Jolán Michaéla, Primula veris)

4433 Akarat az, amely az érzelemre és értelemre korlátozólag vagy
buzdítólag hat. Ez teremti meg lelkemben a belső harmóniát. (A
Quillet)

4434 Istennek legnagyobb ajándéka, az Ő végtelenségének és jó-
ságának megfelelően az volt, hogy szabad akaratot adott. (Dan-
te, Isteni Színjáték, Paradicsom)

4435 Ha a mű nem dicséri mesterét, akkor a mester kénytelen di-
csérni művét.

4436 Inkább itt vagyok első, mint Rómában második. (Julius Cae-
sar)

4437 A gyémánt lelke a fény!

4438 A jó pap szemének,
mint a tengerésznek
különös a fénye.

Hiszen messziségek:

földről a Fények

alulról a mélyek

a jó pap szemében

tükröződnek, élnek —

földdel ne kísértsd meg! (Vörös Jolán Michaéla, A jó pap szeme)

- 4439 A világ az Isten kertje!
Gyom s virág vagytok ti benne,
Emberek!
Én a kertnek egy kis magja,
De az Úr ha pártom fogja:
Benne gyom tán nem leszek. (Petőfi Sándor, Én)
- 4440 Minden Demosthenesnél
Szebben beszél a tett. (Petőfi Sándor, Ha férfi vagy . . .)
- 4441 Nem hal meg az, ki milliókra költi
Dús élte kincsét, ámbár napja mul:
Hanem lerázván, ami benne földi,
Egy életető eszmévé finomul;
Mely fennmarad s nőttön nő tiszta fénye,
Amint időben, térben távozik;
Melyhez tekint fel az utód erénye:
Óhajt, remél, hisz és imádkozik. (Arany János, Széchenyi emlékezete)
- 4442 Mondottam ember, küzdj és bízva bízzál! (Madách, Az ember tragédiája)
- 4443 Nagyszerű az, ha olyanok vagyunk, mint a tölgy és meg tudunk hajolni, mint a nád. (Jules Sandeau)
- 4444 Ha nem vagyunk nagyon erősek, nagyon hajlékonyaknak kell lennünk. (Émile Augier)
- 4445 Meghajolnunk is kell, feltéve, hogy fel is emelkedjünk. (Lacordaire)

X. SZENVEDÉSTŐL A BOLDOGSÁGIG

- 4446 Minden szenvedésnek természetes szerkezete az, ami a Golgotái: húsvétot hordoz méhében. (Prohászka)
- 4447 Nagy szenvedést átélt ember új szívet kap az Istentől. (Gárdonyi, Egre néző lélek)

1. Szenvedés

- 4448 Minden nyomorúság azért jött a világra, mert nem szeretjük a keresztet. Ahelyett, hogy magunkhoz ölelnénk azt, visszariadunk attól.
- 4449 Isten megadja az erőt, hogy elviseljük azt a bánatot, amit ő ad nekünk. De nem adja meg mindig az erőt ahhoz, hogy azt a bánatot elviseljük, amit magunk szerzünk önmagunknak.
- 4450 Istenem, aki a madarakat daloltatod és a csillagokat ragyogtatod, erősítsd meg lelkemet úgy, hogy elfeledjem szenvedésemet és gondoljak másokéra.
- 4451 A sors megadott neki mindent, hogy boldoggá legyen, kivéve egy dolgot: hogy másokat boldoggá tegyen. Ezért szenvedett.
- 4452 Hajlamos vagy arra, hogy felelőssé tedd Istent, amiért bennünket ilyen kimondhatatlan szenvedésre és nyomorúságra kárhoztatott, amely elárasztotta a földet. Úgy látszik, elfelejtetted, hogy ezeket a borzalmakat saját magad idéztetted elő azóltal, hogy önző vagy, irgalmatlan és hitetlen.

- 4453 Egyetlen ember is kihívhat maga ellen egész birodalmat és bukásra ítélné. Hogy milyen áron? A saját szenvedése által. Így hódította meg Krisztus az Ő kisded seregével a római birodalmat. A szenvedés a legfelségesebb törvény, az emberi fajnak szimbóluma.
- 4454 Csak az élet viszontagságai mutathatják meg nekünk az élet hiábavalóságát és működhetnek közre a halál iránt velünk született szeretetben, vagy az új életre való újjászületésünkben. (Tolsztoj, Háború és béke)
- 4455 Rendszerint úgy tekintjük azokat a javakat, amelyeket a természet vagy a szerencse hoz nekünk, mint adósságot, amely jár és ezért azokat közböbösen fogadjuk. A bajok viszont igazságatlanságoknak látszanak és türelmetlenséggel és keserőséggel vesszük. (Fontenelle)
- 4456 A rosszabb elfelejteti velünk azt, ami rossz. (Baszk közmondás)
- 4457 Gondoljatok azokra a bajokra, amelyektől mentesek vagytok. (Joubert)
- 4458 Ha azt tekintened, amit mások szenvednek, nem sajnálnád magad annyira. (Chilon)
- 4459 A szerencsétlenség nem tesz különbséget és vándorútján ma az egyiknél, holnap a másiknál állapodik meg. (Aischylos, Leláncolt Prometheus)
- 4460 Nincs ember bánat nélkül. Ha van, az nem is ember. (Keleti mondás)
- 4461 Balgatag ember az, aki azt akarja, hogy mindennap derült napos legyen az idő. (Gárdonyi, Égre néző lélek)
- 4462 Jobban szenvedünk azoktól a bajoktól, amelyektől félünk, mint azoktól, amelyek valóban sújtanak minket. (Henri de Torville)
- 4463 Lucilius, több az a dolog, amitől félünk, mint amelyek valóban szenvedést okoznak és szenvedéseink gyakran inkább vélt dolgok, mint valóságok. (Seneca)
- 4464 Az ember sohasem olyan boldog vagy boldogtalan, mint amilyennek képzeletében magát. (La Rochefoucauld)
- 4465 Sokszor az, amit katasztrófának fogadjuk, később jótéteménynek mutatkozik és az, ami örömmel tölt el, egy napon kitűnik, hogy

- nagy szerencsétlenség volt. A szenvedés és öröm hazugok lehetnek. Egy okkal több, hogy uralkodjunk rajtuk. (André Delmas)
- 4466 Akik panaszkodnak a szerencse miatt, azoknak saját maguk miatt kellene panaszkodniuk. (Voltaire)
- 4467 Az embernek legtöbbször olyan baja van, amit saját maga okozott magának. (Jean-Jacques Rousseau)
- 4468 Nincsen olyan szerencsétlen eset, amelyből az ügyes ember valami előnyt ne merítene. Sem olyan szerencsés eset, amelynek az oktan ne látná kárát. (La Rochefoucauld)
- 4469 Mit neveztek jónak vagy rossznak? Én ezt nem tudom és rábízom magamat Atyámra, aki ezt tudja. (Sertillanges)
- 4470 Tanulj megneemesülni a szenvedésben. Egyedül saját Fiának a vállára tett Isten oly nehéz keresztet, hogy összerogyott alatta.
- 4471 Fiam, nem én, aki a te Istened vagyok az, aki a szenvedésedet akarja. Az emberek akarják azt. Ők hozták azt a világra, amikor a bűnt hozták be. Mert a bűn rendellenes és a rendellenesség bajt csinál. Látod, minden bűnnek megvan a maga szenvedése valahol a világban és az időben. Mennél több a bűn, annál több a szenvedés. (Michel Quoist)
- 4472 Miért annyi félelem, annyi könny annyi karácsony után? Miért ezek a háborúk — a múlté és a jelené, annyi viskó és annyi rák-beteg! Annyian, akik éhenpusztulnak és annyian átkozottak? Miért ez a tehetetlenség a népek közötti béke megteremtésében? És ez a titkos félelem, amikor a haladás előhozza az atomot, a rakétát, a bolygóközi utazást! Miért? Nem Isten, hanem a bűn rontja meg a világot.
- A bűn megöli a boldogságot az emberi szívben, egyesek szívében összpontosul a többiek szerencsétlensége. A mi családi vitáink megölik a boldogságot. Egyenlenségeink a munkában, nézeteltéréseink az érdekközösségben, az eltűrt igazságtalanságok, a tartózkodás a közös kötelességektől megölik a boldogságot az ál-lamban. Az önzés a boldogság csődjé. (André Rétif)
- 4473 Akit nagy szenvedés ért, a könnyeken és fájdalomon át érzi, hogy ijesztő, de fenséges és szent dolog az, ami vele történik. A nagy fájdalmak előtt kalapot emelünk. Előtte térdet hajtunk és fejet hajtunk, mint a trónok és tabernákulumok előtt. Az, aki so-kat szenvedett, félelmet kelt bennünk és alázatosságra készítet. Olyan dolgokat tud, amiket mi csak sejthetünk. Mi azt szenvedé-

- lyes bámulattal szemléljük, mint az utas, aki bejárta az óceánt és távoli földeket kutatott át. (Georges Duhamel)
- 4474 Ha az emberrel valami megrendítő szerencsétlenség történik, nem marad számára más enyhülés, csak a vallás. Minél jobban ki van fejlődve vallási élete, annál jobban állja teste a megpróbáltatást.
- 4475 Tűrni könnyebb, ha az ember biztos benne, hogy valaki nézi ezt.
- 4476 Jogunk van fájdalmainkat büszkén viselni, mint nemességünk jelvényeit. (A. D. Sertillanges)
- 4477 A szerencsétlenségben, mint a tehetségben és az erényben is van egy magasztos mozzanat, ahová nem mindenki jut el. És ritka, ha valaki nagy engesztelésnek kiválasztott áldozata lehet. (Lacordaire)
- 4478 Elég, Uram, ahhoz, hogy megismerjem magamat, ha te a fájdalom horgonyát ülteted belém. Te meghúzod annak kötelét és én felébredek. (A. de Saint-Exupéry)
- 4479 A szerencsétlenség szeliddé teszi az embert, lelke finomabb lesz és hozzáférhetőbb a valóság felfogására, amelyek túlhaladják az olyan lény belátását, aki normális mindennapi életét éli. (Gogol)
- 4480 A fájdalomunkat sohasem szabad megmutatni az embereknek, érteni kell ahhoz, hogy magunkban birkózzunk meg vele.
- 4481 Megosztott fájdalom fél fájdalom, megosztott öröm kettős öröm.
- 4482 A leggyönyörűbb oltár egy megvigasztalt szenvedőnek a lelke, aki hálát ad Istenének. (V. Hugo)
- 4483 Elfogadni a szenvedést nem azt jelenti, hogy tetszelgünk benne. A fájdalmat nem önmagáért szeretjük. Beleegyezünk, hogy az megalázzon. Kitérülünk az elkerülhetetlen jótétemények előtt, mint a föld, mely az égből jövő vizet engedi a mélyre hatolni. A szenvedésnek van művészete, de ezt nem kell összekeverni sem a szenvedés kultuszával, sem pedig azzal a képességgel, hogy elkerüljük azt.
- Aki sajnálja magát és meghatódik saját fájdalmán, elveszíti annak jótéteményeit. Hasonlóan az is, aki visszahajlik rá és perverz kedvet talál abban, hogy keserűségét ízlelgesse. (Henri de Lubac)

- 4484 Szenvedni anélkül, hogy panaszkodott volna, anélkül, hogy segítségül hívott volna valakit, nem altatván el magát, nem terelve el gondolatait, megitta az erők borát anélkül, hogy vízzel keverte volna. Örülni annyit jelent, hogy bezárkózunk magunkba. Szórakozni azt jelenti, hogy elveszünk az ürességben. De szenvedni annyi, mint magunkba térni. Szenvedni azt jelenti, hogy fenntartás nélkül felajánljuk magunkat. Így kapjuk meg a szeretetnek és megismerésnek az ajándékát. (Lanza del Vasto)
- 4485 Ha szenvedsz, vedd úgy, hogy a szenvedés kegyelem és ha sírsz, emlékezzél arra, hogy boldogok, akik sírnak és légy boldog a súlyos boldogsággal. (Lanza del Vasto)
- 4486 A fájdalom csak az elhagyatottságban nehezedik rá a lélekre igazán és teljes súlyával. Ha valakit a közelünkben tudunk, akit szeretünk, a fájdalmunk már ezzel is megkönnyebbedik. (Paule Regnier)
- 4487 A szerencsétlenség egyes lelkekben nagy pusztaságot okoz, ahol Isten hangja hallatszik. (Honoré de Balzac)
- 4488 Szenvedni és szerencsétlenné lenni egyáltalán nem ugyanaz. (Elizabeth Leseur)
- 4489 Azt hiszem Isten a szeretet és hogy a szenvedés az Ő kezében eszköz, amelyet az Ő szeretete arra használ, hogy minket átalakítson. (Elizabeth Leseur)
- 4490 Vannak hiábavaló fájdalmak, terméketlen könyvek, profán zokogások. Verhet minket az élet minden árja, rázhat minden vihar anélkül, hogy jobbak, bölcsőbbek vagy alázatosabbak lennénk. Szenvedhet az ember sokat, szenvedhet mindig és megpróbáltatásaiból csak egy kis tapasztalást merít és sok keserűséget. A fontos nem az, hogy csupán szenvedjünk, hanem hogy szentül szenvedjünk. Az a fontos, hogy fájdalmunkat Istennek szenteljük, aki azt adja, hogy belépjünk az Örökkévaló templomába és tudjuk trónusa elé tenni a terhet, amellyel ő megterhelt. (Frommel)
- 4491 A sárbatévedt kócsag is fehérre
mossa tollát mielőtt hazatérne,
s így száll az égbe hófehér ruhában . . .
Az ember mosdik könnye harmatában. (Gárdonyi, Útrakészülés)
- 4492 Nincs érdem a szenvedésben. Nincs nemesség a fájdalomban. Hogy pedig legyen, bele kell vinnünk azt. (André Suarès)

4493 Amint azt Solesmes első apátnője írja: „Nincs más teljesen jó, mint Isten és az Ő akarata. A szenvedésnek csak relatív és kölcsönvett jósága van. Az csak eszköz és nem cél. Az égben szenvedés nem lesz többé. És ebben a világban még ha ez egyik mód-szer is, hogy szeretetet fakasszon, nem nélkülözhetetlen. Nem okoz érdemet, jöllehet sokszor ad rá alkalmat, és ha a szeretet nem csatlakoznék hozzá, sötét otthonban lakik, ahol a rossz szellem tevékenykedik.” (Fr. Mauriac)

4494 Ő tudja, hogy a szenvedés a világban van és ő, e világ gyermeke, köteles viselni abból a részét anélkül, hogy azt visszautasítaná. Ő nem azt mondja a szenvedésnek, mint a sztoikus: te csak egy név vagy. Hanem azt mondja neki: ismerlek, te vagy az én megpróbáltatásom, érdemem és kétségkívül bűnhődésem, te leszel egykor a koronám is. (Lacordaire)

4495 Légy áldott, Istenem, aki a szenvedést adod, mint isteni orvosságot tisztátalanságainkra. (Charles Baudelaire)

4496 Mivel minden ember kezdő az isteni igazságossággal szemben és mert bűnbánatot kell tartania, a legjobb az a penitencia, amelyet Isten választ, mivel ez felel meg az Ő akaratának. A betegségek és a halál a mi Kálváriánk, véres áldozatunk. (Lacordaire)

4497 A szív csak akkor kezd éledni, amikor sebet kap. (J. Joubert)

4498 Istenem! Olyan gyenge vagyok, hogy nem tudom tőled kérni a szenvedést ajándékképpen és mert nincs erőm ezt tenni, legalább azt a kegyelmet kérem tőled, hogy azt majd jól fogadjam, amikor Te azt bölcsességedben és szeretettedben nekem küldöd. (H. Newman)

4499 Uram, a fény hanyatlik lelkemben! Már nem látok! Maradj velem. Félek egyedül maradni fájdalommal! Maradj velem, hogy megvigasztalj szorongásomban. (Pascal)

4500 Ha áthaladunk a szenvedés egy fokán, érzékeink nem fogadnak be többet. Mintha a természet ellátta volna biztosítékkal, hogy megakadályozza, hogy a túl erős áram el ne égesse ideghálózatát. Így alakul ki pl. bőrkeményedés bőrünk ama felületén, amely naponta ki van téve kemény érintkezésnek. Szívünkkel is úgy van, mint érzékeinkkel. (Jean Schlumberg)

4501 Az életet nem lehet gátak közé szorítani, mint a lassú folyóvizet. Az túlárad és elborítja az ember szerencsétenségét, összecsap a fájdalom fölött, mint a tenger egy holttest fölött, bármilyen

- legyen is a szeretet, amely lemegy érte a mélybe. (Joseph Conrad)
- 4502 Minden szenvedés egyedülálló és minden szenvedés közös. A második igazságot akkor mondjam magaménak, amikor én szenvedek és az elsőt, ha másokat látok szenvedni. (Henri de Lubac)
- 4503 Krisztus, ha a Te szent kereszted halálra fáraszt és tép engem, add meg nekem az erőt, hogy annak ellenére a mosolygás jótéményét gyakoroljam. (Jacques Arnoux)
- 4504 Aki eljut oda, hogy el tudja képzelni mások szenvedését, már bejárta kötelessége nehéz útjának első szakaszát. (Georges Duhamel)
- 4505 A fájdalom egy évszázad, a halál csak egy pillanat. (J. B. Gresset, Épitre)
- 4506 Hogy a vas szilárdabbá váljék, vörösre hevítik, aztán hideg vízbe dugják. Ha megállta a próbát, már nem vas, hanem acél. A lélek is a fájdalom próbájáig csak emberi, ha a próbát megállja, isteni.
- 4507 A művészethez vagy magány kell, vagy nyomorúság, vagy ihlet. A langyos légkör hamar elsatnyítja. Olyan, mint a sziklák vi-rága, amelynek zord szél kell és rideg talaj.
- 4508 Nincs olyan fa, amelyet a szél meg ne rázott volna. (Hindu közmondás)
- 4509 A veszedelemben és válságban kell tanulmányozni az embert. A balszerencse ismerteti meg igazán, hogy mit ér. Az megmutatja, hogy mi van a jelleme mélyén, leveszi az álarcot és napvilágra hozza az igazságot. (Lucretius Carus)
- 4510 Mit tud az az ember, akit nem ért megpróbáltatás? Nem tud semmit, mert nem ismeri önmagát. (Lacordaire)
- 4511 Aki mindent el tud viselni, az mindent merhet. (Vauvenargues)
- 4512 Ha balszerencse kínoz, legalább ne áruljátok el magatokat és ne segítsetek hozzá, hogy legyőzzenek. Egy állásfoglalása marad az embernek minden szerencsétlenségben, hogy ne egyezzek bele a bukásba. Bele nem egyezni. Csak egy kivétel van, a betegség. Ott már szentnek kell lenni. (André Suarès)
- 4513 Egy lesújtott ember, aki áll, nagyobb, mint a piedesztálon lévő. Amaz saját nagysága által kiváló. (A. D. Sertillanges)

4514 Sokat szenvedhet az ember anélkül, hogy szerencsétlen lenne.

4515 A lélek fájdalma jobban ránknehezedik, mint a testi szenvedés. (Publilius Syrus)

4516 A boldog családok mind hasonlítanak egymáshoz, a boldogtalan családok mindegyike a magamódján boldogtalan. (Tolsztoj Leó, Karenina Anna)

4517 A balsorsban ki ne irigyelné a vallásos embert? A világ elmerül, ő a bárkájába vonul, amelyről tudja, hogy nem fog elsüllyedni. A kereszténység annak számára, aki azt mélyen éli, nagyszerűen leegyszerűsíti a létet. (Henry de Montherlant)

4518 Mit bánom én az összevisszaságot és a ma szenvedését, hiszen ez egy másik dolognak a kezdete, mert az élet folytatódik, mert Isten keze nem hagyta abba azt a mozdulatot, amely velünk írja az Örökkévalóságba rövid és hosszú sorokkal azt a könyvet, amelynek csak a befejezésekor lesz értelme. (Paul Claudel)

4519 Az Úr azok mellett áll, akiknek a szíve törődött, megmenti azokat, akik le vannak sújtva.

4520 Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik fáradtak vagytok és meg vagytok terhelve és én felüdítlek titeket. (Mt 11,28)

4521 Akik erőt és örömet ölnek,
Nem lesz majd kegyelem azoknak.
Néhány ezer évig tűr az Isten,
De azután jaj a gyilkosoknak.
Nem lesz majd kegyelem azoknak.

Mert Isten: az Élet igazsága,
Parancsa ez: mindenki éljen.
Parancsa ez: mindenki örüljön.
Parancsa ez: öröm-gyilkos féljen,
Parancsa ez: mindenki éljen.

Aki csak élt mások könnye árán,
Rettenetes rút véggel pusztul. (Ady Endre, Az Isten harsonája)

4522 A szenvedés az állati élet egyik funkciója, reflex és védekezés, ellenállhatatlan ösztön arra, hogy visszautasítsuk a baj okát. De ha egyszer nyitott a seb, eljött a betegség, a gyötrelem elkezdődött, az az erőfeszítés, hogy visszautasítsuk a bajt, az összes bajok között a legkegyetlenebb. Ilyenkor inkább el kell engednünk magunkat, mint harcolni ellene, megnyílni és nem bezárkózni,

- imádkozni ahelyett, hogy toporzékolunk és zúgolódunk. Elfogadni és felajánlani ahelyett, hogy ellenszegülnénk.
- 4523 Méltatlan a nagy lelkek számára az, hogy terjesszék is azt a zavart, amelyet éreznek. (Clotilde de Vaux)
- 4524 Az erős ember szenved panaszkodás nélkül, a gyenge panaszkodik szenvedés nélkül. (Pierre Boiste)
- 4525 Aki ok nélkül sajnáltatja magát, az még akkor sem sajnálatraméltó, ha már van rá ok. (Montaigne)
- 4526 A boldogok nem úgy tekintik-e a szerencsétlent, mint hajdan a gladiátort, akinek szépen kellett meghalnia a szemük láttára, mint ahogyan azt a római népség kívánta? (Goethe)
- 4527 Isten a megmondhatója, nem szabad sohasem szégyenkeznünk könnyeink miatt. Olyan az, mint az eső, amely a föld vakító porába hull és kinyitja a megkövesedett szíveket. (Ch. Dickens)
- 4528 Életem értelmét
Ő már kisajtolta
Életem termését
Jó borrá taposta:
Mindent odaadtam
Mihez ragaszkodtam
- Amitől irtóztam —
Van még kelyhem alján
Amit ki nem ittam:
Valamire várni
Félve és boldogan? (Vörös J. Michaéla, Kelyhem alján)

2. Szomorúság

- 4529 A tiszta szomorúság éppen olyan lehetetlen, mint a tiszta öröm. (Tolsztoj Leó)
- 4530 A melankólia valamiféle gennyesedése a léleknek, amely a nagylelkű gondolatok fényénél antiszeptikussá lesz. (Jules Payot)
- 4531 A fájdalom és a nyugtalanság csak a kis lelkeket alacsonyítja le. (G. Wolffromm)

4532 A lustaság, részvétlenség szeret mindig pesszimista lenni: hogy ne legyen kénytelen valamiben segíteni, inkább előre ki-mondja rá: hogy nem lesz belőle semmi. (Jókai Mór, Kárpáthy Zoltán I.)

4533 Rettenetes dolog egy férfinál a száraz tekintet. Az nem emberi. Az egy bogár tekintete. (Victor Poucel)

4534 Azok a szemek, amelyek soha sem sírtak, nem látnak semmit. (Louis Veuillot)

4535 Nem mondom, hogy nem nemes dolog egy erős férfi számára visszafojtani a könnyeket, mintha nem is húsból, hanem vasból lenne a teste, ha saját bajáról van szó. De szerencsétlenség mindenütt van. Azt száraz szemmel nézni, abból csak megtekinténivaló tünetényt csinálni, mikroszkóp alá való esetet. Ez utálatos. Ha kevés bátorságod van, látásod elhomályosodik a mások szenvedése előtt.

Nem akarom a ti szárazlelkű őseiteket. Éppen azzal, hogy nem tudnak együttérezni, máris ellenségek. A fia lelkéért síró Monika kell nekem és Agoston, aki bevallotta, hogy sírt anyja holttesténél. Péter kell nekem, aki a könnyekben ismerte fel bűnét és azokban oldódott fel. Jézust akarom, aki siratta Jeruzsálemet és Lázárt. (Victor Poucel)

4536 Jaj annak, aki nem sír. A könnyek az olaja azoknak a lámpáknak, amelyeket az evangéliumi szűzeknek nem szabad kialudni engedni, mert hátha a vőlegény éj közepén jön és azt mondja: „Nem ismerlek benneteket.” A könnyek annyira a Szentlélek ajándékai, hogy nem is folyhatnának, ha Isten nem közleledne, hiszen Ő mondta, hogy el fog jönni letörölni azokat minden szemből. Annyira értékesek, hogy nem szabad őket hiába ontani.

Ó Uram, jól tudom, hogy sok könny folyt hiába. Voltak könnyei a gőgnek, a paráznaságnak, a gyűlöletnek és a haragnak. De volt és van is könnye annak a fájdalomnak, amelyet szeretetből vállaltál. Ezeknek a bősége mint az özön. És a te Lelked lebeg ezek fölött a vizek fölött, mint hajdan, amikor még nem teremtetted meg a világot. (Léon Bloy)

4537 Szép könnyek! — Adjátok azokat ide ti, akik sírtok, hogy ösz-szegyűjtsen azokat, kristály áldozati kelyhembe és emeljem ah-főz, akihez jutniok kell, a magasságos égbe. Úgy hullottak, mint a harmat, de nem helyes, hogy a föld, amely beitta, sokáig ma-gában tartsa. Mert ők nem a földről valók. A tenger vize termé-

szetszerűleg visszatér a tengerbe egy önmagában bezáruló körforgásban. De a könny, a szerencsétlen test legfőbb találmánya, visszavezeti az embert anyjához, a vízhez. És ott, ahol először született az élet és a szépség, a Lélek lebeg, a Teremtő jelen van. Gyöngy ez az Isten kezéből, az isteni könny! Csak Ő egyedül mondta: „Boldogok, akik sírnak!” Aki azt hirdette: „Percutiam et ego sanabo”. (5Móz 32,39) Megverem őt és ütéseim meggyógyítják. Isteni szó ez! Tehát magának tartva meg a véres könnyeket, eljött Ő, a Szent, hogy a kereszten megtalálja a síró emberiséget. És akkor hallottuk a teremtő szót, amelyet eddig semmilyen hatalmasság ki nem mondott és semmilyen öröm sem remélhette: „Ma velem lesz a paradicsomban!” (Lk 23,43)
Áldott legyen, aki megteremtette az örömkönnyeket azoknak, akik sírnak. (Victor Poucel)

4538 Igen, mi mindannyian szenvedünk. Jaj annak, aki ezt tagadná. De mi az út és nem az élet miatt szenvedünk. Az élet bőség, béke, öröm, teljesség, ha mi szeretjük Istent. Mi kapunk belőle néhány szent kezdést, néhány tökéletes rezdülést, amely elég nekünk, hogy elfelejtsük a jelen világot, vagy legalább is bátran elfogadjuk a múltó bajokat. Illik-e valóban az utasnak, akit csalahatatlan szeretet vár, hogy panaszkodjék az útra, átkozza a homokot, amelyen jár és a napot, amely vezeti. Ami engem illet, szenvedésből születtem, mint a többiek és engem is elért apám két sebe: a lélek bánata és a test erőtlensége. Én áldom az Istent, aki alkotott engem és vár. (Lacordarie)

4539 Ha valamin mérgelődöl, bánkódol, sírsz, egy hónap múlva nem úgy fogsz rajta mérgelődni, bánkódni és sírni; Hát még egy év múlva! (Gárdonyi, Égre néző lélek)

4540 Csak bánatom van, az maradt meg ismét,
de az enyém volt s az enyém ma is még.
Ó bánat, én szeretlek téged,
mert nem vagy olyan, aki engem itthagya.
... mert hogyha haldoklom majd csendesen,
ott lellek a halotti lepedőn,
s szívembe vágysz még ott is, epedőn,
Francis Jammes, Ima, hogy szeressem a bánatot, ford. Kosztolányi Dezső)

4541 Az már szerencsétlenség, hogy nem bírjuk elviselni a szerencsétlenséget. (Bias)

4542 Ha eljön a tél, lehet-e messze még a tavasz? (Shelley)

- 4543 A kétségbeesés a mi legnagyobb tévedésünk. (Vauvenargues)
- 4544 A kétségbeesés az emberek legnagyobb kontárja. Aki egyszer beleharapott fagyos szájába, nem fél többé sem börtöntől, sem haláltól. Aki elindult ezzel a hallgatag tárrsal, nem harcol többé életéért, hanem a maga gyűlöletéért és nem adja meg magát. (G. Bernanos)
- 4545 Az egyetlen boldogság a lelkiismereti furdalásnak és a betegségnek a hiánya. (Tolsztoj Leó)
- 4546 Együtt bánkódni sok embernek adott a természet tehetséget. Együtt örülni kevésnek.
- 4547 A boldogtalanság felé azok haladnak, legbizonyosabb úton, akik a boldogságot hajszolják. (Gárdonyi, Égre néző lélek)
- 4548 A boldogság mindig rövid és múltó, mint az éji mécs világa. Csak az emléke hosszú, mint a hold árnyéka a hegyen. De még az emléke is szép. (Gárdonyi)
- 4549 Ne mondjunk senkit szerencsétlennek, amíg él, mert még a viszonzatlan szerelemnek is megvan a szívárványa. (J. M. Barrie)
- 4550 Ha az elmúlt szerencsétlenség felett sopánkodunk, biztosan odacsalogatunk egy másikat. (Shakespeare, Othello)
- 4551 Sosem zártam el szívemet a nyomorultak jajkiáltása elől. Utolsó pillanatban ez az egyetlen vigasztaló gondolat. (Mária Terézia királynő)
- 4552 Minden attól függ, ahogyan tekintjük. Sokszor a szerencsétlenség sem más, mint az élet hamis magyarázata. (H. Montherlant)
- 4553 A boldog ember nem igen hisz a csodákban. A szerencsétlenségben azonban megtanulja, hogy Isten ujjá vezeti a jókat javuk felé. (Goethe, Hermann und Dorothea)
- 4554 A bánat egyetemes és örök,
És mély, mint a világ, —
S talán nem is fontos, hogy elvegyed
Vigasztalással a föld bánatát,
Csak az, hogy együtt bánkódjál vele.
Hogy mezitelen, csupasz vállait
Irgalom-paláستtal borítsad be.
Hogy zajlását álommá finomítsd,

S éjjelét csillaggal ülted tele.
Hogy néma nyelvét beszédre megoldjad
És száraz kínját könnybe kifakaszd.
Aztán — Istenre bízad a vigaszt. (Reményik, Új poétának adott hatalom)

4555 Az ember bánatában vigasztalódik, ha mások is tudnak bánatáról. És olyan mértékben vigasztalódik, amilyen mértékben vannak azok, akik tudják, ismerik bánatát. (Tolsztoj Leó)

4556 Az ember lelki megtisztulásának mértékében ismeri meg a bölcsességet. (Tolsztoj Leó)

3. A nagy miért

4557 Fölkelés, villamos, négy óra hivatal vagy üzem, étkezés, villamos, négy órai munka, étkezés, alvás, és hétfő, kedd, szerda, csütörtök, péntek, szombat ugyanilyen menetben. Ez az út könnyedén következik egymás után. Az idő legnagyobb részében. Csak egy napon áll elő a „miért”, és azután minden kezdődik abban a fáradtságban, amelyben a csodálkozás kísért. (Albert Camus)

4558 Az ember legnagyobb nyomorúsága nem a szegénység, sem a betegség, sem az események ellenséges színezete, sem a szív csalódásai, sem a halál. Az a szerencsétlenség, ha nem tudjuk, miért születünk, szenvedünk és múlunk el. (Henry Perreyve)

4559 Csak egyetlen probléma van a világon: az embereknek lelki értelmet adni. Valami olyasmit hullatni rájuk, ami egy gregorián énekhez hasonlít. Ha volna hitem, egészen bizonyos, hogy ha ezt a szükséges és hálátlan Jób-féle időszakot végigjártam, márcsak Solesmes-t viselném el. Nem lehet többé hűtőszekrényekből, politikából, üzletből és keresztretjtvényekből élni, higgyétek el. Már nem lehet! (A. de Saint-Exupéry)

4560 Jelenj meg nekem Uram, mert minden kemény, ha elveszítjük Istenben való örömről. (A. de Saint-Exupéry)

4561 Esztelen az, aki nem ad értelmet életének. Hogyan lehet pedig értelme annak számára, aki nincs tudatában ennek a valóságnak. És ha nem ismeri, ez nem az emlékezés vagy az értelem hiánya, mert viszont ahhoz, hogy üzleti ügyeit kombinálja, igen

sok intelligenciája van. Okoskodik, számol, tárgyalt csodálatos módon, az esztelen! Ez nem a falu bolondja, ez talán professzor vagy híres ember, az esztelen! És ostobasága nem egyszerűen természetes hiány: a Szentírásban ezt nem bűnül tudják be.

4562 Azt mondanám, hogy amit mi Ádám apánktól örökölnék, az az örökös hajlam arra, hogy eltereljék értelmünket a céltól. A tisztességtelen könyvelésről azt mondják, hogy elsikkasztja az alapot. Ilyenfajta becstelenség miatt vagyunk mi esztelenek. Mert elsikkasztottuk a lelkiismeretünket, amely reánk volt bízva. Mi a szétszórtság állapotában vagyunk. Rendszeresen elhelyezkedünk benne. Nevelés, üzlet, munka, tudomány, művészet; minden sokszoros alkalom, hogy ne gondoljunk saját magunkra. Ez az a mód, hogy ne értsük meg, miért vagyunk itt. Ki helyezett minket ide? De hiszen annyi tennivalónk van, nem tépelődhetünk mi az ilyesféle kérdéseken.

4563 Belevinni az igazságot az életbe annyit jelent, mint kiragadni magunkat a „mindennapi életből”, amely hamis látszatokból, visszaélésekből, konvenciókból, mesterkéeltségből, jelentéktelenségből, szerencsétlenségből áll. Értéktelen, mert meg van fosztva az értelemről.

4564 Csaknem mindig hencegés van abban, ha metafizikai kétségbeesésről beszélnek. Örök kétségbeeséséről, ha perlekedünk a bajjal, a szenvedéssel, sőt Istennel is. Egyedül a legsúlyosabb sebesültek jajgathatnának, de a legsúlyosabb sebesültek hallgatnak és meghalnak egy sarokban. A többiek ellenben igen jól megegyeznek az élettel, amilyen az és a hangos pesszimisták legnagyobb része nagyon jól benne ül olyan egzisztenciában, amelyet magának mint jót választott. A kétségbeesés magatartása ez. (Henry Petit)

4565 Ha a halál az egyetlen megoldás, akkor nem jó úton vagyunk. A jó út az, amely az életre, a napsugárhoz vezet. (Albert Camus)

4566 Az ember addig boldog, amíg nem veszítette el egészen a lelkét. És ki győződhet meg arról, hogy elvesztette a lelkét? Meg lehetne esküdni rá, hogy a legelveszettebb ember is sejt valami könnyőreletet és Judás egy pillanatra legalább is csaknem megkegyelmezett magának. Miután a fazekas telkére odadobta a 30 ezüstpénzt, egy pillanatra üres kezét nézte és azt gondolta, hogy nem lehetne-e ismét ártatlan. Az ember enged a kétségbeesésnek gyávaságból —, hogy végezen vele. (Henri Petit)

4567 A nyugalanság, a zavar és a romlás eredetét a lélek ürességében kell keresni. Az ember menjen és keresse elvesztett koronáját, mondják meg neki őszintén, hol találná azt meg. Különben nem lesz többé rend a világban, nem lesz haza, amely elég biztos védelmet ad, nem lesz elég táplálék és igazi öröm. (Reinhold Schneider)

4568 Az élet, amely miatt panaszkodtok, nem az, amit Isten adott nektek, hanem az az élet, amelyet ti csináltatok magatoknak. (Lacordaire)

4569 Az élet bölcs. Az ember az, aki bolond. (Paul Voivenel)

4570 Ha a gyermek már az édesanyja méhében tudná használni eszét, mindent tudna a maga kis világáról, de ennél többet nem. Nem tudná például, hogy egy napon meg kell születnie, ez a szegény gyermek nem értene meg semmit a véletlenből, amely őt a világba helyezte és a titokzatos lökésekből, amelyek érik, a tüdejéről, amelynek nincs levegője, szeméről, amely nem kap fényt, összeszorított tagjairól, amelyeknek nincs tennivalójuk. Ő az életet értelmetlennek tartaná. És igaza is lenne.

Az életnek csak azzal a céllal van értelme, ahol véget kell érnie. Az élet az édesanya méhén kívül: íme ez az egyetlen magyarázat erre az első, magzati életszakaszra. Az élet az égben: íme az egyetlen magyarázat az emberi életre ezen a világon. A Gondviselés az égbe vezet minket és mindaz, ami most fájdalommal látszik minket ide-oda lökdösni, ez mind csak eredményesebb módszer, hogy célra vezessenek és hogy biztosítsa születésünket az örök élet számára. (A. Eymieu)

4571 Hajnalban születünk, aranyos gyermekkor a reggel,
Délig az ifjúság, délben a férfi ragyog;
Dél múltán fogy erőnk, a hajunk színe alkonyul őszre
S este avult öregén várjuk az éjt, a halált. (Andor K.)

4572 Kevés ember ura az életnek, főleg a saját életének. Legtöbbször annak rabszolgái. Harcolnak a hálót ellen, amely őket megfogta, hogy végre megadják magukat, vagy hitessék meg magukat illúziókkal. A történetük nem egyéb, mint az ellenségekkel vagy riválisokkal való viszály, vagy harc a külső körülmények ellen, amelyek mindig erősebbek: fény nélküli csetepaté, dicsőség nélküli csata. (Édouard Rod)

4573 Az emberiségnek az a része, amely élvezheti a technikának napról-napra csodálatosabb megvalósulását, nem lesz-e rabszolgává, akit saját győzelme semmisít meg lelkiileg? Az ember

nem marad többé saját maga egyéniségében, sem pedig ura nem lesz annyi hatalomnak. Sőt inkább annak szánandó játék-szere lesz, hacsak nem emelkedik a lélekben olyan függetlenségig, amely teljesnek igyekszik lenni. Egy olyan életben, amely elmerül a „dolgokban”, egyetlen „személy” sem lesz többé birtokló. Nem lesz többé senki, aki személynek volna nevezhető, de még birtokló sem. Csak olyan emberek lesznek, akiken a dolgok teljesen eluralkodnak. (Pierre)

4574 Azt hiszem, biztos vagyok abban, hogy sok ember nem köti le soha magát igazi őszinteséggel. Saját maguk felszínén élnek. Hány embernek nincs a legcsekélyebb fogalma sem a természet-főlötti hősiességről, ami nélkül nincs belső élet! Pedig éppen erről az életről ítélik majd meg őket. Mihelyt az ember egy kissé belegondol, evidensnek látszik az egész. Ha a halál megfoszt mindeztől a mesterséges dolgoktól, amelyeket a társadalom szolgáltat az ilyenfajta embereknek, akkor ők ismét olyanok lesznek, amilyenek kezdetben voltak: borzalmas szörnyetegek, akik még nem fejlődtek ki. Embercsonkok. (Georges Bernanos)

4575 Ne legyetek olyan fölösleges emberek, akik parlagon hevertetik földjüket és semmi haszon sincs belőlük a világon. Csak szaporítják az emberek számát; árnyat és zavart keltenek. (Ovidius)

4576 Élni kell, nemcsak létezni. (Plutarchus)

4577 Az égő csipkebokor fényében élünk. Az élet, látod, nem egyedülvaló, hanem egy csomó dolog, nagy sokszínű láng, amelyet jó nézni, érezni és amely nem tudja elvakítani azt, aki szereti. Hadd járjanak a félénkek lábujjhegyen, olyan utakon, ahol papírvirágok nőnek. Az én lépteim oda vezetnek engem, ahol a legpirosabb rózsák virítanak. Mit bánom a töviseket, bármilyen hegyesek és szúrósak legyenek is! (Sean O'Casey)

4578 Boldogok akarunk lenni? Hadd csússzanak hátra a fáradtak és pesszimisták. Hagyjuk az élvhajhászokat kispolgári módon lefeküdni a lejtőn. Mi meg csatlakozzunk habozás nélkül azok csoportjához, akik fel mernek mászni a legmagasabb csúcsra. Előre! (Teilhard de Chardin)

4579 Az élet számunkra tény, amelyet el kell fogadnunk és ugyanakkor megvalósítandó érték is. Ilyen az emberi adottság, ilyen az az ellentmondás, amely szívében gyökerezik annak a lénynek, amely sem nem állat, sem nem Isten, és aki egy bemocskolt

valóság és transzcendens ideál között függ. Soha sem veszítheti el lába alól a földet, sem nem hagyhatja el tekintetével az eget. (Gustave Thibon)

4580 Az élet csak egy pillanat. De ez a pillanat elég, hogy örökkévaló dolgokat vállaljunk. (Ernest Bersot)

4581 Létezni legelőször is annyi, mint kialakítani és megtalálni magunkat. Nem tudunk saját magunknak végére járni anélkül, hogy ki ne lépnénk saját magunkból és ne egyesülnénk másokkal. Nem elég összekötni létezésünket egy tucat más lénnyel, akiket kiválasztottunk ezer más közül, akik körülvesznek minket, hanem egyé is kell lenni mindegyikkel egyszerre.

4582 Ráadásul nemcsak kialakítani kell magunkat, vagyis még az sem elég, hogy egyedül egy másik hozzánk hasonlóknak adni magunkat, hanem azonfelül alávetni és odairányítani is kell életünket egy még nagyobbhoz, mint mi vagyunk.

Másszóval először létezni, azután szeretni és végül imádni. A növekedés boldogsága, a szeretet boldogsága, az imádás boldogsága. (Teilhard de Chardin)

4583 Elétek adtam az életet és a halált, az áldást és az átkot. Válaszd tehát az életet! (5 Móz 30,19)

4584 Ha azt mondjuk, hogy az élet megpróbáltatás, ez nem azt jelenti, hogy mindig fájdalmas is. Azt jelenti, hogy azért adatott nekünk, hogy tanúbizonyságot tegyünk cselekedeteinkkel emberi értékünkéről. (Georges Grossier)

4585 Isten nekünk adta az életet, hogy éljük azt tőlünk telhetően legjobban, mindenki a saját személyisége szerint, és hogy segítsünk másoknak a lehetőség határain belül, hogy azok is tőlük telhetően jól éljenek. (Don Mario Borelli)

4586 Azt mondjátok, hogy minden nap hasonlít egymáshoz? — Igen, a földi napok. — De legyetek biztosak, azok nem hasonlítanak az utolsó napra, amely egy másikra sem hasonlít. — Azt mondjátok, minden nap újra kezdődik? — Nem, egymásba fűződnek a napok örökös kincsében. (Charles Péguy)

4587 Egyedül csak az Isten nagy, testvéreim! —
Dieu seul est grand, mes frères. (Massillon)

4588 Minden fénybeborul, mihelyt kialakul bennünk az istenhit legparányibb foka. (Teilhard de Chardin)

- 4589 Lent a tudás alján még telve hittel a lélek,
 Utjának elején kételyek árja viszi;
 Később azt hiszi nagy büszkén, esze feltör az égig
 S fent az orom tetején Isten előtt leborul.
- 4590 Nincsen a föld kerekén ember, bármily vadon él is,
 Élni ki nem vágyik teste halála után;
 Bármily gyatra is az, hite van szebb lelki világról
 S felsőbb szellem előtt mind valahány leborul. (Andor K.)
- 4591 Fortuna variabilis — Deus admirabilis!
 A szerencse forgandó — csak az Isten állandó! (Középkori mon-
 dás)
- 4592 A feszület csak akkor a tied
 ha már egészen üres a kezed.
 De akkor aztán úgy szoríthatod
 mint kincsüket az igen gazdagok. (Vörös J. Michaéla, Üres kéz-
 zel)

4. Vigasztalás

- 4593 Aki nem szenvedett, bármilyen gyöngéd is legyen a szíve és
 megértő a lelke, nem ismerheti az emberek szenvedését.
 Csak a baj megtapasztalása törheti meg azt a jeget, és adhatja
 meg a vigasztalás készségét. (Henry Perreyve)
- 4594 Az ostobák ügyetlen vigasztalásaikkal súlyosabbá teszik a
 szív sebeit. (Pierre Boiste)
- 4595 Az a sajtóságos a keresztény vigasztalásban — különösen
 ha olyan szenvedésekről van szó, amelyeknek eredete rajtunk
 kívül áll — hogy megengedi őrizni gondjainkat. Minden más
 vigasztalás mi mást tudna ajánlani mint azt, hogy közömbösek
 legyünk és igyekezzünk kivenni a fejünkől a kedvesünkre való
 gondolást, aki szintén szenved és veszélyben van. Minthogy ez
 nem tudja biztosítani a jövőt, mihelyt az fenyegetővé válik azokra,
 akiket szeretünk, csak azt tudja tanácsolni, hogy fordítsuk el te-
 kintetünket és ne gondoljunk arra, aki szenved.
 Ezzel szemben Isten azt mondja nekem: „Igen, őt veszély fenye-
 geti. És te joggal aggódsz érte. De nézd csak, én magam tartom
 kezemben a fenyegetést és te elhárítod azt imádságoddal. Így

tehát remegj és szenvedj azzal, akit szeretsz, de remélj Bennem és igyekezz meghatni engem az ő számára. Sőt mennél inkább vele leszel és részt veszel az ő bajában, rettegésében, annál inkább van kilátásod elnyerni tőlem azt a kegyelmet, hogy az ő féltelme alaptalan legyen!” (Jacques Rivière)

4596 Ami a keresztény embert olyan alapvetően és mélyen vidámmá teszi, az a lehetőség, hogy azt mondhasa: „Mindenek ellenére is Krisztus megmarad.” Mindenek ellenére, vagyis minden szenvedés, erőfeszítés, kín, csalódás, az élet minden elbátortalanítása, sőt kétsége és a lélek gyöngesége ellenére. Mindezek ellenére van Krisztus, a megrendíthetetlen szikla, amelybe megkapaszkodik minden szerencsétlenségében. És Krisztus s a benne való hit ezen felül megadja a keresztény élet számára minden dolog értelmét. (Y. Azema)

4597 Ha én bajban vagyok, Istenhez fordulok és egyszerre elenyészik minden félelem. (Baskircsev Mária, Naplója II. 164)

4598 Mikor már nem segíthet sem eszköz, sem mód, sem gondolat, akkor az ember lelke mélyén megjelenik egy kiáltás, egy ki nem mondott kiáltás. Az anyját hívja az ember! És anyját hívja a legtöbb haldokló.

4599 Címere a tiszta, igaz lélek, nemesi oklevele az előkelő gondolkozási mód meg a segítségre kész felebaráti szeretet.

4600 Áldj meg Uram árvasággal,
Ha megvertél némasággal.
Ha megmetszett szőlőd lettem
Add hogy hulljon is a könnyem.
Venyigémet ne dobd tűzre,
Legyen abból termő tőke.
Áldj meg Uram árvasággal:
Jót szeretnék tenni mással. (Vörös Jolán Michaéla, Áldj meg Uram árvasággal)

4601 Nekem nem volt barátom,
tőlem mindenki fut,
társaim elkerültek
mint idegen fiut,
idegent, megvetettet,
ki mindég mostoha,
kit senki sem szerethet,
nem is szeret soha. (Babits Mihály)

4602 Akinek nincs vigasza és öröme, annak elszárad a lelke; háza rideg, napjai szomorúak, élete kelletlen lesz, minden, ami körülveszi, örömtelen és egyhangú; cselekedetei unalmasak; mestersege és foglalkozása olyan, mintha száraz malmot taposna . . . (Prohászka Ö. M. 17, 175)

4603 Gyorsan kél szárnyra az igazi reménykedés és fecskeszárnyon száguld. Istenné teszi a királyokat, az alantasabb kreatúrákat pedig királyokká varázsolja. (Shakespeare, III. Richárd III 5,2)

4604 A szegénységnek vannak jótékony erkölcsi következményei is, mert az egyéni tetterőt, a jellemet acélozza, a családi összetartást, a barátságot szorosabbra köti, az élet magasabb javainak becslését biztosítja.

4605 Ha azt ígéri valaki, hogy szeretni fog, mint a testvérét, tudd meg előbb, nem ölte-e meg azt?

4606 Ne elégedjünk meg a vakító kirakatsfénnel, hanem tekintsünk be a bolt belsejének homályos zugaiba is.

4607 Semmire sem képesek, de mindenüvé odaállnak és tartalmatlan egyéniségükkel lesik a sült galambot.

4608 Olyan az ember, mint az utca köve. Minden átmegy rajta. Egyik szétrorlik, a másik állja.

4609 Nem megcsonkított, vérszegény, édeskés hit kell, hanem olyan hit, amely teljes az integritásában, tisztaságában, életerejében. (XII. Pius)

4610 Őszinte vajon az a hit, amelyik nem cselekszik? (Racine)

4611 Uram, félek. Lelkem habozva rezdül,
Mert érzem, kell, hogy szeresselek.
De hogy öleljem által térdedet,
hisz az erény is fél sujtó kezdetül?

Nyujtsd a kezed, vezess te drága gyámol,
Tört testem, ernyedte lelkemet vigyed —
veled kötök, Uram, szelid frigyet.

Pihenhetek-e kebleden, Atyám, hol
egykor vigasztalódva nyugodott
kedves, szelid szívű apostolod?

— Igen, fiam, csak jöjj hamar szívemre.
Nézd, Templomom számodra felnyitom.
Szállj a karjaimba, mint a liliom.

Jöjj, én szegény fiam, kegyes fülemhez
és gyónd meg, amit súg neked a szív.
Add át a bánat bús virágait,
ne menteked, jószágom megkegyelmez.

Jöjj és ne félj, terítve vár az asztal
örök kenyérrel, gyógyító malasztal . . .
És szűzi bort ereszt az égi tőke

. . . Elkábulok, nem értem ezt a választ.
Gyarló vagyok, s az irgalmad kiválaszt.
Szállnék tehozzád, s az erőm hiú. (Paul Verlaine, Jóság; ford.
Kosztolányi D.)

4612 Csak az a hit éltet, hogy a hűvös, a tiszta, az igaz, a könyörtelen és engesztelhetetlen Szellem örök. Nem lehet megsebezni, nem lehet büntetlenül megtagadni, nem lehet eredményesen meghamisítani, s mindenén túl megmarad, mindennél erősebb. Csak ezt hiszem, csak ez éltet, csak ezért nem ölöm meg magam.

5. A test egészsége

4613 Az orvostudomány bizalom és lelkiismeret dolga.

4614 Néha gyógyítani, gyakran fájdalmat enyhíteni és mindig vigasztalni.

4615 A beteg, aki szenved és aki meghal, nem lesz számottevő eset. Elvégre is emberi lény, aki beteljesíti hivatását a földön és eljut Isten ítélőszéke elé.

4616 A tudósnek, az orvosnak néha vállalnia és viselnie kell a kockázatot. De ha megvan bennük az érzék a kimondhatatlan és hatalmas misztérium iránt, ami lejátszódik minden emberben, ösztönszerűen megérik, meddig mehetnek bátor merészségükkel, hogy jobban gondoskodjanak az emberről, és hogy hol kezdődik a túrheteretlen önkényesség, az ember gyűlöletes megvetése.

- 4617 A „mens sana in corpore sano” (ép testben ép lélek) mon-
dás nem azt jelenti, hogy mentül inkább Toldi Miklós az ember,
antul erősebb benne a lélek is. A gondolkodás hősei között több
a gyöngé testű, mint az erős. S mennyi a béna, sánta, púpos, vak,
beteges! A régi rómaiaknál közmondás volt: Buta, mint egy gla-
diátor. (Gárdonyi Géza, Égre néző lélek)
- 4618 Ha a test teljessége határozná meg a lélek teljességét, akkor
az Iliászt, Odisszeát Herkules írta volna, az Aeneást pedig
Achilles. Akkor a mészárosok és hentesek mind akadémikusok
volnának. A lapokban akrobaták írnák a legszebb cikkeket, s a
Petőfi-társaság csupa tornatanár volna. (Gárdonyi, Égre néző
lélek)
- 4619 Sose nevezd az orvosod galádnak.
Hív támasza ő otthon egy családnak.
Ami betegség, néki: „kassza”.
Csak nem kívánod, hogy apassza? (J. W. Goethe, Orvos, ford.
Kosztolányi Dezső)
- 4620 A legjobb orvosok: dr. Diéta, dr. Nyugalom és dr. Jókedv.
(Swift)
- 4621 Addig, amíg az emberek meghalnak és szeretnek élni, a dok-
torokat kigúnyolják ugyan, de jól megfizetik. (La Bruyère)
- 4622 Ha nincs közelben doktor, akitől tanácsot kérhetnél, hármat
is adhatok: a jó humor, kellő pihenés és főként a józanság. (Sa-
lerno-i orvosi iskola)
- 4623 Miért kapaszkodjunk mi e veszendő testbe? A bölcs szemé-
ben egyetlen dolog amit tehetünk, az hogy másokkal jól tegyünk.
(Hindu mondás)
- 4624 Értessétek meg a fiúkkal, hogy nekik csodálatos a testük.
Hogy azt nekik meg kell őrizniök és kifejleszteniök, mint amely
Isten munkája és temploma. (Lord Baden-Powell)
- 4625 Azt kell kívánnunk, hogy egészséges lélek legyen egészséges
testben. (Juvenalis)
- 4626 „Ép testben ép lélek” — lehetetlen axioma. A test az egész-
séges lélek terméke. (G. B. Shaw, Bréviaire)
- 4627 A tisztaság a belső ember ragyogása. Ez az a legfőbb erő,
amely bezárja a szívet a földi dolgok iránt és kinyitja azt a meny-
nyi dolgok felé. (J. Ruisbroeck, De l'ornement)

- 4628 Istenem! miért mondja a szegényes pólyába takart árva:
éhezem? Gyermeke, madárka vagy te is. Hogy van az mégis,
hogy a fészekben megvan minden, a bölcsőből pedig hiányzik?
(V. Hugo)
- 4629 Az egész világon nincs olyan nagyszerű étvágy, mint éhség.
(Cervantes)
- 4630 Más ember azért él, hogy egyék. Én azért eszem, hogy éljek.
(Sokrates, Diogenes Laertiusnál)
- 4631 Egyszer nagybeteget kórházba utalt be az orvos
S indul az orvosírat, járja a fórumokat;
Am mire visszakerül, a beteg már meghala régen
S mint később kiderült, senki se sérte szabályt! (Andor K.)
- 4632 Az aki tele eszi magát, fogaival vájja saját sírját. (Török köz-
mondás)
- 4633 Egy költemény sem ér annyit, mint egy jó ebéd. (J. Berchoux,
Gastronomie)
- 4634 Mikor kell ebédelni? Ha gazdag ember, akkor, amikor akar.
Ha pedig szegény, akkor amikor hozzájut. (Diogenész)
- 4635 Élhetünk poézis, muzsika és művészet nélkül. Élhetünk lelki-
ismeret és szív nélkül. Élhetünk barát és könyvek nélkül. De civi-
lizált ember létünkre nem élhetünk szakácsok nélkül. (O. Mere-
dith, Lucile)
- 4636 Félted az életedet, betegágyadhoz fut az orvos,
Erte feláldoznád mind az egész vagytonod.
Lelked bűnsebeit soha nem veszed észre, feledvén,
Test csak a sírig fáj, s annak a kínja örök. (Andor K.)
- 4637 Isten adja az ételmet, az ördög adja hozzá a fűszert. (James
Joyce, Ulysses)
- 4638 Amikor az ember jól érzi magát, minden orvosság rossz.
- 4639 A természet a legnagyobb orvos és a legjobb orvosság.
- 4640 Az orvosok szerencsések, a Nap beragyogja sikereiket és el-
rejtja a földben tévedéseiket.
- 4641 A dermatologia, a bőrgyógyászat a legjobb szakosított beteg-
ség. A beteg sohasem hal meg, viszont nem is mindig gyógyul.
- 4642 Az orvos egyénisége jobban gyógyít, mint a gyógyszere.

- 4643 Az orvos meggyógyítja a betegséget, de nem a halált. Olyan, mint a tető, amely megvéd az esőtől, de nem a mennydörgéstől.
- 4644 Duzzad egészségünk, vagy a sors aranyos tenyerén hord, Istennek köszönet nem jut eszünkbe soha.
 Am ha a torkunkon a halálnak a csontkeze markol,
 Kékül az ajkunk már: Isten a végmenedék! (Andor K.)
- 4645 Ha semmibe veszed az orvost, semmibe veszed a betegséget is.
- 4646 Mindaddig, amíg az emberek meghalnak, és szeretnek élni, az orvost kigúnyolják, de jól megfizetik.
- 4647 Adjátok egy nőnek Plátót és Arisztotelest, és égesse meg a szakács a rántást, veszni kell a bölcsészetnek is. A konyhai gondok hatalmasabbak minden teoriánál. (Jókai Mór, Kárpáti Z. XVIII.)
- 4648 A sport nem más, mint a testet a lélek legerősebb erényeinek — így az energia, a bátorság, a türelem erényének — szolgálatába állítani. És ez a betegséggel ellentét. (J. Giraudoux)
- 4649 Az az ember, aki nem tud futni, ugrani, úszni, olyan mint az autó, melyet mindig első sebességen működtetnek. (J. Giraudoux)
- 4650 Az élet titka a kockáztatás mesterségében áll. (Kemény Zsigmond, Zord idők I 4)
- 4651 Tiszta élet a sport. A sportoló nők úgy tekintenek a férfira, mint bajtársra. Elnyomják magukban a flörtöt és a tetszelgést, Még a szerelmet is úgy tekintik, mint valami bajtársi tettet. (J. Giraudoux)
- 4652 A sport a népfajok eszperantója. (Jean Giraudoux, Le sport)

6. Boldogság felé

- 4653 A boldogságot így határozhatjuk meg: az ember minden képességének teljes és kimeríthetetlen pihenése. (Lacordaire)
- 4654 A boldogság és a sors. Ez villám, amely keletről támad és nyugaton tűnik el. Az egész világ látja és megremeg. De elmúlik. (Lacordaire)

- 4655 Az az igazság, hogy néha boldogok vagyunk, de nem lehetünk azok mindig, mert a boldogságnak nem az a természete, hogy állandó legyen. Az ember boldog, mint ahogy melege van vagy fázik, éhes vagy szeret. Beauce legszebb mezőit sem süti mindig a Nap, szükségük van éjre, óra és hidegre. (Henri Petit)
- 4656 A boldog életet nem a boldog pillanatok alkotják. A legszebb kárpitot sem olyan apró részletek alkotják, amelyek külön-külön szépek. Külön-külön nincs jellegük, közömbösek. Az emberi élet is olyan alkotás, amelyet csak megfelelő távlatból lehet megítélni. (Henri Petit)
- 4657 A boldogság akkor létezik igazán, amikor elmúlt. Ez azt jelenti, hogy amíg tart, változásnak van kitéve. El kell múlnia, hogy jogunk legyen mondani, hogy volt. (Soeren Kierkegaard)
- 4658 Ha halandóról van szó, meg kell várni utolsó napját, mielőtt boldognak mondanánk. (Sophocles, Oedipus király)
- 4659 Többet ér, ha az ember okosan boldogtalan, mintha oktalannul boldog. (Epictetus)
- 4660 A bölcs nem mindig boldog, de sohasem boldogtalan. (Maugham)
- 4661 A nagy boldogságokat általában csak utólag értjük meg, ha már elmúltak. (Jean Guitton)
- 4662 Ha mindenünk megvan ahhoz, hogy boldogok legyünk, nem ok arra, hogy valóban azok is legyünk. (Jacques Normand)
- 4663 Nem boldog az, aki nem gondolja, hogy az. (Seneca)
- 4664 Az ember boldogabb akar lenni a többinél és ez majdnem mindig nehéz. Mert mi boldogabbnak hisszük a többi embert, mint amilyenek valóban. (Montesquieu)
- 4665 Az a csodálatos a mások boldogságában, hogy hiszünk benne. (Marcel Proust)
- 4666 Boldogságra török sokaságát nézi a vándor
S látva a vad rohanást, arca mosolyra derül.
Balgák, kerget a vágy a szivárványhídra felérni,
Fussatok álmok után, élvezem én a valót. (Andor K.)
- 4668 A boldogság akadálya, hogy az ember túl nagy boldogságot vár. (Fontenelle)

4668 Gyakran megesik, hogy miután túlságosan kételkedtünk a boldogságban, nem hiszünk benne akkor sem, amikor végre itt van. (Philippe de Zara)

4669 Nem lehet boldog az, aki félelmek között él. (Cicero, de finibus)

4670 Ha egészen boldog akarsz lenni, nem szabad csak félig jó-nak lenned. (Zschokke)

4671 Egy jó házaspár kezet fogva halad élete útján. Ha útközben tövisre akadnak, azt szorgalmasan és jókedvvel félreteszik az útból. Folyamhoz érkezve az erősebb átviszi a gyengébbet, s ha sziklára kell fölmászni, az erősebb kezét nyújtja a gyengébbnek. Türelem és szeretet kísérő társaik. Ha végül ott állnak céluknál, akkor a gyöngébb letörli az erősebb homlokáról a verejtéket. Öröm és fájdalom mindig együtt jár mindkettőnél. Mosolygás mindkettőjük arcán, vagy könnyek mindkettő szemében. (Kotzebue)

4672 Aki a kitűzött célt szem előtt tartva, magát ahhoz mindig közelebb érzi, s azt végre elérheti — az boldog. (Eötvös József báró)

4673 Addig boldog csak az ember, amíg remél, — míg szép jövőt álmodik — mikor aztán ennek igen rövid ideje elmúlt, s a szép tündéri álmokat megcáfolja a rideg való: vége a boldogságnak. (Vahot József)

4674 Nem ismeri jobb kezét, ki a boldogságot balfelől keresi. A boldogság ott kezdődik, ahol a többrevágys szűnik. (Közmondások)

4675 Boldog az az ember, ki bölcsességet talál, s az a férfiú, ki belátással bővelkedik. (Péld. 3,13)

4676 Boldog az az ember, aki a kísértésben helyt áll, mert miután a próbát kiállta, megkapja az élet koszorúját, amelyet az Úr azoknak ígért, akik Őt szeretik. (Jakab 1,12)

4677 Boldogok, kiknek útja feddhetetlen, akik az Úr törvénye szerint járnak. Ha boldog akarsz lenni, légy feddhetetlen. (Sz. Ágoston, Sup. Psalm. 118)

4678 Nem igaz boldogság az, melynek örökké tartósságában kételkedni lehet. (Sz. Ágoston, Civ. Dei 2)

- 4679 Önmagától senki sem lehet boldog! (Sz. Ágoston, *Civ. Dei*, 2,12)
- 4680 Az boldog igazán, akinek mindene megvan, amit csak kíván, de nem kíván olyat, ami nem illik. (Sz. Ágoston, *De Spiritu*)
- 4681 A boldog élet semmit sem kíván, semmit sem követel, semmi-
ben sem szűkölködik, hanem önmagával megelégszik. (Arisztotelész, *Ethic. Nicom.* 10)
- 4682 Senki sem mondja azt boldognak, akiben az erősségnek, mértékletességnek, igazságnak és okosságnak semmi részecskéje nincsen. (Arisztotelész, *de Republica* 7)
- 4683 A gazdagságot csak egy időre kölcsönzi a szerencse, de a boldogság saját akarunktól függ. (Epiktetus)
- 4684 Erény nélkül senki sem lehet boldog. (Cicero, *De nat. deorum*)
- 4685 A vakszerencse segíti a vakmerőséget. — Fortune aveugle
suit aveugle hardiesse. (La Fontaine, *Fables* X 14)
- 4686 Bátraké a szerencse! — *Audentes fortuna iuvat.* (Vergilius, *Aeneis* X 284)
- 4687 Ethikusaink indivizualizmusának örülete minden kötelesség-
tudást, igazságot, törvényt lábbal tapos, amíg pedig a pozitiviz-
mus szövőszékén ösztönök kóciából szövik az emberiség új mora-
lítását, nem szőnek egyszersmind eszményi, királyi palástot, ha-
nem determinista rabzubbonyt. (Prohászka, *Ö. M.* 203)
- 4688 Ha a jó bor szétfolyik, mert a hordó rossz, annak nem a bor,
hanem a hordó az oka. Hasonlóképpen, ha a krisztusi lélektől
aposztatáló kultúra széthasad, annak nem a krisztusi élet, hanem
a hűtlen kultúra az oka. (Prohászka, *Ö. M.* XIII. 272)
- 4689 Amint az egész világ hatalma sem bírja a legkisebb csillagot
sem kioltani az égen, éppen úgy az erkölcsi rend törvényével
szemben — amely voltaképpen egy másik csillagos ég — minden
emberi hatalom tehetetlen marad. (Faulhaber, *Zeitrufe* 140)
- 4690 Az erkölcsi törvény Isten nélkül nem ér semmit, mert az erköl-
csi törvénynek, amely mögött nem áll más, csak saját neve, nincs
más hatalma, mint a királynak a kártyában. (Faulhaber, *Zeitrufe*
144)
- 4691 A gyöngesség, mely a rendhez visz, különb, mint az erő, amely
eltávolodik tőle. (J. Joubert)

- 4692 A boldogság: sok csöndes kicsi öröm.
- 4693 Az erély és a gorombaság nem azonos fogalom.
- 4694 A boldogságot az elkerült bajok összessége teszi ki. (A. Karr.)
- 4695 A gyönyör a bolondok boldogsága. A boldogság a bölcsek gyönyöre. (B. D'Aurevilly)
- 4696 Az emberi boldogság annyi apró darabból van összetéve, hogy valami mindig hiányzik belőle. (Bossuet)
- 4697 A boldogságnak akadály, hogy túl sokat várunk tőle. (Fontenelle)
- 4698 Ha az ember a maga létét a boldogság szerint számítaná és összeolvasná életében az örömteljes órákat, vajon tudna-e hatvanig számolni? (Lord Byron, Childe Harold)
- 4699 A boldogság bizarr dolog. Azok az emberek, akik azt nem ismerték, talán nem is annyira szerencsétlenek. (L. Bromfield, Mrs. Parkington)
- 4700 Nem vagyunk boldogok, a boldogság nem létezik. Csupán vágyunk utána. (Csehov, Három nővér)
- 4701 Minden boldogság, amelyet el nem érünk kézzel, álom marad csupán. (J. Souvary, Sonnets)
- 4702 A boldogság olyan parfüm, amelyet nem tudunk másra árasztani anélkül, hogy pár csepp önmagunkra ne hulljon. (R. W. Emerson)
- 4703 Boldogságot akarsz? Ne keresd azt földi gyönyörben:
Azt, ami van, megunod s futsz az után, ami nincs;
Jó vagy rossz a sorod, lásd abban az Úr akaratját
S reggel örömmel kelj, este mosolygva pihenj! (Andor K.)
- 4704 A szenvedés kijózanít és szeliddé tesz.
- 4705 Ha van Isten,
A földtől a fényes égig
Rángasson minket végig.
Ne legyen egy félpercnyi békeségünk,
Mert akkor végünk, végünk. (Ady, Nekünk Mohács kell)
- 4706 Ha boldogok vagyunk, nagyon sok a tennivalónk, mert vigasztalni kell másokat. (Renalde)

- 4707 Senkit sem mondhatunk boldognak halála előtt. — *Nemo ante mortem beatus.*
- 4708 Hogy boldogok legyünk, több legyen erényünk, mint a tudás. Több bátorságunk, mint gyöngeségünk. Több jómodor, mint szellemesség. Több egészség, mint gazdagság. Több nyugalom, mint haszon. (Panard)
- 4709 Nagyon boldogtalannak lenni szerfölött könnyű, míg nagyon boldognak lenni nemcsak nehéz talán, de éppen lehetetlen. Arra, hogy ne legyen nagyon boldogtalan az ember, legbiztosabb szer, ha nem kívánja, hogy boldog legyen.
- 4710 A legszebb bátorság boldognak lenni. (Philippe-Sollers)
- 4711 A boldogság nem egyéb, mint bátor életakarás, amellyel elfogadjuk az életkörülményeket. (Maurice Barrès)
- 4712 A boldogság sokkal inkább a léleknek és szívnek általános beállítottsága; ez nyílik ki a boldogság felé, amelyet az emberi természet adhat, mint bizonyos boldog pillanatok hosszú sorozata az életben. Képesség arra, hogy elfogadjuk a boldog pillanatokat. (Montesquieu)
- 4713 Csak egy mód van elnyerni a boldogságot. Abba kell hagyni az aggodalmaskodást olyan dolgok miatt, amelyekre akarataunknak nincs hatása. (Epiktétosz)
- 4714 Ismerek embereket, akik tudnak úgy boldogok lenni, hogy sohasem volt birtokukban az, amit mások a boldogsághoz szükségesnek tartanak. (André Maurois)
- 4715 Megtanultam úgy boldognak lenni, hogy korlátoztam vágyaimat ahelyett, hogy kielégítettem volna őket. (Stuart Mill)
- 4716 Aki azt állítja, hogy a birtoklás által elégíti ki vágyait, az arra számít, hogy a tüzet szalmával fojtja el. (Kínai mondás)
- 4717 Az az ember, aki kevéssel nem elégszik meg, semmivel sincs megelégedve. (Epikúrosz)
- 4718 Végtelen sok olyan dolog van, amelynél a kisebbik rossz a legjobb. (Montesquieu)
- 4719 Igen, boldog az, akit nem ér szerencsétlenség. (Ennius)
- 4720 Az egyetlen dolog, amit úgy tudunk adni, hogy nincs meg nekünk, ez a boldogság. (G. Duhamel)

- 4721 Mások boldogsága azok számára vigasztalás ,akik már nem tudnak boldogok lenni. (Balzac)
- 4722 Nagy boldogság az, ha nem győz le minket a boldogság. (Sz. Ágoston)
- 4723 Ne beszélj boldogságodról náladnál kevésbé boldog embernek. (Pythagoras)
- 4724 Nincs abban szégyen, ha az ember szereti a boldogságot. Igaz, de szégyelheti, ha egészen egyedül boldog. (Albert Camus)
- 4725 A nagylelkű emberek sohasem boldogok, hiányzik nekik a többi ember boldogsága. (La Bruyère)
- 4726 Minden ember kivétel nélkül boldog akar lenni, bármilyen eszközt is alkalmazzon e célért. Ez az indítója minden ember minden cselekedetének, még azokénak is, akik felakasztják magukat. És közben annyi év óta senki sem jutott el hit nélkül oda, ahova mind áhítoznak folyton.
Mit kiált nekünk ez a mohóság, ez a tehetetlenség, hacsak nem azt, hogy valaha volt az emberben igazi boldogság, amelyből azonban jelenleg csak a jele és nyoma maradt meg üresen. Az ember ezt próbálja megtölteni mindazzal, ami őt körülveszi. Keresi a hiányzó dolgokat, a segítséget, amelyet nem kap meg a jelenvaló dolgoktól, mert azok tehetetlenek, mivelhogy a végtelen mélységet csak a végtelen és változhatatlan töltheti be, vagyis Isten. (Pascal)
- 4727 Isten minket az örök boldogságra teremtett és mi nyomorúságosan a szerencsét keressük. (Henri de Lubac)
- 4728 A mai emberek hajszolják a boldogságot. De ők csak a kényelmet, a gazdagságot, vagy a kiábrándultságot, az irigységet és a lázadást találják. (Joseph Folliet)
- 4729 Nem találnál meg engem, ha kerestél volna — mondja a boldogság. (Jean Guittou)
- 4730 Huzamosabb ideig egyedül Isten tudja boldogságvágyunkat kielégíteni. (Tolsztoj Leó)
- 4731 Hogy egészen jól érezzük magunkat, hogy teljesen boldogok legyünk, tudni kell, hogy „valami lényeges” létezik és minden egyéb csak járuléka vagy dísz a tudásnak és örülni végtelenül ennek a tudatnak a létezésében. (Pierre Teilhard de Chardin)

4732 A keresztény ember nem a boldogságot kéri. Jézus megtanítja neki, hogy az Atya neve szenteltessék meg, hogy az Ő országa jöjjön el, hogy az Ő akarata legyen meg. A keresztény ember nem várja a boldogságot. Ő azt az új eget és új földet várja, „ahol az igazságosság lakik”. A keresztény ember nem kívánja a boldogságot. Ő az igazságot éhezi és szomjazza. Őt az örök élet elégíti ki. A keresztény ember nem a boldogságot reméli. Ő Isten dicsőségét reméli látni: „Satiabor cum apparuerit gloria tua — majd akkor bővelkedem, ha megjelenik dicsőséget.” (Zsolt 16.15)
Ez minden és csak ez lehet boldogság. (Henri de Lubac)

4733 Az anya, aki gyermekéről beszél egy másik anyával, egyenlőnek tekinti magát azzal. Az anyai szeretet, legalább egy percre, mintha egy rangba helyezne minden asszonyt. Nincs mód osztályok szerint különböző módon világra hozni és szeretni gyermekeket.

4734 Boldogságra kevés a vagyon vagy a gondtalan élet,
Cím, rang, méltóság, testi erő, hatalom;
Az boldog, ki jutott sorsát halktűrve leéli
És sose néz kutatón másnak a sorsa felé. (Andor K.)

4735 Nem szavakkal kell elmondani, hogy „szeretlek”; hanem türelemmel, néma együttzenedéssel és önfeláldozással.

4736 Megtisztítjuk a gaztól és bojtortjántól a szántóföldet, mielőtt magot vetünk bele, éppen úgy kell, hogy tisztítsuk meg előbb szívünket a bűntől, s csak azután vessük bele a jócselekedetek magvait. (Prohászka, Ö. m. 17.105)

4737 Goethe írta 1805-ben egy beteglátogatás alkalmával: Az előbb a lelkiismeret terhét mások levették a lelkiismeretről. Most azonban a megterhelt lelkiismeretnek önmagát kell vonszolnia és ezáltal elveszti minden erejét és így nem tud harmóniába jönni önmagával. A fülgyónást sohasem lett volna szabad elvenni az emberektől. (Faulhaber, Zeitrufe 239)

4738 Két út van előttünk, a széles út, amely a kárhozatra vezet és a keskeny út, amely az életre visz . . . Két zászló lobog előttünk: az egyik ezzel a felírással: élvezd az életet! — a másik a kereszt jel-szavával: Kövess engem! (Faulhaber, Zeitrufe 319)

4739 Ha valaki imádkozik, amikor dolgozni kell, ha szelid és engedékeny, amikor szigorúan kellene fellépnie; ha szemethúny gyalázatos gyávaságból, amikor bátran kellene megküzdeni a rosszal, ha a jót rosszkor teszi, többet ront vele, mint használ,

ugyan megérdemli-e élete az erény dicséretét? (Prohászka, Ő. m. 17.107)

4740 Minden a kevésben rejlik. A gyermek kicsiny és már magába zárja az embert. Szűk az agya, mégis benne ütnék tanyát a nagy gondolatok. Mindössze egy kis pont a szem, mégis mérföldeket ölel át egy pillantással. (Dumas)

4741 Sokszor gyerekeségek okozzák a legnagyobb örömlünket.

4742 Ha jön egy ember és azt mondja, az Északi-sarkon voltam, a szánon lévő kuttyák és jegesmedvék tudják ezt igazolni, akkor Európában lakomákkal és bankettekkel ünnepelek. És ugyanez az emberiség, amely oly könnyen hívó az ilyen dolgokban, olyan nehezen hisz el valamit, ha az Egyház szól hozzá. (Faulhaber, Zeitfragen, 42)

4743 Hitünk ágazatai, mint a vaslánc szemei, mindegyikre rá van sütvé a név: Jézus. Ez a vaslánc tart minket, fűz minket örökélet révpartjához, erős a lánc, s meg nem szakad egyetlen szeme sem. Mit használna különben . . . lezuhannánk a hitetlenség örvényébe. (Prohászka, Ő. m. 13,47)

4744 Mivel akarjátok pótolni a hitet, amikor fejetek és lábatok alatt az ismeretlen valóság örvényei nyílnak?! Azzal-e, hogy sárgöm-bötökön futkosva tagadjátok azt, ami örök és végtelen? Mikor ez az örök és végtelen bennetek is él s megnyilatkozik vágyaitok, sőt ösztöneitek alakjában. (Prohászka)

4745 Imádlak, Isten, most tudom, ki vagy,
Sokszor hallottam és sokszor kimondtam,
De nem értettem nevedet.
A nagy természet magyarázta meg
Hatalmad és jószágodat . . .
Dicsértéssel, dicsértéssel örökre. (Petőfi, Az apostol)

4746 . . . Él az Isten:
Nem fűben, fában, kőben, de a szívben.
A kicsapongó istenek halottak,
Kora lejárt a dölyfös boldogoknak.
A szenvedők bírják eztán a földet.
Édes gyönyör leszen hullatni könnyet.
Az erdő hallgatag, szelíd magánya
A búsulóknak lesz vigasztalása.
Ki szomorú volt, az mind pogány,
Ő rendelé ezt így a Golgotán.
Ő, aki jámbor, irgalmas, szelíd
S elvette a világnak bűneit. (Reviczky Gyula, Pán halála)

- 4747 A hit a szellemi tevékenységnek nem halott, hanem gyümölcs-hozó csírája. Az igazi tudás s önképzés sokkal inkább a hithez vezet, mint a látszólagos tudás vagy beképzelés. (Faulhaber, Zeitfragen 229)
- 4748 A politika viharai még félelmetesebbek, mint ama légköri rendellenességek, amelyek a szántóvető munkáját megsemmisítik.
- 4749 Az életnek oly rettenetes mélységei vannak, amelyek előtt rémület és tehetetlenül kell megállanunk.
- 4750 Elég átkunk a nyomor, amely sokszor bűnöst csinál a legjám-borabb hatalmú emberből. S ha a szegények nyomorúságához még az urak gögje is szegődik, hogy a bűnös emberek statisztikáját még kedvezőtlenebbé tegye, akkor nagyon rosszra fordultak a mi társadalmi viszonyaink. Mert a nyomorúság ellen még harcolhatunk, de az ostobasággal szemben még az istenek is tehetetlenek.

7. A haza és az emberiség

- 4751 A magyar szó még nem magyar érzés, az ember, mert magyar, még nem erényes ember. S hány ily külmázos dolgozik a haza meggyilkolásán, ki, mert éppen nincs más tulajdona, és a vak hév által mégis felhőkbe emeltetik, azok hazafiságát gyanússá teszi, homályba állítja, sőt ellenük antipathiát és gyűlöletet gerjeszt, kik szeplőtlen kebellet minden efféle undok salaktúl menten, a honszeretet legtisztább szellemében kapcsolván vérükhöz. S ím az fő oka, miért áll a magyar hazafiság sokkal kisebb becsben, sőt nem legtisztább fényben a világ nagy színpadán. Miért nem képes civilisatiói sympathiát, s hódító közvéleményt gerjesztetni a legmagasztosabb magyar polgári erény is odakünn. Ám mert annyi bitor fényű álhazafiságtul van körbezve és elrutitva, mely tapsot arat, s bálványul emeltetik idebenn. (Széchenyi István, A magyar Akadémia körül)
- 4752 A haza nem föld, melyet nomád népek sátorfái mérnek, nyá-jaik patái föltúrnak. A haza oly föld, mely otthonunk lett, melyhez életünk tapadt, A nemzet nem néptömeg, hanem egyetérző, rokon nép; egy érzés, egy élet. Hosszú századokon lett azzá! Visz-szatérve bölcsönkhöz, elmélkedjünk nagyságunk, dicsőségünk s

gyászunk esélyein, kérjük számon életünk titkait, nagy eszméit, gondolatait, érzelmeit, hogy amint nagygyá nevelt minket, hálás szeretetünk elismerésével koszorúzzuk. (Prohászka Ottokár, Ezer-
évünk erőforrásai)

4753 Tudd meg: e szóban: haza, foglaltatik az emberi szeretet és óhajítás tárgyainak egész összessége. Oltár, atyáid által Istennek építve; ház, hol az élet első örömeit ízleled. Föld, melynek gyümölcse feltáplált, szülőid, hitvesed, gyermekeid, barátaid, rokondaid s polgártársaid: egytől-egyig csak egészítő részei annak. Hány embert láttam én, ki meggyúlt háza üszkei közé éltét veszélyeztetve rohant, hogy némely hitvány eszközköt kiragadjon. Nem sokkal inkább természetes-e ily valamit a hazáért, azaz mindnyájunknak, az egész nemzetnek mindeneért cselekednünk? (Kölcsey Ferenc, Parainesis)

4754 Saját véreben megmosva tündöklő fehérben, pálmával kezében látom én Magyarországot. (Prohászka, Korunk lelke ,223)

Te is anyácskám, ráncos Magyarország,
De kinövöd még mái magad torzát!
Érzem, érzem, újul már
Ezeresztendős szép fiatal orcád! (Sik Sándor, Az Isten fiatal)

4755 Semmi kincsért s hírért a világon
El nem hagynám én szülőföldemet,
Mert szeretem, hõn szeretem, imádom
Gyalázatában is nemzetemet! (Petõfi Sándor, Magyar vagyok)

4756 A Föld az a nagyszerû és fájdalmas küzdõtér, ahol örök lényünk kifomálódik. (H. de Lubac)

4757 A világnak leginkább olyan emberek hiányoznak, akik mások hiányaival törõdnek. (Albert Schweitzer)

4758 Amit a történelem mesél, valójában nem más, mint az emberiségnek hosszú álma, nehézkes álmkép. (Schopenhauer, Welt als Wille und Vorstellung)

4759 A történelem a teljes életnek a feltámadása, nemcsak felszínesen, hanem a legbensõbb, legmélységesebb szervezeteiben. (Michelet)

4760 A történelemnek elsõ törvénye, hogy ne merjünk hazudni. A második, hogy ne féljünk kimondani az igazságot. (XIII. Leó)

- 4761 A történelem azt igazolja, amit akar. Semmit sem tanít, mert mindent magában tartalmaz, és mindenre példát ad. A történelem a legveszélyesebb produktuma annak, amit az értelem kémiaja kidolgozott. (Valéry)
- 4762 A történelem az a regény, ami volt. A regény pedig az a történelem, ami lehetne. (Goncourt)
- 4763 A politika és a művészet, hogy magunkhoz ragadjuk a gazdagok pénzét és a szegények szavazatát azon ürügy alatt, hogy egyiket megvédjük a másik ellen.
- 4764 A politika vértelen háború, a háború véres politika.
- 4765 Ha Kleopátra kissé csúnyább lett volna, az egész világtörténelem más fordulatot vett volna. (S. Radecki)
- 4766 A népszerűség nem más, mint aprópénzre váltott dicsőség. (Victor Hugo, Ruy Blas)
- 4767 Ha van a világon valami kellemetlen, az az, amikor olyan valakik vagyunk, akikről beszélnek. De még kellemetlenebb, ha már olyanok vagyunk, akikről nem beszélnek. (O. Wilde, Dorian Gray arcképe)
- 4768 A nép változó. A legkisebb szellő megmozgatja, jaj annak, aki ilyen nádra támaszkodik. (Schiller, Stuart Mária)
- 4769 A haza mindnyájunkat nélkülözhet, de egyikünk sem nélkülözheti a hazát. (Turgenyev)
- 4770 Sok nagy dolgot követtek volna el a magyarok, ha ki nem áldomásozták volna előre, hogy mit akarnak tenni.
- 4771 A történelem íróinak az a kötelessége, hogy semmi hamisat ne merjenek mondani és semmi igazat ne merészeljenek elhallgatni. — Ne quid falsi dicere audeat, ne quid veri non audeat. (Cicero: Orat. II. 9,15)
- 4772 A történetírók a tényeknek nem kitalálói, hanem megőrzői azoknak. — Grammatici non inventores vocum, sed custodes. (Seneca, Epist. 25)
- 4773 A történelem az élet mestere, az idők tanúja, az igazságra fényt derít. — Historia est magistra vitae, testis temporum, lux veritatis. (Cicero, Oratore 2,9)
- 4774 Bella matribus detestata. — Az anyák átkától kísért háború. (Horatius, Odae I. 24)

- 4775 Az állam hajója sodródik. — O navis, refert in mare te novi Fluctus? O gályám, visz az ár újra a tengernek vad hulláma felé? (Horatius, Odae I. 14, ford. Erdődy János, 1946)
- 4776 Minden népnek olyan vezetői vannak, amilyet megérdemel. Toute nation a le gouvernement qu'elle mérite. (Maistre 1814)
- 4777 Minden fejlődés, előmenetel, erő, érték és szerencsének legmélyebb sarkalata a kiművelt emberfő. — A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma. Igazibb súly s erő az emberi aggyelőnél nincs. (Széchenyi István, Hitel)
- 4778 Olyan kevesen vagyunk, hogy még az apagyilkosnak is meg kellene kegyelmezni. (Széchenyi István)
- 4779 Ipar nélkül a földművelésben még oly gazdag nemzet is csak félkarú óriás. (Kossuth Lajos, A műipar akadályai, Pesti Hírlap 1843)
- 4780 Ami erkölcsileg rossz, az politikailag is rossz — Tout ce qui est mal encore en politique. (J.—J. Rousseau, Lettre à d'Alembert)
- 4781 A szavazatokat mérlegelni kell és nem számolni. — Man soll Stimmen wägen und nicht zählen. (Schiller, Demetrius I.)
- 4782 Ha ketten lovagolnak egy lovon, az egyiknek hátul kell ülnie. — Are two men ride of a horse, one must ride behind. (Shakespeare, Sok hűhó semmiért III. 5)
- 4783 Könnyebb törvényeket hozni, mint kormányozni. (Tolsztoj Leó, Háború és béke)
- 4784 A legnehezebb művészet a kormányzás művészete. (K. J. Weber, Demokritos)
- 4785 Hogy embereket kormányozzunk, ahhoz az kell, hogy őket megismerjük, értékeljük és szeressük. (A. Tournier, Pensées 13)
- 4786 Jobb és szilárdabb a biztos béke, mint a remélt győzelem. Ez a te kezeden van, amaz az istenekében. Melior tutiorque est certa pax, quam sperata victoria. Haec in tua, illa in deorum manu est. (Livius, Hist. 30,30)
- 4787 Akkorra jó a béke, hogy ennél örvendetesebbet kívánni s ennél hasznosabbat birtokolni nem is lehet az emberi dolgok közepe. (Sz. Agoston, De Civitate Dei)
- 4788 A politika nem tudomány, ahogyan azt sok professzor úr elképzei, hanem művészet. (O. von Bismarck)

- 4789 Mi szolgálai vagyunk, s kell is, hogy legyünk a nemzetnek segédei, támogatói, nem diktátorai. (Kossuth Lajos, Teleki Lászlóhoz 1859)
- 4790 Nemcsak vérrel s nem mindenkor vérrel szolgálhatunk a hazának. (Deák Ferenc, Kemény Zsigmondhoz 1861)
- 4791 Kockáztathatunk mindent a hazáért,
De a hazát kockáztatnunk nem szabad. (Deák Ferenc, Májusi felirat)
- 4792 Sem adományért, sem barátságért, sem félelemért hamisat nem írtam.
Az mi keveset írtam, igazat írtam. (Tinódi Sebestyén, Chronica 1554)
- 4793 Minden nemzet akkor hal meg, ha megásta a maga sírját. (Herczeg Ferenc, Bizánc III. 19)
- 4794 Úgy szeretem Rodostót, hogy el nem felejthetem Zágont. (Mikes Kelemen, 87 levél)
- 4795 Nem sokaság, hanem
Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat. (Berzsenyi Dániel, Magyarokhoz)
- 4796 Nemzeti életet nemzeti nyelv nélkül gondolni sem lehet, (Kölcsey Ferenc, Magyar Játékszín)
- 4797 Nyelvében él a nemzet! Az egészséges nemzetnek fő kísérője a nemzeti nyelv, mert míg az fennmarad, a nemzet is él. (Széchenyi István, Hitel 1830)
- 4798 És ím mi élünk még és nem halánk meg,
Csak meghajoltunk, de el nem törénk! (Petőfi Sándor utolsó verse: Jött a halál)
- 4799 Adj emberséget az embernek.
Adj magyarságot a magyarnak. (József Attila, Hazám)
- 4800 Ha tüzet adsz másnak, légy elkészülve rá, hogy arcodba fújják az első füstöt. (Kosztolányi Dezső, Az ember és világ)
- 4801 „Ahol jó dolgom van, ott a hazám” (Ubi bene ibi patria) ez a mondás nem más, mint szomorú beismerése az eszménytelen, merőben anyagiasság gondolkodásnak. Hazánkban a kenyér és a só jobban ízlik, mint idegenben a marcipán. (D. von Gerhard—Amynton, Der Plauderer)

- 4802 Jó vagy rossz sorom legyen is otthon, mégis az én hazám az!
Right or wrong my country. (Angol mondás)
- 4803 Nem szereti az a saját hazáját, aki nem szereti a saját házát.
(C. Churchill, The Farewell)
- 4804 A haza olyasféle, mint a család. Az ember csak akkor tudja értékét, amikor már nincs. (G. Flaubert, Pensées 280)
- 4805 Idegen országban tanulja meg az ember saját hazája nyelvének szépségét. Csakis idegenben ismeri fel az ember, mi is a haza. (Gustav Freytag, Liebleben)
- 4806 Haza nélkül az ember nem más, mint elveszett pont az idő és a tér hazárdjátékában. (Lacordaire, Pensées)
- 4807 Hősiesség megmenthet egy népet a nehéz körülmények közepe-
pette. De a kis remények mindennapi halmozása képes csak
megadni a nép s a haza nagyságát. (G. Le Bon, Les incerti-
tudes)
- 4808 A hazafiaskodás szokott lenni az a tojás, amelyből háború
kél ki. (G. De Maupassant, Mon oncle Sosthène)
- 4809 Minden nemzet sorsa saját erejében rejlik. (Moltke)
- 4810 Ha a haza forog kockán, akkor senkinek sincsenek jogai,
csak kötelességei. (E. von Wildenbruch, Der Generalfeldo-
berst)
- 4811 Szerencsében és balsorsban, dicsőségben és szenvedésben
minden nemzet pontosan azt kapja, amit megérdemel. (Von
Sybel, Kleine histor. Schriften I)
- 4812 Én dolgozni akarok. Elegendő
harc, hogy a múltat be kell vallani.
A Dunának, amely múlt, jelen s jövőndő,
egymást ölelik lágy hullámai.
A harcot, amelyet őseink vívtak,
békévé oldja az emlékezés
s rendezni végre közös dolgainkat,
ez a mi munkánk; és nem is kevés. (József Attila, Dunánál)
- 4813 Minden méltóságtól megfoszthatnak,
de emberi méltóságotól nem. (Juhász Gyula, Örökség)
- 4814 Embernek csak a becsületes ember az ember. A társadalom
fundamentumos-kövei között is egyik nagy talpkő a becsület.

Dehát mért nem kötelező kellék a becsületesség a politikában?
Mért nincs ítélőszéke a nemzeteknek, hogy két egymással pat-
varkodó nemzet között ítéljen? Nem közös ügye-e az emberiség-
nek, hogy egy-egy nemzetet ne nyomorgasson el gazság, orv-
támadás? (Gárdonyi Géza, Földre néző szem)

4815 A spanyol származású francia könyvárús, François-Antoine
Momoro, aki a jakobinus szekció egyik vezetője volt, használta
jelszóként először a forradalom jelszavát: Szabadság, egyenlő-
ség, testvériség! Felesége 1793 novemberében mint az „Ész is-
tenője” trónolt a párizsi Notre Dame székesegyház oltárán,
férje 1794-ben gillotin alatt végezte életét. Madách az Ember
tragédiájában (9. szín) használja kor-jellemzőnek.
Ha már fraternité, minek az égalité? A testvériség fogalmában
benne van az egyenlőség is. (Gárdonyi Géza, Földre néző szem)

4816 Testvériség.

Nincs szebb szó a világon.

A szabadság s az egyenlőség álma

Elbukott sodró időn, ezer gáton . . .

A forradalom örökségeként

A Háromságból lobogó fehéren

Egyedül a testvériség maradt,

Omló világok romjai alatt. (Reményik Sándor, A legszebb szó)

4817 Az emberiség fejlődése: girbe-görbe fa. De mégis csak föl-
felé nő! (Gárdonyi Géza, Földre néző szem)

4818 Nem törődni azzal, hogy mi történt születésünk előtt, azt je-
lenti, hogy mindig gyermekek akarunk lenni. — Nescire quid
antequam natus sit acciderit, semper esse puerum. (Cicero,
Orat. 34)

4819 A követ saját államának szeme és füle. (Sansovino, Concetti
politici)

4820 Rossz kormányzással elveszítjük az állam tekintélyét. — Male
imperando summum imperium amittitur. (Publius Syrus, Sen-
tentiae)

4821 Nem szilárd az az ország, ahol nincs szegény, jogtisztlet,
vallásosság és hűség. (Seneca, II)

4822 Erőszakkal egy ország sem állhat fenn tartósan. — Violenta
nemo imperia continuit diu. (Seneca, Troades II)

4823 A népuralom szomszédos a szabadsággal. Kevesek uralma
pedig a zsarnoksággal. (Tacitus, Annales VI. 42)

- 4824 A sajtó nem közvélemény. (Bismarck)
- 4825 Amikor megadjuk a rabszolgáknak a szabadságot, sajátunkét biztosítjuk. Amit felajánlunk nekik, éppen olyan becsületes számunkra, mint amit a magunk számára megőrzünk. (Lincoln)
- 4826 A szabadság nem olyan, amit ajándékozni lehet. Diktatúrában is élhetünk szabadon: elég ha a diktatúra ellenében élünk. Az az ember, aki az eszével él, szabad. Az az ember, aki harcol azért, amit igaznak tart, ugyancsak szabad. A szabadságot nem kolduljuk másoktól, hanem elveszjük. (J. Silone)
- 4827 A pénz hatalmára alapított társadalomban, ahol a dolgozó tömegek nyomorban színlődnek és maroknyi a gazdag parazita, nem lehet igazi szabadság. (Lenin, Pártszervezés)
- 4828 A külső szabadság nevében milyen könnyű az ember belső szabadságát tönkre tenni. (Rabindranath Tagore)
- 4829 Az egész világ vágyódik a szabadság után és mégis mindenki szereti saját láncait. Természetünknek ez az első kifürkészhetetlen paradoxonja. (Aurobindo)
- 4830 Sok emberrel találkozunk, akik a szabadságról beszélnek, de kevés az olyan, akinek az élete nem abban merül ki, hogy láncokat kovácsol magának. (Le Bon)
- 4831 Isten teremti a szabadságot, az ember a rabszolgaságot. (Fénelon)
- 4832 A bölcsészeti értelemben nem hiszek az emberek szabadságában. Az ember nemcsak külső kényszer alatt cselekszik, hanem belső szükséglet következtében is. (Einstein)
- 4833 Tévedés, hogy az egyenlőség természettörvény. A természetben nincs egyenlőség. A legfőbb törvény az alárendeltség és függőség. (Vauvenargues, Pensées)
- 4834 Az egyenlőség nem nagyon törekszik arra, hogy szelidséget és erkölcsi jóságot hozzon létre. A jóságnak a legjobb alapja az, hogy elfogadjunk egy kis provizórikus rendet, ahol mindennek megvan a helye, rangja, szükségessége és hasznossága. Az emberek nem egyenlők, a fajok sem egyenlők. (E. Renan, Dialogues)
- 4835 Igaz, hogy az emberi lények egyformák, de az egyének nem egyformák. A jogi egyenlőség csak illúzió. A szürke emberek és a zsenik nem lehetnek egyenlők a törvény előtt. (A. Carrel, Az ismeretlen ember)

- 4836 A jogot nem csinálják. Az van. Ebben a rövid formulában van az egész történelem. (G. Le Bon)
- 4837 Összes jogok között van egy magasabbrendű és ez nemzeti közösség? Hogy megvédelmezzem a nemzet létét, akkor sem haboznék, ha törvénytelenésre kerülne sor. (Aristid Briand)
- 4838 Nincs semmi olyan mint természetjog: A törvény előtt nincs más természetes, mint az oroszlán ereje. Vagy a létszükséglet, mikor éhes, fázik valaki, egyszerűen: a szükség. (Stendhal, Vörös és fekete)
- 4839 Honszeretet szebben ragyogó, mint minden erényünk,
Büszkén zengi az ajk s hallja sóváran a fül:
Ámde csak úgy, ha a hang nem üres puszta kiáltó
S mindig a tett követi, még ha az áldozat is. (Andor K.)
- 4840 Nincsen szüksége annak ősökre, aki a hazáját jól szolgálja. (Voltaire, Mérape)
- 4841 Háromfajta lény van, akik mikor úgy látszik, hogy elmennek, akkor jönnek. Ezek a diplomaták, a nők és a rákok. (John Hay)
- 4842 A diplomata olyan ember, akit azért fizetnek, hogy próbálja megoldani azokat a nehézségeket, amelyek sohasem merültek volna fel, ha nem lennének diplomaták.
- 4843 Diplomácia olyan dolog, amikor a legcsúfabb dolgokat cselekedjük és mondjuk a legelegánsabb módon. (Isaac Goldberg, Reflexion)
- 4844 A rabszolgaság be van rekedve, nem beszélhet hangosan. (Shakespeare, Rómeó és Júlia II. 2.)
- 4845 Ha a rabszolgaság nem rossz, akkor semmi sem rossz. (Lincoln)
- 4846 Minden korszakban az emberi természetnek legaljasabb fajtái a demagógok között találhatók. (Lord Macaulay)
- 4847 Népi kormány a nép számára és a nép által van. (Lincoln)
- 4848 A kormányzatnak karja hol hosszú, hol rövid. A hosszúval mindent elér, és mindenhova eljut. A rövid karja arra való, hogy adjon, de csak azokat éri el, akik túl közel vannak. (Silone)

4849 Láttam hiú voltát emberi dolgoknak
Hamari felhágatát, hamar estét soknak:
Királyok elesztét, birodalmak vesztét:
Diadallal kezdték, cudarul végezték.

Láttam arany béke zavaros bomlását,
Mialatt még isszuk vala áldomását: . . .
Igazat én láttam fordulni hamisra,
Drága nemes gyöngyöt éktelen kavicsra:
Méhsört savanyúvá, örömt is bűvá,
Bátor bizodalmat riadó gyanúvá. (Arany, Buda halála III. 16)

4850 Minden államformában az igazi törvényhozó maga a nép.
(Burke, Tracts on Popcey Laws.)

4851 Az igazi demokrata az, aki — hála az erőszakmentes tiszta
eszközöknek — védi a szabadságot, következésképpen védi az
ország szabadságát is, és végeredményben az egész emberisé-
get. (Gandhi)

4852 Általában véve egy-két felháborító kivételtől eltekintve a
demokrácia az egyszerű dolgozónak több méltóságot adott,
mint amivel valaha is bírt. (Sinclair Lewis)

4853 Elképzelésem szerint a demokráciának biztosítania kellene a
leggyöngébbnek ugyanazokat a lehetőségeket, mint a legerő-
sebbnek. Egyedül az erőszakmentességgel juthatunk ide.
(Gandhi)

4854 Hatalom, mint a víz, vagy apad, vagy árad,
Soha középszerben tespedve nem állhat:
Ország ha erőtlén növekedni, már fogy —
Nyakadba is omlik, támasszad akárhogy. (Arany, Buda halála
VII 39)

4855 A hazafiság a faj leghatalmasabb megnyilatkozása. Kollektív
fenntartó erőt jelent, amely a nemzet veszedelmében közvetlen
helyettesíti az egyéni öfenntartási ösztönt. (Le Bon)

4856 A hazafiság az áldozat gyökere azon okból, mert semmi hálá-
ra nem számít, amikor a kötelességét megteszi. (Kossuth Lajos,
Emlékeim)

4857 Az igazi demokratikus előrehaladás nem abban áll, hogy az
elitet a tömeg nivójára lealacsonyítjuk, hanem, hogy a tömeget
emeljük fel az elit szintjére. (G. Le Bon)

4858 Ne légy részrehajló, mert különben elhagy Isten és az emberek is. (Ward Mária, Vademecum II. 23)

4859 Az egyenetlenség különféle alkalmainak elhárítása végett mindnyájan óvakodjanak attól, hogy más nemzetekről kedvezőtlenül nyilatkozzanak. Általános szeretet uralkodjék köztük, amely az Ūrban minden nemzetet jóakarattal karol át. (Ward Mária, Vademecum IX. 55)

4860 Mi szeretjük a rögöt a haza szeretetével, szeretjük a vályogot amelyből házunk épült, a családi tűzhely szeretetével, szeretjük a követ, amelyből oltárt faragunk, vallásos áhitattal. Rög, sár, kő a lélek gondolataitól átjárva a szív szeretetével s szentelt emlékeinkkel telítve, adja a házat, a hazát, tűzhelyet, az oltárt... mindez nem homályosítja el bennünk az örök életnek kilátásait, ház, haza, tűzhely fölött elhangzik a léleknek hazavágyó szava... (Prohászka, XIII. 151)

4861 Vallás és erkölcsiség a közjónak elengedhetetlen támasztéka. Nem szereti hazáját, aki az emberi boldogság e hatalmas pilléreit aláássa. Ész és tapasztalat egyaránt bizonyítja, hogy erkölcs a népben vallás nélkül nem állhat fenn. (Washington)

4862 A sülyedt ízlésnek, erkölcstelenségnek, vallástalanságnak és rozsdás állami berendezkedésnek korszakai az emberiség történelmében nem véletlenül esnek össze a gazdasági összeomlás korszakaival. (A. F. Schäffle, Nationalökonomie, 24)

4863 Gazdagságot gazdagságra halmoztunk, pedig tudhattuk, hogy semmi áldás nem fakad abból. Megteremtettük a technika csodáit és nem tudtuk, miért. Haladásról álmodoztunk, hogy a céltalan élet még esztelenebb legyen. Több vagyon, több rekord, több reklám, több újság, több könyv, több színdarab, több műveltség, több technika, több kényelem. És a gondolkodó ész mindig ezt kérdezte: Hát minek, minek? (Werner Sombart)

4864 Valamikor az élet — lét volt. A mi életünk, csak üzlet. (Burckhardt)

4865 Szeresd felebarátodat, mint önmagadat. — Szeress más nemzetet úgy, mint az önmagadét. (V. Sz. Szolovjev, Opravdanyije dobra, 433)

4866 Szeretni az emberiséget: ez minden nemes szívnek elengedhetetlen feltétele. Az emberiség egésze nem egyéb számtalan háznépekre oszlott nagy nemzetségnél, melynek mindegyik tagja

rokonunk, a szeretetünkre és szolgálatainkra egyformán számot tart.

Azonban jól megértsd! Az ember véges lény, hatása csak bizonyos meghatározott körben munkálhat. Azért ne hidd, mintha Isten bennünket arra alkotott volna, hogy a föld minden gyermekeinek egyforma testvérük, s a föld minden tartományainak egyforma polgárai legyünk. A Nap temérdek égi testeket bevilágít, de a világegyetem minden részeire még sem hat ki. Így az ember, ha nagy erőt nyert örökölni, s erejének megfelelő állást vőn a sorsból, ezrek, sőt milliók előtt jótékony napként világíthat, de az egész emberi nemre jóltevő behatást gyakorolni, az a nagyok legnagyobbikának sem adaték. (Kölcsey Ferenc, Parainesis)

4867 Akik azt állítják, hogy a kereszténység tanítása az állam jóléte ellen van, előbb adjanak olyan harcosokat és alattvalókat, olyan férjeket és feleségeket, olyan szülőket és gyermekeket, olyan urakat és szolgákat, olyan királyokat és bírákat és végül olyan adófizetőket és adószedőket, amilyeneket a kereszténység előírásai adnak. És azután bátorkodjanak elő az állítással, hogy a kereszténység az állam java ellen van. (Sz. Ágoston)

4868 Ami erkölcsileg helytelen, politikailag sem lehet helyes. (Gladstone)

4869 Csak az a társadalom lehet boldog, amelynek királynője az igazságosság, törvénye a szeretet és végcélja az örökkévalóság. (Sz. Ágoston)

4870 Az állam méltósága mindenekelőtt tagjainak személyes méltóságától függ. Az az emberi test, melynek egyes tagjai betegek, egészben sem lehet egészséges test. A rossz téglából épített ház egészében sem lehet szilárd épület. Így az emberekből álló társadalom sem érheti el az erkölcsi méltóság magas fokát, ha az egyénekben elnyomva nyög az emberi méltóság. (Ketteler püspök)

4871 Néhány év alatt valami új jött közénk, amely átalakítja létünket. Ez az új dolog borzalmas fenyegetés, de egyszersmind ragyogó reménységet is rejt magában. Azt a fenyegetést, hogy az emberiség megsemmisíti önmagát. Meg azt a reménységet, hogy megvalósul a földi paradicsom. (Max Born)

4872 Komolyan veszélyeztetni az emberiséget, hogy a világtörténelem legdrámaibb versenyében nem az értelem, hanem az őrülség győz.

1. Azoknak a fegyvereknek borzalmas hatékonysága, amelyekkel jelenleg az atomhatalmak rendelkeznek.
 2. A borzalmas szellemi és lelki sötétség, amely a fejekben és szívekben felhalmozódott.
 3. Egyes vezető politikusoknak az a felfoghatatlan tehetetlensége, amellyel képtelenek értelmes megoldást találni a rájuk tartozó feladatok számára. (Fritz Baade, Versenyfutás a 2000. évig)
- 4873 A nyugati világ a háborút katonailag ugyan megnyerte, a békét azonban egyelőre elvesztette. (Fritz Baade, Versenyfutás a 2000. évig)
- 4874 Az emberiség a fejlődésnek legveszedelmesebb korszakába lépett! (Pierre Juquin, Élni vagy megsemmisülni)
- 4875 A nukleáris fegyverkezési versenyben néhány száz szerkezet legalább harmincszor annyi energiát pazarol el, mint amennyit a két világháborúban elhasznált lövedékek sok milliárdja képviselt. — És mindezt béke idején! (Pierre Juquin, Élni vagy megsemmisülni)
- 4876 Én a halál vagyok, aki senkit sem kímél,
És lépteim nyomán megrengenek világok! (Oppenheimer fizikus)
- 4877 Nem csak az, kit a hír úntalan emleget,
Hajta végre dicső bajnoki tetteket:
Sok tudott honáért élni halni olyan,
Ki felejtve nyugszik egy hitvány zugolyban. (Arany János, Tájkép)
- 4878 Nem, nem! — Élni fog a nemzet,
Amely összetart:
Kit önvétke meg nem hódít,
Nem hódítja kard. (Arany János, Egyesülés)
- 4879 Világbíró nagy ősök nemzedéke,
Én nemzetem, ez a te multad képe.
Hogy szám szerint kevés vagy, ritkaság,
Meg-megrohant a gyáva sokaság,
Hogy kis szigetként állsz e néptengerben,
Páratlanul, rokontalan, egyetlen,
Segítve még mást, soha senki téged —
Ha mégis élsz, ez méltó büszkeséged. (Vajda János, Lenni vagy nem lenni)

4880 Most perc-emberkéék dáridója tart,
De építésre készen a kövünk,
Nagyot végezni mégis mi jövünk,
Nagyot és szépet, emberit s magyart.

Ez a ricsaj majd dallá simul át,
Addig halottan avagy éberen
Pihenjen a szent láz s az értelem,
Míg eltűnnek a mai figurák. (Ady Endre, A perc-emberkéék után)

4881 Egyes emberek vagy kisebbségek okos akarata kormányozta az emberiséget. A görögöknél minden gondolkodó ember egyenlő volt, tehát igazi uralkodó. Az egyenlőtlenség alapjába véve természeti törvény. A tehetségek, sőt a tisztán testi képességek is annyira különbözők, hogy az emberiség tömegében nincs egyformaság s ennél fogva egyenlőség sincs.

A világtörténelem minden nagy cselekedetét egyes emberek hajtották végre. Egy ember akarata épített, rombolt, reformált. Nem ismerek értékesebb dolgot, mint a szentek történetét, akiknek akarata oly rendkívül erősen ki volt fejlődve. Az emberek követték és támogatták őket, de az első szót mindig ők mondták ki. (Puskin, Szmirnova memoárjai)

4882 Három kincsem van:
erre vigyázok s ezt őrzöm. Az első a szeretet,
a második az elégedettség, a harmadik az alázat.
A szeretet bátorrá tesz, az elégedettség nagylelkűvé.
Az alázat képessé tesz a viláгурalomra. (Lao-ce, Taoteking)

4883 Ha a népből a hit hiányzik, minden kormányzás lehetetlen. (Kong-fu-ce)

4884 Ha az egyik állam a másikat megtámadja, ha az egyik család a másikkal civódik, ha az uralkodó és az alattvaló egymáshoz rideg, ha apa és fiú egymást nem kedveli, — ez mind a birodalom romlását idézi elő. (Me-ce, ókori kínai bölcs)

4885 Az állam, amelyben a szellemi ember nem talál otthont, a pusztulás elé megy. Ha a szellemi embert megvetik, annyi mintha az állam jólétéről lemondanának. Az az állam, ahol a szellemi emberről megfeledkeztek, még sohasem tudott fennmaradni. (Me-ce)

4886 Nem célja az államnak, hogy az értelmes embert oktan állattá, vagy géppé tegye. Hanem ellenkezőleg az a célja, hogy az embernek esze és teste zavartalanul betölthesse hivatását,

hogy az emberek szabadon követelhessék a józan ést és ne támasszon közöttük viszályt a gyűlölet, harag vagy fondorlat és ne viseltessenek egymás iránt ellenséges érzéssel. Az állam célja tehát tulajdonképpen a szabadság. (Baruch Spinoza)

4887 Az igazság nem szerez annyi jót, mint amennyi rosszat okoz a világban az igazság látszata. (La Rochefoucauld)

4888 Ha felebarátunkat úgy kell szeretnünk, mint önmagunkat, jogos, hogy magunkat legalább úgy szeressük, mint a felebarátot. (Chamfort)

4889 A szegények — Európa négerai. (Chumfort)

4890 Minden polgár nem szolgálhatja hazáját egyenlő módon, de szolgálni mindenkinek kell egyaránt. A hazának születésünk percétől kezdve adósai vagyunk s ezt az adósságot sohasem lehet kiegyenlíteni.

Az egyenlőség elvéből következik, hogy emberek között különbséget csak a hazának tett nagyobb szolgálat és a természetadta tehetség teremthet. Az egyenlőség nem annyit jelent, hogy mindenki parancsol, illetve senkinek sem parancsolnak, hanem, hogy a velünk egyenlőknek engedelmeskedni kell. Nem lehetséges az, hogy ne legyen egyáltalán parancsoló, de szükséges, hogy az, aki parancsol, az egyenlőkkel egyenlő legyen. (Montesquieu)

4891 A termelőerő növekedésének, a társadalmi viszonyok bomlásának, az eszmék alakulásának állandó mozgása közepette élünk. Csak a mozgás absztrakciója mozdulatlan. (K. Marx)

4892 A szeretet és az igazságosság minden megsértése társadalmi életünkben gyorsan megbűnhődik. (Emerson)

4893 Mindenki a maga baklövéseit nevezi tapasztalatnak. (O. Wilde)

8. Háború és béke

4894 A háború vérmező, amelyre értékes embervér vödörszámra kiömlik, mint a víz. Koponyák hegye, amelynek koponyáiból piramisokat lehetne építeni. Kórház, ahol sok emberi erő megcsónkítva fekszik. Temető, ahol megmérhetetlenül sok családi szerencse és remény kerül sírba. (Faulhaber, Waffen 167)

- 4895 A hosszú háborús veszteséglista hasonlít a próféták könyvtekercséhez, amely belül és kívül jajjal van teleírva. (Faulhaber, Waffen, 103)
- 4896 A sok millió munkanélküli mögött látunk sápadt gyermekeket, síró asszonyokat, gyermektől irtózó anyákat, káromkodó férfiakat, ökölbe szorított kezeket, kétségbeesett öregeket. (Faulhaber, Zeitrufe, 158)
- 4897 Ha a háború a népek életében meggyökeresedik, akkor rendszeren megkezdődnek a harcok a népeletben, a palotaforradalmak a családi életben, a széthúzások a közösségben, a pártharcok a politikai és a testvérharcok a szociális életben. (Faulhaber, Waffen, 5)
- 4898 Mi láttuk a háború könnyözönét. Mi hallottuk a panaszos dalokat és átkokat. Mi éreztük a háború hullaszagát és olvastuk a halottak névsorát . . . nekünk tehát fel kell emelnünk szavunkat a háború ellen. (Faulhaber, Rufende Stimmen 453)
- 4899 Hajt az idő gyorsan — rendes útján eljár,
Ha felülünk felvesz, ha maradunk nem vár;
Változik a világ: gyengül ami erős,
És erős lesz ami gyenge volt azelőtt.
Más öltöbéli nép, más ivadék nő fel,
Aki ésszel hódít, nem testi erővel. (Arany, Toldi estéje VI. 22)
- 4900 Az amerikai szakértők nemcsak a bombákat mérik megatonnákkal, hanem az áldozatok számát is meghalállal számolják. Ez egyenlő egymillió halottal. (Bernal professzor)
- 4901 A háború a politika folytatása más eszközökkel. (Clausewitz, porosz generális)
- 4902 Félelem a gőgnek itató forrása.
Azzal veri szomját, növeli ártalmát;
Míg bátor eszesség letöri a szarvát. (Arany, Buda halála II. 35)
- 4903 Hinni kell a veszedelemben: A termonukleáris háború lehetséges. De lehetséges a háború elkerülése is. Nem a fegyver, hanem az ember öl. Amit az ember saját kezével alkotott, azt meg is semmisítheti. A háború társadalmi csapása ellen küzdeni annyi, mint megsemmisíteni a háborút! (Pierre Juquin: Élni vagy megsemmisülni)
- 4904 Van egy probléma, melynek megoldását reménykedve várják nagy és kis országok népei: ez a leszerelés problémája. E kér-

dés helyes megoldásától sok tekintetben függ majd az emberiség jövője, hogy a háború felé tart-e, annak katasztrófális következményeivel együtt, vagy diadalmaskodik a béke. (Blaunde, ENSZ közgyűlésén 1959-ben)

4905 A világ háborús és háborút előkészítő kiadásai 1900-tól 1953-ig több mint 4000 milliárd dollárral emelkedtek. Ezért az összegért egy fél évszázadon át a föld egész lakosságát el lehetne látni kenyérrel. Modern lakásokat lehetne építeni ötszázmillió családnak, vagyis az emberiség kétharmad részének. (Pierre Juquin, Élni vagy megsemmisülni)

4906 A főgondolat az élet kellemetlenségeiben mindig az legyen, hogy a megtorlás is kellemetlenség, hát hagyjuk az élet egyéb rosszai között. Okos ember-e az, aki a saját fejére rak tüzet? A haragvó ember ezt cselekszi. (Gárdonyi, Égre néző lélek)

4907 Hidrogénbombák tömeges felhasználása esetén az emberiség egyik részének hirtelen halálával és a többi élőlény kízó betegségével, végül pedig pusztulásával kell számolnunk. (Albert Einstein)

4908 Az emberi tudomány eljutott odáig, hogy ugyanolyan borzalmas kataklizmákat tud mesterségesen előidézni, mint a leghatalmasabb természeti erők. (Pierre Juquin, Élni vagy megsemmisülni)

4909 A termonukleáris robbanások annyi carbonium 14-et termelnének, amennyi négy millió gyermek halálát okozná az anyaméhben, vagy újszülött korában. És az életben maradtak tömeges elmebetegségben vagy torzszülöttségben szenvednének. (Linus Pauling, kétszeres Nobel-díjas)

4910 Ha megromlik a nép régi jó erkölcsé:
Mit ér a világnak csillogó kenőcsé? (Arany, Toldi estéje IV. 8)

4911 Az újabb háború a harcmezőt az egész földgömbre kiterjesztené. A stratégia globális lenne. Felölelné az öt világrészt és az óceánokat. Érintené az egész emberiséget. Lehatolna a víz és a jég alá. Átszelné a világot. A végletekig való haladása csaknem teljes lenne. (Pierre Juquin, Élni vagy megsemmisülni.)

4912 Mert fél az erőstől titkosan a gyenge,
Maga gyarlóságát teszi mindég szembe:
Gondja vadul viraszt a derekabb társan:
Ki ártani tudna, nem hiszi, ne ártson. (Arany, Buda halála III. 21)

- 4913 A háború a népek előtt felfedi nemcsak gyöngeségeiket, de erényeiket is.
- 4914 Sajnos, van szegény földünkön egy törvény, hogy két szomszéd mindig háborúskodik. A hódítás utáni szomjúság, a jogoknak a kiterjesztése egyaránt izgatja a molnárt és a királyt. (Andrieux)
- 4915 A háború olyan rossz, amely az emberi nemet megbecstelelti. (Fénelon)
- 4916 Hogy elnyerjek ilyen nagy és ilyen értékes jót, háborút viseltem a királyok ellen, háborút viseltem volna az istenek ellen is. (Du Ryer)
- 4917 Soha sincs jó háború, de rossz béke sem. (Franklin)
- 4918 Ez a háború nem törzsfők háborúja, sem hercegeké, sem dinasztiaié, vagy nemzeti ambícióé. Ez népek és okok háborúja. Sokan vannak olyanok, akik hűséggel szolgálni fognak nemcsak a mi szigetünkön, de minden országban, anélkül, hogy nevük ismeretes volna vagy cselekedeteik írásban lennének fektetve. Ez a háború az ismeretlen katona háborúja. (W. Churchill)
- 4919 Az állam hajója vulkánokon jár. (H. Monnier, *Grandeur de Décadence*)
- 4920 Minden nagy nemzet megtanulta a háborúban a gondolkodás pontos kifejezését; mit nyertek a háború alatt és vesztek a békében; mire tanította őket a háború és miként csalta meg őket a béke; miként ruházta fel őket a háború és árulta el őket a béke; egyszóval hogy ők a háborúban és a háború által születtek és a békében haltak meg. (Ruskin)
- 4921 A háború túl komoly dolog ahhoz, hogy katonákra bizzuk. (Clemenceau)
- 4922 A történelem tanulsága, hogy az emberi faj könnyben és vérben újhodik meg. Hisz a károkozó vihar után is éltető erővel teljesedik meg a levegő. (Gárdonyi, Láthatatlan ember).
- 4923 Emberölést szigorún megtiltja, torolja a törvény,
Harcban a pusztítás nemzeti hősi erény;
És mégis keserűn lakol érte a porbatiport fél,
Győztes ölése jogos: védi magát mikor öl. (Andor K.)
- 4924 A királyok legvégső argumentuma — *Ultima ratio regum*.
(Ezt vésette ágyaira XIV. Lajos francia király.)

- 4925 Két dologban van a fegyverek titka: adni és nem kapni. (Molière)
- 4926 Fegyverekre alapított birodalom csak fegyverekkel tartható fenn. (Montesquieu, *Considérations*)
- 4927 Egy nemzet élni akarása nem lehet halálos ítélet egy másik nép számára. (XII. Pius pápa, Mesaggi 1942)
- 4928 A modern világ azt hiszi, hogy kivonta magát a misztikus erők befolyása alól. Soha az emberiség nem volt annak ennyire rabszolgája. Ezek az erők borították Európát tűzbe. (Le Bon)
- 4929 Többet nyerünk el barátsággal és mérséklettel, mint félelemmel. Az erőszak hatással lehet a szolgálattelkekre, de soha a független lelkekre. (Ben Johnson)
- 4930 A legnagyobb erő, amellyel az ember rendelkezhetik, az erőszak-nélküliség. Hatalmasabb, mint mindazon fegyverek között a leghatalmasabb, amelyet emberi értelem pusztításra kiagyalt. (Gandhi)
- 4931 Az egyetlen dolog, amitől félnünk kell, maga a félelem. (F. D. Roosevelt)
- 4932 A félelem isteneket teremt, a merészség királyokat avat. (P. J. Crebillon, *Xerxès*)
- 4933 A félelem sokkal mélységesebb dolog, mint a bátorság. (Gertud von le Fort)
- 4934 Kincs a szabadságunk, de nehéz azt úgy gyakorolni,
Hogy sose sértsük meg másnak is ezt a jogát;
Élvezet útunkon szabadon száguldani végig,
Csakhogy elütni tilos más robogó kocsiját. (Andor K.)
- 4935 Ti, kik elestetek, húsz éves katonák,
s szemetek a lankát, az erdőt sose látja,
akkor még tavasz nyílt, az élet barátja.
Jaj! hol van az ifjú, vad, titáni testetek,
hol a kar és a kéz, mondjátok, hol maradtok,
ti, kik oly izmosan kaszáltok és arattok?
Jaj! az éj végtelen ölébe estetek.
De én nem akarom, hogy elfeledjenek,
Szívembe zárom bús és egekig növe
mártiri nevetek, fáklját gyújtok tinektek,
s díszőrséget állok a sírnál, hol pihentek,
mert az élet vagyok és vagyok a jövő. (Émile Verhaeren, *Ti, kik elestetek*; ford. Kosztolányi Dezső)

- 4936 Ha számlákat írkálnak és ha győznek,
az égre esd föl mindegyik.
A háborút és az üzleti könyveket
Isten nevében vezetik. (Karl Kraus, Epigrammák; ford. Kosztolányi
Dezso)
- 4937 Hogyan lehetséges egyáltalán háború? Egy hadjárat, vagy
egy világháború nem a keresztény kultúra torz-születte? Nem va-
lami pogány nehezék a kereszténységben? A betlehemi éjszaka
és a Wacht am Rhein hogyan férnek össze? . . . (Faulhaber, Waf-
fen, 57)
- 4938 A durva nép közt sorvad az emberi
Legszebb tehetség, nem születék soha
Ott Sokrates, s nagy Tulliusnak
Nem szabad ott nemesen buzogni. (Berzsenyi Dániel, Nagy La-
jos)
- 4939 A bruzsoázia a mostani háborúban leginkább azzal vezeti
félre a népet, hogy a háború rabló céljait „nemzeti-felszabadító”
ideológiával kendőzi. (V. I. Lenin, A szocializmus és a háború)
- 4940 Intsétek meg nőitek, a férfire-hiúkat,
ha szülnek, csak lányt szüljenek és sohasem fiúkat.
A lányka szelíd feleség, ara lesz,
Nem több a fiú soha utcai pornál.
Belőle harctereink sara lesz. (Tu Fu, kínai költő, Indul a század)
- 4941 Napjainkban (békének nevezett korban) 20 millió ember tel-
jesít katonai szolgálatot. Több mint 100 millió ember dolgozik a
hadianyag gyártásban. A világ tudósainak 70 százaléka ilyen ter-
mészetű kutatómunkát végez. Évente 120 milliárd dollárt költenek
katonai előkészületekre. Ez az összeg a világ gazdaság összes be-
ruházásainak fele! (ENSZ-jelentés 1962-ben)
- 4942 A világ katonai kiadásainak 1 százalékaival 100 egyetemet le-
hetne felépíteni és korszerűen berendezni mérnökök és műszaki
szakemberek képzésére. Huszonöt év alatt az általános és teljes
leszerelés 3000 milliárd dollár hasznót hozna. Ez egyenértékű az
emberiség sok évezredes munkájának értékével! (ENSZ-jelen-
tés)
- 4943 Az igazi hazaszeretet humanista. Küzd a fegyvernélküli vilá-
gért. A béke nem az ígért földjét jelenti, hanem a meghódítan-
dó világot. Álmodozunk, mert álmainkat meg tudjuk valósítani.
Álmodozunk, de ne aludjunk! Aki a békéért harcol, emberi hiva-
tását teljesíti. (Pierre Juquin, Élni vagy megsemmisülni)

- 4944 Földi paradicsomot csinálhatunk ebből a világból. Ami ezt a lehetőséget korlátozza nem más, mint az emberi értelem elégtelensége. Mozgósítsuk az értelem erőit, de még ennél is jobban és sokkal nagyobb mértékben a szív erőit is.
Szükség van erre azért, hogy ez a földrész és rajta élő emberek részeseivé válhassanak annak a boldog fejlődésnek, amely a természetadta gazdagság alapján lehetséges és amely most szemünk láttára bontakozik ki. (Fritz Baade, Versenyfutás a 2000. évig)
- 4945 Hóbort volna azt gondolni, hogy az életnek eddigi összes alapjai s eszményei hibásak. De hóbort volna azt hinni, hogy az ember szuverén úr a szellemi világban. Hóbort volna azt hinni, hogy új világot teremthet, amelyben nem Isten és vallás, és isteni erők, hanem csak a pozitív tudomány vezet. (Prohászka, Ö. M. XIII. 248)
- 4946 A jövőnk: vagy Isten — vagy nincs is jövőnk. Vagy beleépülünk az Ő életébe, vagy a halál áldozata leszünk. (H. Lacordaire)
- 4947 A keresztény mint keresztény, örvendhet annak, hogy most végre komolyan veheti és követheti Krisztus tanait úgy, amint a Hegyi Beszéd hirdeti.
Másképp viszont ezek a tanok döntő segítséget nyújtanak az egész emberiségnek, amikor választania kell a pusztulás és amaz új világ között, amely valóságos földi paradicsommá válhatik. (Fritz Baade, Versenyfutás a 2000. évig)
- 4948 Az ige, hogy „szeressétek ellenségeiteket” — sokáig csak vasárnapi prédikációként hatott anélkül, hogy a hétköznapiak számára bármilyen gyakorlati jelentése lett volna. Ma a realpolitika jelszavává válik. És aki túlságosan szigorúnak és igényesnek látja ezt a jelszót, az legalább barátokké meg azzal a pótlékkal, amit az újabb irodalom ad helyette: „Az ellenség is ember!” (Fritz Baade, Versenyfutás a 2000. évig)
- 4949 A látszólagos béke nem béke éppen úgy, mint a látszólagos szent sem az. (Faulhaber, Waffen 63)
- 4950 A népek utóvégre azért vannak, hogy együtt szeressenek és nem azért, hogy együtt gyűöljenek. (Faulhaber, Rufende Stimmen 73)
- 4951 „Béke a földön a jóakarátú embereknek” (Lk 2,14), hangzik az Üdvözítő reggeli áldása. — „Az én békémet hagyom nektek” (Jn 14,27) — esti áldásának utolsó rendelkezése ez. „Béke le-

gyen veletek" (Jn 20,21), a mindennapi köszöntése. „Legyetek békében egymással" (Mk 9,49) az ő atyai intése. „Béke legyen e háznak" (Mt 10,12) hivatali intése az ő követői számára. (Faulhaber, Waffen 137)

4952 Karddal szét lehet vagdosni Krisztus köpenyét, azonban nem lehet vele összevarrni. (Faulhaber, Zeitrufe, 90)

4953 Mi a Mestert csak békés pásztor ruhájában, nem pedig valami vad harcos uniformisában tudjuk elképzelni. (Faulhaber, Rufende Stimmen 456)

4954 Boldog az a föld, amelyen a béke olajfái nőnek! Boldogok azok a férfiak, akik gazdasági segítséggel a népek között a lelki közeledést előkészítik. (Faulhaber, Zeitrufe 7)

4955 Ha mindkettő, háború és béke az Evangélium Tanítómesteréhez jönnének kihallgatásra, a háború állig felpáncélozva, a béke pedig olajággal, a Mester egészen biztosan a békét mind a két kezével megáldaná. (Faulhaber, Waffen 42)

4956 Itt az angyalok békedala, ott az angolok harcikiáltása. Itt a betlehemi bölcső gyengéd és örömteljes titkával, ott a háború tömegsírja durva hátterével. Itt az élet üdvözlése, ott a halál köszöntése. (Faulhaber, Waffen 56)

4957 Valamint a hajó árbockosarában ülő matróz megerőlteti szemét és a messziség kéklő kódéba nézve egyet akar látni, a partot, éppúgy az emberi szellem, az emberi vágy is végig a történelmen egyet remél a jövőnek kétes borújában: a békét. (Prohászka, Ő. M. XVIII. 152)

4958 Hiszek a békében. Hiszek a harmóniában, melyre vágy a lélek, a szépségben, melyért kiáltoz az anyag, a szeretetben, melyért epednek a népek. Hiszek a nehézből, hogy nem lehetetlen! Ha nem hinnék benne, magam tenném lehetetlenné. Oly bűn, melyre nincsen fölöldozás. Csak a hit teheti lehetségessé. (Babits, Örökké ég a felhők között)

4959 Miatyánk, ki vagy a mennyekben,
harcokban, bűnökben, szennyekben,
rád tekint árva világod:
a Te neved megszenteltessék,
a Te legszebb neved: Békesség!
Jöjjön el a Te országod. (Babits, Miatyánk)

4960 Az emberiség még sohasem volt ennyire bővében a javaknak, annyi lehetőségnek és ekkora gazdasági hatalomnak. Amde a föld lakóinak óriási hányada még mindig éhezik, és nélkülözések közt gyötrődik, az emberek milliói pedig írni-olvasni sem tudnak. (II. Vatikáni Zsinat: Egyház a mai világban 4)

4961 Miközben a világ oly határozottan felismeri a maga egységét és szükségszerű összetartozásban mindenkinek mindenkitől való kölcsönös függését, ugyanakkor mégis roppant ellentétekbe sodorják az egymásra támadó erők. Még mindig elkeseredett politikai, társadalmi, gazdasági, faji és ideológiai viszályok dúlnak és egy mindent tövig letaroló háború veszélye sem hárult még el. (II. Vatikáni Zsinat: Egyház a mai világban 4)

4962 Legyen meggyőződve az emberiség, hogy a fegyverkezési verseny, amelyhez elég sok nemzet folyamodik, nem biztos útja a tartós béke megőrzésének és hogy a belőle származó úgynevezett egyensúly sem a biztos és az igazi béke. Ahelyett ugyanis, hogy kiküszöbölné a háború okait, inkább a fokozódó súlyosbodásukkal fenyeget. (Egyház a mai világban 81)

4963 Amíg mérhetetlen pénzt fordítanak egyre újabb fegyverek előállítására, addig nem lehet kielégítően orvosolni a mai világ sokféle nyomorát. Ahelyett, hogy igazán és gyökeresen feloldódnának a nemzetek közötti ellentétek, megfertőzik a világ egyéb részeit is. Új utakat kell tehát választani, kezdve a szándékok reformjával, hogy megszűnjék ez a botrányos állapot, megszabaduljon a világ a szorongató aggodalmaktól és helyreálljon az igazi béke. (II. Vatikáni Zsinat: Egyház a mai világban 81)

4964 A békének inkább a népek kölcsönös bizalmából kell fakadnia, nem pedig a fegyverektől való rettegésnek kell békét kényszerítenie a nemzetekre. Ezért mindenki azon fáradozzék, hogy a fegyverkezési verseny mégiscsak véget érjen. (II. Vatikáni Zsinat: Egyház a mai világban 82)

4965 A legszebb, amit a Hegyi Beszéd a mai és a következő generációk előtt álló problémákról mond: „boldogok a szelidek, mert ők bírják a földet!”

Ha van remény, hogy fennmarad a Föld olyannak, amelyen érdemes élni és világkormány lesz, amely bírja ezt a Földet abban az értelemben, hogy kezében lesz a Föld igazgatása, — ha mind ezt remélhetjük, akkor egy dolog világos: csak a szelidek bírják majd ezt a Földet! (Fritz Baade: Versenyfutás a 2000. évig)

4966 Nem pusztán arról a fejlődésről akarunk szólni, amely gazdasági haladásra törekszik. A fejlődés csak akkor igazi érték, ha átfogó jellegű. Minden embernek és az egész embernek haladását kell szolgálnia. Nagyon helyesen állapította meg erről az egyik szakértő: „Nem fogadhatjuk el, hogy elválasszák a gazdasági szempontot az ember szempontjától, a fejlődést attól az emberi műveltségtől, amelybe beletartozik. Szerintünk az ember számít: minden ember, minden embercsoport, sőt az egész emberiség.” (L. J. Lebreton OP: *Dynamique concrète du développement*, Paris, 1961). (VI. Pál, A népek fejlődésének támogatásáról, *Populorum progressio*, 14)

4967 A szellemi éhség nem kevésbé gyötrő érzés, mint a testi éhség. Az írástudatlan ember szellemi táplálék hiányában szenved. Aki tud írni-olvasni, az szakmai képesítést szerezhet és magasabb beosztást kaphat: ezáltal felébred benne az önbizalom, és rájön arra, hogy képes egyúttaladni a többiekkel. (VI. Pál pápa: A népek fejlődésének támogatásáról 35)

4968 A műszaki fejlesztés uralma, az ún. technokrácia, amely elhatalmasodhat a közeli jövőben, nem kevesebb bajt és nyomorúságot hozhat majd ránk, mint az úgynevezett szabadelvűség, a liberalizmus. A gazdasági életnek és a műszaki felkészültségnek csak akkor van értelme, ha javára válik az embernek, akit szolgálnia kell. (VI. Pál pápa: A népek fejlődésének támogatásáról 34)

4969 Büszkén hirdetjük, mily iramban nőtt a tudásunk,
Ismer minden erőt és köti járom alá;
Égy van, mit nem bír leteperni: az emberi önzés,
Ez mindent elenyészt, melyre az ökle lesújt. (Andor K.)

4970 A nemzetek vezetői, akik saját népük közjavanak kezesei és egyúttal az egész világ javának munkálói, igen-igen függenek a tömegek nézeteitől és érzületétől. Hasztalan fáradoznak újra meg újra a béke építésén mindaddig, amíg az ellenségeskedés, a megvetés és a bizalmatlanság érzése vagy a faji gyűlölködés, meg az ideológiák merevsége megosztja, sőt szembe fordítja egymással az embereket. (II. Vatikáni Zsinat: Egyház a mai világban 82).

4971 Rendkívül sürgős, hogy új gondolkodásmódra nevelődjék a közvélemény és új szellem hassa át. Akik neveléssel foglalkoznak, főleg mint az ifjúság nevelői, vagy akik a közvéleményt alakítják, azt tekintsék legsúlyosabb kötelességüknek, hogy gondosan megtanítsanak mindenkit az új, békeszerető érzületre. — De szükség

van mindannyiunk lelki megújódására is, hogy rányílják szemünk az egész földkerekségre és azokra a teendőkre, amelyeket együtt tudunk végrehajtani az emberiség sorsának jobbrafordulása érdekében. (II. Vatikáni Zsinat: Egyház a mai világban 82)

4972 Opus iustitiae pax! — Az igazságosság teremti békét (Iz 32, 17).
XII. Pius pápa jelszava.

4973 Látjuk, hogy verik a becsületet arcul,
bilincsben a részvét, sunyi Nyomorúság
naptalan utcán fut és a kemény harc dúl,
koncolva gyermekek gyöngé, meleg húsát,
mi pedig hallgatunk: — Ó nyomorult, ocsmány,
méltatlan a jelen nagy multunkra, posvány!

... csak fattyakat szülünk, itt van az isteni
szabadság Júdása, a tékozló, dőzsölő
Anarkia, mely az aranyát elcseni,
de semmije sincsen, itt a testvér-ölő
Butaság, Irigység, e kígyó, mely marja
enhúsát, Fukarság, melynek béna marka.

Kálváriát járunk, a lelkünk eltévedt,
nézzük az öngyilkos, vad Emberiséget
s vádol bús szemének csöndes-néma gáncsa,
hogy a véres kéz a testvérét ne bántsa. (Oscar Wilde: Humanitad, ford. Kosztolányi Dezső)

4974 Embernek emberrel, nemzetnek nemzettel úgy kell találkoznia, mint testvérnek testvérrel: Isten gyermekeként! E kölcsönös megértésben és barátságban, ebben a szent egységben kell együttesen és egyformán munkához látnunk, hogy felépítsük az emberiség közös jövőjét. (VI. Pál pápa, Bombayban 1966)

4975 Nincs ott rend, hol a nép zöme holtig terhes igát húz,
Míg a kiváltságos gondtalanul heverész;
Ott van rend, hol a köz java első szent kötelesség
S munka arányában jutnak a földi javak. (Andor K.)

4976 Ezer évvel ezelőtt a pápák istenhozzádót mondtak a római világnak és átmentek a „barbárokhoz”. Vajon nem ehhez hasonló és még mélyebbreható gesztust vár-e a mai világ? A világ nem tér meg a kereszténység égi reményeihez, hacsak előbb a kereszténység nem fordul a Föld reményei felé. (Teilhard, Tudomány és Krisztus)

- 4977 Fel kell építeni azt a világot, amelyben fajra, vallásra és nemzetiségre való tekintet nélkül mindenki igazán emberhez méltó életet élhet, mentesen minden szolgaságtól, amit akár az egyik rak a másik vállára, akár a természet leigázhatatlan erői jelentenek. Emberi együttélésről beszélünk, ahol a szabadság nem üres szó: ahol a szegény Lázár egy asztalhoz ülhet a gazdagokkal. (VI. Pál pápa: A népek fejlődésének támogatásáról 74)
- 4978 Összekevert három szó jog, törvény s az igazság,
Mert hisz a két első téveteg emberi mű;
S minthogy e kettőn át osztódik szét az igazság,
Mennyire eltorzul sokszor e szent fogalom. (Andor K.)
- 4979 A világmindenség lakosai vagyunk. Nem az a keresztény, aki annyira szereti Istent, hogy megfélekedzik a világról, hanem az, aki Isten iránti szeretetből erőt merít, hogy a világ szolgálatába állhasson. (G. Courtois)
- 4980 A béke nem más, mint szünet két háború között. (J. Giraudoux, Amphitryon)
- 4981 Ha azt akarod, hogy békédet semmi meg ne zavarja, higgy Istenben, de ne a nőkben. (R. Campomoro)
- 4982 Civilizációban élünk. Tudunk háborút csinálni, de békét nem. (G. Ferrero)
- 4983 Az egyetemes béke megvalósul egy nap. Nem azért, mert az emberek jobbak lesznek (ezt remélni sem lehet), hanem azért, mert a dolgoknak új rendje, új tudomány, új gazdasági szükségletek ránk kényszerítik a békés életet. (A. France, Fehér kövön)
- 4984 A békének is megvannak a győzelmei, amelyek nem kevésbé híresek, mint a háború győzelmei. (Milton, Sonnets)
- 4985 Ha a civilizáció nincs az ember szívében, akkor sehol sincs. (G. Duhamel)
- 4986 Végül is a civilizációnak a célja nem a tudomány és a gépek előrehaladása, hanem az ember előrehaladása. (A. Carrel, Az ismeretlen ember)
- 4987 Istené a Kelet és Istené a Nyugat,
Észak és Dél egyaránt.
Békében van a kezében
Minden sors és a világ! (Goethe)

4988 Harc elején elesett, aki nem tud bízni, remélni,
Ez tesz acélossá izmokat és akarást;
Nincs olyan égi ború, ami szerte ne foszlana végül
S nincs olyan éji sötét, mit le ne győzne a Nap. (Andor K.)

4989 Az Uristen őriz engem
Mert az ő zászlóját zengem,
Ő az áldás, Ő a Béke
nem a harcok istensége.

Kard ha csörren, vér ha csobban,
csak az ember vétkes abban.
Az Uristen örök áldás,
csira, élet és virágzás.

Nagy, süket és szent nyugalma
Háborunkat meg se hallja.
Csöndes ő, míg mi viharzunk.
békéjét nem bántja harcunk.
S kell, hogy az Ur áldja, védje
aki azt énekli: Béke. (Babits Mihály, Zsoltár gyermekhangra)

4990 Éber figyelmem erős lett a hitben:
Akárhogy elrejtőzöl, látlak, Isten!
Rejtezem én is elüled, hiába!
Utánam jöttél tenger viharába.
Engedetlen szolgálodat meggyötörted,
Magányos gőgöm szarvait letörted.
De mennél csúfabb mélybe hull le szolgálád,
Annál világosabb előtte orcád.
Most már tudom, hogy nincs mód futni tőled
S ki nem akar szenvedni, kétszer szenved. (Babits, Jónás könyve)

4991 Mi tart fönn? Mi a gyökér, mely nem szakad el? Mely elpusztíthatatlan táplál valami kimeríthetetlen erővel? „A hit az élet ereje: az ember ha egyszer él, akkor valamiben hisz . . . Ha nem hinné, hogy valamiért élnie kell, akkor nem élne . . .” Ezek a szavak, Tolsztoj szavai, járnak az eszemben s vizsgálom mit hiszek? Ő, örökkék ég minden felhők mögött; kiirthatatlan optimizmus! (Babits, Örökkék ég a felhők között)

4992 A jövődő többet ér a múltnál. (ifj. Wesselényi Miklós, Balítéletekről)

- 4993 Minden nép, egyet sem véve ki, csak magában, t. i. fiaiban hordozza az élet s dicsőség, vagy a halál s szégyen csíráját. (Széchenyi István, A magyar Akadémia körül)
- 4994 Minden ember egy szent történet. (Patrice de La Tour du Pin)
- 4995 Minden lélekben, amely kinyílik az élet felé, van egy rejtély, egy titok. (Marie-Amélie)
- 4996 Cél az egyenlőség, mit elérni törekszik az ember,
Bár oda eljutni földi erő sose tud;
Megközelíteni sem lehet azt, csak igaz szeretettel,
Hogyha a gyengének járni segít az erős. (Andor K.)
- 4997 A jellemünk az, amely mindegyikünknek a sorsát kialakítja. (Cornelius Nepos)
- 4998 Az emberrel nem az történik, amit megérdemel, hanem ami hasonlít rá. Még a legváratlanabb véletlennél is kiderül a végén, hogy már előre ott rejtőzött lelkünk valamely zugában és lelkünk hívta azt elő. Az események adva vannak nekünk, szerencsések vagy szerencsétlenek, de nem aszerint, amit akarunk, hanem aszerint, amik vagyunk. (Jacques Rivière)
- 4999 A rend az, amelyet ha megtartasz, elvezet téged az Istenhez.
Ordo est quem si tenueris in vita, perducatur te ad Deum! (Sz. Ágoston)
- 5000 Köszönjük meg Isten bölcsességének, hogy elzárta az emberek szeme elől a sors könyvét. (Thiers)

KÖZMONDÁSOK IRODALMA

Az írásbeliség megindulása alighanem közmondásszerű, életet irányító igazságok leírásával kezdődött, amely a tapasztalati okosságokat másokra hagyományozni akarta. Jeles és érdemes kutatók fáradoztak e téren mindig. Meg kell állapítani azt is, hogy az életbölcsségre nevelő axiómák, példabeszédek, aforizmák, közmondások, gnómák igen előkelő irodalmi műfaj. Már a Szentírást sugalmazó Szentlélek is fontosnak és nagy népnevelő hatásúnak vélte ezek gyűjtését és írását. Példa rá az ószövetségi bölcsségek könyvei, amelyek nem is egy, hanem négy könyvet töltenek meg: a Píldabeszédek, Prédikátor, a Bölcsség könyve és Sirák fia könyve, melyeket háromezer évvel ezelőtt kezdtek írni és gyűjteni a Szentlélek külön sugalmazására és még mintegy kétezerháromszáz évvel ezelőtt is fontosnak tartottak összegyűjteni a késő utókor részére.

Ezek összesen mintegy kétezer életirányító axiómát, maximát, közmondást foglalnak magukban az ókori és a mai — a mindenkori — ember egész életváltozatára, kezdve a gyermekkortól a késő öregségig. A Szentírás maximáinak és aforizmáinak rendkívüli hatása volt és van. Világnézetet adnak, erkölcsi irányítást nyújtanak. A világirodalom egyetlen műfaja sem hasonlítható hozzá e tekintetben és a néplélekre való hatásában.

Nemcsak az ókori keleti népeknél, hanem az ókori görögöknél is nagy szerepe volt a közmondásoknak (paroimiái). Magyarázásuk egy külön szervezetre, a grammaticusokra volt bízva. Igen korán gyűjteménybe szedték ott is e közmondásokat a paroimiographusok. Ily gyűjtő és feldolgozó volt maga Arisztotelész, utána a sztoikus Chryszipposz, a tarrhai Lucillus és Didymus. A hellén néplélek igen hajlamos volt a rövid, magvas mondásokra, a gnómákra, melyek gondolkodási és cselekvési derekasságra irányt mutattak

(gnómának nevezték a napóra mutatóját is), jóformán minden görög író művében bőven volt ilyen. A legkiválóbb írók sűrűn használták Szofoklész, Pindarosz). Még a nyilvános emlékműveket is (Athénben a hermákat) ezekkel díszítették, így lett népnevelő hatású. Versmértéke a disztichon, egyik válfaja a tankölteményeknek és a politikai elégiának. Mesterei Szólon, Xenofanész. Archilochosz, Mimnermosz, főleg Theognisz, míg Aesophus már prózává szélesítette.

Démadész athéni népszónokról tudjuk, hogy az élces mondásokat gyűjtötte (380—319), külön műfajt is teremtett ezzel, melyet róla neveztek el Démadeiának.

Irodalmi értéke szerint sokkal nagyobb jelentőségű volt azonban a görögöknél az a gyűjtemény, amelyet *Anthologia Graeca* néven ismer a világirodalomtörténet. A neve megkapó: Virágcsokrot jelent (anthé a. m. virág). Palesztinában lakó görög író, a gadarai Meleager kezdte gyűjteni. Később ezer esztendő irodalmi termékét (Kr. e. 6.—Kr. u. 6. század) foglalta már magában a keoszi Szimonidesztől, Archilochosz, Alkaios, Szapfó, Anakreon költeményeiből. Ez az Anthológia Kr. e. 60 tájban keletkezett, ehhez csatolt hozzá a tesszalónikai Filipposz még 13 költőtől epigrammákat. Később Sztráton és Agathiasz gazdagították e gyűjteményt, keresztény költők epigrammaival gyarapítva Kr. u. 917-ben Konsztantínosz Kefalaszi bizánci udvari főpap (prótopappasz) megalkotta azt a nagyszabású gyűjteményt 15 könyvben (65 000 epigrammával), melyet a világirodalom *Anthologia Palatinának* nevez, mert a pfalzi (Palatinatus) kódexből került Rómába 1623-ban. Ennek kb. fele anyagát tartalmazza az *Anthologia Planudea* gyűjtemény, melyet egy Planudész nevű görög szerzetes gyűjtött (1260—1310). A nagyobbik Anthologia 3700 epigrammát, bordalt, sírverset, rejtvényeket stb. tartalmaz, melynek kb. egyharmada keresztény eredetű (fogadalmi feliratok, Teológus Sz. Gergely epigrammái) — Ezek az Anthológiák nem voltak meddő irodalmi gyűjtemények. Goethe és Schiller szelid xeniáinak (Xenien), nálunk Kazinczy Ferenc „Tövis és virágok” c. gyűjteményének ez adott ihletet, sőt irodalmi anyagot is röpke ötletekkel, szellemes éllel, csattanó gondolatokkal, gyengéd s finom virágai a szépért és erényes életért rajongó kedélyek. (Nálunk Ponori Thewrewk Emil fordított belőle bilingvis kiadásban, Budapest 1891).

Míg az ókori görögségnél nem is egyfelől indultak meg a közmondások, epigrammák gyűjtése, addig a latinok sem zárkóztak el ez irodalmi irányzat és igény elől. Plinius (Epist. V 3,5) és Gellius (19,9) kifejezetten említést tesznek ily gyűjteményről. Ők Sz. Pál és Sz. János apostolokkal kortársak voltak. De már jóval előbb, Kr. u.

32-ben *Valerius Maximus* kiadta egyetlen megmaradt művét: „*Factorum et dictorum memorabilium libri novem*” (Jeles férfiak tettei és mondásai). Itt saját praefatioja szerint a szónokok és iskolák részére állított össze idézetanyagot. Bizonyos morális címszavak szerint csoportosította már (tehát nem abc-sorban) s minden fejezeten belül előbb a római, itáliai, majd a külföldi történelemből vett példák, anekdotonok, szavak, mondások sorakoznak. Ő volt sokáig ezért a legolvasottabb írók egyike. Forrásként idéz tőle *Plinius*, *Salustius*, *Gellius*, a keresztény *Lactantius*, *Plutarchus*. Az egész középkor használta, főleg a reneszánsz idején számtalanszor kiadták (pl. *Julius Paris*, Kr. u. 5. századtól kezdve), kivonatokat készítettek belőle (*Januarius Nepotianus* Kr. u. 7. században), *Manutius* (Vellece 1534), *Pighius* (Antwerpen 1588). Ebből nálunk némi ízelítőt nyújtott: *Görög költők antológiája* c. kötet (*Falus Róbert* szerk., Budapest 1959).

A latinok *Anthologia Latinája* a reneszánsz műve volt, bár ebben is meghatározó volt *Valerius Maximus* munkássága. *Scaliger* is gyűjtött (*Catalecta veterum poetarum*, 1573), különösen a híres párisi *Codex Salmasius*, mely a Kr. u. 7. századból eredt s 24 könyvben egy *Luxorius* nevű ifjú gyűjtő az afrikai vandál király parancsára hozta össze anyagát.

Ezekbe a nem csekély gyűjteményekbe kapcsolódott bele igen korán a keresztény gyűjtők munkássága, hiszen a kereszténységnek volt bőven életirányító és ideológiai mondanivalója. A kereszténység nem meséket mondott, hanem igazságokat, melyektől boldogabb lett az élet. Alkalmoszerűségére ott voltak a középkori iskolák, főiskolák, a szószékek és a népmissziók. Elterjedtsége tehát rendkívül nagy volt.

Hogy nem meddő és túlhaladott műfaj ez, mutatja, hogy 1966-ban 5 vaskos kötetben adták ki 5000 oldalon több mint 34 ezer közmondásait, elmés szólásait az európai középkornak: *Carmina Medii Aevi*. Es ez mind abban a középkorban, melyben a mi magyar népünk oly élénk szellemi életet élt már. Erthető ha — főleg nyugatról jött hithirdetők révén — nálunk is meghonosodott, hiszen népünk egyébként is hajlamos közmondásokban, hasonlatokban gondolkodni. Közmondásgyűjteményeknek mint műfajnak irodalmi elhelyeződését és történetét nemigen kutatták fel. Pedig szerfölött hasznos és tanulságos még népéletre való hatásában is (ezért is nem vesszük szemügyre a külföldi gyűjteményeket).

Marosvásárhelyen volt iskolaigazgató *Baranyai Decsi Czimor* János, aki negyven éves korában kb. akkor halt meg, amikor Pázmány hazajött Magyarországra (1601). Bátrfán 1598-ban megjelent *Adagiorum Graeco—Latino—Ungaricorum chiliades quin-*

que” c. műve ezernél több szólás-mondást gyűjtött egybe, közmondásokat, népi velős kifejezéseket, szólásokat, hogy a latin nyelvet magyarosabban tudják oktatni. Francois Pomey SJ. francia humanista nyelvész száz évvel előbb Lyonban (1618—73) élt, de nevelés-tani, nyelvészeti, irodalmi, főként szótárirodalmi hatása igen erős volt még száz év múltán is hazánkban. Spanyolországtól Lengyelorszáig mindenfelé nyolc nyelvű kiadásban jelentek meg művei, a francia nagyszótárak ma is az ő *Grand Dictionnaire Royal* (1664) c. művét veszik alapul. Ennek a Pomey Ferencnek Nagyszombatban adták ki 1745-ben (1773-ban másodszor) *Syntaxis ornata* c. közmondásgyűjtő művét, mely a későbbi magyar gyűjtőkre irányítólag és serkentőleg hatott.

Pomey Ferenc művének megjelenése nálunk elsőnek Faludi Ferenc SJ. költőt, a „magyar Cicerot” (1704—1772) ösztönözte, aki mint római gyóntató, majd a bécsi Theresianum történelemtanára gyűjtötte a klasszikus mondásokat s mikor a nagyszombati nyomda igazgatója lett, majd Pozsonyban könyvtárigazgató, népünk életbölcsességét gyűjtötte közmondásokban, vallásos énekeit máig is használja népünk (Keresztények sírjátok, eredeti címe: Szűzek, ifjak sírjátok, 1772). Közmondásgyűjteménye páratlan volt a maga korában, feljegyzéseit a magyar szólás-mondásokról száz év múlva adta ki Toldy Ferenc (Pest 1853) s ezzel nemzeti közkinccsé tette. — Harmadik magyar szólásgyűjtő az egri szervita *Szaicz Leó* volt (1746—92), a magyar Mária-kultusz jelessége, aki a Pázmány gyűjtötte sokszáz közmondást, axiómát adott ki „Kis magyar frázéológia” címen (közrebotátá Máriafi István, Pozsony 1788). — Az akkori századforduló nagy gyűjtője még Baróti Szabó Dávid SJ. (1739—1819), az Aeneis első magyar verses fordítója, aki „A magyarság virágai” (1808) címen szedte össze népünk bölcs mondásait. Vele egy időben *Szirmay Antal* 1804-ben *Hungarian in parabolis* címen sokszáz népi mondást adott ki.

A múlt század elején *Dugonics András* szegedi piarista (a mai magyar matematikai műnyelv megalkotója) egész életén át gyűjtötte a népi szólásokat, közmondásokat, két kötetben kiadta Szegeden 1820-ban „Magyar példa beszédek és jeles mondások” címen, ennek egy része azonban a nyelvújító Dugonics alkotása, kitalálása. A Magyar Tudományos Akadémia kézirattárában két vastkos gyűjteményt őriznek, mindkettőt *Kresznerics Ferenc* vasmegyei plébános gyűjtötte: „Válogatott Köz-mondások, mellyeket Egybe szedni kezdett 1791 esztendőitől fogva” a címe az egyiknek. A másik gyűjtemény címe: „Magyar Köz-mondások 1808”. E gyűjtemény főként a Dunántúl népének bölcs világszemléletét tárja elénk s nélkülözhetetlen ma már, a mai kutatók mind használják.

Amint így végigtekintünk a magyar szólás-mondásokon, népünk életbölcességét feltáró közmondásgyűjteményeken, csodálattal vesszük észre, hogy ez az irodalmi szak alapításában és évszázados művelésében szinte teljesen katolikus, sőt papi munka. Népünk közt élő papjaink érzékenyek voltak népünk bölcs életfelfogása iránt, megmentették azt a késő utókor számára.

1794-ben Kovács Pál győri orvos adott ki közmondásgyűjteményt „Magyar példa- és közmondási” címen, hogy a rábaközi nép életbölcességét megmutassa. Horváth Ádám gyűjteménye a Tudományos Akadémia kéziratárában van ugyan „Ezer-nyolcszáz-tizenkilenc Magyar Példa-Beszédek, rövid nyomós köz Mondások” címen (1819), de a mai gyűjtemények a múlt század dereka óta bőven használják. E század második felében Erdélyi János (Magyar közmondások könyve, Pest 1851., 1862), Ballagi Mór (Magyar példa-beszédek, közmondások és szójárások, Rozsnyó 1864) gyűjtése szintén tudományos igényű. A század végén már ez a néplélektanra terelődik és szerfölött fontos tudománysszak, Almásy János (Magyar közmondások gyűjteménye különös tekintettel az életbölcösségre és nevelésre, Budapest 1890. 1911) és főleg a pesti horvát intézet pap-igazgatójának, Margalits Edének kutatása és munkássága nyomán. Margalits két nagy műve máig is egyedülálló (Isten a világ közmondásaiban, Budapest 1891. és Magyar közmondások és közmondásszerű szólások, Budapest 1897.) Eötvös József bárónak „Gondolatok” c. aforizma gyűjteménye a magyar irodalom egyik legértékesebb ilyen tárgyú műve. Endrődi Sándor pedig A magyar költészet Kincsháza c. közmondás-gyűjteményben közölte Tol-dy Ferenc gyűjtését.

Az ezidőtájt szorgalmasan szaporodó különféle ún. irodalmi breviáriumok, promptuáriumok az egyes írók, bölcselek summás kijelentéseit igyekeznek közölni. Nemcsak erkölcsi irányítás, hanem a komoly tudományosság igényével léptek fel azok a gyűjtemények, melyek egy-egy témakörben gyűjtenek. Ilyen volt a századfordulón Dvorzsák János budai hittanár és Talabér János veszprémmegyei plébános vállalkozása (Idézetek tára, 3 kt), Ihász Gilbert csornai premontrei gyűjteménye (Szellemi kincstár 5 kt, 2500 old. Budapest 1880—86). Pehm József apát két vaskos gyűjteménykötete (Édesanya, Zalaegerszeg 1916, 1940—42, ezer oldalon).

Mai századunkban már nemcsak erkölcsi s néplélektani, de főleg nyelvészeti és néprajzi mélységek felé kutatnak, sőt az egyes tájak, vidékek népi bölcsességét gyűjtik. Így Bura László Nagykároly vidékét (1960), Karsai Ferenc, Rakonczai Ferenc az Alföld, főleg a Tiszamenti nép körében gyűjt (1960), Kotroczó Bozsik Lőrinc a palócokat (Szólások, mondások közmondások, hiedelmek Palócságon,

Nádújfalu 1960), Zöldy Pál a bácskai magyarságot kutatja. Maga Gárdonyi Géza is végrendeletszerűen adatta ki e gyűjteményét (Földre néző szem, Égre néző lélek, 1930). Berze Nagy János a néprajztudomány egyik ágává tette (Magyar szólásaink és a folklóre, Budapest 1932).

Fenkölt gondolkodásával kitűnik Andor Károly kötete (Epigrammák könyve. 1941), mely jobbadán saját epigrammáit hozza s melyből mi is bőven meritettünk. Vajthó László: Nagyjaink kincsházából gyűjtött magyar idézetek könyve (Budapest 1942). Ezek nyomán haladt Gábor György (Gondolatok könyve, Anthologia humana, 1944) főleg irodalmi céllal; úgyszintén Hamvas Béla szerkesztésében megjelent kötet is (Anthologia humana, Budapest, 3. kiadás, 1947). Nem ugyan erkölcstudományi, hanem irodalomtörténeti, sőt szaktudományos munkát nyújt alföldi katolikus népünk képzetkinccseiből Bálint Sándor szegedi egyet. tanár (Szegedi szótár 2 kt. Budapest 1957), O. Nagy Gábor műve (Magyar szólások és közmondások, Budapest 1966) az egyetemes magyarság értékeit öleli fel.

MUTATÓK

IDÉZETT NEVESEBB SZERZŐK

Ackermann Louise Choquet (1819—90), francia költőnő, pesszimista gondolkodó.

Adams Herbert Baxter, amerikai történész és neveléstani író (1850)

Ady Endre, költő, író és újságíró (1877—1919), az új magyar líra vezéralakja.

Sz. Ágoston (Aurelius Augustinus), nagy nyugati egyházatyja és egyházdoktor, északafrikai Hippó püspöke, a világtörténelem egyik legnagyobb lángelméje (354—430). Egyaránt nagy mint hittudós, bölcselelő és társadalomtudós. Fennmaradt műveit 11 hatalmas főlíakötetben adták ki a francia bencések.

d'Agoult Marie de Flavigny, francia írónő (1805—76). Leánya, Cosima lett Wagner Richárd felesége.

d'Aguesseau Ségur Louis Philipe, francia államférfi, történétíró, költő (1753—1830). Művei 34 kötetben jelentek meg.

Aldrich Thomas Bailey, amerikai költő és regényíró (1836—1907).

d'Alembert Jean le Rond, francia író (1714—83), az enciklopedisták egyik vezető alakja, deista bölcselelő, a természettudományok rendszerezője.

Alexandriai Kelemen, ösegyházi író (150—215), egyiptomi alexandriai katechetikai főiskola vezetője, majd kisázsiai bölcselelő.

Sz. Ambrus, milánói püspök, első a négy nagy nyugati egyháztudós közül (333—397). Kiváló szónok Sz. Ágoston megtérítője. Számos teológiai és erkölcs-tani művet írt, himnuszait, egyházi énekeit ma is használják.

de Amicis Edmondo, ideálokért lelkesedő olasz író (1846—1908).

Amiel Hendri-Frédéric, francia esztéta Genfben (1821—80). Naplója (*Journal intime régulier*) 16 ezer oldalon 1847-től a századvégig terjed, szépséget szerető idealista.

Anatole France (neve: François Thibault), francia költő, regényíró, irodalmi kritikus (1844—1924). A szkeptikus nihilizmus moralistája regényeiben.

Andor Károly, fővárosi középiskolai igazgató (1878—1948), váci zeneszerző, író. Több dalát népdalként ismerik. Epigrammaíval országos nevet szerzett.

Andrieux (1759—1833), francia költő és színműíró.

Angelus Silesius (neve: Johannes Scheffer), német katolikus barokk költő (1624—77). Páros-rimes versremekei a világ és a lélek mélységeiben imádják „a keresztrefeszített Szeretetet”.

Sz. Antal, a „Nagy”, a „remeték atyja”, az egyiptomi remeteszerzetesség alapítója (251—356).

- Antióchiai Sz. Ignác**, vértanú püspök (+107), Sz. János apostol tanítványa, ő a római Colosseum első vértanúja. Hét búcsúlevele az őskeresztény irodalom gyöngye és dogmatikai okmánya.
- Antiszthenész**, ókori görög bölc, az igénytelenséget hirdető cinikusok bölcséleti irányzatának alapítója Kr. e. 400 táján.
- Apponyi Albert** gróf, kiváló magyar politikai szónok, hitvalló katolikus államférfi (1846—1932).
- Aquinói Sz. Tamás**, minden idők egyik legnagyobb gondolkodója, a keresztény tanrendszer legszentísisabb tudományos összefoglalója, egyházdoktor (1225—1274. március 7). Katolikus egyetemek, főiskolák védőszentje. Bölcselő, hittudós, költő, a latin bölcséleti nyelv megalkotója. Alig 50 évig élt, művei 34 vaskos folió-kötetet tesznek ki. Társadalombölcselet.
- Arany János**, kora legműveltebb magyar költője (1817—82). Tisztult életfelfogás jellemzi, a magyar népnyelv egyedülálló mestere, legnemzetibb költőnk.
- Aranyszájú Sz. János** (Chrysostomus), konstantinápolyi püspök, egyházdoktor (344—407). Kora legnagyobb hitszónoka. A császári önkénnyel szembeállva száműzetésben halt meg.
- Arisztotelész**, Plátó mellett a legnagyobb ókori görög bölcselet. Nagy Sándor nevelője (Kr. e. 384—322).
- Arnault Antoine Vincent**, francia költő, Napóleon nevelésügyi minisztere (1766—1834), majd száműzték.
- Augier Émile**, francia színíró, társadalmi kritikus (1820—89).
- Avicenna** (Ibn Szína), arab orvos és bölcselet (980—1037), az arisztotelészi filozófia és etika magyarázója.
- Avilai Nagy Sz. Terézia**, minden idők egyik legtehetségesebb nőalakja, misztikus, a kármelita szerzetesrend megreformálója (1515—82). A spanyol irodalom jelese.
- Baade Fritz**, német közgazdász (1893), világgazdasági kérdésekkel foglalkozik.
- Baader Franz Xav.**, német bölcselet (1765—1841), bajor teol. író, misztikus bölcselet híve.
- Babits Mihály**, költő, igazi „poeta doctus” (1883—1941), a modern magyar líra egyik vezéralakja. Haláláig a katolicizmus szépségének csodálója, hívő katolikus.
- Bacon Francis**, angol bölcselet, író s államférfi, Verulam bárója (1560—1626) a mi Pázmányunk idején. A tapasztalati tudományok egyik úttörője, az anglikánság világszemléletének alapítója.
- Bacon Roger**, ferences szerzetes, angol bölcselet, nyelvész és természettudós (1214—92). Nagy műve egyikét IV. Kelemen pápa adta ki. Galilei előtt 300 évvel, Bacon Francis előtt 400 évvel a természettudományos módszer megalapítója. Energiamegmaradás, láthatatlan fény sugar, távcső, lőpor, összehasonlító nyelvtudomány, nyelvbölcselet feltalálója, ő a „doctor mirabilis”, a csodálatraméltó tudós.
- Baden Powell**, angol hadvezér, a cserkészlet alapítója (1857—1941).
- Bailly Auguste**, francia naturalista regényíró (1878—).
- von Balthasar Hans Urs**, svájci hittudós (1905), a bázeli egyetem tanára.
- Balzac Honoré**, a francia naturalista regényírás atyja (1799—1850), teozófiás miszticizmus kedvelője.
- Balzac Jean Louis le Guez**, francia író (1594—1654). Erkölcsi és irodalmi levelezéseivel hatott.
- Bangha Béla**, jézustársasági egyházi író (1880—1940), társadalomkritikus, sajtószerző, rádióapostol. Művei 30 kötetben jelentek meg.

Barrés Maurice, francia író (1862—1923), az irodalmi ifjúság szellemi vezére.

Barnave Antoine Pierre, francia forradalmár (1761—93). Színes népek szabadságának hirdetője, jeles szónok.

Barrie James Matthews, angol író (1860—1907), népszerű színműíró.

Baskircev Mária, orosz festőművész (1861—84), franciául írt naplója lett jelentős.

Bastiat Frédéric, francia közgazdász (1801—50).

Bataille Henri, francia lírikus és drámaíró (1872—1922).

Baudelaire Charles, francia költő (1821—67), a franciák Adyja.

Baudrillard Henry, francia szociológus, neveléstani, nemzetgazdasági író (1821—92).

Nagy Szent Bazil (Vazul), egyházdoktor (329—79), a keleti kereszténység szerzetességének (a bazilitáknak) megalapítója.

Beaconsfield lord (Disraeli Benjamin) angol zsidó államférfi és közeleti író (1804—81). Anglia miniszterelnöke Viktória királynő korában.

de Beauvoir Simone, mai francia író (1908), Paul Sartre tanítványa, majd élettársa.

Becque Henri, francia naturalista drámaíró (1837—99).

Béranger Pierre-Jean, francia chanson-költő (1780—1857). Petőfi lelkesedett érte.

Berchmans Sz. János, flamand jezsuita (1599—1621), Rómában élt mint a lelki derű főnséges mintaképe, az ifjúság egyik pártfogója.

Bergerac, I. Cyrano de Bergerac.

Bergson Henri, francia spiritualista bölcselelő (1859—1941). Nemkatolikus filozófus.

Bernanos George, francia katolikus regényíró (1888—1948).

Sz. Bernát, egyházdoktor, „doctor mellifluus” (a mézajkú egyházatyja), a ciszterci-rend fő szervezője (1090—1153). Szellemi működése egész Európát mozgásba hozta.

Bernhard Thomas, mai osztrák költő, író (1931).

Bersot Ernest, francia bölcselelő és publicista (1816—80), a francia közoktatás egyik szervezője.

Berzesnyi Dániel, a reformkor költője (1776—1836).

Biász, priénéi ókori görög bölcse, a „hét bölcse” egyike Croesus király idején. Királyok, népek tanácsadója Kr. e. VI. században.

Bidault Georges, francia jobboldali politikus (1899), az OAS vezére.

Billy André, francia irodalmi kritikus.

Blackie John Stuart, angol író (1809—95), egyetemi tanár, költő és bölcselelő.

Blondel Maurice, francia vallásbölcselelő (1861—1949). A katolikus hitvédelem jelese.

Böhme Jakob, német teozófus, protestáns misztikus (1575—1624). Hatással volt Schellingre, Hegelre.

Boile-Déspréaux Nicolas, francia kritikus és költő (1636—1711). XIV. Lajos korabeli klasszicizmus nagy egyénisége.

Bolyai Farkas, marosvásárhelyi ref. kollégium tanára (1775—1856), Gauss barátja, kora matematikai lángelméje.

Sz. Bonaventura (Fidansa János), ferences rendfőnök, püspök, bíboros, egyháztudós (1221—74), párisi főiskola tanára. XIII. Leó szerint az „összes misztikusok fejedelme”. Aquinói: Sz. Tamás barátja. Műveit újabban 10 vaskos kötetben adták ki.

Bonnard Abel, mai francia író.

Boordeaux Henri, francia író, kritikus, regényíró, essayista. Hitvalló katolikus. Gyönyörű írásművészetével hagyománytisztelelő (1870).

Borgese Giuseppe Antonio, olasz regényíró, kritikus (1882—1952). Modern olasz irodalom egyik erőssége.

Börne Ludwig (Lőb Baruch), németországi író, kritikus (1786—1837).

Boros László, a mai német hittudományi irodalom magyar származású jelese, innsbrucki jezsuita egyetemi tanár (Szül. Budapest 1927).

Bosch van Aken Hieronymus, németalföldi festő (1460—1516).

Bossuet Jacques-Bénigne, francia történetbölcselő, politikus, író, püspök (a „meauxi sas”), kiváló szónok (1627—1704). Írói munkássága 46 kötetre rúg.

Bosco Szent János, „Don Bosco”, korunk legnagyobb nevelője (1818—88). Elhagyott gyermekek nevelésére a szaléziánus rendet létesítette. Kiváló egyházi író.

Bouchardy Joseph, francia drámaíró (1810—70).

Boudet Numa, francia gondolkodó (1827—97).

Bougard Alfred, francia történetíró, politikus (1815—80).

Bougaud Émile, francia egyházi író (1824—88), püspök.

Bozzai Margit, regényíró.

Brantome Pierre, abbé, francia író (1540—1614).

Briand Aristide, francia államférfi (1862—1932).

Brockes Berthold Heinrich, német költő (1680—1747). Lirája mindig Isten felé mutat.

Brocon, Charles Brockden, amerikai regényíró (1771—1810).

Bulver-Lytton Edward George, angol író, miniszter (1803—73).

Burckhard Max, osztrák író, jogtudós, társadalmi kritikus (1850—1900).

Burke Edmund, angol államférfi és szónok (1729—97), kiváló politikai író, társadalombölcselő.

Burton Robert, angol humorista, író (1576—1639).

Byron George lord, jeles angol költő (1788—1824).

Sz. Caesarius, arlesi érsek (469—543), Dél-Gallia szerzeteseinek reformálója. Iratait (Sermones) ezer év múltán is tanították, olvasták.

Calderon de la Barca Pedro, a világirodalom egyik legnagyobb költője, spanyol drámaíró (1600—81), 50 éves korában pappá szentelték. Katolikus világnézetű társadalmi drámái, eucharisztikus színművei ma is világhírűek.

Cambon Jules, francia diplomata (1845—1935).

de Camoes Luiz, legnagyobb portugál költő (1524—80), a portugál nemzeti eposz, a világirodalom legművészibb hőskölteménye (Luziádok) költője, buzgó, hitvalló katolikus.

de Campoamor Ramón, múlt századi legnépszerűbb spanyol író (1817—1901) Magvas epigrammái, verses novellái, drámái, idealista politikai munkái máig hatnak.

Carnegie Dale, amerikai üzleti vezéregyéniség.

Carlyle Thomas, angol társadalmi író (1795—1881).

Carrel Alexis, francia sebész (1873—1944) és író.

Cassianus (Kasszián) remete-apát, egyházi író (360—435), akit Sz. Benedek nagyrabecsült.

Cassou Jean, modern francia író, kritikus.

II. Celesztin pápa, (1143—44), Bresciai Arnold felforgató eszméi ellen küzdött.

Cervantes Miguel de Saavedra, spanyol regényíró, a világirodalom egyik híressége (1547—1616). A „Don Quijote” írója.

Chamberlain Houston Stewart, némettől lett angol szociológus (1855—1927).

Chamfort Sebastien Nicolas Roch, a francia szalonélet írója (1741—94).

Channing W. E., neves angol hitszónok (1780—1842).

de Chardin, I. Teilhard.

Chartier Alain, francia költő (1385—1430), kora éles társadalmi kritikusa.
de Chateaubriand François-René, francia költő (1768—1848), hitvalló katolikus.
Chénier Marie-Joseph, francia lírikus, drámaíró (1764—1811), forradalmi költő.
Chesterfield Ph. Dormer of Stanhope lord, angol államférfi és író (1694—1773).
Chesterton Gilbert Keith, angol katolikus író, a modern angol irodalom nagy alakja (1874—1936), a társadalmi essay remekírója. Hitvalló katolikus.
Chilon, l. Spártai Chilon.
Chrysologus Sz. Péter, egyháztudós, ravennai érsek (450 előtt meghalt).
Cicero Marcus Tullius, római ügyvéd, szónok, államférfi és író (Kr. e. 106—43). Latin irodalom vezéregyénisége.
Sz. Ciprián (Thascius Caecilius Cyprianus), karthágói vértanú püspök (200—258). Egyházatyja, irodalmi hatása másfélezer év múltán is töretlen.
Claparède Alexandre, genfi történész, néprajztudós, a magyarság tisztelője.
Claretie James, francia kritikus, történész és regényíró (1840—1913).
Claudel Paul, francia diplomata, kiváló katolikus költő, Jacques Rivière megterítője (1868—1955).
Claudianus Claudius, keresztény latin költő (365—404).
von Clausewitz Karl, német katona-bölcseleti író (1780—1831).
Clemenceau Georges, francia szabaddkőműves politikus (1841—1929), az első világháború békeszerződéseinek kegyetlen diktálója.
Climacus Sz. János, görög asketikus író a VI. sz.-ban, nevét „Klimax” (Létra) c. műve után kapta.
Columella Lucius J. Moderatus, latin író Nero korában.
de Condorcet Jean Antoine Caritat, bölcselet, matematikus, enciklopedista (1743—94), a francia forradalom halálra ítélte.
Confucius (neve: Kong fu-ce, a. m. Kong mester), a kínai vallás alapítója Kr. e. VI. sz.-ban.
Conscience Hendrik, flamand regényíró (1812—1883).
Coppée François, francia költő, elbeszélő, drámaíró (1842—1908). Hitvalló katolikus.
Corneille Pierre, híres francia drámaíró (1606—84). Kempis könyvének fordítója.
Cornelius Nepos, latin történetíró (Kr. e. 109—30).
Courbet Gustave, radikális francia festő (1819—77).
Cousin Victor, francia bölcselet (1792—1867), Hegel barátja.
Cowley A., angol diplomata és író (1763—1847).
Crebillon Prosper Jolyot, francia drámaíró (1647—1764).
Cromwell Oliver, angol államférfi (1599—1658).
Sir Crookes William, angol fizikus és kémikus (1832—1919), a thallium felfedezője.
Csehov Anton Pavlovics, orosz író (1860—1904). Jeles drámaíró.
Dániel (Dán.), próféta, királyi családból eredt babiloni államminiszter (főpohárnok) Kr. e. 606—537 közt működött. Írása öszövétségi szentkönyv.
Danielou Jean, francia jezsuita bíboros (szül. 1905 Neuillyben), a francia Tud. Akadémia tagja, kiváló egyházi író, jeles stilisztza.
Dante Alighieri, a világirodalom egyik főalakja, a legnagyobb olasz költő (1265—1321). Az „Isteni Színjáték” szerzője.
Daru Pierre A. Noël gróf, francia államférfi, költő, történetíró (1767—1829).
Darwin Charles, angol természettudós, a modern biológia egyik alapítója (1809—82). A „darwinizmus” fejlődéelméletének megalapítója.
Daudet Alphonse, a francia „regény költője” (1840—97).
Defoe Daniel, angol regényíró (1661—1731). „Robinson Crusoe” világhírű írója.
Delacroix Eugène, francia festő, író és zeneszerző (1798—1863).

Delarue-Mardrus Lucie, francia költő és regényíró (1880—1945).

Demokritosz, görög bölcselel (Kr. e. 460—370). Az atomizmus megalapítója.

Sz. Dénes Areopagita, Sz. Pál tanítványa, Athén vértanú püspöke. Írásai Aquinói Sz. Tamásra nagy hatással voltak ezer év múlva is.

Descartes René, francia bölcselel és matematikus (1596—1650). Egyik legeredetibb gondolkodó.

Destouches Philippe Néricault, francia vígjátékíró (1688—1754).

Diane grófnő, francia festőművész, író (1829—99).

Dickens Charles John, angol regényíró (1812—70). Nemes, emberbaráti írásai el nem múló hatásúak.

Diderot, francia szabadgondolkodó író, tudós, kritikus (1713—1784).

Didon Henri, kiváló francia domonkos egyházi író, szónok és nevelő (1840—1900).

Döpfner Julius, bíboros kölni érsek (1913).

Dosztojevszkij Fjodor Mihajlovics, egyik legnagyobb orosz regényíró (1821—81). Remekműveiben a lelki mélység kutatója.

Dryden John, angol költő (1631—1700), drámaíró. Katolikus lett és a katolicizmus csodálója.

Dsida Jenő, költő, kiváló lírikus (1907—1938).

Duchèsne Ferdinand, francia történetíró atyja (1584—1640). Pápák történetének írója.

Dutrèsne Ábel, francia politikus és író (1788—1862).

Dupouy Auguste, francia költő (1872—). Klasszikus hajlamú író.

Dupont Pierre, francia lírikus (1821—70). A regények költője.

Duse Eleonora, olasz színésznő (1859—1924).

Edison Alva Thomas, amerikai feltaláló (1847—1931).

Efezusi-levél, Sz. Pál gazdag tartalmú szentírási levele. Római első fogságában írta 62-ben és Tichikussal küldte az efezusi hívekhez.

Efrém, szent, szír egyháztudós (306—373), „a földkerekség tanítója”.

Einstein Albert, izraelita vallású német fizikus, az új relativitáselmélet létrehozója (1879—1955). Istenhívő.

Emerson Ralph Waldo, amerikai bölcselel és író (1803—82). Emelkedett lelkiességű essay-író.

Ennius Quintus, az első hellenizáló latin író, költő (Kr. e. 239—169). Irodalmi reformátor, ő alkalmazta először a hexametert a latinban. Hatása évszázadokra terjedt.

Eötvös József báró, államférfi, kultuszminiszter, író (1813—71). Közművelődésünkre maig is kiható intézkedéseket hozott. Meggyőződéses katolikus, izzó hazafiság és emberszeretet nyilvánul meg regényeiben.

Eötvös József báró, legkiválóbb magyar fizikus (1848—1919). A gravitációs inga feltalálója.

Epiktétosz, frigiai görög erkölcsbölcselel (Kr. I—II. sz.-ban).

Erasmus Desiderius, német humanista (neve: Gerhard Gerhards), Luther ellenfele, katolikus pap (1467—1536). Elegáns latinságú író, pedagógus, nyelvész.

Escrivá Jose-Maria, római Laterán-egyetem tanára, prelátus.

Eucken Rudolf, német kultúrfilozófus és vallásbölcselel (1846—1926).

Fabre Jean Henri, francia természetbúvár (1823—1915). Darwin ellen 10 kötetes művet (Souvenirs) írt.

Fagus George (neve: Faillet), francia költő és történész (1872—1933).

von Faulhaber Michael, bíboros, müncheni érsek (1869—1952). A hitlerizmus nagy hítvédő ellenfele, kiváló szónok és író.

Fauget Emile, kiváló francia irodalomtörténész (1847—1916).
Fénelon François de Salignac, francia író, érsek (1651—1715) királyi nevelő, francia irodalom klasszikusa.
Ferrero Guglielmo, olasz történetíró, szociológus (1871—1942).
Fichte Johann Gottlieb, neves német bölcsele (1762—1814).
Filippi-levél (Fil.), az első európai (balkáni) egyházköztséghez (ma: bulgáriai Plovdiv) írta Sz. Pál római fogságából 62-ben. Szentírási levél.
Flaubert Gustave, francia realista regényíró, drámaíró (1821—80).
de Fleury André Hercule, biboros, XV. Lajos miniszterelnöke (1653—1743).
de Florian Jean Pierre Claris, francia költő, Voltaire unokaöccse (1655—94).
Foerster F. Wilhelm, jeles német pedagógus, a keresztény neveléstudomány kiválósága (1869—1927).
Fontenelle, neves francia író (1657—1757).
Ford Henry, amerikai gyáros, közgazdász (1863—1947).
Foscolo Ugo, olasz költő (1778—1827), párisi egyet. tanár.
de Foucoud Charles, francia katonatiszt, majd trapista szerzetes, a Szahara szentje (1853—1916).
Fourier Sz. Péter, francia plébános, szerzetalapító (1565—1640).
Fox Charles James, angol államférfi (1749—1806). Kora első angol politikai szónoka.
II. Nagy Frigyes, porosz király (1712—86).
Fröbel Friedrich, az óvodai nevelés rendszerezője (1782—1852).
Fuller T., angol író (1608—61).

Galata-levél (Gal.), Kis-Ázsia közepén, a mai Ankara körül letelepedett keltákhoz írta Sz. Pál apostol Efezusból 55-ben. Szentírási levél.
Galsworthy John, modern angol társadalmi regényíró (1867—1933).
Gandhi Mohandas, a Mahatma (nagy lélek), hindú nemzeti felszabadulás vezére (1869—1948). A kereszténység nagy tisztelője.
Gárdonyi Géza, kiváló népies író (1863—1922). Mélyen vallásos lélek.
Garcia Moreno Gabriele, ecuadori köztársaság elnöke (1821—75). Hitvalló katolikus.
de Gaulle Charles, francia hadvezér, államférfi (1890—1970).
Gauss Karl Friedrich, híres német matematikus, fizikus és csillagász (1777—1855).
Gauthier Théophile, francia költő (1811—72) regényíró.
Gay John, angol költő (1685—1732).
Gerald Paul, francia költő (1885).
de Gerando Joseph-Marie báró, francia bölcsele (1772—1842), Napoleon római államtanácsának elnöke.
Gide André, francia író (1869—1951).
Girardin Emile, neves francia újságíró (1806—81), felesége: Dauphine (1805—55), francia író.
Giraudoux Jean, francia diplomata, regényíró és drámaíró (1882—1944).
von Goethe Johann Wolfgang, a németek legnagyobb költője (1749—1832).
Goncourt Jules és Edmond, francia testvérpár, az impresszionista próza megalapítói (1822—96, 1830—70).
de Guérin Maurice, francia költő (1810—39).
le Guez de Balzac J.—L. I. Balzac.
Gorkij Maxim (neve: Alexej Maximovics Pjeskov), orosz író (1869—1936).
Graf Arthuro, német származású torinói olasz költő, író, kritikus (1848—1913).
Green Julien, amerikai származású francia regényíró, drámaíró (1900).
Greene Graham, híres angol katolikus regényíró (1904).

Gregorovius Ferdinand, német történetíró és költő (1821—91).
Gresset Jean-Baptiste, francia költő (1709—77).
Gringoire Pierre, francia költő (1475—1538).
Guityr Lucien, francia színész (1860—1925).
Guityr Sacha, francia színművész, festő, Lucien fia (1885—1957).
Guizot François Pierre, francia államférfi és történetíró, neje: Pauline de Menlan, francia író (1787—1857).

Háfiz (neve: Semsz Mohamed Sirazi), legnagyobb perzsa lírikus, költő (1318—89).

Hammarckkjöld Dag, norvég politikus, Egyesült Nemzetek Szövetsége főtthkára (1905—1961).

Hanauer A. István, váci megyéspüspök, neveléstani író (1869—1942).

Haraucourt Émile, francia regényíró (1857—1910).

Hazlitt William, neves angol író (1778—1849).

Hegel Georg W. Friedrich, német bölcsele (1770—1831). Hatása ma is tart.

Heine Heinrich, német költő (1797—1856). Keresztény lett, költői hatása nagy volt.

Hello Ernst, francia író (1828—1885).

Helvetius Claudius Adrian, francia bölcsele, költő és drámaíró (1715—71).

Hemingway Ernst, amerikai regényíró (1898—1961).

Hemzég Ferenc, regényíró (1863—1951). Irodalmi etikája tiszta.

Herder Johann Gottfried, a német irodalmi gondolkodás megalapítója (1744—1803). Protestáns püspök, lelkész. Goethére, Schillerre nagy hatással volt.

Hilarius, szent, poitiersi püspök, egyházdoktor. Hitvédelmi munkája híres (315—367).

Hippolytus, szent, vértanú, egyházatya (190—235). Irodalmi munkássága sokoldalú.

Holmes Oliver Wendell, amerikai író (1809—94). Orvos, költő és teológus.

Horatius Quintus Flaccus, latin költő (Kr. e. 65—8). Hatása nálunk is múlt századig tartott.

d'Houdetot César Adolph, francia vadászati író (1799—1869).

de la Haussaye Arsène, francia író (1815—1896). Irodalomtörténész.

Howell J., angol történetíró (1593—1666).

Hugo Victor-Marie, neves francia költő, regényíró (1802—85).

Humboldt Karl Wilhelm, német nyelvtudós, államférfi (1767—1835).

Huxley Thomas Henry, angol természettudós (1825—95).

Huysmans Carl Joris, francia író (1848—1907). Mint művész lett az Egyház híve.

Ibsen Henrik, norvég drámaíró (1828—1906).

Isocrates, athéni szónok és politikus (Kr. e. 436—338).

Izajás próféta (Iz.), ószövetség „evangelistája” (Kr. e. VIII. sz.).

James William, amerikai filozófus, az etikai pragmatizmus alapítója (1842—1910).

Jammes Francis, francia katolikus költő (1868—1938).

XXIII. János pápa, a II. Vatikáni Zsinat pápája (neve: Angelo Giuseppe Roncalli), a Balsan békedíj nyertese (1881—1963), pápa 1958-tól.

Jans James, angol matematikus, természettudós és csillagász (1877—1946).

Jedlik Ányos, bencés fizikus (1800—95). A dinamó feltalálója.

Jefferson Thomas, amerikai Egyesült Államok 3. elnöke (1743—1826).

Sz. Jeromos, (neve: Hieronymus Sophronius Eusebius), egyházatya, latin író, műfordító (348—420). Hatása mérhetetlen. Latin bibliafordítása ma is használatos és hivatalos.

Jeruzsálemi Sz. Cirill, jeruzsálemi püspök, egyházdoktor (303—86), 16 évig volt száműzetésben az ariánusokkal való hitvédelmi működéséért. Magyaránýú hitmagyarázó tevékenysége az ősegház hitének klasszikus tanúja.

Jób, egyiptomi zsidó, vagy edomita szentember Kr. e. V. században. Könyve szentírás. Sok költőre volt hatással.

Johnson Samuel, angol nyelvész, költő és irodalomtörténet író (1704—84).

Jókai Mór, a magyar regényírás nagymestere (1825—1804).

Jonsen Ben, angol író (1573—1637).

Jouffroy Theodore Simon, francia bölcsező és publicista (1796—1842).

József Attila, kiváló költő (1905—1937).

Jusztiniáni Sz. Lőrinc, velencei szerzetes patriarcha (1381—1455).

Juvenalis Decimus Junius, római szatírákölő (Kr. u. 60—140).

Kálvin János, francia hitűjítő (1509—64), a református vallás (kálvinizmus) alapítója.

Kant Immanuel, német bölcsező (1724—1804), a kritizmus alapítója.

Kästner F. Erich, francia tudós (1852—82).

Karr Alphonse, francia író (1808—90).

Keats John, jeles angol költő (1796—1821).

Keller Lorenz G. (1849—90) zürichi német költő és regényíró.

Kemény Zsigmond báró, regényíró és publicista (1814—75). Jókai mellett legnagyobb történeti regényíránk.

Kempis Tamás (Hämerken Tamás), német szerzetes, egyházi író (1380—1471). Több könyve közül „Krisztus követése” (1430) a világ legolvasottabb lelki könyve a Szentírás után.

Keppler Paul Wilhelm, rottenburgi püspök, egyházi író (1852—1926). A derűs katolikus optimizmus írója.

Keresztes Sz. János, spanyol irodalom klasszikusa, egyháztanító (1542—91), férfi karmelita rend reformátora.

Ketteler Wilhelm Emmanuel báró, német püspök (1811—77). A német katolikus szociálpolitika alapítója.

Kierkegaard Søren, dán bölcsező és író (1813—55). Vallásbölcsező, jeles dán gondolkodó.

Kingsley Charles, angol regényíró (1819—75).

Kipling Rudyard, neves angol költő és regényíró (1865—1939).

Kistaludy Sándor, költő (1772—1844). A Dunántúl poétája.

von Kleist Heinrich Wilhelm, a német romantikus kornak legnagyobb dráma-kölője (1777—1811).

Klug Ignác, német hitvédelmi író, teol. tanár (1877—1929).

Kölcsey Ferenc, nemzeti himnuszunk költője (1790—1838).

Kolosszéi-levél (Kol.), Sz. Pál írása a kisázsiai Kolosszé híveire, 61-ből.

König Franz, bíboros, bécsi érsek (1905), hittudományi író.

Kossuth Lajos, politikus, szabadságharc alatt az ország kormányzója (1802—94).

Kosztolányi Dezső, költő és műfordító (1885—1936).

Krónikák-könyve (Krón. I., II.), őszövétségi szentírás, a Dávid-család és Júda történetét adja Kr. e. 330-ig.

Kuo Mo-zso, kínai író, történész, költő (1892).

Labiche Eugène, francia vígjátékíró (1815—88).

Lacordaire Jean Baptiste, francia hitszónok (1802—61).

Laërtius Diogenes, athéni grammaticus, író (Kr. u. 120 táján).

de Lafontaine Jean, francia költő (1621—95), írásait a francia iskolákban ma is tanítják.

Lagarde Paul Anton, (neve: Bötticher) német keleti nyelvész (1827—91).
Lagerlöf Selma, svéd író (1858—1940), mélyen vallásos lélek.
de Lamartine Alphonse, francia költő (1790—1869), mélyen vallásos lélek.
Lamb Charles, angol író (1775—1834), az angol irodalom rokonszenves alakja.
Lambert Anna Thérèse, francia író (1647—1733).
Lamennais Hugues F. Robert, francia egyházi író (1782—1854).
Langbehn Julius, német kultúrfilozófus (1851—1907).
Lao-ce (Lao-tse), kínai vallásbölcse (Kr. e. VI. sz.).
von Laroché Sophie, német író és nevelő (1730—1807).
de La Rochefoucauld François, francia író és moralista (1613—80), nagy embernevelő. Maximáit Kazinczy Ferenc fordította.
Le Bon Gustave, francia szociológus (1841—1931).
Leclerc du Tremblay báró, „József atya”, francia kapucinus, diplomata (1577—1638), Richelieu bensej tanácsadója. Emlékirata, oklevélgyűjteménye kora kitűnő forrásmunkája.
Lecomte du Nouy Jules Jean Antoine, francia festő (1842—).
von Le Fort Gertrude, porosz hugenotta származású német költő- és író (1876—) 1925-ben Rómában katolikus lett.
Legouvé Ernest, francia színpadi író (1807—1903).
Leibniz Gottfried Wilhelm, német bölcse, matematikus és fizikus (1646—1716).
Lemaitre Jules, francia költő, kritikus és drámaíró (1853—1914).
Lemesle Charles, francia nagyiparos, költő, színműíró (1831—1814).
Lenin Vlagyimir Iljics (neve: Uljanov), nagyhatású orosz szociológus, a Szovjet köztársaság megalapítója (1870—1924).
Nagy Szent Leó, pápa (+461), a keresztény ókor egyik legnagyobb pápája.
XIII. Leó pápa, a századforduló legnagyobb alakja (1810—1913).
Leopardi Giacomo gróf, olasz költő (1798—1837), pesszimista irányú.
Lewis Sinclair, amerikai regényíró (1885—).
Lichtenberg Georg Christoph, német természettudós és író (1742—99).
de Linge Charles Joseph belga herceg, osztrák tábornok, diplomata (1735—1814), kora szellemi és politikai nagyjával élénk levelezésben állott.
Lin Yu-tang, kínai író (1895).
Lincoln Abraham, az Egyesült Államok elnöke (1809—65), néger rabszolgák felszabadítója.
Linné Carolus, svéd természettudós, a modern természetrajz megalapítója (1707—78).
Lippert Péter S. J., német teológiai író (1879—1936).
Lisieuxi Sz. Teréz, francia karmelita apáca (1873—97), naplója mérhetetlen szellemi hatású ma is.
Liszt Ferenc, az újabb zeneirodalom világhírű magyar üttörője, a szimfonikus zene kiválósága (1811—86).
de Livry Hippolyte, francia író, kilenc kötetben (Pensées) adta ki világnézetét (1754—1816).
Locke William John, angol író (1863—).
Longfellow Henry Wordsworth, amerikai költő (1807—82).
Loti Pierre (neve: Julien Viaud), francia regényíró (1850—1923).
Loyolai Sz. Ignác, a Jézustársaság alapítója (1491—1556). Lelkigyakorlatos könyve ma is nagy hatású.
Lucanus Marcus Annaeus, római költő (39—65). Seneca unokaöccse, Nero ki végeztette.
Lucilius, ifj., Seneca barátja, latin versíró (Kr. u. 70).

Lucretius Titus L. Carus, latin költő (Kr. e. 96—55). Hatása évezredek múlva is változatlan.
Lyautey Hubert, francia tábornagy (1854—1934).

Macaulay Thomas Babington Lord, angol történétíró (1800—59).
Macchiavelli Niccolò, olasz állambölcsele, történétíró (1469—1527).
von Mackensen August, német tábornagy (1849—1945).
Maddách Imre, költő és drámaíró (1823—64), a legnagyobb magyar drámai költemény „Az ember tragédiája” szerzője.
Maeterlinck Maurice, francia—belga író (1862—19), drámaíró.
de Maistre Joseph Marie, francia író (1754—1821).
Maintenon Françoise d'Aubigné, XIV. Lajos francia király titkos neje (1635—1719).
Majmuni (Maimonides) Mózes, középkori zsidó hittudós (1135—1204).
Makarenko Antal Szemjonovics, szovjet pedagógus (1888—1939).
Makkabeusok-könyve (Makk. I—II.), ószövetségi szentírási könyvek, Kr. e. 104-ből.
Malebranche Nicolas, oratoriánus szerzetes, francia bölcsele (1638—1725).
Mann Thomas, német regényíró (1875—1955).
Manzoni Alessandro gróf, olasz romantikus irány létrehozója és vezére (1785—1873). Hitvalló katolikus regényíró.
Marcel Gabriel, mai francia bölcsele és író (1889).
Martin du Gard Roger, francia katolikus regényíró (1881—1958).
P. Marcell, budapesti karmelita (+1965).
Marczel Mihály, egyházi neveléstudományi író (1883—1940), egy. tanár.
Marconi Guilelmo, olasz fizikus (1874—1937), a drótnélküli távíratozás felfedezője, hithű katolikus.
Marion, francia író, Beaumarchais ellenfele (1721—1809).
Marcus Aurelius, pogány római császár (161—180).
Mária Terézia magyar királynő (1717—80), III. Károly király leánya.
de Marivaux Pierre Carlet, francia vígjáték- és regényíró (1688—1763).
Marmion Columba, ír bencés aszketikus író (1858—1923).
Massillon Jean, oratoriánus szerzetes, egyházi szónok (1663—1742).
Maugham Wm. Somerset, angol regényíró (1874).
Mauriac François, francia katolikus regényíró (1885—1971).
Maurois André, mai francia író (1885).
Maximus Tyrius, újplatonikus görög bölcsele (Kr. u. 180).
Mécs László, premontrai költő (1895). Erősen szociális verseinek páratlan előadóművésze.
Mercier Désiré, bíboros, mehelni érsek (1851—1926). Bölcsele.
Meredith George, angol költő és regényíró (1828—1909).
Merezskovszkij Szergejevics Dmitrij, orosz regényíró (1865—1941).
Merton Thomas, angol író.
Metastasio Pietro Antonio (neve: Trapassi), olasz költő (1698—1782).
Michelet Jules, francia történétíró (1798—1874). Egyházzal szemben elfogult.
Mill Stuart John, angol bölcsele és nemzetgazdász (1806—73).
Milton John, angol költő (1608—74).
Mikszáth Kálmán, regényíró (1847—1910).
Molière (neve: Poquelin) *Jean Baptiste*, francia vígjátékírási fejedelme (1622—73).
Molnár Ferenc, regény- és színműíró (1878—1968).
Morgan Conwy Lloyd, angol zoológus és bölcsele (1852).
Monnier Henri, francia grafikus és író (1799—1877).

de Montaigne Michel Eyquem, francia moralista író (1533—92).
Montesquieu Charles Louis de Secondant, báró, francia történelem-bölcselet (1689—1755).
de Montherlant Henri, francia katolikus regényíró (1896—).
Monroe James, Észak-amerikai Egyesült Államok 5. elnöke (1758—1831).
Montini Giuseppe, bíboros államtitkár, 1963-ban VI. Pál néven pápává választották (szül. 1897).
Móra Ferenc, regényíró (1879—1940).
Mörke Eduard, német költő (1804—75).
Morus Tamás, vértanú szent, angol lordkancellár (1478—1535), társadalom-bölcselet.
Mózes-könyvei, (Móz. I—V.), az emberiség őstörténete és a Kr. e. 1500 táján élt zsidó népvezér, törvényhozó és próféta életére vonatkozó korabeli és írott hagyomány gyűjteménye Kr. e. VI. századból.
Muckermann Friedrich, jezsuita német irodalomtörténész, író (1883—1946).
Müller Max, keleti nyelvtudós, angol egyet. tanár (1823—1900).
de Musset Alfréd, francia költő (1810—57).

Nagy Sz. Gergely pápa, egyháztudós (540—604), költő, a gregorián énekmód alapítója. Kiváló író, nevelő.
Nagy Sándor, Makedónia királya (Kr. e. 356—323), a világtörténelem kiváló hadvezére és államférfia.
Nagy Sz. Terézia, Avilai szűz, kármelita-rend megreformálója, a világ egyik legtehetségesebb nőalakja, misztikus, a spanyol nyelv kitűnősége (1515—82), világirodalom jelese.
Napóleon Bonaparte, francia császár (1769—1821).
Nazianzi Sz. Gergely, egyháztudós (329—90), konstantinápolyi püspök. Kiváló szónok és költő.
Negri Ada, olasz költő (1870—1945).
Németh István, Vitnyédi, papköltő (1910—).
Newman John Henry, angol bíboros (1801—1890). Anglikán lelkészből lett katolikus pap, az oxford-mozgalom vezéralakja.
Newton Isaac, angol természettudós, matematikus (1643—1727).
Nietzsche Friedrich Wilhelm, német bölcselet (1844—1900).
Normand Jacques, francia költő és novellairó (1848—1920).
Novalis (neve: Hardenberg L. Friedrich báró), német költő (1772—1801).

Oberth Hermann, nagyszebeni gépészmérnök, a rakéta feltalálója (1894). 1929-ben bocsátotta fel Németországban az első légűr-rakétáját.
Origenes Adamantius, az ősegyház legegységesebb hittudósa (185—254).
Ovidius Publius Naso, római költő (Kr. e. 43—Kr. u. 17.).
Owen Johannes, újlatin angol költő (1560—1622).
Ozanam F. Antoine, francia irodalomtörténész, szentéletű egyet. tanár (1813—53).

VI. Pál pápa (Giovanni Battista Montini) bölcseleti, jogi és irodalmi tanulmányokat folytatott (1897). Milánói érsek, 1963-tól pápa.
Páli Sz. Vince, francia karitatív szerzetesrend alapítója (1576—1660), 30 000 ievélét, beszédeit többször kiadták.
Sz. Paulinus (Meropius Pontinis) latin költő (353—431), Nola püspöke, az őkeresztény költészet egyik nagy alakja. Gratianus császár tanítója.
Papini Giovanni, olasz lírikus, elbeszélő, kritikus és filozófiaíró (1881—1956). Egyházbba visszatérésének megvallása a világhírű Krisztus-életrajza.

- Pascal Blaise*, francia matematikus és bölcselelő (1623—62). A janzenizmus védelmezője, szellemes stílusza.
- Pasteur Louis*, mai orvostudomány nagy úttörője (1822—95). Hitvalló katolikus tudós.
- Paszternák Borisz*, orosz—szovjet regényíró és költő (1890—1960).
- Pázmány Péter*, bíboros, esztergomi érsek (1570—1637), a magyar könyvnyelv megalkotója, a legnagyobb magyar hitvédő.
- Példabeszédek könyve* (Péld.) Salamon király és az udvari bölcsek inspirált mondásainak Kr. e. 700 táján szentírási könyvbe leírt gyűjteménye.
- Péguy Charles*, francia katolikus lírikus és essay-író (1873—1914).
- Pelet de la Lozère*, francia politikus és író (1785—1871).
- Penn William*, amerikai gyarmatos, Pennsylvania-állam alapítója (1644—1718).
- Periklész*, görög államférfi, Athén művészi és tudományos aranykorának létrehozója. (Kr. e. 493—429).
- Pestalozzi Johann Heinrich*, svájci neveléstani író (1746—1827).
- Péter apostol levelei*, (I., II. Pét.) Rómában első fogsága alatt írta 63-ban, a másodikat közvetlen halála előtt 67-ben.
- Petőfi Sándor*, a legnagyobb magyar lírai költő (1823—1849).
- Petrarca Francesco*, olasz költő, a középkor egyik legkimagaslóbb szelleme (1304—1374). Avignonban pappá szentelték.
- Pinero Arthur Wing*, angol társadalmi drámaíró (1855—1934).
- Pirandello Luigi*, olasz drámaíró (1867—1936). Nobel-díjas (1934).
- de Pitaval Gayot François*, francia jogtudós (1673—1743).
- XI. Pius pápa* (Achille Ratti), (1857—1939), pápává választották 1922-ben.
- XII. Pius pápa* (Eugenio Pacelli), a II. világháború pápája. (1876—1958).
- Planck Max*, német fizikus (1858—1947). A quantum-elmélet megalkotója. Nobel-díjas (1918).
- Plinius Caius P. Caecilius*, ifjabbik (61—114), latin levélíró és szónok.
- Plautus Titus Maccius*, latin vígjátékíró. (254—184 Kr. e.)
- Plutarchos*, görög író, erkölcsstani és neveléstani író (46—120).
- Poincaré Henry* (1854—1912) francia matematikus és bölcselelő.
- Plus P.*, német liturgikus mozgalom vezére.
- Pompadour Jeanette Antoinette*, francia márkiné XV. Lajos udvarában (1721—64).
- Pope Alexander*, angol költő (1688—1744).
- Praslin Choiseul Marie G. Auguste* gróf, francia diplomata, régiségbúvár, I. Pál cár udvari levéltárosa. (1752—1817).
- Prohászka Ottokár*, székesfehérvári püspök, kitűnő szónok, vallásbölcselelő, szociológus (1858—1927).
- Proudhon Pierre Joseph*, francia szociológus (1809—65).
- Proust Marcel*, francia regényíró és essayista (1872—1922).
- Psichari Ernest*, francia regényíró (1883—1917), Renan megtért unokaöccse.
- Publius Syrus*, szír származású latin színész és költő (Kr. e. 40 táján) 700 szentenciáját 1000 éven át használták.
- Puskin Alexander Szergejevics*, orosz költő (1799—1837), a világirodalom nagy alakja, drámaíró.
- Quintillianus Marcus Fabius*, latin rétor és pedagógiai író (35—96).
- Quoist Michel*, francia papi, író (1921).
- Rabindranath Tagore*, bengáliai költő és vallásbölcselelő (1861—1941).
- de Racan Honorat de Bueil*, francia költő (1589—1670).
- Rachilde* (neve: Marguerite Eymery), francia író.
- Racine Jean*, a francia újklasszicizmus legnagyobb drámaírója (1639—99).

Ramuz Charles Ferdinand, svájci francia író (1878—1947).
Reboux Paul, francia regényíró (1877).
de Régnier Henri, francia lírikus és regényíró (1864—1936).
Renan Ernest, francia orientalista (1823—92).
Renard Jules, francia regényíró (1864—1910).
Reviczky Gyula, kiváló lírai költő (1855—89).
Richter Jean Paul, német költő (1763—1825).
Rilke Rainer Maria, német lírikus (1875—1926), a vallásos líra nagymestere.
de Rivarol Antoine, francia kritikus (1753—1801), Dante-fordító, történész és nyelvtudós.
Rivière Jacques, francia regényíró és essayista (1886—1925), Paul Claudel térítette a katolicizmushoz.
Rod Édouard, francia regényíró (1857—1910).
Rolland Romain, francia regényíró, drámaíró és essayista (1866—1944).
Római levél (Róm) Sz. Pál apostolnak szentírási levele Korintusból Kr. u. 57-ből.
Rosegger Peter, osztrák költő és elbeszélő (1843—1918).
Roosevelt Franklin Delano, az Észak-amerikai Egyesült Államok elnöke. (1882—1945).
Rousseau Jean Jacques, francia regény- és neveléstani író (1712—78).
Roux Joseph abbé, francia költő (1834—1905).
Rückert Friedrich, német költő (1788—1866).
Ruskin John, angol író (1819—1900).
Ruville Albert, történetíró (1855), mint hallei egyetemi tanár lett katolikus.

Saadi, középkori jeles perzsa költők egyike (1184—1263).
Sabatier Paul, francia történész (1858—1901), vallásbölcsele.
Sadi Carnot Lazare M. Nicholas gróf, francia államférfi, matematikus (1753—1823).
Sagan Françoise (neve: Quoirez), mai francia írónő, színműíró (1953).
Sallustius Caius Crispus, római történetíró (Kr. e. 86—36).
Salvianus, lerinumi szerzetes, egyházi író (Kr. u. V. században).
Sailer Johann Michael, regensburgi püspök, egyházi író (1751—1832).
de Sainte-Beuve Charles Augustin, francia kritikus és költő (1804—69).
Saint Evremond Charles, francia író (1613—1703).
de Saint-Pierre Jacques H. Bernardin, francia regényíró (1737—1814).
Sartre Paul, francia egzisztencialista bölcsele, író, drámaíró, marxista politikai író (1905).
Sandeau Jules, francia regényíró (1811—83).
Santayana George, észak-amerikai bölcsele (1863—1952).
Say Jean Baptiste, francia közgazdasági és politikai író (1767—1832).
Salernói-iskola, a középkor orvostudományi központja (1150—1817).
Scipio Publius Cornelius Africanus, római hadvezér, Hannibal seregének megsemmisítője (+ Kr. e. 183). Leánya, Cornelia, a Gracchusok anyja.
Schäffle Albert Eberhard Friedrich, német közgazdász és államférfi.
Schillebeckx Edward, belga domonkos szerzetes (szül. Antwerpen, 1914.), a Harvard-egyetem meghívott professzora, szerkesztő, hittudományi író.
Schiller Johann C. Friedrich, a német irodalomnak Goethe mellett legnagyobb költője (1759—1805).
Schneider Romy, osztrák színésznő, írónő (1938).
Schlegel Friedrich, német esztétikus (1772—1829).
Schütz Antal, piarista egyetemi tanár, író (1880—1943).
Schweitzer Albert, német orvos, zeneesztéta, vallásbölcsele (1875—1965).

Sedaine Michel Jean, francia drámaíró (1719—97).
de Ségure Sophie R. Eugène, francia író (1799—1874).
Seneca Lucius Annaeus, római filozófus és költő (Kr. u. 5—65)
Sergé A., abbé, francia vallási író (1626—94).
Sertillanges Antonin Gilbert, francia domonkos bölcseleti és hittudományi író (1863—1948).
Seuse (Suso) Henrik, boldog, német domonkosrendi misztikus (1295—1366).
Shakespeare William, a világirodalom legnagyobb drámaírója, angol költő (1564—1616).
Shaw George Bernard, angol szocialista drámaíró, kritikus (1856—1950).
Shehan Patrik, ír regényíró, kanonok (1852—1913).
Shelley Percy Bysshe, forradalmi angol költő (1792—1822).
Shu — king (a. m. történelem könyve), Confucius egyik könyve, a kínai vallás szent könyve Kr. e. VI. századból.
Silone Ignazio (neve: Secondo Tranquilli), olasz író, publicista, szocialista politikus (1900).
Sik Sándor, piarista házfőnök, egyetemi tanár, vallásos költő, a magyar cserkészlet egyik alapítója (1889—1963).
Simon Jules François, francia államférfi és filozófiai író (1814—1896).
Sirák fia könyve (Sir.), Kr. e. 171 előtt írt őszövétségi könyv, szerzője jeruzsálemi törvénytudós, Sirák fia Jézus volt.
Socrates (Szókratész), görög bölcselelő (Kr. e. 469—399).
Sismondi Jean Ch. Léonard, francia történetíró (1773—1842).
Spártai Chilon, a hét bölcs egyike. Elve: „Ismerd meg önmagadat!”
Sonnenschein Karl, német karitász-apostol (1876—1929), berlini katolikus pap.
Spellman Francis bíboros, New York érseke (1889—1969).
Spencer Herbert, angol bölcselelő (1820—1903), a darwinizmus bölcselelője.
Stahl Arthur, német romantikus író (1820—77).
Stobaeus Joannes, görög irodalmár (Kr. u. 500 körül). *Eclogae* és *Florilegium* (Anthologion) c. műve régi írók kivonata.
Stolz Albán, német teol. tanár, népies író (1808—83).
Stendhal (neve: Henry Beyle), francia regényíró (1783—1842).
Sombart Werner, német közgazdász és szociológus (1863—1941).
Streuvels Stijn (neve: Frank Lateur), flamand katolikus regényíró (1871).
Strindberg August, svéd regényíró (1849—1919). Drámai világirodalmi jelentőségűek.
Suarès Félix André, francia író (neve: Yves Scantrel), Bergson tanítványa (1866—1948).
Suenens Léon Joseph, Belgium primása, bíboros, brüsszeli érsek (1904). Louvaini egyetem rektoraként több könyvet írt.
Sully—Prudhomme René, francia költő (1839—1907).
Surányi Miklós, regényíró (1882—1940).
von Suttner Berta bárónő, német író, békemozgalmi vezér (1843—1914).
Swedenborg Emanuel, svéd természettudós, anglikán felekezetalapító (1688—1772). Teozófus.
Swift Jonathan, angol satírikus író (1667—1745), a Gulliver írója.
Szalézi Sz. Ferenc, egyháztudós, genfi püspök, neves író és szónok (1567—1622). Kiváló lelkivezető.
Széchenyi István gróf, a „legnagyobb magyar”, a magyar reformkorszak vezére, buzgó katolikus (1791—1860).
Szép Ernő, író, költő (1884—1953), hírlapíró.
Szevillai Sz. Izidor, egyháztudós, utolsó nyugati egyházatya (1560—1630).
Sziénai Sz. Katalin, domonkosrendi stigmatizált apáca (1347—80). Írásai, levelei az olasz irodalom remekei.

Szofoklész (Sophocles), egyik legnagyobb görög tragédiáíró (497—406).
 Szomor Tamás, győri teol. tanár, pedagógiai író (1912—1970).
 Szolovjev Vladimir Szergejevics, a szlávság legnagyobb metafizikusa, katolikus-sá lett, vallásbölcsele (1853—1900), moszkvai egyetemi tanár.
 Szuszai Antal, dobsinai plébános, hitvédelmi és pedagógiai író. (1864—1917).

Tagore I. Rabindranath
 Tacitus Publius Cornelius, római történetíró (Kr. u. 55—120).
 Talabér János, vallásos lírai költő, plébános (1825—99).
 de Talleyrand—Perigord Charles Maurice herceg, francia államférfi, Napóleon belügyminisztere (1754—1838).
 Talmud, ószövetségi Szentírás utáni zsidó irodalmi termékek gyűjteménye (Kr. e. 150—Kr. u. 500 között keletkezett).
 Tamási Áron, székely regényíró (1902—1971).
 Tauler János, német domonkosrendi misztikus (1300—61).
 Tasso Torquato, egyik legnagyobb olasz költő (1544—95).
 Teilhard de Chardin Pierre, francia jezsuita paleontológus, bölcsele (1881—1955).
 Temesvári Pelbárt, középkori latin irodalmunk legkiválóbb alakja, ferences szerzetes (†1504).
 Tennyson Alfréd lord, angol koszorús költő (1809—92).
 Terrie Louis Jean, francia politikus, miniszter (1854).
 Terentius, jeles latin komikus költő (Kr. e. 194—159).
 Tertullianus Septimius Qu. Florens, latin egyházi író (160—240).
 Tesszaloniki levél (Tessz. I—II.) Szt. Pál legelső írása Korintusból 53-ban.
 Themistocles, athéni görög államférfi (Kr. e. 580—450).
 Theophilus, antiochiai hitvédő (Kr. u. II. században).
 Thiers Louis-Adolphe, liberális francia államférfi és történetíró (1797—1877).
 Timoteushoz írt levél (Tim. I.—II.), Szt. Pál írta kedves tanítványához, az efezusi püspökhöz 65-ben Macedoniából és 66-ban végzetes fogságából.
 Titushoz írt levél (Tit.) Macedoniából írta Sz. Pál 65-ben tanítványához, a krétai püspökhöz.
 Tóbiás könyve (Tób.) ószövetségi szentírási könyv Kr. e. III. századból.
 de Tocqueville A. Charles H. Clérel, francia politikus és publicista. Írásai nagy hatással voltak Taine-re. (1805—59).
 Tommaseo Niccolo, olasz tudós és költő (1802—74).
 Tóth Ede, színműíró (1844—76).
 Tóth Tihámér dr. veszprémi püspök, jeles hitszónok, kiváló ifjúsági nevelő (1889—1939).
 Toulet Paul Jean, francia lírikus és regényíró (1867—1920).
 Trikál József, prelátus, budapesti egyetemi tanár, bölcsele (1873—1958).
 Turenne Henri Latour d'Auvergne vicomte, francia hadvezér, hadászati író. (1611—75) Konvertita.
 Turgenyev Iván Szergejevics, orosz regényíró, híres novelláíró (1818—83).
 Turgot Robert Jacques de l'Aulne báró, francia államférfi (1727—81).

Vajda János, jeles pesszimista költő (1827—97).
 Valerius Maximus, római történetíró (Kr. e. I. sz.).
 Valéry Paul, francia lírikus, bölcsele és essayista (1871—1919).
 Vauvenargues, francia moralista (1715—47).
 Vergniaud Pierre Victorien, francia forradalmi szónok (1759—93).
 Verseggy Ferenc, pálos tanár, hitszónok, költő (1757—1822). A Marseillaise első fordítója. Emiatt halálra ítélték, majd kegyelmet kapott.
 Verhaeren Émile, francia—belga költő (1855—1916).

- Veuillot Lajos*, francia katolikus újságíró (1813—83).
- Vianney Szt. János*, arsi plébános, világhírű gyóntató (1786—1859).
- Villanovai Szt. Tamás*, a salamancai egyetem tanára, érsek, V. Károly császár udvari szónoka, kiváló író (1488—1555).
- de Vigny Alfréd*, francia költő, drámaíró (1799—1863).
- Virág Benedek*, pálos tanár és költő. Jeles történetíró (1754—1830).
- Vives Lajos*, spanyol tudós, az angol humanizmus úttörője, udvari nevelő, világhírű neveléstudományi író (1492—1540).
- de Voltaire François Marie Arouet*, francia író, minden kinyilatkoztatott vallás, főleg az Egyház ellensége (1694—1778).
- Vörös Jolán Michaela*, mai költő (1902).
- Wallace Lewis*, angol költő és regényíró, a „Ben Húr” írója. (1827—1905).
- Walpole Hugh Seymour*, angol író (1884—1941).
- Ward Mária*, az angolkisasszonyok intézményének alapítója, kiváló neveléstani író (1585—1645).
- Washington George*, amerikai államférfi, az Egyesült Államok függetlenségének megalapítója és első elnöke (1732—99).
- Werfel Franz*, német lírikus és regényíró, nemkeresztény létére a katolicizmus nagy csodálója (1890—1945).
- ilj. Wesselényi Miklós báró*, politikus, az „árvízi hajós” (1796—1850).
- West Rebecca* (neve: Fairfield), angol írónő (1892).
- Whitman Walt*, amerikai költő, publicista (1818—92).
- Wells Herbert George*, angol regényíró, szocialista világnézetű (1866—1946).
- Wilder Thornton Niven*, amerikai regényíró, színműíró, a Harvard-egyetem tanára (1897).
- Wildgans Anton*, német költő, drámaíró (1881—1932).
- Windthorst Ludwig*, német katolikus politikus, a Centrum-párt alapítója (1812—91).
- Vörösmarty Mihály*, jeles költő, a katolikus érzésvilág megszólaltatója. (1800—1855).
- Wilson Thomas Woodrow*, az Egyesült Államok elnöke (1856—1924).
- Wordsworth William*, angol költő (1770—1840).
- Wright Thomas*, angol tudós és író (1810—77).
- Wundt Wilhelm*, német bölcsele, pszichológus (1832—1920).
- Zalka János győri püspök* (1867—1901)
- Zsidókhöz írt levél* (Zsid.) Az újszövetségi szentírás egyik legszebb irata; a jeruzsálemi hívekhez írta Rómából 63-ban Szt. Pál, vagy egyik közvetlen munkatársa.
- Zschokke Johann Heinrich David*, német író (1771—1848).
- Zsoltárok* (Zsolt.) Az ószövetségi szentírás páratlan világirodalmi gyűjteménye, hangszerekkel kísérve énekeltek. Felét Dávid király írta Kr. e. 1000 évvel. Ma is kiterjedten alkalmazza az egész kereszténység.
- Young Edward*, angol költő, tragédiáíró (1683—1765).

TÁRGYMUTATÓ

A

- Adósság 3842—45, 4291
 Agónia 1721
 Aggodalom 2237
 Agy 2052
 Ajándék 381—82, 1224, 2836, 2957
 Ájtatoskodás 2415
 Akadály 4217—19
 Akarat 488, 633, 1375, 3351, 4204, 4292, 4384, 4433—34
 — edzés elkezdése 643—45, 1183
 — erő 262, 586, 599, 620, 652, 1472
 — gyenge 97
 — nevelés 575—604, 608—668, 1051, 1323, 1326—31, 1564
 — összeszedettség 645
 Akaratoskodás 582
 Alakoskodás 3123
 Alamizsna 2342, 2947—49
 Alamuszi 2985
 Alattomoság 710, 1067, 1422
 Alázatosság 774, 1101—1102, 1953, 3123—34, 3955, 4026, 4473, 4882
 Áldás 949, 979
 Áldott állapot 997, 1507, 1513—17
 Áldozat 2242, 3167, 4225, 4839
 — hozatal 1725, 3032, 3812
 Áldozatkészség 592, 3032, 3814
 Alkalom 4237—39
 Alkotó 1778
 — képesség 4142, 4266
 Állam 4775, 4820, 4867, 4870, 4884—86, 4919
 Állat 2407, 2643, 2839, 3529
 — és ember 1931, 2643, 2767, 4886
 — mesék 1077
 — nevek l. csúfnevek
 — szeretet 1077
 Állhatatosság 619, 644, 3269
 Alkalmazkodás 692, 3509
 Alkalmazottak 375, 383, 402, 452—54, 496, 526, 549, 772, 1405, 1407, 1414—28, 1431—41, l. munkás
 Alkohol 1393, l. ivás
 Álmódózás 3197, 4167, 4295
 Álnokság 2977
 Általánosítás 1425
 Áltatódal 981, 984
 Álszemérem 2846
 Álszeretet 723
 Áltekingtély 1284
 Altruizmus 2389, 3817
 Angyalok 926, 953, 962—63, 982, 2193, 2408, 3282, 4230—31
 Anya 832, 835, 906, 4733
 — művészetben 833
 — nyelv 3435, 4797, 4805
 — ság 939, 952
 Anyag 1760, 2037, 2397
 Anyagiasság 2113, 4801
 Apagyilkos 4778
 Apácák 829
 Apostolok 955, 1772
 Ápolónő 1431
 Aprólékosság 3229
 Arany 2400, 3142, 3637, 3669, 3681, 3685—86, 3706, 3847, 3904, l. Kincs

Ártalom 702
 Árulkodás 267, 1420—22, 2991
 Arisztokrácia 3755
 Arrogancia 4200
 Arvák 379, 734, 1133, 2438, 2448, 2735, 4628
 Aszkézis 694, 4232—33
 Asszony 2356, 2785—2804, 2927, 4383, 4386
 Atom 1670
 — bomba 1890
 — energia 1890
 Atya 18, 20, 59, 418, 509, 851—58, 861, 895—96, 1021, 1092, 1171, 1455, 2815, 4884
 — apostolkodása 859
 — és fiak 9, 12, 16, 1021, 1200, 1245—56, 1260—82, 1454—55
 — hanyagsága 18, 867, 1271, 1470
 — hatalma 861, 866—67
 — isten 1942, 2087
 — lenézése 847, 1068
 — öregsége 848, 1118, 1125, 1139, 1166
 — vallástalansága 852, 860, 2016
 Átkozódás 3347, 3563
 Autóbaleset 3056
 Aquinói Sz. Tamás 1406

B

Babona 1989
 Babusgatás 733, 1457—59, 1465
 Bajok 611, 1419, 2281, 4457, 4462
 Bajtársiasság 1317, 1575
 Balsors 4102, 4811
 Balszerencse 4512
 Bálvány 3663
 Bámulat 3988—92
 Bánat 274, 2874—75, 3128, 4235, 4366, 4449, 4460, 4554—55
 Barát 518, 527, 2430, 2833, 2874, 3024, 3451, 3435
 — rossz 1053, 1055, 3091
 Barátkozás 88—91, 311—14
 Barátság 429, 1006, 2908, 2939—3458, 3815, 4604, 4974
 Bátorság 596—98, 608, 631, 1353—54, 2280, 2933, 3143, 3192, 3987, 4215, 4708, 4710, 4739, 4933
 Bátorlanság 680
 Beat-mozgalom 583

Becézés 729—33, 1458—59, 1611
 Becsapás 2899, 2993—94, 3692
 Becsület 169, 847, 993, 1322
 Becsületesség 2106, 2839, 3644, 4814
 Becsületérzés 533—34, 585—87, 1305, 1317—22, 3544, 4066
 Béke 2370, 2375, 3173—75, 4413, 4786—87, 4812, 4904, 4949—89
 Beosztottak 97, 405, 494, 679, 686, 713, 1134, 1311
 Besűgás 1421
 Beszéd 703, 2329, 2381, 2394, 2416, 3145, 3195, 3308—34, 3344—60, 3383—96, 3463, 3484—87, 3601, 4326—29
 Beteglátogatás 1583
 Betegség 6, 698, 932, 1238, 1432, 1435, 4120, 4366, 4496, 4512, 4522, 4615, 4619, 4645
 Biblia 1889, 2086, 2621, 2706—13, I. Szentírás
 Bilincs 696
 Bioszféra 1824
 Bírálat 784, 1220—22, 1654—57, 3978, 4005—48, I. kritizálás
 Bíró 552, 3792
 Birtoklás 3670, 4716, I. Vagyon, Gazdagság
 Bizalmaskodás 2905—6, 3270
 Bizalmatlanság 2187, 2896—97, 3525, 4970
 — szülők iránt 1076
 Bizalom 253, 257, 588, 689, 694, 709, 1297—1305, 2863, 2892—93, 2902, 4229, 4442,
 — Istenben 1714, 1719, 2127—28, 2139, 2148, 2156, 2162—66, 2169—72, 2188, 4988
 — emberben 2171, 2223, 2899—2906
 Bizonyítvány (iskolai) 1227—28, 1464
 Bizonyágtevés 1850, 1910—15, 2008
 Bizonytalanság 2175, 4901
 Bőbeszédűség 3363, 3365
 Bocsnát 781, 2372, 2459, 4317
 — kérés 1158, 2830
 Bók 3051, 3982
 Bölcs 3188—90, 3275, 3367, 3828
 Bölcsélet 1955
 Bölcsesség 2140, 2396, 2527, 3306, 3358, 3458, 3555—56, 4556, 4675

Boldogság 1674, 1691, 1954, 2247,
 2288, 2304, 2354, 2401—2, 2259,
 2924, 3115, 3161, 3206, 3589, 3674,
 3823, 4017, 4472, 4653—4734
 — másvilági 1691, 2243
 Boldogtalanság 2163, 3161, 3809,
 4464, 4659—60,
 Boldogulás 22, 638, 647, 3154,
 Bomba 4900
 — hidrogén 4907
 Borraivaló 1430
 Bőrgyógyászat 4641, I. Orvos
 Börtön 3930
 Bosszantás 679, 696
 Bosszú 1383, 3016—18, 4362
 — állás 781—82, 796, 1621
 Bosszúság 296, 447
 Bot-büntetés 563—71, 1242—44, 1462
 Botránkoztatás 209—212, 2336
 Botrány 1130, 2964, 3907
 Breviárium 2086
 Brutalitás 2839
 Búcsú 2877, I. Utazás
 Bujaság 605, 3772
 Bujkálás 1556
 Bujtogató 73
 Bukás 3939, 4106
 — erkölcsi 1491—97
 — től félelem 479
 Bűn 2081—83, 2111, 2270, 2372, 2386,
 3555, 3656, 4471—72
 — áteredő 2081, 2360
 — bánat 2537, 4496
 — bocsánatos 1703
 — halálos 3031
 — társ 3922
 — tudat 1075, 1253, 2372
 Bűnhődés 489
 — aránya 526
 — önkéntes 497
 Bűnös 2195, 2395, 4125, 4230
 Bűnözés 1479, 2510
 Büntetés 355, 471—547, 533, 677, 739
 1191, 1251—77, 1462
 — arányossága 1388
 — emléke 500
 — ételmegvonással 1275
 — írásbeli 502, 508
 — kihirdetése 1394
 — nyilvános 491, 554
 — oktatástani 510,
 — pubertás korban 533, 1191
 — szellemi 507—509
 — tantermi 511

— tetézése 550
 — után 492, 1276—78
 Búskomorság 887
 Büszkeség 771, 3020, 4104
 Butaság 4201, 4973
 Buzgóság 105, 106

C

Célszerűség 1896
 Céltalanság 85
 Címboraság 1557
 Cinizmus 1508
 Cinkosság 1389
 Cirógatás 729—33, I. Gyermekek
 Civakodás 775
 Civilizáció 2838, 4202, 4267, 4275,
 4982, 4985, 4986

Cs

Csábítás 75, 78, 84, 1500, 1545, 3021,
 3382
 Csacskaság 3371—74
 Család 512, 841—42, 852, 857,
 1074—1241, 1551, 2356, 2798, 4516,
 4604, 4897
 — bomlása 1129, 1491
 — elhanyagolása 851
 — és gyermek 1008
 — légkör 481, 1129
 — rabszolgaság 1093, 1097
 — tönkremenetele 1105
 — vizsályok 37, 866, 4472, 4897
 — züllése 1613
 Csalódás 1011, 1237—38, 2204, 2414,
 2445, 3146, 4062, 4119
 Csapások 2279
 Csavargás 1230
 Csecsemő 736, 893—900, 1074
 — beszéde 899—900
 — gondozása 1083
 — ijesztése 1074, 1083
 — kényeztetése 1074, 1083
 — vallásgyakorlata 1084—85
 Csekélységek 652
 Cseléd 527, I. alkalmazott
 Cselekvés 4161, 4187—91, I. tevé-
 kenység
 Csend 3582—3600, 3603, 3607—17
 Csillagászok 2024—25
 Csínytevés 557
 Csipkelődés 4051

Csoda 1800, 1897, 1941, 2056, 2120,
2355, 3139, 4220, 4553
— gyermek 1530—31
— hiánya 1671, 2355
Csodálat 3993, 4314
Csökkentértékűség 3495
Csökönyösség 545
Csúfnevek 1625
Csúfolódás 713, 1449, 3008, 4050
Csüggedés 1607, 2191

D

Dacosság 10, 545, 675, 1089, 1386,
1621
Dadogás 713
Dal 981, 990, 1049, 1773, 3729
Demagóg 4846
Demokratikus jogok 2029
— előrehaladás 4857
Demokrácia 4850, 4853—54
Démoni 798, l. Ördög
Derű 249—262, 887, 969, 2144
— családban 1155
— nevelőnél 1301
Diákkotthon 1551—71, l. Intézet
Dicsekvés 3400, 3469
Dicséret 260, 315, 324—330, 343—
350, 537, 1152, 1193—94, 1447,
1599, 3148, 3964—81
Dicsőség 2231, 3854—64, 3870—77,
3909
Diplomaták 4841—43
Dívat 1547—50, 1636—38, 1647,
3724—25
— és emberi érték 147
Dogma 1795, 1901, 1921, 2040, 2345,
2609, 2647
Dohányzás nőknél 1163, 1545—46,
3720
Dölyfösség 523, 675
Dorgálás 435—451, 486, 508, 519,
537, 1249—51
Duzzogás 550
Durvaság 808, 2842, 4060
Dühösség 1452

E

Édesanya 834—41, 873—954, 951,
1015, 1080, 1092, 1124, 1270, l.
Anyá
— áldása 949
— áldott állapota 882—92, 997, l.

Anyaság,
— átka 847, 848
— halála 911, 914, 1018, 1020
— hatása 875, 1080
— imája 917—25, 930, 933, 948
— magyaroknál 889
— mesélése 984
— pogányoknál 889, 997
— szeretete 915, 931—33, 1021
— szíve 903—905, 940—41, 1017,
1019, 1081—82
— üdvözülése 935, 941, 1270
Édesapa 832—48, 945, 1258—82, l.
Férj, Atya
— áldása 847
— mesélése 985
— művészetben 833
— tisztelése 861
Efezusi Zsinat 938
Egészség 428, 1064, 1432, 3159, 4708,
l. Orvos, Betegség
Egyedül 2504, 3562—3663, 3605—6,
4360
— lét 3111, 3567, l. Magány
Egyéniség 2617, 4203, 4573
Egyenruha 1644
Egyetértés házastársi 1090
Egyház 825, 1858, 1925, 1978, 2606,
2638—2705, 4136, 4742
— bírálása 1765—66
— ellenesség 2057, 4742
— és nevelés 61, 617
— gúnyolása 2645
— Krisztus titokzatos teste 2606
— nemzeti egyház 1869
— tanítóhivatala 1768—69
Egyenetlenség 4859
Egyenlőség 4213, 4833—35, 4890,
4996
Egyenlőtlenység 4881
Egyke 32, 986, 1035, 1139, 1458
Egyszerűség 1237, 3209, 3313, 4076
Együttműködés Istennel 2287
Éhező 3783
Éhség 4628—29, 4967
Ékesszólás 2575, 3385, 3391, 3466,
3764, l. Beszéd
Elbizakodottság 731
Élc 4063, l. Tréfa
Élet 1694—97, 1713, 1737, 2122, 3154,
4261, 4370—71, 4397—4400, 4407—
14, 4568—9, 4574—85, 4711—12
— akarás 2146
— közösség 2344

- célja 2091, 2122—28
- erő 4609
- értelme 2134, 2816, 4561
- értelmetlensége 2108
- folyamatok 1737
- művészet 4198
- öröm 1827, 2123, 2126
- szabályok 1178—80
- szentség 1828, 2138, 2156, 2313, 2315
- vallás nélkül 1694, 1708
- Elégedettség 4043
- Elesettség 4105
- Elfoglaltság 1946, 4401—3
- Elhagyatottság 4486
- Elhallgatás 2381
- Elhamarkodás 464, 541
- Elismerés 260, 355, I. Kitüntetés, Rendjel
- Elkeseredés 541, 3155, 4046
- Ellenfél 457, 4030, 4089
- Ellenkezés 3491, 3501
- Ellenmondás 3502, 3629
- Ellenőrzés 411, 414—16
- Ellenség 77, 516—18, 2847—49, 2999, 3024—29, 3081—6, 4058, 4572, 4970
 - szeretete 720, 779, 2481, 3083—91, 4948
- Ellenszenv 751, 3092
- Ellenvetés 3464—5
- Elmélkedés 1872, 2883, 4187
- Elyomott 3795
- Előítélet 2390
- Előléptetés 355
- Előljáró 251, 263—66, 353, 372, 383, 402—10, 487, 495, 577, 675, 1632—57
 - basáskodása 1386, I. Intézet
 - ingatagsága 1618—19, 1633
 - leskelődése 349
 - lustasága 613
 - magánélete 164—67, 1294—96
 - példaadása 163—68, 1293—96
- Első szentáldozás 1025
- Eltávolítás 476, 501, 506
- Elzárkózás 2414, 2505, 3564, 2576
- Elválás 3099, 3100
- Elvhűség 669
- Élvezet 730, 2867
 - hajhászok 4578
- Elzúllás 601
- Ember 826, 1959, 2073—74, 2630, 2748—2811, 4922
 - értéke 647
 - fölötti ember 4056
 - gyűlölő 2998
 - kerülés 3627
 - ölés 4923
 - rendeltetése 804
 - szeretet 698, 2570, I. Felebarát
 - vallásos lény 1884
- Emberiség 2054, 2070, 2079, 4817, 4866
- Emberséges 697, 1965, 3793
- Embertelenség 2488
- Emlékezet 721, 3215, 4040
- Ének 1358, 1365, 2543, 3438, I. Dal, Zene
- Engedelmesség 21, 215, 263, 300, 407, 421—23, 452—54, 461, 530, 690—91, 858, 1179, 1182, 2129, 4890,
- Engedtelenség 530, 1380, 1386, 1573
- Engedékenység 3246
- Építész 4276
- Érdek 4024, 4152
- Érdem 3940, 3942, 3959, 3996
 - jegy 340, 479, 510, I. Jutalmazás
 - telen 2251
- Erély 1190
- Erények 606, 622, 628, 632, 724, 993, 1200, 1574—75, 1710, 1758, 1993, 2270, 2500, 2514, 2518, 2529, 3382, 3803, 4002
- Erényes 3143
- Erkölc 812, 1473—74, 2239, 3166, 3184, 3203, 3219, 4861
 - érték 4285
 - kisgyermeknél 1083, 1178—81
 - szilárdsága 1083
 - tan 801, 2083, 2625—26, 3201
 - törvény 813, 1779, 1890, 4690
 - vallás nélkül 812, 814, 1692
- Erkölcstelenség 3200, 4862
- Erő 4406
 - szak 762, 3168, 3774, 4822, 4929
 - szaknélküliség 2359, 3168, 4930
- Értelem 1739
- Érték 3935
 - lelki 612
- Értékelés 3983
- Érvényesülés 1799
- Érzékenység 7, 688
- Érzékszervek 1739

Érzéketlen 3004—6,
 Érzéki 4135
 — öröm 812
 Érzélgősség 728, 2415
 Eszmény fiúnál 137
 — gyermeknél 137
 — lánynál 137
 — nevelő hatása 136, 137
 — serdülő korban 137, 173
 Eszménykép 584, 845—6
 Eszme 3137, 3202
 Esztelen 4561
 Ész 2001, 3136
 — igazságok 1791
 Etikett 2820
 Étkezés 602, 1177, 4630—37
 Étvágy 271
 Európa 2620
 Evangélium 1974, 2086, 2361
 Évődés 729

F

Faj 2107, 4834, 4855, 4977
 — gyűlölet 4970
 Fájdalom 2304, 2862, 3282, 4476—84,
 4501, 4505—6, 4614, 4671
 Fáradság 3174
 Fecsegés 1300, 1411—12, 3365, 4057
 Feddés 63, 419, 502, 508, 518—20,
 2968
 Feddhetetlenség 4677
 Fegyelem 1, 2, 14, 682—89, 710, 787,
 865
 — az Egyházban 124
 — és Kálvin 124
 — megsemmisítői 124
 — öszövségi 957—961
 — segéderői 1317—38
 Fegyelmezés 30, 315, 643, 1089, 1.
 Fenyítés, Büntetés
 — hibái 1136, 1164
 — kisgyermeknél 1177—1181
 — pólyás gyermeké 1181
 Fegyelmezetlenség 5, 594, 1129,
 1378
 Fegyelmezettség 2, 3
 — nevelőnél 163—66
 Fegyenctelep 3382
 Fegyver 4872, 4926, 4963
 Fegyverkezési verseny 4875, 4962—
 63
 Fejlődés 1866, 2133, 3203, 4777, 4817,
 4966

— elmélet 1734, 1967
 Fékezhetetlen 1573
 Felebarát 2341, 2357, 2371, 2571,
 2764
 — szeretete 773, 1722, 2358, 2362,
 4599, 4888
 Felekezett 1952, 2608
 Félelem 4597, 4669, 4932—33
 Felejtés 4040—41
 Felelet 3475
 Felelősség 2315, 2364
 Feleség 527, 2789, 2792—94, 2931,
 4940
 Félnökség 704, 1409, 2980
 Felindulás 547, 561
 Félkeresztény 1913, 1984
 Félmunka 643
 Féltreállítás 1428, 3050
 Féltreállítás 509
 Féltreállítás 1630
 Feltalálók 671, 1. Technika hősei
 Felsőbbrendű ember 2767, 3896, 4056
 Féltékenység 1009, 3127
 Felületesség 1745, 3899
 Fennhéjzás 18, 23
 Fenyítés 12, 1378—1400
 — öszövségben 1242—44
 — testi 512, 514, 533, 560—74,
 957—61, 1037, 1066, 1071—73,
 1164, 1250—77
 — újszövségben 1245—46
 Fényűzés 2420, 2487, 1. Luxus
 Férfiasság 596, 654
 Férfj, 1. Édesapa, Anya, 832—33,
 2356
 Fesztiválok 594
 Feszület 4592
 Fiatalság 46, 76, 594, 1168, 1867,
 2340, 2791, 1. Ifjúság
 — és Jézus 532
 — kitombolása 1530—34
 Figyelés 3215
 Figyelmeztetés 486, 508, 1380, 1385
 Film 54
 Fiúisten, 1. Jézus Krisztus 955
 Fiúk 754—56
 Fiúk városa 1484
 Fitymálás 3949
 Fizika 1845
 — törvényei 1895
 Fogoly 697
 Forradalom 2081
 — francia 1894

Föld 1812, 2307, 2314, 2443
 — műves 2218, 4779
 Fölényesség 1101
 Följelentés 552
 Föltámadás 1814, 2399
 Főnök 1401—41, I. Elöljáró, Vezető,
 Igazgató
 Fösvényesség 3681
 Frázis 4096
 Frivol 4002
 Fukarság 3666
 Függetlenség 700, 3664

G

Galeri 36, 583, 987, 1475—94
 Gáncsokodás 28, 4050
 Gazdaság 610, 1799, 2180, 2487,
 3469, 3638, 3656, 3704, 3741, 3755,
 3771—77, 3782, 3848—49, 3892,
 3911, 4319, 4350, 4683, I. Kincs,
 Pénz, Vagyon
 Gazdaság 2575, 3672—8, 4863, 4954,
 4960
 Gazdasági rendszer 2317, 2328
 — haladás 4966
 — összeomlás 4862
 Gének 373
 Gép 2397, 4279—80, 4886
 Gólyamesék 1513—17
 Gond 2176, 3692, 4235, 4367
 Gondolat 3308—10
 — kifejezése 3476
 Gondolkodás 1885, 2880—83
 Gondolkodók 2095
 Gondviselés 926, 1807, 1970, 2035—
 36, 2177, 2183, 2186, 2195—99,
 2202, 2284, 2653—55, 2686
 Gonoszlélek 600
 Gonoszság 1948, 1972, 2229, 3631,
 3999, 4025, 4231
 Góg 932, 2840, 3656, 3755, 4201,
 4207
 Gorombaság 1624—27, 2858
 Görög keleti 2645
 Gúnyolódás 694, 739, 1315, 1603,
 4059, 4085
 Gyalázatos beszéd 40, 258
 Gyanú 4049
 Gyáros 572, 2458
 Gyávaság 456, 4197, 4241, 4739
 Gyermekek 21, 41, 45, 209—12, 483,
 532, 672, 688, 737, 787, 834—45,

861, 882—95, 955—1073, 1255—82,
 2796, 2799—2803, 4570—71, 4733,
 4740
 — áldás 882—92, 995—98, 1001
 — bukása 1223, 1227—30, 1237—
 41
 — bűnözők 1131—32, 1280—81
 — cirógatása 729—33, 1457—60
 — ellenőrzés szünidőben 1231—34
 — gerincessége 1083
 — gyámoltalansága 738, 927
 — idegállapota 1580
 — igazságszeretete 731, 1276—77
 — imádkoztatása 917—25
 — iránti köteleesség 1936
 — ítélete 1060
 — kérdezősködése 928—29, 1076,
 1128
 — komiszkodása 1280—82
 — kor 236, 575, 878, 969
 — lélek bája 747, 983, 1002—3
 — mese 984
 — olvasmányai 1157
 — pályás 1181
 — produktátása 1078
 — orvos 1083
 — őrzőangyala 926, 962—63
 — sírás 1458—61
 — születés 882—89, 1270
 — születése 1506—7
 — testvérei 1145, 1451, I. Egyke
 — torzszülöttek 4709
 — törzsi törvény 532, 962—65,
 1039
 — vizontszeretete 739, 1061
 — züllött családból 1612—14
 — zsvaj 1535, 1570, 1676
 Gyilkos 2482
 — ság 3160
 Gyónás 287, 4737
 Gyóntatás 2741
 Gyóntatószék 1983
 Gyorsaság 4164, 4419—22
 Gyöngérség 698, 4691
 Gyönyörök 610, 2111, 3635, 4695,
 4703
 Győzelem 2890, 4196, 4786
 Gyűlölet 716, 720, 766, 1038, 1604,
 1948, 1922, 2111, 2302, 2306, 2408,
 2412, 2450, 2462, 2490—97, 2561,
 2915, 3010—13, 3084, 3094, 3160,
 3246, 3557, 3780, 3833, 4362, 4536,
 4544, 4886, 4950

H

Háború 2133, 2375, 4306, 4774,
4808, 4894—4964
— globális 4911
— jog 2730
— kiadásai 4905, 4941—42
Hadianyag 4941
Hadserég 4927
Hagyományok 1646, 2591
Hajlam 373, 2390
Hajlékonyság 4443—45
Hajlongás 2978—79
Hála 994, 1010, 1041, 1126, 1467,
2320, 2946
Haladás 1406, 2218, 3203, 4422—23,
4863
Halandó 4658
Halál 2166, 2260, 2296—97, 2307,
2616, 2630, 2757, 3036, 3371, 3380,
3855, 3909, 4331, 4336, 4496, 4505,
4565, 4571, 4643—44, 4909, 4946,
4956, 4993
— után 2744—45
Hálátlan 3131
Haldokló 1879, 2449—50, 4598
Halhatatlan 3802
— ság 1930, 2260, 2746—47,
3855—56
Hallgatás 102, 3271—72, 3317,
3323—26, 3523, 4086, 4305
Hangulat 1367, 1373—75
Hanyagság 1150, 4110, 4338
Harag 7, 20, 291, 487, 546, 548, 550,
757, 1179, 1245, 1609, 1983, 2490—
96, 2506, 3029, 3076—77, 3343,
4034, 4200, 4362, 4536
— hirtelen 523, 1189—90
— tudatos 548
Haragos 678
Harc 4192—94
Hasznosság 4160
Hatalmaskodás 572
Hatalom 458—60, 463, 572, 1404—5,
1718, 3242, 3789, 3877, 4231, 4876
— egyensúly 2375
Határozatlanság 661, 4092
Határozottság 669
Haza 3812, 4567, 4752—53, 4769,
4790—91, 4860, 4890
Hazafiaskodás 4808
Hazafiasság 3393, 3435, 4751, 4855—
56

Hazaszeretet 667, 2471, 3812, 4754,
4802—10, 4839—40, 4943
Házaselet 1099
— társ 2919
Házasság 600, 2794
Háziaszony 1430
Házi munka 907
Háztartás 1090, 1151
— i alkalmazott 1433
Hazudozás 267, 585—86, 1077, 1515
Hazugság 710, 826, 1397, 1839, 2102,
2379, 2386, 2484, 3196, 3340, 3557,
3808, 4064, 4068, 4077—78, 4373
Hegyi Beszéd 4965
Helyeslés 621
Helyreigazítás 377
Hengeres 3950
Henyélés 4340, l. Pihenés
Hibák 612, 1192, 1254—61, 1419—22,
1442—70, 2324, 2411, 2857, 3515,
3924, 3957, 4045
Hímzés 290
Hippi 987, 1642
Hír 3635, 4877
— hordás 1578
Hírnév 368, 370, 3854—3937
Hirtelenkedés 512—13
Hízékenységi 3267
Hisztéria 1549, 1554
Hit 23, 662, 1406, 1675, 1707, 1739,
1748—58, 1764, 1766, 1770, 1776,
1781—87, 1802—26, 1919—23,
1975—78, 1993—2002, 2067, 3709,
4227, 4612, 4744, 4747, 4958,
4990—91
— aktusa 1776
— célja 1722
— és cselekedet 1770, 1782, 4610
— és meggyőződés 1750
— tagadó 1217, 1671, 1708, 4452
— tétel 1676—77
— terjesztés 2275
— titok 1744
Hitegetés 761, 2960
Hitelezés 2944, 3702—3
Hitetlen 4452
— ság 1856, 2041, 2053, 2065,
2352, 3200, 4743
Hitoktatás 51, 61, 965—67, 1022
— beiratás 965—66
Hitoktató 567, 584, 737
Hittan (óra) 925, 966
Hitves 1104, l. Feleség

Hiúság 72, 1193, 3322-23, 3345, 3917
 Hivalkodás 909, 1547—50
 Hivatásbeli kötelesség 613
 Hivő 1838
 Hízelgés 152, 267, 517, 537, 2960—96, 2986—92, 3628
 Hódítás 4914
 Hódolat 4001
 Hóhér 572
 Hősiesség 669, 1167, 1206, 1725, 2471, 2505, 3238—41, 3812, 4807, 4877
 Hősködés 1653
 Hősök 204, 662, 671, 4015—16, 4198—99, 4617
 Hosszantűrés 619
 Huligánság 76, 1476—94, 1642
 Humanizmus 2473—2587, 4943
 Hűség 170, 665, 1709, 2401, 2441, 2760, 3382, 3803, 4821
 Hűtlenség 4378

I

Idealista 2408, 3382
 Idegesség 7, 37, 929, 1129, 1372, 1450, 1564, 1580, 3169
 Idegösszeroppanás 1240
 Ideológia 1974, 3798, 4978
 — faj 2107
 — viszályok 4961
 Idő 3341, 3603, 3801—2, 4228, 4351—70, 4387—4400
 — beosztás 644
 Ifjúság 19, 33, 34, 42, 43, 52, 641, 1046, 2732, 4971
 — bűnözése 1458, 1491—93
 — hite 2050
 — joga 395
 — kártyázása 1581
 — kedélye 275
 — magyar 43, 650, 664—67
 — nemi erkölce 1476—1550
 — tiszteletlensége 1026—30, 1062
 Igazgató 1438, I. vezető
 Igazmondás 1319, 1601, 3537
 Igazság 362, 515, 715, 1794, 1858, 1917, 2649—50, 3199, 3508, 4206, 4210—11, 4231, 4306, 4373, 4563, 4887

Igazságosság 353—97, 446, 817, 1256, 2095, 2375, 2488, 3780—87, 4009, 4732, 4869, 4893, 4972
 — nevelőnél 1307—16
 Igazságtalanság 354—59, 385, 525, 544, 1191, 2656, 3036
 — iskolában 1220—23
 Igény 3665
 Ijesztgetés 1237—41
 Illem 594, 602, 1317, 1595, 1650, 2837, 3349, I. Udvariasság
 Illetlenség 534, 594
 Ima 831, 948, 1698—1706, 1735, 1746, 1830—34, 1865, 1872, 1877, 1940—48, 1994, 2005, 2073, 2164, 2194, 2389, 2404, 2566, 2947, 3820, 4235, 4582, 4595
 Imádkozás 925, 930, 933, 1084—85, 1094, 1203, 1698—1706, 2185, 2660, 3656
 Index 3437
 Individualizmus 2592
 Indulatosság 296, 538, 757, 3047
 Ingadozás 2197
 Ingerlékenység 8, 569, 1372, 1559
 Intelem 714
 Internátus 1551—71
 Intézet 1224—25, 1405, 1551—71, 1640
 — előjáró 1552—72
 — hibái 1589—1657
 Ipar 4779
 Iparos 2218, 4284
 Intrikus 4095
 Írástudatlan 4967
 Irgalom 3787, 4554
 Irigység 991, 1153, 2497—2500, 2514—15, 3460, 3568, 3740, 3957, 4034, 4062, 4973
 Író 3404—20, 4792
 — kitüntetése 3903, 3913
 Irodalmi realizmus 3382
 Iskola 261, 509, 571, 1219—41
 — bizonyítvány 100, 1239, 1464
 — bukás 1464
 — díszítése 261, 1350
 — és a szülő 1219, 1582
 — igazgató 511, 1587
 — intéző 1464, 2891
 — légköre 258, 1544—45
 — terem 1605
 Iskolatestvérek 145

Isten 827—30, 1659—95, 1711—12, 1728—31, 1774—75, 1825, 1903—4, 1926—30, 3571, 4227—28, 4353, 4537—38, 4644
 — actus purus 1670
 — alakja 1661, 2044, 2046
 — akarata 810, 2189—90
 — atyasága 856—57, 861, 867—68
 — becsülete 746
 — bölcsessége 5000
 — bizonyítása 2018—23
 — elismerése 810, 1734
 — ellensége 2082
 — eszméje 1898—99, 2619, 4730
 — és az édesanya 876—77, 881, 937—39, 952
 — gyermeke 2748
 — „halott” 1660, 1669, 1673, 1737
 — hit 1921—24, 4489, 4588
 — iránti bizalom 1714—19, I. Bizalom
 — jelenléte 1662, 1715, 1729, 1732, 1928, 2109, 2112, 2151, 2154, 2285, 2374, 2677
 — keresése 1659, 1728, 1730, 2089, 2472, 3571
 — látása 1995, 2092, 2103, — létezése 1732—34, 1785, 1837—1924, 1846, 1894, 2074, 2437, 4587—88, 4597, 4745—46
 — megismerése 1845, 1944, 2087, — mindenható 2120, 2278
 — neve 2120
 — Ország 2575
 — parancsai 425—27
 — szeretete 830, 1023, 1703, 1693
 — szerető ember 2225
 — szolgálása 440—41, 803, 805, 1716
 — tagadó 1738, 1840, 2027, 2063, 2599, 2659, 4597
 — terve 1929
 Istentagadás 1671, 1708, 1825, 1844, 1934, 2004, 2073
 Ítélet 4013, 4030
 — napja 3345
 Ítékezés 516, 783—85, 1197,
 Ítéletképesség 1197—98, 3324, 3349, 4010
 Ivás 694, 1393
 Izgalom 3601
 Izgatottság 1372

J

Jampec 1642
 Japánok 2614
 Játék 639, 643, 688, 742, 789, 986—92, 1059, 1089, 1154, 1188, 1456, 1458, 1576, 1581, 1605, 3568, 3838—41
 Játzóter 1576
 Javulás 477, 1034
 Jellem 638, 651—52, 693, 694, 837, 1089, 1203, 2783, 3151, 3873, 4176, 4997
 — hiány 655
 — szilárdság 669, 4014
 Jelvényviselés 339, 1648
 Jézus Krisztus 532, 719, 763, 806, 1798—99, 1817, 1963, 2012—15, 2041, 2077, 2171—74, 2266, 2317, 2567, 2618, 2629, 2661, 3290, 4743, — a gyermekbarát 532, 743—45, 957
 — a tanító 743, 1724, 2096, 2483
 — csodái 2702
 — feltámadása 2240
 — halála 1964, 2240, 2635—37
 — jelenléte 2157
 — királysága 1937, 2366
 — követése 1971, 2080, 2429, 4732
 — szíve 2715
 — teste 2380
 — vére 2241
 Jó 4247—48
 — akarat 1311
 — lét 2597
 Jog 4836—37
 — talanság 383, 762
 — tisztelet 4821
 Jókedély 264
 Jóság 516, 695, 1577, 2417, 3125—26, 4834
 József 450, 548, 1391, 1792
 Jótett 27, 1364, 1392, 4736
 Jótékony 2365, 2945, 2956
 Jövő 2114, 2132, 2150, 2272, 4352—57, 4992
 — sötét 2099, 2131
 Jázanság 602, 935
 Júdás 2171
 Jutalmazás 315—20, 327—33, 336—42, 355, 371, 767, 1152, 2547

K

Káin 2364

Kamasz 582, 593, 737, 754, 1465, 1.

Pubertás, Serdülőkor

Kapkodás 644, 1240

Kapukulcs 582

Kapzsóság 605, 932, 2111, 3668, 3752

Karakter 3151, 1. Jellem

Karácsony 1745, 1821, 1824, 2015,

2406, 2427, 2633

Kárhózat 3204

Karitás 3742—43

Káromkodás 1626

Karrierista 1215, 1218

Kártalanítás 1390

Kártyaszenvédelem 887, 1581

Kaszárnya 1095, 1164

Katakomba 2697, 2724

Katekizmus 749

Katonák 4935

Katasztrófa 2133, 2153

Katolikus igazság 1908—12

— papság 2718, 1. Pap

Kedély 1339—54, 1365—66

— hullámság 1375

Kedvesség 4346

Kedvetlenség 4120

Kegyelem 659, 660, 804, 1683, 2151,

2159, 2243, 2287, 2300, 2433, 2435,

2517, 2602, 4485, 4498, 4595

— megszentelő 3031

Kegyetlenség 674

Kéjenc 3382

Kellemtelenség 288, 289, 1238

Keményfejűség 671, 674, 1. Makacs-

ság 1561

Kényelmesség 614, 2390, 4728, 4863

Kényelmetlenség 2327

Kényeztetés 9, 10, 1065, 1074, 1159,

1161, 1174—75, 1271

Képmutatók 302, 821, 1076, 2228,

2364, 2379, 2589, 2624, 2981, 4079

Képzelet 1541, 2041, 4028

Kérdezősködés 3475

— gyermeké 3217

Kereskedő 2218

Kereszt 1686, 4503

— vetés villamoson 1983,

— út 2633

Keresztrefeszítés 2634—37

Keresztanya 1084

Keresztény 1906—14, 1983, 2006—10,

2348, 2431, 2480, 4595—96, 4737,

4947, 4979

— élet 2291

Kereszténység 55, 58, 1203, 1843,

1893, 2345, 2604—6, 2614, 2620,

3656, 4131, 4133, 4517, 4867

Kérkedés 3359

Kételkedés 701, 1677, 1681, 1854,

1892, 1902, 2450, 4596

Kétértelműség 3340

Kétségbeesés 1240, 1753, 1902, 2094,

2096, 2191, 2250, 2195—96,

2207—19, 2450, 2290, 2294, 3631,

4564, 4566, 4543—44

Kevélység 3634

Kézimunka 290, 1151

Kiabálás 1179

Kiállítás büntetésből 509

Kielégületlenség 4214

Kifejezés 3476

Kifogások 653

Kincs 802, 833, 2931, 3635—3704,

3709—10, 3772, 3847, 4240

Kinzás 2614

Kinyilatkoztatás 1795—96

Kirándulás 1150, 1234, 1365

Kisebbség 4881

Kisértés 1776, 2150, 3770, 4676

Kispap, 1. Papnövendék

Kishitűség 2290

Kitüntetés 1287, 1418, 3903, 3913

Kíváncsiság 1076, 3217, 4036—37,

4680—81

Kivételezés 95, 770, 1631

Kizsákmányoló 1404, 1431

Klasszikus 3415—16

Klikkek 36

Kockázat 1355, 2526, 4650

Konokság 674, 1444,

Konyhaszemélyzet 328

Korhelység 896, 1. Ivás, Alkohol

Korholás 239, 518, 1423—25, 1442,

1561, 1621, 3500, 3961, 3968, 4115

Kormányzás 155, 195, 215, 467,

4783—85, 4820, 4847—48, 4883

Költészet 290, 833, 1685, 3397,

3423—24, 3430, 3412

Kórház 2448, 2463

Komolyság 3301

Komorság 4135

Koncentráció 3565

Konvenció 2831

Könny 572—73, 2632, 2732, 4491,
4527, 4534—37, 4600
Könyörület 2488, 4566
Könyvek 54, 3335—37, 3417—22,
3425—28, 3528, 3603
Köpnyegforgató 1217—18
Környezet hatása 366
Körülmények, enyhítő 1390
— súlyosbító 1389
Köszönés 375, 758, 1125, 1401, 1407,
1430, 1467, 2860, 3737
Kötelesség teljesítés 248, 613, 1196,
1441, 2134, 3206—63, 4357, 4384,
4504, 4810, 4856
— érzet 1380, 3222,
— mulasztás 511, 613, 653, 655,
1230, 1380, 1386, 1391
Követelés 1424
Közéleti személyek 186—190, 192,
202, 206
Középszerűség 3823, 3866—67, 3974,
3998, 4021, 4023, 4042, 4382
Közérdek 4143
Közlékenység 194, 4324
Közömbösség 4118
Közöny 2534, 3004—36, 4042
Közösség 2315, 2352, 2605
Közvélemény 2393, 4018, 4824, 4971
Krisztus, I. Jézus Krisztus
— titokzatos Teste, I. Egyház
Kritizálás 335, 756, 1367, 1639, 1654—
57, 1765, 3432, 3434, 3971, 4021
Kromoszómák 373
Kudarc 295, 826, 2098, 3173, 3936,
4101—19, 4194
Kultúra 1233, 2607, 3186, 3214,
4172—76, 4688, 4937
Küzdelem 3144

L

Lágyság 679
Lakmározás 601—2, 605
Lángész 4223—24, 4236, I. Zseni
Lanyhaság 615, 622—23, 1429
Lányok 1552
— bukása 1476—94, 1499—1504
— divatozása 1547—50
— dohányzása 1163, 1545—46,
3720
— és fiúk 1157, 1495—97
— otthon 1161, 1163, 1509—16
Lárma 679

Látogatás 2855—56, 4294
Lator 2637, 4374
Látomás 4227
Lehetetlenség 4211
Lélek 23, 620, 1847, 1876, 2348, 2363,
2385, 3800, 4425, 4589—90, 4618,
4625—26
— betegsége 1787
— bűvár 2372
— ellenesség 2135
— halhatatlansága 2391
— jelenlét 3543
— szilárdsága 1195
— tagadása 1723
Lelkesedés 113, 788, 3244—48, I. Buz-
góság
Lelki élet 4374
— görcs 3501
— gyakorlat 2384
— szárazság 1375
Lelkiismeret 1829, 2551, 2689, 3242,
3875, 3979, 4031, 4124, 4157, 4207,
4635, 4737
— furdalás 1282, 4545
— vizsgálat 1192, 1757
Lemondás 652, 1159
Leskelődés 349
Levelezés ellenőrzése 1367
Levertség 271
Liberalizmus 48, 4968
Lopás 582, 1390
Lovagiasság 3707
Lustaság 607, 613—16, 624, 688,
1112, 1651, 3623, 4145, 4532
Luxus 3705—29, 4178

M

Magasabbrendűség 3998, 4042
Magány 1100, 3408, 3492, 3562—
3632, 3607—19, 4303—6, 4312,
4315, 4347, 4507
Magatartás, Magaviselet 510
— gátlásos 2078
Mágnások 646
Magyar 4751, 4880
— haza 1962, 4751, 4910
— ifjú 1167, 1481—88
Magyarország 4799, I. Nemzet, Nép
Magzat 886—89, 2806, 4570, I. Édes-
anya, Gyermekek
Makacsság 111, 112, 582, 669—76,
961, 3485, 3826

Mannequin 3725
 Mária 1823, 1961, 2045
 Másvilág 1966, 1980, 2051, 2258, 2260
 Matematika 1667
 Materialista 1856
 Megalázkodás 2963
 Megalkuvás 3795
 Megátalkodottság 1948
 Megbánás 493
 Megbecsülés 3866, 3938—4004
 Megbízhatatlanság 8, 1077, 1559
 Megbocsátás 110, 162, 333—34, 490, 520, 1235, 1274, 2428, 3083—91
 Megelégedés 3846
 Megértés 1311, 1744, 1751, 1759, 2136, 2459, 4974
 Megfontoltság 1382
 Meggondolatlanság 704, 3360
 Meggyőzés 474, 2275
 Megintés 520—21
 Megkegyelmezés 333
 Meglepetés 2149
 Megpirongatás 502
 Megpróbáltatás 1237—38, 1709, 2263, 2435, 2556, 3153, 4510, 4584
 Megrovás 1599
 Megszentelődés 603, 659
 Megszegyenítés 241, 490, 544, 586—87, 696, 1394, 1603
 Megszólás 3568, 3963
 Megtérés 1743—45
 Megtiszteltetés 3944—50, 3954
 Megtorlás 3770, 4906
 Megújulás 2043
 Megváltás 2346
 Megváltó 1990
 Megvetés 3005—7, 3968, 3991, 4080—83, 4087—8
 Melankólia 4530
 Mennysország 2259, 2289, 2296, 2307, 2530, 2535—7, 3739
 — javai 2207, 2210
 Merészség 1187, 4932
 Mérlegelés 3195
 Mértékletesség 3672, 4682
 Mértéktelenség 234
 Messiás 1817
 Metafizika 2674, 4564
 Meztelenség képei 1518—23
 Miatyánk 4959
 Mikrofon 3341
 Mindenség 1836, 1892
 Misztikus 2401

Mogorvaság 3289
 Mohóság 602
 Mókázás 789, l. Játék
 Mosoly 2311, 2373, 2398, 2416, 3278—3307, 4503
 Mozi 1785, 3603
 Mulandóság 2260
 Mulasztás 507
 Mulatozás 1230
 Mulatság 1233
 Munka 647—48, 699, 817, 1401—5, 2039, 2365, 2612, 2747, 3167, 3701, 3735, 4137, 4140, 4151, 4171, 4177—85, 4235, 4277—78, 4284—90, 4335, 4431, 4562, 4975
 — adó 2732
 — intézetben 1652
 — nélküliség 4896
 — társ 2452
 — vállalatok, l. Munkás
 — védelmi törvények 1413
 Munkás 1401—5, 1414—28, 2732
 — egészsége 1419—20
 — jutalmazása 1418
 — zúgolódása 1416, 1419—21, 1424, 1433
 Munkátlanság 3667
 Múzeum 1645
 Műemkek 4273
 Műszaki fejlettség 4968
 Műveletlenség 238
 Műveltség 808, 3402
 Művészet 825, 2218, 2328, 2719, 2747, 3393, 3432, 3821, 4144, 4258—63, 4267—71, 4507, 4562, 4635, 4788
 — aktok 1521

N

Nagylelkűség 2048, 2377, 3085, 3131, 4725
 Nagyság 3869—73, 3953, 4358
 Nagyszerűség 4003
 Nagyszülők 1029, 1126, 1135
 — tegezése 1122
 Nagyváros 3014, l. Város
 Nagyzolás 267, 585—86, 3367, 3626
 Néger 1169
 Nehézségek 616, 627, 1177, 1460—61, 3171
 Nehezítés 7
 Nélkülözés 94, 1177, 3783
 Nemeslelkűség 1194

- Nemesség 2627, 3761, 4476
 — születési 156—57, 160
 Nemi élet 2729
 — felvilágosítás 1489—1550
 — fertőzés 1502
 — kérdés 1471—1550
 — oktatás 1503—8
 — oktatás iskolában 1506—17, 1536—40, 1544—45
 Nemzet 978, 1105, 1199, 2069, 2310, 4752, 4755, 4789, 4796—98, 4814, 4837, 4859, 4865, 4878—79, 4927, 4974
 — élni akarása 4925
 — feletti 2730, 4814
 — közti 2328
 — közti feszültség 2373
 — sorsa 1938, 3030, 3035, 4793, 4796—97
 Nemzeti egyház 2650
 Nemzeti felszabadító háború 4939
 Nemzetiség 4977
 Nemzedék 4899
 Nép 4096, 4768, 4776, 4795
 — erkölce 4697
 — uralom 4823
 Népi eszme 1894
 Népi kormány 4847
 Népszerűség 1562, 3880—82, 4766
 Nézeteltérés 1235
 Név 3904, 4090, l. Hírnév
 Nevelés 29, 40, 49, 51, 66, 225—29, 235, 240, 266, 366, 389, 650, 809, 954, 1173, 1178, 1201, 2340, 2809—17, 3211, 3213—17, 4562, 4971
 — alapvetése 1182
 — csecsemőé 1083—86
 — erkölcsösségre 1170
 — i liberalizmus 48, 1173, 1470
 — i módszer 38, 685, 748
 — keresztény 55, 57, 954
 — nélkülözésre 1177
 — művészi 684
 — rokonszenvesnek 729
 — vallásos 1524—28, l. Vallás
 Nevelő 244, 475, 513—15, 548, 737, 1050—55
 — beképzeltsége 693
 — civakodása 775
 — családi zavarai 132
 — és eszmények 135, 139
 — és tanítványok 138, 140, 142
 — hibái 167
 — idegessége 1372
 — lgazságossága 1307—16
 — imádkozása 954
 — intézet, l. Intézet
 — katolikus 681, 954
 — nő 1469
 — optimizmusa 1281—82
 — önismerete 171, 214
 — példája 182, 189, 192, 195—96, 208, 307
 — részrehajlása 729
 — tanácskozása 1302
 — tekintélye 1283—86, l. Tekintély
 Neveletlenség 39, 233
 — fiú, lány 39,
 Nevetés 270, 1565, 3279—3307, l. Mosoly
 Nevetséges 1077, 4023, 4050
 Noviciátus 828
 — derűje 828
 Nő 906—909, 916, 953, 1007, 2775—82, 2785—2804, 3020, 3365, 3368, 4251, 4313, 4377 4841, 4981
 — barátsága 2916, 2927
 — cigarettázása 3720
 — öltözködése 4530, 4567
 Növendék 360—65, 364, 372, 374—75, 481, 494, 551, 672, 686—88
 — bizalma 1297—99
 — felindultsága 549
 — hálája 739
 — hozzátartozója 365, 1361
 — intézetben 1224—26, 1361—67
 — kérdezősködése 268
 — szeretete 705—38, 740—41, 1285,
 — ügyeletes 1648—51
 — zárkózottsága 269
 Nuditás 1510, 1518—23, l. Meztelenség
 Nyájás 3130, 3348
 — kodás 2974
 Nyaláncság 1275
 Nyelv 3369, 3377, 3380, 4796—97
 — fékezése 3268, 3369
 — tanulása 644, 1138, 1232, 3215
 Nyíltság 4065
 Nyomor 2075, 2487, 4750
 Nyomorultak 4551
 Nyomorúság 3324, 3735, 3765—69, 3780, 4448, 4558, 4968, 4973
 Nyugalom 4332
 Nyugalanság 294, 1564, 4530, 4567

O

Okosság 4344, 4682
 Oktatás 24—26, 3185, 3192, 3213
 Öltáriszentség 1798
 Olvasás 1209, 1499, 3336, 3457
 Optimizmus 1376—77, 1919, 2288
 — pedagógiai 755
 Órák 1571, l. Tízperc szünet
 Órcátlanság 10
 Orvos 68, 3187, 4613—46, l. Betegség
 Orvotmadás 4814
 Ostoba 3828, 3999,
 — ság 3458, 4750
 — ember 3507, 4025
 Oszályozás 359, 479
 Otthon 1095, 1106—9, 1110, 1118,
 1132, 1136, 1140—41, 1150, 1156,
 1205, 1553—58, l. Család
 — képei 1518—23
 —ról elszökés 1240, l. Csavargás
 Óvatosság 785, 1189, 2895, 2980
 Öltözködés 1641—42, l. Ruha
 Önállóság 689, 695
 Önbecsülés 1607
 Önérték 554, 585
 Önérték 10, 429
 Önértékelés 1098, 4735
 Önfegyelmérés 92—116, 592, 790—
 95, 1233, 1290—92, 3340
 Önfertőzés 1500
 Öngyilkosság 663, 786, 933, 1240,
 1458, 2080, 2250
 Önhitt 3359
 Önismeret 2411
 Önfelajánlás 2403
 Önkényeskedés 1314, 1388, 4616
 Önmegtartóztatás 585—86, 606, 626—
 27, 652, 1177, 1233, 2134
 Önmegtartóztatás 603, 4136, l. Önfegyelmérés
 Önzés 96, 2377, 2409, 2415, 2477,
 2603, 3248—49, 3704, 3750, 3884,
 4452, 4472, 4969
 Önzetlenség 2384, 2389, 4009
 Önvád 4114
 Ördög 1873—74, 1964, 1968, 1971—
 72, 2267, 2372, 2408, 2491—93,
 2541, 2676, 2678, 4230, 4279, 4339,
 4637
 Önszeretet 1194, 2355, 2512, 2579,
 3914—15
 Önteltség 30, 34, 1193

Öntetszelgés 725, 1210
 Önrugalom 347, 480, 586, 636, 707,
 1177, 1381, 3159, 3169, l. Önfegyelmérés
 Öregség 598, 4379, 4383, 4390, 4620,
 4896
 — fiatalság 76, 521
 Örök boldogság 625, 4726—27, l. Boldogság
 — élet 1763, 1818—19, 4411, 4743
 — kévalóság 1688, 1693, 1724,
 2042, 2206, 2235, 2260, 2535, 3603,
 4015, 4228, 4243, 4427, 4869
 Örökléstudomány 373
 Öröm 799, 594, 972, 2116, 2253, 2288,
 2757, 3497, 3930—31, 3934, 4120—
 37, 4155—56, 4235, 4521, 4529,
 4602
 Örültek 1492
 Ósanyag 2594
 Összeszedettség 645, 4330
 Ösztönös 2760, 2894, 3225, 3340,
 3956
 Ösztön 1682
 Özvegyek 379

P

Pálca 563
 Pályaválasztás 943, 1228—29
 Panasz 2413, 3015, 4484, 4524—25
 Pap 830, 1078, 1355—56, 2421, 2598,
 2738—43, 4136, 4438
 — fegyelve 1357—77
 — hivatása 1355—77
 — illemtudása 1336—38
 — nélkülözése 1328
 — szolidaritása 1332—34
 Papnevelő előjáró 1303, 1306,
 1346—51, 1357, 1360—65
 — intézet 828, 1284, 1303, 1321,
 1325, 1345—49, 1404
 Papnövendék 1303, 1306
 — akaraterije 1323, 1326—31,
 1353—54
 — becsületérzése 1318—22
 — derűs kedélye 1339—54, 1365
 — illemtudása 1330—31, 1336—38
 — képzése 1348, 1350—60
 — külső tisztasága 1335
 — nehézségei 1328—30, 1355—56,
 1362, 1365
 — önuralma 1323—24, 1327—31,
 1348—50

Paradicsom 4944, 4947
 Parafaember 670, 1217
 Parancsolatok 793—94
 Parancsolás 398—467, 706, 1445,
 4309, I. Kormányzás
 — gyermeknél 1079, 1146—47,
 1162, 1274
 Paráznaság 4536
 Parvenű 3733
 Pazarlás 3568, 3774
 — otthon 1161, 1548—50
 Pedagógus 3203
 Példaadás 189, 195—99, 206, 213—
 24, 245—47, 577, 652, 807, 1069,
 1200, 1288—96, 2275, 2506, 3048
 — bűnös életűnek 188
 — egymásnak 167—8, 181, 184—
 85, 187, 211
 — fegyelmezésnél 165
 — fiataloknak 173, 182
 — magánélettel 167, 172, 180,
 202
 Példakép 44, 47, 69, 108, 116
 — püspöké 176, 183
 Pénz 1149, 1545, 2628, 3481, 3636,
 3652, 3654, 3659—63, 3681, 3684—
 95, 3740, 3753, 3770, 3783, 3840,
 4827, I. Arany, Kincs, Takarékoság,
 Vagyon
 Pessimisták 4564, 4578
 Pihenés 1365, 4235, 4295—4305, 4653
 — iskolában 1137
 Pincér 1431
 Plébánia vezetése 1405
 Pofozás 1164, 1398
 Pogányság 604
 Pokol 2233—36, 2485, 2511
 Politika 4748, 4763—64, 4780, 4788,
 4814, 4868, 4872—73, 4897,
 Pompa 3568
 Pontosság 644, 1558
 — ranevelés 644, 1143, 1545, 1575
 Pozitívizmus 4687
 Pörölés 3055
 Predestináció 2287
 Prémium 1403, 1415, 1417—18,
 Pseudologia phantastica 1077, I. ha-
 zudozás
 Pszichológia 1312
 Pubertás 533, 1476—1550
 Puhányság 592, 606, 1161

R

Rab 697
 — szolgaság 1093, 1097, 2431,
 2982—3, 4825, 4831, 4844
 Rablás 2499
 Rábeszélés 1390
 Rádió 54, 1684, 3601—3
 Rágalmazás 1654—57, 2481, 2786,
 3918, 4053, 4061, 4068—72, I.
 Kritizálás
 Rakoncátlanság 1555, 1573
 Rang 3943
 — különbség 2387
 — kórság 3884
 Ravaszság 2996, 4073—75
 Realizmus 3382
 Reformálás 2137, 2246, 2408
 Regényíró 3382
 Reklám 4863
 Remény 251, 1786, 1866, 2117—18,
 2155, 2161—76, 2202—98, 2546,
 2556, 2878, 4603, 4673, 4871
 — a természetfeletti 2284
 — elleni bűn 2267
 — feladása 2268
 — telenség 2157, 2160
 Remeteség 2134
 Rend 1836, 4353, 4404, 4567, 4691,
 4999
 — ellenesség 4471
 — kívüliség 4158
 Rendetlenség 559, 1140, 1150, 1558—
 59
 — otthon 1150
 Rendjel 329, 3903
 Rendreutasítás 431—51, 1247—49,
 1353
 Restség 606, 1651
 Részeg 3382
 Részrehajlás 1604, 4858
 Részvét 698, 3287
 — lenség 3568
 Rohanás 4419—22
 Rokon 1135
 — szegény 1103
 — szenv 2136
 Róma 2690
 Romlottság 674, 1482—1500, 1649
 Rossz 1939, 2178, 3811, 3813, 4099—
 100, 4456, 4780
 — arcú 734, 1494
 — hatása 35, 79—83, 86, 313, 605,
 1557

— indulatúak 744, 1555, 1604
 — lelkiismeret 3364
 — májúság 3520
 — pajtás 1157—60, 1239, 1499, 1557, 1649
 Rosszallás 508
 Roulette 3840—41
 Rövidség 3410—11
 Ruha 1177, 1606, 1635—38, 1644, 2834, 3721—25, I. Öltözködés
 — új 1148, 1547—50

S, Sz

Sajtó 4824
 Sarlatán 4642
 Sátán 1525, 2061, 2967, 3908, I. Ördög
 Segítés 1487, 2952, 2954—55
 Selypítés 713
 Semlegesség 2730
 Semmittevés 4337
 Serdülőkor 582—89, 594, 1529—50, I. Pubertás
 Sértés 757, 2381, 2450, 3063—73, 3083—93, 3970, 4034
 Siker 826, 2984, 3870, 3921—22, 3925, 3935, 3937—38, 4118—19, 4385
 — telenség 1374—76
 Sikkasztás 1390
 Sikkasztó 4079
 Sírás 4534—35, 4539, I. Könny
 Sors 4654
 — vak 1780, 2186
 Sötétség 2462
 Spiritizmus 1989
 Sport 265, 582, 584, 643, 658, 742, 1232, 1576, 4648—52
 Stiklik 1559, 1653
 Stréber 1215, 4079
 Súlyosbító körülmények 1389
 Szabadakarat 1876, 1931, 2102, 2287, 3056, 4434
 Szabadgondolkodó 2589
 Szabadidő 4297—4300
 Szabály, I. Törvény
 Szabadság 395, 605, 682—84, 1965, 2383, 4292, 4825—32, 4851, 4886, 4934, 4977
 Szádizmus 569, 674
 Szájaskodás 3367
 Szakfelügyelő látogatása 1596

Szakt munkás 1227—28
 Számkivetés 3102—8, 4794
 Szánalom 2460, 3008, 3799
 Szándék 538, 540, 1375, 4162
 Származás 2571
 Származási elmélet 1967
 Szavazat 4781
 Szegény 2851, 3647, 3681, 3704, 3739, 3745, 3785, 3796—98, 4046, 4151, 4604, 4889
 — ség 11, 379, 2179, 2365, 2368, 2421, 2427, 3656, 3668, 3730—79, 3740, 3746, 3758, 4350
 Szégyenérzet 498, 563
 Szekatúra 414
 Szekularizáció 2073
 Szeli dség 529, 750—60
 Szellem 2529—46, 2353, 4233, 4612, — esség 2887, 3528, 3532—42, 3477—85, 3982
 — i munka 4302
 — szabadsága 1789
 Személy 2452, 2458, 2520
 — iség 4202, 4585
 Személyválogatás 381, 386, 391, 1308, 1415, I. Jutalmazás
 Személyzet 1401—3
 Szemérem 1481—85, 2824
 — tudat 1075, 1501—4
 Szemlélődés 3597
 Szemrehányás 223, 680
 Szent 2252, 2316, 2388, 2392—93, 4015—16, 4226, 4512, 4537, 4881
 — beszéd 2421
 Szentek 660, 671, 825, 1203, 1720.
 — élete 1286, 1322 d.)
 — ma 1167
 Szentírás 1797, 1842, 2678
 Szentlélek 954, 971, 1942, 2087, 2114, 2321, 2369, 4536
 Szentségek 2728, 2733
 Szenvedés 817, 825, 1720—21, 2295, 2313, 2362, 2580, 3177, 4483—85, 4489, 4049, 4197, 4446—4528, 4703, 4492—94, 4513—18, 4522, 4593—98
 Szenvedélyek 2, 105, 609, 792, 795—96, 1876, 2607, 2627, 3056, 3169, 3176, 3236—37
 — érzéki 608, 1683
 Szépség 1747, 2101, 3705, 3892, 4247—56, 4265, 4432, 4958

Szerelem 1006, 1009, 2325, 2439,
 2797, 3807, 3815—16, 3822, 3837,
 4047, 4651
 — korai 1239, 1495—96
 Szerencse 608, 3157, 3655, 3738,
 3926—29, 3939, 4101, 4455, 4591,
 4683—86, 4727, 4811
 — játék 3838—53
 Szerencsétlenség 608, 1239—40,
 2656, 3937, 4101, 4459, 4465—68,
 4474, 4887, 4488, 4512, 4541,
 4549—53, 4558
 Szerénység 3129, 3746, 3958,
 Szeretet 106, 217, 379, 390, 443, 494,
 1101, 1784, 1792, 2204, 2243, 2300,
 2349, 2460—71, 3250, 3804—36,
 4869, 4882, 4893
 — a nevelésben 535, 676
 — anyai 2465
 — apái 834—44, 1006
 — apostoli 2465
 — ereje 711
 — és büntetés 504
 — és engedelkenység 536.
 — felebaráti 1722, 2466
 — hamis 2467
 — külső jelei 504
 — színlelése 2493
 — törvénye
 Szeretetlenység 1945, 2328, 2583
 Szeretlenség 788
 Szerzetes 830, 2691
 Szerződés 3803
 Szétszórtság 3214, 3238, 4169, 4562
 Szexuális, l. Nemi
 — bűnözés 1479
 — nevelés 1504—50, 2596
 — nevelés és vallás 1524—28
 — viharok 2050
 Szidalmazás 430, 556, 1130, 1383,
 1603
 Szidas 680, 1189, 3060—61
 Szigorúság 80, 443, 529, 787, 1261,
 3246
 Színielőadás 742, 1485, 1576, 3603
 Szív 2950—51, 3136, 3276—77, 3656,
 3827—33, 4007, 4033, 4122—23,
 4176, 4310, 4324, 4500, 4635
 Szívélenség 3453
 Szívvelenség 485, 4060
 Szkeptikus 1678
 Sznobizmus 3560—61

Szóbeszéd 762, 3378
 — bőség 3410
 — szátyár 3273, 3330, 4324
 — tár 3429
 Szokás 3253—57
 Szolgálat 2572, 2940—42,
 — Istennek 1716
 — készség 4130
 Szolgálat 2838, l. Rab
 — szellemi 695
 Szolidaritás 579, 1487
 Szomorúság 2147, 2382, 2450, 4135,
 4200, 4529—56
 Szomszéd 1113—16, 2918
 Szórakozás 201, 1149, 1170, 1234,
 1365, 4135
 Szorgalomjegy 338—9
 Szorongás 4499
 Szorongattatás 3907
 Szükség 4112—13, 4838
 Szülők 50, 675, 727, 1258—82, 1615—
 18, 1936, 2808, 4311
 — civódása 963—64, 1065, 1144
 — és nemi felvilágosítás 1507—28,
 1530—35
 — idegessége 929, 1040
 — iránti bizalmatlanság 1076
 — kötelessége 51, 1041, 1274
 — nevelői joga 59, 1065, 1087—88
 — tegezése 1122
 — tekintélye 1092, 1146, 1189, 1530
 — tisztelete 1044—45, 1172
 — válása 1554
 Szükkölködő 3796, l. Szegény
 Szünidő 1231—34
 Szűz Mária, l. Mária

T

Takarékoság 1149, 3850—52
 Tanácsadás 2868—73
 — gyermeknek 1182—84, 1302
 Tanár 548, 1220—23, 2458, l. Nevelő,
 Tanító
 — elleni panasz 128, 132,
 — és szülő 1582—83, 1615—18
 — társak 1584—88, 1655
 — teológiai 1406
 Tánc 3719
 Tanítás 53, 1033, 1208, 1213
 — díja 243
 Tanító 230—31, 531, 743, 1031—33,
 1052—53, 1220—23

- Tanítvány 531, 1221—23, 1589—1657, 2458
 — keresztnéven szólítása 1610
 — ölelgetése 1611
 Tanúbizonyosság 1910—15, 2008
 Tanulás 1212—13
 — megutálása 510, 1495—97
 Tanuló, l. Növendék
 Tapasztalat 3257—60, 4893
 Tapintatosság 1310, 2823—28, 2903
 Tartózkodó 3003
 Társ 820,
 — játzó 1188, 1239
 — romlottsága 1499
 — talanság 3594, 3621
 Társadalom 572—73, 1891, 2084, 2095, 2328, 2657, 4814, 4869
 Társalgás 3490, 3506, 3526—27
 Társaság 218, 3111, 3443—3554, 3575—76, 3578, 3581
 — hatása 191
 Távcso fölfedezése 987
 Távolodás 2447, 3094—3122
 Tébodya 3382
 Technika 1207, 1890—91, 2038, 4275
 — hősei 584, 670
 Technokrácia 1891, 4968
 Tegezés 1123
 — felnötteké 1123
 — gyermek és szülő közt 1121—24
 Tehetség 3549, 4236
 Tekintély 263, 584, 652, 724, 787, 847, 1189
 — alapja 143
 — belső 119, 144, 148, 153
 — és eszmék 133—34
 — és fegyelem 117
 — és hiúság 123
 — és szabadosság 122
 — hatása 120, 131, 141—2, 146
 — kamaszoknál 125, 131, 137
 — kisgyermeknél 130, 209
 — külső 118, 158, 161, 1284
 — külsőségei 125,
 — másoké 127
 — nevelésnél 129, 135
 — nevelői 1283
 — személyi 1285—93
 — tisztelet 1530
 Televízió-nézés 644, 1485
 Telhetetlen 3635
 Térdhajtás 1871, 2404
 Teremtés 4142, 4144, 4245
 Terhesség 885
 Termelő tevékenység 2134, 4891
 Természet jog 4338
 — fölötti 804, 1736, 1739, 1838, 1868
 — rajz, 1731
 — törvény 4833
 — tudósok 1733—35
 Természetes vallás 2040, l. Vallás
 Termonukleáris 4909
 — háború 4903
 Test 4233, 4617—18, 4624—26, 4648
 — kívánságai 600, 604—5, 610, 1177
 — kultúra 2599, l. Sport
 — mozgás 1564, 1567
 Testvériség 4815—16, 4973
 Tétlenség 3656, 4333—40, 4431
 Tettlegesség 1398
 Tevékenység 3592, 4155, 4424—25
 Tévedés 3826, 4011
 Téves 2450
 — eszme 2030
 Tílalom 408, 1594, 1620
 Tisztaság 1591, 2134, 2425, 4627
 — otthon 1140, 1142, l. Rend
 — szívbén 1194
 Tisztátalanság 605, 2068, 3985, 4495
 Tisztelet 152, 154, 787, 861, 3943—50, 3984
 Tisztesség 3983—87
 — es 810—11
 — telen 810
 Tisztulás 1969
 Tisztviselők 2943
 Tízparancsolat 793—94, 819, 3663
 Tízperc-szünet 1568—71
 Tolerancia, l. Türelem
 Tőke 3700, l. Gazdaság, Vagyon
 Tökéletesség 2861
 Toporzékolás 594, 1564
 Törpeség 4035, 4094, 4197
 Törtetés 609, 1215—16, 1218
 Történelem 2120, 2600, 4758—62, 4771—73
 Törvény 1864, 1891—92, 4978
 — sértés 5, 1395
 — szociális 3743
 — telenség 4837
 Tradíció 1764
 Tragédiák 1504
 Tréfa 1565, 2888—89, 3293—95, 3302—7, 4055
 Trón 3674

Tudomány 1207, 1735, 1862, 1888,
2422, 2474, 2528, 3184, 3263, 4144,
4777
— és vallás 825, 2679, 4945
Tudatlanság 193, 3192—94, 3263,
3359—60, 3472, 3568, 4010
Tulajdon 4290
— jog 4289
Túlvilág, l. Másvilág
Türelem 695, 736, 769, 817, 1381,
2205, 2622, 2878—79, 3140—83,
3149, 3177—83, 4197, 4200, 4235,
4316, 4475, 4671, 4734
Türelmetlenség 3502, 4455
Túrista 1150

U, Ű

Udvariasság 1575, 2818—2939, 3248,
4343
Udvarlás 1230
Udvaronc 3884
Újjászületés 4454
Újrakezdés 643
Újság 3603
Unalom 646, 2919, 2997—3002, 3492,
3510, 3513, 3516—17, 3622—25,
3656, 4332, 4340
Uralkodás 150—1
Uralomvágy 345
Uraskodás 656
Urhatnomság 151
Utánzás 311, 583, 3491, 3555
Utazás 3094—3122
Utolsó óra 624
Üdülés 1231—33, 1365
Üdvösség 2263
Ügyeletes 1648—51
Ügyesség 3923
Üldözés 2224, 2481
Ünnepek 1316
Ünnepélyek 742
Űrhajó 1666
Űtleg 518, l. Fenyítés
Űzlet 4864

V

Vádaskodás 761
Vagyon 835, 968, 1064, 2931, 3642—
43, 3646, 3650, 3770, 3781—82,
4090, 4101

— magán 2317, 3651, 3657—58
— szerzés 3701, 3712
Vágyak 609, 663, 2245, 2252, 2271,
3837, 4312, 4715
— érzéki 590
Vak buzgóság 2608
— merőség 4685
— sors 2186
— szerencse 4685
Vakáció 1231—34
Vállalat 1403
— vezető 1401—5, 1408—13
Vallás 810, 944, 1203, 1716, 1851—
66, 1949—52, 1992—93, 2592—97,
3393, 3544, 3821, 4126, 4131, 4271,
4474, 4861, 4945, 4977
— a nevelésben 816
— ellenesség 1738, 1894, 2055,
2589
— igazságai 1892
— kinyilatkoztatott 804
— lényege 1761, 2134, 2405
— megértése 1690, 1716
— oktatás 2596
Vallási érzék 1658
— intuición 1747
— káosz 2062
Vallásos érzés 1951
— ember vidámsága 276, 277,
280, 284, 1339—54
— farizeusi 806, 822, l. Képmutatók
— külsőséges 821—22
— nevelés 60, 584, 676, 790—831,
1022, 1024, 1070, 1079, 1084—86,
1088, 1207, l. Csecsemő, Gyermekek
— ság 790—94, 806, 1203, 1727,
1914—15, 1935, 1955—58, 2593,
4517, 4821
Válságok 694
Várakozás 2245
Várandóság 891
Város 3853
Vasárnapi munka 1316
Végtelenség 1878
Vélemény 3912
— eltérés 3754
Véletlen 1938, 2186, 2685—87, 3891,
4208, 4998
Vendég 2852
Verekedés 570
Verés 533, l. Fenyítés
Vérmerés 3056
Vértanúk 662, 1740, 2575, 2614, 4282
Veszedelem 4509

Veszekedés 2039—42,
 Vesztegetés 3791
 Véttség 499
 Vezetők 215, 216, 1401—41
 — aggályossága 1409
 — szakértelme 1403
 — türelme 1408—11
 Vexálás 1628
 Vigasztalás 619, 2450, 2580, 4117,
 4260, 4593—4612, 4706
 Vidámság 270—288, 742, 1609, 2400,
 2416, 4122—3, l. Derű, Öröm, Ne-
 vetés
 — és kegyelem 276
 — intézetben 742, 828
 Vigyázatlanság 4101
 Világ 3452, 3555—60
 — betegsége 2144
 — egyetem 1926
 — egysége 1896
 — háború 4875, 4937
 — Isten műve 1777
 — kormány 4965
 — reform 2375
 — rend 1895, 2081
 — történelem 1740, 1964, 2013
 — uralom 4882
 Világnézet 928, 956

Viselkedés 2834, 4205
 Visszaélések 4563
 Viszálly 522—23, 3039—57, 4886
 Viszontagságok 610, 2207
 Viszonyunk Istenhez 2299
 Visszaesés 660, 1389
 Vita 293, 296, 297, 3041, 3508, 3510
 Vitalitás 1198
 Vitézség 1354
 Vízözön 4416—17
 Vizsga 3211

Z

Zabolátlanúság 1150
 Zaj 3600, 3602, 3718, 4381
 Zárkózottság 4323
 Zene 290, 643, 742, 1049, 1138, 1365,
 1576, 2350—53, 3714—17, 3729,
 3807, 4381
 Zúgolódás 4522
 Zsarnok 2408, 4230
 Zsebpénz 582, 1149
 Zsémbesség 487
 Zseni 2885—86, 2913, 3547—54, 3817,
 3865, 4274, l. Lángész
 Zsúrozás 1230

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető — — — — —	5
--------------------	---

Első rész

FEGYELEM AZ ÉLET SODRÁBAN — — — — —	9
-------------------------------------	---

I. Fegyelmezés és fegyelmezetttség

1. Mire jó a fegyelmezés — — — — —	11
2. A fegyelmezés alapja az önfegyelmezés — — — — —	21
3. Szükség van-e tekintélyre? — — — — —	24
4. Szóval is, jó példával is! — — — — —	28
5. Jókedv és bizalom fél siker! — — — — —	37
6. Dicséret és jutalmazás — — — — —	44
7. Az igazságosság nevelő ereje — — — — —	49
8. A parancsolás művészete — — — — —	54
9. Szabad-e büntetéssel nevelni? — — — — —	61
10. Akaratnevelés — — — — —	74
11. Makacs vagy jellemzilárd? — — — — —	87
12. Fegyelem és szabadság kizárja egymást? — — — — —	89
13. A szeretet – nevelő eszköz — — — — —	92
14. A vallásosság sikeres nevelőeszköz — — — — —	103

II. A keresztény család fegyelmezetttsége

1. Az édesapa — — — — —	111
2. Az édesanya — — — — —	116
3. A gyerek — — — — —	128
4. Gyermeki tisztelet — — — — —	134
5. A család — — — — —	140
6. A fegyelmezett keresztény család — — — — —	146
7. A szülők és az iskola — — — — —	159
8. A szülői fenytés — — — — —	162

III. Hogyan fegyelmezzünk az intézetben?

1. A jó nevelő — — — — —	167
2. Igazságosság és méltányosság az intézetben — — — — —	170
3. A fegyelem lelki segédeői — — — — —	172

4. A fegyelem és a kedély jelentősége	—	—	—	—	—	—	—	—	—	175
5. A hivatás és fegyelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	178
6. A fegyelem és fenytés	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180
7. A vezető tulajdonságai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	183
8. Van-e tökéletes vezetés?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187
9. Hibák a fegyelmezés terén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	188
10. A fegyelmezés és a nemi kérdés	—	—	—	—	—	—	—	—	—	191
11. A gyermek „felvilágosítása”	—	—	—	—	—	—	—	—	—	195
12. Hogyan fegyelmezzünk az intézetben?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	202
13. Mindig a jót kell hangsúlyozni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	205
14. Intézeti hibák	—	—	—	—	—	—	—	—	—	208
15. Milyen legyen az intézeti előljáró?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	213

M á s o d i k r é s z

KEGYELEM A VILÁG ZAJÁBAN	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	217
--------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

I. Hit

1. A világtól a hitig	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	219
2. Akik fölfedezik az Istent	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	237
3. A hit zátonyainál	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	246

II. A reménység fény sugarai

1. A reménység fényében	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	263
2. A reménykedés légköre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	270
3. A remény tanítómesterei	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	276

III. Szeretet

1. A szeretet energiái	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	284
2. A szeretet útján	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	303
3. A keresztény humanizmus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	309

IV. Vallástól az Egyházig

1. Mai korigény	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	313
2. Az Egyháznál	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	318

V. Emberek között

1. Az ember	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	331
2. Udvariasság	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	338
3. Bizalom	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	342
4. A barátság	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	345
5. Szolgálat és segítés	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	348

VI. Egymástól távol

1. Hízelgések	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	351
2. Unalom	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	354
3. Embergülölet és közöny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	355
4. Viszály	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	359
5. Sértések és sértődések	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	361
6. Távollét	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	364

VII. Az erények erői

1. Alázat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	368
2. Türelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	370
3. Az élet bölcsessége	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	374
4. A kötelesség	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	376
5. Titoktartás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	381
6. Mosoly	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	383

VIII. Gondolatok közlése

1. Beszéd és írás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	385
2. Társaság	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	398
3. A világ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	408
4. Egyedül	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	409

IX. A három kísértés

1. Kincs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	417
a) Pénz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	417
b) Luxus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	425
c) Szegénység	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	427
d) Irgalmasság és szeretet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	432
e) Szerencsejáték	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	437
2. Hír	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	439
a) Hírnév és hiúság	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	439
b) Siker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	445
c) Megbecsülés	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	446
d) Bíráltság	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	452
e) A becsület sirásói	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	457
f) A kudarc	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	461
3. Gyönyör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	463
a) Öröm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	463
b) A munka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	465
c) Küzdelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	470
d) Alkotás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	474
e) Pihenés és szabad idő	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	478
f) Az idő keretei közt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	482
g) Tevékeny élet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	489

X. Szenvedéstől a boldogságig

1. Szenvedés	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	492
2. Szomorúság	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500
3. A nagy miért	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	504
4. Vigasztalás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	509
5. A test egészsége	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	512
6. Boldogság felé	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	515
7. A haza és az emberiség	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	524
8. Háború és béke	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	538

Közmondások irodalma	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	553
----------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

MUTATÓK

Idézett nevesebb szerzők	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	561
Tárgymutató	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	579

DR. BÁNK JÓZSEF MŰVEI

1. *A címzetes apátok és prépostok újabb jogi helyzete Magyarországon.* Bp. 1941. (Klny. a Notter Antal Emlékkönyvből., Szerk.: Angyal Pál, Baranyai Jusztin, Móra Mihály. Bp. 1941. 18—74. lap.)

2. *A káptalani dignitás fogalma.* Bp. 1944. (Klny. a Theologia XI. kt. (1944) 4. számából.)

3. *Törvényesítés a kánonjogban.* Bp. 1945. (Klny. az Egyházi Lapok 1944. évf. 8., 9., 10., 11. és 12. számából.)

4. *Káptalani méltóságok Magyarországon.* Bp. Ipari és Termelőszöv. nyomda. 1945.

5. *A kényszerházasság.* Bp. Szent István Társulat 1945. 200. old.

6. *De Justiniano Card. Serédi. Romae.* (Desclée et Socii Editores Pontificii) 1956. (Klny. a Monitor Ecclesiasticus an. LXXXI. fasc. II. p. 463—481.)

7. *Kard. Serédi der Kanonist.* Savigny Stiftung der Rechtsgeschichte. Kan. Abt. XLIV. (1958.) 209—236.

8. *Normae a Justiniano Card. Serédi conscriptae de fontibus CJC. edendis.* Romae (Desclée) 1958. (Klny. a Monitor Ecclesiasticus an. LXXXIII. fasc. II. p. 315—335.)

9. *Egyházi jog.* (Az egyházi alkotmány alapjai.) Bp. Szent István Társulat. 1958. 232. old.

10. *Connubia canonica.* Romae (Herder) 1959. (A katolikus házasságjog latinul.) 600 old.

11. *Kánoni jog I.* (Bevezetés a kánoni jogba, A kánoni jog forrásai, Személyi jog.) Bp. Szent István Társulat. 1960. 752. old.

12. *Kánoni jog II.* (Igazgatási jog. Eljárási jog. Büntető jog.) Bp. Szent István Társulat. 1963. 965. old.

13. *Vasárnapok — Ünnepnepok.* Bp. Szent István Társulat. 1967. 622. old. 2. kiadás.

14. Dr. Bánk József szerkesztésével: *Házasság előtt*, Szent István Társulat, Budapest 1972, 318 old.

15. Dr. Bánk József (Halmos László, Lisznyai Gábor közreműködésével): *Millenneumi Oratórium*, Vác 1972, 84 old.

16. *Fegyelem és Kegyelem*, Szent István Társulat, Budapest 1972, 604 old.

